T.C.
BAŞBAKANLIK
DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı

Yayın Nu: 108

BAŞBAKANLIK
OSMANLI ARŞİVİ REHBERİ

İstanbul - 2010

Proje Yöneticisi

Doç. Dr. Yusuf SARINAY

Proje Sorumluları

Doç. Dr. Mustafa BUDAK
Devlet Arşivleri Genel Müdür Yardımcısı

Dr. Önder BAYIR
Osmanlı Arşivi Daire Başkanı

Dr. Ahmet Zeki İZGÖER
Yayın İşleri Koordinatörü

Hazırlayanlar

Yusuf İhsan GENÇ
Dr. Mustafa KÜÇÜK
Dr. Raşit GÜNDOĞDU
Sinan SATAR
İbrahim KARACA
Hacı Osman YILDIRIM
Nazım YILMAZ

Mizanpaj

Vahdettin ATİK

Baskıya Hazırlama

Murat ŞENER - Salih DUTOĞLU

Baskı
Başbakanlık Basımevi

Üçüncü Baskı

ISBN: 978-975-19-4805-2

BAŞBAKANLIK
OSMANLI ARŞİVİ REHBERİ

Ö N S Ö Z

Her millet tarihî bir mirasın sahibidir. Bu tarihî mirasın çok önemli bir bölümünü arşivler, kütüphaneler ve eski eserler gibi kültür varlıkları teşkil eder. Millet olabilme ve kalabilmede bu tür kültür varlıklarının büyük yeri ve önemi vardır.

Arşivler, devletin ve fertlerin haklarını ve milletlerarası münasebetleri belgeleyip korurlar. Bir konuyu aydınlatmaya ve tespite yararlar. Bu arada ait olduğu devrin örf ve âdetlerini, sosyal yapısını, karşılaştıkları problemleri ve bunlar arasındaki münasebetleri ortaya koyarlar. Bir başka ifadeyle, arşivlerde muhafaza edilen belgeler, ait oldukları milletlerin geçmişini yansıtan en canlı şahitlerdir.

Türkiye, arşiv malzemesi bakımından çok büyük zenginliğe sahiptir. Osmanlı Devleti'nden devralınan büyük miras, bugün Türkiye'yi dünyanın en zengin arşiv potansiyeline sahip sayılı ülkelerden birisi durumuna getirmiştir.

Osmanlı'nın hükümran olduğu topraklar üzerinde, başta Türkiye Cumhuriyeti olmak üzere, hâlen kırka yakın bağımsız ülke yer almaktadır. Bu ülkelerin Osmanlı dönemlerindeki tarihlerinin en zengin kaynağı Osmanlı Arşivleri'dir.

Orta ve Yakın Doğu, Balkan ve Akdeniz ülkeleri içerisinde kudretli ve kuvvetli devlet olabilme vasfını uzun süre devam ettiren Osmanlı Devleti'nde arşiv fikri çok eskilere kadar uzanmaktadır. Arşivin, bir milletin tarih ve kültür hazinesi olduğunu idrak eden ecdadımız, bunun içindir ki kurduğu arşiv teşkilatına "Hazine-i Evrak" adını vermiştir.

Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Osmanlı Devleti'nin merkez teşkilatını meydana getiren Divan-ı Hümâyûn, Bâb-ı Defterî ve Bâb-ı Âsafî / Bâb-ı Âlî'ye ve bunların çeşitli daire ve kalemlerine ait sicil, defter ve vesikaları, yani Osmanlı Devleti'nden intikal eden en zengin ve çeşitli arşiv malzemesini ihtiva etmesi sebebiyle Osmanlı Devleti'nin ana arşivi hüviyetini taşımaktadır.

***

Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde, yerli ve yabancı araştırıcıların istifadesine sunulan çok çeşitli ve değerli arşiv malzemesi vardır. Buna karşılık, Başbakanlık Osmanlı Arşivi'ni bütünüyle tanıtan Türkçe yayın fazla değildir. Hele yabancı dillerde, sınırlı sayıda makalenin dışında, bu tür neşriyata rastlamak mümkün değildir.

Başbakanlık Osmanlı Arşivi hakkında bugüne kadar birkaç tane rehber yayınlanmıştır. Bunlardan ilki, Midhat Sertoğlu'nun 1955 yılında yayınlanan *Muhteva Bakımından Başvekâlet Arşivi* adlı eseridir. Bu eser, araştırmacıların kendi ihtisas dallarına göre arşivdeki malzemeden ne şekilde yararlanabileceklerini tespit gayesiyle hazırlanmıştır. Söz konusu rehber, yaklaşık yirmi beş yıl süreyle, Osmanlı Arşivi araştırmaları için bir el kitabı hüviyetini taşımıştır.

Bahse konu rehberlerin ikincisi, Atillâ Çetin'in hazırlamış olduğu ve 1979 yılında neşredilen *Başbakanlık Arşivi Kılavuzu* adlı kitaptır. Bu eserde, Osmanlı Arşivi'nin ihtiva ettiği malzeme, tasnifler, araştırmaya açık bölümler ve devam etmekte olan tasnif çalışmaları tanıtılmıştır. Eser, bu özelliğiyle yukarıda zikredilen birinci çalışmayı tamamlar mahiyettedir.

Üçüncü rehber, Türkiye Cumhuriyeti'nin de üyesi bulunduğu İslâm Konferansı Teşkilatı'na bağlı İslâm Tarih, Sanat ve Kültür Araştırma Merkezi (IRCICA) tarafından Osmanlı Arşivi'nden yararlanacak üye ülkelerin araştırıcıları için İsmet Binark ve Necati Aktaş'a hazırlattırılmıştır. Eser, Arapça olarak *El-Arşifü'l-Osmânî* adıyla 1986'da Amman'da yayınlan-

mıştır. Bu eserde, arşivdeki malzemeler, tasnifler ve araştırmaya açık olan fonlar, Osmanlı Devleti merkez teşkilatı tarihi ile birlikte düşünülerek sistematik bir şekilde tanıtılmış; araştırmacıların arşiv malzemesine en kolay yoldan ulaşabilmeleri anlayışı ön planda tutulmuştur.

Yerli ve yabancı araştırmacılar için "başvuru" eseri olma özelliğini taşıyan bu rehberler, ilerleyen zaman içinde, yeni tasnif çalışmalarını yansıtamadıklarından ötürü ihtiyaca cevap verememişlerdir.

1987 yılında Osmanlı Arşivi'ne yeni personel alımıyla hızlandırılan tasnif çalışmaları sonucunda hazırlanan kataloglar, yeni bir rehberin yayınlanması mecburiyetini tekrar ortaya çıkarmıştır. Bu gayeyle Genel Müdürlüğümüz tarafından *Başbakanlık Osmanlı Arşivi Rehberi* adlı eser hazırlanarak 1992 yılında yayınlanmıştır. Çok kısa zamanda bu eserin mevcudunun tükenmesi ve geçen süre içerisinde pek çok fonun tasnifinin tamamlanarak araştırmaya açılması, mevcut rehberin yeni bir baskısının yapılmasını zorunlu hâle getirmiştir. 2000 yılında genişletilmiş ikinci baskı da çıkmış, fakat daha bu baskının mevcudu bitmeden yeni fonlar araştırmaya açılarak birçok katalog araştırıcının istifadesine sunulmuştur. İşte üçüncü baskı olarak hazırlanan elinizdeki bu rehber, yerli ve yabancı araştırıcılara Osmanlı Arşivi'ni tanıtmak, araştırmaya açık fonlar hakkında bilgiler vermek, hâlen sürdürülmekte olan tasnif çalışmalarına ait en yeni bilgileri araştırıcılara sunabilmek maksadıyla hazırlanmıştır.

***

Osmanlı Arşivi Rehberi Önsöz, Giriş, Dört Bölüm, Ekler, Bibliyografya ve İndeks'ten meydana gelmektedir.

Giriş kısmında Osmanlı Devleti'nde arşivcilik fikri, evrakın muhafazasına gösterilen titizlik, Osmanlı Arşivleri'nin tarihî seyri ve Hazine-i Evrak'ta bugüne kadar yapılan tasnif çalışmaları hakkında açıklayıcı bilgiler verilmiştir.

Birinci Bölüm'de Divan-ı Hümâyûn, Bâb-ı Âsafî, Defterhâne-i Âmire, Bâb-ı Defterî, Bâb-ı Âlî, Yıldız Sarayı defterleri ile nezâretler,

vilâyet ve müfettişlikler (taşra arşivleri), Meclis-i Vâlâ ve Meclis-i Âlî-i Tanzimat gibi büyük dairelere ait "defterler" ve diğer "defter serileri" anlatılmıştır. Aynı isimdeki defter ve belge serileri için gerekli açıklayıcı genel bilgiler, daha çok defterler bölümünde verilmeye gayret edilmiştir.

İkinci Bölüm'de Divan-ı Hümâyûn, Bâb-ı Âsafî, Defterhâne-i Âmire, Bâb-ı Defterî, Bâb-ı Âlî, Yıldız Sarayı belgeleri ile nezâretler, vilayet ve müfettişlikler (taşra arşivleri), büyük dairelere ait "belgeler", Ali Emirî Tasnifi ve İbnülemin Tasnifi gibi diğer "belge serileri" ile ilgili bilgiler verilmiştir.

Üçüncü Bölüm'de harita, plan, proje, kroki, albüm ve fotoğraf koleksiyonları; Ali Fuat Türkgeldi, Cavit Baysun ve diğer şahıslardan intikal eden arşiv malzemeleri, yurt içi ve yurt dışı arşiv merkezlerine ait arşiv malzemesi, kataloglar ve yeni uygulamaya konulan Otomasyon Sistemi hakkında bilgiler verilmiştir.

Dördüncü Bölüm'de Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü'nün idarî yapısı, arşiv hizmetleri ile ilgili kanunlar, araştırmacılar için gerekli ön bilgiler ve Devlet Arşivleri'nde araştırma yapacak olanların tabi olacakları esaslar yer almaktadır.

Ekler kısmında, araştırmacıların çalışmalarına yardımcı olmak için "padişahların saltanat yılları ve dönemlerinde görev almış sadrıazamlar" ile "Kanunî Sultan Süleyman'dan XIX. yüzyıla kadar onar yıllık, XIX. yüzyıldan Osmanlı Devleti'nin yıkılışına kadar ise her yıla göre düzenlenmiş Hicrî, Miladî ve Rumî takvimlerle ilgili tablolar" ve ayrıca günümüzde "Osmanlı Arşivi'nde kullanılan kodlar ve açılımları" tamamlayıcı bilgiler olarak verilmiştir.

Araştırmacıların defter ve belge serilerine daha kolay ulaşabilmeleri için İndeks'in analitik olmasına özen gösterilmiştir. Araştırmacıların bir konu, defter veya belge serisi aramaları durumunda, "İçindekiler"den çok "İndeks" bölümünü kullanmaları kendilerine daha büyük kolaylık sağlayacaktır. Defter serilerinin tamamının tablo olarak açılımını vermek mümkün

olmadığından, araştırmacıların, açık olarak tablosu verilmeyen defter kataloglarını taramaları gerekmektedir.

Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı'nda 2002 yılından itibaren Otomasyon Sistemi'ne geçilmiştir. Daha önce bilgisayar ortamında yazılan katalogların tamamı Otomasyon Sistemi'ne aktarılarak Osmanlı Arşivi ve Cumhuriyet Arşivi araştırma salonları ile birlikte internet ortamında araştırıcıların hizmetine sunulmuştur. Bunun yanında defter serilerinin büyük bir kısmının görüntüleri dijital ortama aktarılmıştır. Söz konusu görüntüler, ilgili katalogları ile eşleştirilerek araştırmaya açılmıştır. Gelecekte bütün belge ve defter serilerinin görüntüleri, özet bilgileri ile birlikte bilgisayar ortamında araştırmaya açılacaktır.

Binlerce yerli ve yabancı araştırmacının yararlandığı Osmanlı Arşivi'nin tanıtılması konusunda büyük bir boşluğu dolduracağına inandığım, *Osmanlı Arşivi Rehberi*'ni hazırlayan Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı personeline ve eserin ortaya çıkmasında emeği geçenlere teşekkürlerimi sunar, eserin ilgililere yararlı olmasını dilerim.

Doç. Dr. Yusuf SARINAY
Devlet Arşivleri Genel Müdürü

İ Ç İ N D E K İ L E R

sayfa

İ K İ N C İ   B Ö L Ü M

BELGE TASNİFLERİ

sayfa

sayfa

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

sayfa

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

EKLER

K I S A L T M A L A R

M.	Muharrem
S.	Safer
Ra.	Rebîülevvel
R.	Rebîülâhir
Ca.	Cemâziyelevvel
C.	Cemâziyelâhir
B.	Receb
Ş.	Şaban
N.	Ramazan
L.	Şevval
Za.	Zilkade
Z.	Zilhicce
El.	Evâil
Et.	Evâsıt
Er.	Evâhir
a.g.e.	Adı geçen eser
a.g.m.	Adı geçen makale
BEO	Bâb-ı Âlî Evrak Odası
bkz.	Bakınız
BOA	Başbakanlık Osmanlı Arşivi
BTTD	Belgelerle Türk Tarihi Dergisi
c.	Cilt
DES	Dosya Envanter Sistemi
DİA	Diyanet İslâm Ansiklopedisi
gös. yer	Gösterilen yer
h.	Hicrî

k.	Kânunnâmesi var
Mad.	Madalya
m.	miladî
mük.	Mükerrer
MV	Meclis-i Vükela Mazbataları
nu	Numara
s.	Sayfa
T.	Timar
TED	Tarih Enstitüsü Dergisi
TOEM	Tarih-i Osmanî Encümeni Mecmuası
Ts.	Tarihsiz
vb.	ve benzeri
vd.	ve devamı
Ves. Ade.	Vesika Adedi
yay.	Yayınları / Yayınlayan

G İ R İ Ş

Belgelerin Muhafazası ve Tanzimat Devrine Kadar Osmanlı Arşivciliği

Gerek Osmanlı Devleti döneminden günümüze ulaşan ve sadece Osmanlı Arşivi'nde miktarı 150 milyonu bulan belge ve defter serilerinden, gerek belgelerin tanzim ediliş tarzı ve büyük bir hassasiyetle korunmuş olmalarından, gerekse bürokrasinin her kademesindeki yazışmaların mutlaka deftere kaydedilmesiyle ilgili emir ve nizamnâmelerden anlaşılmaktadır ki, Osmanlı Devleti kuruluşundan itibaren resmî belgeleri muhafazaya, bugünkü tabirle arşivciliğe büyük önem vermiştir.

Defterlerin korunması hususunda gösterilen bu ihtimam ve titizlik, en canlı ifadesini Sultan Üçüncü Mustafa (1757-1774) devrinde Ordu Divanı'ndan yayımlanan bir fermanda bulmaktadır. Divan-ı Hümâyûn Kalemi'ne ait Mühimme, Ahidnâmeler, Nâme-i Hümâyûn ve Şikâyet Defterleri ile Ruûs Kuyudât defterlerinin ordu meştâsına hareketle yola çıkarıldığı bildirilen yol hükmünde, Hacıoğlupazarı kadısına ve Babadağı'ndan adı geçen kazaya varıncaya kadar yol üzerinde bulunan diğer kadı ve nâiblere, a‘yân, eşrâf ve zâbitâna hitaben şöyle denilmektedir: *"... Defâtir sandıkları üzerlerine me’mûrlar ile her kangınuzun taht-ı kazâsına dâhil olur ise emîn mahallere konup gecelerde bekletdüresiz ve hılâl-i râhda dahı kadr-i kifâye yarar kılavuz ve muhâfazacılar koşup emîn ü sâlim eyleyesiz ve siz ki, kasaba-i merkûmenin kâdî, a‘yân ve eşrâf-ı mûmâileyhimsiz; zikrolunan defâtir, Devlet-i Aliyye'nin hazinesi mesâbesinde olmağla muhâfazasına takayyüd ü ihtimâm cümlenüze vâcib ü lâzım idüği ve ıyâzen bi'llâhi Te‘âlâ bir varakına ve bir harfine hatâ vü zarar irişmek lâzım gelür ise cevâba kâdir olamayacağınuzı gereği gibi mülâhaza iderek defâtir-i merkûmeyi kasaba derûnunda metîn ü mahfûz kârgîr bir mahalde...vaz‘ idüp... âminen ve sâlimen... hıfzolunduğın tahrîr ü i‘lâma mübâderet eylemeniz."*[1]

Fermanın son cümlelerinde yer alan *ilgililerin cevap vermeye güç yetiremeyecekleri* tehdidi ifadesinden anlaşılıyor ki kayıtların şu veya bu sebeple zâyi edilmesi cezaî bir sorumluluk gerektirmektedir.

Nitekim defterleri, *devletin hazinesi* olarak vasıflayan bu anlayış, aradan takriben yüz seneye yakın bir zaman geçtikten sonra bile terkedilmemiş, Sultan Abdülmecid

---

[1] BOA, Mühimme Defteri, nr. 168, s. 85-86, hk. 306. Bu kaydı takip eden 308, 309 ve 311 numaralı hükümler de aynı konu ile alakalı olup defterlerin emin ve salim bir şekilde naklini emretmektedir.

(1839-1861) döneminde modern anlamda inşa edilen arşiv binasına *Hazine-i Evrak* adı, idarecisine de *Hazine-i Evrak Nâzırı* unvanı verilmiştir.

Merkezî devlet dairelerinde, belgelerin saklanmasında ve korunmasında gösterilen arşivcilik anlayışı, taşradaki beylerbeyi ve kadılardan da istenmiştir. Taşra teşkilatı görevlilerine, karar ve işlemlerini defterlere kaydetmeleri ve bu defterleri muhafaza etmeleri emredilmiştir. Kanunî Sultan Süleyman devrinde Rumeli Beylerbeyi Mehmed Paşa'ya gönderilen 943 (1536) tarihli fermanda[2] *"... Bu hükm-i şerîfüm sûretini defterde kaydeyleyüp ve kendüsin dahı ayniyle defter sandıklarında hıfzidüp dâimâ mazmûn-ı şerîfi ile amel eyleyesin..."* ifadesiyle defter sandıklarına işaret edilmiştir. Bu sandıkların saklandığı beylerbeyi arşivlerinden, Osmanlı Arşivi'ne vesika intikal etmemiştir. Ancak bazı eyalet merkezlerinde hâlâ Osmanlı dönemi vesikalarının bulunduğu bilinmektedir. Çekoslovak araştırıcı Josef Blaskovic'in bir makalesinde Gyöngös'teki bir vesikaya dayanarak Eğri Divanı'nın, Göngüş kasabasında 1647 yılında çıkan bir yangın üzerine toplanarak, dört yıllık vergi ve hizmetleri affettiğine dair ifadesinden, bir kısım eyalet arşivinin korunarak günümüze ulaştığı anlaşılmaktadır[3].

Aynı şekilde kadı ve hâkimler de kararlarını defterlere kaydedip bu defterleri bir sonraki görevliye devir ve teslim etmek suretiyle muhafazasını sağlamakla mükellef tutulmuşlardır. Osmanlı Devleti'nin son yıllarında İstanbul'da muntazam bir arşive kavuşan Şer‘iyye Sicilleri'nin, günümüze ulaşan erken tarihli koleksiyonları bu disiplin sayesinde vücut bulmuştur. Kadı ve hâkimin defter tutma usulünde tâbi olacağı hususlar, kanun metninde şöyle zikredilmiştir: *"Hâkim, mahkemeye sicillât defteri vaz‘ edip vereceği i‘lâmâtı... muntazam bir surette ol deftere kayıt... ve ânın hıfzına dikkat eder. Azli vukû buldukta sicillâtı halefi olan hâkime devir ve teslim eder."*[4]

Osmanlı Devleti merkez ve taşra teşkilatlarında belge ve defterlerin korunmasında gösterilen hassasiyet ile kayda verilen önem seferler sırasında da kendini göstermektedir. Osmanlı askerî harekâtları sırasında idarî ve askerî işlerin halli için Divan-ı Hümâyûn'a ait çeşitli büroların orduyla birlikte seferlere katıldıkları ve bürokratik işlemleri layıkıyla ve hızlı bir biçimde yerine getirebilmek ve gerektiğinde müracaat edebilmek için lüzumlu defterlerini de beraberlerinde götürdükleri bilinmektedir[5].

---

[2] *Kânunnâme,* Âtıf Efendi Kütüphanesi, nr. 1734, vr. 12a.

[3] J. Blaskovic, "Osmanlı Hakimiyeti Devrinde Slovakya'daki Vergi Sistemi Hakkında", *Tarih Dergisi*, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi, sayı 32, İstanbul 1979, s. 191.

[4] Mecelle-i Ahkâm-ı Adliye, md. 1814.

[5] Bu konuda geniş bilgi için bkz. Feridun M. Emecen, "Sefere Götürülen Defterlerin Defteri", *Prof. Dr. Bekir Kütükoğlu'na Armağan*, s. 241-268.

Osmanlı Devleti'nin arşivlerine verdiği önemi gösteren ilginç misallerden biri de I. Dünya Harbi sırasında yaşanmıştır. 1915 senesi başlarında, muhtemelen Çanakkale Muharebeleri sebebiyle İstanbul'un güvenliği tehlike altına girdiğinden, irâdeler ve diğer önemli görülen evrak 208 sandık içerisinde, daha güvenli olduğu değerlendirilen Konya'ya nakledilmiştir. Söz konusu evrakın yangın ve rutubet gibi tesirlerden korunması ve kesinlikle hiçbir kimse tarafından açılmasına izin verilmemesi hususunda Konya valisine çok kesin emirler verilmiştir. Yaklaşık 1 yıl sonra bu evrak askerî tren ve vapurlar ile tekrar İstanbul'a getirilmiştir[6].

Savaşlar, yangınlar, tabiî âfetler gibi sebeplerle kaybolan ve günümüze ulaşamayan belgeler ile halen Osmanlı Arşivi'ne devredilmeyen diğer Osmanlı evrakı ve Osmanlı Devleti'nin dağılmasıyla birlikte yeni kurulan devletlerin elinde kalan evrak da göz önüne alınırsa Osmanlı Devleti döneminde oluşan evrakın çok büyük yekûnlara ulaşacağı düşünülebilir.

Kanunî döneminden (1520-1566) günümüze ulaşan defter serilerinden anlaşıldığına göre, Osmanlı bürokrasisi, bugün arşivcilikte kullanılan dosyalama usulüne mukabil, defter usulünü esas kabul etmiştir[7]. Mevcut defterlerden, Divanlarda alınan kararların Mühimme, Maliye, Ruûs, Tahvil, Kayd-ı Divan gibi defterlere kaydolunduğu anlaşılmaktadır. Ancak alt birimlere ait, neticeye takaddüm eden muâmeleli evrak, müsveddelerine varıncaya kadar aylık torbalara konur, bir yıl içinde biriken evrak, bu torbalarda üzerine daire adı ve yılı yazılı olduğu halde, çoğu zaman deri kaplı sağlam sandıklara konularak, gerektiğinde müracaat edilmek üzere mahzenlere kaldırılırdı[8].

Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan itibaren devletin başkenti olan Bursa'da oluşan arşivin Timur'un Anadolu'yu istilası ile birlikte yok edildiği bilinmektedir. Bu yüzden Fatih'e kadar olan döneme ait birkaç ferman, vakfiye ve mülknâme dışında fazla vesika bulunmamaktadır. Fatih devrinden Kanunî zamanına kadar geçen bir asırlık dönem içinde Osmanlı Arşivi'ne intikal eden belge ve defter azdır. Bu dönem hakkında bilgi alınabilecek arşiv malzemesi bir kaç yüz defterden ibarettir.

İstanbul'un fethinden sonra ilk defa evrak mahzeni olarak *Yedikule*'nin kullanıldığı bilinmektedir. Devletin başşehri olan Edirne Sarayı'ndaki Divanhâne'ye ve ordu Divanlarına ait defterler, Sultan III. Ahmed'den sonra padişahların tamamen İstanbul'a yerleşmeleriyle *Topkapı Sarayı*'na taşınmıştır.

---

[6] BOA, *BEO Siyasî*, 34/42; *MV*, 197/107 ve 201/45.

[7] Defter usulü Osmanlılar'da yıkılışa kadar devam etmesine rağmen, bazı nezâret ve dairelerde 1309 (1891) yılından itibaren dosya sistemine geçilmeye başlandığı görülmektedir.

[8] İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Devleti'nin Merkez ve Bahriye Teşkilatı*, s. 43.

Yedikule'den sonra arşivler *Atmeydanı*'na, oradan ise Topkapı Sarayı'nın inşasını müteakip *Hazine-i Âmire* ve *Enderûn-ı Hümâyûn*'a nakledilmiştir.

Topkapı Sarayı'nın bazı bölümlerinin arşivlerin muhafazası için kullanılması; Divan-ı Hümâyûn toplantılarının Bâb-ı Âlî'de yapılmaya başlanıp orada kârgir bir mahzen inşa edilmesine kadar sürecektir[9].

Osmanlı Arşivleri, ilk dönemlerde Divan toplantılarının yapıldığı Kubbealtı'nın yanıbaşındaki Hazine-i Âmire'de devlet gelirleri, altın ve gümüş akçeler, kıymetli eşyalar ile birlikte saklanmıştır. Burası hazinedarbaşı tarafından *mühr-i hümâyûn*la mühürlenerek kapatılan ve yine Divan ictimalarında, kapısı sadrıazamın nezaretiyle açılan dairedir[10].

Sekiz kubbeden müteşekkil ve çift demir kapılı geniş bir bina olan Hazine-i Âmire'ye, Divan defterleri ve battallarının konulması ve orada muhafaza edilmesi, pek çok kere sadrıazam buyruldularına konu olmuştur. Reisülküttaba yazılan 1149 (1736) ve 1182 (1768) tarihli buyruldularda: *"... Beylikçi efendilere ve Divan ve Ruûs kîsedârlarına muhkem tenbîh ve defâtir-i merkûmeden mâ'adâsıyla taşrada bulunan battâlları dahı Hazine-i Âmire'ye vaz' ve hıfz itdüresin deyü."*[11] şeklinde emirler verilmişti.

Eyyûbî Efendi Kânunnâmesi'nde onyedinci yüzyılda sadrıazam mührünün kullanıldığı diğer bir yerin de Defterhâne olduğu zikredilmektedir[12]. Kubbealtı'nın yakınında bulunan Defterhâne binasının üst kısmının 1076 (1665) tarihinde çıkan yangında diğer saray müştemilâtıyla beraber yandığı ve defterlerin bir kısmının harap olduğu *Silahdar Tarihi*'nde kaydedilmektedir[13].

Divandan çıkan şikâyetlerin halline dair ahkâm kayıtlarında sık sık bu iki dairenin, yani Hazine-i Âmire ile Defterhâne-i Âmire'nin adının geçmesi yukarıdaki bilgileri teyid etmektedir. Osmanlı Arşivi'nde bulunan Ahkâm Defterleri tetkik edildiğinde, hüküm metinlerinde sık sık *"... Hazine-i Âmirem'de mahfûz Ahkâm Defterlerine müracaat olundukda..."* veya *"...Defterhâne-i Âmirem'de mahfûz Rûznâmçe Defterlerine müracaat olundukda..."* ifadelerine rastlamak mümkündür.

---

[9] Bâb-ı Âlî'de arşiv binası yapılmasına dair ilk emir Sultan I. Abdülhamid devrinde ısdar edilen buyruldudur. Sadrıazam sarayı bahçesinde yapılan kârgir binanın evrak mahzeni (arşiv deposu) olarak tahsisini emretmektedir (BOA, *Mühimme Defteri*, nr. 183, s. 4, hk. 11).

[10] Uzunçarşılı, *a.g.e.*, s. 17, 19.

[11] BOA, *Mühimme Defteri*, nr. 144, s. 3.

[12] Uzunçarşılı,. *a.g.e.*, s. 17.

[13] Fındıklılı Mehmed Ağa, *Silahdar Tarihi,* c. I, İstanbul 1334, s. 384.

Tanzimat, Osmanlı Devleti'nin idarî yapısında bir dönüm noktasıdır. Sultan I. Abdülhamid zamanında başlayan ıslahat ve nizam hareketleri, bu dönemde bir çok müessesede daha bariz olarak görülür. Diğer sahalarda olduğu gibi arşivcilik konusunda da Tanzimat'tan itibaren yeniden düzenleme ve geliştirme faaliyetleri dikkat çekmektedir. Tesis edilen binalar ve neşredilen nizamnâmeler Osmanlı arşivciliğine yeni boyutlar kazandırmıştır.[14]

Devletin kuruluşundan Tanzimat'a gelinceye kadar geçen beş asırlık süre içinde müsvedde evrakı bile büyük titizlikle saklanan belge ve defterler, artık Topkapı Sarayı'nın hazine dairelerine sığmaz hale gelmiştir. Bu yıllarda Bâb-ı Âlî civarında Sultanahmed Meydanı'ndaki bir takım binaların "evrak mahzeni" olarak kullanılmaya başlandığı görülmektedir. Sandıklar içindeki milyonlarca belgenin sağlıklı bir şekilde muhafaza edildiği söylenemez. Savaş alanlarında uğranılan yenilgilerle birlikte ortaya çıkan iktisadî darlıklar, idarî yapıdaki değişiklikler ile belgelerin yeni kurulan dairelere nakli gibi hususlar, birçok problemi de beraberinde getirmiştir.

İlk planda, dağınık mekânlardaki arşiv malzemesini bir araya toplama ve muhafazasına lüzum görülmeyen evrakı ayıklama çalışmaları göze çarpmaktadır. Bunu takiben Batı standartlarına uygun modern bir arşiv binası inşa edilmiştir. Devrin şartlarına göre yapısının sağlamlığı ve iç düzenlemesi ile arşiv müzesi görünümünde olan bu bina, hâlen Osmanlı Arşivi'ne bağlı depo olarak kullanılmaktadır.

Bütün bu gelişmeler göz önüne alınarak Tanzimat devrindeki Osmanlı arşivciliğini devre devre ele almak gerekecektir.

Tanzimat Öncesi Merkezî Devlet Daireleri ve Arşivlerin Genel Durumu

Onsekizinci yüzyıl sonlarına doğru Bâb-ı Âlî'nin de teşekkül etmesiyle Osmanlı idaresinde müessir olan ve bünyesinde evrak biriken dört ana daire görülmektedir:

a. Bâb-ı Âlî
b. Bâb-ı Defterî
c. Bâb-ı Seraskerî
d. Bâb-ı Meşîhat

Tanzimat dönemi Osmanlı arşivciliğinde bir merhale sayılabilecek olan Hazine-i Evrak'ın kuruluş ve işleyişine geçmeden, merkezî devlet dairelerini kısaca tanıtmak ve arşivlerine dair bilgiler vermek gerekecektir.

---

[14] BOA, *Anadolu Ahkâm Defteri*, nr. 117, s. 123-124'te Divan-ı Hümâyûn'dan Milan kadısına yazılan evâhir-i R. 1212 (1797) tarihli hükümde "...Hızâne-i Âmiremde mahfûz rûznâmçe-i hümâyûn ve defter-i icmâl ve mufassala ve defter-i evkâfa mürâcaat olundukda..." ifadesi yer almaktadır. Kezâ *Şikâyet Defteri*, nr. 140, s. 514'te Divan-ı Hümâyûn'dan Kurşunlu kadısına hitaben yazılan evâsıt-ı Z. 1145 (1732) tarihli hükümde "...Defterhâne-i Âmiremde mahfûz olan defter-i icmâl ve mufassala mürâcaat olundukda..." denilmektedir.

a. Bâb-ı Âlî: Sadrıazamların resmî makamları olan Paşa Kapısı'na, Sultan I. Abdülhamid devrinden itibaren verilen addır. Daha önceleri, sadrıazamlara mahsus idare binaları yoktu. Genellikle saraya yakın bir yerdeki konağa yerleşerek, devlet işlerini burada görürlerdi[15].

Divan-ı Hümâyûn toplantılarının Paşa Kapısı'nda görülmeye başlamasıyla birlikte Divan kalemleri, reisülküttab, teşrifatçı ve diğer görevliler buraya taşınmıştır. Böylece bugünkü İstanbul Valiliği'ni çeviren duvarın içinde, Sadâret'e ait Dahiliye ve Hariciye odaları, Meclis-i Vâlâ, Divan-ı Deavî gibi dairelerden oluşan Bâb-ı Âlî müessesesi teşekkül etmiştir.

Zamanla Topkapı Sarayı ile Bâb-ı Âlî arasındaki mesafenin uzaklığı ve her zaman arşive müracaat için saraya memur gönderilmesinden doğan güçlük göz önüne alınarak Sadrıazam Sarayı bahçesinde bir arşiv binası yaptırılmış ve bazı defterlerin buraya nakli temin edilmiştir. Devrin sadrıazamı Koca Yusuf Paşa tarafından 1200 (1785) yılında Divan kalemlerinin şefi olan reisülküttaba hitaben yazılan buyrulduda arşive duyulan ihtiyaç şöyle dile getirilmiştir: *"İzzetlü Reisülküttab Efendi, Divan-ı Hümâyûn Kalemi'nde mevcûd olan nâme ve ahidnâme-i hümâyûn ve mehâmm-ı Devlet-i Aliyye-i ebed-makrûna dâir kuyûdât mazbût olan cüzler ve defâtîrin ale'd-devâm muhâfazaları akdem-i umûrdan olduğu derkâr ve muhâfaza husûsu kârgir mahalle muhtâc idüği bedîdâr olduğundan ... defterlerin hîn-i iktizâda getürdilüp mürâcaat olunmak kâbil olduğuna binâen ... cümlesi dâimâ sandukalarıyla mehterbaşınız marifetiyle hıfz ve zikrolunan defterleri tetebbu'a memûr olan ketebeden gayrı kimesnenin mahzen-i mezkûra idhâlinden mübâ'adet kılınmasını... itinâ eyleyesiz deyü."*

Bu emir ile Divan-ı Hümâyûn'a ait cüz hâlinde veya ciltli defterlerin Topkapı Sarayı'ndan getirilerek, Bâb-ı Âlî'de tamir olunan kârgir binaya nakledilmesi uygun görülmüştür. Ayrıca, defterlerin gerektiğinde müracaat edilmek için sabah çıkarılıp akşam yerine koyulması işinin reisülküttabın mehterbaşısı tarafından yapılması istenmekte ve arşiv deposuna kâtiplerden başka kimsenin girmesi men olunmaktadır.

Sonraki yıllarda Hazine-i Evrak'ın kuruluşu ile Topkapı Sarayı arşivlerinin ayıklanması ve Bâb-ı Âlî'deki Tomruk Dairesi ile Sultanahmed'deki Defterhâne mahzenlerinde karışık evraktan, Sadârete ait olanların ayrılması yoluna gidilecektir.

b. Bâb-ı Defterî: Defterdarlık Kapısı; merkez ve taşradaki bürolarıyla devletin gelir ve giderini düzenlemekle yükümlü daireye denilmektedir. Yöneticisi olan defter-

---

[15] Daha fazla bilgi için bkz. Naîmâ, *Tarih-i Naîmâ,* c. IV. İstanbul 1280, s. 398 vd.; Uzunçarşılı, *a.g.e.*, s. 250-251.

dar Divan-ı Hümâyûn'un tabiî üyesi olarak toplantılara katılır, mîrî işlerden sayılan cizye, avârız ve mukâtaa gibi malî konularda görüş bildirirdi. Önceleri Divan kalemleri ile iç içe çalışan Maliye (Bâb-ı Defterî) kalemlerinin Topkapı Sarayı'nda Maliye Defterhânesi olarak bilinen bir arşivi vardı[16]. Divan-ı Hümâyûn ehemmiyetini kaybedip muntazam toplanamaz olunca, Maliye Hazinesi Kubbealtı'ndan nakledilerek, Bâb-ı Hümâyûn'dan içeri girilince sağdaki *Eski Maliye Dairesi* denilen ve 1866 yılında yandığından yeri hâlâ boş olan mahalle taşınmıştır[17].

Bâb-ı Defterî, diğer dairelere nazaran bünyesinde en çok belge ve defter biriken ve günümüze milyonlarca vesika devreden bir dairedir. 1837 yılında Maliye Nezâreti'ne dönüştürülmüştür. Nezâretin Bâb-ı Defterî döneminden kalan ve Topkapı Sarayı'ndaki Enderûn Hazinesi'nde saklanan belgeleri için evrak mahzeni inşa edildiğinden, ilk önce Enderûn Hazinesi'nde saklanan "evrak ve defâtir-i atîka-i mu'tebere"nin, yeni torbalarla nakledilmesi düşünülmüştür. Devrin Maliye Nâzırı Safvetî Paşa Sadrıazam Mehmed Emin Rauf Paşa'ya sunduğu tezkirede, Maliye hazinesinden kâtipler görevlendirerek Enderûn'daki defterleri tek tek incelettiğini ve her bir defteri ait olduğu kalemlere göre ayırttığını bildirmiştir[18]. Saklanmasına lüzum görülmeyen bazı evrakın imha edilmesi isteğine de yer veren tezkire, padişahın onayından geçerek uygulamaya konulmuştur.

Maliye Nezâreti, Sultanahmed'de yaptırılan arşiv deposundan başka Bâyezid'de de bir arşiv binası yaptırmıştır. 1284 (1867) yılında Bâyezid'deki Fuad Paşa Konağı, Maliye Nezâretine tahsis edildikten sonra[19], 1899 yılında Hazine Dairesi'nin altındaki dükkanlar tahliye edilerek büyük bir evrak mahzeni bina edilmiştir[20].

c. Bâb-ı Seraskerî: Yeniçeri Ocağı'nın 1241 (1826) yılında kaldırılmasından sonra zamanın Seraskeri Hüseyin Paşa, dairesiyle birlikte Saray-ı Atîk'e (İstanbul Üniversitesi merkez binasının bulunduğu yer) taşınmıştır. Lağvedilen Yeniçeri Ocağı'nda, yeniçeri kâtibi emrindeki *Efendi Dairesi*'nde bulunan Yeniçeri ve Acemi Ocağı halkının maaş ve künye defterleri[21] Seraskerliğin kadim arşiv malzemesini teşkil etmiştir.

Bâb-ı Seraskerî'de bir "evrak mahzeni" kurulduğu ve bunun için bir görevlinin tayin edildiği 1264 (1848) tarihli Sadâret tezkiresinden anlaşılmaktadır. Serasker Paşa'nın,

---

[16] Uzunçarşılı, *a.g.e.*, s. 95.

[17] Midhat Sertoğlu, *Resimli Osmanlı Tarihi Ansiklopedisi*, İstanbul 1958, s. 138.

[18] BOA, İrâde Dahiliye, nr. 5152.

[19] İbnü'l-Emin Mahmut Kemal İnal, *Osmanlı Devrinde Son Sadrıazamlar*, c. I, İstanbul 1954, s. 221.

[20] BOA, İrâde Maliye, 1315 N., nr. 8.

[21] İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Kapıkulu Ocakları*, c. I, Ankara 1943, s. 605.

tavanı yıkılmaya yüz tutan evrak mahzeninin kiremitle veya kurşunla kaplanarak tamir edilmesi ve mahzenci maaşının karşılanması isteği üzerine, konu Meclis-i Vâlâ'ya havale edilmiştir. Meclis, bahsi geçen tavanın kurşun kaplanmasından vazgeçilerek; etraf duvarlarının daha uygun ve sağlam olacak şekilde, hâlis harç kullanılarak tamir edilmesi için Ebniye-i Hâssa müdürü marifetiyle yeniden keşif yapılmasını istemiştir[22].

Daha sonra adı Harbiye Nezâreti olarak değişen Bâb-ı Seraskerî'ye ait arşivlerin pek az bir kısmı Osmanlı Arşivi'ne intikal etmiştir. Bu kuruma ait arşiv malzemesinin önemli bir bölümü bugün Genelkurmay Başkanlığı'na bağlı arşivlerde muhafaza edilmektedir.

d. Bâb-ı Meşîhat: Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılmasıyla Ağa Kapısı adı verilen (bugünkü İstanbul Müftülüğü'nün bulunduğu) bina, müştemilâtıyla birlikte resmî daire ve daimî ikametgâh olarak şeyhülislâmlara tahsis edilmiştir. İstanbul'un çeşitli semtlerine dağılmış olan şer'î mahkemelerin atîk sicillerinin, arşiv binası tesis edilerek bir araya toplanması 1312 (1894) tarihinde gerçekleşmiştir. Meşîhat Dairesi'nden İstanbul Kadılığı'na yazılan yazıda, Dersaâdet ve Bilâd-ı Selâse mahkemelerinde bulunan sicillerin muhafazasını temin etmek maksadıyla kurulan hususî dairede toplanan defterlerin zayıf ve âdi kâğıtlara değil, *alakurna* denilen kâğıtlara, nefis mürekkeble yazılması istenmiştir[23].

Bugün İstanbul Müftülüğü'nü çeviren duvardan açılan cümle kapısının sağında bulunan iki katlı kârgir bina, sicillerin muhafazası için depo ve araştırma salonu olarak kullanılmaktadır.

*

Osmanlı Devleti'nde Modern Arşivcilik Çalışmaları

Osmanlı Devleti'nde de modern arşivcilik çalışmaları aşağı-yukarı Avrupa'dakinden biraz sonra başlamıştır. Modern arşivciliğe geçişte ilk adımlar 1845 tarihinde devrin Maliye Nazırı olan Safvetî Paşa tarafından atılmıştır. Bu teşebbüsle; 1837 yılında Maliye Nezâreti'ne dönüştürülmüş olan Bâb-ı Defterî döneminden kalan ve Topkapı Sarayı'ndaki Enderûn Hazinesi'nde saklanan milyonlarca belgenin günümüz tasnif anlayışına uygun olarak, kalemlerine göre ayrılıp depolara konulduğunu görüyoruz. Safvetî Paşa Sad-

---

[22] BOA, A. MKT, nr. 156/94.

[23] "Dersaâdet ve Bilâd-ı Selâse Mehâkim-i Şer'iyyesi sicillâtının hüsn-i muhâfazası maksadıyla bâ-irâde-i seniyye-i cenâb-ı Hilâfet-penâhî tesis ve inşa kılınan daire-i mahsusaya mehâkim-i mezkûre sicillât-ı atîka celb olunarak sûret-i muntazamada yerleştirilmiş..." (İstanbul Müftülüğü Şer'iyye Sicilleri Arşivi, *İstanbul Kadılığı Defterleri*, nr. 334, s. 132).

rıazam Mehmed Emin Rauf Paşa'ya sunduğu tezkirede, Maliye Hazinesi'nden kâtipler görevlendirerek Enderûn'daki defterleri tek tek incelettiğini ve her bir defteri ait olduğu kalemlere göre ayırttığını bildirmiştir. Saklanmasına lüzum görülmeyen mülgâ Yeniçeri Ocağı'na ait bir takım evrak ve eski defterlerin saray fırınlarında imha edilmesi isteği de münasip görülerek uygulamaya konulmuştur. Bu teşebbüsü, arşivcilik açısından ileride atılacak radikal ve modern adımların ilk işareti olarak değerlendirmek mümkündür[24].

Koca Reşid Paşa'nın 1846 yılında Sadâret'e gelmesiyle birlikte 9.11.1846 tarihinde çıkarılan bir irâde ile modern arşivcilik konusunda esaslı adımlar atılmıştır[25]. Söz konusu irâdede; o zamana kadar Defterhâne'de ve Bâb-ı Âlî civarındaki mahzenlerde saklanan devletin mühim işlerine ait vesikaların buraların rutubetli olması hasebiyle çürüdüğü ve mahzenlerin dar olmasından dolayı birbirine karışıp yırtıldığı, Defterhâne'de olanların dahi perişan bir halde oldukları, eski kayıtların bulunması gerektiğinde büyük zorluklar yaşandığı ve hatta bulunamadığı, bu gibi evrakın devletin önemli senetlerinden olduğu, çeşitli devletlerle yapılan muâhede ve mukavelelerin asıllarının bu suretle dağınık ve perişan olmasının uygun olmadığı belirtilerek, bunların hıfzı, nakli ve aranıldığında kolaylıkla bulunabilmesi için Bâb-ı Âlî derûnunda geniş ve muntazam kütüphane şeklinde kârgir bir bina yaptırılması öngörülmektedir[26].

Binanın, Dârülfünûn binasının da mimarı olan İtalyan Fossati'ye bir resmi yaptırılarak yeni icat tuğladan ve yeni tarz üzere yapılmasıyla rutubetten de kurtulabileceği düşünülmüştür. Bunun Bâb-ı Âlî içinde uygun bir yere *Hazine-i Evrak* adıyla inşâsı ve oda oda ayrılarak, bir odasının Dahiliye evrakına ve diğerlerinin de Divan ve Hariciye evrakına tahsis olunması, kâtiplerden uygun birisinin *müstahfız-ı evrak* tayin kılınması, ayrıca gerektiğinde müracaat etmek maksadıyla içine coğrafya ve tarih kitaplarıyla lüzumlu haritaların konulacağı bir ihtisas kütüphanesi yapılması karara bağlanmıştır[27].

Fossati'nin projesine uygun olarak yapımına başlanan binanın planında aradan çok fazla zaman geçmeden bazı değişiklikler yapılması gerekmiştir. Bir kat olarak yapılması düşünülen binanın tamamıyla rutubetten kurtulamayacağı düşünülmüş, ayrıca büyük evrak sandıklarının da konulabilmesi için binanın iki kat olarak yapılması gerektiğine karar verilmiştir[28] [17.12.1846]

---

[24] BOA, İrade Dahiliye 5152; *Ayniyat Defteri*, 769/51 ve 770/29.

[25] Salahaddin Elker, "Mustafa Reşit Paşa ve Türk Arşivciliği", *IV. Türk Tarih Kongresi,* Ankara 1952, s. 183.

[26] BOA, İrade Mesâil-i Mühimme, nr. 658

[27] BOA, İrade Mesâil-i Mühimme, nr. 658.

[28] Fossati'nin ilk çizdiği plan için bkz. BOA, İrade Mesâil-i Mühimme, nr. 659; Ayrıca binanın yapımında kullanılan inşaat malzemesinin defteri için bkz. *DUİT*, 37-2/11-10.

Hazine-i Evrak binasının inşası devam ederken bina hazır oluncaya kadar hıfz-ı evrak usulünü yoluna koyması beklenen Muhsin Efendi müdür tayin edilmiştir. Muhsin Efendi'nin müdürlük vazifesi ile birlikte Meclis-i Vâlâ azalığı da üzerinde bırakılmıştır. Ancak Sadrıazam Mustafa Reşid Paşa, Muhsin Efendi'nin "müdürlük tabirinde bir nevi kalem ve maiyyet memuru gibi olacağından" bahisle bu unvanı nâzırlığa çevirmiş ve kuruluşun adı da *Hazine-i Evrak Nezâreti* olarak değiştirilmiştir[29] [20.02.1847].

Hazine-i Evrak binasının inşaatı 1848 yılında tamamlanmıştır[30].

Hazine-i Evrak'ta daimî istihdam olunacak memurların, gayet güvenilir kimselerden olmaları işin icabı olarak görülmüştür. Çünkü Hazine-i Evrak'ta hıfzolunacak evrak devletin önemli işlerine ait olup ve ekserîsi de gizli tutulacak şeyler olacağından güvenlik hususu göz önüne alınmıştır[31]. Ayrıca daimî olarak çalışan hulefâ efendilerden başka, evrak tefriki için diğer Bâb-ı Âlî kalemlerinden seçilecek geçici personelin de güvenilir olması hem Meclis-i Muvakkat hem de Meclîs-i Vâlâ tarafından tasvib edilmiştir[32].

1914 yılı başlarında Bâb-ı Âlî Hazine-i Evrakı'yla Hariciye, Şûrâ-yı Devlet ve Dahiliye daireleri arşivlerinin birleştirilmesi için çalışmalar başlatılmış, ancak harp dolayısıyla bu girişim gerçekleşememiştir.

1 Mart 1923'te TBMM İcra Vekilleri Heyeti Riyaseti'nin Kalem-i Mahsus Müdüriyeti kadrosunda *Mahzen-i Evrak Mümeyyizliği* ihdâs edilmiştir. Mümeyyizliğin esas görevi; Hazine-i Evrak'la birlikte Mülgâ Sadâret Dairesi'nin bütün eşyasını ve evrakını korumaktı. Mülgâ Hazine-i Evrak Müdürü Mahmud Nedim Bey Mahzen-i Evrak Mümeyyizliğine tayin edilmiştir[33]. Yeni hükûmet tarafından gönderilen Mahzen-i Evrak Mümeyyizliği'nin teşkili ve görevleri hakkında 1 Mart 1923 tarihli ilk talimatnâmede; mülgâ kalemlerde kalan evrakın ilgililere buldurularak Mahzen-i Evrak'a konulması ve halen Hazine-i Evrak'ta mevcut bulunan evrakın mükemmel surette tasnif edilerek ehemmiyetle muhafaza edilmesi emredilmiştir[34]. Sonuç olarak mahdut sayıdaki personeli ile Hazine-i Evrak Mümeyyizliği yeni kurulan Cumhuriyet kurumları arasındaki yerini almıştır.

---

[29] BOA, *İrade Dahiliye*, 7066.

[30] İnşaatı tamamlayan Fossati'ye nişân-ı âlî verilmiş, yine Fossati'nin talebi üzerine kardeşine de 4. dereceden bir adet nişan verilmesi uygun bulunmuştu (*İ. Mesâil-i Mühimme*, 699).

[31] BOA, İ. Meclis-i Vâlâ, 4093; A. DVN, 42/12.

[32] BOA, A. MKT. NZD, 17/79.

[33] Atilla ÇETİN, "Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti'nin, Osmanlı Devlet Arşivi ve Mülgâ Sadâret Evrakının Muhafazası Hakkında Aldığı Kararlara Ait Bazı Belgeler", *Tarih Enstitüsü Dergisi*, (1981-1982), sayı 12, s. 593-595.

[34] Çetin, *a.g.m.*, s. 593-595.

TBMM İcra Vekilleri Heyeti Riyaseti'nin Kalem-i Mahsus Müdüriyeti'ne bağlı olan *Mahzen-i Evrak Mümeyyizliği* 31 Mayıs 1925 tarihinden itibaren, Başvekâlet Kalem-i Mahsus Müdüriyeti'ne dahil olarak adı *Hazine-i Evrak Mümeyyizliği'*ne çevrilmiş, 1 Haziran 1927'de de *Hazine-i Evrak Müdür Muavinliği* olarak Başvekâlet Müsteşarlığı'na bağlanmıştır[35]. 1929 senesinde, Başvekâlet Muamelât Müdürlüğüne bağlanmış ise de, Müsteşarlık makamı ile olan irtibatını korumuştur.

Cumhuriyet'in onuncu yıldönümünde, 20 Mayıs 1933 tarihinde Ankara'daki Evrak Müdürlüğü ile İstanbul'daki Hazine-i Evrak Müdür Muavinliği, Başvekâlet Evrak ve Hazine-i Evrak Müdürlüğü adı altında birleştirilmiş ve Müdür Muâvini İstanbul'da Hazine-i Evrak'ın başında kalmıştır.

19 Nisan 1937'de Başvekâlet Teşkilatı içerisinde müsteşara bağlı, müstakil bir Arşiv Dairesi haline getirilmiştir. 29 Haziran 1943 tarih ve 4443 sayılı kanunla, Başbakanlık Müsteşarlığı'na bağlı Başvekâlet Arşiv Umum Müdürlüğü statüsüne kavuşturulmuş, bilâhare 9 Mart 1954 tarih ve 6330 sayılı Başvekâlet Teşkilatı Hakkında Kanun içerisinde yer almış, 27 Şubat 1982 tarih ve 8/4334 karar sayılı "Bakanlıkların Yeniden Düzenlenmesi ve Çalışma Esaslarının Yürürlüğe Konulması Hakkındaki Bakanlar Kurulu Kararı" ile, Başbakanlık Teşkilatı içerisinde Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı adını almıştır.

Nihayet 18 Haziran 1984 tarih ve 203 sayılı "Başbakanlık Teşkilatı Hakkında Kanun Hükmünde Kararnâme" ile "Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü" kurulmuş ve 10 Ekim 1984 tarih ve 3056 sayılı "Başbakanlık Teşkilatı Hakkında Kanun"la Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Başbakanlık Merkez Teşkilatı ana hizmet birimlerinden biri haline getirilmiştir.

Tasnif Faaliyetleri

Hazine-i Evrak binasının inşası sürerken Hazine-i Evrak Nâzırı Muhsin Efendi'nin de içinde bulunduğu komisyon öncelikle geçici teşkilat şeması ile tasnif talimatnâmesi hazırlamış ve 11 Rebiülâhir 1263 (29 Mart 1847) tarihinde Meclis-i Vâlâ-yı Ahkâm-ı Adliye kararı olarak padişah onayından geçerek yayınlanmıştır. Muhsin Efendi'nin maiyyetine kendisine yardımcı olmak üzere bir muavin ile kalemlerden tecrübeli, namuslu ve ketum kâtiplerden personel verilmiştir. Bunlar Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan beri birikmiş olan evrak ve defterleri inceleyerek Hazine-i Evrak'a konmaya layık olanları tefrik ve tasnif etmekle görevliydiler. Bu ayırım işlemi için yine Bâb-ı Âlî kalemlerinden

[35] Çetin, *a.g.m.*, s. 597.

memurlar seçilerek, kendi kalemleri ile ilgili evrakı ayırmak üzere evrakın tasnifinin bitmesine kadar geçici olarak görevlendirilmişlerdir[36].

1849 tarihinde Bâb-ı Âlî kalem amirlerinden müteşekkil bir Meclis-i Muvakkat kurularak bir nizamnâme yayınlanmıştır[37]. Nizamnâmeyi hazırlayan heyetin, nizamnâmenin giriş kısmında *devletin kuvve-i hafızası* olarak ifade ettikleri arşivlerimizin tasnif, tertip ve saklanması hususunda getirdikleri esaslar son derece pratik ve akılcıdır. Zira o tarihlerde, dünyadaki benzerlerinde olduğu gibi Hazine-i Evrak'ın, ilim adamlarının istifadesine sunulması düşüncesi olmayıp, sadece devletin karşılaşacağı güçlükleri çözmede bir müracaat merkezi olarak düşünüldüğü görülmektedir.

Hazine-i Evrak'ta toplanacak arşiv malzemesi üç kısım olarak mütâlaa edilip tasnifine karar verilmiştir. Tasnifte, h. 1200 (1875) tarihinden Sultan Abdülmecid'in cülûsuna (h. 1255/m. 1839) kadar olan evrak birinci kısım addedilmiştir. h. 1200 tarihinin seçilmesinin sebebi ise hâlen Bâb-ı Âlî'nin bu dönem evrakını kullanıyor olmasıdır. h. 1200 tarihinden önceki evrakın ise daha sonra tasnif edilerek, gerekli olanların ileride Hazine-i Evrak'a nakledilmesi kararlaştırılmıştır[38]. Ancak daha sonra h. 1270'te (1854) alınan bir kararla 1200 tarihinden vazgeçilerek başlangıçtan h. 1255 (1838) tarihine kadar birikmiş olan belgeler birinci kısım addolunmuştur[39]. Sultan Abdülmecid'in cülûsundan h. 1264 (1848) senesine kadar olan evrak ikinci kısım olarak adlandırılmıştır[40]. H. 1265 Muharrem (1848) tarihinden sonra birikecek evrak ise üçüncü kısım addedilerek üç ana kategoride tasnif edilmesi kararlaştırılmıştır. Birinci ve ikinci kısım addedilen evrak konularına göre sınıflandırılıp tarih sırasına konularak Hazine-i Evrak'a nakledilecektir. Üçüncü kısım evrakın, h. 1264 senesi başından itibaren taşradan ve Bâb-ı Âlî kalemlerine ait evraktan önemli olanlarının belli kalemlerde muhafazası ve nelerin Hazine-i Evrak'a nakledileceği hususları tespit edilmiştir[41].

---

[36] BOA, İ. Meclis-i Vâlâ, 1869; A. DVN. MKL, 63-A/1; İ. Meclis-i Vâlâ, 12019. Ayrıca bkz. Necati Aktaş, "Osmanlı Döneminde Arşivciliğimiz ve Tasnif Çalışmaları", *Belgelerle Türk Tarihi Dergisi*, Mart 1985, sayı 1, s. 68 ve Ali Akyıldız, *Tanzimat Dönemi Osmanlı Merkez Teşkilâtında Reform*, İstanbul 1993 s. 76.

[37] BOA, İ. Meclis-i Vâlâ, 4093.

[38] BOA, A. DVN, 42/12.

[39] BOA, İ. Meclis-i Vâlâ, 12019 ve 9956.

[40] BOA, A. DVN, 42/12 ve Cevdet Dahiliye, nr. 1050'de 1264 Muharrem [10.12.1847] tarihi üçüncü bölüme başlangıç olarak alınmaktadır. Ancak İ. Meclis-i Vâlâ, 4093 ve A. DVN. MKL, 63-A/5'te 1265 Muharrem [28.11.1848] tarihi üçüncü kısma başlangıç olarak alınmaktadır. 1264 senesi iradelerinin numune olarak tasnif edilmiş olması göz önüne alınarak 1265 senesi Muharremi'nin üçüncü kısma başlangıç olarak kabul edilmesi daha uygun görünmektedir.

[41] BOA, İ. Meclis-i Vâlâ, 4093; A. DVN, 42/12.

Vesikaların Hazine-i Evrak'a konulmasından sonra muamelelerin hızlı bir şekilde yürütülebilmesi ve evrak akışının sağlanabilmesi için Hazine-i Evrak ile daireler arasında izlenmesi gereken yol şöyle tespit edilmişti: Evrakın hazırlanan kataloglarının birer nüshası Divan-ı Hümâyûn Kalemi ile Âmedî Odası'nda bulundurulacak ve bir belgeye başvurmak gerektiğinde, buradaki kayıtlardan tarih ve numarası tespit olunup bir pusulaya kaydedilecek ve pusula Hazine-i Evrak'a gönderilerek ilgili vesika buradan istenecekti[42]. Ancak bu sistem istenen evrakın iade edilmemesi dolayısıyla verimli bir şekilde işletilemediğinden, yeniden bazı değişiklikler yapmak yoluna gidilmiştir. Önce Hazine-i Evrak'ta evrak mahfazalarının üzerine konulacak numara ve gerektikçe oradan alınacak evrak için verilecek pusula numuneleri yaptırılmıştır[43]. Bundan sonra herhangi bir daire tarafından bir belge istendiğinde; o dairenin görevlisinin, evrakın kimliğinin yazılı olduğu bu matbu forma atacağı imza karşılığı belgeyi alması ve iade ettiğinde de imza formunu geri alması kararlaştırılmıştır. Alınan evrak 15 gün içerisinde geri getirilmediği zaman Hazine-i Evrak bunu aramaya resmen izinli olacaktı. İlgili dairenin belge ile olan işi bitmediğinde süre uzatılabilecekti[44].

1892 senesine gelindiğinde Sadrıazam Cevad Paşa zamanında Hazine-i Evrak'ta ve diğer devlet dairelerinde evrakların muhafazası ile arşivlemede dosya usulü sistemine geçilmiştir[45]. Bu sisteme göre yapılan ilk tasnif Mısır ve Bulgaristan meselelerine ait belgelerdir[46]. Bu hususa dair çoğu gizli olan bazı irâdelerin suretleri çıkarılıp iki ayrı kutuya konularak anahtarları padişaha sunulmuştur[47]. Ancak uygulamaya konulan dosya usulünün, 1916 senesine gelindiğinde dahi doğru düzgün uygulanamadığı anlaşılmaktadır[48].

İkinci Meşrutiyet döneminde arşiv malzemesinin sadece saklanarak, gerektiği zaman başvurulacak bir belge olarak görülmesi anlayışının yerine, bu malzemenin tarih ve çeşitli bilim dallarının hizmetinde kullanılması düşüncesi yerleşmeye başlamıştır. *Tarîh-i Osmanî Encümeni*'nin kurulması ve *Tarîh-i Osmanî Mecmuası*'nın yayınlanmaya başlaması ile arşivlerin önemi artmış; bu dönemde, Tarîh-i Osmanî Encümeni Reisi olan Abdurrahman Şeref Bey'e Topkapı ve Sultanahmed civarında bulunan evrak depolarındaki arşiv malzemesinin araştırılarak tasnif edilmesi görevi verilmiştir. Nitekim Topkapı Sa-

---

[42] BOA, *İ. Meclis-i Vâlâ,* 5150; Akyıldız, *a.g.m.*, s. 74.

[43] BOA, A. DVN. MKL, 63-A/13.

[44] BOA, İ. Meclis-i Vâlâ, 12019.

[45] BOA, DUİT, 37-2/11-4.

[46] BOA, İ. Dahiliye, 1311.Ca/17 ve İ. HUS, 1310 Ca/102.

[47] BOA, İ. Dahiliye, 1312.B/18 ve Y. A. HUS, 316/29.

[48] BOA, DUİT, 37-2/11-4.

rayı mahzenlerinde kalmış toplam 518 araba yükü evrak Abdurrahman Şeref Bey başkanlığında kurulan heyet tarafından tasnif edilmeye başlamıştır[49].

1910 yılından itibaren dört sene çalışan heyetin çalışma düzeni bozulduğundan dolayı 6 Nisan 1914 tarihinde Abdurrahman Şeref Bey tarafından Sadâret'e verilen maruzâtta; çeşitli nedenlerden dolayı, tasnif işinin doğrudan Hazine-i Evrak'a devredilmesi istenmiştir. Bunun üzerine tasnif işi Sadâret evrak müdürü, Hazine-i Evrak müdürü ve Âmedî-i Divan-ı Hümâyûn muavininden oluşan yeni bir heyete verilmiştir[50].

Sultan İkinci Abdülhamid'in uzun süren saltanatı döneminde Yıldız Sarayı'nda oluşan muazzam arşiv, Abdülhamid'in tahttan indirilmesiyle İstanbul Merkez Kumandanlığı'na nakledilmiştir. Burada askerî bir heyet jurnalleri ayırarak el koymuş ve imha etmiş, devlet işlerine ait olanları da Bâb-ı Âlî'de Mahmud Kemal İnal'ın başkanlığındaki heyete göndermiştir. Heyet de, bunları tetkik ile devlet işlerine ait olanları ilgili dairelere göndermiş, aralarında jurnaller çıktıkça onları da askerî heyete iade etmiştir[51]. 1914 senesinde Yıldız'dan Bâb-ı Âlî'ye nakledilen evrakın incelenmesi ve tasnifi ile Hazine-i Evrak'ta iyi bir şekilde muhafazasının temini için Sadâret ve Dahiliye müsteşarlarından oluşan bir heyetin teşkili kararlaştırılmıştır[52].

Osmanlı Devleti'nde arşiv malzemesinin tasnif faaliyetleri devletin en zor durumda olduğu savaş dönemlerinde dahi devam etmiştir. Nitekim Bâb-ı Âlî Kütüphanesi'nde bulunan eski evrakın tanzim ve tasnifinin yapılması için Aralık 1920 tarihinde Ali Emirî Efendi başkanlığında *Vesâik-i Tarîhiyye Tasnif Encümeni* kurulup yeni bir tasnif faaliyetine başlanmıştır[53]. Tasnif sistemi olarak da; evrakın öncelikle padişah dönemlerine göre ayrı ayrı tomar haline getirilip sandıklara ve raflara konularak daha sonra tomar halindeki evrakın en eski tarihten itibaren komisyona gönderilip evrak ay ay tarih sırasına konulup, konularına göre ayrıldıktan sonra numaranlandırılıp mühürlenerek dosyalanmasına karar verilmiştir. Ayrıca dosyaların sıra numarasıyla kısa özetlerinin bir deftere kaydedilmesi için iki kâtibin görevlendirilmesi ve tasnif edilenlerin ait oldukları yerlere gönderilmesi istenmiş, bozulmuş ve çürüyen kayıt defterlerinin de tamir ettirilmesine karar veril-

---

49 Abdurrahman Şeref, "Evrak-ı Atîka ve Vesâik-i Tarihiyyemiz", *TOEM*, 1. cüz, 1 Kânûn-ı Evvel (1326), İstanbul 1328, s. 265. Türkçe neşri için bkz. İsmet Binark, "Arşivlerimizin Değeri ve Son Vak'anüvis Abdurrahman Şeref Bey'in Evrak-ı Atîka ve Vesâik-i Tarihiyyemiz Adlı Yazısı", *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, XXIX/1 (1980), s. 23-38.

50 BOA, BEO, 320696.

51 BOA, Meclis-i Vükelâ, 159/81; Tahsin Öz, "Yıldız Maruzât Dairesi Arşivi", *IV. Türk Tarih Kongresi*, Ankara 1952, s. 453.

52 BOA, Meclis-i Vükelâ, 186/12.

53 BOA, BEO, 349985.

miştir[54]. Ali Emirî heyeti Nisan 1924 tarihine kadar çalışmalarına devam etmiştir. Personel adedi bir ara 13'e kadar çıkmış olan komisyondan, tahsisat meselesinden dolayı ortaya çıkan bazı ihtilâfa mebnî Ali Emirî Efendi'nin istifası ve bazı üyelerin işe devam etmemesi yüzünden tasnif işi durmuştur[55]. Ali Emirî tasnifinde, beylikler döneminden Sultan Abdülmecid zamanına kadar olan süreyi ihtiva eden 180.000 civarında belge padişahların saltanat süreleri esas alınarak tasnif edilmiştir. Bu tasnifte siyasî, askerî, timar ve zeamet tevcihleri, yabancı ülkelerle olan münasebetler, Divan-ı Hümâyûn'a ait meseleler, maarif, inşa ve tamir gibi konularda belgeler bulunmaktadır.

Ali Emirî heyetinden sonra, yine kurulan bir heyet vasıtasıyla yapılan tasnif çalışması 1924 senesi Mayıs'ında başmemur unvanıyla İbnülemin Mahmud Kemal İnal başkanlığında başlamış ve Mayıs 1926 senesine kadar devam etmiştir[56]. İbnülemin tasnifinin özelliği, belgelerin konularına göre ayrılmış olmasıdır. Adliye, askeriye, bahriye, dahiliye, darphâne, defter-i atîka, müsted'iyât, muhallefât, muharrerât-ı husûsiye, muafiyet ve imtiyazât, saray mesâlihi, ensab, hariciye, hatt-ı hümâyûn, hil'at, maâdin, maliye, sıhhıye, şükr ü şikayet, tevcihât, timar ve zeâmet, vakıf, umûr-ı nâfia konu başlıkları altında, 1425-1873 yılları arasına ait 47.000 adet belgeyi ihtiva eden 29 ciltlik Osmanlıca kataloğu mevcut olup, her konu bölümü kendi içinde kaba bir kronolojik sıra takip etmektedir.

1926 yılından sonra tasnif işleri Hazine-i Evrak'ın sınırlı sayıdaki personeli ve Maarif Vekaleti'nden görevlendirilen personele bırakılmıştır. 1931 yılında Maliye deposunda, miktarı tahmini olarak 30-50 ton civarında olan Osmanlı dönemi evrakının büyük bir ihmal ve gaflet sonucu Bulgaristan'a hurda kâğıt olarak satılması ülkede büyük yankı uyandırmıştır. Buna bağlı olarak da; Ayasofya civarındaki depolarda her türlü korumadan uzak olarak yok olmaya terkedilmiş evrakın varlığından haberdar olunmuş ve Topkapı Sarayı'na nakilleri sağlanarak daha iyi şartlarda korunmaları sağlanmış ve Başbakanlığın bütün kamu kuruluşlarına gönderdiği 10.06.1931 tarihli genelge ile, tarihî arşiv evrakının değerinin takdirinin ihtisas erbabına bırakılarak hiçbir bahane ile evrakın kaybına sebebiyet verilmemesi emredilerek evrakın imhası ve satışının önüne geçilmiştir. Yine bu olaya bağlı olarak Bâb-ı Âlî'deki Sadâret evrakının tasnifi konusu yeniden gündeme gelmiş ve en önemlisi Devlet Arşivi'nin kurulması konusu Türk idare ve kültür hayatının gündemine girmiştir[57].

---

54 BOA, BEO, 349985 ve 350226.

55 Atilla Çetin, "II. Meşrutiyet Döneminde Arşivlerimize Ait Belgeler", *Türk Dünyası Araştırmaları*, sayı 34, Şubat 1985 İstanbul, s. 6.

56 Çetin, *aynı yer*.

57 Bu konuda daha fazla bilgi için Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü yayınlarından *Bulgaristan'a Satılan Evrak ve Cumhuriyet Dönemi Arşiv Çalışmaları* ve *Bulgaristan'daki Osmanlı Evrakı* adlı eserlere bakınız.

8 Ekim 1932 tarihli İcra Vekilleri Heyeti kararıyla Muallim Cevdet başkanlığında oluşturulan tasnif heyeti Muallim Cevdet'in 1935 yılında istifa etmesine rağmen 1937 yılına kadar tasnife devam etmiştir. "*Cevdet Tasnifi*" olarak adlandırılan bu çalışmada 218.833 belge tasnif edilmiştir.

12 Ocak 1935 tarih ve 2/1849 sayılı İcra Vekilleri heyeti kararnâmesi ile devlet arşivinin kurulması, binaların inşası ve arşivci yetiştirmek üzere Avrupa'ya öğrenci gönderilmesi kararlaştırılmış, ancak bu tasarı gerçekleşmemiştir. Arşiv meselesine çözüm bulmak ve düzenlemek üzere Macar arşiv uzmanı ve Osmanlı tarihçisi Dr. Lajos Fekete Türkiye'ye davet edilmiştir. Fekete, 1936-1937 yılları arasında Osmanlı Arşivi ve Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi'nde provenans tasnif sistemi yani arşiv malzemelerinin işlem gördükleri tarihlerdeki aslî düzeni içerisinde fonların parçalanmadan korunup tasnif edilmesi prensibine göre örnek bir tasnif gerçekleştirmiştir. Bu çalışmada 4.642 adet belge tasnif edilerek kataloğu hazırlanmış, ancak daha sonra yapılan tasniflerde bu belgeler diğer tasnif birimlerine kaydırılmıştır[58].

1937 yılından sonra provenans tasnif sistemine göre ciddî manada tasnif çalışması ancak 1956 yılından sonra başlamış ve staj için arşiv görevlileri yurt dışına gönderilmiştir. Bu çerçevede, 1980 yılına kadar yapılan tasnif çalışmaları sonucu 2.5 milyon belge tasnif edilmiştir.

1980'li yıllarda arşivin önemi iyice ortaya çıkmıştır. 17-19 Mayıs 1985 tarihinde düzenlenen *Osmanlı Arşivleri ve Osmanlı Araştırmaları Sempozyumu*'na[59] devrin başbakanı, Başbakanlık müsteşarı, dışişleri bakanı, Yükseköğretim Kurulu başkanı ve Türkiye'nin önde gelen tarihçileri katılmıştır. Özellikle devrin başbakanının, Osmanlı Arşivi'ni bir devlet meselesi olarak ele aldıklarını ve bu konuda bir reform hareketine başlama konusunda kararlı olduklarını belirtmesiyle birlikte arşiv konusunda büyük gelişmeler sağlanmıştır. Çıkarılan kanunlar ile birlikte Başbakanlık Tanıtma Fonu'ndan arşivlere belli bir payın ayrılması, çok sayıda personel istihdamı, bina, ekipman ve teçhizat imkanlarının arttırılmasıyla birlikte tasnif çalışmaları büyük bir ivme kazanmış ve tasnifi tamamlanan önemli sayıda belge, katalogları hazırlanarak araştırmacıların hizmetine sunulmuştur. Hâlihazırda bir yandan henüz tasnif edilmemiş belgeler tasnif edilirken bir yandan da tasnifi tamamlanmış belgeler dijital ortama aktarılmaktadır.

---

[58] Necati Aktaş-Yusuf Halaçoğlu, "Başbakanlık Osmanlı Arşivi", *DİA*, c. V, s. 122-126.

[59] Bu konuda geniş bilgi için bkz. *Osmanlı Arşivi ve Osmanlı Araştırmaları Sempozyumu*, İstanbul 1985.

BİRİNCİ BÖLÜM

D E F T E R   T A S N İ F L E R İ

DEFTER TASNİFLERİ

Defterler; Osmanlı bürokrasisinde alınan kararların, hükme bağlanan konuların Divan ve Maliye kalemlerinde kaydolunduğu serilerdir.

Osmanlı Devleti'nde, daha ilk dönemlerden itibaren defter tutma geleneğinin olduğunu görmekteyiz. Buna bağlı olarak Osmanlı Arşivi'nde XIV. yüzyıl başlarından itibaren defterlere rastlanmaktadır. Meselâ, arazi tahrirlerine ait bugüne ulaşabilen en eski defter 835 (1432) tarihini taşır ve XVI. yüzyılda *mufassal*, *icmâl* ve *timar-ruznamçe* olmak üzere sayıları bini geçer. Ayrıca XIV. yüzyılda Divan-ı Hümâyûn kalemlerine ait mühimme, ruûs, tahvil; defterdarlığa ait muhasebe, mukâtaa, ruznamçe, tamirat, keşif ve ahkâm; askerî teşkilata ait mevâcib; vakıflara ait vakıf ruznamçe defterleri ve benzerleriyle XVII. yüzyıldan sonra görülen şikâyet defterleri, devletin sınırlarının ve teşkilatının zamanla büyümesi sonucu, bazıları evvelden mevcut, bir kısmı ihtiyaçtan doğan ve sayıları sadece Osmanlı Arşivi'nde yaklaşık 300.000'e ulaşan defter türlerini oluştururlar. Bunların dışında kazalarda kadılarca tutulan mahkeme kayıtları, merkezden gönderilen emirler ve mahallî kararların yazıldığı kadı sicilleri de önemli miktarlara ulaşmaktadır[1].

Defter tutmanın esas alındığı Osmanlı yazışmalarında, deftere kaydolunmayan hüküm ve beratlar muteber sayılmamıştır. Hatta bu defterler, zamanla devlet erkânının bulunduğu değişik mahallere, sandıklar içinde taşınarak idarenin kesintisiz çalışmasında pratik rol oynamışlardır. Büyük Osmanlı askerî harekâtları sırasında malî, idarî, ve askerî işlerin halli için Divan-ı Hümâyûn'a ait çeşitli büroların ordu ile birlikte seferlere katıldıkları ve bunların bürokratik işlemleri lâyıkıyla, seri bir şekilde yerine getirebilmek ve gerektiğinde müracaat edebilmek için lüzumlu defterlerini beraberlerinde götürdükleri bilinmektedir[2].

Osmanlı merkez teşkilatının Tanzimat öncesi dönemine ait defterler, iki ana seri hâlinde günümüze intikal etmiştir. Birincisi, devletin siyasî ve hukukî kararları ile beldelerin asayiş ve nizamına dair hükümlerin kaleme alındığı *Divan-ı Hümâyûn Defterleri*'dir.

İkincisi ise sadece malî konularda mirî işlerden sayılan cizye, avârız ve mukâtaa işleriyle ilgili konuların düzenlenip kaydolunduğu Maliye, yani *Bâb-ı Defterî Defterleri*'dir.

---

[1] Nejat Göyünç, "Defter" *DİA*, c. IX, İstanbul 1991, s. 90.

[2] Sefer sırasında cepheye götürülen defterler hakkında geniş bilgi için bkz. Feridun Emecen,"Sefere Götürülen Defterlerin Defteri" *Prof. Dr. Bekir Kütükoğlu'na Armağan*, İstanbul 1991, s. 241-268.

Ayrıca has, zeâmet, timar, mülk, vakıf gibi arazi türlerini tayin ve tescil eden ana defterlerin muhafaza edildiği ve bu defterlerle ilgili günlük işlemlerin yapıldığı Defterhâne-i Âmire'ye ait defterler de vardır. Bu dairede biriken defterler hüküm ihtiva etmezler. Bunlar, hazineye ait arazinin kimlere ve ne maksatla tevcih edildiğini, zaman zaman yapılan değişikliklerle vergilerin müfredâtını, kimlere tarh ve tevzî edildiğini gösteren muhtelif defterlerdir.

I. DİVAN-I HÜMÂYÛN, BÂB-I ÂSAFÎ VE DEFTERHÂNE-İ ÂMİRE DEFTERLERİ

Divan-ı Hümâyûn ve Bâb-ı Âsafî Daireleri, Osmanlı Devleti merkez teşkilatı içinde Defterhâne-i Âmire'den sürekli bilgi alan bir çalışma tarzı içinde görülmektedir. Osmanlı Arşivi kodlama sisteminde A. rumuzu ile ifade edilen *Divan* ve *Bâb-ı Âsafî*'nin birimlerinden biri de *A.DFE* koduyla *Defterhâne-i Âmire*'dir. Önemli fonksiyonu olan bu dairelere ait defter serileri aşağıda sırasıyla verilmiştir.

A. DİVAN-I HÜMÂYÛN VE BÂB-I ÂSAFÎ DEFTERLERİ

Tanzimat öncesi merkez teşkilatının büyük daireleri olan Divan-ı Hümâyûn ve Bâb-ı Âsafî'nin günümüze intikal eden defterleri 4 ana fonda tasnif edilmiştir. Bunlardan sadece bir tanesi dönem olarak Tanzimat öncesine aittir. Diğer fonlarda Tanzimat sonrası dönemi de içine alan defterler mevcuttur. Bu fonlar için hazırlanan katalogların toplamı 28 cilttir. Katalogların muhtevasını ortaya koyan giriş kısımlarındaki *kalemlere göre* defter dökümleri yani fihristleri, değişik bölümlerde tam liste hâlinde verilmiştir. Aşağıda *Divan (Beylikçi) Kalemi Defterleri* başlığı altında değerlendirilen defterler, ilk üç fona ait kataloglardan derlenmiştir.

Birinci fon, *Mahzen Defterleri*'nin yeni harflere çevrilmesiyle elde edilen 989 numaralı *Divan-ı Hümâyûn Defterleri Kataloğu*'dur. Beylikçi Kalemi'nin Hazine-i Evrak binasında saklanan defterleri bunlardır.

İkinci fon, 980 numaralı *Bâb-ı Âsafî Defterleri Kataloğu*'dur. Osmanlı Arşivi'nde provönans sistemin tatbik edilmeye başlamasından sonra kod verilerek yapılan ilk defter tasnifidir.

Üçüncü fon, 986 numaralı *Kâmil Kepeci Tasnifi Kataloğu*'dur. Divan ve Bâb-ı Âsafî'nin Tanzimat öncesi ve sonrası devrelerine ait defterleri ihtiva etmektedir.

Dördüncü fon ise *Maliye'den Müdevver Defterler Kataloğu'*dur ki 25 cilt katalogdan ibarettir. Tanzimat öncesi ve sonrası dönemleri ihtiva etmektedir.

1. DİVAN (BEYLİKÇİ) KALEMİ VE BAĞLI BİRİMLERİNE AİT DEFTERLER

a. Divan (Beylikçi) Kalemi Defterleri (A.DVN)

Tanzimat devrine gelinceye kadar Divan-ı Hümâyûn'da, Ordu Divanları'nda, padişah, sadrıazam, serdâr-ı ekrem, kaymakam veya defterdar başkanlığında toplanan Divanlarda alınan kararlar, Divan-ı Hümâyûn ve Bâb-ı Defterî'ye bağlı kalemlerde tutulan defterlere kaydedilir ve yürürlüğe konulurdu.

Kararların aynen kaydı usul olarak kabul edildiğinden, müsvedde veya perakende evrak paketlere, paketler aylık torbalara, torbalar da yıllık hazırlanan sandıklara konularak evrak mahzenlerine kaldırılırdı. Defterlere kaydetme usulü Osmanlı Devleti'nin yıkılışına kadar devam etmiştir. Böylece İstanbul'un fethinden Osmanlı Devleti'nin sonuna kadar geçen zaman süresinde zengin defter koleksiyonları oluşturulmuştur[3].

Tanzimat, Osmanlı Devleti teşkilatında olduğu gibi yazışma tekniklerinde de bir dönüm noktası olmuştur. Yönetimdeki ağırlığın Tanzimat öncesi yıllarda Divan'dan, yani Saray'dan Sadâret'e geçmesi ile Bâb-ı Âsafî idaresinde Divan üyeleri birer nâzır vazifesi görmeye başlamışlardır. Artık padişah fermanlarıyla yapılan hüküm ısdârı azalmaya başlamış ve yerini sadrıazam buyrulduları almıştır. Tanzimat öncesinde defterlere *aynen kaydın* sürdürülmesi neticesinde sadrıazam emirlerine mahsus yüzlerce ciltlik *Buyruldu* ve *Ayniyat Defterleri* teşekkül etmiştir.

Bu kalem, Divan'da müzakere olunan evrakı gereken yere gönderir, Divan sicillerini tutardı. Aynı zamanda ferman ve beratlar da bu kalemde yazılırdı. Gerek yabancı devletlere, gerekse azınlıklara ait meselelerin ahdî ve hukukî cepheleri de bu kalemde incelenir ve her türlü anlaşmalar, kanun, nizamnâme ve talimatnâmeler burada saklanırdı. Bunun için muktezâ kayıtları, yani Divan'dan çıkacak bir kararın devlet kanunlarına ve anlaşmalara göre nasıl olması gerektiğini belirten kayıtlar da burada tutulurdu[4]. Divan-ı Hümâyûn teşkilatının ana kalemlerinin başında gelen Divan (Beylikçi) Kalemi defterleri şunlardır:

aa. 980 Numaralı Bâb-ı Âsafî Defterleri Kataloğu'ndaki Beylikçi Kalemi Defterleri

Bu katalogda, 787-899 - O genel, 1-113 - O özel numaralarda 880-1254 (1475-1838) tarihleri arasındaki kayıtları ihtiva eden 129 adet defter mevcuttur.

Katalog No	Sıra No	FONUN KODU	TARİH		Defter Adedi	Katalog Tertibi
			Hicrî	Milâdî		
980	787-899-O	A.DVN	880-1254	1475-1838	129	Analitik Envanter

ab. 986 Numaralı Kâmil Kepeci Kataloğu'ndaki Beylikçi Kalemi Defterleri

986 numaralı *Kâmil Kepeci Kataloğu*'nda kayıtlı bulunan bu defterler, 971-1275/1563-1858 tarihleri arasındaki kayıtları hâvi olup mükerrer sayılar ile toplam 122 adettir.

[3] Bu defterlerin yer aldığı Divan-ı Hümâyûn kalemleri ve çalışma tarzları hakkında geniş bilgi için bkz. Tevfik Temelkuran, "Divan-ı Hümâyûn ve Kalemleri", *Tarih Enstitüsü Dergisi*, sayı 6, İstanbul 1975, s. 129-175.

[4] Midhat Sertoğlu, *Osmanlı Tarih Lûgatı*, İstanbul 1986, s. 43.

Katalog No	Sıra No	FONUN KODU	TARİH		Defter Adedi	Katalog Tertibi
			Hicrî	Milâdî		
986	74-179 7519-7538	Kâmil Kepeci Kataloğu	971-1275	1563-1858	122	Analitik Envanter

b. Mühimme Defterleri

Divan-ı Hümâyûn toplantılarında müzâkere edilen dahilî ve haricî meselelere ait önemli siyasî, askerî, içtimaî ve iktisadî kararların kaydedildiği bu defterlere *Mühimme Defterleri* adı verilmiştir. Osmanlı Arşivi'nde 961-1333/1553-1915 tarihleri arasında tutulmuş 419 adet Mühimme Defteri mevcuttur.

XVI. yüzyılın ortalarından XX. yüzyılın ilk yıllarına ulaşan bir dönem içinde, küçük zaman bölümleri hariç ortalama 350 yıllık zaman dilimi itibarıyla, hiçbir Doğu ve Batı devletinde bulunmayan kültür ve tarih zenginliğini ihtiva eden Mühimme Defterleri, Osmanlı Arşivi'ndeki defter fonları arasında çok önemli bir yer tutmaktadır. Ana konularını; devleti ilgilendiren siyasî, iktisadî, kültürel, sosyal ve harp tarihine dair kararlar teşkil eder. Mühimme Defterleri, hükümlerin sâdır oldukları Divanlar bakımından dört ayrı grupta değerlendirilebilir:

1. Mühime Defterleri: Padişahın payitahtta bulunduğu sırada, Sadrıazam başkanlığındaki Divan toplantısından çıkan emirlerin kaydolunduğu defterler.

2. Rikâb Mühimmesi: Sadrıazamın sefer veya başka bir sebeple payitahttan ayrılırken yerine vekil olarak bıraktığı Rikâb kaymakamı veya Sadâret kaymakamı denilen görevli başkanlığında toplanan Divan'da alınan kararların yazıldığı defterler.

3. Ordu Mühimmesi: Ordu ile birlikte sefere çıkan sadrıazamın sefer sırasında akdettiği Divan toplantılarında alınan kararların yazıldığı defterler.

4. Kaymakamlık Mühimmesi: Padişah ve sadrıazamın aynı anda Dersaâdet'ten ayrıldığında, devlet işlerini idare etmek üzere tayin edilen Sadâret kaymakamının müstakil olarak akdettiği Divanlarda alınan önemli kararların yazıldığı defterler.

Mühimme Defterlerindeki kayıtlar, mahalline -muhatap makama- gönderilen berat ve fermanların suretleri hüviyetindedir. Sadrıazamın başkanlığında; kubbe vezirleri, Anadolu ve Rumeli kazaskerleri, defterdar ve nişancının katıldığı Divan toplantılarında alınan kararlar, padişah tasdikinden geçtikten sonra kronolojik sıra içinde defterlere kaydedilmiştir.

Önemli bir husus da, deftere kaydetmenin, yani tescil işleminin; hükme bağlamanın bir ifadesi olmasıdır. Divandan verilen bir karar veya neticelenen bir dâva, ferman şeklinde hazırlanmadan evvel, tashih edilen müsveddesi ilgili defterine kaydolunmamışsa bir hüküm ifade etmezdi.

Defterlerdeki bir kaydın iptali veya tashih edilmesi ancak padişahın iznine bağlıydı. Nişancının, yani ilk dönemlerdeki Divan kalemleri şefinin defterler üzerinde tashih yapabilmesi, padişahın "Kendi kalemiyle düzeltme yapabilir" müsaadesini taşıyan fermanıyla mümkündü. Mühimme veya diğer ahkâm defterlerindeki bir hüküm kaydının geçersizliği, yani "terkîn" edilmesi veya kaydedilen bir fermanın kaydedilmeden önce "şakk", yani iptal edilerek yırtılması, emr-i âlî ile yerine getirilirdi. Bu durum, defter kayıtları üzerine yatık çizgi ile çekilen terkîn çizgilerinin uç tarafında yazılı "ber-mûceb-i hatt-ı hümâyûn" ifadesinden veya hükmün baş tarafındaki "terkîni bâbında fermân-ı âlî mûcebince kaydı terkîn oluna..." şerhlerinden anlaşılmaktadır.

Mühimme Defterleri'nin tertibinde, şekil ve muhtevâ yönünden zamanla bir tekâmül göze çarpmaktadır. Klasik döneme (1553-1642) ait ilk defterler başlık taşımazlar. Yazıları daha karmaşıktır. İlk sayfalarda başlık yerine sadece kayıt tarihini belirten Arapça toplantı günü ve onun hemen altında ay ve yıl yazılıdır.

Mühimme Defterleri'ndeki hüküm tarihlerinin yazılışı, ilk dönemlerde, yukarıda bahsedildiği üzere "başlık tarih" atmak suretiyle olmuştur. Daha sonraları bu usulden vazgeçilerek günler; *evâil, evâsıt* ve *evâhir* tabirleriyle onar günlük dilimler hâlinde ifade olunmaya başlanmıştır.

Mühimme Defterleri'nde yer alan konular, devrin zaman, mekân ve telakkisi çerçevesinde mühim görülenlerinden teşekkül etmiştir. Bazen hüküm metinleri içinde geçen "bu husus mevâdd-ı mühimmedendir" veya "husûs-ı mezbûr mühimmâtdandır" şeklindeki ifadeler ile konuların önemine dikkat çekildiği görülmektedir.

Defterlerde kayıtlı hükümler, Divan-ı Hümâyûn kararı gereğince ferman şeklinde düzenlenerek ilgililere gönderilen emirlerin suretleridir. Bu suretlerin diğer kayıtlarını veya asıllarını ilgili devlet, beylerbeyilik ve Şer‘iye Sicilleri Arşivlerinde bulmak mümkündür.

Mühimme Defterleri'nin yukarıda ifade edilen şekil özelliklerinin yanında, muhteva bakımından önem ve değerlerini de aşağıdaki başlıklarda toplamak mümkündür:

1. Osmanlı Devleti'nin merkez ve taşra teşkilatındaki idarî ve askerî organların yapısı, karşılıklı münasebetleri, çalışma tarzları ve fonksiyonları; müesseselerin organizasyon ve işleyişi ve hukukî prosedür hükümlerine dair bilgiler

2. Komşu ülkeler ile Avrupa, Kuzey Afrika, Orta Doğu, Arabistan Yarımadası, Kafkaslar ve Rusya tarihleri açısından önemli kayıtlar.

3. Osmanlı Devleti'nin, gayrimüslim tebeası ile olan münasebetleri, azınlıklar hukuku, halkın sosyal ve ekonomik ihtiyaçlarının temini hususlarındaki yönetim politikası, ibadet ve âyin serbestiyeti, mâbedlerin inşası.

4. Hac organizesi, surre alayları ve mukaddes beldelere götürülen hizmetler.

5. Osmanlı kültür ve sanat faaliyetleri cümlesinden, imar ve iskân siyaseti, çevre ve belediye hizmetleri, sağlık ve eğitim işleri, geniş vakıf idarelerinin problemleri ve teftişleri. .

6. Sayıları hayli fazla olan ve Ordu Divanınca tutulan Mühimme Defterleri, askerî tarih, harp tarihi ve lojistik hizmetler tarihi yönünden birinci el kaynaktırlar.

Netice olarak, XVIII. yüzyılda devlet işlerinin Divan-ı Hümâyûn'dan Paşa Kapısı'na kaydığı ve Bâbıâlî'nin yönetimde ağırlığının hissedilmeye başladığı dönemlerde padişah fermanlarının yerini zamanla sadrıazam buyruldularıalmaya ve bu buyruldular için *Ayniyat Defteri* adı altında yeni bir defter türü tutulmaya başlanmıştır. Bununla birlikte, mühimme kayıtlarını tutan Divan kalemleri az sayıdaki kâtip kadrosu ile Sadâret teşkilatı içinde yer alarak Osmanlı Devleti'nin son dönemlerine kadar eski görevini sürdürmüştür.

ba. 989 Numaralı Divan-ı Hümâyûn Defterleri Kataloğu'ndaki Mühimme Defterleri (A.DVNS.MHM.d)

Bu katalogda, 1-266 sıra numaralarında kayıtlı 961-1323/1553-1905 tarihleri arasındaki hükümleri ihtiva eden 266 adet Divan-ı Hümâyûn Mühimme Defteri mevcuttur.

İlk 73 Mühimme Defteri'nin, hüküm özetlerinden oluşan hülâsa katalogları mevcuttur. (20,54, 66, 72 hariç).

1-19, 21-28, 260 ve 261 numaralı Mühimme Defterleri'nin eski harflerle indeksi mevcuttur.

3, 5, 6, 7, 12, 82, 83 ve 85 numaralı Mühimme Defterlerinin de tıpkıbasım ve indeksli olarak basımı Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü tarafından yapılmıştır.

DİVAN-I HÜMÂYÛN DEFTERLERİ KATALOĞU'NDAKİ MÜHİME DEFTERLERİNİN LİSTESİ

Sıra No	DEFTERİN ADI	TARİH		Sayfa Adedi
		Hicrî	Milâdî	
1	Mühimme	961-962	1553-1554	317
2		963-964	1555-1556	245
3		966-968	1558-1560	570
4		967-968	1559-1560	213
5		973	1565	703
6		973	1565	673
7		975-976	1567-1568	1.017
8		977-978	1569-1570	173

Sıra No	DEFTERİN ADI	TARİH		Sayfa Adedi
		Hicrî	Milâdî	
9	Mühimme	977-978	1569-1570	122
10		978-979	1570-1571	356
11		978-979	1570-1571	646
12		978-979	1570-1571	646
13		978-979	1570-1571	252
14/1		978	1570-1571	578
14/2		978	1570	1.220
15		979	1571-1572	287
16		979	1571	394
17		979	1571	30
18		979	1571-1572	148
19		980	1572	371
20*		x	x	x
21		980-981	1572-1573	336
22		981	1573	353
23		981	1573-1574	365
24		981-982	1573-1574	345
25		981-982	1573-1574	347
26		982	1574	343
27		983	1575-1576	408
28		984	1576	399
29		984	1576-1577	230
30		985	1577	370
31		985	1577	311
32		985-986	1577-1578	398
33		985-986	1577-1578	387
34		986	1578	327
35		986	1578	418
36		986-987	1578-1579	381
37		986-987	1578-1579	278
38		987	1579-1580	278
39		987-988	1579-1580	363
40		987	1579	331
41		987	1579-1580	504
42		987-989	1579-1581	511
43		988	1580	309
44		988-992	1580-1584	231
45		989-989	1581	388

* 20 Numaralı Mühimme Defteri mevcut değildir.

Sıra No	DEFTERİN ADI	TARİH		Sayfa Adedi
		Hicrî	Milâdî	
46	Mühimme	989-990	1581-1582	379
47		990	1582	266
48		990-991	1582-1583	380
49		991	1583	161
50		991-993	1583-1585	161
51		991	1583	100
52		991-992	1583-1584	391
53		992-993	1584-1585	339
54		992	1584	291
55		992-993	1584-1585	236
56		993	1585	206
57		1127-1201	1715-1786	147
58		993	1585	357
59		993	1585	78
60		993	1585	314
61		994-995	1585-1586	131
62		995-996	1586-1587	271
63		995-996	1586-1587	48
64		996	1587	235
65		997-998	1588-1589	241
66		997-998	1588-1589	287
67		998-1000	1589-1591	235
68		998-999	1589-1590	72
69		1000-1001	1591-1592	336
70		1001	1592-1593	272
71		1001-1002	1592-1593	412
72		1002-1003	1593-1594	472
73		1003-1004	1594-1595	590
74		1004-1005	1595-1596	268
75		1011-1013	1602-1604	331
76		1013-1016	1604-1607	158
77		1013-1014	1604-1605	251
78		1018	1609-1610	907
79		1019-1020	1610-1611	516
80		1022-1023	1613-1614	571
81		1024-1025	1615-1616	284
82		1026-1027	1617-1618	174
83		1036-1037	1626-1627	83
84		1038-1040	1628-1630	95
85		1040-1042	1630-1632	293

Sıra No	DEFTERİN ADI	TARİH		Sayfa Adedi
		Hicrî	Milâdî	
86	Mühimme	1046	1636-1637	91
87		1046-1048	1636-1638	198
88		1046-1048	1636-1638	134
89		1052-1053	1642-1643	115
90		1056-1056	1646-1647	179
91		1056	1646-1646	160
92		1067-1069	1656-1658	69
93		1069-1071	1658-1660	115
94		1073-1076	1662-1665	76
95		1075-1076	1664-1665	93
96		1089-1090	1678-1679	205
97		1090-1092	1679-1681	78
98		1100	1688-1689	191
99		1100-1101	1688-1689	180
100		1101-1102	1689-1690	145
101		1102-1103	1690-1691	106
102	Rikâb Mühimmesi	1102-1103	1690-1691	235
103	Mühimme	1102-1103	1690-1691	111
104		1103-1104	1691-1692	284
105		1105-1106	1693-1694	159
106		1106-1107	1694-1695	383
107		1106-1107	1694-1695	40
108	Mühimme	1107-1108	1695-1696	429
109		1108-1109	1696-1697	71
110	Ordu Mühimmesi	1108-1110	1696-1697	689
111	Mühimme	1110-1113	1698-1701	754
112		1113-1114	1701-1702	464
113		1113-1115	1701-1703	121
114		1114-1115	1702-1703	719
114/1	Ordu Mühimmesi	1115-1117	1703-1706	767
115	Mühimme	1118-1120	1706-1708	719
116		1120-1123	1708-1711	357
117		1122-1125	1710-1713	283
118	Ordu Mühimmesi	1123-1124	1711-1712	518
119	Mühimme	1123-1125	1711-1713	478
120		1125-1126	1713-1714	291
121		1125-1126	1713-1714	395
122		1126	1714	176
123	Ordu Mühimmesi	1127	1715	107
124	Mühimme	1128-1130	1715-1717	121

Sıra No	DEFTERİN ADI	TARİH		Sayfa Adedi
		Hicrî	Milâdî	
125	Mühimme	1128-1129	1715-1716	213
126		1129-1130	1716-1717	294
127		1130-1131	1717-1718	390
128		1130	1717-1718	83
129		1131-1133	1718-1720	387
130		1133-1135	1720-1722	489
131		1135-1136	1722-1723	482
132		1136-1138	1723-1725	409
133		1138-1139	1725-1726	489
134		1139-1140	1726-1727	389
135		1140-1141	1727-1728	490
136		1142-1143	1729-1730	403
137		1142	1729-1730	202
138		1143-1145	1730-1732	418
139		1145-1146	1732-1733	453
140		1146-1148	1733-1735	429
141		1148	1735	95
142		1148-1150	1735-1737	360
143		1149-1150	1736-1737	230
144	Rikâb Mühimmesi	1149-1150	1736-1737	247
145	Mühimme	1150-1152	1737-1739	487
146	Rikâb Mühimmesi	1150-1151	1737-1738	147
147	Mühimme	1152-1154	1739-1741	467
148		1154-1155	1741-1742	341
149	Mühimme	1155-1156	1742-1743	191
150		1156-1157	1743-1744	447
151		1157-1158	1744-1745	372
152		1158-1160	1745-1747	398
153		1160-1162	1747-1748	382
154		1162-1164	1748-1750	530
155		1164-1166	1750-1752	538
156		1166-1168	1752-1754	318
157		1168-1169	1754-1755	335
158		1169-1170	1755-1756	339
159		1170-1171	1756-1757	345
160		1171-1172	1757-1758	377
161		1172-1173	1758-1759	401
162		1173-1175	1759-1763	486
163		1176-1177	1762-1763	381
164		1177-1179	1763-1765	497

Sıra No	DEFTERİN ADI	TARİH		Sayfa Adedi
		Hicrî	Milâdî	
165	Mühimme	1179-1182	1765-1768	429
166		1181-1190	1767-1776	1016
167		1182-1183	1768-1769	180
168	Ordu Mühimmesi	1183-1185	1769-1771	378
169		1184-1186	1770-1772	322
170		1185-1188	1771-1774	226
171	Mühimme	1185-1187	1771-1773	588
172		1186-1188	1772-1774	440
173		1189-1190	1775-1776	218
174	Rikâb Mühimmesi	1190-1192	1776-1778	326
175	Mühimme	1191-1193	1777-1779	395
176		1191-1194	1777-1780	391
177		1192-1193	1778-1779	98
178		1193-1202	1779-1787	360
179		1194-1196	1780-1781	288
180		1195-1196	1780-1781	340
181		1196-1198	1781-1783	344
182		1198-1199	1783-1784	206
183		1199-1200	1784-1785	390
184		1200-1202	1785-1787	358
185		1202-1203	1787-1792	276
186		1202-1207	1787-1792	352
187		1202-1206	1787-1791	372
188	Ordu Mühimmesi	1203-1204	1788-1789	151
189	Rikâb Mühimmesi	1203-1203	1788-1789	191
190		1203-1204	1788-1789	200
191	Mühimme	1204-1206	1789-1791	144
192	Rikâb Mühimmesi	1204-1204	1789-1790	280
193	Ordu Mühimmesi	1204-1205	1789-1790	134
194	Rikâb Mühimmesi	1204-1205	1789-1790	475
195	Ordu Mühimmesi	1205-1228	1790-1813	187
196	Rikâb Mühimmesi	1205-1206	1790-1791	295
197	Mühimme	1205-1206	1790-1791	116
198	Rikâb Mühimmesi	1206-1215	1791-1800	154
199	Mühimme	1207-1208	1792-1793	396
200		1208-1209	1793-1794	292
201		1209-1209	1794-1795	192
202		1209-1210	1794-1795	344
203		1211-1212	1796-1797	400
204		1212-1213	1797-1798	160

Sıra No	DEFTERİN ADI	TARİH		Sayfa Adedi
		Hicrî	Milâdî	
205	Mühimme	1212-1213	1797-1798	159
206		1212-1214	1797-1799	157
207		1213	1798	227
208		1213-1215	1798-1800	67
209		1213-1214	1798-1799	290
210		1214-1215	1799-1800	194
211		1214-1215	1799-1800	187
212	Rikâb Mühimmesi	1215	1800-1801	239
213	Mısır Ordu Mühimmesi	1215-1217	1800-1802	91
214	Mühimme	1215-1216	1800-1801	240
215		1215-1217	1800-1802	192
216	Mısır Ordu Mühimmesi	1215-1216	1800-1801	137
217	Mühimme	1216-1217	1801-1802	200
218		1218	1803	193
219		1218-1219	1803-1804	298
220		1218	1803-1804	194
221		1219	1804	299
222		1219-1220	1804-1805	296
223		1220-1221	1805-1806	298
224		1221-1222	1806-1807	297
225		1222	1807	129
226	Rikâb Mühimmesi	1222-1223	1807-1808	169
227	Mühimme	1222-1224	1807-1809	319
228	Ordu Mühimmesi	1223-1224	1808-1809	110
229	Rikâb Mühimmesi	1224-1226	1809-1811	285
230	Ordu Mühimmesi	1224-1228	1809-1813	374
231		1224-1225	1809-1810	143
232		1223-1225	1808-1810	175
233	Mühimme	1226-1227	1811-1812	218
234		1227-1228	1812-1813	397
235		1228-1230	1813-1814	399
236		1230-1231	1814	388
237		1231-1234	1815-1818	393
238		1234-1236	1818-1820	385
239		1236-1237	1820-1821	382
240		1236-1238	1820-1822	397
241		1238-1241	1822-1833	398
242		1241-1243	1825-1827	392
243		1242-1244	1827-1828	370
244	Ordu Mühimmesi	1244-1244	1828	242

Sıra No	DEFTERİN ADI	TARİH		Sayfa Adedi
		Hicrî	Milâdî	
245	Ordu Mühimmesi	1244-1245	1828-1829	241
246	Mühimme	1244-1246	1828-1830	395
247	Ordu Mühimmesi	1245-1247	1829-1831	44
248	Mühimme	1246-1248	1830-1832	299
249	Ordu Mühimmesi	1247-1249	1831-1833	139
250	Mühimme	1248-1249	1832-1833	196
251		1249-1252	183 3-1836	294
252		1252-1254	1836-1838	161
253		1254-1256	1838-1840	218
254		1256-1258	1840-1842	198
255		1258-1260	1842-1844	188
256		1260-1263	1844-1846	184
257		1263-1266	1846-1849	239
258		1267-1270	1850-183	231
259	Mektum Mühimme	1270-1274	1853-1857	241
260	Mühimme	1274-1277	1857-1860	335
261		1277-1280	1860-1863	281
262	Mühimme	1280-1286	1863-1869	361
263		1286-1323	1869-1905	286
264	Mahlûta Mühimmesi	1077-1206	1666-1792	538
265		1198-1212	1784-1798	236
266	Muhzır Mühimmesi	1127-1206	1715-1791	204
267[5]	Mühimme	1184-1186	1770-1772	480

bb. 980 Numaralı Bâb-ı Âsafî Defterleri Kataloğu'ndaki Mühimme Defterleri (A.DVN.MHM.d)

Bu katalogda, A.DVN.MHM koduyla 932-975 genel sıra numaralarıyla kayıtlı 977-1252/1570-1836 tarihleri arasındaki hükümleri ihtiva eden birkaç sayfa veya formadan müteşekkil 43 adet Mühimme Defteri parçası mevcuttur.

Katalog No	Sıra No	FONUN KODU	TARİH		Defter Adedi	Katalog Tertibi
			Hicrî	Milâdî		
980	932-975	A.DVN.MHM.d	977-1252	1570-1836	43	Analitik Envanter

bc. Mühimme Zeyli Defterleri (A.DVNS.MHM.ZYL.d)

Mühimme Defterleri serisinden yanlışlıkla diğer defterlere karışmış bulunan bazı Mühimme Defterleri, daha sonra yapılan tasnifler neticesi *Mühimme Zeyli Defterleri* adı altında ayrı bir grupta değerlendirilmiştir.

[5] *Başbakanlık Osmanlı Arşivi Rehberi*'nin önceki baskılarında yer almayan bu defter, sonradan tasnifsiz defterler arasından çıkmış ve Mühimme defteri olduğu tespit edilerek buraya kaydedilmiştir.

989 numaralı katalogda, 980-1195/1572-1780 yılları arası kayıtları ihtiva eden 17 adet defter bulunmaktadır.

Sıra No	DEFTERİN ADI	TARİH		SAYFA ADEDİ
		Hicrî	Milâdî	
1	Mühimme Zeyli	980-981	1572-1573	112
2		982-983	1574-1575	342
3		983-984	1576	354
4		998-999	1590-1591	230
5		999	1591	164
6		1000-1001	1592-1593	248
7		1013	1604	42
8		1016	1607	218
9		1044	1634-1635	176
10		1054	1644-1645	200
11		1107-1108	1696	166
12		1117	1705	234
13		1139-1143	1727-1730	76
14		1154-1159	1741-1746	78
15		977	1570	18
16		1099-1101	1688-1690	14
17	Mektûm Defteri[6]	1159-1195	1746-1780	390
18	Mühimme Zeyli	1013-1015	1604-1606	260

bd. Mühimme-i Asâkir Defterleri (A.DVNS.ASK.MHM.d)

1781 senesinden sonra tutulmuş olan bu defterlerde askerî teşkilat, tevcihâtlar, askerî sahadaki ıslahatlar ve askeriye ile alâkalı mühim mevzularla ilgili kararlar kayıtlıdır.

989 numaralı katalogda, 1196-1328/1781-1910 tarihleri arasındaki mühim askerî kayıtları ihtiva eden 68 adet defter bulunmaktadır.

Sıra No	DEFTERİN ADI	TARİH		Sayfa Adedi
		Hicrî	Milâdî	
1	Ordu Mühimmesi	1196-1198	1781-1783	349
2		1199-1201	1784-1786	302
3		1201-1202	1786-1787	398
4		1203-1204	1788-1789	362
5		1203-1206	1788-1791	172
6		1203-1204	1788-1789	283
7		1204-1205	1789-1790	456
8		1205	1790	308

[6] *Nâme-i Hümâyûn no: 17*'ye nakledilmiştir.

Sıra No	DEFTERİN ADI	TARİH		Sayfa Adedi
		Hicrî	Milâdî	
9	Ordu Mühimmesi	1213-1213	1798	200
10		1213-1214	1798-1799	232
11		1213-1215	1798-1800	282
12		1215-1217	1800-1802	158
13		1218-1222	1803-1807	256
14		1221-1222	1806-1807	196
15		1222-1222	1807	232
16	Asâkir-i Rikâb	1222-1223	1807-1808	134
17	Mühimme-i Asâkir	1222-1224	1807-1809	330
18		1224-1224	1809	304
19		1224-1225	1809-1810	438
20		1225-1226	1810-1811	232
21		1226-1226	1811	204
22	Mühimme-i Ordu-yı Asâkir	1226-1228	1811-1813	144
23	Mühimme-i Asâkir	1226-1228	1811-1813	292
24		1237-1240	1821-1824	402
25		1240-1243	1824-1827	398
26		1241-1244	1825-1828	289
27		1243-1247	1827-1831	394+4
28		1244-1246	1828-1830	199
29		1246-1250	1830-1834	198
30		1250-1254	1734-1738	252
31		1254-1259	1838-1843	236
32		1259-1261	1843-1845	184
33		1261-1264	1845-1847	192
34		1264-1267	1847-1850	276
35	Mevâdd-ı Askeriye	1267-1272	1850-1855	144
36	Mühimme-i Asâkir	1273-1280	1856-1863	202
37		1280-1287	1863-1870	176
38	Asâkir-i Mürettebe	1270-1293	1853-1876	225
39	Tevcihât-ı Askeriye	1261-1269	1845-1852	318
40		1270-1275	1853-1858	302
41		1275-1282	1858-1865	310
42		1282-1286	1865-1869	240
43		1286-1288	1869-1871	200
44	Asâkir-i Redîfe	1250-1252	1834-1836	188
45		1253-1259	1837-1843	196
46	Asâkir-i Mansûre-i Redîfe	1259-1270	1843-1853	186
47	Asâkir-i Redîfe	1271-1283	1854-1866	200
48		1284-1294	1867-1877	200

Sıra No	DEFTERİN ADI	TARİH		Sayfa Adedi
		Hicrî	Milâdî	
49	Mevâdd-ı Askeriye	1287-1301	1870-1883	400
50	Tevcihât-ı Askeriye	1288-1291	1871-1874	236
51		1291-1293	1874-1876	214
52	Asâkir-i Mürettebe	1293-1322	1876-1904	212
53	Tevcihât-ı Askeriye	1293-1295	1876-1878	238
54	Redîf	1293-1314	1876-1896	216
55	Tevcihât-ı Askeriye	1295-1300	1878-1883	242
56		1300-1303	1883-1885	241
57		1303-1307	1885-1889	398
58		1307-1311	1889-1893	270
59		1311-1315	1893-1897	278
60	Redîf	1314-1327	1896-1909	322
61	Tevcihât-ı Askeriye	1315-1318	1893-1900	270
62	Mevâdd-ı Askeriye	1310-1317	1892-1899	288
63		1317-1322	1899-1904	294
64	Tevcihât-ı Askeriye	1318-1322	1900-1904	278
65		1322-1326	1904-1910	298
66	Umûr-ı Askeriye	1302-1309	1884-1891	308
67	Jandarma	1323-1328	1905-1910	322
68	Tevcihât-ı Askeriye	1325-1326	1907-1908	246

be. 980 Numaralı Bâb-ı Âsafî Defterleri Kataloğu'ndaki Mühimme-i Mektûme Defteri (A.DVN.MKM.MHM.d)

Mektûm Mühimmeler, Divan-ı Hümâyûn'da karara bağlanan gizli hususların kayıtlarını hâvi defterlerdir.

980 numaralı *Bâb-ı Asâfi Defterleri Kataloğu*'nda A.DVN.MKM koduyla 976 genel sıra numarasıyla, 1223-1224/1808-1809 tarihleri arasındaki kayıtları ihtiva eden 44 sayfalık 1 adet Mühimme-i Mektûme Defteri mevcuttur.

Katalog No	Sıra No	FONUN KODU	TARİH		Katalog Tertibi
			Hicrî	Milâdî	
980	976	A.DVN.MKM.MHM.d	1223-1224	1808-1809	Analitik Envanter

bf. 989 Numaralı Divan-ı Hümâyûn Defterleri Kataloğu'ndaki Mühimme-i Mektûme Defterleri (A.DVNS.MKM.MHM.d)

989 numaralı *Divan-ı Hümâyûn Defterleri Kataloğu*'nda 1-10 sıra numaralarında kayıtlı 1203-1302/1788-1885 tarihleri arasındaki kayıtları ihtiva eden 10 adet Mühimme-i Mektûme Defteri mevcuttur.

Katalog No	Sıra No	DEFTERİN ADI	TARİH		Sayfa Adedi	Katalog Tertibi
			Hicrî	Milâdî		
989	1	Mühimme-i Mektûme	1203-1208	1788-1793	155	Kronolojik Fihrist
	2		1208-1211	1793-1796	193	
	3		1211-1215	1796-1800	195	
	4		1216-1220	1801-1805	198	
	5		1220-1224	1805-1809	167	
	6		1224-1230	1810-1815	242	
	7		1225-1227	1810-1812	58	
	8		1230-1246	1815-1831	378	
	9		1246-1274	1831-1858	197	
	10		1276-1302	1859-1885	235	

bg. 989 Numaralı Divan-ı Hümâyûn Defterleri Kataloğu'ndaki Mühimme-i Mısır Defterleri (A.DVNS.MSR.MHM.d)

Mısır meselelerine ait önemli konuların kayıtlarını hâvi defterlerdir. Onbeşinci defter Mısır'a ait mahrem kayıtları ihtiva ettiğinden *mektûm* olarak ifade edilir. 1119/1785 yılına kadar Ana Mühimme Defterleri serisine kaydedilen Mısır'a ait hükümler bu tarihten itibaren müstakil Mısır defterlerine kaydolunmuştur

Bu katalogda, 1-15 sıra numaralarında kayıtlı 1119-1333/1785-1915 tarihleri arasındaki kayıtları ihtiva eden 15 adet *Mühimme-i Mısır* defteri mevcuttur.

Katalog No	Sıra No	DEFTERİN ADI	TARİH		Sayfa Adedi	Katalog Tertibi
			Hicri	Miladi		
989	1	Mühimme-i Mısır	1119-1131	1785-1718	282	Kronolojik Fihrist
	2		1129	1717	128	
	3		1131-1139	1718-1726	300	
989	4	Mühimme-i Mısır	1139-1146	1727-1733	298	Kronolojik Fihrist
	5		1146-1156	1733-1743	277	
	6		1156-1165	1743-1752	300	
	7		1165-1174	1752-1761	355	
	8		1174-1189	1761-1779	385	
	9		1189-1199	1779-1784	400	
	10		1199-1217	1784-1803	399	
	11		1218-1219	1803-1804	196	
	12		1220-1241	1805-1825	286	
	13		1241-1280	1825-1863	245	
	14		1280-1330	1863-1913	181	
	15		1256-1333	1840-1915	151	

bh. 980 Numaralı Bâb-ı Asâfî Defterleri Kataloğu'ndaki Mühimme-i Mısır Defterleri (A.DVN.MSR.MHM.d)

Bu katalogda, A.DVN.MSR.MHM.d koduyla 977 genel sıra numarada kayıtlı 1122-1128/1710-1716 tarihleri arasındaki hükümleri ihtiva eden 12 sayfalık 1 adet Mısır Valiliği Defteri parçası mevcuttur.

Katalog No	Sıra No	FONUN KODU	TARİH		Defter Adedi	Katalog Tertibi
			Hicrî	Milâdî		
980	977	A.DVN.MSR.MHM.d	1122-1128	1710-1716	1	Analitik Envanter

c. Şikâyet Defterleri

Osmanlı Devlet sistemi adalet prensibi üzerine kurulmuştur. Bu adalet kavramı, halkın dilek ve şikâyetlerini icabında doğrudan padişaha sunabilmesi, onun emri ile isteklerinin yerine getirilmesi ve haksızlıkların giderilmesi ilkesine dayanıyordu. Bu temel anlayış Osmanlı idaresinde bir takım teşekküllere vücut vermiştir ki, Divan-ı Hümâyûn Şikâyet Kalemi bu teşekkülün en başta gelenidir.

Adâlet ve devlet mekanizmalarının en iyi şekilde işlemesinde halkın şikâyetlerinin rolü büyük olup, şikâyetin ana esprisi otokontrolün sağlanması idi. Merkezden verilen bir emrin görevlilerce en iyi şekilde uygulanıp uygulanmadığı, yapılan şikâyetler dikkate alınarak değerlendiriliyordu.

1649 yılına kadar ferman, berat ve hükümlerin tamamı Mühimme Defterleri'ne kaydolunurken; bu tarihten itibaren yalnız devlete ait işler Mühimme Defterleri'ne yazılmış, şahsî dâvalara ait ferman, berat ve benzeri kayıtlar için Şikâyet Defterleri adı verilen ayrı defterler tutulmaya başlanmıştır. 1742 tarihinden itibaren ise şikâyetlerin eyaletlere göre ayrı defterlere kaydedilmesi usul edinilmiştir.

Konu olarak bu defterler; idarî ve askerî yetkililerle ilgili şikâyetleri, soygunları, mahkeme kararlarına itirazı, borçlarla ilgili şikâyetleri, köylünün toprak anlaşmazlıklarını, timarlı sipahinin vergiyi toplayamama şikâyetlerini ve esnaf şikâyetlerini hâvidir.

ca. 989 Numaralı Divan-ı Hümâyûn Defterleri Kataloğu'ndaki Şikâyet Defterleri (A.DVNS.ŞKT.d)

Bu katalogda, *Atik Şikâyet Defterleri* adıyla 1-213 sıra numaralarında kayıtlı 1059-1253/1649-1837 tarihleri arasındaki kayıtları ihtiva eden 213 adet Atik, Ordu ve Rikâb Şikâyet Defteri mevcuttur.

Katalog No	Sıra No	FONUN KODU	TARİH		Defter Adedi	Katalog Tertibi
			Hicrî	Milâdî		
989	1-213[7]	A.DVNS.ŞKT.d	1059-1253	1649-1837	213	Analitik Envanter

[7] 40 numaralı Şikâyet Defteri, Mühimme 114/1'e nakledilmiştir.

cb. 980 Numaralı Bâb-ı Âsafî Defterleri Kataloğu'ndaki Şikâyet Defterleri (A.DVN.ŞKT.d)

Bu katalogda, A.DVN.ŞKT.d koduyla 978-1014-A genel sıra numaralarında kayıtlı 910-1234/1504-1819 tarihleri arasındaki kayıtları ihtiva eden birkaç sayfa veya formadan müteşekkil 38 adet Şikâyet Defteri parçası mevcuttur.

Katalog No	Sıra No	FONUN KODU	TARİH		Defter Adedi	Katalog Tertibi
			Hicrî	Milâdî		
980	978-1014-A	A.DVN.ŞKT.d	910-1234	1504-1819	38	Analitik Envanter

d. Ahkâm Defterleri

Ahkâm Defteri, Divan-ı Hümâyûn'dan çıkan hükümlerin kaydına mahsus olan defterlere genel olarak verilen addır. Padişah adına hazırlanan bu hükümlere ferman da denilirdi. Hükümler konularına göre değişik defterlere yazılırdı. Başlıcaları *Ahkâm-ı Mühimme*, *Ahkâm-ı Şikâyet, Ahkâm-ı Ruûs* ve *Tahvil* olup Divan Sicilleri'nin bir kısmını teşkil ederlerdi. (*Divan sicili:* Divan-ı Hümâyûn'da hazırlanan ve sâdır olan ferman ve beratların hülâsa kayıtlarını tarih sırası ile ihtiva eden deftere denir[8].)

Muhteva itibariyle Şikâyet Defterleri'nin devamı olan bu defterler eyaletlere göre tutulmuşlardır. Tarih olarak Şikâyet Defterleri'nden 104 sene sonra (Mora Ahkâm Defteri hariç) hepsi 1155/1742 tarihinden başlayıp, II. Meşrutiyet dönemine kadar devam etmektedir.

Vilayet Ahkâm Defterleri, eyaletlere göre şu şekilde tertip edilmiştir:

Adana	Anadolu	Bosna	Cezâir ve Rakka
Diyarbekir	Erzurum	Halep	İstanbul
Karaman	Maraş	Mora	Özi ve Silistre
Rumeli	Sivas	Şam-ı Şerif	Trabzon

da. 986 Numaralı Kâmil Kepeci Kataloğu'ndaki Ahkâm Defterleri (KK.d)

Bu katalogda, 927-1068/1520-1658 tarihleri arasındaki kayıtları ihtiva eden 61-73 genel numaralarda kayıtlı 13 adet Ahkâm Defteri mevcuttur.

Katalog No	Özel No	Genel No	DEFTERİN ADI - KONUSU	TARİH		Katalog Tertibi
				Hicrî	Milâdî	
986	1	61	Ahkâm (Rumeli)	927	1520-1521	DES
	2	62		951	1544-1545	
	3	63	Ahkâm (Anadolu)	960	1552-1553	
	4	64	Ahkâm	977	1569-1570	
	5	65	Ahkâm (Anadolu, Rumeli, Halep)	979	1571-1572	

[8] Sertoğlu, *a.g.e.*, s. 88.

Katalog No	Özel No	Genel No	DEFTERİN ADI - KONUSU	T A R İ H		Katalog Tertibi
				Hicrî	Milâdî	
986	6	66	Ahkâm (Genelde Rumeli)	979	1571-1572	
	7	67	Ahkâm	980	1572-1573	
	8	68	Tiflis'e Müteallik Ahkâm	981	1573-1574	
	9	69	Ahkâm	996	1588	
	10	70	Ahkâm (Mühimme)	1013	1604-1605	
	11	71	Ahkâm	1017	1608-1609	
	12	72		1060	1650	
	13	73		1068	-1657-1658	

db. 989 Numaralı Divan-ı Hümâyûn Defterleri Kataloğu'ndaki Ahkâm Defterleri

db1. Adana Ahkâm Defterleri (A.DVNS.AHK.ADN.d)

1155-1295/1742-1878 tarihleri arasındaki hükümleri ihtiva eden 9 adet defterden oluşmaktadır. Bu defterlerde Nefs-i Adana, Cebel-i Bereket, İçel, Kozan, Mersin sancaklarına bağlı Hamidiye, Karaisalı, Bulanık, Hassa, Islahiye, Osmaniye, Payas, Yarpus, Anamur, Ermenak, Gülnar, Silifke, Teke, Haçin, Kars, Sis ve Tarsus kazalarına ait hükümler bulunmaktadır.

Katalog No	Sıra No	DEFTERİN ADI	TARİH		Sayfa Adedi	Katalog Tertibi
			Hicrî	Milâdî		
989	1	Adana	C.1155 - Ra.1164	1742-1750	295	Kronolojik Fihrist
	2		Ra.1164 - Ra.1174	1750-1760	387	
	3		Ra.1174 - B.1182	1760-1768	367	
	4		Ş.1182 - N.1198	1768-1783	391	
	5		L.1198 - Za.1217	1783-1802	295	
	6		Za.1217 - L.1233	1802-1817	195	
	7		L.1233 - C.1247	1817-1831	257	
	8		B.1247 - C.1261	1831-1845	169	
	9		B.1261 - S.1295	1845-1878	167	

db2. Anadolu Ahkâm Defterleri (A.DVNS.AHKA.d)

1155-1306/1742-1889 tarihleri arasındaki hükümleri ihtiva eden 186 adet defterden oluşmaktadır. Merkez sancağı Kütahya olan Anadolu eyaletine ait bu defterlerde, Hüdavendigâr, Karahisar-ı Sâhip, Saruhan, Aydın, Kastamonu, Bolu, Menteşe, Sultanönü, Ankara, Kangırı (Çankırı), Teke, Hamit ve Karesi sancaklarına ait hükümler bulunmaktadır.

Katalog No	Sıra No	DEFTERİN ADI	TARİHİ		Sayfa Adedi	Katalog Tertibi
			Hicrî	Milâdî		
989	1	Anadolu	C.1155 - Ra.1156	1742-1743	296	Kronolojik Fihrist

Katalog No	Sıra No	DEFTERİN ADI	TARİHİ		Sayfa Adedi	Katalog Tertibi
			Hicrî	Milâdî		
989	2	Anadolu	C.1155 - R.1156	1742-1743	291	Kronolojik Fihrist
	3		Ra.1156 - S.1157	1743-1744	289	
	4		Ra.1156 - Ca.1157	1743-1744	295	
	5		Ra.1157 - Ca.1158	1744-1745	398	
	6		Ra.1158 - Z.1158	1745	384	
	7		Ca.1158 - Z.1158	1745	197	
	8		Ca.1158 - Z.1158	1745	197	
	9		Za.1158 - Za.1159	1745-1746	295	
	10		Z.1158 - Za.1159	1745-1746	297	
	11		Za.1159 - Ca.1161	1746-1748	385	
	12		Za.1159 - Ca 1161	1746-1748	375	
	13		Ca.1161 - Ş.1162	1748-1749	290	
	14		Ca.1161 - Ş.1162	1748-1749	287	
	15		Ş.1162 - M.1164	1749-1750	394	
	16		Ş.1162 - S.1164	1749-1750	395	
	17		Ra.1164 - B.1165	1750-1751	387	
	18		Ra.1164 - B.1165	1750-1751	393	
	19		B.1165 - Za.1166	1751-1752	381	
	20		B.1165 - L.1166	1751-1752	377	
	21		L.1166 - M.1168	1752-1753	373	
	22		L.1166 - Z.1167	1752-1754	375	
	23		M.1168 - S.1169	1754-1755	385	
	24		M.1168 - S.1169	1754-1755	379	
	25		S.1169 - M.1170	1755-1756	381	
	26		S.1169 - Ra.1170	1755-1756	376	
	27		M.1170 - S.1171	1756-1757	381	
	28		M.1170 - M.1171	1756-1757	381	
	29		S.1171 - M.1172	1757-1758	354	
	30		S.1171 - M.1172	1757-1758	357	
	31		M.1172 - M.1173	1758-1759	359	
	32		M.1172 - M.1173	1758	361	
	33		M.1173 - Za.1173	1759	337	
	34		M.1173 - Za.1173	1759	396	
	35		Za.1173 - L.1174	1759-1760	389	
	36		Za.1173 - N.1174	1759-1760	373	
	37		N.1174 - Ca.1175	1760-1761	393	
	38		L.1174 - Ca.1175	1760-1761	298	
	39		Ca.1175 - Ca.1176	1761-1762	394	
	40		Ca.1175 - R.1176	1761-1762	380	
	41		Ca.1176 - Ca.1177	1762-1763	395	
	42		Ca.1177 - S.1178	1763-1764	397	

Katalog No	Sıra No	DEFTERİN ADI	TARİHİ		Sayfa Adedi	Katalog Tertibi
			Hicrî	Milâdî		
989	43	Anadolu	Ca.1177 - Ra.1178	1763-1764	391	Kronolojik Fihrist
	44		Ra.1178 - Za.1178	1764-1764	395	
	45		Za.1178 - R.1179	1764-1765	399	
	46		Za.1178 - R.1179	1764-1765	395	
	47		Za.1178 - B.1179	1764-1765	378	
	48		B.1179 - R.1180	1765-1766	358	
	49		B.1179 - Ca.1180	1765-1766	389	
	50		Ca.1180 - S.1181	1766-1767	379	
	51		Ca.1180 - S.1182	1766-1768	420	
	52		S.1181 - S.1182	1767-1768	380	
	53		S.1181 - S.1182	1767-1768	380	
	54		S.1182 - Ca.1184	1768-1770	299	
	55		S.1182 - B.1184	1768-1770	299	
	56		Ra.1188 - B.1189	1774-1775	391	
	57		B.1188 - Ra.1189	1774-1775	191	
	58		Ra.1189 - S.1190	1775-1776	195	
	59		B.1189 - Ra.1190	1775-1776	375	
	60		S.1190 - S.1191	1776-1777	350	
	61		S.1190 - B.1191	1776-1777	259	
	62		Ş.1191 - Za.1192	1777-1778	78	
	63		Za.1191 - C.1192	1777-1778	253	
	64		C.1191 - S.1192	1777-1778	297	
	65		C.1191 - Ra.1192	1777-1778	295	
	66		Ra.1192 - Z.1192	1778-1778	195	
	67		L.1192 - C.1193	1778-1779	193	
	67mük.		1279-1319	1862-1901	191	
	68		Ra.1192 - N.1192	1778	193	
	69		L.1192 - R.1193	1778-1779	169	
	70		Ca.1193 - L.1193	1779	193	
	71		L.1193 - C.1194	1779-1780	302	
	72		Ca.1193 - N.1193	1779	187	
	73		C.1194 - S.1195	1780-1781	282	
	74		C.1194 - S.1195	1780-1781	275	
	75		N.1195 - Ca.1196	1781-1782	234	
	76		N.1195 - Ca.1196	1781-1782	294	
	77		S.1195 - Ş.1195	1781	295	
	78		S.1195 - N.1195	1781	303	
	79		Ca.1194 - Z.1196	1780-1782	356	
	80		Ca.1196 - Z.1196	1782-1782	229	
	81		Ra.1196 - Z.1196	1782	84	
	82		Z.1196 - Z.1197	1783	275	

Katalog No	Sıra No	DEFTERİN ADI	TARİHİ		Sayfa Adedi	Katalog Tertibi
			Hicrî	Milâdî		
989	83	Anadolu	Z.1196 - N.1197	1782-1783	301	Kronolojik Fihrist
	84		L.1197 - Ş.1198	1783-1784	221	
	85		N.1197 - B.1198	1783-1784	243	
	86		Za.1197 - R.1198	1783-1784	90	
	87		B.1198 - Ş.1199	1784-1785	403	
	88		B.1198 - N.1199	1784-1785	391	
	89		N.1199 - Z.1200	1785-1786	339	
	90		N.1199 - Z.1200	1785-1786	361	
	91		B.1200 - B.1201	1786-1787	359	
	92		B.1200 - B.1201	1786-1787	357	
	93		B.1201 - Ş.1206	1787-1792	321	
	94		B.1201 - Ş.1206	1787-1792	395	
	95	Anadolu Rikâb	Ra.1204 - Z.1204	1789-1789	189	
	96		Ra.1204 - Z.1204	1789-1789	181	
	97		M.1205 - N.1205	1790-1790	131	
	98		S.1205 - Ş.1206	1790-1791	92	
	99		N.1205 - C.1206	1790-1791	189	
	100		N.1205 - C.1206	1790-1791	195	
	101		M.1205 - Ca.1206	1790-1791	191	
	102		C.1206 - Ş.1206	1791	43	
	103	Anadolu	N.1206 - R.1207	1791-1792	102	
	104		N.1206 - M.1208	1791-1793	359	
	105		R.1207 - M.1208	1792-1793	293	
	106		M.1208 - Za.1208	1793	191	
	107		M.1208 - Za.1208	1793	187	
	108		Ca.1208 - Ca.1209	1793-1794	143	
	109		Ca.1208 - Ca.1209	1793-1794	181	
	110		C.1209 - Z.1209	1794	141	
	111		Ca.1209 - S.1210	1794-1795	194	
	112		M.1210 - S.1211	1795-1796	282	
	113		M.1210 - Ra.1211	1795-1796	295	
	114		Ra.1211 - R.1212	1796-1797	297	
	115		Ra.1211 - R.1212	1796-1797	309	
	116		Ra.1212 - Z.1212	1797	196	
	117		Ra.1212 - Z.1212	1797	197	
	118		Z.1212 - Ş.1217	1797-1802	299	
	119		Z.1212 - Za.1217	1797-1802	291	
	120		Z.1213 - N.1214	1798-1799	278	
	121	Anadolu Rikâb	Z.1213 - C.1214	1798-1799	197	
	122		C.1214 - M.1215	1799-1800	157	
	123		C.1214 - S.1215	1799-1800	167	

Katalog No	Sıra No	DEFTERİN ADI	TARİHİ		Sayfa Adedi	Katalog Tertibi
			Hicrî	Milâdî		
989	124	Anadolu Rikâb	M.1215 - C.1215	1800	177	Kronolojik Fihrist
	125		M.1215 - C.1215	1800	177	
	126		C.1215 - Ra.1216	1800-1801	224	
	127		C.1215 - R.1216	1800-1801	335	
	128		Ra.1216 - M.1217	1801-1802	401	
	129		Ra.1216 - S.1217	1801-1802	397	
	130		M.1217 - R.1218	1802-1803	415	
	131		M.1217 - R.1218	1802-1803	217	
	132	Anadolu	R.1218 - C.1219	1803-1804	357	
	133		R.1218 - Ca.1219	1803-1804	299	
	134		C.1219 - Za.1220	1804-1805	399	
	135		C.1219 - Za.1220	1804-1805	393	
	136		Za.1220 - L.1221	1805-1806	253	
	137		Za.1220 - L.1221	1805-1806	233	
	138		L.1221 - Ca.1224	1806-1809	239	
	139		L.1221 - C.1224	1806-1809	259	
	140		M.1222 - C.1222	1807	367	
	141	Anadolu Rikâb	C.1222 - Z.1222	1807	271	
	142		C.1222 - M.1223	1807-1808	298	
	143		M.1223 - C.1223	1808	187	
	144		M.1223 - B.1223	1808	187	
	145		Ca.1224 - L.1224	1809	177	
	146		L.1224 - R.1226	1809-1811	241	
	147		L.1224 - S.1226	1809-1811	191	
	148		Ra.1226 - Ra.1228	1811-1813	338	
	149		Ra.1226 - M.1228	1811-1813	329	
	150		M.1228 - Ş.1228	1813	177	
	151		Ş.1229 - C.1231	1814-1816	273	
	152	Anadolu	L.1229 - Ca.1231	1814-1816	198	
	153		C.1231 - Ş.1232	1816-1817	199	
	154		C.1231 - N.1232	1816-1817	197	
	155		Ş.1232 - Za.1233	1817-1818	247	
	156		Ş.1232 - L.1233	1817-1818	250	
	157		L.1233 - S.1235	1818-1819	270	
	158		L.1233 - S.1235	1818-1819	271	
	159		S.1235 - Ca.1236	1819-1821	299	
	160		S.1235 - Ca.1236	1819-1821	299	
	161		Ca.1236 - Ş.1238	1821-1823	293	
	162		Ca.1236 - Ş.1238	1821-1823	291	
	163		Ş.1238 - Za.1239	1823-1824	194	
	164		Ş.1238 - L.1239	1823-1824	190	

Katalog No	Sıra No	DEFTERİN ADI	TARİHİ		Sayfa Adedi	Katalog Tertibi
			Hicrî	Milâdî		
989	165	Anadolu	Za.1239 - Za.1241	1824-1826	296	Kronolojik Fihrist
	166		Za.1239 - N.1241	1824-1826	295	
	167		L.1241 - Ş.1245	1826-1830	399	
	168		L.1241 - Z - 1245	1826-1830	399	
	169	Anadolu Rikâb	Ş.1245 - S.1250	1830-1834	379	
	170		Ş.1245 - Ra.1250	1830-1834	373	
	171	Anadolu	Ra.1250 - C.1255	1834-1839	295	
	172		Ra.1250 - L.1255	1834-1839	293	
	173		Ş.1255 - Ş.1259	1839-1843	240	
	174		Ş.1255 - Za.1259	1839-1843	232	
	175		Za.1259 - R.1263	1843-1847	191	
	176		Za.1259 - R.1263	1843-1847	197	
	177		Ca.1263 - S.1267	1847-1851	199	
	178		Ca.1263 - S.1267	1847-1851	195	
	179		Ra.1267 - R.1274	1851-1858	271	
	180		Ra.1267 - R.1274	1851-1858	237	
	181		Ca.1274 - R.1281	1858-1864	239	
	182		Ca.1274 - R.1281	1858-1864	236	
	183		Ca.1281 - R.1295	1864-1878	183	
	184		Ca.1281 - L.1293	1864-1876	179	
	185		S.1295 - R.1306	1878-1889	197	

db3. Bosna Ahkâm Defterleri (A.DVNS.AHK.BN.d)

1155-1285/1742-1867 tarihleri arasındaki hükümleri ihtiva eden 9 adet defterden oluşmaktadır. Bu defterlerde Bosna'ya bağlı Banaluka, Bihke, Hersek, İzvornik ve Travnik sancakları ile Derbend, Gradişka, Kostaniça, Pridor, Prinyavor, Teşne, Klivaç, Krupa, Petrovaç, Saneski moset, Sazin, Çaniça, Çelebi Pazarı, Foça, Foyniça, Visoka, Viçgrad, Bileke, Gaçka, İstolaç, Koniça, Liyobuşka, Lubin, Novasin, Trebin, Berçka, Blene, Graçaniça, Gradaçaç, Kladani, Maglay, Srebreniça, Vlaseniça, Bugoyna - Akhisar, Glamoc, İhlevne, Jobçe, Jopanyaç, Prozor, Yayçe ve Zeniça kazalarına ait hükümler vardır.

Katalog No	Sıra No	DEFTERİN ADI	TARİH		Sayfa Adedi	Katalog Tertibi
			Hicrî	Milâdî		
989	1	Bosna	C.1155 - Za.1168	1742-1755	300	Kronolojik Fihrist
	2		Za.1168 - N.1178	1755-1765	315	
	3		Ş.1178 - C.1192	1765-1778	404	
	4		C.1192 - Za.1195	1778-1781	192	
	5		Z.1196 - R.1199	1782-1785	151	
	6		Ca.1199 - B.1213	1785-1799	377	

Katalog No	Sıra No	DEFTERİN ADI	TARİH		Sayfa Adedi	Katalog Tertibi
			Hicrî	Milâdî		
989	7	Bosna	B.1213 - Ca.1224	1799-1809	317	Kronolojik Fihrist
	8		M.1229 - Ca.1241	1813-1826	129	
	9		Ca.1241-1285	1826-1867	173	

db4. Cezâir ve Rakka Ahkâm Defterleri (A.DVNS.AHK.CZRK.d)

1159-1308/1746-1891 tarihleri arasındaki ahkâm hülâsalarını ihtiva eden 25 adet defterden müteşekkildir. Bu defterlerde Limni, Lefkoşe, İmroz, Kandiye, Girit, Sakız, Bozcaada, Yund, Trepoliçe, Şarköy, Biga, Kıbrıs, Marmara, Resmo, Midilli, Semadirek, Molova, Makşa, Gelibolu, Kalonya, Karahisar-ı Şarkî, İstanköy, Galata, İstandil, Sultanhisarı, Taşözü, Kale-i Sultaniye, İskinoz, Bolayır, Lapseki, Çekmece-i Kebîr, Karaman, Saknos, Rodos, Orşa, Hisariye, Erdek, Bodrum, Tuzla, Sisam, Sıblaice, Taşoz, Çeşme, Ladişe, Edirne, Ayvalık, Üsküdar, Tekfurdağı, İzmid, Mısır, Karine, Pire vb. mahallerin vali, kaymakam, muhafız, muhassıl, nâib ve kadılarına hitaben yazılan ahkâm kayıtlarını ihtiva etmektedir.

Yukarıda verilen malumattan anlaşılacağı üzere bu defterlerin Kuzey Afrika'daki Cezâyir eyaleti ile alâkası olmayıp yalnızca Ege adaları ve sahil bölgelerini ihtiva etmektedir. Bu defterlerden 24 ve 25 numaralı olanlar Rakka Defterleri olup, içerisinde Ruha, Benî Rabîa, Cemmâse, Birecik, Habur ve Suruc sancaklarına ait hükümler bulunmaktadır.

Katalog No	Sıra No	DEFTERİN ADI	TARİH		Sayfa Adedi	Katalog Tertibi
			Hicrî	Milâdî		
989	1	Cezâir	B.1159 - Ş.1165	1746-1752	304	Kronolojik Fihrist
	2		Ş.1165 - Ra.1171	1752-1758	302	
	3		Ra.1171 - Za.1175	1758-1762	260	
	4		Za.1175 - Ra.1179	1762-1767	400	
	5		Ra.1179 - Ş.1189	1767-1775	382	
	6		M.1194 - R.1196	1780-1782	162	
	7		R.1196 - Ş.1198	1782-1784	146	
	8		N.1198 - C.1208	1784-1794	348	
	9		Ca.1208 - R.1211	1794-1797	162	
	10		R.1211 - R.1216	1797-1801	200	
	11		S.1214 - S.1217	1799-1802	172	
	12	Cezâir Rikâb	S.1217 - R.1220	1802-1805	200	
	13		R.1220 - Za.1223	1805-1809	266	
	14		Z.1223 - M.1224	1809	150	
	15		Z.1224 - Z.1226	1809-1811	196	
	16	Cezâir	Z.1226 - L.1230	1811-1815	264	
	17		Za.1230 - Za.1234	1815-1819	200	

Katalog No	Sıra No	DEFTERİN ADI	TARİH		Sayfa Adedi	Katalog Tertibi
			Hicrî	Milâdî		
989	18	Cezâir	Za.1234 - S.1247	1819-1831	202	Kronolojik Fihrist
	19		M.1247 - Ra.1254	1831-1838	168	
	20		Za.1253 - Ra.1260	1838-1844	160	
	21		Ra.1260 - R.1266	1844-1850	194	
	22		Ca.1266 - Ra.1277	1850-1860	198+8	
	23		Ra.1277 – Z.1308	1860-1891	190+5	
	24	Rakka	C.1255 – M.1294	1742-1780	281	
	25		N.1301 – Ş.1292	1780-1875	300	

db5. Diyarbekir Ahkâm Defterleri (A.DVNS.AHK.DB.d)

1155-1292/1742-1875 tarihleri arasındaki hükümleri ihtiva eden 9 adet defterden müteşekkildir.

Bu eyalete bağlı Âmid, Harput, Ergani, Siverek, Nusaybin, Hısn-ı Keyf, Çemişkezek, Siirt, Çapakçur, Sincar, Tercil, Kulp, Çermik, Pertek, Malazgirt, Atak, Pesban, Burban, Seğmen, Meyafarikin, Mührani ve Akçakala sancakları ile Beşiri, Derik, Lice, Silvan, Siverek, Çermik, Ergani Madeni, Palu, Cizre, İvanye, Mardin, Midyat ve Nusaybin kazalarına ait hükümleri ihtiva etmektedir.

Katalog No	Sıra No	DEFTERİN ADI	TARİH		Sayfa Adedi	Katalog Tertibi
			Hicrî	Milâdî		
989	1	Diyarbekir	C.1155 – L.1167	1742-1754	285	Kronolojik Fihrist
	2		Za.1167 – Ş.1176	1754-1763	311	
	3		Ş.1176 – C.1194	1763-1780	397	
	4		C.1194 – Ca.1202	1780-1788	173	
	5		Ş.1206 – N.1228	1792-1813	586	
	6		Za.1228 – Za.1249	1813-1833	96	
	7		Za.1249 – N.1257	1833-1841	162	
	8		N.1257 – Ş.1267	1841-1851	188	
	9		N.1267 – L.1292	1851-1875	146	

db6. Erzurum Ahkâm Defterleri (A.DVNS.AHK.ER.d)

1155-1296/1742-1876 tarihleri arasındaki hükümleri ihtiva eden 19 adet defterden oluşmaktadır.

Bu eyalete bağlı Bayezid, Erzincan ve Hınıs sancakları ile Bayezid, Diyadin, Eleşkird, İntab (Tutak), Patnos, Sebki, Hamur, Kara Kilise, Erzincan, Kemah, Kuruçay, Kuzican, Refahiye, Bayburt, İspir, Keskim, Kiğı, Pasinler, Tercan, Namarvan ve Hınıs kazalarına ait hükümleri ihtiva etmektir.

Katalog No	Sıra No	DEFTERİN ADI	TARİH		Sayfa Adedi	Katalog Tertibi
			Hicrî	Milâdî		
989	1	Erzurum	C.1155 – L.1162	1742-1749	293	Kronolojik Fihrist
	2		C.1155 – C.1191	1742-1777	259	
	3		Za.1162 – Ra.1171	1749-1758	383	
	4		Ra.1171 – Ra.1178	1758-1764	359	
	5		Ra.1178 – Ra.1190	1764-1776	397	
	6		Ra.1190 – C.1195	1776-1781	330	
	7		C.1195 – Ş.1198	1781-1784	192	
	8		Ş.1198 – Ş.1210	1784-1796	351	
	9		Ra.1210 – Ca.1220	1795-1805	292	
	10		C.1220 – C.1224	1805-1809	169	
	11	Erzurum Rikâb	B.1224 – B.1236	1809-1821	200	
	12		B.1232 – Ra.1237	1817-1822		
	13		Ra.1237 – M.1250	1822-1834	285	
	14		M.1251 – Ş.1255	1835-1839	197	
	15		L.1255 – Ra.1260	1840-1844	196	
	16		Ra.1260 – C.1267	1844-1851	189	
	17	Erzurum	B.1267 – M.1276	1851-1859	189	
	18		M.1276 – Ra.1281	1859-1864	133	
	19		R.1281 – Ş.1296	1864-1879	157	

db7. Halep Ahkâm Defterleri (A.DVNS.AHK.HL.d)

1155-1266/1742-1850 tarihleri arasındaki hükümleri ihtiva eden 9 adet defterden oluşmaktadır.

Bu eyalete bağlı Maraş ve Urfa sancakları ile Antakya, Ayntab, Bâb-ı Cubul, Beylan, Cebel-i Seman, Cisr-i Şugur, Harim, İdlib, İskenderun, Kilis, Maarretü'n-Numan, Menbic, Rakka, Andırın, Elbistan, Maran, Pazarcık, Zeytun, Birecik, Harran, Rumkala, Suruç ve Urfa kazalarına ait hükümler bulunmaktadır.

Katalog No	Sıra No	DEFTERİN ADI	TARİH		Sayfa Adedi	Katalog Tertibi
			Hicrî	Milâdî		
1	1	Halep	C.1155 – R.1164	1742-1751	295	Kronolojik Fihrist
2	2		Ca.1164 – Z.1175	1751-1762	353	
3	3		M.1176 – S.1194	1762-1780	389	
4	4		S.1194 – S.1198	1780-1784	141	
5	5		S.1198 – R.1211	1784-1797	197	
6	6		Ca.1211 – M.1229	1796-1813	199	
7	7		S.1229 – M.1255	1813-1839	140	
8	8		Ra.1255 – Ca.1266	1839-1850	195	
9	9		B.1266	1850	163	

db8. İstanbul Ahkâm Defterleri (A.DVNS.AHK.İS.d)

1155-1328/1742-1910 tarihleri arasındaki hükümleri hâvi 26 adet defterden oluşmaktadır.

Bu defterlerde İstanbul merkezi ile Beyoğlu, Üsküdar, Adalar, Gebze, Beykoz, Kartal, Küçükçekmece, Şile, Galata, Edirne, Karamürsel, Kale-i Sultaniye, Çatalca, Silivri ve Bandırma kazalarına; Harameyn ve Evkâf Müfettişliği'ne ve Serbostaniyân makamlarına hitaben yazılan hükümler bulunmaktadır.

<table>
<tr><th rowspan="2">Katalog No</th><th rowspan="2">Sıra No</th><th rowspan="2">DEFTERİN ADI</th><th colspan="2">TARİH</th><th rowspan="2">Sayfa Adedi</th><th rowspan="2">Katalog Tertibi</th></tr>
<tr><th>Hicrî</th><th>Milâdî</th></tr>
<tr><td rowspan="26">989</td><td>1</td><td rowspan="13">İstanbul</td><td>C.1155 – R.1158</td><td>1742-1745</td><td>293</td><td rowspan="26">Kronolojik Fihrist</td></tr>
<tr><td>2</td><td>R.1158 – Ca.1162</td><td>1745-1749</td><td>357</td></tr>
<tr><td>3</td><td>Ş.1162 – N.1168</td><td>1749-1755</td><td>389</td></tr>
<tr><td>4</td><td>L.1168 – Z.1171</td><td>1755-1758</td><td>349</td></tr>
<tr><td>5</td><td>L.1171 – Za.1174</td><td>1758-1761</td><td>344</td></tr>
<tr><td>6</td><td>Za.1174 – B.1177</td><td>1761-1764</td><td>368</td></tr>
<tr><td>7</td><td>B.1177 – Ş.1180</td><td>1764-1767</td><td>398</td></tr>
<tr><td>8</td><td>Ş.1180 – Ra.1190</td><td>1767-1777</td><td>394</td></tr>
<tr><td>9</td><td>Ra.1190 – Ca.1193</td><td>1777-1779</td><td>367</td></tr>
<tr><td>10</td><td>S.1195 – Ra.1198</td><td>1781-1784</td><td>296</td></tr>
<tr><td>11</td><td>Ca.1199 – M.1207</td><td>1785-1792</td><td>336</td></tr>
<tr><td>12</td><td>S.1207 – C.1210</td><td>1792-1795</td><td>300</td></tr>
<tr><td>13</td><td>B.1210 – R.1210</td><td>1796</td><td>288</td></tr>
<tr><td>14</td><td>İstanbul Rikâb</td><td>Ca.1210 – Ş.1219</td><td>1795-1804</td><td>161</td></tr>
<tr><td>15</td><td rowspan="3">İstanbul</td><td>Ca.1217 – Ş.1219</td><td>1802-1804</td><td>198</td></tr>
<tr><td>16</td><td>Za.1219 – Ca.1223</td><td>1805-1809</td><td>348</td></tr>
<tr><td>17</td><td>L.1224 – S.1227</td><td>1809-1812</td><td>184</td></tr>
<tr><td>18</td><td>İstanbul Rikâb</td><td>Ra.1227 – M.1231</td><td>1812-1815</td><td>227</td></tr>
<tr><td>19</td><td rowspan="8">İstanbul</td><td>M.1231 – Ş.1235</td><td>1815-1820</td><td>199</td></tr>
<tr><td>20</td><td>Ş.1235 – N.1247</td><td>1820-1832</td><td>293</td></tr>
<tr><td>21</td><td>L.1247 – Ra.1257</td><td>1832-1842</td><td>240</td></tr>
<tr><td>22</td><td>Ra.1257 – N.1263</td><td>1842-1847</td><td>191</td></tr>
<tr><td>23</td><td>L.1263 – L.1269</td><td>1847-1853</td><td>160</td></tr>
<tr><td>24</td><td>L.1269 – R.1276</td><td>1853-1859</td><td>149</td></tr>
<tr><td>25</td><td>R.1276 – M.1288</td><td>1859-1871</td><td>185</td></tr>
<tr><td>26</td><td>M.1288 – R.1328</td><td>1871-1910</td><td>196</td></tr>
</table>

db9. Karaman Ahkâm Defterleri (A.DVNS.AHK.KR.d)

1155-1295/1742-1878 tarihleri arasındaki hükümleri ihtiva eden 39 adet defterden oluşmaktadır.

Bu defterler, Karaman eyaletine bağlı Konya, Beyşehir, Nevşehir, Kayseri, Niğde, Aksaray ve Akşehir sancaklarına ait hükümleri ihtiva etmektedir.

Katalog No	Sıra No	DEFTERİN ADI	TARİH		Sayfa Adedi	Katalog Tertibi
			Hicrî	Milâdî		
989	1	Karaman	C.1155 – Za.1158	1742-1745	298	Kronolojik Fihrist
	2		S.1157 – B.1159	1744-1746	292	
	3		Ş.1159 – Ra.1162	1746-1748	297	
	4		Ra.1162 – Ş.1167	1749-1753	322	
	5		M.1165 – S.1170	1751-1756	378	
	6		Ş.1167 – S.1170	1754-1756	374	
	7		S.1170 – Za.1172	1756-1759	381	
	8		Za.1172 – Za.1174	1759-1761	330	
	9		Z.1174 – Za.1176	1761-1763	296	
	10		Za.1176 – L.1178	1763-1765	398	
	11		L.1178 – M.1181	1765-1767	398	
	12		M.1181 – S.1189	1767-1775	364	
	13		S.1189 – Za.1190	1775-1777	399	
	14		Za.1190 – N.1191	1776-1777	161	
	15		L.1191 – S.1193	1777-1779	198	
	16		S.1193 – Ş.1194	1779-1780	198	
	17		L.1195 – B.1197	1781-1783	267	
	18		Ş.1197 – Za.1198	1783-1784	157	
	19		Z.1198 – L.1200	1784-1786	300	
	20		L.1200 – Za.1207	1786-1793	354	
	21		Z.1207 – Z.1209	1793-1795	196	
	22		Z.1209 – B.1211	1795-1797	160	
	23		C.1211 – Ca.1217	1796-1802	297	
	24		Ca.1217 – Ra.1221	1802-1806	402	
	25		R.1221 – L.1224	1806-1809	196	
	26		L.1224 – R.1226	1809-1811	178	
	27		Z.1226 – R.1229	1811-1814	138	
	28		N.1229 – S.1232	1814-1817	204	
	29		S.1232 – C.1234	1817-1819	200	
	30		C.1234 – R.1236	1819-1821	300	
	31		Ca.1236 – L.1239	1821-1824	298	
	32		Za.1239 – B.1243	1824-1827	300	
	33		B.1243 – B.1247	1827-1832	294	
	34		Ş.1247 – Ca.1252	1832-1836	240	
	35		Ca.1252 – Za.1257	1836-1842	183	
	36		Za.1257 – S.1261	1842-1845	189	
	37		R.1261 – M.1273	1845-1857	293	
	38		Ca.1273 – Za.1290	1857-1874	193	
	39		Z.1290 – Z.1295	1874-1878	209	

db10. Maraş Ahkâm Defterleri (A.DVNS.AHK.ME.d)

1155-1294/1742-1877 tarihleri arasındaki hükümleri ihtiva eden 6 adet defterden oluşmaktadır.

Bu defterler, Maraş eyaletine bağlı Malatya, Ayntab, Sumeysat ve Kars-ı Zülkadriye sancaklarına ait hükümleri ihtiva etmektedir.

Katalog No	Sıra No	DEFTERİN ADI	TARİH		Sayfa Adedi	Katalog Tertibi
			Hicrî	Milâdî		
989	1	Maraş	C.1155 – Ş.1164	1742-1751	297	Kronolojik Fihrist
	2		R.1178 – N.1196	1765-1782	423	
	3		Ş.1196 – R.1229	1782-1814	310	
	4		Ş.1228 – Za.1249	1813-1834	128	
	5		Za.1249 – Z.1277	1834-1861	167	
	6		M.1278 – C.1294	1861-1877	278	

db11. Mora Ahkâm Defterleri (A.DVNS.AHK.MR.d)

1128-1255/1716-1840 tarihleri arasındaki hükümleri ihtiva eden 21 adet defterden oluşmaktadır.

Bu defterler Eğriboz (Ağriboz), Çatalca, Holomie, İnebahtı, İstefe, Kızılhisar, Livadya, Balyabadra, Trabiçe, Gördos, Saline, Badracık, Urmiye, Karlıili, Beyşehir, İzdin, Mora, Enekli ve Mezistre'nin vali, kadı, muhassıl, nâib, muhâfız vb. mülkî ve adlî memurlarına hitaben yazılan hükümleri ihtiva etmektedir. Ayrıca Cezâir defterlerinde geçen bazı mahal isimleri de zikredilmiştir. Bu defterlerde diğerlerinde olduğu gibi konu ile ilgili olmayan hükümlere de rastlanmaktadır.

Meselâ, 1 numaralı defter Fransızların İstanbul'daki elçisi De Bönnak'ın (De Bonnac) muhtelif tarihlerdeki arzuhallerine binâen verilen hükümlerin "Rikâb ve Âsitâne" kayıtlarını ihtiva etmektedir. Normal ahkâm hükümleri yerine çeşitli eyalet, sancak ve kazalara hitaben tüccar gemileri, kiliseler ve ahidnâmelerle ilgili hükümler kaydedilmiştir.

2 numaralı defter ise, İngiltere elçisinin mektup ve arzuhallerine binâen ticarî meselelerle ilgili sâdır olan hükümlerin kaydedildiği defterdir.

Katalog No	Sıra No	DEFTERİN ADI	TARİH		Sayfa Adedi	Katalog Tertîbi
			Hicrî	Milâdî		
989	1	Mora	L.1128 – L.1141	1716-1729	258	Kronolojik Fihrist
	2		Ra.1129 – S.1163	1717-1750	221	
	3		C.1155 – B.1159	1742-1746	290	
	4		C.1155 – C.1162	1742-1749	296	
	5		C.1162 – Ş.1166	1749-1753	152	

Katalog No	Sıra No	DEFTERİN ADI	TARİH		Sayfa Adedi	Katalog Tertîbi
			Hicrî	Milâdî		
989	6	Mora	N.1166 – Za.1181	1753-1768	350	Kronolojik Fihrist
	7		Z.1171 – Ş.1175	1758-1762	364	
	8		Ş.1175 – C.1179	1762-1765	374	
	9		C.1179 – Ra.1189	1765-1775	392	
	10		Ca.1189 – Ra.1193	1775-1779	396	
	11		Ş.1189 – C.1212	1775-1797	144	
	12		B.1195 – Ra.1197	1781-1783	164	
	13		R.1197 – Ra.1199	1783-1785	120	
	14		R.1199 – Ca.1208	1785-1794	336	
	15		C.1208 – S.1210	1794-1795	130	
	16		S.1210 – Ra.1214	1795-1799	304	
	17		C.1217 – Za.1220	1802-1806	302	
	18		Za.1220 – Ş.1224	1806-1809	216	
	19		Ş.1224 – Ş.1229	1809-1814	260	
	20		L.1229 – Ş.1234	1814-1819	198	
	21		Ş.1234 – Z.1255	1819-1840	138	

db12. Özi ve Silistre Ahkâm Defterleri (A.DVNS.AHK.ÖZSİ.d)

1155-1294/1742-1877 tarihleri arasındaki hükümleri ihtiva eden 49 adet defterde; Özi ve Silistre eyaleti, Kefe beylerbeyiliği, Eflâk ve Boğdan voyvodalıkları, Silistre, Tekeyolu, Niğbolu, Vize, Çirmen ve Kırkkilise sancakları ile bunlara bağlı kazalara ait hükümler zikredilmektedir. (Daha sonra Özi ve Silistre birbirinden ayrılmıştır.)

Katalog No	Sıra No	DEFTERİN ADI	TARİH		Sayfa Adedi	Katalog Tertîbi
			Hicrî	Milâdî		
989	1	Özi ve Silistre	C.1155 – Ş.1156	1742-1743	293	Kronolojik Fihrist
	2		Ş.1156 – M.1158	1743-1745	295	
	3		M.1158 – B.1159	1745-1746	378	
	4		B.1159 – Ca.1161	1746-1748	301	
	5		Ca.1161 – S.1163	1748-1750	286	
	6		S.1163 – Ş.1165	1750-1752	399	
	7		Ş.1165 – N.1167	1752-1754	381	
	8		L.1167 – C.1169	1754-1756	380	
	9		C.1169 – Ş.1171	1756-1757	381	
	10		Ş.1171 – Ra.1173	1757-1759	361	
	11		Ra.1173 – B.1174	1759-1760	298	
	12		R.1174 – Ra.1184	1761-1770	143	
	13		B.1174 – B.1175	1761-1762	291	
	14		Ş.1175 – Ca.1177	1762-1763	391	
	15		Ca.1177 – Z.1178	1763-1765	397	
	16		Z.1178 – C.1180	1765-1766	394	

Katalog No	Sıra No	DEFTERİN ADI	TARİH		Sayfa Adedi	Katalog Tertibi
			Hicrî	Milâdî		
	17		C.1180 – R.1182	1776-1768	295	
	18		R.1182 – M.1189	1768-1775	193	
	19		B.1188 – Za1189	1774-1776	187	
	20		Ca.1189 – S.1190	1775-1776	159	
	21		S.1190 – C.1191	1776-1777	340	
	22		C.1191 – Ca.1192	1777-1778	157	
	23		Ca.1192 – C.1194	1778-1780	177	
	24		B.1193 – Ra.1194	1779-1780	296	
	25		Z.1194 – R.1196	1780-1782	300	
	26		R.1196 – Ş.1197	1782-1783	285	
	27		B.1197 – Ş.1198	1783-1784	162	
	28		Ş.1198 – S.1200	1784-1786	299	
	29		S.1200 – Ş1201	1786-1787	305	
	30		B.1201 – Za.1207	1787-1793	367	
	31		M.1208 – Za.1208	1793-1794	195	
	32		Za.1208 – S.1209	1794	167	
989	33	Özi ve Silistre	L.1209 – Za.1210	1795-1796	160	Kronolojik Fihrist
	34		Za.121O – Za.1212	1796-1798	189	
	35		Z.1211 – Ra.1214	1796-1799	283	
	36		S.1214 – C.1215	1799-1800	158	
	37		Ca.1215 – Za.1216	1800-1802	194	
	38		Za.1216 – Za1218	1802-1804	201	
	39		Ra.1219 – Ca.1224	1804-1809	355	
	40		S.1229 – Ra.1231	1814-1816	197	
	41		Ra.1231 – S.1235	1816-1820	380	
	42		S.1235 – N.1237	1820-1822	399	
	43		Ş.1237 – C.1242	1822-1826	332	
	44		C.1242 – N.1247	1826-1832	198	
	45		L.1247 – L.1254	1832-1838	232	
	46		Z.1254 – Ca.1264	1839-1848	195	
	47		C.1264 – C.1274	1848-1857	193	
	48		C.1274 – C.1291	1857-1874	195	
	49		C.1291 – Za.1294	1874-1877	209	

db13. Rumeli Ahkâm Defterleri (A.DVNS.AHKR.d)

1155-1326/1742-1908 tarihleri arasındaki hükümleri ihtiva eden 85 adet defterden oluşmaktadır.

Bu defterlerde Rumeli eyaletine bağlı Paşa livası (Sofya), Köstendil, Vize, Çir-men, Kırkkilise, Silistre, Niğbolu, Vidin, Alacahisar, Vulçıtrın, Prizren, İşkodra, Duka-

kin, Avlonya, Ohri, Delvine, Yanya, Elbasan, Mora, Tırhala, Selanik, Üsküp, Bender ve Akkirman sancaklarına ait hükümler bulunmaktadır

Katalog No	Sıra No	DEFTERİN ADI	TARİH		Sayfa Adedi	Katalog Tertibi
			Hicrî	Milâdî		
989	1	Rumeli	C.1155 – S.1156	1742-1743	298	Kronolojik Fihrist
	2		S.1156 – Za1156	1743	296	
	3		Za.1156 – Z.1157	1743-1745	300	
	4		Z.1157 – Z.1158	1745	384	
	5		Za.1159 – L.1160	1746-1747	304	
	6		L.1160 – B.1162	1747-1749	398	
	7		B.1162 – Ra.1164	1749-1751	393	
	8		Ra.1164 – Z.1165	1751-1752	384	
	9		Z.1165 – C.1167	1752-1754	380	
	10		C.1167 – N.1168	1754-1755	330	
	11		N.1168 – Za.1169	1755-1756	384	
	12		Za.1169 – S.1171	1756-1758	350	
	13		S.1171 – Za.1171	1758	304	
	14		Za.1171 – Za.1172	1758-1759	370	
	15		Z.1172 – Za.1173	1759-1760	397	
	16		Za.1173 – B.1174	1760-1761	301	
	17		B.1174 – S.1175	1761-1762	300	
	18		S.1175 – M.1176	1762	398	
	19		R.1177 – M.1178	1764	342	
	20		Z.1178 – L.1179	1765-1766	396	
	21		Ra.1178 – C.1179	1764-1765	400	
	22		L.1179 – Ş.1180	1766-1767	362	
	23		Ş.1180 – L.1181	1767-1768	400	
	24		L.1181 – Z.1183	1768-1770	369	
	25		Za.1183 – Ş.1189	1770-1775	401	
	26		B.1188 – R.1189	1774-1775	187	
	27	Rumeli Rikâb	R.1186 – Ş.1189	1772-1775	189	
	28	Rumeli	Z.1190 – Ca.1191	1777	159	
	29		M.1190 – Z.1190	1776-1777	398	
	30		Ra.1191 – B.1191	1777	187	
	31		B.1192 – S.1192	1777-1778	191	
	32		S.1192 – Z.1192	1778	195	
	33		B.1193 – Ra.1194	1779-1780	193	
	34		B.1193 – Ra.1194	1779-1780	280	
	35		Ra.1194 – Z.1194	1780	291	
	36		Z.1194 – L.1195	1780-1781	297	
	37		L.1195 – B.1196	1781-1782	288	
	38		B.1196 – S.1197	1782-1783	196	

Katalog No	Sıra No	DEFTERİN ADI	TARİH		Sayfa Adedi	Katalog Tertibi
			Hicrî	Milâdî		
989	39	Rumeli	S.1197 – M.1198	1783	282	Kronolojik Fihrist
	40		M.1198 – R.1199	1783-1785	298	
	41		Ca.1200 – C.1201	1786-1787	274	
	42		Ca.1201 – L.1206	1787-1791	316	
	43	Rumeli Rikâb	M.1204 – L.1204	1789-1790	193	
	44		L.1204 – Ş.1205	1790-1791	193	
	45		Ş.1205 – Ş.1206	1791-1792	225	
	46	Rumeli	Za.1206 – Za.1207	1792-1793	159	
	47		Za.1207 – Ş.1208	1793-1794	163	
	48		Ş.1208 – B.1209	1794-1795	168	
	49		Ş.1209 – C.1210	1795	281	
	50		C.1210 – Ra.1212	1795-1797	193	
	51		R.1212 – S.1213	1797-1798	201	
	52		S.1213 – R.1214	1798-1799	193	
	53	Rumeli Rikâb	R.1214 – R.1215	1799-1800	203	
	54		Ra.1215 – Ra.1216	1800-1801	303	
	55		Ra.1216 – Ra.1218	1801-1803	300	
	56	Rumeli	M.1218 – M.1219	1803-1804	199	
	57		M.1219 – C.1220	1804-1805	295	
	58		C.1220 – Ca.1224	1805-1809	272	
	59	Rumeli Rikâb	M.1222 – C.1223	1807-1808	262	
	60		Ca.1224 – S.1226	1809-1811	238	
	61		Za.1225 – Z.1226	1810-1811	148	
	62		Z.1226 – Ş.1228	1811-1813	317	
	63	Rumeli	N.1228 – Ş.1231	1813-1816	295	
	64		Za.1231 – L.1233	1816-1818	198	
	65		L.1233 – Ca.1236	1818-1820	255	
	66		Ca.1236 – Za.1239	1820-1824	297	
	67		Z.1239 – Ca.1242	1824-1826	300	
	68		C.1242 – L.1243	1826-1828	197	
	69		Za.1243 – Ra.1245	1828-1829	199	
	70		Ra.1245 – L.1247	1829-1832	279	
	71		L.1247 – Ca.1249	1832-1833	237	
	72		Ca.1249 – Za.1250	1833-1835	300	
	73		Za.1250 – R.1252	1835-1836	244	
	74		R.1252 – N.1253	1836-1837	139	
	75		Ş.1253 – C.1256	1837-1840	291	
	76		B.1256 – S.1257	1840-1841	183	
	77		Ra.1258 – Z.1259	1842-1843	188	
	78		Z.1259 – S.1262	1843-1846	188	
	79		Ra.1262 – Za.1264	1846-1848	265	

Katalog No	Sıra No	DEFTERİN ADI	TARİH		Sayfa Adedi	Katalog Tertibi
			Hicrî	Milâdî		
989	80	Rumeli	Z.1264 – N.1268	1848-1852	291	Kronolojik Fihrist
	81		L.1268 – Ca.1272	1852-1856	233	
	82		C.1272 – M.1276	1856-1859	198	
	83		S.1276 – C.1278	1859-1861	201	
	84		B.1278 – B.1283	1862-1866	196	
	85		B.1283 – N.1326	1866-1908	258	

db14. Sivas Ahkâm Defterleri (A.DVNS.AHK.SS.d)

1155-1326/1742-1908 tarihleri arasındaki hükümleri ihtiva eden 36 adet defterden oluşmaktadır. Bu defterlerde Sivas eyaletine bağlı Amasya, Karahisar-ı Şarkî ve Tokat sancakları ile Amasya, Gümüşhacıköy, Havza, Köprü, Ladik, Mecidözü, Merzifon, Alucra, Hamidiye, Karahisar-ı Şarkî, Koyulhisar, Suşehri, Aziziye, Bünyan-ı Hamid, Darende, Divriği, Gürün, Hafik, Kangal, Tenos, Yıldızeli, Zara, Erbaa, Niksar, Tokat ve Zile kazalarına ait hükümler bulunmaktadır.

Katalog No	Sıra No	DEFTERİN ADI	TARİH		Sayfa Adedi	Katalog Tertibi
			Hicrî	Milâdî		
989	1	Sivas	C.1155 – C.1157	1742-1744	291	Kronolojik Fihrist
	2		C.1157 – M.1160	1744-1747	476	
	3		M.1160 – S.1163	1747-1750	380	
	4		S.1163 – M.1166	1750-1752	297	
	5		M.1166 – N.1166	1752-1753	328	
	6		N.1168 – Ra.1171	1755-1757	366	
	7		R.1171 – R.1173	1757-1760	377	
	8		R.1173 – S.1175	1760-1761	285	
	9		S.1175 – Ra.1177	1761-1763	379	
	10		R.1177 – Ra.1179	1763-1765	293	
	11		Ra.1179 – M.1181	1765-1767	275	
	12		M.1181 – M.1189	1767-1775	339	
	13		B.1189 – Ş.1192	1775-1778	399	
	14		Ş.1192 – Ra.1194	1778-1780	189	
	15		Ra.1194 – B.1195	1780-1781	196	
	16		B.1195 – Za.1197	1781-1783	251	
	17		Za.1197 – Z.1200	1783-1786	397	
	18		Z.1200 – R.1208	1786-1793	352	
	19		L.1209 – C.1211	1795-1796	191	
	20		C.1211 – C.1217	1796-1803	295	
	21		L.1217 – Za.1219	1803-1805	191	
	22		L.1219 – Ş.1224	1805-1809	328	
	23		Ş.1224 – C.1227	1809-1812	242	
	24		M.1228 – M.1230	1813-1814	117	

Katalog No	Sıra No	DEFTERİN ADI	TARİH		Sayfa Adedi	Katalog Tertibi
			Hicrî	Milâdî		
989	25	Sivas	M.1230 – Ş.1232	1814-1817	196	Kronolojik Fihrist
	26		B.1232 – R.1235	1817-1820	253	
	27		R.1235 – B.1237	1820-1822	287	
	28		B.1237 – Ş.1241	1822-1826	290	
	29		Za.1241 – R.1246	1826-1830	294	
	30		Ra.1246 – S.1250	1830-1834	299	
	31		S.1250 – Ra.1252	1834-1836	199	
	32		Ra.1252 – Ş.1258	1836-1842	296	
	33		Ş.1258 – M.1264	1842-1847	188	
	34		M.1264 – Z.1270	1847-1854	191	
	35		M.1271 – C.1280	1854-1863	199	
	36		C.1280 – L.1326	1863-1908	199	

db15. Şâm-ı Şerîf Ahkâm Defterleri (A.DVNS.AHK.ŞM.d)

1155-1326/1742-1908 tarihleri arasındaki hükümleri ihtiva eden 9 adet defterden oluşmaktadır. Bu defterlerde Şam eyaletine bağlı Safed, Kudüs, Aclun, Lecun, Gazze, Nablus, Tedmür, Sayda, Beyrut ve Karekşüveyk sancaklarına ait hükümler bulunmaktadır.

Katalog No	Sıra No	DEFTERİN ADI	TARİH		Sayfa Adedi	Katalog Tertibi
			Hicrî	Milâdî		
989	1	Şâm-ı Şerîf	C.1155 – C.1167	1742-1754	292	Kronolojik Fihrist
	2		B.1167 – Za.1177	1754-1764	323	
	3		Za.1193 – Za.1197	1779-1783	159	
	4		Za.1197 – R.1208	1783-1793	194	
	5		Ca.1208 – B.1219	1794-1804	142	
	6		B.1219 – B.1233	1804-1818	197	
	7		B.1233 – Ca.1246	1818-1830	233	
	8		C.1246 – Z.1266	1830-1860	253	
	9		M.1267 – N.1326	1860-1908	159	

db16. Trabzon Ahkâm Defterleri (A.DVNS.AHK.TZ.d)

1155-1329/1742-1911 tarihleri arasındaki hükümleri ihtiva eden 8 adet defterdir. Bu defterlerde Trabzon eyaletine bağlı Canik ve Gümüşhâne sancakları ile Bafra, Çarşamba, Fatsa, Samsun, Ünye, Terme, Kelkit, Şiran, Torul, Atina, Hopa, Rize, Akçaabad, Giresun, Görele, Of, Ordu, Sürmene, Tirebolu ve Vakfıkebir kazalarına ait hükümler bulunmaktadır.

Katalog No	Sıra No	DEFTERİN ADI	TARİH		Sayfa Adedi	Katalog Tertibi
			Hicrî	Milâdî		
989	1	Trabzon	C.1155 – R.1173	1742-1769	219	Kronolojik Fihrist

Katalog No	Sıra No	DEFTERİN ADI	TARİH		Sayfa Adedi	Katalog Tertibi
			Hicrî	Milâdî		
989	2	Trabzon	Ca.1173 – Ra.1211	1760-1796	280	Kronolojik Fihrist
	3		R.1211 – M.1233	1796-1817	192	
	4		M.1233 – R.1249	1817-1833	200	
	5		Za.1249 – Za.1253	1834-1838	119	
	6		Za.1253 – C.1262	1838-1846	193	
	7		C.1262 – R.1275	1846-1858	272	
	8		Ca.1275-1329	1859-1911	189	

dc. Maliye'den Müdevver Defterler Kataloğu'ndaki Ahkâm Defterleri (MAD.d)

Maliye'den Müdevver Defterler 23.138 adet olup bunlar arasında Divan-ı Hümâyûn Ahkâm Defterleri de mevcuttur.

e. Askerî Ruznamçe Defteri (A.DVN.ARZ.d)

Ruznamçe defteri, her türlü günlük varidat ve vukuât kayıtlarını ihtiva eden defterlerdir. *Ruznamçe-i askerî defterleri* ise; Kazaskerlik Dairesi'nin kazâiye, şahsiye ve idâriyesine ait işleri gören kalemde tutulan defterlerdir.

980 numaralı *Bâb-ı Âsafî Defterleri Kataloğu*'nda 900 genel ve 114 özel numaralarda A.DVN.ARZ koduyla kayıtlı 1083/1672 tarihini ihtiva eden 22 sayfalık 1 adet Askerî Ruznamçe Defteri parçası mevcuttur.

Ruznamçe Defterleri'nin asıl serileri için Defterhâne-i Âmire Defterleri bölümü, Ruznamçe (Timar ve Zeâmet Tevcihi) Defterleri kısmı ve Bâb-ı Defterî bölümü, Büyük Ruznamçe ve Küçük Ruznamçe kalemleri ile bağlı birimlerine ait defterler kısmına bakılmalıdır.

Katalog No	Sıra No	FONUN KODU	TARİH		Defter Adedi	Katalog Tertibi
			Hicrî	Milâdî		
980	900	A.DVN.ARZ.D	1083	1672	1	Analitik Envanter

f. Divan Memurlarına Ait Sicil ve Künye Defterleri

Bu defterler, Dahiliye Nezâreti Sicill-i Ahvâl Komisyonu Defterleri ile 592 numaralı *Sadâret Defterleri Kataloğu* içerisinde yer almaktadır. Yine ileride görüleceği üzere Divan memurlarına ait Sicil ve Künye Defterleriyle, Dahiliye Nezâreti Sicill-i Ahvâl Komisyonu Defterleri aynı fon içinde zikredilmektedir.

g. Düvel-i Ecnebiye Defterleri (A.DVNS.DVE.d)

Divan-ı Hümâyûn'a bağlı kalemlerden biri olan Âmedî Kalemi, her çeşit anlaşma ve ahidnâme metinlerini, görüşme mazbatalarını, protokolleri, yabancı elçilere, konso-

loslara ve tüccarlara ait yazıları tanzim ederdi. Bu kalemde tutulan defterlerden bir kısmına Ecnebi (Düvel-i Ecnebiye) Defterleri adı verilmiştir. Diğer devletlerle ilgili ahidnâmelerin yanısıra ahkâm, nişan, konsolosluk beratlarına dair kayıtlar bu defterlerde tutulmuştur.

Bu defterlerde; Amerika, Belçika, Brezilya, Dubrovnik, Fransa, İngiltere, İspanya, Romanya, Rusya, Sardunya, Toskana, Venedik, Avusturya, Ceneviz, Danimarka, İran, Bulgaristan, Flemenk, İsveç, Norveç, Lehistan, Meksika, Yunanistan, Sırbistan vb. devletlerle ilgili konular vardır. Konsoloslardan, yabancı tüccar ve elçilerden gelen her türlü yazışmalar burada muhafaza edilmiştir. Yabancı devletlere ait gemilerin Osmanlı limanlarından yararlanmaları için gerekli izinlerin verilmesi, bu izinlerin muntazam olarak takibi ve yabancı devletler ile ilgili muhtelif konulardaki havadisler de bu kalemde bulunmaktadır.

Yukarıda bahsedilen konuların yanı sıra menzil ve yol hükümleri, tüccar beratları ve bazı nizamnâmelerin kayıtları da yer almaktadır. Son dönemde elçi, konsolos ve tercümanların oğullarına ve yardımcılarına tanınan imtiyazlar, giyecek yiyecek ve içeceklerine karışılmaması, çeşitli vergilerden muaf tutulmaları, özel mahkemelerde yargılanmaları vb. konuları ihtiva eden hüküm ve beratlar da Düvel-i Ecnebiye Defterleri'nin konuları arasında yer alır. Bu dtefterler, iki seri hâlindedir:

ga. 980 Numaralı Bâb-ı Âsafî Defterleri Kataloğu'ndaki Düvel-i Ecnebiye Defterleri (A.DVN.DVE.d)

Bu katalogda, A.DVN.DVE.d koduyla 901-916-A genel numaralarda kayıtlı 1001-1242/1592-1826 tarihleri arasındaki kayıtları ihtiva eden, birkaç sayfa veya formadan müteşekkil 17 adet Düvel-i Ecnebiye Defteri parçası mevcuttur.

Katalog No	Sıra No	FONUN KODU	TARİH		Defter Adedi	Katalog Tertibi
			Hicrî	Milâdî		
980	901-916-A	A.DVN.DVE.D	1001-1242	1592-1826	17	Analitik Envanter

gb. 989 Numaralı Divan-ı Hümâyûn Defterleri Kataloğu'ndaki Düvel-i Ecnebiye Defterleri (A.DVNS.DVE.d)

Bu fonda 975-1332/1567-1913 yıllarını ihtiva eden 122 adet defter bulunmaktadır. En erken tarihli defter 975/1567 yılına ait Nemçe (Avusturya) defteri, en son tarihli defter ise 1328-1332/1910-1913 tarihini ihtiva eden Prusya Konsolosluk Defteridir.

Katalog No	Sıra No	DEFTERİN ADI	TARİH		Sayfa Adedi
			Hicrî	Milâdî	
989	1/1	Amerika Nişan Defteri	1245-1328	1829-1810	191
	2/2	Amerika Ahkâm Defteri	1278-1323	1861-1905	259

Katalog No	Sıra No	DEFTERİN ADI	TARİH		Sayfa Adedi
			Hicrî	Milâdî	
989	2/2	Rumlar Atik Ahkâm Defteri	1253-1273	1837-1857	186
	3	İngiltere Defteri	1275	1859	64
	3		1276	1860	48
	3/1	Belçika Ahkâm Defteri	1254-1325	1838-1907	220
	4	Mahlûta-i Kuyûd Defteri	1209	1794	210
	4/2	Belçika Ahidnâme Defteri	1254-1327	1838-1909	184
	5/1	Brezilya Nişan Defteri	1274-1324	1858-1906	71
	6/2		1280-1315	1863-1897	75
	7/1	Bulgaristan Berat Defteri	1286-1329	1869-1911	199
	8/2	Bulgaristan Konsolosluk Defteri	1327-1329	1909-1911	195
	9/1	Cemâhir-i Ahkâm-ı Selâse Defteri	1255-1281	1839-1864	91
	10/2	Cemâhir-i Nişân-ı Selâse Defteri	1257-1282	1841-1865	91
	11/1	Danimarka Ahidnâme Defteri	1170-1330	1756-1911	180
	12/2		1171-1324	1757-1906	274
	13	Dubrovnik Ahkâm Defteri	1013-1028	1604-1618	195
	14/2	Venedik-Dubrovnik Defteri	1038-1056	1628-1646	182
	15/3	Dubrovniklü Defteri[9]	1057-1075	1647-1665	128
	16/4	Venedik Ahidnâme Defteri	1081-1211	1670-1696	199
	17/5	Venedik Hududnâme Defteri	1112	1700	120
	18/6	Venedik Ahidnâme Defteri	1131-1189	1718-1775	391
	19/7	Venedik Dubrovnik Defteri	1193-1221	1779-1806	69
	20/8		1203-1221	1788-1806	137
	21/9	Venedik Defteri	1217-1221	1802-1806	109
	21/10[*]				175
	22/1	Flemenk Ahidnâme Defteri	1091-1278	1680-1861	517
	23/2	Flemenk Ahkâm Defteri	1203-1212	1788-1797	30
	24/3		1216-1232	1801-1816	168
	25/4	Flemenk Nişan Defteri	1234-1331	1818-1912	248
	26/1	Fransa Atik Nişan ve Ahkâm Defteri	1044-1077	1634-1666	164
	27/2	Fransa Nişan Defteri	1084-1224	1673-1809	210
	28/3	Fransa Atik Ahkâm Defteri	1099-1113	1687-1701	194
	29/4	Fransa Ahidnâme ve Nişan Defteri	1153-1324	1740-1906	197
	30/5	Fransa Ahkâm Defteri	1193-1225	1779-1810	434
	31/6		1225-1255	1810-1839	381
	32/7		1254-1259	1838-1843	124
	33/8		1255-1278	1839-1861	196
	34/9		1295-1328	1887-1910	186

[9] Hadariye Defterleri içerisindeki 2 numaralı defter Düvel-i Ecnebiye Defterleri serîsinden 15/3 numaralı "Dubrovniklü Defteri" ile aynı mahiyettedir.

[*] Venedik Arşivi'nden fotokopisi alınmıştır.

Katalog No	Sıra No	DEFTERİN ADI	TARİH		Sayfa Adedi
			Hicrî	Milâdî	
989	34/1	Fransa Konsolosluk Defteri	1324-1331	1906-1912	202
	34/2	Fransa Ahkâm (Defter-i Hadariye'den Nakil)	1159-1192	-1746-1778	356
	35/1	İngiltere Nişan Defteri	1086-1257	1675-1841	176
	35/2	İngiltere Ahkâm Defteri	1245-1277	1829-1860	183
	36/2	İngiltere Mahlût Defteri	1163-1197	1749-1783	190
	37/3	İngiliz Sefîne Defteri	1236-1265	1820-1848	200
	38/4	İngiltere Ahkâm Defteri	1278-1315	1861-1897	186
	39/5	İngiltere Ahidnâme Defteri	1254-1309	1838-1891	238
	40/6	İngiliz Konsolosları	1264-1290	1847-1873	176
	41/7	İngiltere Konsolosluk Beratı	1300-1332	1882-1913	114
	42/8		1304-1331	1886-1912	30
	43/1	İran Nişan Defteri	1238-1327	1822-1909	305
	44/2	İran Ahkâm Defteri	1239-1326	1823-1908	251
	45/3	İran Devleti Konsolosluk Defteri	1327-1331	1909-1912	200
	46/1	İspanya Nişan Defteri	1196-1331	1781-1912	171
	47/2	İspanya Ahkâm Defteri	1198-1326	1783-1908	284
	48/3	İspanya Nişan Defteri	1218-1223	1803-1808	28
	49/1	İsveç Ahidnâme Defteri	1149-1172	1736-1758	160
	50/2	İsveç Ahkâm Defteri	1172-1242	1758-1826	193
	51	Tercümân-ı Düvel Defteri	-	-	136
	51/3	İsveç Ahkâm Defteri	1243-1331	1827-1912	176
	52/1	İtalya Ahkâm Defteri	1239-1314	1823-1896	319
	53/2		1321-1332	1903-1912	176
	54/1	Karadağ Berat-ı Ahkâm Defteri	1320-1323	1902-1905	178
	55	Beratlu Defteri	1228	1813	108
	55/1	Lehistan Ahidnâme Defteri	1016-1173	1607-1759	50
	56/1	Meksika Ticaret Defteri	1282-1282	1865	193
	57/1	Nemçelü Ahid Defteri	975-1210	1567-1795	315
	58/2	Nemçelü Ahkâm Defteri	1153-1169	1740-1755	170
	59/3	Nemçelü Ahidnâme Defteri	1160-1162	1747-1748	81
	60/4	Nemçe Ahkâm Defteri	1169-1195	1755-1781	396
	61/5		1195-1200	1776-1785	102
	62/6		1200-1213	1785-1798	297
	63/7		1213-1218	1798-1803	194
	64/8		1218-1235	1803-1819	381
	65/9		1235-1242	1819-1926	289
	66/10		1242-1252	1836	204
	67/11		1255-1285	1839-1868	180
	68/12		1285-1318	1868-1900	92
	69/13		1266-1315	1849-1897	121

Katalog No	Sıra No	DEFTERİN ADI	TARİH		Sayfa Adedi
			Hicrî	Milâdî	
989	70/14	Nemçe Nişan Defteri	1315-1332	1897-1913	156
	71/1	Norveç Ahkâm Defteri	1325-1332	1907-1913	124
	72/1	Prusya Ahidnâmesi Defteri	1174-1266	1760-1849	71
	73/2	Prusya Ahkâmı Defteri	1175-1296	1761-1878	206
	74/3	Prusya Nişan Defteri	1268-1304	1851-1886	164
	74A/4	Prusya Konsolosluk Defteri	1328-1332	1910-1913	196
	75/1	Portekiz Konsolosluk Defteri	1259-1324	1843-1906	85
	76/2		1260-1330	1844-1911	137
	77/1	Romanya Eflâk Defteri	1142-1174	1729-1760	190
	78/2	Romanya Atik Boğdan Defteri	1144-1173	1729-1759	143
	79/3	Romanya Boğdan Ahkâm Defteri	1173-1183	1759-1769	84
	80/4	Romanya Ahkâm Defteri	1188-1284	1774-1867	490
	81/5		1217	1802	193
	82/6	Romanya Berat Defteri	1234-1324	1818-1906	215
	83/1	Rusya Ahidnâme Defteri	1113-1249	1701-1833	266
	84/2	Rusya Ahkâm Defteri	1134-1190	1721-1776	154
	85/3		1190-1200	1776-1785	188
	86/4		1200-1212	1785-1797	195
	87/5		1212-1215	1797-1800	197
	88/6		1215-1221	1800-1806	403
	89/7	Rusya Ahkâm Defteri	1221-1233	1806-1817	278
	90/8		1238-1245	1822-1829	349
	91/9		1245-1317	1829-1899	456
	92/10	Rusya Nişan Defteri	1188-1321	1774-1903	364
	93/1	Sardunya Nişan Defteri	1239-1320	1823-1902	194
	94/1	Sırbistan Nişan Defteri	1253-1332	1837-1913	179
	95/2	Sırbistan Ahkâm Defteri	1304-1325	1886-1907	191
	96/1	Sicilya Ahidnâme Defteri	1153-1276	1740-1859	149
	97/2	Sicilya Defteri	1216-1276	1801-1859	270
	98/1	Sisam Ahidnâme Defteri	1263-1306	1846-1888	195
	99/1	Toskana Ahidnâme Defteri	1248-1274	1832-1857	200
	100/2	Toskana Ahkâm Defteri	1249-1276	1833-1859	297
	101/1	Yunanistan Nişan Defteri	1250-1271	1834-1854	85
	102/2		1271-1319	1854-1901	78
	103/3	Yunanistan Ahkâm Defteri	1271-1307	1854-1889	181
	104/4		1307-1330	1889-1911	199
	105/1	Yedi Adalar Ahkâm ve Berat Defteri	1215-1222	1800-1807	173
	106/1	Avrupa Ahkâm Defteri (Beratlı Avrupalılar)	1250-1284	1834-1867	192
	107/1	Muhtelif Konsolosluk Defteri	1220-1258	1805-1842	
	108	Ceneviz Ahidnâme ve Nişan Defteri	1124-1127	1712-1715	16

Katalog No	Sıra No	DEFTERİN ADI	TARİH		Sayfa Adedi
			Hicrî	Milâdî	
989	109	Defter-i Zât-ı Müste'men Rikâb Defteri	1206-1206	1791-1792	37
	110*	Ecnebi Tüccarları Şurût Defteri	1207-1231	1792-1816	--
	111	Fransa Konsolosluklar Defteri	1252-1330	1836-1912	192

Ayrıca, Hadariye Defterleri içerisindeki 2, 3, 6, 8, ve 10 numaralı defterler de Düvel-i Ecnebiye Defteridir.

h. Gayrimüslim Cemaatlere Ait Defterler

Divan-ı Hümâyûn tarafından tutulan bu defterler, gayrimüslimlerle ilgili konularla, gayrimüslim cemaatin her türlü hak, imtiyaz ve muâmelatına ait hükümleri ihtiva etmektedir. Papazlara verilen beratlar da bu kalemde hazırlanırdı. Gayrimüslim Cemaat Defterleri, Evâmir-i Maliye Kalemi'ne bağlı olup, 1837 senesinde Piskopos Halifeliği'nin Divan-ı Hümâyûn'a bağlanması üzerine Divan-ı Hümâyûn tarafından tutulmaya başlamıştır.

Bu defterler arasında bulunan *Şurût-ı Milel-i Muhtelife Defterleri*; muhtelif Hıristiyan cemaatlerinin bağlı bulundukları mezheplerin patrik ve metropolitlerine ait hükümleri muhtevîdir. Bu hükümlerde ruhanî reislerin vazife ve selâhiyetleri ile gerek devlet ve gerekse cemaatleriyle olan münasebetleri tayin ve tasrih edilmiştir. Defterlerde şu ruhanî reislere ait hükümler vardır:

İstanbul Rum Patrikliği ve buna bağlı metropolidler, Kudüs Rum Patrikliği, Antakya Rum Patrikliği ve buna tâbi metropolitler, Kıbrıs Başpiskoposluğu'na tâbi piskoposlar, Mısır ve İskenderiye Patrikliği, Tûr-ı Sina Keşişleri, Efrenc (Fransız) Piskoposluğu, İstanbul ve tevâbii Ermeni Patrikliği ve buna bağlı murahhaslıklar, Kudüs Ermeni Patrikliği, Üç Kilise Katogikosluğu, Çanlı Kilise Murahhaslığı, Atina ve Sis Murahhaslığı, Nasturi Murahhaslığı, Yahudi ve Süryani Patrikliği, Ermeni ve Katolik Patrikliklerinin tashih olunan beratları.

ha. 989 Numaralı Divan-ı Hümâyûn Defterleri Kataloğu'ndaki Gayrimüslim Cemaatlere ait Defterler (A.DVNS.GMC.d)

Bu katalogda, 1236-1337/1820-1918 tarihleri arasında gayrimüslimlerle ilgili konuları ihtiva eden, toplam 18 adet defter mevcuttur.

Katalog No	Sıra No	DEFTERİN ADI	TARİH		Sayfa Adedi
			Hicrî	Milâdî	
989	1	Şurût-ı Milel-i Muhtelife Defterleri	1247	1831	146

* *Kâmil Kepeci Defterleri*, 7538 numaraya nakledildi.

Katalog No	Sıra No	DEFTERİN ADI	TARİH		Sayfa Adedi
			Hicrî	Milâdî	
989	2	Rumların Atik Ahkâm Defterleri	1253-1273	1837-1856	-
	3	Rumların Berat Defterleri	1255-1324	1839-1906	230
	4	Rumların Ahkâm Defteri	1272-1330	1855-1911	126
	5	Rumların Berat Defterleri	1321-1337	1903-1918	200
	6	Melkid Rum Katolik Berat Defterleri	1264-1329	1847-1911	94
	7	Melkid Rum Katolik Berat Defterleri	1263-1289	1846-1872	102
	8	Ermenilerin Ahkâm Defteri	1277-1322	1860-1904	194
	9	Ermenilerin Berat Defteri	1255-1328	1839-1910	38
	10	Ermenilerin Atik Ahkâm Defterleri	1236-1274	1820-1857	180
	11	Ermenilerin Berat Defteri	1329-1334	1911-1915	286
	12	Katolik Ahkâm Defterleri	1246-1318	1830-1900	202
	13	Katolik Berat Defterleri	1261-1327	1845-1909	138
	14	Latin Patrikliği Defterleri	1329-1333	1911-1914	194
	15	Yakubî ve Süryanî Defteri	1251-1329	1835-1911	150
	16	Marunî Defterleri (Boş)	1333-1333	1914	200
	17	Katolik ve Musevî Defteri	1249-1254	1833-1838	194
	18	Musevî ve Karayî Defteri	1256-1331	1840-1912	190

hb. Kilise Defterleri

Divan-ı Hümâyûn defter serilerinden birini teşkil eden Kilise Defterleri, gayrimüslim cemâatlere ait kilise, sinagog, havra, mezarlık, okul ve yetimhâne inşasına, tamirine veya buraların genişletilmesine dair sadır olan fermanların kayıtlarını ihtiva etmektedir.

hb1. 980 Numaralı Bâb-ı Âsafî Defterleri Kataloğu'ndaki Kilise Defterleri (A.DVN.KLS.d)

Bu katalogda, A.DVN.KLS.d koduyla *Gayrimüslimlere Ait Dinî ve Hayrî İşler Defteri* başlığıyla 930 genel numarada kayıtlı ve 1237/1822 tarihli 16 sayfalık 1 adet Kilise Defteri parçası mevcuttur.

Katalog No	Sıra No	FONUN KODU	TARİH		Defter Adedi	Katalog Tertibi
			Hicrî	Milâdî		
980	930	A.DVN.KLS.D	1327	1822	1	Analitik Envanter

hb2. 989 Numaralı Divan-ı Hümâyûn Defterleri Kataloğu'ndaki Kilise Defterleri (A.DVNS.KLS.d)

Bu katalogda, 860-1340/1456-1922 tarihleri arasındaki kayıtları ihtiva eden 10 adet Kilise Defteri mevcuttur. Bu seride 8, 9 ve 10 numaralı defterler *Kamâme* adıyla kayıtlıdır.

Katalog No	Sıra No	DEFTERİN ADI	TARİH		Sayfa Adedi	Katalog Tertibi
			Hicrî	Milâdî		
989	1	Kilise Defteri	1286-1290	1869-1873	177	Kronolojik Fihrist
	2		1290-1304	1873-1887	238	
	3		1304-1317	1887-1900	285	
	4		1317-1326	1900-1908	332	
	5		1326-1329	1908-1911	248	
	6		1329-1331	1911-1913	243	
	7		1332-1340	1913-1922	88	
	8	Kamâme	860-1171	1455-1757	41	
	9		1022-1303	1613-1885	200	
	10		815-1099	1412-1687	-	

Mühimme ve Kilise defterlerinde kayıtlı olan her cemaati göstermek için 1125/ 1713 tarihinden başlayan 3 ciltlik kronolojik bir fihrist de yapılmıştır.

Fihristte, sözkonu bu dinî müesseseler, bulundukları yerlere göre aşağıda görüldüğü şekilde gruplandırılmışlardır:

İstanbul	Hüdavendigâr	Konya
Ankara	Aydın	Adana
Kastamonu	Sivas	Diyarbekir
Erzurum	Mâmuretülazîz	Van
Trabzon	Cezâir-i Bahr-i Sefîd	Edirne
Selanik	Kosova	Yanya
Trablusgarp	Beyrut	Suriye
Halep	Musul	Bağdad
Mısır	Yemen	Kudüs
Bitlis	İşkodra	Manastır
İzmit	Biga	Kale-i Sultâniye
Çatalca	Cebel-i Lübnan	

ı. Hadariye Defterleri (A.DVNS.HADR.d)

Osmanlı Devleti'nde iki türlü örfî vergi mevcuttu: Bunlar, biri barış zamanında ve bütçe açığını kapatmak için tahsil edilen *imdâd-ı hadariye;* diğeri de savaş zamanında alınan *imdâd-ı seferiye* idi. İmdâd-ı hadariye taksitler hâlinde toplandığı hâlde, imdâd-ı seferiye bir kerede toplanırdı. Hadariye Defterlerinde, aynı defter içerisinde hem hadariye hem de seferiyenin tahsili ile ilgili hükümler yer almaktadır. Bu yüzden de hadariye ve seferiye iç içe girmiştir.

989 numaralı *Divan-ı Hümâyûn Defterleri Kataloğu*'nda kayıtlı, 983-1260/1575-1844 tarihleri arasındaki kayıtları ihtiva eden 16 adet Hadariye Defteri mevcut olup, bu defterlerin 7'si değişik muhtevadadır.

Katalog No	Sıra No	DEFTERİN ADI	TARİH		Sayfa Adedi
			Hicrî	Milâdî	
989	1	Timar Ahkâm	983	1575	336
	2	Düvel-i Ecnebiye (Dubrovnik)	1061-1193	1650-1779	358
	3	Düvel-i Ecnebiye (Romanya)	1188-1211	1774-1796	298
	4	Hadariye-Seferiye	1143-1182	1731-1769	324
	5	Mühimme	1149-1150	1736-1737	80
	6	Düvel-i Ecnebiye (Sicilyateyn)	1153-1218	1740-1803	226
	7	Hadariye-Seferiye	1159-1192	1746-1776	250
	8	Düvel-i Ecnebiye (Fransa)	1172-1247	1758-1831	-
	9	Hadariye-Seferiye	1183-1198	1769-1783	374
	10	Düvel-i Ecnebiye (İngiltere)	1197-1227	1782-1812	280
	11	Hadariye-Seferiye	1198-1202	1783-1787	162
	12		1202-1204	1787-1789	340
	13		1206-1213	1791-1798	154
	14		1213-1223	1798-1808	178
	15		1223-1231	1808-1815	160
	16		1231-1260	1815-1844	184

j. İzn-i Sefîne Defterleri

Yerli ve yabancı ticaret gemilerinin İstanbul ve Çanakkale boğazlarından geçişleri için verilen fermanların kaydına mahsus defterlerdir.

ja. 980 Numaralı Bâb-ı Asâfi Defterleri Kataloğu'ndaki İzn-i Sefîne Defterleri (A.DVN.İZN.d)

Bu katalogda, A.DVN.İZN.d koduyla 917-923 genel numaralarda kayıtlı 1143-1238/1730-1822 tarihleri arasındaki kayıtları ihtiva eden, birkaç sayfa veya formadan müteşekkil olan 7 adet defter parçası mevcuttur.

Katalog No	Sıra No	FONUN KODU	TARİH		Defter Adedi	Katalog Tertibi
			Hicrî	Milâdî		
980	917-923	A.DVN.İZN.D	1143-1238	1730-1822	7	Analitik Envanter

jb. 989 Numaralı Divan-ı Hümâyûn Defterleri Kataloğu'ndaki İzn-i Sefîne Defterleri (A.DVNS.İZN.d)

Bu katalogda, 1194-1262/780-1846 tarihleri arasındaki kayıtları ihtiva eden 10 adet İzn-i Sefîne Defteri mevcuttur.

Katalog No	DEFTERİN ADI	TARİH		Defter Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî		
989	İzn-i Sefîne	1194-1262	1780-1846	10	Kronolojik Fihrist

k. Kalebend, Nefy ve Kısas Defterleri (A.DVNS.NEFY.d)

Kalebend, bir kimsenin herhangi bir suçtan dolayı bir kalenin hisarından dışarı çıkmamak üzere içinde oturmaya mahkûm edilme cezasıdır. *Kalebend Defterleri* de, Divan-ı Hümâyûn'dan verilen bu cezalara ait hükümlerin kaydına mahsus defterlerdir.

ka. 980 Numaralı Bâb-ı Âsafî Defterleri Kataloğu'ndaki Kalebend Defterleri (A.DVN.KLB.d)

Bu katalogda, A.DVN.KLB.d koduyla 924-929 genel numaralarda kayıtlı, 1091-1239/1680-1824 tarihleri arasındaki kayıtları ihtiva eden, birkaç sayfa veya formadan müteşekkil 6 adet Kalebend Defteri parçası mevcuttur.

Katalog No	Sıra No	FONUN KODU	TARİH		Defter Adedi	Katalog Tertibi
			Hicrî	Milâdî		
980	924-929	A.DVN.KLB.D	1091-1239	1680-1824	6	Analitik Envanter

kb. 989 Numaralı Divan-ı Hümâyûn Defterleri Kataloğu'ndaki Kalebend Defterleri (A.DVNS.KLB.d)

Bu katalogda, 1135-1256/1722-1841 tarihleri arasındaki ceza hükümlerinin kaydını ihtiva eden 44 adet Kalebend Defteri mevcuttur.

Katalog No	Sıra No	DEFTERİN ADI	TARİH		Defter Adedi	Katalog Tertibi
			Hicrî	Milâdî		
989	1-44	Kalebend	1135-1256	1722-1841	44	Kronolojik Fihrist

l. Kanunnâme-i Askerî Defterleri (A.DVNS.KNA.d)

Divan kaleminde tutulan bu defterlerde, devletin askerî teşkilatına dair kanun ve nizamların kayıtları mevcuttur.

989 numaralı *Divan-ı Hümâyûn Defterleri Kataloğu*'nda 1222-1318/1808-1900 tarihleri arasındaki kayıtları ihtiva eden 8 adet defter bulunmaktadır.

Katalog No	Sıra No	DEFTERİN ADI	TARİHİ		Sayfa Adedi	Katalog Tertibi
			Hicrî	Milâdî		
989	1	Kanunnâme-i Askerî	1241-1244	1826-1829	220	Kronolojik Fihrist
	2	Muhasebe	1243-1318	1866	242	
	3	Asâkir-i Mühimme	1251-1255	1835-1839	278	
	4	Kanunnâme-i Askerî	1282-1318	1865-1900	381	
	5	Mühendishâne Nizamnâmesi	1222	1808	41	
	6	Asâkir-i Nizamiye Nizamnâmesi	1242-1242	1826-1827	188	
	7	Nizamnâme-i Asâkir	1262	1846	48	

Katalog No	Sıra No	DEFTERİN ADI	TARİHİ		Sayfa Adedi	Katalog Tertibi
			Hicrî	Milâdî		
989	8	İdare ve Muhasebe-i Askeriye Nizamnâmesi	1289	1872	462	Kronolojik Fihrist

m. Kırım Hanlığı Defteri

Fatih Sultan Mehmet zamanında Osmanlı Devleti hâkimiyeti altına giren Kırım (1475) Bükreş Muâhedesi'ne kadar (1812) devlete bağlı bir hanlık olarak kalmıştır.

980 numaralı *Bâb-ı Âsafî Defterleri Kataloğu*'nda A.DVN.KRM.d koduyla 931 genel ve 145 özel numarada kayıtlı, 1128/1715 tarihli, 8 sayfalık 1 adet Kırım Hanlığı Defteri parçası mevcuttur.

Katalog No	Sıra No	FONUN KODU	TARİH		Defter Adedi	Katalog Tertibi
			Hicrî	Milâdî		
980	931	A.DVN.KRM.D	1128	1715	1	Analitik Envanter

Ayrıca Belgeler kısmında yer alan ve A.DVN.KRM ile A.AMD.KRM kodlarıyla ifade edilen fonlara bakılabilir.

n. Nâme-i Hümâyûn Defterleri (A.DVNS.NMH.d)

Padişahlar tarafından İslâm ve Hıristiyan hükümdarlar ile Osmanlı Devleti'ne tâbi imtiyazlı olan Mekke şerîfine, Kırım hânına, Erdel kralına, Eflak ve Boğdan voyvodalarına, Gürcü ve Dağıstan hânlarına gönderilen mektuplara *Nâme-i Hümâyûn* denir[10]. Bunların bir sureti ile gelen cevaplar, "Nâme Defterleri" adlı defterlere kayıt olunur ve Divan Sicilleri'nden sayılırdı[11].

Bununla birlikte, padişahlar tarafından önemli devlet işlerine dair, bilhassa yeniçeri mevâcibi itâsı, sadrıazama hitâben yazılan bazı hatt-ı Hümâyûnlar ile muâhedenâme, tasdiknâme, temessük gibi belgelerin de suretleri bu defterlere kaydolunmuşlardır.

Osmanlı hükümdarlarının tahta cülûslarında, yeni padişahın hükümdarlığını bildirmek için dost ve civar memleketlere elçi ile birer nâme göndermek âdet idi. Sefir gitmeyen devletlerin sefirlerine ise yeni padişahın tuğrasıyla nâme-i hümâyûn verilir ve bunlar da nâmeyi kendi hükümdarlarına yollarlardı[12]. Nâme-i Hümâyûn Kalemi de bu tür nâmelerin hazırlandığı ve nüshalarının kaydedilip, saklandığı yerdir. Bu fonda nâme-i hümâyûnlar haricinde Nemçe, Venedik, Fransa vesair yerlerden gelen nâmelerin tercü-

---

10 M. Zeki Pakalın, *a.g.e.*, c. II, s. 652.

11 Sertoğlu, *a.g.e.*, s. 236.

12 Sertoğlu, *a.g.e.*, s. 295.

meleri de bulunmaktadır. Bazı Nâme-i Hümâyûn defterlerinin tamamı, Osmanlı Devleti'nin diğer devletlerle yapmış olduğu anlaşmaları ihtiva etmektedir.

989 numaralı *Divan-ı Hümâyûn Defterleri Kataloğu*'nda kayıtlı 1111-1336/1699-1918 tarihleri arasındaki kayıtları ihtiva eden 18 adet Nâme-i Hümâyûn Defteri mevcuttur.

Katalog No	Sıra No	DEFTERİN ADI	TARİH		Sayfa Adedi	Katalog Tertibi
			Hicrî	Milâdî		
989	1	Nâme-i Hümâyûn	1111-1174	1699-1761	138	Kronolojik Fihrist
	2		1143-1190	1730-1776	103	
	3		1149-1176	1736-1762	97	
	4		1203-1206	1789-1791	113	
	5		1099-1114	1687-1702	695	
	6		1115-1133	1703-1721	523	
	7		1133-1153	1721-1741	655	
	8		1153-1186	1741-1772	610	
	9		1186-1218	1772-1803	504	
	10		1218-1245	1803-1830	457	
	11		1246-1262	1831-1846	397	
	12		1262-1281	1846-1865	351	
	13		1282-1295	1865-1878	223	
	14		1295-1313	1878-1895	385	
	15		1314-1331	1897-1913	135	
	16		1331-1336	1913-1918	189	
	17*		1159-1195	1746-1780	390	
	18**		1272-1288	1855-1872	187	

Bu defterlerin ilk dokuz adedinin baş taraflarında bulunan fihristler fotokopi yoluyla çoğaltılarak *Nâme-i Hümâyûn Defterleri Fihristi* adıyla katalog hâlinde basılmıştır. Bunları şöylece sıralayabiliriz:

Katalog No	Cilt No	FONUN KODU	TARİH		Tasnifin Cinsi	Dili
			Hicrî	Milâdî		
1001	1-4	A.DVN.NMH.D	1111-1206	1699-1791	Analitik	Osmanlı Türkçesi
1002	5		1099-1114	1687-1702		
1003	6		1115-1133	1703-1721		
1004	7		1133-1153	1721-1741		
1005	8		1153-1186	1741-1772		
1006	9		1186-1218	1772-1803		

* Bu defter, Mühimme Zeyli Defterleri'nden 17 numaralı Mektûme Defteri olup sonradan Nâme Defteri olduğu anlaşıldığından bu listeye dahil edilmiştir.

** Mukavelât Defterleri içinde 23 numaralı Muâhede-i Umumî Defteri olarak gözüken bu defter, Nâme Defteri olduğu anlaşıldığından bu fona dahil edilmiştir.

o. Şehbenderlik Defterleri (A.DVNS.ŞHB.d)

Şehbender, Ticaret Nezâreti'nin teşekkülünden evvel ticaret işerine bakmak ve tüccarlar arasındaki ihtilâfları halletmekle vazifelendirilen memurun unvanıdır. Bu tabir daha sonra konsolos karşılığı olarak, yabancı memleketlerde, devlet tebeasının ticarî menfaatlerini korumak üzere görevlendirilen memurlar için kullanılmıştır.[13] Osmanlı Devleti tarafından muhtelif Avrupa şehirlerine tayin olunan şehbenderlere mahsus hükümleri hâvi defterlere ise Şehbenderlik Defterleri adı verilmiştir.

989 numaralı *Divan-ı Hümâyûn Defterleri Kataloğu'*nda kayıtlı 1217-1330/1802-1911 tarihleri arasındaki Şehbenderlik hükümlerini hâvî 3 adet defter mevcuttur.

Katalog No	DEFTERİN ADI	TARİH		Defter Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî		
989	Şehbenderlik Defteri	1217-1330	1802-1911	3	Kronolojik Fihrist

p. Tevziât, Zehâir, Esnaf ve İhtisâb Defterleri (A.DVNS.TZEİ.d)

Tevziât Defteri, XVIII. Yüzyıl başlarından itibaren eyaletlerin mahallî masrafları için toplanacak vergiler, devlet memurları tarafından tespit edildikten sonra yürürlüğe konulur ve senede iki defa kasım ve hıdrellez aylarında defterleri hazırlanarak tahsil olunurdu. Bu defterlere *Tevziât Defterleri*[14] veya *Salyâne Defterleri* adı verilmiştir. Tevziât Defterleri'ne o bölge halkının ödemesi lâzım gelen memleket masrafı, oradan gelip-geçen memurların menzil ücretleri ile kaldıkları müddet zarfında oluşan masrafları, vali, mütesellim ve voyvodalar ile köy muhtarlarının masrafları ve hükûmet konakları, kışlalar, köprüler ile su yollarının tamiri, inşası ve bedelleri kaydolunurdu.

Zehâir Defterleri, muhtelif mahallere havâic-i zarûriye (odun, kömür, un, et, vs.)-nin temin ve sevki hususunda tutulan defterlerdir.

İhtisâb Defterlerinde, afyon, harir, revgan-ı zeyt, kumaş, sahtiyan vb. maddelerin üretimiyle denetlenmesi ve bu suretle vurguncularla mücadele edilmesi, bu maddelerden "Darb-ı Damga", "Resm-i Mîzân", "Resm-i İhtisâb" gibi resmlerin alınması ve halkın zaruri ihtiyaçlarının karşılanması konularında kayıtlar mevcuttur.

989 numaralı *Divan-ı Hümâyûn Defterleri Kataloğu'*nda 1153-1275/1740-1858 tarihleri arasındaki kayıtları ihtiva eden 32 adet Tevziât, Zehâir, Esnaf ve İhtisâb Defteri mevcuttur.

---

[13] Pakalın, *a.g.e.*, c. III , s. 316.

[14] Sertoğlu, *a.g.e.,* s. 337.

Katalog No	Sıra No	DEFTERİN ADI	TARİH		Sayfa Adedi	Katalog Tertibi
			Hicrî	Milâdî		
989	1	Tevziât	1207-1208	1792-1793	192	Kronolojik Fihrist
	2		1208-1209	1793-1794	196	
	3		1209-1211	1794-1796	198	
	4		1211-1214	1796-1799	309	
	5		1249-1253	1833-1837	246	
	6		1253-1256	1837-1840	204	
	7		1249	1833	92	
	8	Mühimme-i Zehâir	1153-1162	1740-1749	222	
	9		1162-1169	1748-1755	386	
	10	Zehâir	1169-1172	1755-1758	372	
	11	Mühimme-i Zehâir	1172-1182	1758-1768	398	
	12		1182-1184	1768-1770	96	
	13	Zehâir	1190-1195	1776-1780	382	
	14		1195-1201	1780-1786	314	
	15		1201-1209	1786-1794	400	
	16	Zehâir-i Rikâb	1203-1204	1788-1789	204	
	17		Z1203-1206	1788-1791	78	
	18		1204-1206	1789-1791	94	
	19	Zehâir	1209-1210	1794-1795	194	
	20		1210-1215	1795-1800	290	
	21		1215-1218	1800-1803	276	
	22		1218-1219	1803-1804	198	
	23		1219-1221	1804-1806	300	
	24		1221-1224	1806-1809	240	
	25		1224-1229	1809-1813	342	
	26		1229-1238	1813-1822	364	
	27		1238-1245	1822-1829	295	
	28		1245-1275	1829-1858	392	
	29	Esnaf	1236-1242	1820-1826	288	
	30		1242	1826	212	
	31	İhtisâb	1242-1252	1826-1836	188	
	32		1252-1252	1836	167	

r. Yol ve Menzil Defterleri (A.DVNS.YML.d)

Menzil, mânâ itibariyle seyahat edenlerin geçtikleri, dinlendikleri, vasıta değiştirdikleri yer demektir.

Osmanlı Devlet teşkilatı nizamına göre, yabancı elçi ve bunların hizmetkârları ile yerli ve yabancı tüccarlara Osmanlı toprakları içerisinde seyahat edebilme izni olarak Divan tarafından verilen hükümleri ihtiva eder.

Yol ve Menzil Kalemi, menzillerden gelip-geçen ulakların her türlü masrafını görmek zorunda olan ahâlinin, bazı vergilerden muaf olduklarına dair hükümleri çıkarır. Menzillerde olan masraflar ve menzillerdeki masrafları karşılayan halkın durumu ile ilgilenirdi.

Menzillerde, ulaklara verilen bârgirlerin in‘amât ücretleri, ulakların taşıdıkları ahkâm ve bunların taşırken kullandıkları yollar, seferden veya avdan dönüşte menzillerde bulundurulması gereken arpa, saman, ot vs. zahire tayinatının cinsleri ve miktarları, seferden dönüşte ordunun ihtiyacı olan zehair tayinatın hazırlanması, menzillerde bulundurulması gereken tayinatın tertibi ile ilgili işler bu kalemin vazifesiydi.

980 numaralı *Bâb-ı Âsafî Defterleri Kataloğu*'nda A.DVN.YML.d koduyla, 1015-1017 genel, 229-231 özel numaralarda kayıtlı 1178-1207/1765-1792 tarihleri arasındaki kayıtları ihtiva eden 3 adet Yol ve Menzil Defteri mevcuttur.

Katalog No	**Genel Sıra No**	**FONUN KODU**	**Tarih**		**Defter Adedi**	**Katalog Tertibi**
			Hicrî	**Milâdî**		
980	1015-1017	A.DVN.YML.D	1178-1207	1765-1792	3	Analitik Envanter

s. Muhtelif ve Mütenevvî Defterler (A.DVNS.ŞHB.d)

Divan-ı Hümâyûn'un değişik kalemlerine ait ve farklı tarihli olan defterler bu başlık altında toplanmışlardır. Değişik tarihli olup, *1 Numaralı Mahzen Defteri*'nde s. 199-201 ve s. 276'da kayıtlıdırlar. Fakat tasnif faaliyetleri sırasında bu defterler, muhtelif ve mütenevvî olmaktan çıkarılıp ait oldukları fonlara ilâve edilmiştir. Bu dağıtımı esas alan cetvel aşağıda verilmiştir.

MUHTELİF VE MÜTENEVVÎ DEFTERLERİN
NAKLEDİLDİĞİ FONLAR İLE BU DEFTERLERİN ESKİ VE YENİ SIRA NUMARALARI

Muhtelif ve Mütenevvî Defterleri Eski No	**ORİJİNAL ADI**	**TARİH**		**Defterin Nakledildiği Tasnif Fonu**	**Yeni Numarası**	
		Hicrî	**Milâdî**		**Genel Nu.**	**Özel Nu.**
39	Divan-ı Hümâyûn Memurlarını Gösterir Defter	1242-1254	1826-1838	Kâmil Kepeci Tasnifi, Divan-ı Hümâyûn Divan Kalemi (Katalog No: 986)	7519	105
1	Anadolu Jurnal	1251-1257	1835-1841		7520	106
2		1258-1275	1842-1858		7521	107
3	Rumeli Jurnal	1251-1279	1835-1863		7522	108
40	Divan-ı Hümâyûn Kalemi Mühimme Odası'nda Tahrir Olunmakta Olan Evâmir-i Aliyye vesairenin Müzekkire Defteri	1272-1279	1755-1863		7523	109

Muhtelif ve Mütenevvî Defterleri Eski No	ORİJİNAL ADI	TARİH		Defterin Nakledildiği Tasnif Fonu	Yeni Numarası	
		Hicrî	Milâdî		Genel Nu.	Özel Nu.
60	Hazine-i Evrak'a Dair Sâdır Olan İrâdeler vesair Muâmelât	1309-1317	1891-1899		7524	110
85	Muharrerât-ı Umumiye	1316-1338	1898-1920		7525	111
51	Tercüman-ı Düvel Defteri	1292-1299	1875-1881		7526	112
25	Atik Muktezâ	1195-1248	1781-1832	Kâmil Kepeci Tasnifi, Divan-ı Hümâyûn Divan Kalemi (Katalog No: 986)	7527	113
53	Sicill-i Mahfûz-ı Suver-i Dâva-i Medine-i Balkan ve Medine-i Kefe	1197-1200	1782-1785		7535	114
33	Mazbata Defteri	1261-1275	1845-1858		7536	115
67	Defter-i Mahlût	1073-1278	1662-1861		7537	116
68	Ecnebî Tüccarların Şurût Defteri	-	-		7538	117
71	Tahvil Defteri (Malta Seferi Münasebetiyle)	972-976	1564-1568		7501	385
11	Tahvil	972-973	1564-1565		7502	386
12	Köhne Tahvil	989-990	1581-1582		7503	387
13	Tahvil	989-990	1581-1582		7504	388
48	Berat Defteri	992-993	1584-1585		7505	389
14	Köhne Tahvil	998	1589		7506	390
41	Alaybeyilik Kayıt Defteri	1099-1104	1687-1692		7507	391
42	Alaybeyilik ve Ahkâm-ı Saire der-Cânib-i Hotin	1125	1713		7508	392
43	Alaybeyilik Defteri	1134-1145	1721-1732	Kâmil Kepeci Tasnifi, Tahvil Kalemi (Katalog No: 986)	7509	393
26	Mütesellimlik	1199-1245	1784-1829		7510	394
19	Müteferrika, Çavuşân ve Divan-ı Hümâyûn Kâtiplerine Ait Zeâmetler	1220-1260	1805-1844		7511	395
27	Mütesellimlik	1245-1260	1829-1844		7512	396
21	Tahvil	1287-1317	1870-1499		7513	397
64	Atik Şurût Defteri (Mühendishâne hakkında)	1217	1802		7514	398
46	Serdarlarla Sefere Gitmeyip Rikâb'da Kalan Maliye ve Divan Kâtipleri ile Emekdar Çavuşların Defterleri	1015-1019	1607-1610		7530	399

Muhtelif ve Mütenevvî Defterleri Eski No	ORİJİNAL ADI	TARİH		Defterin Nakledildiği Tasnif Fonu	Yeni Numarası	
		Hicrî	Milâdî		Genel Nu.	Özel Nu.
57	Tersâne-i Âmire'ye Merbût Atik Evamir Defteri	1256-1279	1841-1862	Kâmil Kepeci Tasnifi, Tahvil Kalemi (Katalog No: 986)	7531	400
20	Muhtelif Kimselere Tevcih Olunan Rütbeler	1282-1287	1865-1870	Nişan Defterleri (Katalog No: 989)	45	
15	Tahvil (Kul Kaydı)	1014	1605	Kâmil Kepeci Tasnifi, Ruûs Kalemi (Katalog No: 986)	7515	19
16	Ruûs	1073-1080	1662-1670		7516	20
17		1084-1085	1673-1674		7517	21
89	İstanbul'daki Sultan Süleyman Evkâfı Vakıflarından Maaş Alan Müderris, Duagûyân, Hâfız-ı Kütüp, Cimme ve Müezzin ile Sair Görevlilerin ve Bunların Vazifelerini Mübeyyin Defter	1157-1266	1744-1850		7518	22
58	Istabl-ı Âmire Müdürlüğü ve Kapıcıbaşılık Payesini İhraz Edenlerin Defteri	1261-1273	1845-1856		7528	23
62	Rum Fesadı Defteri	1239	1823-1824	BEO-Ayniyat Defterleri Kataloğu (Katalog No: 595)	1713	
69	Karantina Defteri	1254-1255	1838-1839		1714	
70		1265-1293	1840-1876		1715	
34	Kigalık Kıtası Defteri	1261-1262	1845-1846		1716	
83	Muharrerât-ı Umumiye	1299-1318	1882-1900		1717	
37	Kalem Nizamnâmesi	1211-1268	1796-1851	Nizamât Defterleri (Katalog No: 592)	17-A	
56	Menzil Nizamnâmesi	1239-1246	1823-1830		17 C	
74	Tahrîr-i Emlak ve Nüfus talimat Defteri	1255-1259	1839-1842		17-F	
38	Kânun-ı Kalemiye	1256-1260	1840-1844		17 B	
72	Zeâmetler Hakkında Nizamnâme	1261	1845		17 D	
82	Gülhâne Hatt-ı Hümâyûnu ve Onu Takiben Neşrolunan Nizamnâme ve Talimatnâmeler (Matbu)	1267	1850		17-K	

<table>
<tr><th rowspan="2">Muhtelif ve Mütenevvî Defterleri Eski No</th><th rowspan="2">ORİJİNAL ADI</th><th colspan="2">TARİH</th><th rowspan="2">Defterin Nakledildiği Tasnif Fonu</th><th colspan="2">Yeni Numarası</th></tr>
<tr><th>Hicrî</th><th>Milâdî</th><th>Genel Nu.</th><th>Özel Nu.</th></tr>
<tr><td>79</td><td rowspan="2">Bilumum Nişân-ı Âlîler Nizamnâmesi</td><td>1263-1337</td><td>1846-1918</td><td rowspan="5">Nizamât Defterleri (Katalog No: 592)</td><td colspan="2">17-J</td></tr>
<tr><td>78</td><td>1270-1322</td><td>1853-1904</td><td colspan="2">17-I</td></tr>
<tr><td>77</td><td>Karadeniz ve Tuna Nehri Demiryoluyla Köstence Limanı Kumpanyası Umûr-ı Dahiliye Nizamnâmesi</td><td>1276</td><td>1859</td><td colspan="2">17-H</td></tr>
<tr><td>75</td><td>Kanunnâme-i Arazi</td><td>1274-1278</td><td>1857-1861</td><td colspan="2">17-G</td></tr>
<tr><td>73</td><td>Memleketeyn Nizamnâmesi</td><td>--</td><td>--</td><td colspan="2">17-E</td></tr>
<tr><td>6</td><td rowspan="2">Mahlûta Mühimme</td><td>1077-1206</td><td>1666-1792</td><td rowspan="3">Mühimme Defterleri (Katalog No: 989)</td><td colspan="2">264</td></tr>
<tr><td>9</td><td>1198-1212</td><td>1784-1798</td><td colspan="2">265</td></tr>
<tr><td>7</td><td>Muhzır Mühimme</td><td>1127-1206</td><td>1715-1791</td><td colspan="2">266</td></tr>
<tr><td>59</td><td>Muâhede-i Umumî Defteri</td><td>1272-1288</td><td>1855-1872</td><td>Nâme-i Hümâyûn Defterleri (Katalog No: 989)</td><td colspan="2">18</td></tr>
<tr><td>36</td><td>Muâhede-Avans-İstikraz</td><td>1334-1337</td><td>1915-1918</td><td rowspan="2">Mukâvelât Defterleri (Katalog No: 989)</td><td colspan="2">24 mük.</td></tr>
<tr><td>84</td><td>Muharrerât-ı Umumiye</td><td>1309-1318</td><td>1891-1900</td><td colspan="2">27</td></tr>
<tr><td>5</td><td rowspan="5">Şikâyet</td><td>1069-1195</td><td>1659-1781</td><td rowspan="5">Atik Şikâyet Defterleri (Katalog No: 989)</td><td colspan="2">209</td></tr>
<tr><td>8</td><td>1115-1253</td><td>1704-1837</td><td colspan="2">210</td></tr>
<tr><td>23</td><td>1122</td><td>1710</td><td colspan="2">211</td></tr>
<tr><td>25</td><td>1127</td><td>1715</td><td colspan="2">212</td></tr>
<tr><td>24</td><td>1150</td><td>1737</td><td colspan="2">213</td></tr>
<tr><td>54</td><td>Defter-i Müste'men Der-Rikâb</td><td>1206</td><td>1791-1792</td><td rowspan="3">Düvel-i Ecnebiye Defterleri (Katalog No: 989)</td><td colspan="2">109</td></tr>
<tr><td>65</td><td>Ecnebî Timarları Şurût Defteri</td><td>1207-1231</td><td>1792-1816</td><td colspan="2">110</td></tr>
<tr><td>50</td><td>Fransa Konsolosluk Defteri</td><td>1252-1330</td><td>1836-1912</td><td colspan="2">111</td></tr>
<tr><td>30</td><td rowspan="3">Kamame Defteri</td><td>860-1171</td><td>1455-1757</td><td rowspan="3">Kilise Defterleri (Katalog No: 989)</td><td colspan="2">8</td></tr>
<tr><td>32</td><td>1022-1303</td><td>1613-1885</td><td colspan="2">9</td></tr>
<tr><td>31</td><td>815-1099</td><td>1412-1687</td><td colspan="2">10</td></tr>
<tr><td>28</td><td>Mukteză</td><td>1317-11323</td><td>1900-1905</td><td rowspan="2">Muktezâ Defterleri (Katalog No: 989)</td><td colspan="2">37</td></tr>
<tr><td>29</td><td>Muktezâ Mühimme</td><td>1316-1324</td><td>1899-1907</td><td colspan="2">36</td></tr>
<tr><td>76</td><td>Mühendishâne Kanunu</td><td>1222</td><td>1807</td><td rowspan="2">Kanunnâme-i Askerî Defterleri (Katalog No: 989)</td><td colspan="2">5</td></tr>
<tr><td>80</td><td>Nizamnâme-i Askerî(Matbu)</td><td>1262</td><td>1845</td><td colspan="2">7</td></tr>
</table>

Muhtelif ve Mütenevvî Defterleri Eski No	ORİJİNAL ADI	TARİH		Defterin Nakledildiği Tasnif Fonu	Yeni Numarası	
		Hicrî	Milâdî		Genel Nu.	Özel Nu.
81	İdare-i Muhasebe-i Askerî Nizamnâmesi (Matbu)	1289	1872	Kanunnâme-i Askerî Defterleri (Katalog No: 989)	8	
35	İmtiyaz Defteri	1245-1289	1829-1872	İmtiyaz Defterleri (Katalog No: 989)	6	
45	Alaybeyilik Mühür Tatbik Defteri	1103	1691	Tatbik Mühürleri (Katalog No: 986)		
66	İmtiyazı Hazine-i Hassa'ya Ait Maâdin Defteri	1274-1326	1857-1908	Milli Emlak'tan Müdevver Defteri		
88	Sadâret Mektubî Kalemi'nden Devlet Ricaline Yazılan Mektupların Müsveddâtı	1203-1204	1789-1790	Kâmil Kepeci Tasnifi, Sadâret Mektubî Kalemi (Katalog No: 986)	7534	
49	Ardahan ve Ahısha Kalelerinin Müstahfizân ve Mukataât Defteri	1041	1631	Kâmil Kepeci Tasnifi, Anadolu Muhasebesi Defterleri (Katalog No: 986)	7533	
63	Kıbrıs Muhassılı İken Vefat Eden Silâhdar Osman Ağa'nın Tereke Defteri	1178	1764	Kâmil Kepeci Tasnifi, Muhallefât Defterleri Kalemi (Katalog No: 986)	7532	
47	Suhte Eşkiyasına Karşı Muhafız Sipah Tefriki HakkındaVerilen Evâmir ve Sancakbeylerinin Verdikleri Cevaplar	987	1579	Tapu Tahrir Defterleri Kataloğu	1081	

2. TAHVİL (NİŞAN) KALEMİ DEFTERLERİ (A.NŞT.d)

Tahvil, sefere iştirak etmemek veya ölüm sebepleriyle mahlûl kalan timar ve zeâmetlerin başka birine tevcihi yerine kullanılan bir tabirdir.

Tahvil Kalemi, merkezden tayin edilen büyük memurlar ile mahlûl timar ve zeâmetlerin tevcihine dair olan kayıtları tutup tezkire ve vesikaları yazan kalemin adıdır. Bu kaleme *Nişan Kalemi* veya *Kese Kalemi* de denirdi[15].

[15] Pakalın, *a.g.e.*, c.III , s. 381.

Birinci sınıf şehir hâkimlerinden olan mevalî denilen vilayet kadılarının, vezir, beylerbeyi ve sancakbeyinin beratları ile zeâmet ve timar kayıtları burada tutulurdu. Bu defterlerin muhtevaları şu şekildedir:

1. Vezir, beylerbeyi ve sancakbeyi beratları ile bunlara verilmesi şart ve vazife icrâsını mutazammın olan tevcih fermanları.

2. Mahlûl timar ve zeâmetlerin tevcihine ait olan tahvil hükümleri, yani tahvil tezkireleri.

3. Mülknâme ve muafnâmelere ait emr-i âlî ve beratlar.

4. Muhtelif konulara dair vârid olan sualler ve iktizâlar.

Tahvil Kalemi'ndeki muamelât, *Tahvil kesedarı* denilen müdür ve onun yardımcısı durumundaki mümeyyiz ile mübeyyiz ve mülâzım adı verilen memurlar tarafından yerine getirilirdi.

Mahlûl zeâmet ve timar tevcihi hususunda Divan'a gelen arz önce derkenar olmak üzere Defterhâne'ye gider, Defterhâne'den derkenar olunarak Divan'a gelen arz üzerine *mucebince tevcih olunmak buyruldu* yazılıp Tahvil Kalemi'ne gönderilir, bu kalemde tahvil hükmü yazılır, bu hükme binâen de Defterhâne'den berat tezkiresi verilir ve son olarak Divan Kalemi'nde bunun beratı yazılırdı.

Nişan Kalemi, ibtidâ, terakkî, istihdam, cebelü, tahvil, mülâzemet ve mütesellim hükümleri de verirdi.

a. 980 Numaralı Bâb-ı Âsafî Defterleri Kataloğu'ndaki Tahvil (Nişan) Kalemi Defterleri (A.NŞT.d)

Bu katalogda, 1062-1451/25 genel, 1-390/25 özel numarasıyla 977-1249/1570-1834 tarihleri arasındaki kayıtları ihtiva eden birkaç sayfa veya formadan müteşekkil 415 adet Tahvil (Nişan) Kalemi Defteri parçası mevcuttur.

Katalog No	Sıra No	FONUN KODU	TARİH		Defter Adedi	Katalog Tertibi
			Hicrî	Milâdî		
980	1062-1451/25	A.NŞT.D	977-1249	1570-1834	415	Analitik Envanter

b. 986 Numaralı Kâmil Kepeci Kataloğu'ndaki Tahvil (Nişan) Kalemi Defterleri (KK.d)

986 numaralı *Kâmil Kepeci Tasnifi Kataloğu* (A) kısmında 280-663, 7501-7531 genel ve 1-400 özel numaralarda kayıtlı 921-1317/1515-1899 tarihleri arasında 400 adet; (B) kısmında ise 904-1189/1498-1775 tarihleri arasında 6 adet defter bulunmaktadır. Defterler analitik envanter sisteme göre tasnif edilmiştir.

Katalog No	Özel No	Genel No	(A) DEFTERİN ADI/KONUSU	TARİH	
				Hicrî	Milâdî
986	1	280	Belgrad, Ergiri Kasrı, Delvine vs. Kalelerin Muhafızlarına Ait Timar Defteri	921	1515-1516
	2	281	İzvornik'deki Haslarla Timar ve Timarın Mufassal Kayıtları	925	1519
	3	282	Saraybosna Kazası'nın Timar Kayıtları	936	1529-1530
	4	283	Bosna'nın Timar Kayıtları	937	1530-1531
	5	284	Maraş Livası'ndaki Timara Dahil Ocakların Ruznâmçesi	952	1545-1546
	6	285	Paşa, Selanik, Bosna, Mora, Niğbolu, Ohri, Avlonya, Üsküp, Sofya Livalarının Timarlıları Mevzuat Defteri	952	1545-1546
	7	286	Rodos Cezîresi Livası İcmâl Defteri	954	1547-1548
	8	287	Kayseri, Konya, Tarsus, Niğde, İçel, Beyşehri ve Karaman Sipahilerinden Van Seferi'ne Varmayanların Esâmisi	955	1548-1549
	9	288	Terakkî Verilen Sipahilerin Esâmisi	956	1549
	10	289	Muharebe ve Muhasaralarda Hizmet ve Yoldaşlıkta Bulunan Timar ve Timar Erbâbı	961	1553-1554
	11	290	Karaman Sipahilerinden Nahcıvan Seferi'nde Yoldaşlıkta Bulunup Terakkîye Müstehak Olanların Mevcudu	961	1553-1554
	12	291	Kütahya Livası Sipahilerinin Yoklaması	961	1553
	13	292	Nahcıvan Seferi'ndeki Sipahilerin Yoklaması	961	1553-1554
	14	293	Âdilcevaz, Mardin vb. Livalardaki Sipahilerin Timarları	964	1556-1557
	15	294	Sigetvar Seferi'nde Bulunanların Yoklaması	964	1556-1557
	16	295	Karesi ve Hüdavendigar Livalarının Mevcudât Defteri	966	1558-1556
	17	296	Anadolu ve Rumeli Vilayetleri Sipahilerinin Mevcutları	967	1559-1560
	18	297	Van Livası Sipahilerinin Yoklaması	974	1566-1567
	19	298	Budin Vilayeti Mîr-i Mîrân Çavuşlarıyla Timar Kâtiplerinin ve Sefere Katılan Züemâ ve Timarın Yoklaması	974	1566-1567
	20	299	Sigetvar Seferi'nde Bulunan Karaman Sipahilerinin ve Çavuşlarının Yoklaması	974	1566-1567
	21	300	Rodos Muhafazasında Bulunan Sipahilerin Yoklaması	975	1567-1568
	22		Rodos Muhafazasında Bulunmayan Sipahilerin Yoklaması	975	1567-1568
	23	302	Sivas, Bozok, Divriği, Arapgir Sipahilerinin Yoklaması	978	1570-1571
	24	303	Tırhala ve Ağrıboz Livalarının Yoklaması	979	1571-1572
	25	304	Rumeli Vilayeti Timar Tevcihâtı	979	1571-1572

Katalog No	Özel No	Genel No	(A) DEFTERİN ADI/KONUSU	TARİH	
				Hicrî	Milâdî
986	26	305	Akşehir, Niğde, Konya, Kırşehri, Beyşehri vb. Livalardaki Sipahilerin Yoklaması	979	1571-1572
	27	306	Donanmada Bulunan Züemâ ve Timarın Yoklaması	980	1572-1573
	28	307	Kale Muhafazalarında ve Donanmada Bulunan Züemâ ve Timarın Yoklaması	980	1572-1573
	29	308	Rumeli Çavuşlarının Defteri	980	1572-1573
	30	309	Harput Livası'nın Timar Defteri	982	1574-1575
	31	310	Rumeli Vilayeti Züemâ ve Timar Yoklaması	982	1574-1575
	32	311	Halkulvâd Seferi'ne Gelmeyen Züemâ ve Timarların Yoklaması	982	1574-1575
	33	312	Teke Livası ve Anadolu Eyaleti Timar Yoklaması	983	1575-1576
	34	313	Musul Livasıyla Seferde Bulunan Timar ve Timar Sahipleri	983	1575-1576
	35	314	Yoldaşlıkta Bulunanların Taltif İnhâları	983	1575-1576
	36	315	Vilayet-i Zülkadriye'nin Timar Yoklaması	987	1579-1580
	37	316	Yoldaşlıkta Bulunanların Taltif İnhâları	987	1579-1580
	38	317	Timar Tevcihâtı	987	1579-1580
	39	318	Anadolu Vilayeti Çavuşları	989	1581
	40	319	Sivas, Amasya, Bozok, Arapgir, Divriği, Kastamonu, Niğbolu Timar ve Timar Yoklaması	990	1582
	41	320	Siyavuş, Sinan, Mehmed ve Osman Paşaların Adamlarının Timarlariyle Niğde, Kırşehri, Aksaray, Beyşehri, Kayseriye Livalarındaki Timar Sahibleri	990	1582
	42	321	Anadolu Çavuşları	990	1582
	43	322	Muhtelif Yerlerdeki Timar Tevcihâtı	991	1583
	44	323	Semendire Livasındaki Timarların Kayıtları	991	1583
	45	324	Timar Mahlûlâtı	992	1584
	46	325			
	47	326	Hizmetleri Görülenlerin İnhâları	992	1584
	48	327	Timar Tevcihâtı	992	1584
	49	328		992	1584
	50	329	Yoldaşlıkta Bulunanlar	993	1585
	51	330	Rumeli Timarlarının İcmâli	994	1585-1586
	52	331	Rumeli Züemâ ve Sipahiyân Yoklaması	994	1585-1586
	53	332	Eyalet-i Anadolu'daki Vefayyâtın Kuyûdâtı	996	1587-1588
	54	333	Züemâ ve Timarlıların Yoklaması	996	1587-1588
	55	334	Mahlûl Kaydı	997	1588-1589
	56	335			
	57	336	Budin, Hüdavendigar vb. Livalardaki Timar Tevcihâtı	998	1589-1590

Katalog No	Özel No	Genel No	(A) DEFTERİN ADI/KONUSU	TARİH	
				Hicrî	Milâdî
986	58	337	Rumeli Timar Tevcihâtı	998	1589-1590
	59	338	Timar Tevcihâtı	998	1589-1590
	60	339		999	1590-1591
	61	340			
	62	341	Anadolu Mahlûlâtı	991	1583
	63	342	Bazı Beylerin Adamlarının Timarları	1003	1594-1595
	64	343	Timar Tevcihâtı	1004	1595-1596
	65	344		1005	1596-1597
	66	345			
	67	346	Dergâh-ı Âlî Çavuşlarının Timarları	1005	1596-1597
	68	347	Tur Muharebesi'nden Firar Edenler	1005	1596-1597
	69	348	Timar Tevcihâtı	1006	1597-1598
	70	349		1007	1598-1599
	71	350		1008	1599-1600
	72	351	Nuh ve Murad Paşalarla Hamdullah Bey vesairenin Adamlarının Timarları	1008	1599-1600
	73	352	Rumeli ve Anadolu Mahlûlât Kayıtları	1011	1602-1603
	74	353	Hamid Livası'nın Timarları	1012	1603-1604
	75	354	Timar Tevcihâtı	1013	1604-1605
	76	355		1016	1607-1608
	77	356	Seferdeki Timar Tevcihâtı	1018	1609-1610
	78	357	Timar Tevcihâtı	1019	1610-1611
	79	358		1019	1610-1611
	80	359		1019	1610-1611
	81	360		1021	1612-1613
	82	361		1023	1614-1615
	83	362		1023	1614-1615
	84	363	Anadolu Mahlûlâtı	1024	1615
	85	364	Timar	1026	1617
	86	365	Serdar Halil Paşa'nın Şark Seferi'nde Bıraktığı Timar Sahipleri	1027	1617-1618
	87	366	Rumeli Mahlûlâtı	1028	1618-1619
	88	367	Timar Tevcihâtı	1029	1619-1620
	89	368	Seferde Bulunmayanların Timarlarının Ali Paşa Zamanında Diğerlerine Tevcihi	1029	1619-1620
	90	369	Timar Tevcihâtı	1030	1620-1621
	91	370	Muhtelif Timar Kaydı	1030	1620-1621
	92	371		1031	1621-1622
	93	372		1031	1621-1622
	94	373		1033	1623-1624
	95	374	Anadolu Timar Ahkâmı Pusulaları	1033	1623-1624
	96	375	Timar Tevcihâtı	1033	1623-1624

Katalog No	Özel No	Genel No	(A) DEFTERİN ADI/KONUSU	TARİH	
				Hicrî	Milâdî
986	97	376	Anadolu, Karaman, Rum, Erzurum, Trabzon ve Zülkadriye Eyaletleri Timar Kayıtları	1034	1624-1625
	98	377	Timar Tevcihâtı	1034	1624-1625
	99	378	Ankara Livası'nın Timarları	1036	1626-1627
	100	379	Anadolu Mukarrer Defteri	1036	1626-1626
	101	380	Rumeli Eyaleti Timarları	1036	1626-1627
	102	381	Timar Mahlûlâtı	1036	1626-1627
	103	382	Rumeli Timar Tevcihâtı	1037	1627-1628
	104	383	Timar Tevcihâtı	1038	1628-1629
	105	384		1038	1628-1629
	106	385		1041	1631-1632
	107	386	Rumeli Timar Tevcihâtı	1042	1632-1633
	108	387	Rumeli Timar ve Timarlarının Bayram Paşa Tarafından Tahsisi	1042	1632-1633
	109	388	Selâtîn Peştemallıklarına İlhak Olunan Kılınç, Timar ve Timarlardan Erbâb-ı İstihkaka Bayram Paşa Marifeti ile Tevcih Olunanlar	1042	1632-1633
	110	389	Rumeli Timar Tevcihâtı	1042	1632-1633
	111	390		1042	1632-1633
	112	391	Timar Tevcihâtı	1042	1632-1633
	113	392		1043	1633-1634
	114	393	Rumeli Timar Kayıtları	1043	1633-1634
	115	394	Vezir Mustafa Paşa Zamanına Ait Rumeli Timar Pusula Kaydı	1043	1633-1634
	116	395	Timar Tevcihâtı	1044	1634-1635
	117	396	Rumeli Timar Tevcihâtı	1046	1636-1637
	118	397	Timar Tevcihâtı	1046	1636-1637
	119	398	Pusula Kaydı	1049	1639-1640
	120	399	Timar Tevcihâtı Tezkire Kaydı	1052	1642-1643
	121	400	Timar Tevcihâtı	1054	1644-1645
	122	401	Rumeli Mahlûlâtı	1055	1645-1646
	123	402	Timar Tevcihâtı	1058	1648
	124	403		1059	1649
	125	404	Anadolu ve Rumeli Muhtelife Defteri	1059	1649
	126	405	Timar Tevcihâtı	1059	1649
	127	406		1059	1649
	128	407	Anadolu, Karaman, Sivas, Halep ve Adana Eyaletleri Mukarrer Defteri	1059	1649
	129	408	Anadolu Eyaleti'nin Gelmedik ve Firâr Edenlerin Kaydı	1062	1651-1652
	130	409	Gazi Hüseyin Paşa'nın Timar Tevcihâtı	1062	1651-1652

Katalog No	Özel No	Genel No	(A) DEFTERİN ADI/KONUSU	TARİH	
				Hicrî	Milâdî
986	131	410	Timar Tevcihâtı	1062	1651-1652
	132	411	Rumeli Eyaleti Muhtelife Defteri	1062	1651-1652
	133	412	Rumeli Mahlûlâtı	1062	1651-1652
	134	413	Rumeli'nin Gelmedik ve Firar Edenler	1062	1651-1652
	135	414	İskenderiye Livası'nda Bir Timarın Kaydı	1063	1652-1653
	136	415	Maraş Eyaleti'nin Timar Defteri	1063	1652-1653
	137	416	Rumeli'nin Timarları	1063	1652-1653
	138	417	Timar Tevcihâtı	1063	1652-1653
	139	418	Halep ve Adana Eyaleti'nin Mukarrer Defteri	1064	1653-1654
	140	419	Rumeli'nin Timar Tevcihâtı	1064	1653-1654
	141	420	Timar Tezkire Defteri	1064	1653-1654
	142	421	Timar Tevcihâtı	1066	1655-1656
	143	422	Anadolu, Karaman, Sivas, Maraş, Halep, Adana, Van, Erzurum, Kars, Çıldır, Batum, Bağdad ve Şehrizor Eyaletlerinin Mukarrer Defteri	1066	1655-1656
	144	423	Saruhan Livası'nın Gördes Kazasındaki Timarlar	1067	1656-1657
	145	424	Bozcaadası Mukarrer Defteri	1067	1656-1657
	146	425	Kadılık Tevcihâtı	1067	1656-1657
	147	426	Anadolu Eyaleti Timar Tevcihâtı	1068	1657-1658
	148	427	Timar Tevcihâtı	1069	1658-1659
	149	428		1069	1658-1659
	150	429		1069	1658-1659
	151	430	Vezir Mustafa Paşa'nın Timar Tevcihâtı	1069	1658-1659
	152	431	Rumeli, Budin, Bosna, Özi, Tamışvar, Kanije ve Eğri'deki Mahlûl Timarlar	1070	1659-1660
	153	432	Anadolu, Karaman, Halep ve Adana Eyaletlerinin Timar Tevcihâtı	1070	1659-1660
	154	433	Mânde Defteri	1070	1659-1660
	155	434	Erdel Seferi'ne Memur Olanlar, Eyalet ve Elviyelerin Tevcihleri, Cebelü ve Defterli Kayıtları	1070	1659-1660
	156	435	Anadolu, Karaman, Sivas, Halep ve Adana Eyaletlerinden Sefere Gelmeyenlerin Kayıtları	1070	1659-1660
	157	436	Anadolu, Halep, Sivas, Adana ve Karaman Eyaletlerinin Mukarrer Defteri	1070	1659-1660
	158	437	Tevkiî Cafer Bey'in Hasları	1072	1661-1662
	159	438	Timar Tevcihâtı	1075	1664-1665
	160	439		1075	1664-1665
	161	440		1076	1665-1666
	162	441	Timar Mahlûlât Kaydı	1077	1666-1667
	163	442	Timar Tevcihâtı	1079	1668-1669

Katalog No	Özel No	Genel No	(A) DEFTERİN ADI/KONUSU	TARİH	
				Hicrî	Milâdî
986	164	443	Anadolu, Sivas ve Karaman Timar Tevcihâtı	1079	1668-1669
	165	444	Cezayir Kalemi, Rumeli Tarafı Mahlûlü	1079	1668-1669
	166	445	Teke, Vulçıtrın, Elbasan, Delvine, Timar kayıtları; Kangırı, Menteşe, Aydın, Karesi ve Sultanönü Livalarının Timar Tevcihâtı	1079	1668-1669
	167	446	Karaman Eyaletinde Ali Paşa'nın Timar Kaydı	1083	1672-1673
	168	447	Budin, Şimontornya, Istolni Belgrad, Kopan, Estergon, Novigrad, Segedin, Tamışvar, Bosna, Hersek, Kilis-i Bosna, Bakriç, İzvornik, Vrad, Singüp, Uyvar, Sirem, Semendire, Hatvan, Sigetvar, Solnok, Seksar ve Filek Livalarının Timar Tezkire Kayıtları	1088	1677-1678
	169	448	Ömer Paşa Zamanındaki Şöregey Livası Ruznâmçesi	1088	1677-1678
	170	449	Timar Tevcihâtı	1093	1682
	171	450	Özi Eyaleti Mahlûlât ve Muhtelife Defteri	1095	1683-1684
	172	451	Timar Tevcihâtı	1095	1683-1684
	173	452	Hersek Timar Kayıtları	1098	1686-1687
	174	453	Anadolu Muhtelife Kayıtları	1099	1687-1688
	175	454	Gedikli Dergâh-ı Âlî Müteferrika ve Çavuşları ve Kâtip ve Şâkirdleri	1099	1687-1688
	176	455	Anadolu Muhtelife Defteri	1099	1687-1688
	177	456	Sadrıazam İsmail Paşa ve Reisülküttab Şemsi Efendi Zamanındaki Timar Tevcihâtı	1099	1687-1688
	178	457	Anadolu Eyaleti Mukarrer Defteri	1099	1687-1688
	179	458	Karahisar-ı Şarkî Livası Müstahfızları	1100	1688-1689
	180	459	Anadolu Mahlûlâtı	1100	1688-1689
	181	460	Timar Tevcihâtı	1102	1690-1691
	182	461	Halil Paşa Zamanındaki Anadolu Mahlûlâtı	1102	1690-1691
	183	462	Rumeli Eyaleti Mahlûlât Defteri	1103	1691-1692
	184	463	Vezir-i Âzam Ali Paşa Zamanındaki Tevcihât	1103	1691-1692
	185	464	Rumeli'deki Gedikli Müteferrikalar, Çavuşân ve Divan-ı Hümâyûn ve Defter-i Hakanî Kâtibleri ve Şâkirdleri	1104	1692-1693
	186	465	Timar Tevcihâtı	1104	1692-1693
	187	466	Rumeli ve Anadolu Muhtelife Defteri	1104	1692-1693
	188	467	Amasya, Teke, Balis, Adana, Kilis, Alâiye, Vize, Delvine, Ohri, Sofya, Köstendil, Bolu, Tarsus, Bozok, Kırkkilise, Saruhan, Makri, Kastamonu, Sivas ve Menteşe Livaları Cedîd Timar İcmâli	1105	1693-1694
	189	468	Ankara ve Canik Alaybeyilerinin Tatbik Mühürleri	1105	1693-1694
	190	469	Timar İcmâl Defteri	1105	1693-1694

Katalog No	Özel No	Genel No	(A) DEFTERİN ADI/KONUSU	TARİH	
				Hicrî	Milâdî
986	191	470	Niğbolu, Gümülcine, Edirne, Divriği, Sis, Silistre ve İçil Livalarının Cedîd Timar İcmâli	1105	1693-1694
	192	471	Çorum Livasının Cedîd Timar İcmâli	1105	1693-1694
	193	472	Sadrıazam Mustafa Paşa Zamanındaki Belgrad Serdengeçtileri	1105	1693-1694
	194	473	Ankara, Vulçıtrın, Aydın, Germen ve Üzeyr Livalarındaki Cedîd Timar İcmâli	1105	1693-1694
	195	474	Kocaeli Livası'ndaki Timar ve Timarların Füruhtu	1106	1694-1695
	196	475	Üzeyr Livası'ndaki Hâss-ı Hümâyûn	1106	1694-1695
	197	476	Timar Tevcihâtı	1106	1694-1695
	198	477	Mezistire Livası'nın Cedîd Timar İcmâli	1106	1694-1695
	199	478	Timar Kayıtları	1106	1694-1695
	200	479	Trabzon Eyaleti Timar Tevcihâtı	1106	1694-1695
	201	480	Erzurum, Diyarbekir, Şam ve Trabzon Eyaletleri Mahlûlât Defteri	1106	1694-1695
	202	481	Ruha Timar Kayıtları	1106	1694-1695
	203	482	Rumeli Vilayetindeki Sıbyan ve Mütekâidîn Cebelüleri	1106	1694-1695
	204	483	Karaman Eyaleti'nin Yoklaması	1106	1694-1695
	205	484	Maraş Eyaleti Timar Tevcihâtı	1106	1694-1695
	206	485	Anadolu Eyaleti Timar Tevcihâtı	1106	1694-1695
	207	486	Trabzon Livası Timar Tevcihâtı	1106	1694-1695
	208	487	Harput Kazası'nın Züemâ ve Erbâb-ı Timarından Tahsil Olunan Bedeliye	1106	1694-1695
	209	488	Karaman ve Sivas Eyaletlerinin Timar Tevcihâtı	1107	1695-1696
	210	489	Adana'daki Hâss-ı Hümâyûn	1107	1695-1696
	211	490	Anadolu Eyaleti'ndeki Sıbyan ve Mütekâidîn Kayıtları	1107	1695-1696
	212	491	Timar Tevcihâtı	1107	1695-1696
	213	492	Anadolu ve Rumeli Dergâh-ı Âlî Müteferrikaları, Kâtibân ve Şâkirdân-ı Divan-ı Hümâyûn'un Timarları	1108	1696-1697
	214	493	Diyarbekir Eyaleti'nin Züemâ ve Erbâb-ı Timar Bedeliyeleri	1109	1697-1698
	215	494	Miralay Defteri	1109	1697-1698
	216	495	Divriği Cebelü, Sıbyan, Mütekâidîn Züemâ ve Erbâb-ı Timar Bedeliyeleri	1109	1697-1698
	217	496	Timar Tevcihâtı	1111	1699-1700
	218	497	Eyüp Paşa Zamanında Beyşehri Timar Tezkireleri	1112	1700-1701

Katalog No	Özel No	Genel No	(A) DEFTERİN ADI/KONUSU	TARİH	
				Hicrî	Milâdî
986	219	498	Timar Tevcihâtı	1112	1700-1701
	220	499		1114	1702-1703
	221	500		1120	1708-1709
	222	501	Anadolu Mahlûlât Defteri	1121	1709-1710
	223	502	Anadolu ve Rumeli'deki Mütekâidîn ve Sıbyandan Timarlarından Aynî Cebelü Alınması	1123	1711-1712
	224	503	Rumeli Eyaleti Muhtelife Defteri	1123	1711-1712
	225	504	Rumeli Eyaleti Tekaüdleri	1123	1711-1712
	226	505	Anadolu Eyaleti Mahlûlâtı (Nehr-i Prut'ta Yazılmış)	1123	1711-1712
	227	506	Serasker Abdi Paşa ve Reisülküttab Mehmed Sırrı Efendi Zamanında Karaman ve Adana Eyaletlerindeki Timarların Tevcihi	1125	1713
	228	507	Sirem ve Semendire'nin Tahvilâtı	1125	1713
	229	508	Sivas ve Halep Eyaletleri Mahlûlâtı	1125	1713
	230	509	Rumeli Eyaleti Serasker Abdi Paşa ve Reisülküttab Mehmed Sırrı Efendi Zamanlarında Timar Tevcihâtı	1125	1713
	231	510	Rumeli, Özi, Bosna, Belgrad, Tamışvar, Kıbrıs ve Cezâir Eyaletlerinin İbtidası	1126	1714
	232	511	Halep Eyaleti Züemâ ve Erbâb-ı Timarından Sancağında Sâkin Olanlarla Olmayanlar	1126	1714
	233	512	Musul Sancağı'nın Yoklaması	1127	1715
	234	513	Yanya Livası'nın Yoklaması	1127	1715
	235	514	Tersâne'ye Ait Olan Cezâir Eyaleti Timar Tevcihâtı	1127	1715
	236	515	Cebelü	1127	1715
	237	516	Timar Tevcihâtı	1128	1715-1716
	238	517		1128	1715-1716
	239	518		1129	1716-1717
	240	519	Muhtelif Rikâb Defteri	1129	1716-1717
	241	520	Timar Tevcihâtı	1129	1716-1717
	242	521		1129	1716-1717
	243	522	Anadolu Mahlûlât ve Muhtelife Defteri	1129	1716-1717
	244	523	Mora Ceziresi'nin Timarı	1129	1716-1717
	244-1	523M	Eyalet, Voyvodalık, Sancak ve Alaybeyilik Defteri	1129-1142	1716 1730
	245	524	Anadolu Mahlûlât ve Muhtelife Defteri	1130	1717-1718
	246	525	Kangırı ve Canik Livası'nın Yoklaması	1130	1717-1718
	247	526	Mezistre Livası'nın Timarı	1130	1717-1718
	248	527	Kütahya, Hüdavendigâr, Saruhan, Aydın, Bolu, Kastamonu, Karahisâr-ı Sahib, Menteşe, Hamid, Teke, Karasi, Sultanönü, Ankara ve Kangırı Livaları Timar Tevcihâtı	1130	1717-1718

Katalog No	Özel No	Genel No	(A) DEFTERİN ADI/KONUSU	TARİH	
				Hicrî	Milâdî
986	249	528	Ahmed Paşa Zamanındaki Muhtelif Tahvilât Kayıtları	1131	1718-1719
	250	529	İzvornik Livası Timarları	1138	1725-1726
	251	530	Timar Tevcihâtı	1143	1730-1731
	252	531	Anadolu Eyaleti Timarları	1145	1732-1733
	253	532	Gence Eyaleti Timar İcmâli	1145	1732-1733
	254	533	Köprülüzade Abdullah Paşa ve Reisülküttab İzzî Süleyman Efendi'nin Tahvilât Kayıtları	1146	1733-1734
	255	534	Üsküp, Ohri, Köstendil, Debre, Çirmen ve Kırkkilise Sancaklarının Mütekâidîn ve Cebelüleri	1146	1733-1734
	256	535	Rumeli Eyaleti Sıbyanı	1146	1733-1734
	257	536	Niğbolu Sıbyan ve Mütekâidîn Cebelü Bedeliyesi	1147	1734
	258	537	Karaman Eyaleti Mütekâidîn Cebelü Bedeliyesi	1148	1735
	259	538	İnebahtı Livası Timarları	1148	1735
	260	539	Kastamonu Livası Züemâ ve Erbâb-ı Timar Bedeliyesi	1149	1736-1737
	261	540	Hüdavendigâr Livası Sıbyan ve Mütekâidîn Cebelü Bedeliyesi	1149	1736-1737
	262	541	Bosna Livası'nın Timar İcmâli	1149	1736-1737
	263	542	Mora Ceziresi'ndeki Livaların Erbâb-ı Timar ve Züemânın Bedeliyeleri Muhasebesi İcmâli	1150	1737-1738
	264	543	Bender Canibi Alaybeyiliği Defteri	1152	1739-1740
	265	544	Akşehir, Aksaray, Kırşehri, Kayseriye, Beyşehri, Niğde, Konya ve Üsküp Livalarının Sıbyan ve Mütekâidîn Cebelü Bedeliyesi	1152	1739-1740
	266	545	Alaybeyilik	1152	1739-1740
	267	546		1153	1740-1741
	268	547	Aydın Livası Mütekâidîn ve Sıbyan Cebelü Bedeliyesi	1154	1741-1742
	269	548	Maraş, Malatya, Kars ve Ayntab Livalarının Mütekâidîn ve Sıbyan Cebelü Bedeliyesi	1154	1741-1742
	270	549	Timar Tevcihâtı	1154	1741-1742
	271	550	Bolu Livası Mütekâidîn ve Sıbyan Cebelü Bedeliyesi	1155	1742-1743
	272	551	Timar Tevcihâtı	1157	1744-1745
	273	552	Halep Eyaleti Cebelü Defteri	1157	1744-1745
	274	553	Sivas ve Maraş Eyaletleri Timarları	1158	1745
	275	554	Hüdavendigâr Livası Mütekâidîn Sıbyan Cebelü Bedeliyesi	1159	1746

Katalog No	Özel No	Genel No	(A) DEFTERİN ADI/KONUSU	TARİH	
				Hicrî	Milâdî
986	276	555	Anadolu Eyaleti Timar Tevcihâtı	1159	1746
	277	556	Timar Tevcihâtı	1159	1746
	278	557	Erzurum Muhtelifesi	1159	1746
	279	558	Erzurum, Bayburd, Erzincan ve Tercan Timar Tevcihâtı	1159	1746
	280	559	Karahisar-ı Şarkî'de Bir Timarın Kaydı	1159	1746
	281	560	Anadolu Eyaleti Timar Tevcihâtı	1159	1746
	282	561			
	283	562	Erzurum ve Kars Eyaletleri Timar Tevcihâtı	1159	1746
	284	563	Timar Tevcihâtı	1159	1746
	285	564	Üsküp Timar Kayıtları	1160	1747
	286	565	Kütahya ve Alacahisar Livası Mütekâidîn ve Sıbyan Cebelü Bedeliyesi	1161	1748
	287	566	Paşa Livası Sol Kol Mütekâidîn ve Sıbyan Cebelü Bedeliyesi	1162	1748-1749
	288	567		1164	1750-1751
	289	568	Adana Eyaleti Timar Tevcihâtı	1166	1752-1753
	290	569	Kütahya, Saruhan, Karesi ve Hüdavendigâr Sıbyan ve Mütekâidîn Cebelü Bedeliyesi	1168	1754-1755
	291	570	Hüdavendigâr Livası Sıbyan ve Mütekâidîn Cebelü Bedeliyesi	1169	1755-1756
	292	571	Anadolu Timar Tevcihâtı	1170	756-1757
	293	572	Üsküp Livası Mütekâidîn ve Sıbyan Cebelü Bedeliyesi	1172	1758-1759
	294	573	Alaybeyiliği	1174	1760-1761
	295	574	Niğde Livası Mütekâidîn ve Sıbyan Cebelü Bedeliyesi	1174	1761
	296	575	Bolu, Kastamonu ve Kangırı Mütekâidîn ve Sıbyan Cebelü Bedeliyesi	1176	1762-1763
	297	576	Erzurum Cebelü Bedeliyesi	1177	1763-1764
	298	577	Paşa Livası Mütekâidîn ve Sıbyan Cebelü Bedeliyesi	1181	1767
	299	578	Kastamonu, Bolu, Ankara ve Kangırı Livaları Sıbyan ve Mütekâidîn Cebelü Bedeliyesi	1182	1768
	300	579	Bender Kalesi'nde Bulunan Timar Sahipleri ile Züemânın Yoklaması	1182	1768-1769
	301	580	Maraş Livası'nın Sıbyan ve Mütekâidîn Cebelü Bedeliyesi	1185	1771-1772
	302	581	Niğbolu Livası'nın Sıbyan ve Mütekâidîn Cebelü Bedeliyesi	1185	1771-1772
	303	582	Rumeli Valisi Abdi Paşa'nın Hacıoğlu Pazarı'nda Yaptığı Timar Sahipleriyle Züemâsının Yoklaması	1186	1772-1773
	304	583	Malatya ve Maraş Livaları Sıbyan ve Mütekâidîn Cebelü Bedeliyesi	1187	1773

Katalog No	Özel No	Genel No	(A) DEFTERİN ADI/KONUSU	TARİH	
				Hicrî	Milâdî
986	305	584	Üsküp ve Köstendil Livalarının Sıbyan ve Mütekâidîn Cebelü Bedeliyeleri	1189	1775-1776
	306	585	Kars (Maraş) Livası'nın Sıbyan ve Mütekâidîn Cebelü Bedeliyeleri	1189	1775-1776
	307	586	Hotin Seferi'ne Memur Rumeli Eyaleti Şartlu ve Mütekâidleri	1190	1776-1777
	308	587	Sivas, Saruhan, Ayntab ve Selanik Livası Sıbyan ve Mütekâidîn Cebelü Bedeliyesi	1190	1776-1777
	309	588	Bolu Livası Timar İcmâli	1190	1776-1777
	310	589	Bolu Livası'nın Sıbyan ve Mütekâidîn Cebelü Bedeliyesi	1191	1777
	311	590	Ayntab ve Malatya Livalarının Timar Tevcihine Dair Yazılan Ahkâm	1191	1777
	312	591	Timar Tevcihâtı	1191	1777
	313	592	Özi Muhafazasına Memur Züemâ ve Erbâb-ı Timarın Yoklaması	1192	1778
	314	593	Timar Tevcihâtı	1194	1780
	315	594	Yanya Livası Sıbyan ve Mütekâidîn Cebelü Bedeliyesi	1196	1781-1782
	316	595	Bolu, Kastamonu, Ankara ve Kangırı Sıbyan ve Mütekâidîn Cebelü Bedeliyesi	1197	1782-1783
	317	596	Anadolu Eyaleti'nin Eşkinci Züemâ ve Erbâb-ı Timarının İsmail Cânibine Memur Olduklarına Dair Cebelü Defteri	1197	1782-1783
	318	597	Timar Tevcihâtı	1198	1783-1784
	319	598	Niğbolu Sancağı'nın Eşkinci, Züemâ ve Erbâb-ı Timarının Özi'ye Memur Olduklarına Dair Cebe Defteri	1198	1783-1784
	320	599	Gedikli Divan-ı Hümâyûn Kâtipleri Timarları	1199	1784-1785
	321	600	Halep ve Kilis Livalarının Sıbyan ve Mütekâidîn Cebelü Bedeliyesi	1199	1784-1785
	322	601	Karahisar-ı Sahib, Saruhan ve Hüdavendigâr Sancaklarının Sıbyan ve Mütekâidîn Cebelü Bedeliyesi	1199	1784-1785
	323	602	Kırkkilise, Vize, Çirmen, Beyşehri, Akşehir ve Kayseriye Livalarının Sıbyan ve Mütekâidîn Cebelü Bedeliyesi	1202	1787-1788
	324	603	Timar Tevcihâtı	1203	1788-1789
	325	604	Menteşe ve Kütahya Livaları Sıbyan ve Mütekâidîn Cebelü Bedeliyesi	1203	1788-1789
	326	605	Niğbolu'daki Timarın Kaydı	1204	1789-1790
	327	606	Seferde Bulunan Timar Mülâzımlarının Kayıtları	1204	1789-1790
	328	607	Yanya ve Çirmen Livalarının Sıbyan ve Mütekâidîn Cebelü Bedeliyesi	1205	1790-1791

Katalog No	Özel No	Genel No	(A) DEFTERİN ADI/KONUSU	TARİH	
				Hicrî	Milâdî
986	329	608	Ağriboz Kalesi'nde Mevcut Bulunmayan Timar Sahiplerinin İsimleri	1206	1791-1792
	330	609	Midilli, İnebahtı, Karlıili ve Rodos Livalarındaki Timar Sahiplerinin Mevcutları	1206	1791-1792
	331	610	Belgrad Muhafazasında Bulunan Rumeli Eyaleti Erbâb-ı Timar Mülâzımları Defteri	1206	1791-1792
	332	611	Vefatlarıyla Vârissiz Kalan Bazı Timarların Darphâne'ye Zabtlarına Dair Ruznâmçe-i Hümâyûn Suretleri	1206	1791-1792
	333	612		1206	1791-1792
	334	613	Timar Tevcihâtı	1207	1792-1793
	335	614	Beyşehri Livası Sıbyan ve Mütekâidîn Cebelü Bedeliyesi	1207	1792-1793
	336	615	Levent Çiftliği Teşkilatı için Tertip Olunan Timarlar	1208	1793-1794
	337	616	Halep'teki Bazı Timarların Hâss-ı Hümâyûn'a Tahsisleri	1208	1793-1794
	338	617	Maraş Eyaleti'nin Timar Tevcihâtı	1208	1793-1794
	339	618	Niğbolu Sancağı'ndaki Bir Timarın Ruznamçe-i Hümâyûnu	1209	1794-1795
	340	619	Sahipleri Yoklamada Bulunmadıklarından Dolayı Mülâzımları Arzolunacak Timarlar	1211	1796-1797
	341	620	Sahipsiz Timarların Kayıtları ve Başka Mahallere Tahsisleri	1212	1797-1798
	342	621		1213	1798-1799
	343	622	Anadolu'daki Timar Mülâzımları	1213	1798-1799
	344	623	Divan-ı Hümâyûn Kalemi'ne Ait Timarlar	1213	1798-1799
	345	624	Sahipsiz Timarların Kayıtları ve Başka Mahallere Tahsisleri	1215	1800-1801
	346	625	Kastamonu, Kangırı, Tarsus, Ankara ve Aydın Sancaklarındaki Bazı Timarların Kayıtları	1215	1800-1801
	347	626	Sahipsiz Timarların Kayıtları ve Başka Mahallere Tahsisleri	1216	1801-1802
	348	627	Ankara Sancağı'ndaki Bir Timarın Kaydı	1216	1801-1802
	349	628	Divriği Sancağı'ndaki Bir Timarın Kaydı	1217	1802-1803
	350	629	Sofya Sancağı'ndaki Sıbyan ve Mütekâidîn Cebelü Bedeliyesi	1217	1802-1803
	351	630	Sahipsiz Timarların Kayıtları ve Başka Mahallere Tahsisleri	1218	1803-1804
	352	631	Erzurum'daki Bir Timarin Kaydı	1218	1803-1804
	353	632	Canik'teki Bir Timarin Kaydı	1219	1804-1805
	354	633	Avlonya Livası'nda Bir Timarın Kaydı	1224	1809-1810
	355	634	Hamid Sancağı'ndaki Bazı Timar Kayıtları	1225	1810
	356	635	Karlıili Sancağı'ndaki Bir Timarın Kaydı	1225	1810
	357	636	Teke Sancağı'ndaki Bir Timarın Kaydı	1228	1813

Katalog No	Özel No	Genel No	(A) DEFTERİN ADI/KONUSU	TARİH	
				Hicrî	Milâdî
986	358	637	Selanik Sancağı'ndaki Bazı Timarların Kaydı	1228	1813
	359	638	Rumeli Eyaleti vb. Mahallerde Sıbyan ve Mütekâidîn Cebelü Bedeliyesi	1228	1813
	360	639	Rumeli Eyaleti'ndeki Timar Mülâzımlarının Tatbik Mühürleri	1229	1813-1814
	361	640	Şahinci, Çakırcı vesaire Timarları	1231	1815-1816
	362	641	Mehmed Vahid Paşa Tarafından Hamid Livasında Emanet Suretiyle Zabtolunan Timar ve Mukâtaât Hisseleri	1231	1815-1816
	363	642	Nablus Sancağı'ndaki Timar Kayıtları	1232	1816-1817
	364	643	Sivas Eyaleti'ndeki Timar Mülâzımları	1232	1816-1817
	365	644	Sivas Eyaleti'ndeki Sıbyan ve Mütekâidîn Cebelü Bedeliyesi	1233	1817-1818
	366	645	Ankara Livası'ndaki Timar Hisse Kaydı	1234	1818-1819
	367	646	Paşa Livası'nda Sıbyan ve Mütekâidîn Cebelü Bedeliyesi	1235	1819-1820
	368	647	Saruhan Livası'nda Timar Hisse Kaydı	1238	1822-1823
	369	648	Rumeli'de Bazı Timar Kayıtları	1239	1823-1824
	370	649	Anadolu Eyaleti Sıbyan ve Mütekâidîn Cebelü Kayıtları	1240	1824-1825
	371	650	Biga, Gelibolu, Foça ve Suğla Sancakları'ndaki Timar Kayıtları	1241	1825-1826
	372	651	Çirmen, Kırkkilise, Hüdavendigâr vesair Mahallerindeki Timar Kayıtları	1242	1826-1827
	373	652	Anadolu ve Rumeli'deki Bazı Timar Kayıtları	1243	1827-1828
	374	653	Yanya Livası'ndaki Bazı Timar Kayıtları	1247	1831-1832
	375	654	Zabtolunan Bazı Timar ve Timarların Kayıtları	1248	1832-1833
	376	655	Humbaracı, Lağımcı, Sıbyan ve Mütekâidlerinin Timarlarından Alınacak Nısf Hâsılât	1249	1833-1834
	377	656	Bazı Timarların İhâlesi	1251	1835-1836
	378	657			
	379	658	Timar Bakâyâ Muhasebesi	1251	1835-1836
	380	659	Mansûre Süvarisine İlhak Olunan ve Olunmayan Timarlar	1253	1837-1838
	381	660	Tırhala Sancağı'ndaki Mukâtaât ve Timarlar	1254	1838-1839
	382	661	Timar Tevcihi ve İlmühaber Kayıtları	1256	1840-1841
	383	662	Konya'daki Bazı Timarların Hesabâtı	1258	1842-1843
	384	663	Timar ve Timar Bedelâtı	1259	1843
	385	7501	Tahvil (Malta Seferi Münasebetiyle)	972-976	1564-1568
	386	7502	Tahvil	972-973	1564-1565
	387	7503	Köhne	989-990	1581-1582

Katalog No	Özel No	Genel No	(A) DEFTERİN ADI/KONUSU	TARİH	
				Hicrî	Milâdî
986	388	7504	Tahvil	989-990	1581-1582
	389	7505	Berat	992-993	1584-1585
	390	7506	Köhne	998	1589
	391	7507	Alaybeyiliği	1099-1104	1687-1692
	392	7508	Alaybeyiliği ve Hotin'deki Ahkâm-ı Sâire	1125	1713
	393	7509	Alaybeyiliği	1134-1145	1721-1732
	394	7510	Mütesellimlik	1199-1245	1784-1829
	395	7511	Müteferrika, Çavuşân ve Divan-ı Hümâyûn Kâtiplerine Ait Timarlar	1220-1260	1805-1844
	396	7512	Mütesellimlik	1245-1260	1829-1844
	397	7513	Tahvil	1287-1317	1870-1899
	398	7514	Atik Şurût Defteri (Mühendishâneler Hakkında)	-	-
	399	7530	Divan-ı Hümâyûn Hizmetine Tayin Olunup Min-ba'd Serdarlar ile Sefere Gitmeyip Rikâb-ı Hümâyûn ile Eşmek Ferman Olunan Gedikli Kırk Nefer Divan Kâtibi	1015-1019	1606-1610
	400	7531	Paşa Sancağı Timar Tevcihi	1256-1279	1840-1862

Katalog No	Özel No	Genel No	(B) DEFTERİN ADI/KONUSU	TARİH	
				Hicrî	Milâdî
986	1	697	Hersek Mirlivasının Haslarıyla Sipahilere Ait Timarların Kasım b. İsa'nın Emaneti ve Hayreddin'in Kitâbetiyle Yazılan Tahriri	904	1498
	2	698	Tortum Livası'ndaki Haslar	980	1572
	3	699	Ankara Livası'nın Timar Defterinin Üçüncü Cildi	997	1588
	4	700	Anadolu Eyaletlerinin Cebelü Bedeliyesi	1189	1775
	5	701	Tırhala Livası'ndaki Lâğımcı Salih'in Timarının Kayıt Sureti	Tarihsiz	
	6	702	Erzurum Livası Kemâh Nahiyesi'nin Zeâmet ve Timarlarının Defteri	Tarihsiz	

c. 989 Numaralı Divan-ı Hümâyûn Defterleri Kataloğu'ndaki Tahvil (Nişan) Kalemi Defterleri (A.DVNS.NŞT.d)

Bu katalogda, 1-86 numaralarda bulunan 91 adet defter, 1024-1335/1615-1916 tarihleri arasındaki kayıtları hâvidir. 5, 18, 19, 35 ve 46 numaralar mükerrer olup, 46 numaranın mükerrer adedi 2'dir. Defterler kronolojik olarak tasnif edilmiştir.

Katalog No	Sıra No	DEFTERİN ADI	TARİH		Sayfa Adedi
			Hicrî	Milâdî	
989	1	Atik Divan	1024-1029	1615-1619	226
	2	Atik Vüzerâ	1108-1183	1696-1769	230

Katalog No	Sıra No	DEFTERİN ADI	TARİH		Sayfa Adedi
			Hicrî	Milâdî	
989	3	Halep Atik	1130-1221	1717-1806	496
	4	Mısır	1147-1160	1734-1747	462
	5	Atik Kaza	1144-1315	1731-1897	193
	5/mük.	Mükerrer	1152-1152	1739	101
	6	Sivas Atik	1157-1254	1744-1838	695
	7	Anadolu Ordu	1157-1254	1744-1838	257
	8	Sanî-i Anadolu	1159-1257	1746-1841	280
	9	Sâlis-i Anadolu	1159-1257	1744-1841	702
	10	Atik Sâlis-i Anadolu	1160-1255	1747-1839	681
	11	Atik Mısır	1160-1229	1747-1813	752
	12	Atik Sanî-i Anadolu	1160-1256	1747-1840	402
	13	Atik Divan	1162-1191	1845-1777	468
	14	Maraş	1167-1255	1753-1839	749
	15	Atik Karaman	1167-1255	1753-1839	576
	16	Sancak	1169-1191	1755-1777	297
	17	Sanî-i Rumeli	1170-1255	1756-1839	419
	18	Mahlûl Anadolu	1173-1256	1759-1840	567
	18/mük.	Anadolu	1169-1256	1755-1840	856
	19	Evvel-i Erzurum	1173-1259	1759-1843	741
	19/mük.	Sanî-i Erzurum	1238-1240	1823-1825	334
	20	İmâmet, Hitâbet, Nişân-ı Hümâyûn	1174-1229	1760-1813	178
	21	Eşkinci-i Sanî, Atik Şurût	1177-1242	1762-1826	250
	22	Salyâne	1118-1210	1706-1795	164
	23	Evvel-i Rumeli	1173-1257	1759-1841	525
	23/mük.	Mükerrer	1180-1256	1776-1840	809
	24	Atik Mahlûl-i Sânî-i Rumeli	1182-1256	1768-1840	610
	25	Atik Özi	1183-1257	1769-1841	513
	26	Şerh	1189-1272	1775-1855	327
	27	Sâlis-i Rumeli	1190-1256	1776-1840	211
	28	Mahlûl Bosna, Hersek, İzvornik, Klis	1183-1247	1769-1831	443
	29	Nişan-ı Hümâyûn	1196-1211	1781-1796	119
	30	Divan	1194-1273	1780-1856	712
	31	Müstahfız-ı Rumeli	1197-1321	1782-1903	434
	32	Atik Müstahfız-ı Anadolu	1202-1236	1787-1820	377
	33	Ordu-yı Hümâyûn	1202-1206	1787-1791	327
	33/mük.		1203-1204	1888-1889	-
	34	Atik Karaman	1167-1257	1753-1841	267
	35	Atik Ulemâ	1207-1243	1792-1827	244
	35/mük.	Atik Cezâir	1201-1247	1786-1831	563
	36	Kaza	1215-1256	1800-1840	241

Katalog No	Sıra No	DEFTERİN ADI	TARİH		Sayfa Adedi
			Hicrî	Milâdî	
989	37	Ordu-yı Rumeli	1202-1228	1787-1813	141
	38	Defter-i Anadolu ve Rumeli	1221-1228	1806-1813	107
	39	Atik Vüzerâ	1253-1268	1837-1851	536
	40	Humbaracı	1229-1242	1813-1826	229
	41	Salyâne	1229-1255	1813-1839	396
	42	Nişân-ı Hümâyûn	1229-1258	1813-1842	217
	43	Menşûr	1229-1329	1813-1911	255
	44	Atik Sivas, Müstahfız-ı Anadolu	1239-1327	1823-1909	137
	45	Atik Nizam	1211-1263	1796-1846	183
	46	Atik Lağımcı	1141-1252	1728-1836	120
	46/mük.	Mükerrer Humbaracı	1242-1253	1826-1837	140
	46/mük.		1241-1243	1825-1827	205
	47	Lağımcı	1243-1253	1827-1837	115
	48	Adana	1242-1257	1826-1841	265
	49	Atik Mahlût	1243-1259	1827-1843	289
	50	Atik Paşa	1245-1254	1829-1838	255
	51	Anadolu	1249-1258	1833-1842	233
	52	Atik Kaza	1252-1272	1836-1855	241
	53	Atik Vüzerâ	1215-1228	1800-1813	271
	53	Karaman Mahlût	1256-1280	1840-1861	393
	54	Atik Cezâir	1256-1278	1840-1861	291
	55	Sanî-i Rumeli	1256-1281	1840-1864	453
	56	Halep	1256-1276	1840-1859	109
	57	Tersâne-i Âmire	1256-1279	1840-1862	113
	58	Evvel-i Maraş, Anadolu	1256-1278	1840-1861	151
	59	Evvel-i Rumeli	1256-1278	1840-1861	171
	60	Sanî-i Anadolu	1256-1278	1840-1861	431
	61	Sudûr-ı Izâm, Mevalî Kadılar	1256-1292	1840-1875	262
	61	Şurût	1320-1329	1902-1911	302
	62	Eyalet-i Özi	1256-1278	1840-1861	370
	63	Sivas Atik ve Kâtib	1258-1278	1842-1864	191
	64	Nişân-ı İmâret ve Hitâbet	1259-1279	1843-1862	214
	65	Vüzerâ	1269-1885	1852-1868	276
	66	Tahvil	1274-1335	1857-1916	264
	67	Anadolu	1279-1319	1862-1901	Yok
	68	Rumeli	1279-1312	1862-1894	186
	69	Mahlût Defter	1279-1299	1862-1881	196
	70	Vüzerâ	1285-1293	1868-1876	276
	71	Rumeli Askerî Mektebi ve Harbiye Bölüğü Mîrimîranlık	1288-1324	1871-1906	323

Katalog No	Sıra No	DEFTERİN ADI	TARİH		Sayfa Adedi
			Hicrî	Milâdî	
989	72	Atik Vüzerâ	1292-1315	1875-1897	293
	73	Vüzerâ-yı İzâm	1292-1306	1875-1888	254
	74		1206-1312	1791-1894	268
	75	Vüzerâ-yı İzâm ve Vükelâ-yı Fihâm Hazarâtı	1313-1325	1895-1907	251
	76	Ulemâ-yı Kirâm ve Sudûr-ı İzâm	1315-1326	1897-1908	249
	77	Zeâmet, Gedik, Timar	1322-1327	1904-1909	196
	78	Menşûr-ı Hümâyûn	1320-1326	1902-1908	189
	79	Vüzerâ-yı İzâm ve Vükelâ-yı Fihâm Hazarâtı	1321-1331	1903-1912	193
	80	Anadolu Vilayet Fihrist	1302-1320	1884-1902	188
	81	Vilayet-i Karadağ, Nevâhi-yi Râbia	1302-1320	1884-1902	148
	82	Vilayet-i Hüdavendigâr	1302-1320	1884-1902	146
	83	Berat-ı Âlî	1312-1319	1894-1901	136
	84	Tahvîl-i Nizam	1144-1316	1731-1898	174
	85	Tahvil Kalemi Umum Fihristi	1145-1315	1732-1897	211
	86	Muharrerât-ı Umumiye Müzekkire	1316-1335	1898-1916	287

3. RUÛS KALEMİ DEFTERLERİ (A.RSK.d)

Ruûs Kalemi, Divan-ı Hümâyûn'un en önemli kalemlerinden olup, vezir, beylerbeyi, sancakbeyi, mevalî, timar ve zeâmet sahipleri dışındaki bütün hizmetliler ile hazine, evkâf ve gümrükten maaş alan her türlü devlet memurlarının tayin muamelelerinin yapıldığı ve bunlara dair kayıtların tutulduğu kalemdir.

Bu çeşit devlet memurlarının tayin muamelesini gösteren kâğıda *ruûs* adı verilir ve bunlar bu kalemde tutulan *Ruûs Defterleri*'ne kaydolunurdu. Ruûslar umumiyetle üç çeşitti:

a. Ruûs Kalemi Ruûsları: Şeyhülislam ile İstanbul, Eyüp, Galata ve Üsküdar kadılarının, Bâbüssaâde ağasıyla Yeni Saray ağası ve Enderûn serkilercisi nezâretinde olan evkaftaki vazife sahiplerinin, Anadolu'daki vakıflara ait vazifelerin ve kale muhafızı neferlerin ruûsları bu ismi alırdı.

b. Ordu Ruûsları: Sadrıazam nezâretinde olan vakıflara, seferde olan Kapıkulu süvari bölüklerine, cebeci, topçu, top arabacı, ulûfeli müteferrikalara ait ruûslardır ki, bunları sefer zamanı sadrıazam inha ederdi.

c. Rikâb Ruûsları: Bunlar da iki kısımdı:

***ca. Küçük Ruznamçe Ruûsları*:** Kapıcılar, Avcı bölükleri, Divan-ı Hümâyûn kâtipleri, çaşnigirler, İstanbul'da bulunan Divan çavuşları ve mütekâid müteferrika ruûsları.

cb. Piyade Ruûsları: Saray aşçıları, Alemdarlar, Mehterler, Divan-ı Hümâyûn sakaları, Hassa çamaşırcıları, Saray'a mensup ehl-i hiref, yani sanatkârlar, Eski Saray ve Galata Sarayı kapıcıları, Anadolu kalelerindeki zabitler, Tersane mensupları, Saray tabip ve cerrahları, esnaf kethüdaları ve mukâtaa kâtiplerine ait ruûslar[16].

a. 980 Numaralı Bâb-ı Âsafî Defterleri Kataloğu'ndaki Ruûs Defterleri (A.RSK.d)

Bu katalogda, 1452-1698-F genel ve 1-247-F özel numaralarda A.RSK koduyla kayıtlı 946-1253/1539-1837 tarihleri arasındaki kayıtları ihtiva eden, birkaç sayfa veya formadan müteşekkil 254 adet Ruûs Defteri parçası mevcuttur.

Katalog No	Sıra No	FONUN KODU	TARİH		Defter Adedi	Katalog Tertibi
			Hicrî	Milâdî		
980	1452-1698-F	A.RSK.D	946-1253	1539-1837	254 sayfa	Analitik Envanter

Tasnifsiz defterler arasından çıkan ve 970-1256/1563-1841 tarihleri arasını ihtiva eden 13 adet defter, A.RSK 247-F numarasından sonra A.RSK Ek-1 / A.RSK Ek-13 numaraları arasında bu kataloğun sonuna kaydedilmiştir.

Ayrıca 592 numaralı *Sadâret Defterleri Kataloğu*'nda 277-291 genel ve 1-15 özel numaralarda, 1258-1337/1842-1919 tarihleri arasındaki kayıtları ihtiva eden *Divan-ı Hümâyûn Kalemlerine Ait Muhtelif Defterler* arasında da Ruûs Defterleri mevcuttur. Bunlar Tanzimat sonrası teşekkül eden Sadâret Dairesi Divan (Beylikçi) Kalemi'nin tuttuğu defterlerdir.

Ali Emirî, İbnülemin ve Muallim Cevdet belge tasnifleri içerisinde de Ruûs Defterleri'ne rastlamak mümkündür.

b. 986 Numaralı Kâmil Kepeci Kataloğu'ndaki Ruûs Defterleri (KK.d)

Bu katalogda, A grubunda 208-261/24 genel ve 1-79 özel numaralarda, 953-1237/1546-1822 tarihleri arasındaki kayıtları ihtiva eden 80 adet; B grubunda 262-279, 7515-7518, 7528 genel ve 1-23 özel numaralarda, 983-1273/1575-1857 tarihleri arasındaki kayıtları ihtiva eden 23 adet; C grubunda 703-705 genel ve 1-3 özel numaralarda, 1105-1246/1693-1830 tarihleri arasındaki kayıtları ihtiva eden 3 adet olmak üzere toplam 106 adet Ruûs Defteri mevcuttur.

Özel No	Genel No	DEFTERİN ADI	TARİH	
			Hicrî	Milâdî
Ruûs Kayıtları - A				
1	208	Padişahın Yanbolu'ya Hareketinde Yollarda Verdiği Ruûsların Kayıtları	953	1546-1547

16 M. Sertoğlu, *a.g.e.,* s. 286-287.

Özel No	Genel No	DEFTERİN ADI	TARİH	
			Hicrî	Milâdî
2	209	Ruûs Kaza Kayıtları	957	1550
3	210	Ruûs Kayıtları	959	1551-1552
4	211	Ruûs Kayıtları	961	1553-1554
5	212		961	1553-1554
6	213		962	1554-1555
7	214		962	1554-1555
8	215		963	1555-1556
9	216		966	1558-1559
9a	216/A		964	1556-1557
10	217		1070	1659-1660
11	218		971	1563-1564
12	219		972	1564-1565
13	220		973	1565-1566
14	221		977	1569-1570
15	222		978	1570-1571
16	223	İnebahtı'da Yazılan Ruûs Kayıtları	979	1571-1572
17	224	Ruûs Kayıtları	980	1572-1573
18	225		980	1572-1573
19	226		981	1573-1574
20	227	Halkulva‘d ve Tunus Muharebelerinde Tutulan Ruûs Kayıtları	982	1574-1575
21	228	Ruûs Kayıtları	982	1574-1575
22	229		982	1574-1575
23	230		984	1576-1577
24	231		985	1577-1578
25	232	Osman Paşa'nın Ruûs Kayıtları	986	1578-1579
26	233	Ruûs Kayıtları	986	1578-1579
27	234		986	1578-1579
28	235		987	1579-1580
29	236		987	1579-1580
30	237	Köprübaşı'nda Yazılan Ruûs Kayıtları	988	1580-1581
31	238	Ruûs Kayıtları	988	1580-1581
32	239		989	1581
33	240	Erzurum'daki İbtida Ruûs Kayıtları	989	1581
34	241	Ruûs Kayıtları	990	1582
35	242		991	1583
36	243		991	1583
37	244		992	1584
38	245		992	1584
39	246	Serdar Ferhad Paşa'nın Ruûs Kayıtları	993	1585
40	247	Ruûs Kayıtları	993	1585

Özel No	Genel No	DEFTERİN ADI	TARİH	
			Hicrî	Milâdî
41	248	Üsküdar'da Tutulan Ruûs Kayıtları	994	1585-1586
42	249	Ruûs Kayıtları	995	1586-1587
43	250		997	1588-1589
44	251		997	1588-1589
45	252		997	1588-1589
46	253		1001	1592-1593
47	254	Davud Paşa'nın Serdarlık Ruûs Kayıtları	1005	1596-1597
48	255	Satırcı Mehmed Paşa'nın Varad Seferi Ruûs Kayıtları	1007	1598-1599
49	256	Ruûs Kayıtları	1014	1605-1606
50	257		1029	1619-1620
51	258	Sadrıazam Mehmed Paşa'nın İkindi Ruûs Kayıtları	1054	1644-1645
52	259		1055	1645-1646
53	260	Ruûs Kayıtları	1057	1647
54	261	Sadrıazam Mehmed Paşa'nın Ruûs Kayıtları	1066	1655-1656
60	261/5	Ruûs Kayıtları	1141	1728-1729
61	261/6		1153-1175	1740-1741
62	261/7		1156-1159	1743-1746
63	261/8		1171	1757
64	261/9		1177	1763-1764
65	261/10		1195	1780-1781
66	261/11		1193-1194	1779-1780
67	261/12		1195	1780-1781
68	261/13		1196-1202	1781-1788
69	261/14		1196-1207	1781-1793
70	261/15		1202	1787-1788
71	261/16		1205-1208	1790-1794
72	261/17		1210-1214	1795-1800
73	261/18		1213-1216	1798-1802
74	261/19		1216-1218	1801-1804
75	261/20		1222	1807-1808
76	261/21		1222-1223	1807-1809
77	261/22		1223-1226	1808-1811
78	261/23		1224-1226	1809-1811
79	261/24		1236-1237	1820-1822
Ruûs Kayıtları - B				
1	262	Vilayet ve Liva Mutasarrıfları ve Mülkî Teşkilat Kayıtları	983	1575-1576
2	263	Kaleler Tevcihâtı	1036-1041	1626-1632
3	264	Müteferrika, Gedikli, Kâtib, Defter-i Hakanî Kâtipleri Kayıtları	1037	1627-1628
4	265	Muhtelif Tevcihât Kayıtları	1038	1628-1629

Özel No	Genel No	DEFTERİN ADI	TARİH	
			Hicrî	Milâdî
5	266	Vilayet ve Liva Mutasarrıfları ve Mülkî Teşkilat Kayıtları	1040	1630-1631
6	267	Muhtelif Tevcihât Kayıtları	1044	1635-1636
7	268		1048	1638-1639
8	269		1048	1638-1639
9	270		1067	1656-1657
10	271		1069	1658-1659
11	272		1070	1659-1660
12	273		1073	1662-1663
13	274		1073	1662-1663
14	275		1083	1672-1673
15	276		1108	1696-1697
16	277		1129	1716-1717
17	278		1133	1720-1721
18	279		1149	1736-1737
19	7515	Tahvil (Kul Kaydı)	1014	1605-1606
20	7516	Ruûs Kayıtları	1073-1080	1662-1670
21	7517		1084-1085	1673-1675
22	7518	Gazi Sultan Süleyman Evkâfı'nın Hademe ve Duâgûyân Defteri	1157-1266	1744-1850
23	7528	Istabl-ı Âmire Müdürlüğü Kapıcılık Payesini İhrâz Edenlerin Defteri	1261-1273	1845-1857
Ruûs Kayıtları - C				
1	703	Rikâb-ı Hümâyûn'daki Müstahfız, Şahinci ve Çakırcıların Kayıtları	1105	1693
2	704	Ruûs Kayıtları	1193	1779
3	705		1246	1830

c. 989 Numaralı Divan-ı Hümâyûn Defterleri Kataloğu'ndaki Ruûs Defterleri (A.DVNS.RSK.d)

Bu katalogda, 1-261 numaralarıyla 1116-1326/1704-1908 tarihleri arasındaki kayıtları ihtiva eden 262 adet Ruûs Defteri mevcuttur. Defterler kronolojik olarak tasnif edilmiştir.

Katalog No	Sıra No	DEFTERİN ADI	TARİH		Sayfa Adedi
			Hicrî	Milâdî	
989	1	Evkâf-ı Hümâyûn	1116	1704	442
	2	Vakıf ve Mukâtaât	1117	1705	510
	3		1117-1118	1705-1706	326
	4		1118-1118	1706-1706	320
	5	Evkâf-ı Hümâyûn	1118-1119	1706-1707	321
	6		1119-1120	1707-1708	242

Katalog No	Sıra No	DEFTERİN ADI	TARİH		Sayfa Adedi
			Hicrî	Milâdî	
989	7	Vakıf ve Mukâtaât	1120-1121	1708-1709	280
989	8	Vakıf ve Mukâtaât	1121-1122	1709-1710	470
989	9	Vakıf ve Mukâtaât	1122	1710	330
989	10	Vakıf ve Mukâtaât	1122	1710	360
989	11	Rikâb	1123	1711	136
989	12	Vakıf ve Mukâtaât	1124	1712	460
989	13	Vakıf ve Mukâtaât	1124	1712	364
989	14	Vakıf ve Mukâtaât	1125	1713	510
989	15	Evkâf-ı Hümâyûn	1125-1126	1713-1714	336
989	16	Evkâf-ı Hümâyûn	1126-1127	1714-1715	398
989	17	Mukâtaât	1127	1715	192
989	18	Tevliyet ve Mukâtaât	1127	1715	84
989	19	Ruûs-ı Hümâyûn	1127	1715	102
989	20	Evkâf-ı Hümâyûn	1127	1715	244
989	21	Evkâf-ı Hümâyûn	1128	1715	181
989	22	Ruûs-ı Hümâyûn	1128	1715	108
989	23	Vakıf ve Mukâtaât	1128-1129	1715-1716	398
989	24	Ruûs-ı Hümâyûn	1128-1129	1715-1716	338
989	25	Evkâf-ı Hümâyûn	1129	1716	196
989	26	Ruûs-ı Hümâyûn	1129-1130	1716-1717	370
989	27	Evkâf-ı Hümâyûn	1130-1131	1717-1718	474
989	28	Evkâf-ı Hümâyûn	1131-1132	1718-1719	484
989	29	Evkâf-ı Hümâyûn	1132	1719	454
989	30	Evkâf-ı Hümâyûn	1132-1133	1719-1720	456
989	31	Evkâf-ı Hümâyûn	1133-1134	1720-1721	486
989	32	Evkâf-ı Hümâyûn	1134	1721	480
989	33	Evkâf-ı Hümâyûn	1134-1135	1721	480
989	34	Kuyûdât-ı Ruûs-ı Hümâyûn	1135-1136	1721-1722	504
989	35	Vakıf ve Mukâtaât	1136-1137	1722-1723	480
989	36	Evkâf-ı Hümâyûn	1137	1723-1724	480
989	37	Evkâf-ı Hümâyûn	1137-1138	1724-1724	410
989	38	Evkâf-ı Hümâyûn	1138-1139	1725-1726	480
989	39	Evkâf-ı Hümâyûn	1139-1140	1726-1727	504
989	40	Evkâf-ı Hümâyûn	1140-1141	1727-1728	506
989	41	İstihdam	1140-1254	1727-1838	402
989	42	Evkâf-ı Hümâyûn	1142	1729	394
989	43	Evkâf-ı Hümâyûn	1142-1143	1729-1730	402
989	44	Ruûs-ı Hümâyûn	1142-1143	1729-1730	32
989	45	Mukâtaât	1143	1730	412
989	46	Evkâf-ı Hümâyûn	1143-1144	1730-1731	484
989	47	Evkâf-ı Hümâyûn	1143-1144	1730-1731	412

Katalog No	Sıra No	DEFTERİN ADI	TARİH		Sayfa Adedi
			Hicrî	Milâdî	
989	48	Kuyûdât	1144	1731	480
	49	Evkâf-ı Hümâyûn	1144-1145	1731-1732	216
	50	Ruûs-ı Hümâyûn	1144-1171	1731-1757	376
	51	Vakıf ve Mukâtaât	1146	1733	262
	52	Evkâf-ı Hümâyûn	1146	1733	288
	53		1147	1734	380
	54	Vakıf ve Mukâtaât	1147	1734	408
	55	Ruûs-ı Hümâyûn , (Umumî)	1148	1735	434
	56	Evkâf-ı Hümâyûn	1150	1737	296
	57		1150-1151	1737-1738	284
	58	Vakıf ve Mukâtaât	1151	1738	240
	59	Evkâf-ı Hümâyûn	1151-1152	1738-1739	218
	60	Vakıf	1151-1152	1738-1739	186
	61	Evkâf-ı Hümâyûn	1152	1739	218
	62	Vakıf ve Mukâtaât	1153-1153	1740-1740	270
	63	Vakıf	1154-1154	1741-1741	216
	64		1154-1154	1741-1741	358
	65	Vakıf ve Mukâtaât	1154-1155	1741-1742	372
	66		1155	1742	358
	67	Evkâf-ı Hümâyûn	1155-1156	1742-1743	312
	68	Ruûs-ı Hümâyûn (Umumî)	1156	1743	460
	69	Mukâtaa	1156-1157	1743-1744	194
	70	Vakıf	1156-1157	1743-1744	272
	71	Müstahfiz-ı Atik (Anadolu)	1156-1170	1743-1756	203
	72	Vakıf vesaire	1157-1158	1744-1745	394
	73	Mukâtaa vesaire	1160-1163	1747-1749	596
	74	Ruûs-ı Hümâyûn	1162	1748	578
	75	Mukâtaa	1163-1165	1749-1751	494
	76	Ruûs-ı Hatt-ı Hümâyûn	1164-1167	1750-1753	494
	77	Mukâtaât	1165-1169	1751-1755	572
	78	Vakıf	1167-1169	1753-1755	498
	79	Vakıf vesaire	1169-1171	1755-1757	578
	80	Vakıf	1171-1173	1757-1759	588
	81	Mukâtaa	1171-1173	1757-1759	590
	82	Vakıf	1173-1174	1759-1760	438
	83	Vakıf ve Mukâtaa	1173-1175	1759-1761	500
	84	Vakıf	1174-1176	1760-1762	498
	85	Ruûs-ı Hümâyûn	1176-1177	1762-1763	410
	86	Mukâtaa	1176	1762	556
	87		1177-1182	1763-1768	564
	88	Ruûs-ı Hümâyûn	1178-1181	1764-1767	576

Katalog No	Sıra No	DEFTERİN ADI	TARİH		Sayfa Adedi
			Hicrî	Milâdî	
989	89	Vakıf	1181-1188	1767-1774	384
	90	Vakıf ve Mukâtaa	1182-1190	1768-1776	414
	91	Vakıf	1182-1183	1768-1769	290
	92		1185-1186	1771-1772	400
	93/mü k.	Mukarrer	1186-1193	1772-1779	872
	93	Vakıf	1188-1189	1774-1775	400
	94		1189-1191	1775-1777	712
	95	Vakıf ve Mukâtaa	1190-1193	1776-1779	398
	96	Ruûs-ı Hümâyûn Tevârih-i Muhtelife Tevcihât-ı Vakfiye	1191-1235	1777-1819	202
	97	Vakıf ve Mukâtaa	1193-1196	1779-1781	502
	98	Ruûs	1196-1198	1781-1783	606
	99	Mukâtaât	1196-1199	1781-1784	308
	100		1199-1201	1784-1786	252
	101	Vakıf	1200-1202	1785-1787	403
	102	Vakıf ve Mukâtaa	1201-1207	1786-1792	70
	103	Vakıf	1202-1206	1787-1791	140
	104	Vakıf ve Mukâtaa	1202-1206	1787-1791	188
	105	Ruûs	1203	1788	128
	106	Evkâf-ı Hümâyûn	1203-1244	1788-1792	394
	107	Vakıf ve Mukâtaa	1203-1207	1788-1792	218
	108		1203-1207	1788-1792	378
	109	Vakıf	1203-1205	1792-1590	218
	110	Vakıf	1205-1206	1790-1791	168
	111	Nizamât	1205-1241	1790-1825	188
	112	Mukâtaa	1206-1207	1791-1792	156
	113	Ruûs (Umumî)	1207-1210	1792-1795	906
	114	Mukâtaa	1207-1208	1792-1793	320
	115		1208-1210	1793-1795	372
	116		1210	1795	302
	117	Evkâf-ı Şerife	1210-1212	1795-1797	628
	118	Vakıf ve Mukâtaa	1210-1211	1795-1796	296
	119	Vakıf ve Mukâtaa	1211-1213	1796-1798	376
	120	Vakıf	1212-1213	1797-1798	352
	121		1213-1214	1798-1799	320
	122	Evkâf-ı Hümâyûn	1213-1216	1798-1801	396
	123	Vakıf	1214-1215	1799-1800	396
	124		1215-1217	1800-1802	400
	125	Mukâtaa ve Tevcihât-ı Divaniye	1216-1219	1801-1804	382
	126	Vakıf	1217-1219	1802-1804	380

Katalog No	Sıra No	DEFTERİN ADI	TARİH		Sayfa Adedi
			Hicrî	Milâdî	
989	127	Mukâtaât	1218-1222	1803-1807	282
	127	Mükerrer Hatt-ı Hümâyûn	1218-1260	1803-1844	394
	128	Zeâmet Çavuşân-ı Âlî	1218-1230	1803-1814	298
	129	Vakıf Tevcihât	1219-1220	1804-1805	378
	130	Mukâtaa	1219-1223	1804-1808	236
	131	Ruûs	1220-1222	1805-1807	302
	132	Evkâf-ı Hümâyûn	1220-1235	1807-1819	310
	133	Ruûs	1222-1223	1807-1808	268
	134	Vakıf ve Mukâtaa	1223-1225	1808-1810	254
	135	Ruûs	1223-1230	1808-1814	632
	136		1225-1229	1810-1813	839
	137		1229-1230	1813-1814	136
	138		1230-1231	1814-1815	401
	139	Medâris-i Edirne ve Bursa	1231-1277	1815-1860	140
	140	Ruûs	1231-1236	1815-1820	362
	141		1232	1816	168
	142		1233	1817	140
	143		1233-1236	1817-1820	398
	144		1236-1237	1820-1821	196
	145	Mukâtaa	1236-1245	1820-1829	360
	146	Vakıf	1237-1238	1821-1822	222
	147	Ruûs	1238-1241	1822-1825	403
	148		1242-1244	1826-1828	223
	149		1244-1246	1828-1830	300
	150	Ruûs-ı Hümâyûn, Cihad	1244-1269	1828-1852	294
	151		1245-1255	1829-1839	294
	152	Ruûs	1246-1248	1830-1832	195
	153	Evkâf	1248-1250	1832-1834	200
	154		1248-1250	1832-1834	28
	155	Vakıf	1250-1251	1834-1835	299
	156	Ruûs	1251-1252	1835-1836	286
	157	Vakıf	1251-1252	1835-1836	374
	158	Ruûs	1252-1253	1836-1837	294
	159	Evkâf	1252-1254	1836-1838	278
	160	Ruûs	1253-1254	1837-1838	200
	161	Evkâf	1253-1255	1837-1839	299
	162		1255-1257	1839-1841	298
	163	Mukâtaât	1256-1260	1840-1844	200
	164	Evkâf, Ruûs-ı Hümâyûn	1256-1257	1840-1841	192
	165	Ruûs-ı Hümâyûn	1257-1265	1841-1849	300
	166	Evkâf, Ruûs-ı Hümâyûn	1258-1261	1842-1845	300

Katalog No	Sıra No	DEFTERİN ADI	TARİH		Sayfa Adedi
			Hicrî	Milâdî	
989	167	Evkâf-ı Şerif	1258-1259	1842-1843	200
	168	Ruûs-ı Hümâyûn	1258-1289	1842-1872	200
	169	Evkâf-ı Şerif	1259-1261	1843-1845	288
	170	Evkâf-ı Hümâyûn	1259-1261	1843-1845	284
	171	Ruûs-ı Hümâyûn	1260-1262	1844-1845	280
	172	Evkâf-ı Hümâyûn	1261-1264	1845-1847	276
	173		1261-1266	1845-1849	426
	174	Ruûs-ı Hümâyûn	1263-1266	1846-1849	302
	175	Mukâtaât	1263-1269	1846-1852	192
	176	Evkâf-ı Şerif	1264-1266	1847-1849	298
	177	Ruûs-ı Hümâyûn	1264-1266	1847-1849	296
	178		1266-1268	1849-1851	298
	179	Evkâf-ı Hümâyûn	1266-1268	1849-1851	300
	180	Ruûs	1266-1270	1849-1853	188
	181	Evkâf	1268-1270	1851-1853	288
	182		1268-1271	1851-1854	140
	183	Ruûs-ı Hümâyûn	1268-1270	1851-1853	287
	184	Mukâtaât	1269-1282	1852-1865	188
	185	Medrese	1269-1282	1852-1865	254
	186	Evkâf	1270-1273	1853-1856	383
	187		1270-1273	1853-1856	378
	188	Evkâf-ı Şerîf	1270-1273	1853-1856	377
	189	Evkâf	1273-1275	1856-1858	302
	190		1273-1275	1856-1858	350
	191		1273-1275	1856-1858	396
	192		1275-1277	1858-1860	402
	193		1275-1277	1858-1860	258
	194		1275-1277	1858-1860	206
	195		1277-1279	1860-1862	198
	196		1277-1279	1860-1862	197
	197		1277-1278	1860-1861	198
	198		1278-1279	1861-1862	198
	199		1278-1279	1861-1862	198
	200		1278-1279	1861-1862	197
	201		1279-1280	1862-1863	192
	202		1279-1280	1862-1863	190
	203		1279-1282	1862-1865	300
	204		1280-1281	1863-1864	192
	205		1280-1282	1863-1865	300
	206		1281-1282	1864-1865	208
	207		1282-1286	1865-1869	196

Katalog No	Sıra No	DEFTERİN ADI	TARİH		Sayfa Adedi
			Hicrî	Milâdî	
989	208	Evkâf	1282-1284	1865-1867	197
	209		1282-1284	1865-1867	200
	210		1282-1283	1865-1866	192
	211		1283-1285	1866-1868	185
	212		1283-1285	1866-1868	186
	213		1284-1285	1867-1868	185
	214		1285-1286	1868-1869	258
	215		1285-1286	1868-1869	195
	216		1285-1286	1868-1869	215
	217	Defter-i İlmühaber	1178-1179	1764-1765	154
	218	Ağalar	1178-1231	1764-1815	16
	219	Rütbeler	1191-1246	1777-1830	196
	220		1203-1247	1788-1831	204
	221	Menâsıb	1203-1262	1788-1845	159
	222	Menâsıb-ı Divan ve Rütbe-i Seniyye	1261-1267	1845-1850	206
	223	Menâsıb	1261-1280	1845-1863	239
	224	Medâris-i Âsitâne-i Aliyye	1248-1284	1832-1867	144
	225	Mühimme	1277-1289	1860-1862	144
	226	Rütbe (Dördüncü)	1277-1281	1860-1864	193
	227	Ruûs-ı Hümâyûn (Üçüncü)	1273-1281	1856-1864	193
	228	Nizam Defterleri Fihristi	1272-1282	1855-1865	50
	229	Rütbe (İkinci)	1265-1273	1848-1856	207
	230	Medâris-i Edirne Ruûsu	1271-1275	1854-1858	151
	231	Hülâsa	1282-1283	1865-1866	408
	232		1283-1285	1866-1868	408
	233		1285-1286	1868-1869	371
	234	Menâsıb-ı Divaniyye	1282-1286	1265-1869	121
	235		1287-1292	1870-1875	199
	236	Medâris-i Edirne ve Bursa	1287-1297	1870-1879	200
	237	Rütbe-i Seniyye-i Mütenevvia	1287-1291	1870-1874	204
	238	Ruûs-ı Hümâyûn Rütbe-i Seniyye-i Mütenevvia	1294-1299	1872-1881	204
	239	Harc-ı Teşrifat	1294-1297	1870-1879	196
	240	Müderrislik	1285-1297	1868-1879	157
	241	Müderrislik-i İstanbul	1298-1307	1880-1889	159
	242	Müderrislik-i Edirne	1298-1300	1880-1882	159
	243	Müderrislik-i Bursa	1298-1307	1880-1889	155
	244	Müzekkere	1290-1296	1878	200
	245	Menâsıb-ı Divaniye	1293-1306	1876-1888	204
	246	Rütbe	1315-1316	1897-1898	120
	247		1313-1316	1895-1898	193

Katalog No	Sıra No	DEFTERİN ADI	TARİH		Sayfa Adedi
			Hicrî	Milâdî	
989	248	Menâsıb-ı Divaniye	1307-1315	1889-1897	194
	249	Rütbe	1313-1314	1895-1896	193
	250	Cihet-i Kuyûdât	1255-1285	1839-1868	508
	251	Rütbe ve Menâsıb	1307-1311	1889-1893	307
	252		1317-1318	1899-1900	280
	253	Esâmi-i Hurûf	1318-1319	1900-1901	470
	254		1320 -	1902 -	323
	255	Rütbe-i Muhtelife	1316-1319	1898-1901	205
	256	Rütbe	1319-1323	1901-1905	172
	257	Ruûs-ı Hümâyûn İrâdeleri Kayıtları	1324-1326	1906-1908	166
	258	Ruûs	1290-1294	1873-1886	422
	259	Müzekkere	1304-1309	1886-1891	400
	260	Rütbe ve Menâsıb	1255-1285	1839-1868	274
	261	Divan-ı Hümâyûn	1320-1322	1902-1903	362

4. ÂMEDÎ KALEMİ DEFTERLERİ (A.AMD.d)

Âmedî Kalemi, reisülküttabın hususî kalemidir. Âmedî Kalemi'nin şefine *Âmedci*, *Âmedî Efendi* veya *Âmedî-i Divan-ı Hümâyûn* denilmiştir.

Sadrıazam tarafından padişaha yazılacak telhis ve takrirlerle, yabancı devletlerin hükûmet başkanlarına yine sadrıazam tarafından gönderilecek mektupların müsveddeleri, sulh anlaşmaları ile her çeşit ahidnâme ve anlaşmaların metinleri, görüşme mazbataları ve protokoller, yabancı elçi, konsolos ve tüccarlara ait her çeşit yazı ve evrak burada yazılır ve asılları bu kalemde saklanırdı. Yine Osmanlı Devleti'nin hâriçte bulunan elçilerinden gelen raporların şifreleri burada çözülür, cevapları da bu kalem aracılığı ile verilirdi[17].

Divan muameleleri Paşa Kapısı'na geçtikten sonra Saray ile Sadâret Dairesi'nin irtibatı bu kalem vasıtasıyla sağlanmış ve Paşa Kapısı kalemlerinden biri olmuştur. Tanzimat'tan sonra Âmedî Kalemi'nin ehemmiyeti artmış, vekiller heyetinin teşkilinden sonra da bunun zabıt kâtipliğini bu kalemin şefleri yapmış ve bu durum 1908 yılına kadar sürmüştür.

a. 980 Numaralı Bâb-ı Âsafî Defterleri Kataloğu'ndaki Âmedî Kalemi Defterleri (A.AMD.d)

Bu katalogda, A.AMD.d koduyla 1702-1704-A, 1-3-A özel numaralarda bulunan ve 1192-1241/1778-1825 tarihleri arasındaki kayıtları ihtiva eden, birkaç sayfa veya formadan müteşekkil 4 adet Âmedî Kalemi Defteri parçası mevcuttur[18].

---

17 Sertoğlu, *a.g.e.*, s. 15 vd.

18 Ayrıca bilgi için Divan (Beylikçi) Kalemi Düvel-i Ecnebiye Defterlerine bakınız.

Katalog No	Sıra No	FONUN KODU	TARİH		Defter Adedi	Katalog Tertibi
			Hicrî	Milâdî		
980	1702-1704-A	A.AMD.D	1192-1241	1778-1825	4	Analitik Envanter

b. 986 Numaralı Kâmil Kepeci Kataloğu'ndaki Âmedî Kalemi Defterleri (KK.d)

Bu katalogda, 51-60/7 genel ve 1-18 özel numaralarda bulunan, 948-1259/1541-1842 tarihleri arasındaki kayıtları ihtiva eden 18 adet Âmedî Kalemi Defteri mevcuttur. Katalog, analitik envanter sistemine göre düzenlenmiştir.

Katalog No	Özel No	Genel No	DEFTERİN ADI/KONUSU	TARİH	
				Hicrî	Milâdî
986	1	51	Niğbolu Kanunnâmesi	948	1541-1542
	2	52	Leh Musâlaha Protokolü Müsveddesi, Erzurum Tekâlif Kayıtları, Diyarbekir Eyaleti'nin Vâridât ve Masârifâtı	1081	1670-1671
	3	53	Nemçe Çesarına Verilen Ahidnâme-i Hümâyûn Kaydı	1110	1698-1699
	4	54	Pasarofça Muâhedesi	1131	1718-1719
	5	55	Nemçe Elçisi İçin Yapılan Masârifât ve Vidin'deki Emirlerin Kayıtları	1153	1740-1741
	6	56	Nemçe Başvekiline, Feldmareşal Prens Koburg, Rusya Feldmareşalı Potemkin'e vesaireye Yazılan Mektup Kaydı	1204	1789-1790
	7	57	Rusya İmparatoriçesine ve Murahhas-ı Sanî İbrahim İsmet Efendi'ye, İsveç Kralına, Roma İmparatoruna, Toskana Dükasına, İngiltere Kralına vesaireye Yazılan Nâme-i Hümâyûn Kayıtları	1205	1790-1791
	8	58	Nemçe Devletiyle Hudut Tahdidi Protokolleri	1206	1791-1792
	9	59	Fransa Elçi, Konsolos,Tercüman ve Tâcirlerinin Himayesine Dair	1217	1802-1803
	10	60	Mısır Valisi Mehmed Ali Paşa ile İngiliz General Kirijer Arasında Mükâleme Şurûtu ve Mükâleme Memuru Halil Efendi ile Nemçe Elçisinin Reisülküttab Hânesindeki Mükâlemeleri ve İran Sefiriyle Yapılan Mükâlemeler	1222	1807-1808
	11	60	Rusya Meselesi'ne Dair İngiltere Elçisiyle Yapılan Mükâlemâtın ve Parga'ya Dair Padişaha Yazılan Takrirlerin Kayıtları	1236	1820
	12	60/1	Mora Vakasına Dair Bir Zâtın Yazdığı Tarih	1177	1763
	13	60/2	Humbaracı Ocağı ve Mühendishâne Kanunnâmeleri	1222	1805
	14	60/3	Osmanlı-Lehistan Hudut Tashihi	1115	1703
	15	60/4	Rus Seferine Dair Bir Zâtın Tuttuğu Günlük	1182	1768

Katalog No	Özel No	Genel No	DEFTERİN ADI/KONUSU	TARİH	
				Hicrî	Milâdî
986	16	60/5	İngiltere ile Yapılan Antlaşma Hakkında Ordudan Çeşitli Yer ve Makamlara Yazılan Yazılar	1222	1805
	17	60/6	İngiltere, Fransa, Rusya, Avusturya ve İran Elçi ve Maslahatgüzârları ile Yapılan Çeşitli Konulardaki Görüşmelerin Zabıtları	1225-1229	1810-1814
	18	60/7	Tahrir-i Emlâk ve Nüfus ile Vergi Tayini için Gönderilecek Muhassıllara Verilecek Talimat ve Bu Konuda Yapılan Yazışmalar	1255-1258	1839-1842

Tanzimat sonrası merkez teşkilatı içinde oluşan Bâb-ı Âlî daireleri arasında yer alan ve Âmedî Kalemi'ne ait olan defter serileri muhtelif kataloglarda kayıtlıdır.

5. TEŞRİFAT KALEMİ DEFTERLERİ

Teşrifat, "merâsim sırasında mansıp ve rütbe sahiplerinin makam ve rütbelerine göre muteber ve mer'î olan öncelik ve sonralık" yerinde kullanılır bir ıstılâhtır. Daha sade bir tarifle, devlet ricâli ve memurların resmî günlerde bulunacakları sıra ve sınıflar demektir[19]. *Teşrifat Defterleri ise*, merâsim sırasını, kabul günü ve saatlerini gösteren deftere verilen addır[20].

Teşrifatçılık, Kanunî Sultan Süleyman tarafından ihdâs edilmiş mühim bir memuriyettir. Bu işi görene "*Teşrifatî Efendi"* veya "*Teşrifatçı Efendi*" denilirdi. Kendisi Saray'da ve devlete ait bütün merâsimleri bilir, gerek Saray'da ve Divan-ı Hümâyûn'da, gerekse Paşa Kapısı'nda yapılan merâsimlerde elindeki defter gereğince protokolü idare ve tatbik ederdi. Bundan başka, vezir ve beylerbeyileriyle diğer devlet erkânına ait rüsûm ve harç defterlerini tutardı. Evvelce Divan-ı Hümâyûn'a bağlı iken Sultan Üçüncü Ahmed zamanında Paşa Kapısı'na nakledilmiş ve Sadâret Kethüdâlığı'na bağlanmıştır[21].

Bu defterler, Divan-ı Hümâyûn ve Bâb-ı Defterî olmak üzere iki ana fona dahil edilerek tasnif edilmiştir. Bâb-ı Âsafî veya Divan-ı Hümâyûn başlıkları altında bir araya getirilen Teşrifat ve Teşrifatçılık Defterleri, yalnız Kâmil Kepeci Tasnifi'nde bulunmaktadır. İki başlık hâlinde bulunan bu defterlerin bilgileri aşağıda verilmiştir.

986 numaralı *Kâmil Kepeci Tasnifi Kataloğu*'nda 664 mükerrer-676 mükerrer genel ve 1-16 özel numaralarda kayıtlı 955-1241/1548-1826 tarihleri arasında (mükerrer sayılar ile) 19 adet Teşrifat Defteri mevcuttur.

---

[19] Pakalın, a.g.e., c. III , s. 477.

[20] Pakalın, gös. yer.

[21] Sertoğlu, *a.g.e,* s. 336.

Ayrıca aynı kataloğun 682-696 mükerrer genel ve 1-15 mükerrer özel numaralarda "Teşrifat Kalemi (B)" kaydı altında 988-1194/1580-1780 tarihleri arasında (mükerrer sayı ile) 16 adet Teşrifat Kalemi Defteri daha mevcuttur.

Özel No	Genel No	(A) DEFTERİN ADI/ MUHTEVASI	TARİH	
			Hicrî	Milâdî
1	664 mük.	Giydirilen Hil'atların Cins ve Miktarları	955	1548
2	664		976	1568-1569
3	665	Teşrifata Tâbi Tahvilât Defteri	976	1568-1569
4	666	Saray'da Yapılan Arzlarla Bazı Tevcihâtı ve Padişahın Gittiği Yerleri Gösterir Defter	1025	1616
4	667	Teşrifat ve İn'amât Defteri	1036	1626-1627
5	667 mük.	Bîrûn Hazinesi için Mübâyaa Olunan Kumaşlar ve Mevcut Hil'atlar	1042	1632-1633
6	668	İn'am Olunan Hil'at vesairenin Kayıtları	1060	1650
7	669		1092	1681
8	670	Kaymakam Mahmud Paşa Tarafından İn'am Olunan Hil'atlar	1093	1682
9	671	İn'am Olunan Hil'at vesairenin Kayıtları	1099	1687-1688
10	672		1099	1687-1688
11	673	Ser-Kaftânî Mehmed Ağa'nın Masârifâtı	1099	1687-1688
11	673 mük.	İn'am Olunan Hil'at vesairenin Kayıtları.	1103	1691-1692
11	673 mük.		1114	1702-1703
12	674	İn'am Olunan Hil'atlar	1155	1742
13	675	Saray'da Yapılan Ziyafetlerdeki Sarfiyatve İn'amâtın Kayıtları	1220	1805
14	676	Ordunun İhracı için Yapılan Merâsim Programı	1224	1809
15	676 mük.1	Teşrifatçılık	1173-1241	1759-1826
15	676 mük.2	Yevmiye Defteri	1235-1240	1819-1825

Özel No	Genel No	(B) DEFTERİN ADI	Tarih	
			Hicrî	Milâdî
1	682	Hil'at Defteri	988	1580
2	683	Hil'at İn'am Defteri	1080	1669-1670
3	684	Hazine-i Hümâyûn Mübâyaât Defteri	1084	1673-1674
4	685	Padişah Huzurunda Giydirilen Hil'atlar	1098	1686-1687
5	686	Hil'at İn'am Defteri	1111	1699-1700
6	687	Hil'at ve Samur Muhasebesi ve Dış Hazine Masrafları	1123	1711
7	688	Hil'at İn'am ve Masraf Kayıtları	1129	1716-1717
8	689	Hil'at ve Samur Postu Mübâyaası	1143	1730-1731
9	690	İran'a Elçi Tayin Olunan Sivas Valisi Ahmed Paşa'ya Muvakkaten Verilen Mücevher ve Eşyanın Defteri	1159	1746

Özel No	Genel No	(B) DEFTERİN ADI	Tarih	
			Hicrî	Milâdî
10	691	Hil'at ve Samur Muhasebesi ve Dış Hazine Masrafları	1168	1754-1755
11	692		1168	1754-1755
12	693		1171	1757-1758
13	694		1174	1760-1761
14	695		1174	1760-1761
15	696		1194	1780
15	696 mük.	Teşrifat Defteri	1170	1756-1757

Tanzimat sonrası merkez teşkilatı belge ve defterleri için hazırlanan katalogların bazılarında da Teşrifat Kalemi Defterleri yer almaktadır. Bunlar Bâb-ı Âlî Defterleri bölümünde ayrıca verilmiştir.

6. SADÂRET MEKTUBÎ KALEMİ DEFTERLERİ

Bu kalemde tutulan defterlere, sadrıazamın çeşitli yerlere gönderdiği tahrirler, asker toplanması ve buna benzer önemli meselelerle ilgili emirler, buyruldular ve risaleler kaydedilirdi. Kalemin başında *Mektubî Efendi* adı verilen sadrıazam mektupçusu bulunurdu.

Mektubî Kalemi Defterleri'ni değişik kataloglardaki başlıklarına göre şöyle sıralayabiliriz[22].

a. 980 Numaralı Bâb-ı Âsafî Defterleri Kataloğu'ndaki Sadâret Mektubî Kalemi Defterleri

980 numaralı *Bâb-ı Âsafî Defterleri Kataloğu*'nda A.MKT koduyla 1018-1061-A genel ve 1-44-A özel numaralarda, 1177-1245/1763-1859 tarihleri arasındaki kayıtları ihtiva eden, birkaç sayfa veya formadan müteşekkil 45 adet Sadâret Mektubî Kalemi Defteri parçası mevcuttur.

Katalog No	Sıra No	FONUN KODU	TARİH		Defter Adedi	Katalog Tertibi
			Hicrî	Milâdî		
980	1018-1061-A	A.MKT	1177-1245	1763-1859	45	Analitik Envanter

b. 986 Numaralı Kâmil Kepeci Kataloğu'ndaki Bâb-ı Âlî Mektubî-i Sadr-ı Âlî Kalemi Defterleri

Bu katalogda, 1-38 genel ve özel numaralarda *Bâb-ı Âlî Mektubî-i Sadr-ı Âlî Kalemi Defterleri* adıyla, 1186-1228/1773-1813 tarihleri arasındaki kayıtları ihtiva eden 38 adet defter mevcuttur.

---

22 Ayrıca bkz. Mektubî Mühimme Belgeleri ve Kâmil Kepeci Tasnifi Sadaret Mektubî Defterleri.

Ayrıca, aynı katalogda 39 mükerrer-39/1-5, 7534 genel ve 1-7 özel numaralarda *Sadâret Mektubî Kalemi B* kaydı ile 1108-1204/1696-1789 tarihleri arasındaki kayıtları ihtiva eden 7 adet Mektubî Kalemi Defteri daha mevcuttur. Katalog analitik envanter sistemine göre hazırlanmıştır.

<table>
<tr><th>Katalog No</th><th>Genel No</th><th>(A) DEFTERİN ADI</th><th>Hicrî</th><th>Milâdî</th></tr>
<tr><td rowspan="28">986</td><td>1</td><td>Sadâret'ten Etrafa Yazılan Tahrirât</td><td>1186</td><td>1772</td></tr>
<tr><td>2</td><td>Davutpaşa Sahrası'ndan
Sadrıazamın Yazdığı Tahrirât Kayıtları</td><td>1202</td><td>1788</td></tr>
<tr><td>3</td><td rowspan="3">Sadâret Tahrirât Kayıtları</td><td>1203</td><td>1789</td></tr>
<tr><td>4</td><td>1204</td><td>1789</td></tr>
<tr><td>5</td><td>1204</td><td>1790</td></tr>
<tr><td>6</td><td>Sadrıazam Şerif Hasan Paşa'nın Şumnu'dan
Hareketinden Avdetine Kadar Yazdığı Tahrirât</td><td>1205</td><td>1791</td></tr>
<tr><td>7</td><td rowspan="4">Sadâret Tahrirât Kayıtları</td><td>1205</td><td>1790</td></tr>
<tr><td>8</td><td>1207</td><td>1792</td></tr>
<tr><td>9</td><td>1208</td><td>1794</td></tr>
<tr><td>10</td><td>1209</td><td>1794</td></tr>
<tr><td>11</td><td>Sadrıazam İzzet Mehmed Paşa'nın
Yazdığı Tahrirât Kayıtları</td><td>1210</td><td>1797</td></tr>
<tr><td>12</td><td>Sadâret Tahrirât Kayıtları</td><td>1210</td><td>1796</td></tr>
<tr><td>13</td><td rowspan="2">Sadrıazam İzzet Paşa'nın
Vidin Meselesi için Yazdığı Tahrirât Kayıtları</td><td>1212</td><td>1797</td></tr>
<tr><td>14</td><td>1212</td><td>1798</td></tr>
<tr><td>15</td><td rowspan="2">Sadâret Tahrirât Kayıtları</td><td>1213</td><td>1799</td></tr>
<tr><td>16</td><td>1213</td><td>1799</td></tr>
<tr><td>17</td><td>Ordudan Etrafa Yazılan Tahrirât Kayıtları</td><td>1214</td><td>1800</td></tr>
<tr><td>18</td><td>Rusya Mütarekesine Dair
Sadâret'ten Yazılan Tahrirât Kayıtları</td><td>1222</td><td>1808</td></tr>
<tr><td>19</td><td>Sadâret Tahrirât Kayıtları</td><td>1224</td><td>1809</td></tr>
<tr><td>20</td><td>Sadâret Kaymakamı Hasan Paşa'nın
Anadolu'ya Yazdığı Tahrirât Kayıtları</td><td>1224</td><td>1809</td></tr>
<tr><td>21</td><td>Sadâret Kaymakamı Hasan Paşa'nın
Rumeli'ye Yazdığı Tahrirât Kayıtları</td><td>1224</td><td>1809</td></tr>
<tr><td>22</td><td>Kaymakam Tarafından
Sadrıazama Yazılan Tahrirât Kayıtları</td><td>1225</td><td>1810</td></tr>
<tr><td>23</td><td>Kaymakam Osman Paşa'nın
Rumeli'ye Yazdığı Tahrirât Kayıtları</td><td>1225</td><td>1810</td></tr>
<tr><td>24</td><td>Kaymakam Osman Paşa'nın
Anadolu'ya Yazdığı Tahrirât Kayıtları</td><td>1225</td><td>1810</td></tr>
<tr><td>25</td><td>Kaymakam Tarafından Sadrıazama Yazılan Tahrirât</td><td>1226</td><td>1811</td></tr>
<tr><td>26</td><td rowspan="3">Kaymakam Ahmed Şakir Paşa'nın
Anadolu'ya Yazdığı Tahrirât Kayıtları</td><td>1226</td><td>1811</td></tr>
<tr><td>27</td><td>1226</td><td>1811</td></tr>
<tr><td>28</td><td>1226</td><td>1811</td></tr>
</table>

Katalog No	Genel No	(A) DEFTERİN ADI	Hicrî	Milâdî
986	29	Rumeli Tahrirât Kayıtları	1226	1811
	30		1226	1811
	31	Kaymakam Ahmed Şakir Paşa'nın Rumeli'ye Yazdığı Tahrirât Kayıtları	1227	1812
	32	Kaymakam Mehmed Rüştü Paşa'nın Rumeli Tahrirât Kayıtları	1228	1813
	33		1228	1813
	34	Serdar-ı Ekrem Hurşit Ahmed Paşa'nın Tahrirât Kayıtları	1228	1813
	35		1228	1813
	36	Kaymakam Tarafından Sadrıazama Yazılan Tahrirât Kayıtları	1228	1813
	37	Kaymakam Tarafından Serdâr-ı Ekreme Yazılan Tahrirât Kayıtları	1228	1813
	38	Serdar-ı Ekrem Hurşit Rüştü Paşa'nın Anadolu'ya Yazdığı Tahrirât Müsveddeleri	1228	1813

Katalog No	Özel No	Genel No	(B) DEFTERİN ADI	TARİH	
				Hicrî	Milâdî
986	1	39 Mük.	Engürüs Seferi'ne Asker Cem'i Tertîbâtı	1108	1696
	2	39/1	Asker Cem'i Tertîbâtı	1157	1744-1745
	3	39/2	İsmail Seraskeri Abdullah Paşa Maiyetine Asker ve Erzak Cem'i Hakkında Tertîbât	1193	1779
	4	39/3	Anadolu Valisi Abdullah Paşa Maiyetine vesair Mahallere Asker Tertîbâtı	1197	1782-1783
	5	39/4	Rusçuk Meştâsına, Özi, Bender, Hotin, Boğdan ve Bosna Taraflarına Asker Tertîbâtı	1203	1788-1789
	6	39/5	Edirne vesair Mahallere Asker Tertîbâtı	1204	1789-1790
	7	7534	1203 Senesi Mâh-ı Şaban-ı Muazzamın Gurresinden Berü Mektubî-i Hazret-i Sadâret-penahî Kalemi'nde Tahrir Olunan Mekâtib-i Seniyyenin Müsveddâtı	1203-1204	1788-1789

7. SADÂRET KETHÜDÂLIĞI (KETHÜDÂ KİTÂBETİ) KALEMİ DEFTERLERİ

Sadâret Kethüdâsı, sadrıazamların birinci derecede yardımcısı olan memurlar hakkında kullanılan bir tabirdir. İlk zamanlarda sadrıazamların doğrudan doğruya maiyet memurlarından olan Sadâret kethüdâsının hiçbir sıfatı yok iken, XVIII. yüzyıldan itibaren ve Nevşehirli Damad İbrahim Paşa'nın Sadâretinden başlayarak bunların da devlet kadrosuna girmek suretiyle resmî memur olmaları kabul edilip azil ve tayinleri sadrıazamların inhâsı üzerine yapılmağa başlanmıştır. XVIII. yüzyılın ilk yarısından sonra bütün devlet memurlarının fevkine, hatta reisülküttapların üstüne çıkartılarak birinci derecede mühim bir mevki sahibi olmuşlardır.

Devlet işleri, sadrıazamlara verilmeden evvel kethüdâların elinden geçer ve Bâb-ı Âlî'den çıkan bütün emirler onun tavsiyesine göre tatbik olunurdu. Sadâret kethüdâları daha ziyade dahilî meselelerle meşgul olurlardı. Zamanla bütün dahilî işlerin mercii hâline geldiler. 1835 senesinde bu makam ilga olunarak, Mülkiye Nezâreti ihdas olundu. 1837 yılında ise Mülkiye Nezâreti'nin adı Dahiliye Nezâreti'ne çevrildi[23].

986 numaralı *Kâmil Kepeci Tasnifi Kataloğu*'nda *Sadâret Kethüdâlığı Kâtibi* kaydı adı altında, 40-50 (44 ve 50 mükerrer) genel, 1-12 özel numaralarda kayıtlı 1150-1255/ 1737-1839 tarihleri arasında 13 adet defter bulunmaktadır.

Katalog No	Özel No	Genel No	DEFTERİN ADI/KONUSU	TARİH		Katalog Tertibi
				Hicrî	Milâdî	
986	1	40	Emirlerin Hülâsaları ve Kimlerle Gönderildikleri	1150	1737-1738	Kronolojik Fihrist
	2	41		1168	1754-1755	
	3	42		1185	1771-1772	
	4	43		1189	1775-1776	
	5	44		1190	1776-1777	
	5	44 mük.		1191	1777-1778	
	6	45		1195	1780-1781	
	7	46		1195	1780-1781	
	8	47		1198	1783-1784	
	9	48		1218	1803-1804	
	10	49		1225	1810	
	11	50		1228	1813	
	12	50 mük.		1255	1839	

8. REİSÜLKÜTTABLIK KALEMİ DEFTERLERİ (A.RST.d)

Bu kaleme ait defter bulunmamaktadır. Belgeleri için Reisülküttablık Kalemi Belgeleri bölümüne bakınız.

9. ÇAVUŞBAŞILIK DEFTERLERİ

Çavuşbaşı, Divan-ı Hümâyûn çavuşlarının âmiridir. Divan'dan çıkan hükümlerin icrâsı ve sefirlerin kabûlünde onlara refakat etmekle vazifeliydi; yani adlî icrâ kuvvetinin başı ve teşrifât işlerinin en büyük âmiri idi. Bundan başka merkezden çıkan emirleri vilayet ve sancaklara tebliğ işlerini idare ve Divan'da halkın istidalarını sunmalarına da delâlet ederdi. Aynı zamanda Divan'ın intizamını muhafazayla görevliydi. Hariçten İstanbul'a gelenlerin hüviyetini tetkik etmek, Defterhâne'yi mühürlemek, azlolunan şeyhülislâmlara bunu tebliğ ile yeni tayin olunan şeyhülislâmı konağından alıp, alayla saraya götürmek de onun vazifelerinden idi. Bu makam 1870'de Adliye Nezâreti'ne dönüşmüştür[24].

---

[23] Sertoğlu, *a.g.e.,* s. 288.

[24] Sertoğlu, *a.g.e.,* s. 71.

986 numaralı *Kâmil Kepeci Tasnifi Kataloğu*'nda 677-678 genel, 1-2 özel numaralarda kayıtlı 955-1116/1548-1704 tarihleri arasındaki kayıtları ihtiva eden Çavuşbaşı Defterleri'nde Divan-ı Hümâyûn'da alınan kararlar neticesi hapis cezası verilenlerin veya sürgüne gönderilenlerin isimleri ve tarihleri verilmiştir[25].

Katalog No	Sıra No	DEFTERİN ADI	TARİH		Defter Adedi	Katalog Tertibi
			Hicrî	Milâdî		
986	677	Hapis ve İdam Edilen Eşhâsın İsimleri	955	1548	2	Analitik Envanter
	678	Muhtelif Yerlere Nefyolunan Eşhasın İsimleri	1116	1704		

10. BÜYÜK VE KÜÇÜK TEZKİRECİLİK KALEMİ DEFTERLERİ

Bu kaleme ait defter bulunmamaktadır. Belgeleri için Büyük ve Küçük Tezkirecilik Kalemi Belgeleri bölümüne bakınız.

11. VAK‘ANÜVİSLİK KALEMİ DEFTERLERİ (A.VKN.d)

Vak‘anüvis, Osmanlı merkez teşkilatında vazifeli devlet tarihçisine verilen unvandır. Vak‘anüvisler, kendilerinden önce yazılanları tedvîne ve hizmette bulundukları zamanın hâdiselerini tahrire memur edilerek Osmanlı tarihinin telifine çalışmışlardır. Vak‘anüvislik müessesesinin XVIII. asrın başlarında teşekkül ettiği anlaşılmaktadır[26]. İlk Vak‘anüvis Halepli Mustafa Naimâ Efendi'dir.

Osmanlılar'da resmî tarih yazıcılığı *şehnâmecilik* ile başlamıştır. Bu konuda Sultan Fatih ve Bayezid devirlerinde bazı uygulamalar olmakla birlikte müessesenin gerçek mânada ortaya çıkışı Kanunî Sultan Süleyman döneminde olmuştur. İran'a ait edebî ve tarihî bir tür olan şehnâmecilik Osmanlılar'da resmî tarih yazıcılığı olarak gelişmiş, Saray vukuatı, hükümdarların ve muhitinin faaliyetleri nisbeten edebî ve övgü dolu bir üslup çerçevesinde biraz abartmalı olarak hikâye edilmiştir.

Vak‘anüvis tarihlerinin önemli bir kısmı, olayları sadece görünen şekliyle nakletmekle yetinip, tayinleri, resmî değişiklikleri, merasimleri vermişler; ancak vak‘anüvisler kendilerine resmî vesikaları kullanma imkânı verilmeyişinden ve devlet adamlarının kendilerini önemsemeyişlerinden yakınmışlardır. Zorluklara rağmen bunlar içerisinde Halil Nuri Bey, Vâsıf Ahmed Efendi, Cevdet Paşa gibi vesikaları kullanan vak‘anüvisler de çıkmıştır. Vak‘anüvisler arasında Cevdet Paşa'nın; arşiv belgeleri kullanması, olayları

[25] Bunlardan 677 numaralı defter, Mehmet İpşirli tarafından yayınlanmıştır. Bkz. Mehmet İpşirli, "XVI. Asrın İkinci Yarısında Kürek Cezası ile İlgili Hükümler", *İÜEF. Tarih Enstitüsü Dergisi,* sayı 12 (1981-82), İstanbul 1982, s. 203-248.

[26] Geniş bilgi için bkz. Bekir Kütükoğlu, "Vekâyi‘nüvîs", *İA*, c. 12, s. 271-287.

tahlil ve tenkit süzgecinden geçirmesi, Doğu ve Batı kaynakları ile mukayeseler yapması, dil, üslup ve gramer olarak Türkçe'yi kullanmadaki mahareti sebebiyle müstesna bir yeri bulunmaktadır.

İlk resmî gazete olan Takvîm-i Vekâyi'in yayınlanması, vak'anüvislik için bir darbe olmuş, vak'anüvis tarihlerinde önemli bir yer tutan tevcihâtın (tayinlerin) gazetelerde günü gününe verilmesiyle vak'anüvislik geri plana itilmiştir[27].

Bu katalogda, 1699-1701 genel 1-3 özel numaralarda A.VKN koduyla kayıtlı 940-1206/1533-1791 tarihleri arasındaki kayıtları ihtiva eden, bir kaç sayfa veya formadan müteşekkil olan 3 adet defter parçası bulunmaktadır.

Katalog No	Sıra No	İZAHAT	TARİH		Katalog Tertibi
			Hicrî	Milâdî	
980	1699	Peçevî Vekâyinâmesi'nden parça	(940)	1533	Analitik Envanter
	1700	Zenta felaketine dair vekâyinâme parçası. (8 s)	(1109)	1697	
	1701	Vak'anüvis notları. (14 sayfa)	1206	1791	

B. DEFTERHÂNE-İ ÂMİRE DEFTERLERİ

Klasik dönemde nişancıya bağlı bir teşkilat olarak çalışan ve arazi tahrirleri, timar kayıtları, vakıf muamelâtı ile ilgili defterlerin tutulduğu, üzerlerinde işlemlerin yapıldığı ve muhafaza edildiği yer olan Defterhâne, Divan-ı Hümâyûn toplantıları sırasında sadrıazamın mührüyle açılıp kapanan temel bir daire ve arşiv idi. Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan beri tutulan bu nevi tahrir ve kayıtların, yetkililerden gelen arzlar ve halktan gelen şikâyetler ile yakından ilgili olması sebebiyle daima Divan'ın yakınında muhafaza edildiği anlaşılmaktadır.

Defterhâne'nin hangi tarihte kurulduğuna dair elimizde kesin bir bilgi bulunmamaktadır. Osmanlı Devleti'nin ilk devirlerinde timar sisteminin mevcudiyeti ve arazi tahriri yapıldığına dair daha sonraki tahrir defterleriyle Osmanlı tarihlerinde bilgi bulunması, müstakil bir hâlde olmasa bile Divan-ı Hümâyûn'un bünyesinde böyle bir birimin mevcut olabileceği ihtimalini kuvvetlendirmektedir. Osmanlı devlet teşkilatının oluşmasında büyük tesirleri bulunan İlhanlılar ve Anadolu Selçukluları'nda da Defterhâne'ye benzer müesseselerin varlığı bilinmektedir[28].

Fatih Kanunnâmesi'nde, Defterhâne'nin açılıp kapanması, defter emininin protokoldeki yeri ve Defterhâne kâtipleri hakkında hükümler bulunmaktadır[29]. Defterhâne'nin

[27] Mehmet İpşirli, Osmanlı Devleti ve Medeniyeti Tarihi, c. I, s. 184-185.

[28] Erhan Afyoncu, "Defterhâne", *DİA*, c. 9, s. 100.

[29] Abdülkadir Özcan, "Fatih'in Teşkilât Kanunnâmesi ve Nizâm-ı Âlemin Kardeş Katli Meselesi", *Tarih Dergisi*, sayı 33, s. 36, 44, 46.

âmiri olan Defter Emini'nin teşkilatta önemli bir yere sahip olması, Defterhâne'nin Sultan Fatih zamanında bir daire şeklinde teşkil edilmiş olabileceğini düşündürtmektedir. Fatih devrinde umumî tahrirlerin yapılması, mülk ve vakıf topraklarının timar sistemine dahil edilme teşebbüsü, bu durumu desteklemektedir.

Kanunî Sultan Süleyman'ın, timarların dağıtılması ve bu konuda beylerbeyilerin yetkilerinin yeniden düzenlenmesiyle ilgili 1531 tarihli fermanı, Defterhâne'nin gelişiminde önemli bir yer tutar.

Defterhâne, defter emini denilen bir memurun idaresi altında bulunuyordu. Nişancının maiyetinde görev yapan defter emini, XVI. yüzyıldan sonra nişancının yetkilerinin azalması ile onun üstünde bir mevki kazanmıştır. Bu sebeple, bundan sonra nişancının yetkisinde bulunan timar ve zeâmet işleri defter emini ve reîsülküttâb tarafından görülmüştür.

Defterhâne'deki en önemli defter, arazi tahririnin ayrıntılı sonuçlarını ihtiva eden *Mufassal Defterler*di. Defterlerin tuğralı bir nüshası da ait olduğu eyalette bulunurdu. Bu defterler, *vassâle* adı verilen ek belgeler ve derkenarlarla imparatorluğun sonuna kadar kullanılmıştır. Bunun dışında Defterhâne'de, mufassal defterler kadar teferruatlı olmayan başka defterler de vardı. Bunlardan mufassal defterlere dayanılarak hazırlanan *İcmâl Defterleri*, devlet gelirlerinin kimler tarafından tasarruf edildiğini göstermekte ve yalnız idarî teşkilatla köy isimlerini ve yıllık hasılat miktarını ihtiva etmekteydi. Diğer bir defter olan *Ruznâmçe Defteri* ise, iki tahrir arasındaki günlük muamelâtı ihtiva ederdi. *Derdest Defterlerinde* ise timarların çekirdeğini oluşturan yerlerin bir listesi bulunurdu. Her timarın maruz kaldığı aralıksız değişikliklerle sahipsiz kalan timarlar bu defterlerde yer almaktaydı. *Cebe Defterleri, Yoklama Defterleri* ve *Arz Sureti Defterleri* de Defterhâne'de tutulan önemli defterler arasında yer almaktadır.

Osmanlı padişahlarının bizzat katıldığı seferlere, diğer kalemlerle beraber Defterhâne de götürülmüştür. Bu usûlün hangi tarihte başladığı bilinmemektedir. Yavuz Sultan Selim'in Çaldıran Seferi sırasında Defterhâne, Sivas civarına gelindiğinde ordunun ağırlıkları ile hazine ve timar defterleri Sivas Kalesi'ne gönderilip koruma altına alınmıştır. Ancak padişahın katıldığı seferlerde Defterhâne'nin götürülmesi geleneği, Kanunî'den sonraki dönemlerde aksamıştır. Zira Sultan Üçüncü Mehmed devrine kadar padişahların bizzat sefere çıkmamaları dolayısıyla, seferler sırasında timarlarla ilgili muamelât artık merkezde halledilmiştir. Ancak uzun Osmanlı-Avusturya savaşları döneminde Vezîriâzam Sinan Paşa'nın cepheye yeniçeri ağası ile Defterhâneyi istetmesi, o vakte kadar âdet olmamasına rağmen, veziriâzamların serdar olarak katıldıkları seferlere yeniçeri ağası ve Defterhâne'nin götürülmesi usûlünü başlatmıştır[30].

---

[30] Feridun Emecen, "Sefere Götürülen Defterlerin Defteri", *Prof. Dr. Bekir Kütükoğlu'na Armağan*, s. 243-246.

1. TAHRİR DEFTERLERİ

Osmanlılar, bir yeri fethettiklerinde o bölgeye yetkili bir emin gönderip nüfus ve gelir kaynaklarını ayrıntılarıyla araştırıp deftere geçirirler, böylece her sancak için ayrı bir nüfus ve gelir defteri meydana getirirlerdi. O bölgede vergi kaynakları çeşitli etkenlerle değiştiği zaman, her 10, 20 veya 30 yılda bu tahrir işlemi yenilenirdi.

Bugün, bir kısmı Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü Kuyûd-ı Kadime Arşivi'nde bulunan bu defterler, Osmanlı Arşivi'nin en değerli koleksiyonlarından birini meydana getirmektedir. Tahrir defterleri, Osmanlı İmparatorluğu'nun sosyal, demografik ve ekonomik tarihine ait, benzeri başka hiçbir yerde bulunmayan mufassal istatistikî kaynaklardır. Önemi anlaşılan bu defterlerin yayınlanmasına, Macaristan, Türkiye, Yugoslavya, Bulgaristan, Yunanistan, Arnavutluk, Gürcistan, Suriye ve Ürdün'de başlanmıştır.

Osmanlı Arşivi'nde 835-1300/1431-1882 yıllarına ait 1.100 adet olan Tahrir Defterleri, Ankara Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü'nde bulunan 2.322 defterle seri teşkil etmektedirler. Osmanlı Arşivi'ndeki Tapu Tahrir Defteri Katalogları şunlardır:

a. 979 Numaralı Bâb-ı Âsafî Defterhâne-i Âmire Defter Kataloğu'ndaki Tahrir Defterleri (A.DFE)

Bu katalogda 1-786/-65 genel ve özel numaralarda kayıtlı 857-1269/1453-1852 tarihleri arasındaki kayıtları ihtiva eden toplam 851 adet mufassal, mücmel tahrir, taksim ve cebe defteri vardır. Bunların ekserisi parçalar hâlindedir.

Katalog No	Sıra No	FONUN KODU	TARİH		Defter Adedi	Katalog Tertibi
			Hicrî	Milâdî		
979	1-786/-65	A.DFE	857-1269	1453-1852	851	Analitik Envanter

b. 981 Numaralı Tapu Tahrir Defterleri Fihristi'ndeki Tahrir Defterleri

Bu katalogdaki defterler, 835-1300/1431-1882 tarihlerini ihtiva ederler. Defterhâne'de muhafaza edilen Tahrir Defterleri 1086 numaraya kadar olup, mükerrerleri ile birlikte 1.100 adettir. Burada defterin numarası, tarihi, cinsi ve defter hakkında malumat mevcuttur. Bu defterlerdeki vilayet, liva ve kaza adlarına göre aşağıda zikredilen fihrist teşkil edilmiştir. Fihristte defter numarası yanında hangi padişah devrinde düzenlendiği ve hangi hususları (Maliye, Evkâf, Timar, Askeriye) ihtiva ettiği de belirtilmiştir*.

Katalog No	Sıra No	FONUN KODU	TARİH		Defter Adedi	Katalog Tertibi
			Hicrî	Milâdî		
981	1-1086	Tahrir Defterleri	835-1300	1431-1882	1.100	Analitik Envanter

* Bu defterler arasından; 166, 167, 370, 373, 387, 438 ve 998 numaralı defterler, Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü yayınları arasında, hem tıpkıbasım ve hem de indeksli olarak yayınlanmıştır.

Bunların dışında Maliye'den Müdevver Defterler Kataloğu'nda da tahrir defterleri bulunmaktadır.

c. 1000 Numaralı Ankara Tapu Kadastro Arşivi Tahrir Defterleri Fihristi'ndeki Tahrir Defterleri

Katalogda 1087-1141 numaralar arasında kayıtlı 54 adet defter bulunmaktadır.

Orijinalleri Tapu Kadastro Arşivi'nde bulunan bu katalogdaki defterlerin, fotokopileri çekilerek arşivimizde araştırmacıların hizmetine sunulmuştur. Ayrıca Aslıhan Doğan'ın yüksek lisans tezi olarak hazırladığı *Tapu Kadastro Kuyûd-ı Kadîme Arşivi Mufassal, İcmal, Evkâf ve Derdest Defterleri'nin Toplu Kataloğu*'ndan da araştırmacıların istifade etmeleri mümkündür. Bu katalog bilgi mahiyetinde olup, katalogda yer alan defterlerden istifade etmek isteyen araştırmacıların Ankara'da bulunan Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü'nden istekte bulunmaları gerekmektedir.

TAHRİR DEFTERLERİNDEKİ YERLEŞİM MERKEZLERİ VE BULUNDUKLARI DEFTERLERİN FİHRİSTİ[31]

Yer	Defter
Acere-i Süfla	558 (II. Selim, ML.)
Acere-i Ulya	558 (II. Selim, ML.)
Aclun	192 (945, ML.), 266 (955 ?), 522 (980, E.ML.), 970 (Ts., ML.)
Ada kazası	116 (926, T.)
Adalar	761 (1044, As.) Sivas İcmâl Defteridir.
Adana	69 (925, ML.K.), 109 (928, ML.), 110 (928, ML.K.), 177 (943, ML.), 254 (954, ML.K.), 450 (943, ML.),

Yer	Defter
Adana	547 (II. Selim T.), 786 (1065, As.), 789 (1069, T.), 840 (1105, T.), 921 (1152-1153, T.), 969 (932, ML.E.), 998 (932, E.K.)
Âdilcevaz	208 (947, T.), 297 (963, ML.E.), 730 (I. Ahmed, T.)
Ağriboz	35 (912.ML.E.), 196 (946.T.E.), 367 (Kanunî, Dahiliye), 420 (Kanunî, T.E.), 431 (Kanunî, ML.E.), 484 (977, ML.As.), 797 (1079, As.), 836 (1104, T.), 846 (1105, T.), 886 (1129-1130, T.), 954 (1233.T.), 989 (Ts., ML.)
Ahstâbâd	699 (III. Mehmed)
Akçaabad	84 (I. Selim, ML.)

[31] Ts :Tarihsiz.
ML : Maliye.
E : Evkâf.
T : Timar.
As : Askeriye.
K : Kanunnâmesi var (Kanunnâmesi olan defterlerin altı çizilidir).

Yer	Defter
Akçakale	991 (T.)
Akçakızanlık	172 (938, As.), 643 (1003, As.)
Akçaşehir	537 (983, ML.), 842 (1105, T.)
Akdağ	266 (955)
Akhisar	1020 (Ts., E.)
Akka	559 (II. Selim, ML.E.)
Akkirman	483 (977, ML.K.), 542 (II. Selim, E.), 666 (III. Murad, T.)
Akköprü	768 (1049, Saray)
Aksaray	32 (II. Bayezid, ML.), 188 (944, T.), 371 (930, T.), 392 (Kanunî), 455 (Kanunî, ML.E.), 599 (989, T.), 786 (1065, As.), 937 (1191, T.), 968 (Ts, As.), 972 (T.)
Akşehir	188 (944, T.), 371 (930.T.), 455 (Kanunî, ML.E.), 786 (1065, As.), 937 (1191, T.), 968 (983, As.)
Akyazı	1059 (Ts., ML.)
Alacahan	604 (991, T.ML.K.)
Alacahisar	21 (892, As.), 55(922, T.), 161(937, T.E.), 167 (937, ML.E.K.), 179 (943, ML.E.K.), 404 (Ts., T.), 428 (Kanunî, ML.), 567 (II. Selim, ML.E.)
Alaçam	37 (898, II. Bayezid, ML.)
Aladağ	455 (Kanunî, ML.E.)
Alâiye	107 (927, T.), 166 (937, T.E.),

Yer	Defter
Alâiye	696 (1012, T.), 765 (1046, T.), 778 (1052, T.), 786 (1065, As.), 790 (1069, T.), 840 (1105, T.) 844 (1105, T.), 893 (1237, Bahriye), 990 (Ts., ML.)
Alan (Van)	352 (972, ML.T.)
Alara	990 (Ts., ML.)
Alaşehir	3/I.M.(873, As.), 148 (935, ML.)
Alipaşa	670 (III.Murad, E.)
Altunözü	391 (Kanunî, T.)
Amasra	15 (II. Mehmed, T.E.), 86 (I. Selim, ML. TS.), 88 (I. Selim, ML. TS.)
Amasya	15 (II. Mehmed, T.E.), 37 (898, ML.), 54 (920-921, ML.), 90 (I. Selim, ML.E.), 95 (926, T.), 339 (970, T.), 760 (1044, As.), 776 (1052, Tapu), 780 (1052, T.), 786 (1065, As.), 843 (1105, T.), 852 (1107-1186, T.), 934 (1179, T.)
Âmid	134 (932, T.), 617 (993, T.), 764 (1045, T.)
Anadolu	180 (943, T.), 245, (940-953, As.), 438 (Kanunî, ML.E.), 641(1001, ML.), 690(1008, Adliye), 691(1008, Dahiliye),

Yer	Defter
Anadolu	697 (1012, T.), 739 (1028, As.), 741(1032, T.), 786 (1065, As.), 797 (1079, As.), 815 (1097-1099, As., Bahriye), 21 (IV.Mehmed, Dahiliye), 826(IV.Mehmed, Dahiliye), 828(1099-1107, Dahiliye), 829 (1100-1106, Sar.), 838 (1104, ML.), 841(1105, T.), 845 (1105-1110, T.E.), 849 (1105, As.), 851(1106, T.), 863 (1115-1138, ML.), 924 (1157, T.), 947 (1214, ML.), 951 (1224, T.), 952 (1224, T.), 994 (Kanunî, ML.E.K.), 999 (Ts., T.)
Anapoli	80 (I.Selim, ML.), 446 (Kanunî, ML.), 509 (979, T.), 605 (991, ML.E.), 714 (1022, ML.E.), 894 (1138, As.)
Anavarin	777 (1052, As.), 880 (1128, ML.)
Anavarza	178 (943, ML.K.)
Andresa (Mora)	712 (1022, ML.E.As.), 879 (1128, ML.)
Ane (Bağdad)	115 (926, T.E.), 406 (Kanunî, ML.E.), 649 (Ts., T.), 998 (932, E.K.)
Anık	496 (978, ML.K.)
Ankara	378 Kanunî,
Ankara	117 (929, ML.E.K.), 162 (930-937, T.), 248 (953, As.), 438 (Kanunî, ML.E.K.),

Yer	Defter
Ankara	458 (975, As.), 464 (975, As.), 489 (977, T.), 582 (987, ML.), 588 (988, As.), 596 (988, As.), 786 (1065, As.), 841 (1105, T.), 994 (Kanunî, ML.E.K.)
Antakya	109 (928, ML.), 391(Kanunî, T.), 422 (Kanunî, T.)
Araban	378 (Kanunî), 496 (978, ML.K.), 219 (949, T.), 451
Arabgir	64 (924, ML.), 760 (1044, As), 786 (1065, As.), 843 (1105, T.), 852 (1107-1186.T.), 934 (1179, T.), 998 (932, E.K.), 373 (Kanunî, ML.E)
Araç (Kastamonu)	456 (Kanunî, E.)
Arasbar/Ersibar (Gence)	903 (1140, ML. K.)
Ardahan	527 (981, T.), 627 (996, T.), 807 (1088, T.)
Arhavi	1031(Ts., T.)
Arhos (Mora)	390 (Kanunî, ?), 446 (Kanunî, ML.), 509 (979, T.), 560 (II. Selim, ML.E. As.), 605 (991, ML.E.), 714 (1022, ML.E.)
Arkadya (Mora)	390 (Kanunî, ?), 446 (Kanunî, ML.), 509 (979, T.), 560 (II.Selim, ML.E.As.), 712 (1022, ML.E.As.),

Yer	Defter
Arkadya (Mora)	777 (1052, As.), 780 (1052, T.)
Arpaz (Aydın)	1/1m (855-857?), 148 (935, ML.)
Arsus (Arsuz-ili)	617 (993, T.), 109 (928, ML.), 110 (928, ML.K.)
Assan	25 (895, ML.)
Astari (?) (Astarigrad)	499 (978, ML.)
Astiye / İstiye	785 (1060, T.), 825 (IV. Mehmed, ML.E.K.), 980 (IV. Mehmed, ML.)
Aşudi	604 (991, T.ML.K.)
Atak	208 (947, T.)
Atina	196 (946, T.E.), 442 (Kanunî, ML.), 484 (977, ML.As.), 1062 (Ts., ML.)
Atranos	453 (Kanunî, E.)
Avlonya	1m (835, T.), 34 (912, T.), 94 (926, T.), 99 (926, ML.As.E.K.), 469 (967, T.), 786 (1065, As.), 948 (1290, T.), 1078 (Ts., ?)
Avratpazarı	759 (1044, E.)
Avrathisarı	70 (925, ML.E.), 403 (Kanunî, ML.E.K.)
Avşar	178 (943, ML.K.), 1066 (Ts., ML.)
Ayandon	456 (Kanunî, E.)
Ayas	110 (928, ML.K.), 254 (954, ML.K.), 450 (Kanunî, ML.K.), 789 (1069, T.)
Ayasluğ	8 (883-888, ML.), 87 (Kanunî, ML.), 139 (934, T.), 148 (935, ML.), 414 (Kanunî, ML.),

Yer	Defter
Ayasluğ	537 (983, ML.), 842 (1105, T.), 1080 (Ts.),
Ayasofya	670 (III.Murad, E.)
Ayazmend	44 (Ts., ML.)
Aydın	T/1m (855-857?), 8 (883-888, ML.), 66 (924, T.), 87 (Kanunî, ML.), 129 (932, As.), 139 (934, T.), 148 (935, ML.K.), 166 (937, ML.E.K.), 176 (939, ?), 238 (952, As.), 270 (957, ML.), 516 (980, T.), 700 (III. Mehmed, T.), 786 (1065, As.), 806 (1087, ML.), 841 (1105, T.), 844 (1105, T.), 858 (1110, T.), 893 (1237, Bahriye)
Ayntab	186 (943, Ml.T.K.), 231 (950, T.), 301 (964, E.), 371 (Kanunî, ML.E.), 488 (977, T.), 938 (1191, T.), 963 (1291?), 998 (932, E.K.)
Aynaroz	723 (1022, ML.E.)
Azak	214 (949, ML.E.K.)
A'zâz	181 (943, ML.E.K.), 378 (Kanunî) 391 (Kanunî, T.)
Baalbek	169 (932-938, T.)
Bâb	617 (993, T.)
Babaeski	286 (960, E.), 541 (II.Selim?), 956 1238, T.)

Yer	Defter
Baban	352 (972, ML.T.)
Bacı	582 (Kanunî, ML.E.)
Badra	36 (?, ML.E.)
Badracık	108 (928-937, ML.), 445(Ts., ML.E.), 487 (977, T.)
Baf	779 (1052, T.)
Bafra	41(II.Bayezid, T.), 37 (898, ML.)
Bağdad	245 (940-953, As.), 313 (966, T.), 386 (Kanunî, E.K.), 623 (994, ML.) 690 (1008, Adliye), 746(1035, As.), 1028 (Ts., ML.), 1049 (Ts., ML.) 1073 (Ts., III.Murad?)
Bakriç	348 (971 ?), 355 (973, ML.), 359 (973, ML.), 612 (992, ML.E.), 617 (993, T.), 728 (I.Ahmed, T.)
Bâlâ	139 (934, T.)
Balagirive	912 (III.Ahmed, ML.)
Balat (Sığla)	842 (1105, T.)
Balıkesir	334 (969, As.)
Balis	617 (993, T.)
Balya	59 (992, ML.E.K.) -334
Balyabadra	390 (Kanunî), 509 (979, T.), 712 (1022, ML.E.As.), 1046 (Ts., ML)
Bana (Tatarpazarcık)	211 (948, ML.E.K.), 1066 (Ts., Ml.)
Bar	499 (978, ML.)
Barçınlu (Hüdavendigâr)	515 (979, T.)
Barin	1052 (Ts., ML.E.)
Barit	564 (Ts., ML.K.)
Barnavar	593 (ML.E.K.)

Yer	Defter
Barsum	1079 (Ts.)
Basra	282 (959, ML.K.), 313 (966, T.), 534 (982, T.ML.K.), 1022 (Ts., ML.)
Başya	134 (932, T.)
Batnoz (Sakız)	537 (983, ML.)
Batum	710 (1019, As), 1031 (Ts., T.)
Bayburd	60 (922-924, ML.E.T.K.), 95 (Ts., T.), 154 (956, T.), 199 (937, E.), 387 (Kanunî, ML.), 636 (1000, ML.E.K.), 966 (937, ML.E.K.), 1061 (Ts., ML.)
Bayındır	402 (Kanunî, ML.E.K.)
Bayramlu	13 (Fatih, ML.), 37 (898, ML.) 557 (II. Selim, E.), 716 (1022, ML.E.), 255 (Ordu), 954, ML.E.K.)
Beçkerek	365 (974, T. Sınırnâme, K.)
Behisni	71 (925, ML.E.), 123 (930, ML.), 156 (937, E.K), 163 (937, T.), 181 (943, ML.), 408 (937, ML.), 997 (954, ML.)
Behram	44 (Ts., ML.), 453 (Kanunî, E.), 1050 (Ts., ML.E.)
Behramşah	339 (970, T.)
Bekiri	972 (Ts., T.)
Belgrad	144 (934, ML.K.), 316 (967, ML.K.), 437 (Kanunî, ML.), 827 (1099, As.)

Yer	Defter
Belgrad	849 (1105, As.), 948 (1290, T.), 1042 (Ts., As.T.)
Belih	667 (III.Murad, ML.)
Belkavak	589 (988, As.)
Belviran	63 (924, ML.), 455 (Kanunî, ML.E.), 615 (992, E.)
Bender	860 (1112, ML.), 912 (III.Ahmed, ML.), 935 (1190, T.)
Benefşe	883 (1128, ML.)
Beni Atike	192 (945, ML.)
Beni Beşare	559 (II. Selim, ML.E.)
Beni Cehim	192 (945, ML.)
Beni Kınane	192 (945, ML.)
Beni Rabia	991 (Ts., T.)
Berda	913 (1145, T.), 903 (1140, ML.)
Berendi	109 (928, ML.), 110 (928, ML.K.), 450 (Kanunî, ML.K.), 254 (954, ML)
Bergama	44 (Ts., ML.), 198 (946, T.As.), 334 (969, As.), 1020 (Ts., E.), 1033 (Ts., E.), 1050 (Ts., ML.E.)
Bergos	541 (II. Selim ?) 956
Berkofça	82 (I. Selim, T.E.), 130 (932, ML.E.), 495 (978, ML.E.), 538 (983, ML.) 566 (II. Selim ?), 992 (Ts., As.)
Bey	247 (953, As.)
Beypazarı	1033 (Ts., E.)
Beyrut	169 (932-938, T.)
Beyşehri	40 (906, ML.), 118 (929, T.),

Yer	Defter
Beyşehri	119 (929, T.), 392 (Kanunî), 399 (Kanunî, ML.E.), 599 (989, T.), 934 (1179, T.), 968 (Ts., As.), 188 (944, T.)
Biga	59 (922, ML.E.K.), 72 (925-936, T.), 166 (937, ML.E.K.), 278 (959, As.), 334 (969, As.), 535 (982, T.), 536 (982, E.) 569 (984, As.), 683 (1004, T.), 700 (III. Mehmed, T.E.), 731 (I. Ahmed, T.), 813 (1093, T.), 844 (1105-1110, T.E.), 893 (1237, Bahriye), 954 (1233, T.), 957 (1238, T.)
Bihilişte (Manastır)	433 (Kanunî, ML.E.)
Bihor	368 (Kanunî, ML.E.), 495 (978, ML.E.), 1029 (Ts., T.As.)
Bilecik	515 (979, T.)
Birecik	64 (924, ML.), 184 (943, ML.K.), 279 (959, ML.K.), 378 (Kanunî, ?), 391 (Kanunî, T.), 451 (Kanunî, T.), 488 (977, T.), 496 (978, ML.K.), 501 (978, ML.K.), 617 (980, ML.), 710 (1019, As.), 764 (1045, T.), 998 (932, E.K.)

Yer	Defter
Bi'retü'l-Fırad	378 (Kanunî, ?)
Birgi	I/Im (855-857, ?), 87 (Kanunî, ML.), 148 (935, ML), 806 (1087, ML.)
Bitlis	189 (944, T.), 208 (947, T.), 413 (Kanunî, ML.E.)
Bodrum	337 (970, ML.)
Boğazkesen	116 (929, T.), 425 (Kanunî, T.), 732 (I.Ahmed, T.)
Bokay	679 (III.Murad, T.)
Bolu	51 (921, ML.), 86 (I. Selim, T.), 88 (I.Selim, ML.), 250 (953, As.), 425 (Kanunî, T.), 438 (Kanunî, ML.E.K.), 459 (975, As.), 460 (975, ML.), 463 (975, ML.), 465 975, As.), 504 (977-978, ML.), 575 (987, As.), 576 (987, As.), 584 (987, ML), 587 (987, M.), 618 (993, As.), 783 (1055, T.E.), 809 (1089, T.), 851 (1106, T.), 893 (1237, Bahriye), 994 (Kanunî, ML.E.K.)
Bolvan	161 (937, T.E.), 428 (Kanunî, ML.)
Borac	211 (948, ML.E.K.)
Boran	617 (993, T.)
Borana	226 (950, As.K.)
Borlu	86 (I. Selim,T.)
Bosna	5m (883, T.), 24 (894, ML.),

Yer	Defter
Bosna	28 (904, ML.),56 (922, T.), 57 (922, T.), 157 (937, ML.K.), 164 (937, T.Ev.), 193 (946, T.), 201 (947, T.), 212 (948, As.), 211 (948, ML.E.K.), 284 (960, ML), 285 (960, ML.), 379 (Ts., ML.), 411 (Kanunî, T.), 432 (947, ML.), 435 (Kanunî, ML.), 440 (Kanunî, As), 462 (975, E.), 533 (ML.E.K.), 546 (II. Selim, M), 553 (II. Selim, T.), 556 (II. Selim, T.), 622 (994, ML.E.), 647 (III. Murad, T), 728 (I. Ahmed, T.), 742 (1033, ML.E.), 804 (1083, Dahiliye), 861 (1113, ML.), 974 (Ts., ML.), 983 (Ts., ML.), 1009 (Ts., T.), 1013 (Ts., As.), 1014 (Ts., ML.), 1071 (947, Dahiliye), 1072 (Ts., As.)
Boyabad	327 (968, ML.E.)
Bozabad	295 (963, T.)
Bozapa Tatarları	226 (951, As.), 303 (964, As.)
Bozcaada	434 (Kanunî, ML.E.), 702 (III. Mehmed, ML.K.)
Bozdoğan	I/1m (855-857), 148 (935, ML.), 414 (Kanunî, ML.)

Yer	Defter
Bozok	155 (936, ML.), 218 (949, ML.), 262 (955, E.K.), 302 (964, T.E.), 315 (966, ML.), 322 (967, ML.), 389 (Kanunî, ?), 448 (Ts., ML.), 760 (1044, As.), 786 (1065?, As.), 843 (1105, T.), 852 (1107-1186, T.), 867 (1119, T.), 934 (1179, T.), 998 (932, E.K.), 305 (965, T.)
Bozöyük	940 (1193, Saray, İktisat)
Bozulus	200 (947, ML.E.K.)
Böğürlüce	224 (950, As.)
Bratar	804 (1083, Dahiliye)
Budaközü	322 (967, ML.)
Budin	314 (966-67, ML.), 329 (968, T.), 343 (970, ML.K.), 345 (970, T.), 388 (Kanunî, ML.), 410 (953, ML.), 449 (953, ML.), 590 (988, T.), 592 (988, ML.E.), 611 (999, ML.K.), 691 (1008, Dahiliye), 1044 (Ts., T.)
Bulgarlı	254 (954, ML.K.)
Burdur	960 (1277, E.)
Bursa	113 (928, E.), 166 (937, ML.E.K.), 246 (953, As.), 334 (969, As.), 453 (Kanunî, E.), 735 (1027, T.), 859 (1110, ML.), 931 (1168, Saray),

Yer	Defter
Bursa	940 (1193, Saray, İktisat),
Bursa	1033 (Ts., E.), 1064 (Ts., E.)
Caber	667 (III. Murad, ML.)
Candar (Kastamonu)	23 m.(892, ML.E.),
Canik	13 (Fatih, ML.), 53 (921-939, T.), 54 (920-921, ML.), 384 (Kanunî, T.), 760 (1044, As.), 786 (1065, As.), 843 (1105, T.), 852 (1107-1186, T), 934 (1179, T.), 982 (Ts., As.)
Cebele	512 (979, ML.K.)
Cebel-i Âlâ (Halep)	524 (980, ML.T.K.)
Cebel-i Hınzır	228 (950, ML.K.)
Cebel-i Seman (Halep)	391(Kanunî, T.)
Cemale	305 (965, T.)
Cemmase	617 (993, T.)
Cemşid	247 (953, As.)
Cevazir	1028 (Ts., ML.)
Cezâyir Eyaleti	731 (I. Ahmed, T.)
Cezire	406 (Kanunî, ML.E.)
Cezire-i Koyun	314 (966-967, ML.), 410 (Kanunî, ML.)
Cica	6 (Ts., ML.T.)
Cincife (Erzincan)	79 (926, ML.)
Cisr-i Ergene	915 (1145, Saray)
Cisr-i Mustafa Paşa	915 (1145, Saray)
Civanrud	1066 (Ts., ML.)
Cubas	257 (957, ML.)
Culap	295 (963, T.)
Cum	378 (Kanunî, ?)
Cünin	559 (II. Selim, ML.E.)
Çağa	86 (I. Selim, T.)

Yer	Defter
Çaldıran	911 (III. Ahmed, ML.)
Çamurlu	224 (950, As.)
Çan	59 (922, ML.E.K.) 334 (969, AS)
Çanad	365 (974, T.Sınurnâme K.), 580 (987, Ferman ve Hududnâme K.)
Çapakcur	764 (1045, T.)
Çatalca	36 (ML.E.), 225 (950, As)
Çayhisar	334 (969, As.)
Çaynitçe	1043 (Ts., ML.)
Çelebipazarı	804 (1083, Dahiliye)
Çemişgezek	64 (924, ML.), 213 (948, T.K.), 764 (1045, T.), 998 (932, E.K.)
Çepne	317 (967, Saray)
Çernovi	382 (Kanunî, ML.E.)
Çeska	134 (932, T.)
Çeşme	139 (934, T.), 148 (935, ML.), 537 (983, ML.)
Çetroz	70 (925, ML.E.), 433 (Kanunî, ML.E.), 986 (Ts., ML.E.K.)
Çıldır	653 (III. Murad, T.), 818 (1098, T.)
Çimenili	455 (Kanunî, ML.E.)
Çine	842 (1105, T.)
Çingâne	170 (938, As.T.K.), 191 (944, ML.), 206(947, .As.), 299 (963, As.)
Çirmen	50 (921, ML.E.), 128 (932, TK.), 172 (938, As.),
Çirmen (Çermen)	385 (Kanunî, ML.E.) 394 (Kanunî, T.), 518 (980, As.), 521 (980, ML.E.), 625 (994, As.),
Çirmen (Çermen)	643 (1003, As.), 651 (III. Murad, ML) 847 (1105, T.),
Çirmük	64 (924, ML.), 998 (932, E.K.)
Çokunya	372 (Kanunî, ML.E.K.)
Çorlu	185 (943, E.), 210 (947, E.), 286 (960, E.), 541 (II. Selim, ?), 370 (1051, As.), 956 (1238, T.)
Çorş	911 (III. Ahmed, ML.)
Çorum	444 (Kanunî, ML.E.), 760 (1044, As.), 786 (1065, As.), 843 (1105, T.) 852 (1107-1186, T.), 934 (1179, T.), 982 (Ts., T.As.)
Çöke	817 (1097, Tapu)
Çubuk	802 (1082, E.)
Çubukâbâd	582 (987, As.)
Daday	456 (Kanunî, E.)
Dağbeyi	I/Im (855-857, ?)
Dağıstan (Gence, Karabağ)	699 (III. Mehmed, T.E.)
Darende	156 (937, E.K.), 1019 (Ts., T.As.)
Davudpaşa	670 (III. Murad, E.)
Debreçin	634 (1000, ML.)
Değirmencik	800 (1080, ML.),
Delvine	273 (958, ML.), 462 (975, E.), 608 (991, ML.K.), 786 (1065, As.)
Demirhisar	3 (869, ML.), 7 (883, Fatih), 70 (925, ML.E.), 403 (Kanunî, ML.E.)
Derbisak	617 (993, T.)

Yer	Defter
Develi	46 (II. Bayezid, ML.), 455 (Kanunî, ML.E.)
Devrekâni	23m.(892, ML.E.), 456 (Kanunî, E.)
Deyrikaraman	912 (III. Ahmed, ML.)
Dezmar	668 (III. Murad, T.)
Dızak	699 (III. Mehmed, T.E.)
Dimetoka	20 (890, ML.E.), 73 (921-925, T.E.), 138 (934, T.E.), 220 (949, T.E.), 341 (970, E. Hududnâme), 915 (1145, Saray), 932 (1174, Saray), 992 (Ts., As.)
Dimitrofça	437 (Kanunî, ML.)
Direger	661 (III. Murad, T.)
Direnofça (Direnof)	130 (932, ML.E.), 359 (973, ML.)
Divriği	95 (Ts., T.), 156 (937, E.K.), 163 (937, T.), 252 (954, ML.), 256 (954, ML.), 262 (955, E.K.), 408 (Kanunî, ML.E.K.), 786 (1065, As.), 852 (1107-1186, T.), 934 (1179, T.), 1019 (Ts., T.As.), 1036 (Ts., T.) 843 (1105, T.)
Diyarbekir	64 (924, ML.), 200 (947, ML.E.K.), 310 965, T.), 313 (966, T.), 358 (973, T.), 528 (981, T.), 561 (II. Selim, ?), 690 (1008, Adliye), 764 (1045, T.), 924 (1157, T.)

Yer	Defter
Diyarbekir	937 (1191, t.), 939 (1191, T.), 965.(Ts., K.), 998 (932, E.K.)
Dobrican	133 (932, ML.K.)
Dolca	1056 (Ts., ML.)
Doliçe	1048 (Ts., ML.)
Dömeke	36 (?. MLE.)
Draman	3 (869, Maliye), 7 (883, Fatih), 143 (934, T.E.), 403 (Kanunî, ML.E.) 723 (1022, ML.E.), 932 (1174, Saray), 959 (1273, ML.E.)
Drama-Zihne (Selanik)	70 (925, ML.E.)
Dubnitsa	1043 (Ts., ML.)
Dukakin	367 (Kanunî, Dahiliye), 499 (978, ML.), 786 (1065, As.)
Duragan	327 (968, ML.E.), 456 (Kanunî, E.)
Dündarlu	254 (954, ML.K.), 786 (1065, As.)
Düşkaya	529 (981, T.) (Kars)
Ebri	702 (III. Mehmed, ML.K.)
Ebruman	1066 (Ts., ML.)
Edincik	453 (Kanunî, E.)
Edirne	77 (925, ML.E.), 210 (947, E.), 220 (949, T.), 222 (950, ML.), 306 (965, E.), 311 (965, E.), 370 (Kanunî, MLE.K.), 494 (978, ML.), 498 (978, E.), 597 (989, E.K.) 643 (1003, As.), 705 (1017, As.), 719 (1022, E.),

Yer	Defter
Edirne	729 (I. Ahmed, ML.K.), 799 (1080-1082, As.), 817 (1097, Tapu), 915 (1145, Saray), 932(1174, Saray), 933 (1177, Saray), 979 (Ts., E.), 992 (Ts., As.), 1001(Ts., ML.), 1070 (Ts., Vakıf)
Eflak	16 (II. Mehmed, ML.E.)
Eğri	704 (1016, As.), 1032 (Ts., T.)
Eğrigöz	152 (935, T.)
Elbasan	367(Kanunî, Dahiliye), 786 (1065, As.)
Elbistan	124 (931, T.), 216 (949, ML.), 402 (Kanunî, ML.E.K.), 758 (1042-1043, T.)
Emlâk	802(1082, E.)
En-nahşa	69 (925, ML.)
Erciyes	693 (1009, T.)
Erdalan	1066 (Ts., ML.)
Erdebil	902 (1140, ML.)
Ereğli	63 (924, ML.), 86 (I.Seli 185 (943, m, T.), E.), 210 (947, E.), 455 (Kanunî, ML.E.), 930 (1165, E.), 1047 (Ts., ML.)
Ergani	64 (924, ML.), 764 (1045, T.), 998 (932, E.K.)
Ergene	20 (890, ML.E.), 172 (938, As.), 643 (1003, As)
Ermenek	1 (888, E.), 31 (II. Bayezid, ML)
Erzincan	60 (922, ML.E.T.K.), 154 (936, T.),

Yer	Defter
Erzincan	168 (937, K.), 199 (937-947, E.)
Erzurum	183 (943-944, T.), 190 (944, T.), 197 (946, T.), 199 (937-947, E.), 205 (947, ML.E.K.), 313 (966, T.), 387 (Kanunî, 935), (ML.E.K.), 426 (Kanunî, Hariciye), 468 (976, T.), 540 (II. Selim, ML.E.), 690 (1008, Adliye), 760 (1044, As.), 818 (1098, T.), 857 (1110, Adliye), 874 (1126, T.), 875 (1127, T.), 921 (1152-1153, T.), 936 (1191, T.), 953 (1224-1229, T.), 966 (Ts., ML.E.K.), 967 (Ts., T.)
Erzurumâbâd	154 (936, T.)
Eski Menderes	334 (969, As.)
Eskihisar	25 (895, ML.), 138 (934, T.E.)
Eskiil	32 (II. Bayezid, ML.), 615 (992, Ev.), 636 (1000, ML.E.K.), 1061 (Ts., ML.)
Eskişehir	931 (1168, Saray), 940 (1193, Saray, İktisat)
Eskizağra	597 (989, E.K.)
Estergon	388 (Kanunî, ML.), 410 (Kanunî, ML.), 449 (Kanunî, ML.), 1037 (Ts., ML.), 1044 (Ts., T.), 1065 (Ts., ML.)
Evreşe	434 (Kanunî, ML.E.) 702 (III. Mehmed, ML.K.)

Yer	Defter
Eyinvar	593 (988, ML.E.K.)
Eyüb İli	972 (Ts., T.)
Eyüb Sultan (Has)	541 (II.Selim, ?)
Ezinepazarı	59 (922, ML.E.K.)
Feke	178 (943, ML.K.)
Fener	36 (?, ML.E.)
Feslek	44 (Ts., ML.)
Fiğli	20 (890, ML.E.)
Filek	335 (969, T.), 343 (970, ML.K.), 782 (1054, T.), 791 (1070, T.) 1032 (Ts., T)
Filibe	26 (895, ML.), 151 (935, Saray), 220 (949, T.), 222 (950, ML.), 224 (950, As.), 354 (973, As.), 597 (989, E.K.), 725 (1024, S.), 766 (1046, T.), 992 (Ts., As.), 993 (1177, Saray)
Florina (Manastır)	16m.(886, ML.), 235 (951, ML.E.), 722 (1022, ML.), 1058 (Ts., ML.)
Firecik	138 (934, T.E.), 341 (970, E. Hududnâme), 915 (1145, Saray)
Foça	174 (939, T.), 1043 (Ts., ML.)
Fotra	I/Im. (855-857, ?)
Galata	116 (929, T.), 210 (947, E.), 240 (952, Ev.), 231m (958-981, Masârıfât)
Galos	487 (977, T.)
Gargajal	381 (Kanunî, ML.), 646 (III.Murad, ML.)

Yer	Defter
Gazze	131 (932, T.E.), 265 (955, ML.E.), 304 (964, ML.E.K.), 312 (965, ML.E.), 522 (980, E.ML.), 602 (990, E.ML.), 950 (1022, ML.), 1015 (Ts., ML.E.)
Gebze	116 (929, T.), 630 (999, ML.E.), 733 (I.Ahmed, ML.E.)
Geçmelik	410 (Kanunî, ML.)
Geçvan (Kars)	627 (996, T.), 837 (1104, T.), 839 (1104, T.) (Kars)
Gelibolu	12 (879, ML.E.), 67 (924, ML.), 75 (925, ML.E. Bahriye, K.) 434 (Kanunî, ML.E.) 490 (977, E.), 680 (1003, T.), 702 (III. Mehmed, ML.K.), 724 (1023, ML.E.) 731 (I.Ahmed, T.), 818 (1098, T.), 893 (1237, Bahriye), 954 (1233, T.)
Gelinkirasa	802 (1082, E.),
Kelmeriye (Selanik)	736 (1028, As.)
Gelmişim	930 (1165, E.)
Gence	699 (III. Mehmed, T.E.), 903 (1140, ML.K.), 913 (1145, T.), 914 (1146, T.)
Gerede	86 (I. Selim, T.), 460 (975, ML.)
Gerger	71 (925, ML.E.), 123 (930, ML.E.), 163 (937, T.), 408 (Kanunî, ML.E.K.), 699 (III. Mehmed, T.E.),

Yer	Defter
	911 (III. Ahmed, ML.)
Gernovi	416 (Kanunî, ML.As.)
Gersin	802 (1082, E.)
Gevaş	639 (1001, ML.)
Geyve	426 (Kanunî, Hariciye)
Grebene	350 (972, ML.E.)
Girid	799 (1080-1082, As.), 801 (1081, T.), 820 (IV.Mehmed, ML.E.K.), 825 (IV.Mehmed, ML.E.K.), 980 (IV.Mehmed, ML.)
Girne	779 (1052, T.)
Göksu	617 (993, T.)
Göksun	402 (Kanunî, ML.E.K.)
Göl	23 m. (892, ML.E.)
Göl	456 (Kanunî, E.)
Göle	365 (974, T.Sunurnâme K.), 580 (987, Ferman ve Hududnâme ML.K.)
Gölegiren	769 (III.Murad, T.) (Lori)
Gönen	44 (Ts., ML.)
Gördos	796 (1076, ML.)
Görele	116 (929, T.)
Göri	900 (1140, ML.E.)
Görice	70 (925, ML.E.), 433 (Kanunî, ML.E.), 973 (Ts., ML.)
Gözene	604 (991, T.ML.K.)
Grad	499 (978, ML.)
Gur	192 (945, ML.)
Gülek	221 (950, T.), 227 (950, T.), 1067 (Ts., ML.)
Gülnar	31 (II. Bayezid, ML.)
Gümerkan	802 (1082, E.)
Gümrük	802 (1082, E.)
Gümülcine	70 (925, ML.E.), 143 (934, T.E.), 341 (970, E. Hududnâme), 597 (989, E.K.) 702 (III. Mehmed, ML.K.), 932 (1174, Saray)

Yer	Defter
Gümüş	161 (937, T.E.)
Gümüş Madeni	90 (I. Selim, ML.E.)
Gümüşhâne	52, 288, 387
Güney	529 (981, T.)
Güney Penbik	769 (III. Murad, T.)
Günyüzü	515 (979, T.)
Gürcistan	525 (981, ML.K.), 527 (981, T.), 953 (1224-1229, T.), 1035 (Ts., ML.)
Güvercinlik	402 (Kanunî, ML.E.K.), 604 (991, T.ML.K.)
Güzelhisar	87 (Kanunî, ML.), 148 (935, ML.)
Hacılu	254 (954, ML.K.), 789 (1069, T.)
Haçin	699 (III. Mehmed, T.E.)
Hakeri (Gence)	699 (III. Mehmed, T.E.)
Halep	93 (926, ML.E.K.), 125 (931, T.), 146 (934, ML.), 271 (957, T.), 279 (959,ML.), 280 (959, T.), 313 (966, T.), 391 (Kanunî, T.), 397 (Kanunî, ML.E.), 422 (Kanunî, T.) 454 (Kanunî, ML.E.K.), 493 (978, ML.E.K.), 524 (980, ML.T.K.), 530 (981, ML.K.) 544 (II. Selim, T.), 545 (II. Selim, T.), 564 (Ts., ML.K.), 610 (992, ML.), 690 (1008, Adliye), 786 (1065, As.), 834 (1103, ML.),

Yer	Defter
Halep	963 (1291), 998 (932, E.K.), 1040 (Ts., ML.)
Halhana (Erdebil)	902 (1140, ML.), 903, 910 (III. Ahmed, ML.) 913 (1145, T.)
Halilür-rahman	289 (961, ML.), 346 (970, T.), 602 (990, E.ML.)
Halomiç	390 (Kanunî, ?), 509 (979, T.), 712 (1022, ML.E.As)
Halonik	416 (Kanunî, ML.As), 452 (Kanunî, ML.)
Hama	137 (933, T.), 233 (951, ML.E), 336 (970, E.ML), 340 (970, E.ML.), 344 (970, ML.), 391 (Kanunî, T.), 418 (Kanunî, ML.E.), 519 (980, E.ML.), 520 (980, T.), 564 (Ts., ML.K.) 998 (932, E.K.), 1052 (Ts., ML.E), 1068 (Ts ?), 137/1 (933, ?)
Hamamlu	604 (991, T.ML.K.)
Hamedan	907 (III.Ahmed, ML.)
Hamid	30 (906, ML.), 107 (927, T.), 121 (929, ML.), 159 (937, Askeriye), 176 (939, ?) 244 (952, ML.), 349 (971, As), 438 (Kanunî, ML.E.K.), 609 (991, ML.), 626 (995, ML.) 786 (1065, As.), 841 (1105, T.),

Yer	Defter
Hamid	851 (1106, T.), 994 (Kanunî, ML.E.K.), 1016 (Ts., ML.)
Hamidili	118 (929, T.), 994 (Ts., ML.)
Hani	134 (932, T.)
Hanya	785 (1060, T.), 822(III. Mehmed, ML.E.), 980 (II. Mehmed, ML.)
Hapsamane	255 (954, ML.E.K.), 562 (II. Selim, ?)
Harameyn	859 (1110, ML.)
Harput	64 (924, ML.), 764 (1045, T.), 991 (Ts., T.), 998 (932, E.K.)
Harran	295 (963, T.)
Hasanâbâd	1066 (Ts., ML.)
Hasandağı	972 (Ts., T.)
Hasköy	172 (938, As.), 541 (II. Selim, ?), 643 (1003, As.), 705 (1017, As.),
Hasköy	956 (1238, T.) 231 m. (958-981, Masârıfât)
Haslar (Eyûb Sultan)	210 (947, E), 286 (960, E), 541 (II.Selim, ?)
Hass-ı Mahmud Paşa	597 (989, E.K.)
Hatman	318 (967, ML.), 335 (969, T.), 388 (Kanunî, ML.), 410 (Kanunî, ML.), 449 (Kanunî, ML?), 550 (II. Selim, ML.), 662 (III. Murad, T.), 675 (III. Murad, T.), 782 (1054, T.), 791 (1070, T.) 823 (IV. Mehmed, ML.K.), 824 (IV. Mehmed, ML.K.),

Yer	Defter
Hatman	981 (Ts., ML.), 1003 (Ts., ML.) 1032 (Ts., T.), 1044 (Ts., T.)
Hatun İli	274 (958, ML.), 541(II. Selim, ?), 956 (1238, T.)
Hatunsaray	455 (Kanunî, ML.E.), 930 (1165, E.)
Havar	1002 (?, ML.K.)
Havran	169 (932-938, T.), 430 (Kanunî, ML.), 491 (977, ML.), 1034 (Ts., T.)
Haymane-i Padişahî	117 (929, ML.E.K.)
Hayrabolu	185 (943, E.), 210 (947, E.), 286 (960, E.), 303 (964, As.), 370.Kanunî, ML.E.K.), 541 (II. Selim, ?), 766 (1046, T.), 956 (1238, T.)
Hazale	702 (III. Ahmed, ML.K.)
Hazergrad	382 (Kanunî, ML.E.)
Helb	856 (1108, ML.)
Hemşin	831 (1100-1106, ML), 1031 (Ts., T.)
Herse	261 (955, T.)
Hersek	5 (882, Maliye), 68m. (925, ML.K.), 76 (925, T.), 78 (925, T.), 91 (926, T.) 96 (926, T.), 150 (935, T.), 174 (939, T.), 198 (946, T.As.), 207 (947, T.), 209 (947, T.), 268 (957, T.), 654 (III. Murad, ML.),
Hersek	861 (1113, ML.), 987 (Ts., ML.), 1076 (Ts.), 1027 (Ts., ML.), 1043 (Ts., ML.), 1063 (Ts., ML.) 995 (Ts., ML.)
Heştrud	902 (1140, ML.)
Hılle	623 (994, ML.), 1028 (Ts., ML.)
Hınıs	294 (963, ML.), 874 (1126, T.)
Hınzıri	802 (1082, E.)
Hırsova	215 (949, T.)
Hısn-ı Keyf	208 (947, T.), 617(993, T.), 764 (1045, T.), 991 (Ts., T.)
Hısn-ı Mansur (Adıyaman)	71 (925, ML.E.), 123 (930, ML.), 181 (943, ML.), 156 (937, E.K.), 387 (Kanunî, ML.), 419 (947, ML.)
Hızırbeyli	86 (I.Selim, T.)
Hoca	495 (978, ML.E.)
Hoçvan	529 (981, T.) (Kars)
Honaz	1051 (Ts., ML.)
Horpişte	424 (Kanunî, ML.E.K.), 433 (Kanunî, ML.E.), 986 (Ts., ML.E.K.)
Hoşalay	456 (Kanunî, E.)
Hotin	888 (1131, ML.), 899 (1140, ML.), 927 (1158, T.), 935 (1190, T.)
Hoy	911 (III. Ahmed, ML.)
Humus	233 (951, ML.E.), 281 (959, ML.E.), 340 (970, E.ML.), 391 (Kanunî, T.), 417 (Kanunî, T.),

Yer	Defter
Humus	502 (978, ML.E.K.), 998 (932, E.K.), 1026 (Ts., ML.E.)
Hurremâbâd	912 (III. Ahmed, ML.)
Hüdavendigâr	23 (892, ML.), 43 (II.Bayezid, As.), 111(928, ML.E.), 113 (928, E.), 166 (929, T.) 198 (946, T.As.), 246 (953, As.), 319 (967, As.), 453 (Kanunî, E.), 531 (946, E.), 683 (1004, T.) 735 (1027, T.), 810 (1090, T.), 893 (1237, Bahriye), 1059 (Ts., ML.)
Hüseyinâbâd	1066 (Ts., ML.)
İbrahimpaşa	670 (III. Murad, E.)
İçel	1 (Kanunî, E.), 31 (906, ML.), 83 (I.Selim, ML.), 118 (929, T.), 182 (928, ML.), 188 (944, T.), 272 (962, ML.), 387 (Kanunî, (935) ML.E.K.), 392 (931), 696 (1012, T.), 765 (1046, T.), 786 (1065, As.), 840 (1105, T.), 968 (C.983, As.), 1021 (992, ML.K.), 1061 (Ts., ML.)
İhtiman	224 (950, As.), 354 (973, As.)
İlâna	161(937, T.E.)
iliçi	1079 (Ts.)
İlok	437 (Kanunî, ML.)

Yer	Defter
İmroz	75 (925, ML.E.Bahriye K.), 434 (Kanunî, ML.E.), 702 (III. Mehmed, ML.K.)
İnebahtı	105 (927, ML.), 445 (Ts., ML.E.), 487 (977, T.), 664 (III.Murad, T.) 731 (I.Ahmed, T.), 797 (1079, As.), 886 (1130-1131, T.), 954 (1233, T.) 1060 (Ts., ML.E.)
İnebolu	23 m. (892, ML.E.)
İnegöl	3/1m. (873, As.), 334 (969, As.), 1059 (Ts., ML.)
İnik	984 (Ts., T.)
İnönü	152 (935, T.), 247 (953, As.), 515 (979, T.), 768 (1049, Saray), 931 (1168, Saray), 940 (1193, Saray İktisat)
İnsuyu	455 (Kanunî, ML.E.), 636 (1000, ML.E.K.)
İpek	17 (890, ML.)
İpsala	138 (934, T.E.), 702 (III. Mehmed, ML.K.), 774 (1051, ML.), 915 (1145, Saray), 971 (Ts., ML.), 1051 (Ts., ML.)
İran (?)	769 (III. Murad, T.), 896 (1139, E.), 910 (III. Ahmed, ML.), 939 (1191, T.)
İsfirlek	814 (845, As.)
İshaklu	455 (Kanunî, ML.E.)
İskefser	13 (Fatih, ML.), 41 (II. Bayezid, T.), 557 (II. Selim, E.), 562

Yer	Defter
İskenderiye (İşkodra)	26 m.(902, T.)
İskenderun	109 (928, ML), 110 (928, ML.K.), 450 (Kanunî, ML.K.), 1029 (Ts., T.As.)
İspir	199 (937-947, E.), 874 (1126, T.)
İstanbul	210 (947, E.), 210 m., 231 m.(950, T.), 240 (952, E.), 251(953, E.), 341 (970, E. Hududnâme), 426 (Kanunî, Hariciye), 670 (III. Murad, E.), 859 (1110, ML.), 889 (1131, ML.)
İstanköy	640 (1001, ML.As.K)
İstolni Belgrad	497 (978, T.), 657 (III. Murad, ML.K.)
İşgradin	211 (948, ML.E. K.)
İşkodra	17 (890, ML.), 26 m (902, T.), 367 (Kanunî, Dahiliye), 500 (978, ML.E.K.), 786 (1065, As.), 1029 (Ts., T.As.)
İştib	70 (925, ML.E.), 74 (925, T.), 141 (934, T.), 224 (950, As.), 354 (973, As.), 523 (980, T.As.), 975 (Ts., ML.)
İvraca	416 (Kanunî, ML.As.)
İvranya	74 (925, T.), 523 (980, T.As.)
İzdin	196 (946, T.E.)
İzmir	148 (935, ML.), 166 (929, T.), 537 (983, ML.), 842 (1105, T.)

Yer	Defter
İzmirlik	161 (937, T.E.)
İznebol (Znepolje)	21 (892, T.), 130 (932, ML.E.)
İznik (İznikmid)	116 (929, T.), 246 (953, As.), 630 (999, ML.E.), 733 (I. Ahmed, ML.E.)
İzvornik	24 (894, ML.), 171 (938, T.), 175 (939, ML.), 259 (955, ML.) 260 (955, ML.E.K.), 376 (Kanunî, T.), 395 (Kanunî, T.), 05 (Ts., ML.), 655 (III. Murad, T.), 728 (I. Ahmed, T.), 743 (1033 ML.E.)
Kabakoz	41 (II. Bayezid, T.)
Kağızman (Kuzey ve Güney)	627 (996, T.), 837 (1104, T.), 839 (1104, T.), 1069 (Ts., ML.)
Kâhta (Gâhta)	71 (925, ML.E.), 123 (930, ML.E.), 156 (937, E.K.), 163 (937, T.)
Kakun	192 (945, ML.)
Kalamata	560 (II. Selim, ML.E.As), 565 (II.Selim, T.), 879 (1128, ML.)
Kalecik	97 (926, T.)
Kalikviran	589 (988, As.)
Kalkandelen	4 (881, ML.), 16 m. (886, ML.), 149 (935, ML.E.), 217 (949, T.), 232 (951, ML.E.)
Kalonya	261 (955, T.)
Kaloyan	3 (869, ML.), 7 (883, Fatih)
Kamaniçe	805 (1084, ML. Hududnâme, Hariciye)

Yer	Defter
Kân	219 (949, T.)
Kanad	352 (972, ML.T.)
Kandıra	630 (999, ML.E.), 116 (929, T.), 733 (I.Ahmed, ML.E.)
Kandiye	785 (1060, T.), 797 (1079, As.), 798 (1080, Dahiliye), 799 (1080-1082, As), 801 (1081, T.), 825 (IV.Mehmed, ML.E.K.), 980 (IV.Mehmed, ML.)
Kapulubük	667 (III.Murad, ML.)
Karacadağ	63 (924, ML.), 499 (978, ML.), 930 (1165, E.)
Karacakoyunlu	414 (Kanunî, ML.)
Karacaşehir	515 (979, T.), 940 (1193 Saray, İktisat)
Karadağ	106 (927, ML.), 122 (929, ML.K.), 1002 (?, ML.K.)
Karadonlu	133 (932, ML.K.)
Karaferye	70 (925, ML.E), 424 (Kanunî, ML.E.K.), 433 (Kanunî, ML.E.), 723 (1022, ML.E.) 986 (Ts., ML.E.K.)
Karahalil	802 (1082, E.)
Karahisar	46 (II. Bayezid, ML.), 85 (I. Selim, T.), 339 (970, T.), 455 (Ts., ML.E.)
Karahisar-ı Sâhib	147 (935, ML.), 162 (930-937, T.), 237 (952, As.), 320 (961, As.) 438 (Kanunî, ML.E.K.), 508 (979, T.), 574 (987, As.), 574m. (987, As.), 841 (1105, T.),

Yer	Defter
Karahisar-ı Sâhib	851 (1106, T.), 858 (1110, T.), 893 (1237, Bahriye), 994 (Kanunî, ML.E.K.)
Karahisar-ı Şarkî	85 (I.Selim, T.), 183 (943-944, T.), 255 (954, ML.E.K.), 339 (970, T.), 478 (977, ML.K.), 482 (977, ML.E.), 557 (II. Selim, E.), 562 (II. Selim, ?), 818 (1098, T.), 874 (1126, T.), 37 (898, ML.)
Karaisalu	254 (954, ML.K.), 450 (Kanunî, ML.K.)
Karaköy	6 (Ts., ML.T.)
Karaman	636 (1000, ML.E.K.), 32 (906, ML.), 40 (Ts., ML.), 6 (II. Bayezid, ML.), 58 (922, T.), 63(924, ML.), 118 (929, T.), 188 (944, T.), 272 (962, ML.), 371 (930, T.), 387 (Kanunî (935), ML.E.K.) 392 (Kanunî), 399 (Kanunî (931), ML.E.), 415 (Kanunî (948), ML.), 455 (Kanunî, ML.E.), 599 (989, T.), 636, 690 (1008, Adliye), 697 (1012, T.), 937 (1191, T.), 968 (C.983, As.), 972 (Ts., T.), 1085
Karamürsel	630 (999, ML.E.)
Karapınar	615 (992, E.)

Yer	Defter
Karasu	7 (883 II. Mehmed)
Karataş	31 (906, ML.)
Karayazı	984 (Ts., T.)
Karesi	72 (925-936, T.), 89 (I. Selim, T.), 153 (936, ML.), 277 (959, As.), 678 (993, As.), 683 (1004, T.), 697 (1012, T.), 786 (1065, As.), 841 (1105, T.), 851 (1106, T.), 1024 (999, E.)
Karinâbâd	915 (1145, Saray)
Karinova	126 (931, ML.)
Karlı	140 (934, T.)
Karlıili	731 (I. Ahmed, T.), 954 (1233, T.)
Kars	527 (981, T.), 529 (981, T.), 627 (996, T.), 807 (1088, T.), 813 (1093, T.), 818 (1098, T.), 837 (1104, T.), 839 (1104, T.)
Kars-ı Zülkadriye	326 (968, T.), 402 (Kanunî, ML.E.K.), 758 (1042-1043, T.), 938 (1191, T.), 949 (1221, T.)
Kartine (Mora)	390 (Kanunî, ?), 446 (Kanunî, ML.), 509 (979, T.), 560 (II. Selim, ML.E.As.), 605 (991, ML.E.), 714 (1022, ML.E.)
Kasaba	257 (954, ML.)
Kasrıkal	75 (925, ML.E.Bahriye, K.)
Kastamonu	23 m. (892, ML.E.), 249 (953, As.), 327 (968, ML.E.),

Yer	Defter
Kastamonu	375 (Kanunî, T.) 438 (Kanunî, ML.E.K.), 456 (Kanunî, E.), 461 (975, As.), 591 (988, As.), 601 (990, T.), 710 (1019, As.), 786 (1065, As.) 841 (1105, T.), 893 (1237, Bahriye), 893 (1237, Bahriye), 994 (Kanunî, ML.E.K.)
Kastelbahri	894 (1138, As.)
Kavala	7 (883, Fatih)
Kavurgalı	178 (943, ML.K.)
Kayağlıili	247 (953, As.)
Kayalar	6 (Ts., ML.T.)
Kayıili	334 (969, As.)
Kayseri	33 (906, ML.K.), 38 (888, T.), 118 (929, T.), 188 (944, T.), 371 (930, T.), 392 (Kanunî), 599 (989, T.), 786 (1065, As.), 937 (1191, T.), 968 (C.983, As.), 976 (951, ML.E.), 1085
Kebsud	44 (Ts., ML.)
Keçkemek	314 (966-67, ML.), 449 (Kanunî, ML.)
Kefe	214 (949, ML.E.K.), 370 (Kanunî, ML. E.K.), 920 (1150, ML.), 921 (1152-1153, T.)
Kelkit	154 (936, T.), 199 (937-947, E.), 387, 966
Kemah	60 (922, ML.E.T.K.), 95 (Ts., T.),

Yer	Defter
Kemah	154 (936, T.), 168 (937, K.)
Kendvan	902 (1140, ML.)
Keneşt	912 (III. Ahmed, ML.)
Kengiri (Çankırı)	97 (926, T.), 100 (927, ML.), 291 (962, E.), 375 (Kanunî, T.), 438 (Kanunî, ML. E.K.), 629 (997, As.),
Kengiri (Çankırı)	786 (1065, As.), 841 (1105, T.), 851 (1106, T.), 893 (1237, Bahriye), 991 (Ts., T.)
Kepsud	453 (Kanunî, E.), 1033 (Ts., E.)
Kerkük	1028 (Ts., ML.)
Kermud	902 (1140, ML.)
Kermüçek (Germüçük)	529 (981, T.)
Kerş	214 (949, ML.E.K.)
Kestane	352 (972, ML.T.)
Kestel	70 (925, ML.E.), 87 (Kanunî, ML.), 148 (935, ML.), 424 (Kanunî, Hariciye) 433 (Kanunî, ML.), 806 (1087, ML.)
Kesterye	70 (925, ML.E.), 424 (Kanunî, Hariciye), 433 (Kanunî, ML.)
Keşan	231m. (958-981, Masârıfât), 702 (III. Mehmed, ML.K.), 774 (1051, ML.)
Keşişlik	7 (883 II. Mehmed), 70 (925, ML.E.)
Keyvenan	912 (III.Ahmed, ML.)
Kıbrıs	696 (1012, T.), 708 (1017, Maliye), 779 (1052, T.), 831 (1100-1106, ML.),

Yer	Defter
Kıbrıs	832 (1102, T.), 958 (1241, T.)
Kınık	109 (928, ML.), 110 (928, ML.K.), 254 (954, ML.K.), 450 (Kanunî, ML.K.)
Kıraçova	4(881, ML.), 16 m. (886, ML.)
Kırçova	73 (921-925, T.E.), 149 (935, ML.E.), 217 (949, T.), 232 (951, ML.E.), 1006 (Ts., (929'dan evvel) K.)
Kırka	622 (994, ML.E.), 728 (I. Ahmed, T.), 861 (1113, ML.)
Kırkkilise	185 (943, E.), 210 (947, E.), 286 (960, E.), 370 (Kanunî, ML.E.K.), 541 (II. Selim, ?) 705 (1017, As.), 847 (1105, T.), 815 (1097-1099, As. Bahriye), 932 (1174, Saray), 956 (1238, T.)
Kırşehir	15, 19 (890, ML.E.), 95 (Ts., T.), 305 (965, T.), 599 (989, T.), 786 (1065, As.), 937 (1191, T.)
Kızılağaç	20 (890, ML.E.), 138 (934, T.E.)
Kızılca (Tuzla)	407 (Ts., As.), 1064 (Ts., E.)
Kızılhisar	196 (946, T.E.)
Kızılöz	6 (Ts., ML.T.)
Kızkulesi	732 (I.Ahmed, T.)
Kızuçan	874 (1126, T.), 875 (1127, T.)

Yer	Defter
Kiğı	64 (924, ML.), 874 (1126, T.), 998 (932, E.K.)
Kilef	878 (1127, ML.)
Kilidbahir	75 (925 ML.E.Bahriye, K.)
Kiliğra	215 (949 T.)
Kilis (Ayntab)	378 (Kanunî, ?), 391 (Kanunî, T.), 963 (1291)
Kirmanşah	912 (III.Ahmed, ML.)
Kirmasti	453 (Kanunî, E.), 1033 (Ts., E.)
Kite	453 (Kanunî, E.), 1020 (Ts., E.), 1033 (Ts., E.), 1064 (Ts., E.)
Klaverte (Mora)	390 (Kanunî, ?), 509 (979, T.)
Klis (Bosna)	26 (981, ML.As.), 284 (960, ML.), 285 (960, ML.), 533 (ML.E.K.), 546 (II. Selim, ML.), 553 (II. Selim, T.), 556 (II. Selim, T.) 622 (994, ML.E.), 647 (III. Murad, T.), 728 (I. Ahmed, T.), 861 (1113, ML.)
Klopotnik	1056 (Ts., ML.)
Kocacık Yörükleri	222 (950, As.), 614 (992, As.), 770 (1049, As.)
Kocaeli	116 (929, T.), 425 (Kanunî, T.), 436 (Kanunî, ML.), 438 (Kanunî, ML. E.K.), 630 (999, ML.E.), 683 (1004, T.), 731 (I.Ahmed, T.), 732 (I.Ahmed, T.), 733 (I.Ahmed, ML.E.),

Yer	Defter
Kocaeli	760 (1044, As.), 797 (1079, As.),
Kocaeli	818 (1098, T.), 844 (1105, T.), 893 (1237, Bahriye) 954 (1233, T.), 994 (Kanunî, ML. E.K.)
Koçanya	267 (957, ML.)
Koçhisar	46 (II. Bayezid, ML.), 972 (Ts., T.)
Komanat	79 (926, ML.)
Konar	526 (981, ML.As.)
Koniye	1031 (Ts., T.)
Konya	40 (906, ML.), 63 (924, ML.), 118 (929, T.), 119 (929, T.), 275 (958, ML.), 387 (935, ML.E.), 392 (Kanunî, T.), 399 (Kanunî, 928 ML.E.), 415 (946, ML.), 455 (924, ML.E.), 599 (989, T.), 786 (1065, As.), 930 (1165, E.), 937 (1191, T.), 968 (983, As.)
Kopan	214 (949, ML.E.K.), 353 (973, T.), 449 (Kanunî, ML.), 505 (978, T.), 563 (Ts., ML.K.), 659 (III.Murad, T.), 665 (III.Murad, ML.), 676 (III.Murad, ML.K.)
Korintos (Mora)	390 (Kanunî, ?), 446 (Kanunî, ML.), 509 (979, T.), 604 (991, T.ML.K.), 605 (991, ML.E.),
Korintos	714 (1022, ML.E.)

Yer	Defter
(Mora)	944 (1212, Tapu)
Korita (Kalairita)	712 (1022, ML.E.As.)
Koron	390 (Kanunî, ?), 560 (II.Selim, ML. E.As.) 565 (II.Selim, T.)
Kosun	69 (925, ML.K.)
Kotur	499 (978, ML.)
Kovacık	6 (Ts., ML.T.)
Koyulhisar	37 (898, ML.), 41 (II. Bayezid, T.), 478 (977, ML.K.), 482 (977, ML.E.), 557 (II. Selim, E.), 562 (II. Selim, ?)
Koyun	314 (966-67, ML.), 410 (Kanunî, ML.)
Kozeli	247 (953, As.)
Koznik	161 (937, T.E.), 404 (Ts., T.), 428 (Kanunî, ML.)
Kozyaka	23m. (892, ML.E.)
Koğans	154 (936, T.)
Kökas	199 (937-947, E.)
Köprü	196 (946, T.E.)
Köprülü	4 (881, ML.), 16m (886, ML.), 149 (935, ML.E.), 217 (949, T.), 232 (951, ML.E.)
Köstendil	21 (892, T.), 74 (925, T.), 141 (934, T.), 167 (937, ML.E.K.), 267 (957, ML.), 269 (957, T.), 523 (980, T.As.), 854 (1107-1112, T.), 924 (1157, T.)
Kral (Bosna)	18 (890, T.)
Kratorya	372 (Kanunî, ML. E.K.)
Kratova	267 (957, ML.)

Yer	Defter
Krilova	133 (932, ML.K.)
Kucacık	16 M (886, ML)
Kudüs	289 (956, ML.), 342 (970, E.), 346 (970, T.), 427 (924, ML.E.), 522 (980, E.ML.), 602 (990, E.ML.), 950 (1222, ML.), 1015 (937, ML.E.)
Kulb	64, 134 (932, T.) 764 (1045, T.)
Kureyşözü	636 (1000, ?)
Kurşunlu	161 (937, T.E.), 629 (997, As.)
Kusun	450 (Kanunî, ML.K.)
Kuştimur	450 (Kanunî, ML.K.)
Kuzeyalabert	769 (III. Murad, T.)
Kuzeypenbik	769 (III. Murad, T.)
Küçük Ardahan	527 (981, T.), 529 (981, T.), 669 (III.Murad, ML.), (Göle)
Küpdere	178 (943, ML.K.)
Küpeli	802 (1082, E.)
Küre	23m (892, ML.E.), 456 (Kanunî, E.)
Kütahya	3m (870, T.), 45 (II. Bayezid, ML.), 49 (918, ML.), 103 (927, ML.), 152 (935, T.), 237 (952, As.), 242 (952, ML.), 247 (953, As.), 328 (968, As.), 369 (989'dan önce E.), 438 (Kanunî, ML.E.K.), 447 (Kanunî, As.), 510 (979, As.), 511 (979, ML.), 515 (979, T.),

Yer	Defter
Kütahya	589 (988, As.), 682 (1004, T.), 786 (1065, As.), 841 (1105, T.), 858 (1110, T.), 893 (1237, Bahriye), 940 (1193, Saray, İktisat), 994 (Kanunî, ML.E.K.)
Lâb	1048 (Ts., ML.), 1057 (Ts., ML.)
Laccun	950 (1222, ML.)
Ladik	90 (I. Selim, ML.E.)
Lâhsa	313 (966, T.)
Lapseki	59 (922, ML.E.K.), 334 (969, As.)
Larende	119 (929, T.), 188 (944, T.), 392 (Kanunî), 455 (Kanunî, ML.E.), 615 (992, E.)
Lefkoşe	779 (1052, T.)
Leh	805 (1084, ML. Hariciye, Sınırnâme)
Lemberd	178 (943, ML.K.)
Leskofça	161 (937, T.E.)
Limanhisar	702 (III. Mehmed, ML.K.)
Limasol	779 (1052, T.)
Limnos	25 (895, ML.), 75 (925, ML.E.BahriyeK.) 307 (965, ML.T.K.), 434 (Kanunî, ML.E.), 702 (III. Mehmed, ML.K.), 723 (1022, ML.E.)
Lipova	356 (973), 457 (974 II. Selim, ML.K.), 578 (987, ML.K.), 679 (III. Murad, T.), 1010 (Ts., T.)
Litova	292 (962, ML.K.)
Livâdiye	196 (946, T.E.)
Livâ-i Ekrad	506 (978)
Livâna	1035 (Ts., ML.)

Yer	Defter
Live	247 (953, As.)
Lomniç	316 (967, ML.K.)
Londar	879 (1128, ML.)
Lori	769 (III. Murad, T.), 903 (1140, ML.)
Luristan	912 (III. Ahmed, ML.)
Maarra	391 (Kanunî, T), 396 (Kanunî, T.)
Macaristan	292 (962, ML.K.), 293 (962, ML. K.), 318 (967, ML.), 335 (969, T.), 355 (973, ML.), 356 (973), 400(Kanunî, ML.E.), 410 (Kanunî, ML.), 412 (Kanunî, ML.), 437 (Kanunî, ML.), 457 (974 II. Selim, ML.K.), 497 (978, T.), 505 (978, T.), 550 (II. Selim, ML.), 551 (II. Selim, T.), 563 (Ts., ML.K.), 580 (987, ML, Ferman ve Hududnâme K.), 593 (988, ML.E.K.), 612 (992, ML.E.), 632 (999, ML.EK.), 652 (III. Murad, T.), 658 (III. Murad, T.), 676 (III. Murad, ML.K.), 679 (III. Murad, T.), 698 (IV.Mehmed, ML.E.K.), 981 (Ts., ML.), 1030 (Ts., T.), 1032 Ts., T.), 1037 (Ts., ML.), 1041 (Ts., ML.), 1065 (Ts., ML.)
Blasiça Madeni	133 (932, ML.K.), 859 (1110, ML.)
Magosa	779 (1052, T.)

Yer	Defter
Mahmudlar	636 (1000, ML.E.K)
Makû	895 (1139, ML.)
Malakas	944 (1212, Tapu)
Malatya	156 (937, E.K.), 163 (937, T.), 257 (954, ML), 323 (967, E. ML.), 324 (967, T.), 339 (970, T.), 408 (Kanunî, ML.E.K.), 758 (1042-1043, T.), 938 (1191, T.), 997 (Ts., ML.)
Malazgird	874 (1126, T.)
Malkara	12 (879, ML.E.), 434 (Kanunî, ML.E.), 702 (III. Mehmed, ML.K.)
Mamervan (Kars)	669 (III. Murad, ML.)
Mana	23m (892, ML.E.)
Manastır	4 (881, ML.), 16m (886, ML.), 149 (935, ML.E.), 217 (949, T.), 232 (951, ML.E.), 722 (1022, ML.), 817 (1097, Tapu), 988 (Ts., ML.E.), 993 (Ts., ML.), 1058 (Ts., ML.)
Manavaşya	565 (II.Selim, T.)
Manavgat	466 (976, As.)
Mancınık	262 (955, E.K.) 604 (991, T.ML.K.)
Manisa	104 (927, As.)
Manye	677 (III. Murad, ?), 878 (1127, ML.)
Maraş	124 (931, T.), 142 (934, T.), 219 (949, T.), 313 (966, T.), 331 (968, T.), 402 (Kanunî, ML.E.K.),

Yer	Defter
Maraş	419 (Kanunî, ML.E.), 758 (1042-43, T.), 938 (1191, T.), 946 (1221, T.), 998 (932, E.K.)
Mardin	64 (924, ML.), 200 (947, ML.E.K.), 617 (993, T), 764 (1045, T.), 998 (932, E.K.)
Margılıç	350 (972, ML.E.)
Mastura	8 (883-888, ML.), 139 (934, T.)
Mecengered (Mecinker)	874 (1126, T.), 984 (Ts., T.)
Mecidözü	79 (926, ML.)
Medine	802 (1082, E.), 1033 (Ts., E.)
Medine Vakfı	930 (1165, E.)
Meduş	15 (II. Mehmed, T.E.)
Medveç	161 (937, T.E.)
Mekke	812 (1093, E.)
Melegübü (Derinkuyu)	42 (II. Bayezid, ML)
Melendos	42 (II. Bayezid, ML.)
Melgave	352 (972, ML.T.)
Melvan	69 (925, ML.K.)
Mendilcin	1028 (Ts., ML.)
Mendos	930 (1165, E.)
Mengen	86 (I. Selim, T.)
Menküb	214 (949, ML.E.K.)
Menlik	975 (Ts., ML.)
Menteşe	39 (II. Bayezid, T.), 47 (II. Bayezid, ML.), 61 (Bayezid, ML.), 66 (924, T.), 166 (937, ML.E.) 176 (939, ?), 337 (970, ML.), 338 (970, E.), 360 (973, ML.As.), 361 (973, ML.),

Yer	Defter
Menteşe	573 (986, As.), 786 (1065, As.), 841 (1105, T.), 844 (1105, T.), 851 (1106, T.)
Meraga	909 (III. Ahmed, ML.)
Mercbeni-âmir	192 (945, ML.)
Merzifon	90 (I. Selim, ML.E.)
Merzuman	378 (Kanunî, ?), 451 (Kanunî, T.), 496 (978, ML.K.)
Meşad	257 (954, ML.)
Mevsud	1002 (?, ML.K.)
Meyane	902 (1140, ML.)
Mezistre	390 (Kanunî, ?), 560 (II. Selim, ML.E.As.), 565 (II. Selim, T.), 603 (991, ML.E.), 677 (III. Murad,?), 715 (1022, ML.E.), 731 (I.Ahmed, T.), 797 (1079, As.), 879 (1128, ML.), 883 (1128, ML.)
Mısır	642 (1002, ML.), 726 (1025, ML.), 734 (1027, ML.)
Midilli	261 (955, T.), 264 (955, ML.E.), 594 (988, T.), 598 (989, ML.E.K.), 731 (I.Ahmed), 803 (1082, ML.E.K.), 818 (1098, T.), 954 (1233, T.)
Mihaliç (Mihaliççık)	453 (Kanunî, E.), 940 (1193, Saray, iktisat), 1033 (Ts., E.), 1059 (Ts., ML.)
Mihranî	208 (947, T.), 764 (1045, T.)
Mikail	6 (Ts., ML.T.)

Yer	Defter
Milan	41 (II. Bayezid, T.)
Milas	557 (II. Selim, E.)
Misyaf	1052 (Ts., ML.E.)
Modava	9 (II. Mehmed, ML.), 133 (932, ML.K.), 364 (974, ML.K.), 552 (II. Selim, T.), 579 (987, ML.K.), 671 (III. Murad, T.), 1048 (Ts., ML.), 1057 T(s. ML.)
Mohaç	441 (Kanunî, ML.K.), 443 (Kanunî, ML.K.), 593 (988, ML.E.K.)
Molova	261(955, T.), 594 (988, T.)
Mora	10 (II. Mehmed, ML.), 80 (I. Selim, ML.), 114 (929-938, As.), 367 (Kanunî, Dahiliye), 390 (Kanunî, ?), 446 (Kanunî, ML.), 509 (979, T.), 524 (980, ML.T.K.) 560 (II. Selim, ML. E.As.), 565 (II. Selim, T.) 605 (991, ML.E.), 607 (991, ML.As.K.), 712 (1022, ML.E.As.), 777 (1052, As.), 796 (1076, ML.), 797 (1079, As.), 876 (1127, ML.), 878 (1127, ML.), 880 (1128, ML.), 881 (1128-1129, T.), 882 (1128, ML.), 884 (1128, ML.), 890 (1131, T.As.), 894 (1138, As.), 1046 (Ts., ML.)
Moran	674 (III. Murad, T.)

Yer	Defter
Mostar	987 (Ts., ML.)
Moton	390 (Kanunî, ?), 509 (979, T.), 560 (II.Selim, ML. E.As.), 712 (1022, ML.E.As.) 777 (1052, As.)
Mud	31 (II. Bayezid, ML.)
Muradpaşa	670 (III. Murad, E.)
Mustafapaşa	670 (III. Murad, E.)
Musul	195 (946, ML.E.), 308 (965, ML.E.), 660 (III. Murad, ML.E.K.), 818 (1098, T.), 998 (932, E.K.)
Muş	413, 730 (I. Ahmed, T.)
Nablus	192 (945, ML.), 258 (955, ML.K.), 295 (963, T.), 296 (963-964, ML.), 312 (965, ML.E.), 522 (980, E.ML.), 602 (990, E.ML.), 950 (1222, ML.)
Nagikalva	634 (1000, ML.)
Nahcivan	637 (1000, As.), 905 (1140, ML.)
Nakşe	800 (1080, ML.)
Naldöken Yörükleri	223 (950, As.), 357 (973, As.), 616 (993, As.), 620 (993, As.), 685 (1005, As.), 707 (1017, As.)
Namarvan	1035 (Ts., ML.)
Narda	99 (926, ML.As.E.K.), 350 (972, ML.E.), 586 (987, ML.As.E.)
Nehricedîd	711 (1021, Dahiliye)
Nehrülcevaz	231 (950, T.), 1053 (Ts., ?)
Nemçe	437 (Kanunî, ML.)

Yer	Defter
Nemrun	1067 (Ts., ML.)
Nemrut	221 (950, T.), 227 (950, T.)
Nevrekob	3 (869, ML.), 7 (883, Fatih), 70 (925, ML.E.), 143 (934, T.E.), 403 (Kanunî, ML.E.)
Niğbolu	126 (931, ML.), 151 (935, Saray), 317 (967, Saray), 370 (Kanunî, ML.E.K.) 382 (Kanunî, ML.E.), 416 (Kanunî, ML.As.), 439 (Ts., ML.), 452 (Kanunî, ML.), 467 (976, T.ML.As.), 625 (994, As.), 664 (III. Murad, T.), 718 (1022, ML.E.) 771 (1052, Dahiliye), 775 (1052, Dahiliye), 925 (1156, Saray), 943 (1211, T.)
Niğde	42 (906, ML.), 118 (929, T.), 188 (944, T.), 371 (Kanunî, T.), 387(Kanunî(935), ML.E.K.) 392 (Kanunî), 786 (1065, As.), 937 (1191, T.), 968 (C. 983, As.), 1047 (Ts., ML.)
Niksar	15, 41 (II.Bayezid, T.), 339 (970, T.), 387, 1083
Niş	27 (903, ML.E.), 1007 (922, ML.K.)
Nogeriç	354 (973, As.)

Yer	Defter
Nova	995 (Ts., ML.)
Novesin	198 (946, T. As.), 462 (975, E.), 1027 (Ts., ML.)
Novigrad	10 (Kanunî, ML.), 343 (970, ML.K.), 388 (Kanunî, ML.), 449 (Kanunî, ML.), 485 (977, ML.), 507 (978, ML.), 581 (987, ML.), 661 (III. Murad, T.), 981 (Ts., ML.)
Novoberda	11 (II. Mehmed, T.), 22 (892, T.), 28 (904, ML.), 133 (932, ML.K.), 167 (937, ML.E.K.), 977 (Ts., T.)
Nusaybin	200 (947, ML.E.K.), 991 (Ts., T.), 998 (932, E.K.)
Ofcabolu Yörükleri	224 (950, As.), 354 (973, As.)
Ohri	81 (I.Selim, T.), 367 (Kanunî, Dahiliye), 664 (III. Murad, T.), 717 (1022, ML.E.K.), 786 (1065, As.)
Olofça	211 (948, ML.E.K.)
Oltu	529 (981, T.), 984 (Ts., T.)
Opar	70 (925, ML.E.), 382 (Kanunî, ML.E.)
Ordu (Bayramlu)	716 (1022, ML.E.), 819 (1022, ML.E.), 37 (898, ML.), 255 (954, ML.E.K.)
Ortaköy	802 (1082, E.)
Osad	144 (934, ML.K.), 211 (948, ML.E.K.), 316 (967, ML.K.)

Yer	Defter
Ostrova	3 (869, ML.), 354 (973, As.)
Ösek	437 (Kanunî, ML.), 1000 (Ts., ML.)
Özi	808 (1089, As.), 847 (1105, T.)
Palu	75(925, ML.E. Bahriye, K.)
Pane	1066 (Tz.ML.)
Para	800 (1080, ML.)
Pasbanan	25 (895, ML.)
Pasin (Pasinâbâd)	199 (937-947, E.), 644 (III. Murad, ML.), 875 (1127, T.), 984 (Ts., T.)
Pasova	878 (1127, ML.)
Pastuh	981 (Ts., ML.)
Paşa livası	20 (II. Bayezid, T.), 70 (925, ML.E.), 77 (925, ML.), 136 (933, T.E.), 167 (937, ML.E.K.), 217 (949, T.), 314 (966-967, ML.), 370 (935, ML.E.), 433 (Kanunî, ML.E.), 492 (978, ML.E.), 566 (II. Selim, ?), 597 (989, E.K.), 648 (III. Murad, ML.E.), 664 (III. Murad, T.), 720 (1022, ML.), 722 (1022, ML.) 729 (I. Ahmed, ML.K.), 786 (1065, As.), 924 (1157, T.), 925 (1156, Saray), 975 (Ts., ML.), 986 Ts., ML.E.K.), 1054 (Ts., T.)
Pazarcık	915 (1145, Saray)
Pazarköyü	630 (999, ML.E.)
Pazarsuyu	255 (954, ML.E.K.), 557 (II. Selim, E.)

Yer	Defter
Pecin	337 (970, ML.)
Peçuy	585 (987, ML.E.K.), 652 (III. Murad, T.), 1012 (Ts., ML.)
Penbik	769 (III. Murad, T.)
Pepecik	911 (III. Ahmed, ML.)
Pervane	902 (1140, ML.)
Peşte	314 (966-67, ML.), 410 (Kanunî, ML.), 449 (Kanunî, ML.)
Petremeran	70 (925, ML.E.)
Petroş	161 (937, T.E.)
Pınarhisarı	286 (960, E.), 541 (II. Selim, ?), 956 (1238, T.)
Pilo	639 (1001, ML.)
Pirlepe	4 (881, ML.), 16 m. (886, ML.), 73 (921-925, T.E.), 149 (935, ML.E.), 217 (949, T.), 224 (950, As.) 232 (951, ML.E.), 988 (Ts., ML.E.)
Plamude	894 (1138, As.)
Plastine	359 (973, ML.)
Platomana	36 (?, ML.E.) 108 (928-937, ML.)
Podgoriça	17 (890, ML.)
Pojega	203 (947, ML.), 204 (947, ML.K.), 243 (952, ML.K.), 351 (972, ML.) 486 (977, T.), 650 (III. Murad, ML.E.K.) 672 (III. Murad, ML.K.)
Pravişte	723 (1022, ML.E.)
Prepol	1043 (Ts., ML.)
Prepolya	995 (Ts., ML.), 1063 (Ts., ML.)
Presne	973 (Ts., ML.)
Prespe	1058 (Ts., ML.)

Yer	Defter
Prevadi	20 (890, ML.E.), 215 (949, T.), 416 (Kanunî, ML.As.), 992 (Ts., As.)
Preveze	99 (926, ML.As.E.K.), 587 (987, ML.)
Preznik	16 (M. 886, ML.)
Priştine	9 (II. Mehmed, ML.), 133 (932, ML.K.), 234 (951, ML.K.), 1048 (Ts., ML.), 1057 Ts., ML.)
Prizren	9 (II. Mehmed, ML.), 92 (927-937, T.), 167 (937, ML.E.K.), 368 (Kanunî, ML.E.) 495 (978, ML.E.), 1029 (Ts., T.As.)
Prut	211(948, ML.E.K.)
Raab	133 (932, ML.K.)
Rakka	617 (993, T.), 667 (III. Murad, ML.), 831 (1100-1106, ML.), 835 (1103, Dahiliye), 939 (1191, ML.T.), 991 (Ts., T.), 1045 (Ts., ML.)
Ramle	312 (965, ML.E.), 602 (990, E.ML.), 1015 (937, ML.E.)
Renbas	350 (972, ML.E.)
Resava	161 (937, T.E.)
Resmo	785 (1060, T.), 822 (IV. Mehmed, ML.E.), 980 (IV. Mehmed, ML.)
Revan	628 (996, T.), 633 (999, ML.), 637 (1000, As.), 681 (1003, T.), 727 (1044, T. As.) 895 (1139, ML.), 898 (1140, ML.),

Yer	Defter
Revan	901 (1140, ML.), 913 (1145, T.)
Rişvan	123 (930, ML.E.)
Rjana (Jejne)	495 (978, ML.E.)
Rodos	367 (Kanunî, Dahiliye), 635 (1000, ?), 640 (1000, ML.As.K.), 818 (1098, T.), 872 (1123, ML.)
Rudnik	16 (II. Mehmed, ML.E.)
Ruha (Urfa)	64 (924, ML.), 295 (963, T.), 362 (973, ML.), 561 (II. Selim, Dahiliye), 710 (1019, As.), 965 (973, ML.), 998 (932, E.K.)
Rum	98 (926, T.K.), 287 (961, ML.E.), 313 (966, T.), 339 (970, T.), 604 (991, T.ML.K.)
Rumahiye	1028 (Ts., ML.), 1073 (Ts., III. Murad ?)
Rumeli	70 (925, ML.E.), 120 (929, ML.), 151 (935, Saray), 202 (947, ML.), 223 (950, As.), 224 (950, As.), 226 (950, As.K.), 230 (950, As K.) 240 (952, E.), 303 (964, As.), 309 (965, E.), 325 (967, T.), 354 (973, As.), 357 (973, As.K.), 616 (993, As.K.), 620 (933, As.), 631 (999, As.), 641 (1001, ML.),

Yer	Defter
Rumeli	770 (1051, As.), 781 (1053, ?) 784 (1058, S.), 786 (1065, As.), 815 (1097-1098, As.Bahriye) 821 (IV. Mehmed, ML.E.), 826 (IV.Mehmed, Dahiliye), 829 (1100-1106), 830 (1100, S.), 838 (1104, ML.), 863 (1115-1118, ML.), 865 (1119, T.), 870 (1123, T.), 916 (1145, S.), 923 (1156, T.), 947 (1214, ML.), 999 (?, T.), 1004 (Ts., S.)
Rumkale	219 (949, T.)
Sadıklar	334 (969, As.)
Safed	132 (T.), 300 (963, ML.K), 312 (965, ML.E.), 427(Kanunî, ML.E.), 522 (980, E.ML.), 559 (II. Selim, ML.E.), 602 (990, E. ML.), 656 (III. Murad, E.), 686 (1005, ML.E.K.), 1025 (Ts., ML.T.), 1034 (Ts., T.), 1038 (Ts., ML.), 1039 (Ts., T.)
Sahil Kinyolu	23m (892, ML.E.)
Sahra	63 (924, ML.), 455 (Kanunî, ML.E.), 972 (Ts., T.)
Sahrâ-yı Karakuş	41 (II. Bayezid, T.)
Saidâbâd	645 (III. Murad, ML.)
Saidili	455 (Ts., Kanunî, Evkâf)
Sakız	363 (974, ML.), 366 (974, ML.),

Yer	Defter
Sakız	1066 (Ts., ML.)
Samakov	130 (932, ML.E.), 151 (935, S.), 317 (967, S.), 492 (978, ML.E.), 538 (983, ML.), 566 (II. Selim, T.), 786 (1065, As.), 992 (Ts., As.)
Sambor	1043 (Ts., ML.)
Samsad	295 (963, T.)
Samsun	41 (II. Bayezid, T.), 384 (Kanunî, T.), 37 (898, ML.), 54 (920-921, ML.)
Santorin	800 (1080, ML.)
Sarab	902 (1140, ML)
Saray	211 (948, ML.E.K.), 705 (1017, As.), 770 (1051, As.)
Sarıçam	254 (954, ML.K.), 450 (Kanunî, ML.K.)
Sarıkaya	6 (Ts., ML.T.)
Sarıkorgan	645 (III. Murad, ML.) (Van)
Sarıoğlan	802 (1082, E.)
Saros	185 (943, E.)
Sart	148 (935, ML.)
Sarucayüzü	582 (987, As.)
Saruçam	789 (1069, T.), 48 (II. Bayezid, As.), 72 (925-936, T.), 102 (927, ML.E.), 165 (937, ML.), 166 (937, ML.E.K.), 239 (952, As.), 398 (Kanunî, E.), 568 (983, As.), 600 (990, As.), 683 (1004, T.), 700 (III. Mehmed, T.), 786 (1065, As.), 841 (1105, T.),

Yer	Defter
Saruçam	858 (1110, T.), 893 (1237, Bahriye)
Saruhan	48, 72, 102, 165, 166 (937, ML.E.), 239, 398, 568, 600, 683, 700, 784, 841, 858
Sas Madeni	133 (932, ML.K.)
Sayda	169 (932-938, T.), 602 (990, E.ML.)
Seçen	293 (962, ML.K.), 318 (967, ML.), 335 (969, T.)
Seddülislâm	799 (1080-1082, As.)
Seferihisar	198 (946, T.As.), 453 (Kanunî, E.), 555 (II.Selim, ML.), 940 (1193, S. İktisat)
Segedin	332 (968, ML.K.), 333 (968, T. As.), 551 (II. Selim, T.), 554 (II. Selim, ML.K.), 570 (986, ML.), 572 (986, ML.K.), 782 (1054, T.), 791 (1070, T.) 1032 (Ts., T.)
Sekçuy	505 (978, T.), 593 (988, ML.E.K.), 632 (999, ML.E.K.)
Sekmenâbâd	911 (III. Ahmed, ML.)
Seksar	353 (973, T.), 505 (978, T.),

Yer	Defter
Seksar	593 (988, ML.E.K.), 632 (999, ML.E.K.), 663 (III. Murad, T.), 665 (III. Murad, ML.)
Selanik	7 (883, Fatih), 70 (925, ML.E.), 143 (934, T.E.), 167, 225 (950, As.), 374 (Kanunî, ML.E.), 403 (Kanunî, ML.E.), 424 (Kanunî, ML.E.K.), 723 (1022, ML.E.), 736 (1028, As.), 766 (1046, T.), 786 (1065, As.), 836 (1104, T.), 886 (1130-31, T.), 924 (1157, T.), 933 (1177, S.), 959 (1273, ML.E.)
Selim	670 (III. Murad, E.)
Selimiye	524 (980, ML.T.K.)
Selman	343 (970, ML.K.)
Semendire	16 (II. Mehmed, ML.E.), 135 (932, T.E.), 144 (934, ML.K.), 187 (943, ML.), 316 (967, ML.K.), 330 (968, T.), 429 (Kanunî, T.), 517 (980, ML.), 978 (Ts., ML.K.) 1007 (922, ML.K.), 1011 (Tz. As.)
Semendirek	75(925, ML.E.Bahriye, K.), 434 (Kanunî, ML.E.), 702 (III. Mehmed, ML K.)
Serfice	70 (925, ML.E.), 424 (Kanunî, ML.E.K.), 433 (Kanunî, ML.E.), 986 (Ts., ML.E. K.)
Servilü	354 (973, As.)

Yer	Defter
Seydişehri	455 (Kanunî, ML.E.)
Seyyidgazi	247 (953, As.), 515 (979, T.), 940 (1193, İktisat)
Sındırgı	334 (969, As.)
Sidre Kapısı	143 (934, T.E.), 403 (Kanunî, ML.E.), 770 (1051, As.), 723 (1022, ML.E.)
Sigetvar	503 (978, T.), 638 (1001, T.)
Siird	617 (993, T.), 991 (Ts., T.)
Silifke	31 (II. Bayezid, ML.)
Silistre	65 (924, T.), 215 (949, T.), 224 (950, As.), 354 (973, As.), 370 (Kanunî, ML.E.K.) 416 (Kanunî, ML.As.), 483 (977, ML.K.), 542 (II. Selim, E.), 625 (994, As.), 626m (995, As.ML.), 664 (III. Murad, T.), 666 (III. Murad), 688 (1006, ML.) 701 (III. Mehmed, ML.K.), 771 (1052, Dahiliye), 775 (1052, Dahiliye), 847 (1105, T.) 925 (1156, S.), 992 (Ts., As.)
Silivri	185 (943, E.), 210 (947, E.), 286 (960, E.), 303 (964, As.), 370 (Kanunî, ML.E.K.) 541 (II. Selim, ?), 788 (1067, E.)
Sincar	528 (981, T.), 991 (Ts., T.), 998 (932, E.K.)

Yer	Defter
Sinob	23 m. (892, ML.E.), 327 (968, ML.E.), 456 (Kanunî, E.)
Sirem	204 (947, ML.K.), Cezire-i Sirem), 245 (953, As.), 429 (Kanunî, T.), 437 (Kanunî, T.), 571 (989, ML.K.), 673 (III.Murad, ML.K.), 549 (II Selim, ML.K.)
Siroz	3 (869, ML.), 7 (883, II. Mehmed), 70 (925, ML.E.), 143 (934, T.E.), 341 (970, E. Hududnâme), 403 (Kanunî, ML.E.), 723 (1022, ML.E.), 766 (1046, T.), 915 (1145, S.), 932 (1174, S.), 959 (1273, ML.E.)
Sis	178 (943, ML.K.), 450 (Kanunî, ML.K.), 562 (II. Selim, ?), 696 (1012, T.), 786 (1065, As.), 840 (1105, T.), 969 (932, ML.E.), 998 (932, E.K.)
Sisorta	562 (II. Selim, ?)
Sivas	2 (859, ML.), 15 (II. Mehmed, T.E.), 19 (890, ML.E.), 79 (926, ML.), 85 (I. Selim, T.) 95 (Ts., T.), 262 (955, E.K.), 287 (961, ML.E.), 322 (967, ML.), 339 (970, T.) 387 (Kanunî, 935 ML.E.K.), 760 (1044, As.),
Sivas	786 (1065, As.), 843 (1105, T.) 852 (1107-1186, T.), 934 (1179, T.)
Siverek	64 (924, ML.), 561 (II. Selim, Dahiliye), 764 (1045, T.), 998 (932, E.K.)
Sivrihisar	735 (1027, T.)
Sofya	82 (I. Selim, T.E.), 130 (932, ML. E.), 145 (934, T.), 151 (935, S.), 236 (951, ML.E.), 409 (Kanunî, ML.), 492 (978, ML.E.), 539 (II. Selim, ML.E.), 566 (II. Selim, ?), 595 (988, As.), 706 (1017-1025, ML.), 992 (Ts., As.)
Sokol	144 (934, ML.K.), 1043 (Ts., ML.), 1077 (Ts.)
Solnok	634 (1000, ML.), 658 (III. Murad, T.), 782 (1054, T.), 791 (1070, T.), 1041 (Ts., ML.)
Sonisa	41 (II. Bayezid, T.), 133 (932, ML.K.), 339 (970, T.)
Sorgun	322 (967, ML.), 389 (Kanunî, ?), 760 (1044, As.)
Söğüd	940 (1193, S. İktisat)
Söylemez	984 (Ts., T.)
Sudirhemi	930 (1165, E.)
Suğdak (Kırım)	214 (949, ML.E.K.)
Suğla	117, 537 (983, ML.), 664 (III. Murad, T.),

Yer	Defter
Suğla	700 (III. Mehmed, T.), 731 (I. Ahmed, T.), 797 (1079, As.), 818 (1098, T.), 842 (1105, T.), 844 (1105, T.), 893 (1237, Bahriye), 954 (1233, T.)
Sultan Bayezid	670 (III. Murad, E.)
Sultan Mehmed	670 (III. Murad, E.)
Sultanhisarı	87 (Kanunî, ML.), 148 (935, ML.)
Sultaniye	535 (982, T.)
Sultanönü	112 (928, As.K.), 152 (935, T.), 158 (937, As.), 247 (953, As.), 347 (971, As.), 438 (Kanunî, ML.E.K.), 515 (979, T.), 532 (981, ML.), 577 (987, As.), 583 (987, As.), 700 (III. Mehmed, T.), 740 (II. Osman, As. İktisat), 768 (1049, S.), 786 (1065, As.), 841 (1105, T.), 844 (1105, T.), 851 (1106, T.), 868 (1120, S.), 893 (1287, Bahriye), 940 (1193, S. İktisat), 994 (Kanunî, ML.E.K.), 1055 (Ts., As.)
Suruc	378 (Kanunî, ?), 391 (Kanunî, T.), 451 (Kanunî, T.), 496 (978, ML.K.)
Süleyman Saray	911 (III. Ahmed, ML.)
Sünne	(1066 (Ts., ML.)

Yer	Defter
Sütisa	133 (932, ML.K.)
Süveyda	391 (Kanunî, T.)
Şakif	559 (II.Selim, ML.E.)
Şam	127 (932, E.), 169 (932-938, T.), 192 (945, ML.), 263 (955, ML.E.), 275 (958, ML.), 313 (966, T.), 383 (Ts., ML.E.), 393 (Kanunî, E.), 401 (Kanunî, ML.E.), 423 (Kanunî, T.), 430 (Kanunî, ML.), 474 (977, ML.E.K.), 543 (II. Selim, ML.), 602 (990, E. ML.), 621 (994, ML.), 656 (III. Murad, E.), 710 (1019, As.), 950 (1222, ML.), 962 (1289), 964 (1300), 998 (932, E.K.), 1034 (Ts., T.)
Şamardı	42 (II. Bayezid, ML.)
Şehir (Ruha)	295 (963, T.)
Şehirköyü	82 (I. Selim, T.E.), 130 (932, ML.E.), 492 (978, ML.E.), 539 (II. Selim, ML.E.), 566 (II. Selim, ?), 992 (Ts., As.)
Şehrizor	1002 (964, ML.K.)
Şemikloş	634 (1000, ML.)
Şervin	352 (972, ML.T.)
Şetrer	391 (Kanunî, T.)
Şeyzer	391 (Kanunî, T.), 564 (Ts., ML.K.), 1052 (Tz.ML.E.),
Şile	116 (929, T.), 425 (Kanunî, T.),

Yer	Defter
Şile	630 (999, ML.E.), 733 (I. Ahmed, ML.E.)
Şimontornya	400 (953, ML.E.), 632 (999, ML.E.K.),
Şimontornya	1030 (Ts., T.) 353 (973, T.), 505 (978, T.), 636 (999, ML.), 563 (Ts., ML.K.), 659 Ts., T.), 665 (III. Murad, ML.), 676 (988, ML.K.), 1030 (959, T.)
Şira	800 (1080, ML.)
Şirvan	606 (991, T.)
Şuayib	199 (937-947, E.)
Şumnu	126 (931, ML.), 382 (Kanunî, ML.E.), 416 (Kanunî, ML.As.), 597 (989, E.K.)
Şuregel	837 (1104, T.), (Kars)
Taberiye	559 (II. Selim, ML.E.)
Tabtab	902 (1140, ML.)
Taife	117 (929, ML.E.K.)
Talas	802 (1082, E.)
Taman	214 (949, ML.E.K.)
Tanrıdağı (Karagöz) Yörükleri	230 (950, As.), 303 (964, As.), 614 (992, As.), 631 (999, As.), 774 (1051, As.)
Tansekan	912 (III. Ahmed, ML.)
Taraklıborlu	783 (1055, T.E.)
Tarsus	69 (925, ML.K.), 221 (950, T.), 227 (950, T.), 229 (950, ML.), 450 (Kanunî, ML.K.), 696 (1012, T.), 840 (1105, T.), 969 (932, ML.E.), 988 (Ts., ML.E.), 1067 (Ts., ML.)

Yer	Defter
Taşır	769 (III. Murad, T.)
Taşil	44 (Ts., ML.), 149 (935, ML.E.)
Taşköprü	327 (968, ML.E.), 456 (Kanunî, E.)
Taşöz	434 (Kanunî, ML.E.), 702 (III. Mehmed, ML.K.)
Tatarcık	151 (935, S.), 220 (949, T.), 992 (Ts., As.)
Tatarpazarı	224 (950, As.), 354 (973, As.)
Tebriz	245 (940-953, As.), 645 (III. Murad, ML.), 668 (III. Murad, T.), 710 (1019, As.), 904 (1140, ML.), 908 (III. Ahmed, ML.), 1005 (Ts., Dahiliye)
Tedmür	491 (977, ML.)
Teke	14 (II. Mehmed, ML.), 07 (927, T.), 166 (937, ML.E.K.), 241 (952, ML.), 321 (As.), 466 (976, As.), 624 (994, As.), 786 (1065, As.), 841 (1105, T.), 844 (1105, T.), 851 (1106, T.), 893 (1237, Dahiliye)
Tekfurdağı	172 (938, (As.), 185 (943, E.), 210 (947, E.), 799 (1080-1082, As.) 816 (1097-1098, Tapu)
Tekfurgölü	626 m. (995, ML.As.)
Tekman	872 (1123, ML.)
Tekrit	660 (III. Murad, ML.E.K.)
Telbaşar	231 (950, T.), 1053 (Ts., ?)

Yer	Defter
Tenun	352 (972, ML.T.)
Tercan	150 (935, T.), 199 (937-947, E.)
Tercil	134 (932, T.), 208 (947, T.), 764 (1045, T.)
Tımışvar	290 (962, ML.), 298 (963, T.), 364 (974, ML.K.), 365 (974, T. Sınırnâme, K.)
Tırhala	36 (?, ML.E.), 44 (Ts., ML.), 101 (927, T.), 105 (927, ML.), 108 (928-937, ML.), 198 (946, T.As.), 225 (950, As.), 367 (Kanunî, Dahiliye), 453 (Kanunî, E.), 664 (III. Murad, T.), 695 (1010, ML.E.), 786 (1065, As.), 836 (1065, As.), 924 (1157, T.)
Tırhala Tatarları	252 (950, As.)
Tırnova	224 (950, As.), 354 (973, As.), 597 (989, E.K.)
Tiflis	897 (1140, ML.), 900 (1140, ML.E.), 953 (1224-1229, T.)
Tikveş	975 (Ts., ML.)
Timuş	352 (972, ML.T.)
Tire	I/Im. (855-857, ?), 87 (Kanunî, ML.), 148 (935, ML.), 414 (Kanunî, ML.), 1080 (Ts.)
Tirgovişte	495 (978, ML.E.)
Tokat	2 (859, ML.), 15 (II. Mehmed, T.E.), 19 (890, ML.E.),
Tokat	79 (926, ML.), 85 (I. Selim, T.), 287 (961, ML.E.), 339 (970, T.), 387 (Kanunî, ML.), 772 (1052, Dahiliye), 799 (1080-1082, As.)
Tolna	593 (988, ML.E.K.)
Tonuzlu	1051 (Ts., ML.)
Topkapı	670 (III. Murad, E.)
Topolinç	1048 (Ts., ML.)
Toragan	327 (968, ML.E.), 456 (Kanunî, E.)
Tortum	1035 (Ts., ML.)
Toyhisar	453 (Kanunî, E.), 1033 (Ts., E.)
Trablusşam	68 (925, ML.K.), 253 (954, T.), 372 (Kanunî, ML.E.K.), 380 (Kanunî,, T.), 421 (Kanunî, T.), 513 (979, ML.K.), 548 (II. Selim, T.E.), 656 (III. Murad, E.), 767 (1048, ML.), 998 (932, E.K.) 1017 (Ts., ML.)
Trabzon	52 (921, ML.), 53 (921-939, T.), 84 (I. Selim, ML.), 183 (943-944, T.), 190 (944, T.), 288 (961, ML.E.K.), 442 (Kanunî, ML.), 613 (992, T.), 710 (1019, As.), 920 (1150, ML.)
Trepoliçe	605 (991, ML.E.), 876 (1127, ML.)
Tur	617 (993, T.), 634 (1000, ML.)
Turgut	634 (1000, ML.), 1061 (Ts., ML.)

Yer	Defter
Turgutili	334 (969, As.)
Turhal	79 (926, ML.), 339 (970, T.)
Tuzhisarı	802 (1082, E.)
Tuzla	453 (Kanunî, E.)
Ulaş	69 (925, ML.K.), 450 (Kanunî, ML.K.)
Ulubat	453 (Kanunî, E.)
Uluköy	6 (Ts., ML.T.)
Ustrumca	74 (925, T.), 141 (934, T.), 523 (980, T.As.)
Uyvar	698 (IV. Mehmed, ML. E.K.), 794 (1075, E.), 1037 (TS., ML.)
Uziçe	1048 (Ts., ML.), 1056 (Ts., ML.)
Uzun	769 (III. Murad, T.)
Ülgün	455 (Kanunî, ML.E.)
Ünye	384 (Kanunî, T.)
Ürgüb	46 (II. Bayezid, ML.), 161 (937, T.E.), 455 (Kanunî, ML.E.)
Üsküb	4 (881, ML.), 16m (II. Mehmed, ML.E.), 73 (921-925, T.E.), 217 (949, T.) 224 (950, As.), 232 (951, ML.E.), 354 (973, As.), 924 (1157, T.)
Üsküdar	20 (890, ML.E.), 116 (929, T.), 262 (955, E. K.), 817 (1097, Tapu)
Üzeyir (Özer-ili)	109 (928, ML.), 110 (928, ML.K.), 228 (950, ML.K.), 450 (Kanunî, ML.K.), 530 (981, ML.K.), 617 (993, T.), 786 (1065, As.),

Yer	Defter
Üzeyir (Özer-ili)	963 (1291), 969 (932, ML.E.), 998 (932, E.K.), 1023 (Ts., ML.K.)
Üzitsa	144 (934, ML.K.)
Vaç	314 (966-67, ML.), 410 (Kanunî, ML.), 449 (Kanunî, ML.)
Valpova	144 (934, ML.K.), 316 (967, ML.K.)
Van	313 (966, T.), 639 (1001, ML.), 645 (III. Murad, ML.), 730 (I. Ahmed, T.), 739 (1030, As.T.), 818 (1147-1153, T.)
Varad	792 (1072, ML.E.), 795 (1075, T.)
Varadin	437 (Kanunî, ML.)
Varna	215 (949, T.)
Venedik	80 (I. Selim, ML.K.), 499 (978, ML.)
Verende	699 (III. Mehmed, T.E.) (Gence)
Vılk	2m. (859, T.)
Vidin	160 (937, T.), 514 (979, ML.), 625 (994, As.), 880 (1128, ML.), 1074 (Ts., ?)
Vinmah	462 (975, E.)
Viranşehir	86 (I. Selim, T.)
Virişan (Verişan)	529 (981, T.)
Visoka	211 (948, ML.E.K.)
Vişegrad	211 (948, ML.E.K.), 314 (966-967, ML.), 410 (Kanunî, ML.), 449 (Kanunî, ML.)
Vize	185 (943, E.), 194 (946, ML.K.), 206 (947, As.),

Yer	Defter
Vize	210 (947, E.) 226 (950, As.K.), 274 (958, ML.), 286 (960, E.), 299 (963, As.), 303 (964, As.), 370 (Kanunî, ML.E.K.), 541 (II. Selim, ?), 705 (1017, As.), 721 (1022, As.), 847 (1105, T.), 956 (1238, T.)
Vulçıtrın	9 (II. Mehmed, ML.), 11 (II. Mehmed, T.), 22 (892, T.), 133 (932, ML.K.), 234 (951, (ML.K.), 377 (Kanunî, T.), 977 (Ts., T.), 1048 (Ts., ML.)
Vulkaşin	70 (925, ML.E.), 433 (Kanunî, ML.E.)
Yağmurderesi	154 (936, T.)
Yahşikargın	247 (953, As.)
Yalak	295 (963, T.)
Yalakâbâd	116 (929, T.), 630 (999, ML.E.), 733 (I. Ahmed, ML.E.)
Yanbolu	126 (931, ML.), 224 (950, As.), 230 (950, As.), 354 (973, As.), 382 (Kanunî, ML.E.), 597 (959, E.K.), 614 (992, As.K.), 766 (1046, T.), 992 (Ts., As.)
Yanova	133 (932, ML.K.), 578 (987, ML. K.), 679 (III. Murad, T.)
Yanya	99 (926, ML.As. E.K.), 350 (Kanunî, ML.E.K.),

Yer	Defter
Yanya	586 (987, ML.As.E.), 786 (1065, As.), 944 (1214, ML.)
Yanyalu Esnek	62 (923-937, T.)
Yarhisar	246 (953, As.)
Yenice	7 (883 II. Mehmed), 44 (Ts., ML.), 116 (929, T.), 143 (934, T.E.), 198 (946, T.As.), 782 (1054, T.)
Yenice Zağra	26 (895, ML.), 172 (938, As.), 382 (Kanunî, ML.E.), 643 (1003, As.)
Yenicehisar	89 (I.Selim, T.)
Yenice-i Karasu	70 (925, ML.E.)
Yenice-i Vardar	70 (925, ML.), 424 (Kanunî, ML.E.K.), 433 (Kanunî, ML.E.), 723 (1022, ML.E.), 736(1028, As.), 1058 (Ts., ML.)
Yeniil	262 (955, E.K.), 604 (991, T.ML.K.)
Yenipazar	211 (948, ML.E.K.), 597 (989, E.K.),
Yenişehir	36 (?, ML. E.), 105 (927, ML.), 108 (928-937, ML.), 148 (935, ML.), 225 (950, As.), 246 (953, As.), 339 (970, T.), 786 (1065, As.)
Yılanluca	198 (946, T.As.)
Yıldız	339 (970, T.)
Yoncalu	589 (988, As.)
Yoros	116 (929, T.), 425 (Kanunî, T.), 630 (999, ML.E.),

Yer	Defter
Yoros	732 (I. Ahmed, T.) 733 (I.Ahmed, ML.E.)
Yund	930 (1165, E.)
Yüregir	254 (954, ML.K.), 450 (Kanunî, ML.K.)
Zablana	161 (937, T.E.)
Zagor	944 (1212, Tapu)
Zagorye	1048 (Ts., ML.)
Zağanospaşa	732 (I. Ahmed, T.)
Zağra	138 (934, T. E.)
Zağra-i Eskihisar	126 (931, ML.), 382 (Kanunî, ML.E.)
Zalim	1002 (?, ML.K.)
Zamantı	124 (931, T.)
Zartana	878 (1127, ML.)
Zarvişin	1043 (Ts., ML.)
Zengicik	455 (Kanunî, ML.E.)
Zenkâbâd	1002 (?, ML.K.)

Yer	Defter
Zerniça	133 (932, ML.K.)
Zeytun	402 (Kanunî, ML.E.K.)
Zihne (Selanik)	7 (883 II. Mehmed), 70 (925, ML.E.), 143 (934, T.E.), 403 (Kanunî, ML.E.), 723 (1022, ML.E.),
Zile	15 (II. Mehmed, T.E.), 339 (970, T.)
Ziştovi	416 (Kanunî, ML.As.), 452 (Kanunî, ML.)
Zülkadriye	124 (931, T.), 313 (966, T.), 326 (968, T.), 402 (Kanunî, ML.E.K.), 758 (1042-1043, T.), 998 (932, E.K.) 305 (965, T.)

2. TİMAR RUZNÂMÇE (TİMAR VE ZEÂMET TEVCİHİ) DEFTERLERİ (A.DFE.RZ.d)

Timar, her hangi bir toprak parçasının veya birden fazla toprak parçalarının senede 20.000 akçeden az olan gelir miktarının muayyen bir vazife ve hizmet karşılığında ve belli şartlarla bir şahsa münferiden veya birden fazla kimseye müştereken tahsisi hakkında kullanılan bir tabirdir[32].

Osmanlılarda timar sahibi, kendisine tahsis olunan arazinin rusûm-ı şer'iyesini tamamen ve rusûm-ı örfiyeden tekâlif kısmını timarın nevine göre eyaletin kanunnâmesinde tasrih olunan miktarda alırdı. Sefere giderse yanında yıllık geliri nispetinde silahlı ve iyi yetişmiş *cebelü* denilen süvari askeri getirirdi.

Timar sahipleri, her eyalette bulunan ve o eyaletin tahrir defterine göre timarlara ait her çeşit malî işleri tedvir eden kimselerdir. Bunlar, mirî toprakları devlet nâmına tasarruf ederler ve *sâhib-i arz* diye anılırlardı. Köylüyü himaye etmek, ona daha iyi şartlar temin ederek toprağa arzuyla bağlamak ve ziraati geliştirmek timar sahibinin kendi menfaati icabı idi.

[32] Timar Ruznâmçe Defterleri hakkında daha geniş bilgi için bkz. Erhan Afyoncu, "Osmanlı Devlet Teşkilatında Defterhâne-i Âmire (XVI.-XVIII. Yüzyıllar)", *Marmara Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü*, İstanbul 1997, s. 27-30. Basılmamış doktora tezi.

Zeâmet, geliri 20.000 ile 100.000 akçe arasında olan toprak dirliğidir. Zeâmetin senelik geliri 50.000 akçeden yukarı ise, buna *ağır zeâmet* denirdi. Bir timar sahibi, terakki elde ederek zeâmete yükselebildiği gibi yüksek ulûfeli bir çok hizmet sahiplerine dirlik verildiği zaman zeâmet tevcih olunurdu. Devlet merkezinde muhtelif hizmetlerde çalışan zeâmet sahipleri de mevcuttu. Bir zeâmet sahibi, sefer zamanında yıllık gelirinin ilk 5.000 akçesinden sonra, her 5.000 akçe için sefere bir *cebelü* götürürdü. Tezkireli zeâmetlerden biri münhal olunca timarlara ayrılması katiyen câiz olmayıp, gene zeâmet olarak tevcih olunurdu.

Zeâmetlerin hepsi serbestti. Yani rusûm-ı örfiye ve rusûm-ı şer'iyesinin hepsini zeâmet sahibi alır ve sancak beyi ile subaşılar buna müdahale etmezlerdi.

Umumiyetle timar, sipahilere; zeâmet, orta derecedeki memurlara; has ise hükümdar, vezir, beylerbeyi gibi yüksek kademedeki devlet adamlarına verilirdi. Bu tevcihâta ait kayıtlar Defterhâne'de tutulur ve *Ruznâmçe* adı verilen defterlere kayıt olunurdu. Timar ruznâmçe defteri, iki tahrir arasındaki günlük muamelâtı ihtiva ederdi. Tevcih, nakil, terfi, becayiş gibi sebeplerle hazırlanan timar beratları, günü gününe bu defterlere kaydedilirdi. Ruznâmçe Defterleri, bilhassa devletin ilk dönemlerinden itibaren yapılan tevcihlere ait olmaları ve vilayetlere göre ayrılmış bulunmaları sebebiyle çok önemlidir.

Defterhâne'nin günlük muamelâtıyla ilgili tutulan bu defterler, Defterhâne'nin ve dolayısıyla timar sisteminin en önemli kaynaklarındandır. Timar ruznâmçe defterleri, timar almağa hak kazanmış kişinin berat alabilmesi için Defterhâne tarafından verilen tezkire suretlerini ihtiva etmeleri ve bununla birlikte timarlarla ilgili en son bilgilere sahip olmaları bakımından, timar sisteminin kontrolü açısından son derece ehemmiyetlidirler.

Timar ruznâmçe defterleri, timar sistemine paralel olarak çok erken tarihlerde tutulmaya başlanmış olmalıdır. Fakat elimizde en erken tarihli defter Sultan İkinci Bayezid devrine aittir. Bu defterler timar sisteminin sona ermesine kadar kullanılmışlardır.

Erken tarihli timar ruznâmçe defterleri çok geniş sahaları ve bir kaç yılı ihtiva ederken, timar sisteminin gelişmesi ile birlikte daha dar bölgelere göre hazırlanmağa başlanmışlardır. Bunlar genellikle bir yıla ait ve bir eyalete bağlı sancakların tezkirelerinin, ayrı cüzler içerisinde bir defter hâline getirilmesiyle oluşmuşlardır. Timarlı sipahi sayısının çok fazla olduğu sancaklar yıl yıl müstakil defterlere kaydolmuşlardır. Bazen bir kaç sancağın bir yıllık tezkireleri aynı defterde toplanmıştır. Timarlı sipahilerin haricindeki müstahfız ve bazdâr gibi timar tasarruf eden özel görevlilere ait tezkireler, ya timar ruznâmçe defterlerinin sonuna kaydedilmiş, yahut da müstakil defterler hâlinde düzenlenmiştir.

Timar ruznâmçe defterlerinin kapaklarında, defterin ait olduğu bölgenin ismi, yılı ve o dönemdeki defter emininin isminin yazılı olduğu bir etiket bulunurdu. Timar tezkirelerinin defterlere kaydı ise şöyle olurdu: Timarın ait olduğu bölgeyi (nahiye ve bağlı olduğu sancağı) gösteren başlığın altında timar sahibinin ismi ve timarın intikal şekli *"an-tahvîl-i ..."* şeklinde yazılır. Bunun altında timarın gelirini oluşturan yerlerin isimleri, hâsılları ve genel yekün yer alır. Daha sonra timarın veriliş safhalarını anlatan izahat ile tezkirenin verildiği tarih kaydolur.

982 ve 983 numaralı *Timar ve Zeâmet Tevcihi ve Yoklama Defterleri (Ruznâmçe) Katalogları*'nda yer alan bu defterler, 923-1251/1517-1836 tarihleri arasındaki kayıtları ihtiva etmekte olup, toplam 2.231 adettir.

Katalog No	**Sıra No**	**FONUN KODU**	**TARİH**		**Defter Adedi**	**Katalog Tertibi**
			Hicrî	**Milâdî**		
982	1-768	Timar ve Zeâmet Tevcihi Defterleri	923-1073	1517-1663	768	Analitik Envanter
983	769-2232		953-1251	1546-1836	1.463	

Ayrıca Maliye'den Müdevver Defterler Kataloğu'nda da timar ruznâmçe defterleri bulunmaktadır.

II. BÂB-I DEFTERÎ (MALİYE DAİRESİ) VE MÜTEFERRİK KONULU DEFTERLER

Bâb-ı Defterî, Osmanlı Devleti'nin bütün malî işlerini yürüten kuruluşun adıdır. Osmanlı resmî terminolojisinde Bâb-ı Defterî olarak anılan *Defterdarlık* müessesesinin ne zaman kurulduğu hakkında kesin bilgi bulunmamakla birlikte[33], XIV. yüzyılda kurulduğu söylenebilir. Fatih Kanunnâmesi'nde defterdarın vazife ve selâhiyetleri ile teşrifâttaki yeri tespit edilmiş olduğuna göre, defterdarlığın XV. yüzyıl ortalarında tamamen şekillenmiş olduğu açıktır[34].

Bâb-ı Defterî'nin en büyük âmiri "Başdefterdar" veya "Şıkk-ı Evvel Defterdarı" denilen zattı. Kendisinden sonra "Anadolu Defterdarı" gelir ve Anadolu'ya ait malî işlerle meşgul olurdu. Sonra sırasıyla, "Şıkk-ı Sânî Defterdarı" Anadolu yalılarıyla Rumeli ve İstanbul'a ait işlere, "Şıkk-ı Sâlis Defterdarı" ise Tuna sahilleri bölgesine ait işlere bakarlardı. Yalnız Nizam-ı Cedîd devrinde bir de "Şıkk-ı Râbi‘ Defterdarı" vardı ki kendisine bu teşkilatın masraflarını karşılayan İrad-ı Cedîd Hazinesi'yle meşgul olmak vazifesi verilmişti. Ayrıca her vilayette bulundukları yere göre bu defterdarların birine bağlı bulunan kenar defterdarları vardı. Bunlardan sonra gelen Bâb-ı Defterî'nin büyük âmirleri, bütün maliye hesaplarını kontrolle vazifeli ve bugünkü Sayıştay'ın vazifesini gören Başmuhasebe Kalemi'nin âmiri olan "Başmuhasebeci" veya Muhasebe-i Evvel ve hazine-i Âmire Dairesi'nin âmiri olan "Büyük Ruznâmçeci" veya "Ruznâmçe-i Evvel"di.

Maliye kalemleri XVI. yüzyılda dört ana gruba ayrılmıştı. Bir kısmı doğrudan doğruya Başdefterdarlığa, öbürleri hazine-i Âmire Dairesi'ne, Anadolu Defterdarlığı'na, Şıkk-ı Sanî Defterdarlığı'na bağlıydılar. Başmuhasebe teşkilatı XVII. yüzyılda kurulmuş ve mevcut kalemlerin bir kısmı buraya bağlanmıştır. Ayrıca buraya bağlı bazı kalemler de yeniden kurulmuştur. XVIII. yüzyılda ise, ihtiyaca göre eski kalemler yeniden şubelere ayrılmış ve bir kısım yeni kalemler de kurulmuştu. Bâb-ı Defterî'nin kalemleri şunlardır:

1. Doğrudan doğruya Başdefterdarlığa bağlı olanlar: Başmukâtaa veya Mukâtaa-ı Evvel Kalemi, Mukâtaa-i Sanî Kalemi, Mevkûfât Kalemi, Varidat Kalemi, Kale Tezkirecisi Kalemi, Tezkire-i Ahkâm-ı Rumeli Kalemi, Başbakıkulu Kalemi.

2. Hazine-i Âmire Dairesi'ne bağlı olanlar: Büyük Ruznâmçe veya Ruznâmçe-i Evvel Kalemi, Küçük Ruznâmçe veya Ruznâmçe-i Sanî Kalemi, Muhasebe-i Anadolu Kalemi, Mukabele Kalemi.

---

[33] Erhan Afyoncu, "Defterhâne", *DİA*., c. 9, s. 100.

[34] Mübahat S. Kütükoğlu, "Defterdar", *DİA*., c. 9, s. 95.

Anadolu Muhasebesi Kalemi'ne bağlı olanlar: Mukâtaa-ı Evvel-i Anadolu Kalemi, Mukâtaa-ı Sanî Anadolu Kalemi, Mukâtaa-ı Sâlis-i Anadolu Kalemi, Mevkufât-ı Anadolu Kalemi, Tezkire-i Ahkâm-ı Anadolu Kalemi.

3. Şıkk-ı Sanî Defterdarlığı'na bağlı olanlar: Mukâtaa-ı Evvel Kalemi, Mukâtaa-ı Sanî Kalemi, Mukâtaa-i Sâlis Kalemi, Tezkire-i Ahkâm Kalemi, Kale Tezkirecisi Kalemi.

4. Başmuhasebe'ye bağlı olanlar: Arpa, Tersane, Zahire ve Nüzul, Tophâne, Matbah, Baruthâne emanetleri ve Kasapbaşılık ile Malikâne, Zimmet ve Muhallefât halifelikleri.

5. XVIII. yüzyılda mevcut bulunan diğer kalemler: Harameyn Muhasebesi Kalemi, Harameyn Mukâtaası Kalemi, Süvari Mukabelesi Kalemi, Sipah Kalemi, Evâmir-i Maliye Kalemi ve buna bağlı Piskopos Halifeliği Kalemi, Cizye Muhasebesi Kalemi, Küçük Evkâf Kalemi, Büyük Kale Kalemi, Küçük Kale Kalemi, Haslar Mukâtaası Kalemi, Maden Kalemi, Salyâne Kalemi, Bursa Mukâtaası Kalemi, Avlonya ve Ağrıboz Mukâtaaları Kalemi, Kefe Mukâtaası Kalemi, Mektubî-i Defterî Kalemi, Tarihçi Kalemi, Mevkufât Kalemi'ne bağlı olmak üzere Kalemiye Dairesi, Ganem Kitâbeti ve Menzil Halifeliği kalemleri[35].

Bâb-ı Defterî teşkilatı bazı gelişmeler göstererek Tanzimat döneminde *Maliye Nezâreti*'ne dönüşmüştür.

A. BÂB-I DEFTERÎ (MALİYE DAİRESİ) VE BAĞLI BİRİMLERİNE AİT DEFTERLER

1. ANADOLU MUHASEBESİ KALEMİ DEFTERLERİ (D.AMH.d)

Bu kalem, sultanlar, vezirler ve diğer bazı şahıslara ait Anadolu'daki vakıfların tevliyet, cibâyet, kitâbet, imamet, hitabet ve benzeri hususlara ve bunların teferruatına bakmak, duâguyân, huddâmân ve sâdât-ı kirâm cemaatlerinin maaşlarının muhtelif yerlerden alınarak ödenmesini sağlamakla görevliydi. Ayrıca Erzurum Kalesi hariç Anadolu'daki kalelerin yıllık muhasebeleriyle Anadolu beylerbeyileri tarafından tevcih olunan timarların tezkirelerinin tetkiki ve beratlarını vermek de bu kalemin görevleri arasındaydı.

Aşağıdaki çizelgede, iki ayrı katalogda yer alan Anadolu Muhasebesi Kalemi Defterleri yer almaktadır. Çizelgede mevcut defterlerin yanısıra yine *Kâmil Kepeci Tasnifi*

[35] Sertoğlu, *a.g.e.,* s. 27-28.

Kataloğu'nda **Anadolu Muhasebesi Kalemi** başlığı altında bağlı birim olarak İstanbul Gümrüğü, Bursa Mizan-ı Harîri, Edirne Gümrüğü Tütün ve Kahve Rusûmu başlıkları altında defterler yer almaktadır.

Katalog No	Sıra No	KATALOĞUN ADI	TARİH		Defter Adedi	Katalog Tertibi
			Hicrî	Milâdî		
986	4093-4240, 7533	Kâmil Kepeci Tasnifi Kataloğu	1084-1282	1673-1865	149	Analitik Envanter
629	24519-25362	Bâb-ı Defterî Defter Kataloğu (D.AMH)	989-1257	1581-1841	844	

2. ASÂKİR-İ MANSÛRE KALEMİ DEFTERLERİ (D.ASM.d)

Asâkir-i Mansûre, Sultan İkinci Mahmud'un, Yeniçeri Ocağı'nı kaldırarak 1241 (1826) senesinde onun yerine kurduğu muntazam ordunun adıdır. İlk defa İstanbul'da "tertib" adıyla ve sekiz alay olarak teşkil olunmuştur. Bu sekiz alayın ikisi Serasker Kapısı'nda, altısı da Davudpaşa ve Üsküdar'daki baraka ve kışlalarda kalmaktaydı. Teşkilat "serasker" unvanını taşıyan birisinin kumandasına verildiği gibi, İstanbul'un inzibat işlerine nezâret de ona havale edilmişti. Bu sekiz tertibin umumuna "başbinbaşı" unvanıyla bir âmir tayin edilmiş, her tertibin âmirine de "binbaşı" denmişti. Bu tertipler onbeş bölüğe taksim edilmişti.

1243/1828 yılından sonra yeni bir değişiklik yapılarak tertip yerine alay, saf yerine bölük tabirleri kullanılmağa başlanılmış, her alay sekizer bölüklü üç taburdan oluşturulmuştu. Başbinbaşılık lağvedilerek her alayın kumandası "miralay" unvanını taşıyan bir büyük zabite, her taburun kumandası da bir binbaşıya verilmişti. Bölükler ise "yüzbaşı"ların kumandasında bırakılmıştı. Alayların merkezi İstanbul ve Üsküdar olmak üzere "Hâssa" ve "Mansûre" adıyla iki kısma ayrılmıştı.

Bu şekilde teşkilatı oluşturulan ordunun daha sonra bütün yurtta teşkilatlanmasını tamamladığı, redif ve ihtiyat askeri yazım ve temini ile ilgili işlemleri de yürüttüğü bilinmektedir.

Katalog No	KATALOĞUN ADI	TARİH		Defter Adedi
		Hicrî	Milâdî	
624	Asakir-i Mansure Defterleri	1219-1253	1804-1837	2544

a. Başmuhasebe Kalemi Defterleri Kataloglarındaki Asâkir-i Mansûre Defterleri

Bâb-ı Defterî Başmuhasebe Kalemi Defter Katalogları'ndan ancak 4, 5 ve 6. ciltlerde Asâkir-i Mansûre ile ilgili defterler mevcut olup, bunların dökümü şu şekildedir:

2.000 defterden müteşekkil olan 4. Kataloğun 36 defteri, 5. Kataloğun 1.142 defterinden 5'i, 6. Kataloğun 1.523 defterinden 33 adedi Asâkir-i Mansûre konuludur.

4. Katalog (D.BŞM) (Katalog No: 599)		5. Katalog (D.BŞM) (Katalog No: 600)			6. Katalog (D.BŞM) (Katalog No: 601	
9262	9607	9820	10056	10266	42013	42155
9374	9612	9825	10077	10267	42017	42159
9419	9625	9832	10081	10271	42018	42165
9427	9629	9846	10009	10278	42019	42167
9442	9630	9864	10015	10315	42020	42168
9476	9652	9849	10132	10362	42026	42175
9482	9665	9878	10136	10365	42028	42196
9483	9673	9951	10139	10366	42035	42201
9525	9688	9956	10146	10378	42044	42202
9528	9699	9965	10147	10388	42065	42238
9532	9701	9968	10151	10392	42071	42241
9548	9706	9969	10156	10419	42072	42264
9556	9709	9973	10157	10437	42074	42271
9569	9743	9977	10167	10451	42095	42272
9582	9746	9992	10171	10452	42115	42278
9592	9760/A	10012	10178	10455	42118	
9599	9762	10014	10232	10471	42126	
9603	9775	10015	10234	10479	42144	

b. Masârıfât-ı Muhasebe Kalemi Defterleri Kataloglarındaki Asâkir-i Mansûre Defterleri

Masârıfât Defterleri kronolojik olarak ve özetleri çıkarılarak kataloglara geçirilmiştir. Araştırmacının elinde, araştırdığı zaman dilimi hakkında bir kayıt mevcut ise kronolojik olarak dizili Masârıfât Defterleri kataloglarında o zaman dilimine denk düşen kısımlara bakması gerekir (Katalog No: 498-507). Yine araştırmacı Asâkir-i Mansûre'yi bütünüyle incelemek istiyor ise katalogların yaklaşık olarak yüzde otuzunu teşkil eden bu defterlere ait kayıtları taraması gerekmektedir.

3. AVLONYA GÜMRÜĞÜ VE AVLONYA MUKÂTAASI KALEMLERİNE AİT DEFTERLER (D.AVG.d)

Bu kalem Avlonya ve Ağriboz mukâtaaları ile Teselya bölgesindeki bazı mukâtaaların gelirlerini denetlemek ve diğer işlemlerini yapmakla görevliydi. Bazı kaynaklarda 1162/1748 tarihinde Bursa Mukâtaası ile birleştirildiği belirtilmektedir.

Avlonya Gümrüğü ve Avlonya Mukâtaası Kalemlerine ait defterlerin dökümü şöyledir.

Katalog No	Sıra Numarası	KATALOĞUN ADI	TARİH		Defter Adedi	Katalog Tertibi
			Hicrî	Milâdî		
986	5278-5280	Kâmil Kepeci Tasnifi Kataloğu (Avlonya Mukâtaası)	1184-1201	1770-1786	3	Analitik Envanter
621	24455-24518-A	Bâb-ı Defterî Defter Kataloğu (D.AVG)	991-1252	1583-1836	64	

4. BAŞBAKIKULU KALEMİ DEFTERLERİ (D.BŞB.d)

Bir adı da "Ser-gulâmî-i bakı" olan bu kalemin ne zaman kurulduğu tam olarak bilinmemektedir. Yavuz Sultan Selim zamanında ihdâs edildiği belirtilmekle birlikte bu husus her hangi bir kaynağa dayandırılmamaktadır. Defterdarlığın bünyesinde böyle bir işi yapan görevlinin bulunması mümkün ise de bunun bir daire şeklinde teşekkülü muhtemelen XVI. asrın ikinci yarısından itibaren olmuştur.

Başbakıkulu, defterdarın icraat ve tahsilâtta görevlendirdiği icra memurlarının başında gelmekteydi. hazine'ye borcu olup ödemeyenleri hapis ve tazyik yoluyla tahsilât yapardı. Bundan dolayı, Maliye'ye borcu olanlar başbakıkulu hapishânesinde tutuklu bulunurlardı. Emrinde çalışanlara *bakıkulu* denirdi. Ayrıca Başbakıkulu, Defterdarlık ile halk arasındaki davalarda herhangi bir vergi tahsildarı sıfatıyla, Maliye nâmına iddia makamı olarak bulunurdu. Bu davalarda daha çok ölen mültezimlerin zimmetinde kalanlar ile müsadere sebebiyle el konulan malların meseleleri görülürdü.

Vefat eden bazı zengin şahısların geride bıraktıkları malların tespiti ve gizlenenlerin yakalanmasıyla da Başbakıkulu görevlendirilebilirdi. Yine Rumeli kazaskerinin defterdar nezdindeki mirî kâtibi denilen memuru ile birlikte istinâf ve temyize tâbi olmayan malî dâvaları hallederdi. XVII. yüzyıla ait kayıtlara göre, merkezdeki bu memuriyetten başka taşradaki defterdarların emrinde çalışan *bakıkulları* da vardı.

Başbakıkulları, aylık olarak topladıkları hasılâtı ve masraflarını gösterir bir defter tutardı. Bu defterde hasılât dökümü yapıldığı gibi Başbakıkulu Dairesi'nden maaş alanlar da masraf bölümünde gösterilirdi.

Başbakıkulluğu 1249/1833 tarihinde Cizye Başbakıkulluğu ile birleştirilmiş ve Tanzimat'ın ilânından bir kaç yıl evvel kaldırılmıştır. Tanzimat'tan sonra ise bu vazife Maliye Müfettişliği tarafından yürütülmüştür. Başbakıkulu Kalemi'ne ait defterlerin dökümü şöyledir:

Katalog No	KATALOĞUN ADI	Sıra Numarası	TARİH		Defter Adedi	Katalog Tertibi
			Hicrî	Milâdî		
986	Kâmil Kepeci Tasnifi Kataloğu	679-681	1216-1235	1801-1819	3	Analitik Envanter
619	Bâb-ı Defterî Defter Kataloğu (D.BŞB)	26416-26560	982-1255	1574-1839	145	

5. BAŞMUHASEBE KALEMİ VE BAĞLI BİRİMLERİNE AİT DEFTERLER (D.BŞM.d)

Osmanlı maliyesinin en mühim kalemi Başmuhasebe Kalemi olup XVII. yüzyıl başlarında ihdâs olunmuştur. Malî hesapları kontrolle vazifeli kalemlerin bir araya getirilip mesul bir âmire bağlanmasıyle meydana gelmiştir[36]. Önceki yıllarda ise "Muhasebe-i Evvel" veya "Başmuhasebe" tabirine rastlanmamaktadır. O dönemlerde *muhasebeci* tabirinin kullanıldığı, Fatih Sultan Mehmed'in teşkilat kanunundan anlaşılmaktadır. Başmuhasebe Kalemi'nin görevi bugünkü Sayıştay'dan farksızdı. Devletin bütün irad, masraf ve mukâtaalarının kayıtları bu kalemde olmakla beraber Darphâne, Matbah, Tersâne ve Arpa Eminlikleri, Baruthâne ve Nüzül Emânetleri, Kasabbaşılık ve Bina Emîni hesapları da burada görülüp tetkik olunurdu[37].

1615 tarihli bir kayda göre Başmuhasebe, Başmuhasebeci Nasuhi Efendi başkanlığında üç halife ve dört şâkirtten teşekkül etmiştir. Bu üç halifelik, mâlikâne usulü ile arazi iltizam eden *Mâlikâne Halifeliği*; devletin alacaklarını tahsil eden *Zimmet Halifeliği* ve müsadere edilen emvâl ile hükümdara düşen verasetlere ait *Muhallefât Halifeliği*'dir[38].

Mâlikâne Halifesi buraya bağlı olduğu gibi, yukarıda ismi geçen eminliklerle diğer malî kalemlerden Harameyn, Cebehâne, Tophâne Arabacıları ve çadır levâzımâtının masrafları için de oralara, yine bu daireden kâtipler tâyin olunurdu. Vilayetlerin vergi hesaplarının, hudut muhafızlarının hesap defterlerinin tutulması ve saklanması, yine bu kaleme gönderilen hesap pusulalarının teftiş ve göz altında bulundurulması gibi işler de bu kalemin sorumluluğundaydı. Zimmet Kalemi ve bu kalemin müdürü olan Zimmet Halifesi ile Muhallefât Dairesi de Başmuhasebe'ye bağlıydı[39].

Osmanlı Devleti'nin bütün irad ve masraflarının kayıtlarının tutulup bakıldığı ve bu kayıtların muhafaza edildiği kalem olan Başmuhasebe Kalemi'nin görevlerini ayrıca maddeler hâlinde şu şekilde zikredebiliriz[40]:

1. Ankara'dan itibaren Güney Anadolu, Suriye, Mezopotamya (Kilis, Şeyhlu, Aras, Mardin ve havalisi hariç).
2. Tophâne-i Âmire, Tersâne-i Âmire, Darphâne-i Âmire, Matbah-ı Âmire, İstabl-ı Âmire işleri.

---

[36] Feridun Emecan, *DİA*, c. 5, s. 134.

[37] Mesude Çorbacıoğlu, "Osmanlı Devlet Teşkilatında Mevcut Kalemler ve Görevleri" *Tarih Boyunca Paleografya ve Diplomatik Semineri,* İstanbul 1988, s. 74.

[38] Uzunçarașılı, *Merkez Taşkilâtı*, s. 355.

[39] Çorbacıoğlu, *a.g.m.*

[40] Günday, *a.g.e.,* s. 208.

3. Cebelü ve gedik bedelleri ile düyûn işleri, bütün muhallefât (evkâf hariç).

4. Mâlikâne beratları, nev-müslim kisve bahaları, mehterhâne, çadırcılık, saraciye ve tereke işleri.

5. Bozulus ve Danişmentli Türkmenleri işleri, Kasabbaşılık işleri.

6. Umumî masraflardan arta kalan para ve subaşı işleriyle demirbaş işleri.

7. Bazı yerlerin haydutluk yapmayacaklarına dair verdikleri taahhüt akçeleri (nezir akçesi) işleri, timar gediği bedelleri, mehter, mahzar, hükkâm, hassa mumcubaşıları, arpa emini, kâğıtçıbaşı, tahtiravancıbaşı, üserâ ve pençikli işleri.

8. Ocaklık beratının ve mülknâme-i Hümâyûn mezat kâimesinin verilmesi.

a. Başmuhasebe Kalemi Defterleri

Başmuhasebe Kalemi'ne ait defterlerin bulunduğu kataloglar ,

Katalog No	KATALOĞUN ADI	Genel Sıra Numarası	TARİH		Defter Adedi	Katalog Tertibi
			Hicrî	Milâdî		
986	Kâmil Kepeci Tasnifi Kataloğu	1670-1688, 2281-2408	990-1255 961-1255	1582-1839 1553-1839	19.128	Analitik Envanter
596-601	Bâb-ı Defterî Defter Kataloğu (D.BŞM)	6 cilt Katalog	885-1269	1480-1853	12.471	

b. Başmuhasebe Kalemi'ne Bağlı Birimlere Ait Defterler

Bu defterler iki ayrı katalogda yer almaktadırlar.

ba. 986 Numaralı Kâmil Kepeci Kataloğu'ndaki Başmuhasebe'ye Bağlı Birimlere Ait Defterler

Başmuhasebe Kalemi'ne ait olmak üzere Kâmil Kepeci Kataloğu'nda muhtelif defterler bulunmaktadır. Bunların dökümü şu şekildedir:

Katalog No	KATALOĞUN ADI	Sıra Numarası	TARİH		Defter Adedi	Katalog Tertibi
			Hicrî	Milâdî		
986	Mâlikâne Halifeliği	2409 2410 180-207 5529	1168 1210 1078-1287 --	1754 1795 1667-1871 --	1 1 28 1	Analitik Envanter
	Zimmet Halifeliği	2411-2433	887-1255	1473-1839	23	
	Muhallefât Halifeliği	2434-2465 7532 3291-3297	955-1251 1178 1021-1251	1548-1835 1764 1612-1835	33 1 8	

BAŞMUHASEBE'YE BAĞLI EMÂNETLERE AİT DEFTERLER

Katalog No	KATALOĞUN ADI	Sıra Numarası	TARİH		Defter Adedi	Katalog Tertibi
			Hicrî	Milâdî		
986	Arpa Emâneti	5528-5563	1061-1242	1650-1846	36	Analitik Envanter

Katalog No	KATALOĞUN ADI	Sıra Numarası	TARİH		Defter Adedi	Katalog Tertibi
			Hicrî	Milâdî		
986	Tersâne Emâneti	5636-5778	936-1266	1529-1849	141	Analitik Envanter
	Zahire ve Nüzül Emâneti	5564-5594	1145-1272	1732-1816	31	
	Tophâne Emâneti	4638-4724	1242-1265	1826-1848	87	
	Matbah Emâneti	7270-7381	873-1268	1468-1851	110	
	Baruthâne Emâneti	6687-6710	1129-1257	1616-1841	24	
	Kasabbaşılık Kalemi	7399-7411	1106-1260	1694-1844	13	

bb. 602-613 Numaralı Başmuhasebe Kalemi Ek Kodları Kataloglarındaki Bağlı Birimlere Ait Defterler

Bunlar başlıklar hâlinde katalog genel numaraları belirtilerek aşağıda verilmiştir.

BÂB-I DEFTERÎ BAŞMUHASEBE KALEMİ EK KODLARI: 1

Bu isimle anılan kataloğun birinci cildi, genel numara olarak 602. sırada olup, aşağıdaki defterleri ihtiva etmektedir:

Matbah-ı Âmire (D.BŞM.MTE): Saray mutfağı yerinde kullanılır. Umum levâzım müdürüne "Matbah Emini" denilirdi. Matbah-ı Âmire'de her gün dört-beş bin kişiyi doyuracak yemek hazırlanırdı. Matbah-ı Âmire anbarlarının her sene muhasebesi yapılarak erzak vesaire devredilirdi. Bu kalemde mübâyaa, masraf, kiler, maaş, ihracat defterleri gibi defterler tutulmaktaydı[41]. Matbah-ı Âmire Defterleri 934-1253/1528-1837 tarihleri arasında, 1.263 adet defterden müteşekkildir.

Ayrıca *986 numaralı Kâmil Kepeci Tasnifi Kataloğu*'nda 7270-7381 genel numaralarda kayıtlı 873-1268/1468-1852 tarihleri arasındaki kayıtları ihtiva eden 110 adet "Saray-ı Hümâyûn Matbah-ı Âmire ve Kiler Defteri" mevcuttur.

Ekmekçibaşı (D.BŞM.ETM): Ekmekçibaşı, saray erkânının ekmek işleriyle ilgilenirdi. Askerin ekmek tayinini iltizâm suretiyle üzerine alırdı. Müteahhidlerin yaptıkları yolsuzluklar üzerine 1280 senesinde ekmek işinin levâzım idaresince temini kararlaştırıldığından, ekmekçibaşılık tarihe karışmıştır[42]. Ekmekçibaşı Defterleri, 1106-1245/1695-1829 tarihleri arasında 29 adet defterden müteşekkildir.

Kasabbaşı (D.BŞM.KSB): Kasabbaşı[43], Saray mutfağında Enderûn Kilerbaşısı'na bağlı olarak çalışan, Saray'ın et işleri ve hayvan kesimi ile meşgul olan kasapların başıdır. Bunun dışında devlete ait vergi şeklinde toplanan koyunların mera ve kışlıklara tevzîi ve gereken yerlere sevki de kasabbaşının görevlerindendi. Kasabbaşı Kalemi, kasabbaşıların yıllık hesaplarını görürdü.

---

41 Pakalın, *a.g.e.*, c. 2, s. 416-417.

42 Pakalın, *a.g.e*, c. 1, s. 569.

43 Sertoğlu, *a.g.e*, s. 179.

Kasabbaşı Defterleri 1021-1266/1612-1850 tarihleri arasında 434 adet defterden müteşekkildir.

Buzcubaşı (D.BŞM.BZB): Saray'a ve devlet erkânına dağıtılan kar ve buz miktarlarını gösteren defterler, bu kod altında yer almaktadır. Buzcubaşı Defterleri 1080-1241/1669-1826 tarihleri arasında 84 adet defterden müteşekkildir.

Peksimet Emini (D.BŞM.PKS): Donanma-yı Hümâyûn'a, Yeniçerilere, Cebecilere, Asâkir-i Mansûre'ye vesair askerî birimlere ve bazen de ahali ve reayâya dağıtılmak üzere pişirilen peksimetlerle alâkalı defterler bu kod altında toplanmıştır. Bu defterlerde pişirilecek peksimet için gerekli malzemeler, bunların satın alınması, pişirilmesi, taşınması, peksimetin pişirilme yeri, miktarı ve kimlere ne kadar dağıtıldığı, nerelerde muhafaza edildiği, bu işlemlere kimlerin mübâşeret ettiği, ne kadar masraf yapıldığı ve bu mevzuyla alâkalı muhtelif malumat yer almaktadır.

Peksimet Emini Defterleri, 1036-1244/1627-1828 tarihleri arasında 34 adet defterden müteşekkildir.

BAŞMUHASEBE KALEMİ'NE BAĞLI BİRİMLERE AİT DEFTERLERİN LİSTESİ

Katalog No	KATALOĞUN ADI	TARİH		Defter Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî		
602	Matbah-ı Âmire (D.BŞM.MTE)	934-1253	1528-1837	1263	Analitik Envanter
	Ekmekçibaşı (D.BŞM.ETM)	1106-1245	1695-1829	29	
	Kasabbaşı (D.BŞM.KSB)	1021-1266	1612-1850	434	
	Buzcubaşı (D.BŞM.BZB)	1080-1241	1669-1826	84	
	Peksimet Emini (D.BŞM.PKS)	1036-1244	1627-1828	34	
986	Kâmil Kepeci Tasnifi Saray-ı Hümâyûn Matbah-ı Âmire ve Kiler Defterleri	873-1268	1468-1852	110	

BÂB-I DEFTERÎ BAŞMUHASEBE KALEMİ EK KODLARI: 2

Bu isimle anılan kataloğun ikinci cildi, genel numara olarak 603. sırada olup, aşağıdaki defterleri ihtiva etmektedir:

Muhallefât Halifesi (D.BŞM.MHF): Vazifesi, vâris bırakmadan ölenlerin bıraktıkları terekelerle müsadere olunan emvâle ait kayıt vesair işlere ve hükümdara ait verâset işlerine bakmaktı[44].

Muhallefât Halifesi Defterleri, 1010-1254/1601-1838 tarihleri arasındaki kayıtlara ait 1.381 adet defterden müteşekkildir.

[44] Pakalın, *a.g.e.*, c. 2, s. 564-565; M. Sertoğlu, *a.g.e.*, s. 228.

Katalog No	KATALOĞUN ADI	TARİH		Defter Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî		
603	Muhallefât Halifesi (D.BŞM.MHF)	1110-1254	1601-1838	1.381	Analitik Envanter

BÂB-I DEFTERÎ BAŞMUHASEBE KALEMİ EK KODLARI: 3

Bu isimle anılan kataloğun üçüncü cildi, genel numara olarak 604. sırada olup, aşağıdaki defterleri ihtiva etmektedir:

Emlâk-ı Hümâyûn (D.BŞM.EMK): Bu kod altında genel olarak Emlâk-ı Hümâyûn olan çiftlik ve mukâtaaların gelir kayıtlarının tutulduğu 1185-1243/1771-1827 tarihleri arasındaki 15 adet defter bulunmaktadır.

Mâlikâne Halifesi (D.BŞM.MLK.): Mâlikâne Halifesi, mirî araziden kayd-ı hayat şartıyla iltizâma verilen mâlikânelerin kontrolu ve hesaplarının tutulmasıyla vazifeliydi[45]. Bu kalemde ahkâm, ilmühaber ve evâmir-i şer'iye kayıtları, mâlikâne ahkâmı ve berevât kayıtları, cülûs münasebetiyle yenilenen berat kayıtları, mukâtaaların satılması ve alınan muaccelât miktarlarını ihtiva eden defterler bulunmaktadır.

Mâlikâne Halifesi Defterleri, 1106-1254/1695-1838 tarihleri arasında 145 adet defterden müteşekkildir.

Zimmet Halifesi (D.BŞM.ZMT): Zimmet Halifesi Defterleri, şahıs ve müesseselerin zimmetlerinde bulunan devlet alacaklarıyla ilgili kayıtları ihtiva etmektedir. Zimmet Halifesi sadece Başmuhasebe Kalemi'ne bağlı malî konulardaki zimmetlerle ilgilendiğinden, diğer maliye kalemlerinin borç-alacak kayıtları kendi kalemlerinde yer almaktadır.

Zimmet Halifesi Defterleri, 1040-1262/1631-1846 tarihleri arasında 356 adet defterden müteşekkildir.

Katalog No	KATALOĞUN ADI	TARİH		Defter Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî		
604	Emlâk-ı Hümâyûn (D.BŞM.EMK)	1185-1243	1771-1827	15	Analitik Envanter
	Mâlikâne Halifesi (D.BŞM.MLK)	1106-1254	1695-1838	145	
	Zimmet Halifesi (D.BŞM.ZMT)	1040-1262	1631-1846	356	

BÂB-I DEFTERÎ BAŞMUHASEBE KALEMİ EK KODLARI: 4

Bu isimle anılan kataloğun dördüncü cildi, genel numara olarak 605. sırada olup, aşağıdaki defterleri ihtiva etmektedir:

[45] Sertoğlu, *a.g.e.*, s. 208.

Arpa Emini (D.BŞM.APE): Saray'a ve devlet erkânına mensup kişilerin at, katır, deve gibi binek ve koşum hayvanları ile Istabl-ı Âmire'de bulunan büyük ve küçükbaş hayvanların arpa, saman, yulaf, ot vesair yem tayinâtları, masrafları, bunların tevzîi ve yem karşılığı olarak ilgili kişilere verilen ücretler bu defterlere kaydedilirdi. Ayrıca Istabl-ı Âmire'de bulunan raht takımları ile ilgili defterler ve Istabl-ı Âmire'nin masraflarının karşılanması için çeşitli mukâtaa, cizye ve avârız gelirlerinden temin edilen meblağları gösterir defterler de bu kalem içinde yer almaktadır.

Arpa Emini Defterleri, 1041-1253/1632-1837 tarihleri arasında 278 adet defterden müteşekkildir.

Arabacıbaşı (D.BŞM.ARB): Arabacıbaşı Defterleri'nde, ordunun ihtiyacı olan muhtelif cins arabaların çeşitli yerlerden temini ve mübâyaası ile ilgili konular bulunmaktadır. Arabacıbaşı, Top Arabacıları Ocağı'nın en büyük ağası ve âmiri olup, kendisine "Ser-arabaî" de denirdi. Top Arabacıları Ocağı büyük topların nakilleri için teşkil edilmiş olup, İstanbul'da Tophâne'de bir imalâthâneleri, Ahırkapısı'nda araba ve hayvanların konulduğu ahırları, Şehremini'de kendilerinin ikamet ettikleri kışlaları vardı.

Bu seri, 1076-1244/1665-1828 tarihleri arasında 23 adet defterden müteşekkildir.

Sârbânbaşı (D.BŞM.SRB): Padişahın develerine bakan teşekkülün başında bulunurdu. Devecibaşı demektir[46]. Sârbânbaşı Defterleri, 1182-1231/1768-1816 tarihleri arasında 5 adet olup, bunlar ordu için toplanan, satın alınan ve kiralanan deve miktarlarını ihtiva etmektedirler.

Mekârecibaşı (D.BŞM.MKB): Mekârecibaşı Defterleri'nde, ordudaki nakil işlerinde kullanılan hayvan ve vasıtalarla ilgili konular bulunmaktadır.

Mekârecibaşı Defterleri, 1136-1233/1724-1818 tarihleri arasında 5 adet defterden müteşekkildir.

Katalog No	KATALOĞUN ADI	TARİH		Defter Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî		
605	Arpa Emini (D.BŞM.APE)	1041-1253	1632-1837	278	Analitik Envanter
	Arabacıbaşı (D.BŞM.ARB)	1076-1244	1665-1828	23	
	Sârbânbaşı (D.BŞM.SRB)	1182-1231	1768-1816	5	
	Mekârecibaşı (D.BŞM.MKB)	1136-1233	1724-1818	5	

BÂB-I DEFTERÎ BAŞMUHASEBE KALEMİ EK KODLARI: 5

Bu isimle anılan kataloğun beşinci cildi, genel numara olarak 606. sırada olup, aşağıdaki defterleri ihtiva etmektedir:

---

46 Pakalın, *a.g.e.*, c. 3, s. 128.

Kalyon Kâtibi (D.BŞM.KLM): Kalyon denilen harp gemilerindeki efradla, bunların iâşe ve aylıklarını, kalyonların levâzım hesaplarını tutardı. Kendisine muavin olarak "Kalyonlar Halifesi" denilen bir memur ile bir de kalem heyeti vardı[47].

Bu seri, 1117-1244/1763-1828 tarihleri arasında 43 adet defterden müteşekkildir.

Tersâne Zindanı (D.BŞM.TRZ): Değişik isimler taşıyan Tersâne Zindanı'nda, gemilerde kürek çekmeye mahkûm olan suçlularla, taş gemilerinde ağır işlere mahkûm bulunanlar ve yine kürek hizmetinde kullanılan savaş esirleri bulunurdu. Kapıkulu askerlerinden edepsizlik edenler de burada hapsedilirdi. Burası Kanunî zamanında yapılmış olup, zindacılarına "Vardiyan" denilirdi[48].

Tersâne Zindanı Defterleri 1058-1217/1648-1802 tarihleri arasında 1.068 adet defterden müteşekkildir.

Tersâne Emini (D.BŞM.TRE): Tersâne'nin malî ve idarî işleriyle meşgul olan memurun unvanıdır. Tersâne'nin ve gemilerin vâridât ve masraf defterleriyle inşaat, tamirat ve alım-satım işlerine bakardı. Bütün levazımâtı satın alıp hazırlar ve depoların eşyalarıyla ayniyat defterlerini tetkik ve kontrol ederdi. Hülâsa Tersâne ile alâkalı bütün irad ve masraf kayıtlarını Tersâne emini yerine getirirdi. Kaptan Paşa'nın denize çıkışında kendine ait muamelâtta ona vekâlet ederdi[49].

Tersâne Emini Defterleri 979-1253/1571-1837 tarihleri arasında 189 adet defterden müteşekkildir.

Katalog No	KATALOĞUN ADI	TARİH		Defter Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî		
606	Kalyon Kâtibi (D.BŞM.KLM)	1117-1244	1763-1828	43	Analitik Envanter
	Tersâne Zindanı (D.BŞM.TRZ)	1058-1217	1648-1802	1.068	
	Tersâne Emini (D.BŞM.TRE)	979-1253	1571-1837	189	

BÂB-I DEFTERÎ BAŞMUHASEBE KALEMİ EK KODLARI: 6

Bu isimle anılan kataloğun altıncı cildi, genel numara olarak 607. sırada olup, aşağıdaki defterleri ihtiva etmektedir:

Bina Emini (D.BŞM.BNE): Bu kalemde mirî binaların, yani devlet tarafından yapılan saray, kale, palanga, han, çeşme, su yolları, selâtîn camileri, askerî binalar, ambar, köprü, kemer ve bend gibi yapıların inşa, tamir ve yeniden düzenlenmeleri ile ilgili

---

[47] Pakalın, *a.g.e.*, c. 2, s. 155.

[48] Sertoğlu, *a.g. e.*, s. 333.

[49] Pakalın, *a.g.e.*, c. 3. s. 465-466.

defterler bulunurdu. Bu defterlerde yukarıdaki türden binaların ilk keşifleri, malzemelerin tedariki, hesapları, işçi yevmiyeleri, çeşitli ödemeleri ile inşaatın tamamlanmasından sonra yapılan son keşif, ölçümler ve muhtelif masrafların icmâli yer alırdı. Bunlar 1056-1255/1646-1839 tarihleri arasında 661 adet defterden müteşekkildir.

Şehremini (D.BŞM.ŞHE): Şehremâneti Defterleri'nde, bir anlamda bugünkü belediye başkanının görevini yürüten şehremininin saraylar, hanlar, su yolları, hamamlar gibi işlerin yapım ve tamiriyle ilgili hesapları bulunur. Bu seri, 965-1242/1558-1827 tarihleri arasında 14 adet defterden müteşekkildir.

İstanbul Ağası (D.BŞM.İSA): İstanbul Acemi Ocağı, Yeniçeri ağasına bağlı olmakla beraber, buranın âmir ve mesûlü, yani Ocağın ağası "İstanbul Ağası" diye anılırdı. İstanbul ağasının vazifesi, Yeniçeriliğin lağvı ve İhtisap Nezâreti'nin teşkiliyle, İhtisap nâzırlarına intikal etmiştir[50]. Bu defterlerde, Saray-ı Atik ve Cedîd'in, Saray-ı Hümâyûn-ı Galata'nın, Yeniçeriyân-ı Dergâh-ı Âlî'nin, Ocağ-ı Bostaniyân-ı Hâssa'nın odun, kömür ihtiyaçları ve masrafları hakkında malumat yer almaktadır. Bunlar, 1076-1247/ 1665-1831 tarihleri arasında 30 adet defterden müteşekkildir.

Odun Emini (D.BŞM.ODE): Odun Emini, Saray'ın çeşitli kısımlarına, resmî dairelere, asker ocaklarına, devlet ricâline ve resmî fırınlara verilen odun ve kömürün satın alınması ve dağıtılmasıyla ilgilenirdi. Bu kaleme ait defterlerde satın alınan odun ve kömürün rayiç fiyatı, kimlere ve ne kadar dağıtıldığı, satın alma ve dağıtma esnasında yapılan masraflar yer almaktadır. Bunlar, 1073-1254/1663-1838 tarihleri arasında 19 adet defterden müteşekkildir.

Kâğıtçıbaşı (D.BŞM.KGB): Saray dışındaki resmî daireler ile Ordu-yı Hümâyûn'un kâğıt, kalem, mürekkep gibi kırtasiye malzemesinin teminiyle görevli kalemdir. Bu mühimmâtın satın alınması, dairelere tevzîi ve teslimini kâğıtçıbaşı yapardı. Bu defterlerde kırtasiye malzemesinin miktarı, fiatları, kimlere ve nerelere ne kadar verildiği kaydedilmiştir. Bunlar, 1152-1249/1739-1833 tarihleri arasında 21 adet defterden müteşekkildir.

Dış Kâğıt Emini (D.BŞM.DKE): Bu kalemde Anadolu eyalet ve livalarında tahsil olunan züemâ ve erbâb-ı timar tezkireleri, ahkâm-ı şikâyet ve berevât rusûmu, nüzül akçelerinden hasıl olan vâridât ve teslimâtın muhasebe defterleri bulunmaktadır. Bu seri, 1036-1143/1627-1730 tarihleri arasında 6 adet defterden müteşekkildir.

Darphâne-i Âmire (D.BŞM.DRB): Asıl işi para basımı ve bunun için gerekli madenlerin temini olan Darphâne, XVIII. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Osmanlı

---

[50] Pakalın, a.*g.e.*, c. 2. , s. 92.

maliye teşkilatı içerisinde ayrı bir önem kazanmış, faaliyet ve yapısında bazı önemli değişiklikler meydana gelmiş ve ikinci bir devlet hazinesi gibi devletin gelir ve giderinin idaresinde görev alan bir kurum olarak ortaya çıkmıştır. 1182/1768 yılında savaş giderlerinin karşılanması için bir "İhtiyat hazinesi" biçiminde devreye girmiştir. Bu giderlerin karşılanması için de kendisine bazı gelir kaynakları ihdâs edilmiştir. Bu kaynaklardan ilki öncelikle vakıf mukâtaaları, özellikle "Haremeyn Mukâtaaları ve Tevliyetleri"dir. Bu mukâtaaların idaresi Darphâne'ye bırakılmıştır. İkinci önemli kaynak ise 1222'de lağvedilen "İrâd-ı Cedîd hazinesi" gelirleridir. Bu şekilde güçlenen Darphâne, devrinin en önemli malî kurumu hâline dönüşerek hazine-i Âmire ve Tersâne'yi desteklemiştir.

Bu seri, 990-1252/1582-1836 tarihleri arasında 108 adet defterden müteşekkildir. Ayrıca, 986 numaralı *Kâmil Kepeci Tasnifi Kataloğu*'nda da, 5624-5635 genel numaralarda kayıtlı 1103-1261/1691-1845 tarihleri arasındaki kayıtları ihtiva eden 12 adet Darphâne-i Âmire Defteri mevcuttur.

Katalog No	KATALOĞUN ADI	TARİH		Defter Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî		
607	Bina Emini (D.BŞM.BNE)	1056-1255	1646-1839	661	Analitik Envanter
	Şehremini (D.BŞM.ŞHE)	965-1242	1558-1827	14	
	İstanbul Ağası (D.BŞM.İSA)	1076-1247	1665-1831	30	
	Odun Emini (D.BŞM.ODE)	1073-1254	1663-1838	19	
	Kâğıtçıbaşı (D.BŞM.KGB)	1152-1249	1739-1833	21	
	Dış Kâğıt Emini (D.BŞM.DKE)	1036-1143	1627-1730	6	
	Darphâne-i Âmire (D.BŞM.DRB)	990-1252	1582-1836	108	
986	Darphâne-i Âmire Kâmil Kepeci Tasnifi Kataloğu	1103-1261	1691-1845	12	

BÂB-I DEFTERÎ BAŞMUHASEBE KALEMİ EK KODLARI: 7

Bu isimle anılan kataloğun yedinci cildi, genel numara olarak 608. sırada olup, aşağıdaki defterleri ihtiva etmektedir:

Hazinelerdeki mevcut eşyalar, para miktarları, yapılan harcamalar, değişik memuriyetlere tayin edilen kimselere verilen maaşlar ile aşağıda belirtilen yerlere ait vâridât ve masraf defterleri bulunmaktadır.

Bu cildin ek kod sayısı 42 olup, bunlar şunlardır: hazinedarbaşı; Azak, Budin, Bağdat, Belgrad, Bosna, Basra, Diyarbakır, Erzurum, Girid, Haleb, Hotin, Kamaniçe, Musul, Mısır, Niş, Ordu, Revan, Şam, Trabluşşam, Uyvar ve Vidin hazineleri; Erzurum, Halep, Trabluşşam ve Trabzon Gümrükleri; İstanbul Gümrük Eminliği; Adana, Ayntap, Erzurum Gümüşhânesi, Ergani Madeni, Espiye Madeni, İstanbul Beytülmalı, Kastamo-

nu Küre-i Nühas, Keban Madeni, Sayda ve Beyrut Mukâtaaları; Aydın, Halep ve Mora Muhassıllıkları; Eflak, Boğdan ve Tokat Voyvodalıkları.

Bu katalogda 981-1253 yılları arasındaki kayıtları ihtiva eden 633 defter bulunmaktadır.

BÂB-I DEFTERÎ BAŞMUHASEBE KALEMİ EK KODLARI: 8

Bu isimle anılan kataloğun sekizinci cildi, genel numara olarak 609. sırada olup, aşağıdaki defterleri ihtiva etmektedir:

Cebelü Bedeli (D.BŞM.CBL): Timar ve zeâmet nevinden bir çok dirliklerden ve bilhassa eşkincili vakıf ve mülklerden zamanla cebelü yerine onun masrafına eşit bir miktar para alınmış ve bu uygulama giderek vergi hâline gelmiştir[51]. Bu defterler şu mevzuları ihtiva etmektedir: Selanik, Köstendil, Maraş, Trabzon vesair sancak ve livalara ait cebelü bedelleri; muhtelif yerlere ait sıbyan ve mütekâidînin cebelü bedelleri, defter suretleri; bazı mukâtaaların peşin ödenen muaccel cebelü bedeliyeleri defteri ve cebelü bedeliyesi icmâl ve hesaplarını gösterir defterler. Bunlar, 1086-1259/1675-1843 tarihleri arasında 893 adet defterden müteşekkildir.

Timar Bedeli (D.BŞM.TBL): Bu defterlerde; eşkinci, züemâ ve erbâb-ı timardan alınan bedellerin muhasebelerini bulmak mümkündür. Bunlar, 1160-1227/1747-1812 tarihleri arasında 9 adet defterden müteşekkildir.

Katalog No	KATALOĞUN ADI	TARİH		Defter Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî		
609	Cebelü Bedeli (D.BŞM.CBL)	1086-1259	1675-1843	893	Analitik Envanter
	Timar Bedeli (D.BŞM.TBL)	1160-1227	1747-1812	9	

BÂB-I DEFTERÎ BAŞMUHASEBE KALEMİ EK KODLARI: 9

Bu isimle anılan kataloğun dokuzuncu cildi, genel numara olarak 610. sırada olup, aşağıdaki defterleri ihtiva etmektedir:

Gelibolu Baruthânesi (D.BŞM.BRG): Hesapları Başmuhasebe içinde ele alınan Baruthâne Defterleri'nde; genel olarak barut imali için gerekli olan güherçile, kükürt, kömür, odun, koyun postu, barut vb. malzemeler depolamak için varil vesair malzemenin masârıf muhasebe icmalleri; Baruthâne nâzırlarının harcamaları, barut verilen kişilerden alınan temessük ve hüccet kâğıtları, çalışanların ücretleri gibi konuların yer aldığı görülmektedir. Bunlar, 1137-1203/1725-1789 tarihleri arasında 20 adet defterden müteşekkildir.

[51] Sertoğlu, *a.g.e.*, s. 62.

İstanbul Baruthânesi (D.BŞM.BRİ): Baruthâne'ye ait günlük gelirler, yapılan teslimler, barut için gerekli olan malzemeler, irâd ve masraflar, işçilere verilen ücretler, çeşitli kişilere yapılan barut tevziâtı, Azatlu Baruthânesi neferlerine verilen ulûfeler gibi konular bu kalem içinde yer almaktadır. Bu seri 1129-1254/1717-1838 tarihleri arasında 84 adet defterden müteşekkildir.

Selanik Baruthânesi (D.BŞM.BRS): Barut için gerekli olan malzemenin masrafı ve muhasebe icmâli gibi konular Selanik Baruthânesi Defterleri'nde yer almaktadır. Bu seri 1129-1209/1717-1795 tarihleri arasında 15 adet defterden müteşekkildir.

Cebehâne-i Âmire (D.BŞM.CBH): Silah imâli ve tamiri, silah ve cephâne imâlinde kullanılan malzemenin satın alınması, silah ve cephânenin kalelere gönderilmesi, kale cebehânelerinde bulunan malzemenin sayımı gibi işlerle ilgili defterler bu kalemdedir. Bu seri 1078-1253/1667-1837 tarihleri arasında 228 adet defterden müteşekkildir.

Tophâne-i Âmire (D.BŞM.TPH): Merkez ve taşradaki kaleler ile donanmanın ihtiyacı olan top, kundak, top arabası gibi aksâmın imâli, Tophâne-i Âmire ve kale ambarlarında yapılan mühimmât sayımı, kalelerde tamire muhtaç durumda bulunan top ve diğer aksamın tamirâtı, Tophâne eminlerinin kendi zamanlarında yapılan işlerin muhasebesi, muhtelif top dökümhânelerine ait belirli bir zaman diliminde kullanılan mühimmât ve ödenen ücretler ile Tophâne eminleri arasındaki görev devirlerinde tutulan devir-teslim hakkındaki defterlerden müteşekkildir.

Tophâne-i Âmire Defterleri 1086-1256/1675-1840 tarihleri arasında 356 adet defterden müteşekkildir.

Katalog No	KATALOĞUN ADI	TARİH		Defter Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî		
610	Gelibolu Baruthânesi (D.BŞM.BRG)	1137-1203	1725-1789	20	Analitik Envanter
	İstanbul Baruthânesi (D.BŞM.BRİ)	1129-1254	1717-1838	84	
	Selanik Baruthânesi (D.BŞM.BRS)	1129-1209	1717-1795	15	
	Cebehâne-i Âmire (D.BŞM.CBH)	1078-1253	1667-1837	228	
	Tophâne-i Âmire (D.BŞM.TPH)	1086-1256	1675-1840	356	

BÂB-I DEFTERÎ BAŞMUHASEBE KALEMİ EK KODLARI: 10

Bu isimle anılan kataloğun onuncu cildi, genel numara olarak 611. sırada olup, aşağıdaki defterleri ihtiva etmektedir:

Nüzül Emini (D.BŞM.NZE): Nüzül Emini, seferler sırasında ordunun İstanbul'dan hareketinden düşman hududunu aşıncaya kadar olan müddet içinde halktan para ile satın alınan zahirenin toplanmasına ve muhtelif menzillerde hazır bulundurulmasına nezâret ederdi[52].

[52] Sertoğlu, *a.g.e.,* s. 238.

Nüzul Emini Defterleri, 1023-1248/1614-1832 tarihleri arasında 113 adet defterden müteşekkildir.

İrâd-ı Cedîd hazinesi (D.BŞM.İCH): Sultan Üçüncü Selim zamanında (1789-1807) "Nizâm-ı Cedîd" adıyla yeni bir askerî teşkilat vücuda getirildiği zaman, bir kısım vergilerin birleşmesiyle yeni bir hazine de ihdas edilmişti. Bu hazineye "Nizâm-ı Cedîd hazinesi" denilmekte olup, nâzırına "İrâd-ı Cedîd Nâzırı" adı verilmekteydi. Bu hazine, ordunun masrafını karşılamak üzere kurulmuştu. Sultan Üçüncü Selim'in hal‘ edilmesi üzerine Nizam-ı Cedîd teşkilatı ile birlikte İrâd-ı Cedîd hazinesi de ilgâ olunmuştur[53]. Bu seri 1205-1242/1791-1826 tarihleri arasında 363 adet defterden müteşekkildir.

Katalog No	KATALOĞUN ADI	TARİH		Defter Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî		
611	Nüzül Emini (D.BŞM.NZE)	1023-1248	1614-1832	113	Analitik Envanter
	İrâd-ı Cedîd hazinesi (D.BŞM.İCH)	1205-1242	1791-1826	363	

BÂB-I DEFTERÎ BAŞMUHASEBE KALEMİ EK KODLARI: 11

Bu isimle anılan kataloğun onbirinci cildi, genel numara olarak 612. sırada olup, aşağıdaki defterleri ihtiva etmektedir:

Eshâm Kalemi (D.BŞM.SHM): Eshâm ilk defa Sultan Üçüncü Mustafa zamanında çıkartılan istikraz tahvillerine verilen isimdir. Sonradan her cins tahvile ve hisse senetlerine bu isim verilmiştir. Eshâm Defterleri, 1188-1271/1774-1855 tarihleri arasında 811 adet defterden müteşekkildir. Ayrıca 986 numaralı *Kâmil Kepeci Tasnifi Kataloğu*'nda 5281-5481 genel numaralarda kayıtlı 1189-1281/1775-1865 tarihleri arasındaki kayıtları ihtiva eden 200 adet "Eshâm Muhasebesi" defteri mevcuttur.

Zecriye Rusûmu Kalemi (D.BŞM.ZCR): Alkollü içkilerden alınan vergiye "Zecriye" adı verilirdi. Osmanlı Devleti sınırları içinde müskirât imâli işleriyle gayrimüslim tebea meşgul olur ve bu müskirâtın sevki ve satımı yine gayrimüslimler tarafından yapılırdı. Müskirât, imâl edilen bölgelerden kara ve deniz yoluyla merkezlere taşınır ve buralardan da muhtelif yerlerdeki meyhânelere dağıtılırdı. Zecriye Defterleri'nde genel olarak muhtelif karyelerden elde edilen hamr (şarap) ve arak (rakı) miktarı ile bunlardan alınan resm, zecriye muhassılı olan kişilerin tutmuş olduğu zecriye muhasebe icmâlleri, Marmara sahillerinden İstanbul'un muhtelif yerlerine (Samatya, Galata, Kumkapı, Beşiktaş vs.) getirilen rakı ve şarap miktarı, meyhânelerde çalışan usta ve çırakların isim ve eşkâlleri, müskirât taşıyan gemilerin getirdikleri içki miktarı, Âsitâne'ye gelen müskirât kayıtlarından alınan perakende hasılât ile muhtelif kazaların zecriye rusûmu, tesli-

---

[53] Sertoğlu, *a.g.e.,* s. 163.

mat ve bakayâ işlemleri, bağlardan alınan zecriye rusûmu kayıtları gibi konular yer almaktadır.

Zecriye Defterleri 1206-1258/1792-1842 tarihleri arasında 297 adet defterden müteşekkildir.

İstanbul Simkeşhânesi (D.BŞM.İSS): Gümüş ve altın teller çeken sırmacı ve kılaptancı esnafın bulunduğu yere "Simkeşhâne" denilmiş, ilk olarak Irgat Pazarı'nda Çorlulu Ali Paşa Camii ve Medresesi'nin yerinde iken, sonradan Bayezid'den Aksaray'a giden cadde üzerindeki binaya nakledilmiştir. Simkeşhâne resmî bir müessese hâlinde idare edilirdi. Tanzimat sıralarında işlerin azalmasından dolayı kapanmış, ancak 1283/1867 senesinde tekrar faaliyete geçirilmiştir. Fakat, ne devlette eski malî kudret, ne de memurlarla halkta evvelki hâl ve vaziyet kalmadığı için faaliyetine devam edememiştir. Bu fonda, 1190-1191/1776-1777 tarihleri arasındaki kayıtları ihtiva eden 1 adet defter mevcuttur.

Kıbrıs Emvâli (D.BŞM.KBE): Kıbrıs'ta Kofla Çiftliği'nin çiftlik kethüdâsı zimmetinde kalan mallar, emvâl-i mîriye ve reâyadan talep olunan mebâliğ, ahalinin ödemeyi taahhüd ettikleri tekâlifler ve Magosa ile sair yerlerde hâsıl olan ibrişim miktarı ve müstahsilleri ile ilgili 4 adet defterden müteşekkildir. Bu defterler 1135-1225/1722-1810 tarihleri arasındaki kayıtları ihtiva etmektedirler.

Kıbrıs Kaleleri (D.BŞM.KBK): Kıbrıs adasındaki bazı kalelere gönderilen tophâne ve cebehâne mühimmâtını mübeyyin 1 adet defterden müteşekkildir. Bu defter, 1118-1147/1706-1734 tarihleri arasındaki kayıtları ihtiva etmektedir.

Salhâne Kâtibi (D.BŞM.SHK): Salhâne, hayvan kesilip yüzülen yerdir. Salhâne Kâtibi Defterleri şu konuları hâvidir: Salhânelerde kesilen koyun ve keçi miktarı ile sakatat miktarı, bunlardan elde edilen gelir, salhâne çalışanlarına verilen maaşlar, salhânenin muhtelif masrafları, İstanbul'un bazı muhitlerindeki kasaplara verilen ağnâmın icmâl kayıtları. Bu seri, 1166-1255/1753-1839 tarihleri arasında 43 adet defterden müteşekkildir.

Sûr-ı Hümâyûn (D.BŞM.SRH): Padişahların erkek çocuklarının sünnetleri, kızlarının da evlenmeleri münasebetiyle yapılan düğünler hakkında kullanılan tabirdir. Sûr-ı Hümâyûn esnasında esnaf tarafından verilen hediyeler, sünnet çocukları için lâzım olan eşyaların cins ve miktarı ile Sûr-ı Hümâyûn sebebiyle merkezden taşradaki bazı idarecilere gönderilen kâimeler ve meşâyih ile bazı hak sahiplerine yapılan masârıf, bu defterlerin ihtiva ettiği konulardandır. Bu defterler, 1086-1252/1675-1836 tarihleri arasında olup 5 adettir.

Katalog No	KATALOĞUN ADI	TARİH		Defter Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî		
986	Kâmil Kepeci Kataloğu'ndaki Eshâm Kalemi Defteri (Sıra No: 5281-5481)	1189-1281	1775-1865	200	Analitik Envanter
612	Eshâm Kalemi (D.BŞM.SHM)	1188-1271	1774-1855	811	
	Zecriye Rusûmu Kalemi (D.BŞM.ZCR)	1206-1258	1792-1842	297	
	İstanbul Simkeşhânesi (D.BŞM.İSS)	1190-1191	1776-1777	1	
	Kıbrıs Emvâli (D.BŞM.KBE)	1135-1225	1722-1810	4	
	Kıbrıs Kaleleri (D.BŞM.KBK)	1118-1147	1706-1734	1	
	Salhâne Kâtibi (D.BŞM.SHK)	1166-1255	1753-1839	43	
	Sûr-ı Hümâyûn (D.BŞM.SRH)	1086-1252	1675-1836	5	

BÂB-I DEFTERÎ BAŞMUHASEBE KALEMİ MUKÂTAÂT HAZİNESİ DEFTERLERİ (D.BŞM.MKH)

Mukâtaalar, senelik belli bir bedel karşılığında devlet adamlarına verilir veya emanet usulü ile idare edilirdi. Buradan elde edilen gelirlerin toplandığı yere de "Mukâtaât hazinesi" denilmiştir.

1242 tarihinden itibaren bu hazine Başmuhasebe'nin kontrolü altında müstakil bir hazine olup Mukâtaât Nâzırlığı kurulmuştur. Kurulan bu nezâretin gelir kaynakları sürekli artmasına karşılık, gelirlerin hemen tamamı Yeniçeri Ocağı'nın lağvından sonra kurulan Asâkir-i Mansûre-i Muhammediye Ordusu'nun maaş, tayinat, ve teçhizat gibi masraflarına tahsis edilmiştir.

Mukâtaât hazinesi büyüyünce, "Mukâtaât Nâzırlığı" gelir hesaplarına; "Masârıfât Nâzırlığı" da gider hesaplarına bakmaya başlamıştır. Böylece Mukâtaât hazinesinden yapılacak ödemelerde her iki nâzırın da görüşü alınmaya başlanmıştır. Fakat buna rağmen hesapların kontrolü Başmuhasebe'den yapılmakta ve son kararı da yine Başdefterdar vermektedir.

Hesapların ayrı tutulması istenilen sonucu vermeyince, 1250/1834-35 tarihinde Mukâtaât Nâzırlığı, "Mansûre Defterdarlığı"na dönüştürülmüştür. Mansûre Defterdarlığı kurulmasına rağmen Başmuhasebe ile olan irtibat kesilmiş değildir. Maliye Nâzırlığı'nın kurulmasıyla Defterdarlık son bulur.

Mukâtaât hazinesi Defterleri, 1238-1255/1823-1839 tarihleri arasındaki hükümleri ihtiva eden 778 adet defterden müteşekkildir.

Katalog No	KATALOĞUN ADI	TARİH		Defter Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî		
613	Bâb-ı Defterî Başmuhasebe Kalemi Mukâtaât hazinesi Defterleri (D.BŞM.MKH)	1238-1255	1823-1839	778	Analitik Envanter

6. BAŞMUKÂTAA KALEMİ VE BAĞLI BİRİMLERİNE AİT DEFTERLER

Mukâtaacı-yı Evvel Kalemi de denilen bu kalem, muhtemelen XVI. asrın ortalarında kurulmuştur. Bundan önce mukâtaalarla ilgili kayıtları tutan ve hazine-i Âmire kâtipleri arasında yer alan bir mukâtaacının varlığı bilinmektedir. 934/1527-28 tarihli bütçedeki kâtipler listesinde ise Rumeli, Anadolu ve Arap vilayetleri mukâtaacılarının isimleri kaydedilmiştir. 969/1561-62 tarihli bütçedeki kâtipler listesinde hazine-i Âmire kâtipleri arasında mukâtaacı-yı evvel unvanlı bir görevliye rastlanmış olması, bu kalemin hazine'ye bağlı olarak kurulduğunu düşündürmektedir. Bunun bir kalem olarak teşkilatının tamamlanması ve görevlerinin belirlenmesi ise XVII. asırda gerçekleşmiş olmalıdır.

Başmukâtaa Kalemi, özellikle Rumeli'deki Filibe pirinç sahaları, Kratova, Kili, Varna, İbrail, İsakçı, Tolcı, Maçin, Ahyolu gibi Tuna nehri kıyısındaki bütün iskele ve tuzlaların mukâtaa hesaplarını denetler, bu mukâtaalar hakkında çıkan emir ve nizamların kayıtlarını tutar ve muhafaza ederdi. Bu arada bazı vazife, has ve salyâne tahsislerine de bakardı. Rumeli'ye ait eminler ve diğer görevlilerin beratları, hüküm ve tezkireleri de bu dairedeki kâtipler tarafından yazılırdı.

Başmukâtaa Kalemi'nin görev alanına giren mukâtaaların büyük çoğunluğu Rumeli'de bulunmaktadır. Bundan dolayı savaşlardan sonraki toprak kayıpları ve bir çok mukâtaanın işgal bölgesinde kalması geniş kaynakları azalttığı gibi, kalemin fonksiyonu da azaltmıştır.

Maliye Nezâreti'nin kurulması sırasında 1254/1838 bu kalemin görevleri, mukâtaa işleriyle meşgul olan Haslar, İstanbul ve Mâlikâne kalemleriyle birlikte yeniden teşkil edilen Mukâtaât Muhasebesi'ne devredilmiş, Başmukâtaa Kalemi de lağvedilmiştir. Başmukâtaa Kalemi'nin bağlı birimlerine ait defterler onbir birim başlığı altında tasnif edilmiştir.

Ayrıca Kâmil Kepeci Tasnifi Kataloğu'nda da Başmukâtaa Kalemi'ne bağlı birimlere ait defterler bulunmaktadır.

Katalog No	KATALOĞUN ADI	Sıra Numarası	TARİH		Defter Adedi	Katalog Tertibi
			Hicrî	Milâdî		
986	Kâmil Kepeci Tasnifi Kataloğu	4988-5166	895-1269	1489-1852	179	Analitik Envanter
631	Başmukâtaa Kalemi (D.BMK)	22440-22603	904-1260	1498-1844	164	
	Ahyolu Mukâtaası (D.BMK.AHM)	22604-22627	953-1239	1546-1824	24	
	Balçık Mukâtaası (D.BMK.AHM)	22628	1235-1239	1820-1824	1	

Katalog No	KATALOĞUN ADI	Sıra Numarası	TARİH		Defter Adedi	Katalog Tertibi
			Hicrî	Milâdî		
631	Filibe Mukâtaası (D.BMK.FLM)	22629-22639	992-1251	1584-1835	11	Analitik Envanter
	İbrail Mukâtaası (D.BMKİBM.)	22640-22644	1171-1217	1757-1802	5	
	Kili ve Akkerman Mukâtaası (D.BMK.KAM)	22645-22649	997-1219	1589-1804	5	
	Niğbolu Mukâtaası (D.BMK.NGM.)	22650-22655	1001-1244	1592-1828	6	
	Silistre Mukâtaası (D.BMK.SLM)	22656-22676	1184-1249	1770-1833	21	
	Samako Mukâtaası (D.BMK.SMM.)	22677-22679	1216-1240	1801-1825	3	
	Üsküp Mukâtaası (D.BMK.ÜSM)	22680-22687	1128-1250	1716-1844	8	
	Vidin Mukâtaası (D.BMK.VDM)	22688-22689	1144-1154	1731-1741	2	
	Varna Mukâtaası (D.BMK.VRN)	22690-22691-A	1165-1242	1751-1826	3	

7. BURSA MUKÂTAASI KALEMİ DEFTERLERİ (D.BRM.d)

Bursa, Biga, Bolu, Adapazarı, Kastamonu, Çankırı gibi bölgelerdeki bazı mukâtaalarla mîzân-ı harîr (ipek kapanı) mukâtasının ve Akdeniz adalarındaki çeşitli mukâtaaların gelirlerini denetler ve Rumeli'deki bazı kale muhafızlarının mevâcib hesaplarını tutardı.

Bu kalemin daha çok damga resmi, mîzân-ı harîr, tuzla ve gümrük gelirlerini denetlediği görülmektedir.

Katalog No	KATALOĞUN ADI	Sıra Numarası	TARİH		Defter Adedi	Katalog Tertibi
			Hicrî	Milâdî		
986	Kâmil Kepeci Tasnifi Kataloğu	5269-5275	1003-1204	1591-1789	7	Analitik Envanter
621	Bâb-ı Defterî Defter Kataloğu (D.BRM)	24233-24454	925-1252	1519-1836	221	

8. BÜYÜK KALE VE KÜÇÜK KALE KALEMİ DEFTERLERİ

a. Büyük Kale Kalemi Defterleri (D.BKL.d)

Önemli bir gider kalemi olan Büyük Kale Kalemi, genellikle Mora ve Arnavutluk dışında kalan büyük kalelerin, müstahkem mevkilerin erzak, cephâne, onarım işleri ve personelin maaş işlerini yürütürdü. Ayrıca Mısır, Bağdat, Lahsa, Musul, Diyarbekir,

Van, Bosna, Budin, Temeşvar, Şam, Halep, Kars ve Erzurum'daki yeniçeri ve bunların teşkilatına uygun olarak ulufe ile kullanılan askerlerin yoklamalarına bakardı.

Bu kalem ayrıca hazine *tezkiresi* vermeye de yetkiliydi.

Bosna-Hersek bölgesindeki bütün kaleler Büyük Kale Kalemi'ne bağlı iken Podgorice Kalesi Küçük Kale Kalemi'ne bağlıydı.

Katalog No	KATALOĞUN ADI	Sıra Numara	TARİH		Defter Adedi	Katalog Tertibi
			Hicrî	Milâdî		
986	Kâmil Kepeci Tasnifi Kataloğu	4725-4975	892-1277	1486-1861	250	Analitik Envanter
620	Bâb-ı Defterî Defter Kataloğu (D.BKL)	32167-32843/A	925-1252	1519-1836	680	

b. Küçük Kale Kalemi Defterleri (D.KKL.d)

Mora, Arnavutluk ve civarı ile Hersek'in bazı kalelerinin yerli kulu neferâtının mevâcib hesaplarını tutardı. Mevâcibleri ocaklık olarak nehirlerin vâridatından karşılanıyorsa havaleleriyle tevcih tezkireleri de bu kalemden verilirdi.

Mevâcib; askerlere senede dört defa ve üç ayda bir muharrem, rebîülâhir, receb ve şevval aylarında verilen ücret, ulûfe demektir. İlk üç aylık olanı *masar*, ikinci üç aylık olanı *recec*, üçüncü üç aylık olanı *reşen* ve son üç aylık olanı ise *lezez* tabir olunmuştur. Bu tabirler, ayların adlarının rumuzlarından oluşmaktadır.

Bazı kalelerin muhafızlarına ait mevâcib, hasılâtı iyi olan vilayet ve sancaklara havale edilmek suretiyle temin edilirdi. Bu tür havalelerle sağlanan mevâciblere de "ocaklık mevâcibi" adı verilmiştir.

Katalog No	KATALOĞUN ADI	Sıra Numarası	TARİH		Defter Adedi	Katalog Tertibi
			Hicrî	Milâdî		
986	Kâmil Kepeci Tasnifi Kataloğu	4976-4987	1124-1286	1712-1870	11	Analitik Envanter
620	Bâb-ı Defterî Defter Kataloğu (D.KKL)	32844-33117	959-1251	1552-1835	274	

9. BÜYÜK RUZNÂMÇE VE KÜÇÜK RUZNÂMÇE KALEMLERİ İLE BAĞLI BİRİMLERİNE AİT DEFTERLER

a. Büyük Ruznâmçe Kalemi ve Bağlı Birimlerine Ait Defterler (D.BRZ.d)

Ruznâmçe, Günlük vâridat ve masârıfın, yahut vukuatın kaydına mahsus deftere verilen addır. Rûz Farsça gün, nâmçe de defter demektir. İlk zamanlarda *Ruznâme* denildiği halde sonraları *Ruznâmçe* hâlini almıştır. Bu tabir, muhasebe kelimesi yerine de kullanılırdı. Bu defter tutana *ruznâmçeci* denirdi. Ruznâmçe Defteri, Tanzimat'tan sonra *Yevmiye Defteri* adını almıştır.

Büyük Ruznâmçe Kalemi, Maliye Nezâreti'nin kuruluşuna kadar (1253/1839) Bâb-ı Defterî'nin, dolayısıyla hazine'nin bütün gelir ve gider işlemlerinin yapıldığı bürodur. "Ruznâmçe-i Hümâyûn", "Ruznâmçe-i Evvel" ve "Harc-ı Hâssa Ruznâmçesi Kalemi" de denmekteydi. Ruznâmçe, irâd-masraf şeklinde kaydedilen meblağların günlük olarak tutulmasından oluşurdu. Defterler ise günlük, aylık, üç aylık ve yıllık olurdu.

Hazine dairesinin baş kalemi olan Büyük Ruznâmçe Kalemi mukâtaa, mevkufât ve cizyeden hâsıl olan gelirleri her gün kaydederdi. Hünkâr müteferrikaları, çâşnigirler ve ulûfeli divan kâtiplerinin maaşları bu kalem tarafından verildiği gibi, her gün hazine'ye giren ve çıkan para, kumaş, altın, gümüş, vesairenin kayıt ve hesaplarını da bu kalem tutardı. Bundan başka Başdefterdarlığın günlük gelir ve giderlerinin özetleri burada gözden geçirilir, "ruznâmçe temessükü" denilen ibrâ tezkireleri yazılırdı.

Ruznâmçe Kalemi, merkezî bir kuruluştur. Burada tutulan hazine kayıtları "mîzân-ı adl" olarak kabul edilmiştir. Bu bakımdan Bâb-ı Defterî'ye bağlı gelir ve giderlerle ilgili muhasebe kalemlerinin kayıtlarında hata varsa, bunlar ruznâmçe kayıtlarıyla karşılaştırılarak bulunurdu. Toplama kolaylığı sağlamak üzere ayrı defterlere sadece rakamlar yazılarak "Erkâm Defterleri" oluşturulmuştu. Savaş gibi durumlarda padişah İstanbul'dan uzakta kaldığı zaman biri İstanbul'da, diğeri de padişahın bulunduğu yerde olmak üzere iki ayrı ruznâmçe defteri tutulurdu.

Katalog No	KATALOĞUN ADI	Sıra Numarası	TARİH		Defter Adedi	Katalog Tertibi
			Hicrî	Milâdî		
986	Kâmil Kepeci Tasnifi Kataloğu	1649-1669 1696-2280	936-1255 932-1259	1530-1839 1526-1843	21 581	Analitik Envanter
627	Bâb-ı Defterî Defter Kataloğu (D.BRZ)	20610-21193/B	896-1254	1491-1838	584	

b. Küçük Ruznâmçe Kalemi Defterleri (D.KRZ.d)

"Müşâherehorân" da denilen bu kalem, aynı zamanda Büyük Ruznâmçe Kalemi'nin yardımcısı mahiyetindeydi. Her gün hazine'ye giren ve oradan çıkan para, kumaş, altın, gümüş vesairenin kayıt ve hesaplarında Büyük Ruznâmçe Kalemi'ne yardım ettiği gibi kazaskerler, divan çavuşları, müşâherehorân denen aylıklılar, çâşnigîrler, Divan-ı Hümâyûn ve saray peykânı[*], mimarlar ve diğer bazı cemaatlerin özlük ve maaş işleriyle uğraşırlardı. Bu kalem, 1256/1840 yılında ilgâ olunmuştur.

Katalog No	KATALOĞUN ADI	Sıra Numarası	TARİH		Defter Adedi	Katalog Tertibi
			Hicrî	Milâdî		
986	Kâmil Kepeci Tasnifi Kataloğu	3398-3507	1013-1219	1604-1804	110	Analitik Envanter

[*] Peykân, yaya bir posta sınıfı olup çok süratli koşmakla bilinirlerdi; önceleri padişahların irâdelerini tebliğ için kullanılmış iseler de zamanla süslü elbise ve sorguçlarıyla saltanat şiârından sayılmışlardır.

Katalog No	KATALOĞUN ADI	Sıra Numarası	TARİH		Defter Adedi	Katalog Tertibi
			Hicrî	Milâdî		
620	Bâb-ı Defterî Defter Kataloğu (D.KRZ)	33118-33554	940-1254	1533-1838	437	Analitik Envanter

Ayrıca "Maliye'den Müdevver Defterler Kataloğu'nda da Küçük Ruznâmçe Kalemi'ne ait defterler bulunmaktadır.

10. CERÎDE ODASI DEFTERLERİ (D.CRD.d)

Cerîde, genel anlamıyla muamele ve vukuatın hülâsalarını kayda mahsus defterlere verilen addır. Maliye lisanında, cerîde-i nüfus, nüfus defterleri demektir. Maliye Nezâreti'nin teşekkülünden sonra Cerîde Muhasebeciliği olarak teşkilattaki yerini almıştır. Kataloğunda kaydolunan defterler, muhtelif liva, kaza ve nahiyelerin müslim ve gayrimüslim nüfus yoklamalarını ihtiva etmektedir.

Katalog No	KATALOĞUN ADI	Sıra Numarası	TARİH		Defter Adedi	Katalog Tertibi
			Hicrî	Milâdî		
623	Bâb-ı Defterî Defter Kataloğu (D.CRD)	39876-40813/O	1213-1254	1785-1838	952	Analitik Envanter

Ayrıca *986 numaralı Kâmil Kepeci Tasnifi Kataloğu* ve Maliye Nezâreti Cerîde Odası Defterleri içeresinde de Cerîde Muhasebesi defterleri ve nüfus defterleri bulunmaktadır.

11. CİZYE MUHASEBESİ KALEMİ DEFTERLERİ (D.CMH.d)

İslam devletlerinde zimmî statüsündeki Müslüman olmayan azınlıkların faal erkek nüfusundan alınan cizye, Osmanlı Devleti'nin en önemli gelir kaynaklarından birini teşkil edegelmiş ve bütçe gelirlerinin büyük kısmını oluşturmuştur.

Osmanlılar, fethettikleri yerlerde yaşayan yerleşik zimmî nüfusa cizye tarh ederlerdi. Fakat bu vergilerin miktarı her yerde aynı değildi. Rahipler, bâliğ olmayan çocuklar, devlet hizmetinde bulunan aileler ve iş yapamaz durumda olanlar cizyeden muaf tutulurdu. Bazı bölgelerin cizyeleri ya maktû idi, yahut da tamamen bağışlanmış idi. Mısır, Bağdad ve Basra eyaletlerinin maktû olan cizyeleri irsaliyeleri içinde yer alırdı. Eflak-Boğdan Voyvodalıkları ile Erdel Krallığı ve Dubrovnik Cumhuriyeti'nin bedel-i cizye veya harac denen tâbi devlet vergisi niteliğindeki maktû cizyeleri de oldukça önemliydi.

Belli bir yerde oturmayan ve belli bir işi olmayan gayrimüslimlere *yâve*, bunlardan alınan cizyeye de *yâve cizyesi* denirdi. Cizye tahsili genellikle, yave cizyesi hariç, hâne hesabı üzerinden ve ortalama alınarak yapılıyordu.

1101-1103/1689-1691 yılları arasında sadrıazam olan Köprülüzade Mustafa Paşa bir cizye reformu yaptı. Bu sırada hâne başına eşit olarak toplanan cizyeyi ilk devirlerde olduğu gibi yükümlülerin malî durumuna göre üç sınıfa ayırarak farklılaştırdı. 1102 (1690)

yılında uygulamaya konan reforma göre cizye, *a'lâ* (yüksek), *evsat* (orta) ve *ednâ* (düşük) mertebelerinden alınacaktı. Cizye dilimleri a'lâdan 4, evsattan 2 ve ednâdan 1 şerifî altın olarak belirlenmişti. Cizyedara düşen harc ise sırasıyla 30, 24 ve12 akçe idi.

Tâbi devletlerin ödedikleri maktû cizye ile Kıptîlerin ödedikleri cizye hariç, bütün cizye gelirleri Cizye Muhasebesi Kalemi'nde toplanırdı. Buna göre çeşitli mukâtaa, sultan vakıfları, vezir ve sancakbeyi hasları, ocaklık gibi yerlerde mevcut bulunan cizyeler bu birimlerden bağımsız olarak ve tek elden toplanırdı.

Bütçelerde çeşitli kalemlere dağılmış olan cizyeler ile Cizye Ziyadesi (Mensûh) Kalemi'nin bütünü Cizye Muhasebesi'ne aktarıldı. Dolayısıyla bütçede yer almaya başladı. Mısır, Bağdad ve Basra gibi eyaletlerin cizyeleri bunların irsaliyeleri içinde olup denetimi Başmuhasebe'de kaldı. Eflak, Boğdan ve Dubrovnik cizyeleriyle Kıptiyân cizyesi de eskiden olduğu gibi Maden Kalemi'nin denetimine bırakıldı.

Cizye tahsiline mahsus makbuz senetleri, her sene bu kalem tarafından hazırlanarak mühürlenir ve zamanı geldiğinde torbalar içinde cizye memurlarına veya mültezimlere teslim edilirdi. Bu torbalar, şer'î mahkemelerde ve kadı huzurunda muharrem ayının başında açılırdı.

Katalog No	KATALOĞUN ADI	Sıra Numarası	TARİH		Defter Adedi	Katalog Tertibi
			Hicrî	Milâdî		
986	Kâmil Kepeci Tasnifi Kataloğu	3508-3799	958-1264	1551-1848	293	Analitik Envanter
628	Bâb-ı Defterî Defter Kataloğu (D.CMH)	26561-27415/34	966-1264	1558-1848	887	

Buna ilaveten Maliye Nezâreti Cizye Defterleri kataloğu içerisinde de Cizye Muhasebesi Kalemi defterleri bulunmaktadır.

12. CİZYE ZİYADESİ KALEMİ DEFTERLERİ (D.CZD.d)

Sultan, vezir vakıfları ve diğer vakıfların cizye, âdet-i ağnâm ve avârız türünden bazı gelirleriyle ilgilenen kalemdir. Bu kalemin en önemli gelir kaynağı cizye, âdet-i ağnâm, resm-i ağıl ve vakıflardaki cizye fazlaları idi. Bu kalem 1103/1691 tarihli cizye reformundan sonra feshedilerek gelir kaynaklarının hemen hepsi Cizye Muhasebesi Kalemi'ne aktarılmıştır.

Katalog No	KATALOĞUN ADI	Sıra Numarası	TARİH		Defter Adedi	Katalog Tertibi
			Hicrî	Milâdî		
986	Kâmil Kepeci Tasnifi Kataloğu	3508-3926	958-1279	1551-1863	420	Analitik Envanter
619	Bâb-ı Defterî Defter Kataloğu (D.CZD)	26015-26019/C	1013-1101	1604-1689	8	

13. ÇELTİK RUSÛMU KALEMİ DEFTERLERİ (D.ÇRS.d)

Anadolu ve Rumeli'ndeki bazı çeltik nehirleri ve pirinç ekim alanlarının gelirlerine ait hesaplara bakardı. Ayrıca, Hıristiyan cemaatlerin ruhanî reislerinin pîşkeşleriyle ilgili hesapları da tutardı.

Bu kaleme Vâridât-ı Şıkk-ı Sanî Kalemi (D.VRS) de denilmektedir.

Katalog No	KATALOĞUN ADI	Sıra Numarası	TARİH		Defter Adedi	Katalog Tertibi
			Hicrî	Milâdî		
619	Bâb-ı Defterî Defter Kataloğu (D.ÇRS)	25994-25600	926-1244	1520-1828	7	Analitik Envanter

14. DEFTERDAR MEKTUBÎ KALEMİ DEFTERLERİ (D.DMK.d)

Bu kalem, defterdarın hususî kalem müdürünün dairesi durumunda olup, başdefterdara gelen tahrir, telhis ve derkenarlara icap eden havaleleri yazardı.

Tamamlanmış tasnifler incelenmiş ve Bâb-ı Defterî teşkilatında görev yapan kişilere yazılmış özel mektupların da Defterdar Mektubî Kalemi'ne ait belgeler arasında değerlendirildiği görülmüştür. Kalemin tuttuğu defterlere ait çizelge aşağıdadır.

Katalog No	KATALOĞUN ADI	Sıra Numarası	TARİH		Defter Adedi	Katalog Tertibi
			Hicrî	Milâdî		
619	Bâb-ı Defterî Defter Kataloğu (D.DMK)	26228-26277/A	1186-1252	1773-1837	51	Analitik Envanter

15. EVÂMİR-İ MALİYE KALEMİ DEFTERLERİ (D.EVM.d)

Malî yazışmaların idare edildiği ve emirlerinin yazıldığı Maliyenin Kançılarya Kalemi'dir. Maliye dairesindeki önemli işler, sefere müteallik muameleler için gerekli emirler, mirî mukâtaaların usulüne göre tahririne ait kararlar, muhallefâtın zabtı için yazılan hükümler ve diğer kalemlerin kaydı gereği defterdar kesedârı tarafından yapılan tahrirâtlar bu kaleme gönderilerek emirleri burada yazılırdı. Mukâtaalarla eshâm beratlarının da bu kalemden yazılması usuldendi. Diyânet memurlarının, evkâf idare edenlerin, vakıflardan para alanların beratları da bu kalemde tertip ve tanzim olunurdu.

Evâmir-i Maliye Kalemi'nde hazırlanan emirlerde defterdarın imzası ve padişahın tuğrası bulunurdu. Bu kalem, XVIII. yüzyıldan önce "Tezkire-i Ahkâm" ve "Maliye Kalemi" olarak iki ayrı birim şeklinde iken; bu tarihten sonra Evâmir-i Maliye Kalemi adı altında birleştirilmiş ve başdefterdara bağlı bir birim hâlinde hizmet vermesi sağlanmıştır.

Katalog No	KATALOĞUN ADI	Sıra Numarası	TARİH		Defter Adedi	Katalog Tertibi
			Hicrî	Milâdî		
986	Kâmil Kepeci Tasnifi Kataloğu	2467-2538	1053-1203	1643-1789	72	Analitik Envanter

Katalog No	KATALOĞUN ADI	Sıra Numarası	TARİH		Defter Adedi	Katalog Tertibi
			Hicrî	Milâdî		
619	Bâb-ı Defterî Defter Kataloğu (D.EVM)	26278-26367	976-1253	1568-1837	90	Analitik Envanter

16. GANEM MUKÂTAASI KALEMİ VE BAĞLI BİRİMLERİNE AİT DEFTERLER (D.GNK.d)

Mevkufat Kalemi'ne bağlı olarak görev yapar ve halife rütbesindeki bir reis tarafından idare edilirdi.

Celebkeşân ağnâmı mukâtaalarına, celebkeşân ağnâmı tahsiline, bu verginin iltizâma verilmesine bakmak, mirî tayinat için koyun satın almak başlıca vazifesiydi.

Katalog No	KATALOĞUN ADI	Sıra Numarası	TARİH		Defter Adedi	Katalog Tertibi
			Hicrî	Milâdî		
621	Bâb-ı Defterî Defter Kataloğu (D.GNK)	23788-24156	973-1256	1565-1840	369	Analitik Envanter
	Kasabbaşı Defterleri (D.GNK.KSB)	24157-24212	1099-1253	1688-1837	56	
	Kışlak Emini Defterleri (D.GNK.KŞE)	24213-24232	1168-1212	1755-1798	20	
986	Kâmil Kepeci Kataloğu Kasabbaşılık Defterleri	7399-7411	1106-1260	1694-1844	13	

17. HAREMEYN MUHASEBESİ KALEMİ VE BAĞLI BİRİMLERİNE AİT DEFTERLER (D.HMH.d)

Bu kalemin bir adı da "Evkâf Muhasebesi"dir. Haremeyn'e (Mekke ve Medine) ait ve bunlara bağlı vakıfların kayıtlarını tutar ve her sene muhasebelerini kontrol ederdi. Selâtîn denen büyük camilerin vakıflarına ve bu camilerde hizmet eden görevlilerin maaşlarıyla ilgili işlemlere bakardı. Mekke ve Medine'ye ait olup İstanbul ve Rumeli'nde bulunan mevkûf arazilerle alâkalı defterler ve kayıtlar burada tutulurdu. İstanbul ve Rumeli'ndeki din görevlilerinin dinî vazife ve tayinlerine dair vesikalarını hazırlar ve bunları Maliye Kalemi'ne göndererek oradan beratlarının çıkmasını sağlardı. Ayrıca bazı kişilerin uhdesinde olan Haremeyn mâlikâneleri ve bunlara dair şartlar ve bazı Haremeyn mukâtaalarından tertip edilmiş olan eshâm ve "cihât" tevcihleri ile evkâfa mülhak olan esnaf ve sanat erbabı nizamı ve bazı emirler ile ilmühaberler de buradan yazılırdı. Bunların yanı sıra bazı kale neferlerinin mevâciblerini, mütekâid ve duâcı vazifelerini de yine bu kalem denetlerdi.

Haremeyn Muhasebesi'ne bağlı olan vakıfları şu başlıklar hâlinde toplamak mümkündür:

Sultan vakıflarının hepsi,

Dârüssaâde ağası nezâretinde olan vakıflar,

Evliyâ vakıfları,

Medine-i Münevvere ve Mısır Evkâfı,

Şahısların Medine-i Münevvere'ye tahsis ettiği vakıflarla bunlara ait tevcihât,

Sadrıazam ve şeyhülislâm nezâretindeki vakıflar.

HAREMEYN MUHASEBESİ KALEMİ VE BAĞLI BİRİMLERİNE AİT DEFTERLERİN LİSTESİ

Katalog No	KATALOĞUN ADI	Sıra Numarası	TARİH		Defter Adedi	Katalog Tertibi
			Hicrî	Milâdî		
986	Kâmil Kepeci Tasnifi Kataloğu	3275-3284 3298-3356	1012-1291 905-1255	1603-1874 1500-1839	9 59	Analitik Envanter
614	Haremeyn Muhasebesi Defterleri (D.HMH)	21353-21884	966-1285	1558-1868	532	
	Atik Ali Paşa Evkâfı	21885	1003-1081	1594-1671	1	
	Ayasofya Evkâfı	21886-21888	1091-1281	1680-1804	3	
	Bina Emini Evkâfı	21889	1156	1743	1	
	Beşir Ağa Evkâfı	21890-21896	1157-1205	1744-1791	7	
	Çorlulu Ali Paşa Evkâfı	21897-21898	1187-1231	1709-1801	2	
	Eyüp Sultan Evkâfı	21899-21900	1136-1155	1723-1742	2	
	Fatma Sultan Evkâfı	21901-21906	1186-1192	1772-1778	6	
	Gülbahar Hatun Evkâfı	21907-21909	1119-1245	1707-1830	3	
	Gazi Turhan Bey ve Ömer Bey Evkâfı	21910-21911	1119-1245	1707-1830	2	
	Gazi Süleyman Paşa Evkâfı	21912	1157	1744	1	
	Haremeyn Ruznâmçe Evkâfı	21913-21914	1222-1245	1807-1830	2	
	Kara Mustafa Paşa Evkâfı	21915	1218	1803	1	
	Laleli Evkâfı	21916-21917	1235-1247	1820-1832	2	
	Medine-i Münevvere Evkâfı	21918	1174	1760	1	
	Mahmud Paşa-yı Veli Evkâfı	21919	1199-1224	1785-1809	1	
	Mardin ve Nusaybin Mukataaları	21920-21921	1142-1146	1729-1733	2	
	Nur-ı Osmaniye Evkâfı	21922	1107	1695	1	
	Sultan Ahmed Han Evkâfı	21923-21925	1178-1259	1764-1843	3	
	Beyezid-i Veli Evkâfı	21926-21933	1122-1125	1710-1713	8	
	Abdülhamid Evkâfı	21934-21937	1233-1251	1818-1835	4	
	Sultan Fatih Evkâfı	21938-21941	1086-1269	1675-1850	5	
	Sultan Mahmud Evkâfı	21942-21945	1180-1251	1766-1835	4	

Katalog No	KATALOĞUN ADI	Sıra Numarası	TARİH		Defter Adedi	Katalog Tertibi
			Hicrî	Milâdî		
614	Sultan Murad Han Evkâfı	21946-21950	1092-1250	1681-1834	5	Analitik Envanter
	Selimiye Evkâfı	21951-21955	1114-1217	1702-1802	5	
	Sultan Süleyman Han Evkâfı	21956-21963	986-1252	1578-1836	8	
	Sultan Yıldırım Evkâfı	21964-21965	1096-1097	1685-1686	2	
	Şehzade Sultan Mehmed Evkâfı	21966-21968	1117-1241	1705-1825	3	
	Vâlide Sultan Evkâfı	21969-21976	1123-1278	1711-1862	8	
	Mihrişah Sultan Evkâfı	21977-21978	1231-1241	1816-1825	2	
	Vakf-ı Hümâyûn Evkâfı	21979-21993	1188-1230	1774-1815	15	
	Yeniil Türkmenân-ı Halep Evkâfı	21994-22008	1143-1294	1730-1877	15	

18. HAREMEYN MUKÂTAASI KALEMİ DEFTERLERİ (D.HMK.d)

Bu kalem, her sene Haremeyn'e, yani Mekke ve Medine'ye gönderilen surrelerin kayıtlarını tutmak ve Haremeyn'e ait mukâtaaların işlemlerini yürütmekle görevliydi. Ayrıca Medine-i Münevvere'ye bağlı arazilerin mahsul işleriyle İzmir, Midilli, Sakız, Menteşe, Antalya ve Alâiye mukâtaaları işlerine bakardı.

Surre, Mekke ve Medine-i Münevvere'de oturan ve o tarafta bulunan seyyidlere, şeriflere ve ileri gelenlere dağıtılmak üzere Osmanlı padişahları tarafından gönderilen para vesair eşyaya verilen addır. Hac dolayısıyla İstanbul'dan Haremeyn'e surre yollanmasına "surre ihracı", yine hac dolayısıyla padişah tarafından Haremeyn'e yollanan para ve hediyelere "surre-i Hümâyûn", Haremeyn halkına dağıtılmak üzere gönderilen eşya ve paraları korumakla görevli özel birlik ve merasime de "surre alayı" adı verilmiştir.

Surre Defterleri için ayrı bir katalog tertip edilmiştir. Bunun için Evkâf-ı Hümâyûn Nezâreti defterlerine bakılmalıdır.

Katalog No	KATALOĞUN ADI	Sıra Numarası	TARİH		Defter Adedi	Katalog Tertibi
			Hicrî	Milâdî		
986	Kâmil Kepeci Tasnifi Kataloğu	3285-3287	1080-1275	1669-1859	3	Analitik Envanter
		3357-3397	884-1280	1479-1863	43	
631	Bâb-ı Defterî Defter Kataloğu (D.HMK)	22009-22385	1024-1254	1615-1838	377	

19. HASLAR MUKÂTAASI KALEMİ VE BAĞLI BİRİMİNE AİT DEFTERLER (D.HSK.d)

Padişah ve hânedan azâlarıyla sadrıazam haslarının kayıtlarının tutulduğu, senet ve emirlerin yazıldığı ve saklandığı kalemdir. Bundan başka âdet-i ağnâm gibi gelir kay-

naklarının hesapları da burada tutulurdu. Özellikle Rumeli ve Güneydoğu Anadolu'daki bazı mukâtaalar ve mahallî kalemler ile bunların gelirlerinden vezir vs. haslarına karşılık ayrılan tahsisat bu kalem tarafından yönetilirdi. Rumeli bölgesi fetholundukça Anadolu'nun muhtelif yerlerinden getirilip buraya iskân edilen ve sefer zamanında ayrı birlikler hâlinde sefere iştirak eden *evlâd-ı Fatihânın* muayyen maaşları, vergiden muafiyetleri ve diğer imtiyaz işleri de buradan yürütülürdü.

Haslar Mukâtaası Kalemi'nin bağlı birimi olan "âdet-i ağnâm" defterleri 54 adet olup, 919-1251/1513-1835 tarihleri arasındaki kayıtları ihtiva etmektedirler.

Katalog No	KATALOĞUN ADI	Sıra Numarası	TARİH		Defter Adedi	Katalog Tertibi
			Hicrî	Milâdî		
986	Kâmil Kepeci Tasnifi Kataloğu	3060-3206	963-1247	1556-1831	146	Analitik Envanter
618	Haslar Mukâtaası Kalemi (D.HSK)	25569-25932/C	854-1254	1450-1838	367	
	Haslar Mukâtaası Kalemi Âdet-i Ağnâm Bedeli (D.HSK.AAĞ)	25933-25986	919-1251	1513-1835	54	

20. HAVÂSS-I CEDÎDE KALEMİ DEFTERLERİ (D.HSC.d)

Bu kaleme ait defter zuhur etmemiştir. Belgeleri için Havâss-ı Cedîde Kalemi Belgelerine bakınız.

21. İSTANBUL MUKÂTAASI KALEMİ DEFTERLERİ (D.İSM.d)

İstanbul İhtisabı, Selanik Gümrüğü, Mora İskelesi gümrükleri gibi mukâtaalar, ipekten alınan mîzan rusûmuyla altın ve gümüş mamulleri üzerindeki vergilere dair işlere bakardı. Bazı memurların alınmasında da yetkiliydi. 1733 yılında Kefe Mukâtaası ile birleştirilmiştir.

Bu kalemin, bağlı birimi İstanbul İhtisabı Mukâtaası'dır (D.İSM.İSİ). Bu defterlerde İstanbul İhtisabı ile ilgili muhtelif hesaplar mevcuttur. İhtisab gelirleri, mukâtaalar hâlinde iltizam usulüyle yönetilmiş ve değişik şehirlerin ihtisab gelirleri, değişik kalemlerin denetimine verilmiştir.

Katalog No	KATALOĞUN ADI	Sıra Numarası	TARİH		Defter Adedi	Katalog Tertibi
			Hicrî	Milâdî		
618	İstanbul Mukâtaası Kalemi Defterleri (D.İSM)	25363-25562	930-1256	1528-1840	200	Analitik Envanter
	İstanbul İhtisabı Defterleri (D.İSM.İSİ)	25563-25568	1118-1243	1706-1827	6	

22. KALEMİYE DAİRESİ DEFTERLERİ (D.KLD.d)

Kalemiye Dairesi XVIII. yüzyıl başlarında Bâb-ı Defterî'nin Mevkufât Kalemi'ne bağlı olarak meydana getirilen bir teşekküldür. Burası, hâcegân rütbesinde bir büro olmayıp halifelik ile idare edilmekteydi. Daha sonraları müstakil bir kalem hâline getirilmiştir.

Bu büronun vazifesi kayd-ı hayat şartıyla iltizama verilen çiftliklerden ve mâlikâne mukâtaalardan alınan %10 nispetindeki Kalemiye Resmi'ni tahsil etmekti.

Katalog No	KATALOĞUN ADI	Sıra Numarası	TARİH		Defter Adedi	Katalog Tertibi
			Hicrî	Milâdî		
619	Bâb-ı Defterî Defter Kataloğu (D.KLD)	26105-26227/A	1101-1253	1689-1837	124	Analitik Envanter

23. KEFE MUKÂTAASI KALEMİ DEFTERLERİ (D.KFM.d)

Bu kalem, Kefe bölgesindeki mukâtaaların gelirleri ile bazı kale mevâcibleri, vazifeler ve salyâne harcamalarını denetlemek, bazı memurların atamalarını yapmakla görevliydi. Kefe'nin elden çıkması üzerine İzmir, Aydın ve Kırım'daki bazı önemli mukâtaaların hesaplarını tutmak ve hazine tezkirelerini vermekle görevlendirilmişti. 1733'te İstanbul Mukâtaası ile birleştirilmiştir.

Katalog No	KATALOĞUN ADI	Sıra Numarası	TARİH		Defter Adedi	Katalog Tertibi
			Hicrî	Milâdî		
986	Kâmil Kepeci Tasnifi Kataloğu	5276, 5277, 5280 m.	892-1105	1487-1693	3	Analitik Envanter
619	Bâb-ı Defterî Defter Kataloğu (D.KFM)	26368-26415	959-1246	1558-1830	48	

24. KÜÇÜK EVKÂF KALEMİ DEFTERLERİ (D.KEV.d)

Tanzimat'tan önce üç ayrı dairede idare edilen vakıfların bir bölümü "Küçük Muhasebe Kalemi" de denilen bu kalem tarafından yönetilirdi. Diğerleri "Haremeyn Muhasebesi" ve "Anadolu Muhasebesi" kalemleridir.

Bu kaleme, İstanbul, Rumeli ve Anadolu'daki bazı vakıflar bağlıydı. Bu vakıfların idarî işleri ile hesapları, tayin ve tevcih gibi işleri Bâbüssaâde ağasının idaresindeki bu kalem tarafından yürütülürdü. Ayrıca nezâreti sadrıazamlara ait "sadaka tevliyetleri" adlı küçük tevliyetlerin defter ve hesapları da burada tutulurdu.

Katalog No	KATALOĞUN ADI	Genel Sıra Numarası	TARİH		Defter Adedi	Katalog Tertibi
			Hicrî	Milâdî		
986	Kâmil Kepeci Tasnifi Kataloğu	3288-3290	1284	1867	3	Analitik Envanter
631	Bâb-ı Defterî Defter Kataloğu (D.KEV)	22386-22439	1026-1264	1617-1848	54	

25. MADEN MUKÂTAASI KALEMİ VE BAĞLI BİRİMLERİNE AİT DEFTERLER (D.MMK.d)

Maliye kalemlerinden birisi olan bu kalem, büyük gümrük mukâtaalarını, Anadolu ve Rumeli Kıptîlerinin cizyelerini, Eflak ve Boğdan voyvodalıklarındaki kefere cizyelerini, Erdel Krallığı ve Dobrovnik Cumhuriyeti kefere cizyelerini, Serçin ve Derçin Gümrük Mukâtaasını, Mîzân-ı Harîr Mukâtaasını, Emtia Gümrüğü, Efrenç Eşyası Gümrüğü ve Duhan Gümrüğü mukâtaalarını, maden mukâtaalarını, şaphâne mukâtaalarını, kantar resmlerini, istiridye ve midye çıkarıcılığı, haşhaş rusûmu mukâtaalarını, Darphâne mukâtaalarını ve Simkeşhâne mukâtaasını idare eden ve her sene muhasebelerini hazırlayan bürodur.

MADEN MUKÂTAASI KALEMİ'NE VE BAĞLI BİRİMLERİNE AİT DEFTERLER ŞUNLARDIR

<table>
<tr><th rowspan="2">Katalog No</th><th rowspan="2">KATALOĞUN ADI</th><th rowspan="2">Sıra Numarası</th><th colspan="2">TARİH</th><th rowspan="2">Defter Adedi</th><th rowspan="2">Katalog Tertibi</th></tr>
<tr><th>Hicrî</th><th>Milâdî</th></tr>
<tr><td rowspan="3">986</td><td>Maden Kalemi</td><td>5167-5206</td><td>997-1234</td><td>1589-1819</td><td>39</td><td rowspan="9">Analitik Envanter</td></tr>
<tr><td>Maden Kalemi İstanbul Gümrüğü</td><td>5207-5237</td><td>1012-1258</td><td>1700-1842</td><td>31</td></tr>
<tr><td>Maden Kalemi Gümrükler</td><td>5238-5268</td><td>1084-1268</td><td>1673-1852</td><td>31</td></tr>
<tr><td rowspan="6">622</td><td>Maden Mukâtaası Kalemi Def. (D.MMK)</td><td>22692-23246</td><td>948-1256</td><td>1541-1840</td><td>555</td></tr>
<tr><td>Boğdan Cizyesi (D.MMK.BGN)</td><td>23247-23249</td><td>1114-1197</td><td>1702-1783</td><td>3</td></tr>
<tr><td>Duhan Dönümü (D.MMK.DHN)</td><td>23250-23377</td><td>1100-1252</td><td>1689-1837</td><td>128</td></tr>
<tr><td>Eflak Cizyesi (D.MMK.EFK)</td><td>23377/A-23377/C</td><td>1097-1183</td><td>1686-1769</td><td>3</td></tr>
<tr><td>İstanbul Gümrük Emini (D.MMK.İGE)</td><td>23378-23767</td><td>1015-1255</td><td>1606-1839</td><td>390</td></tr>
<tr><td>Kıptiyân Cizyesi (D.MMK.KBC)</td><td>23768-23787</td><td>1100-1250</td><td>1689-1835</td><td>20</td></tr>
</table>

26. MASRAF-I ŞEHRİYÂRÎ KALEMİ DEFTERLERİ (D.MSF.d)

Saray'ın Enderûn ve Bîrûn kısımlarının her türlü masraf ve tayinatının idare edildiği kalemdir. İdare bakımından Saray'a, muamele bakımından Defterdarlığa bağlı idi. Âmiri "masraf-ı şehriyârî kâtibi" unvanı verilen memurdu.

Masraf-ı şehriyârî kâtibi, Saray'ın Bîrûn kısmına mensup eminlerin, yani Matbah emini, arpa emini ve darbhâne emininin Saray ihtiyacı için hariçten yaptıkları alımların defterlerini tutar ve hesaplarına bakardı.

Katalog No	KATALOĞUN ADI	Sıra Numarası	TARİH		Defter Adedi	Katalog Tertibi
			Hicrî	Milâdî		
986	Kâmil Kepeci Tasnifi Kataloğu	7094-7269	883-1264	1478-1848	176	Analitik Envanter
620	Bâb-ı Defterî Defter Kataloğu (D.MSF)	32079-32166	1099-1247	1687-1832	88	

27. MENSÛHÂT (KAPUDÂN-I DERYA) KALEMİ DEFTERLERİ (D.MNS.d)

Yeniçeri Ocağı'nın kurulmasından önce Osmanlı Devleti'nin ücretli ve daimî ordusunu teşkil eden "Yaya" ve "Müsellem" teşkilatları XVII. yüzyılda ortadan kaldırılınca bunlara ait olan çiftlikler "Mensûhât" adı altında Derya Kalemi'ne bağlanarak Kaptanpaşa Eyaleti'ne tâbi timar ve zeâmetlerle birlikte idare olunmuştur. Bu çiftliklerin öşür ve rusûmunu tasarruf edenlere "Mensûhât Efrâdı" adı verilmiştir. Bunlar sahillerin muhafazasında kullanılan bir sınıf olup, ihtiyaç olduğu zamanlarda Bahriye askerlerini tamamlamak için kullanılmışlardır. Mensûhât Kalemi'ne ait olan çiftliklerin tevcihi kaptan paşalara aitti.

Katalog No	KATALOĞUN ADI	Sıra Numarası	TARİH		Defter Adedi	Katalog Tertibi
			Hicrî	Milâdî		
619	Bâb-ı Defterî Defter Kataloğu (D.MNS)	25987-25993	1014-1237	1605-1822	7	Analitik Envanter

28. MEVKÛFÂT KALEMİ VE BAĞLI BİRİMLERİNE AİT DEFTERLER (D.MKF.d)

Doğrudan Defterdarlığa bağlı olan bu kalemin bir adı da "Rusûm Kalemi" idi. Başlıca görevleri, örfî vergilerle avârız ve bedel-i nüzül vergilerine bakmak, bir gider için tahsis edilip harcanmadan kalan parayı (mevkûf akçe) hazine'ye geçirmek, menzil kayıtlarını tutmak ve masraflarını karşılamak, harp zamanı vilayetlerin gönderdiği askerlere verilen tahsisat ve iaşe masraflarını temin etmekti. Bunlardan başka ordunun ot, saman ve yem ihtiyacını temin ile sefere katılan paşalarla sivil memurlara ödenecek paraları sağlamak da bu kalemin vazifelerindendi. *Navul Kalemi*'nin kuruluşuna kadar 1200 (1785-86) yılının başlarında İstanbul zahiresinin yanı sıra ordu ve donanmanın ihtiyacı olan zahirenin satın alınması, nakledilmesi ve depolanmasını da bu kalem karşılamaktaydı. Mevkûfât Kalemi'yle ilgili emirler Mühimme Kalemi'nden çıkmaktaydı.

Maliyeden Müdevver Defterlerden 8989 numarada kayıtlı 1250 tarihli defterde Mevkûfât Kalemi şöyle tarif edilmektedir: *"Eyaletler, sancaklar, kazalar, nahiyeler, köyler ve araziler ile bunlarla ilgili nizam ve şartların keyfiyâtı, Defterhâne-i Âmire Kalemi kayıtlarına düşürüldüğü gibi, hâlâ verimli arazide yetişen tarım ürünleri, ağaçlar ve güherçile gibi bitkiler ve koyun ve tavuk ve bârgir gibi hayvanlara müteallik tasarru-*

fât-ı hazine-i Âmire'nin tafsilâtı ve esasen ilk yaratılışı toprak olan insanın da avârız, tekâlif ve iskân gibi şartları ve hatta hukûk-ı insâniyeden, yıllık vergiler ve teşrifât-ı aliyyenin ortaya ilk çıkışında Mevkûfât Kalemi'ne düşürülüp; başlangıçta bu kalemin zabitân ve ketebesi çok ve hünerli ve nasbolunan hâceleri âlî-kadr ve maarif-perver olarak kalem-i mezbûra...[54]*".*

Mevkûfât Kalemi'nin önemli görevlerinden birisi de menzil teşkilatının işlerini yürütmekti. Menzil Halifeliği tarafından idare edilen bu teşkilat devletin haberleşmesini temin ediyordu. Haberleşmenin süratle yapılabilmesi için oluşturulan menzillerde her an hizmete hazır menzil atları bulundurulur, iki menzil arasını haberciler bu atlarla katederlerdi. Ulaştığı yeni menzilde atını değiştirir ve yeni bir atla bir sonraki menzile giderlerdi. Bu teşkilat zamanın şartlarına göre oldukça hızlı haber ve posta ulaştıran bir yapıya sahipti.

Mevkûfât Kalemi'nin gördüğü bu hizmetlere karşılık gelir kaynakları ise avârız, bedel-i nüzül, bedel-i sürsat ve bedel-i iştirâdan oluşmaktaydı. Yukarıda da kısaca bahsedilen bu gelir kaynakları şöyle açıklanabilir.

Avârız Vergisi*:* Osmanlı maliyesinde olağan dışı ve düzensiz (gayr-ı mukarrer) vergiler, "avârız-ı divaniye", "tekâlif-i örfiye" veya kısaca "avârız" adı altında toplanmıştır. Geçmişi ne zamana uzanırsa uzansın ve ne amaçla konmuş olursa olsun bu vergiler savaş masraflarının finansmanına yönelikti.

Avârız vergileri, "avârızhâne" denen birimler üzerine tarhedilirdi. Muaf olanlar çıkarıldıktan sonra geri kalan köy ve mahalle nüfusu tespit edilip belirli sayıda gerçek hâne bir avârızhânesi sayılarak köyün veya mahallenin kaç avârızhânesi olduğu belirlenirdi. Böylece hâneler belirlendikten sonra yükümlüleri ister yerleşik isterse konar-göçer olsun bu vergiden bir bütün olarak sorumlu tutulurdu.

Avârız akçesi olarak alınan bu maktû ve nakit vergi zaman içerisinde paranın değer kaybına bağlı olarak artırılmıştır. Önceleri savaş harcamaları için toplanırken, sonraları her yıl düzenli olarak toplanan bir vergi hâlini almıştır.

Nüzül/Bedel-i Nüzül Vergisi: Nüzül mükellefiyeti, Osmanlı ordusu sefere çıkarken konakladığı menzillerde çoğunlukla un ve arpa şeklinde belirli miktar zahirenin sağlanıp hazır hâle getirilmesidir. Kadılar, kazalardan istenen zahireyi görev alanlarına giren kent, kasaba, köy, mezraa ve çiftliklere avârızhâne esası üzerinden tarh ve tahsil ederek menzillere teslim ederlerdi. Ayrıca, nakil masrafı da yükümlüler tarafından ödenirdi. Aynî olarak toplanması kural olan nüzül, özellikle ordunun iaşesinin kolay olduğu hâllerde, savaş ile ilgili diğer hizmetlere dönüştürülebilirdi. Bunlar çoğunlukla ülkenin

---

[54] Maliye'den Müdevver Defterler, nu: 8989, s. 26.

savaş alanlarına yakın veya ordunun geçeceği yol üzerindeki konaklara komşu bölgeler için aynî, bu bölgelerin dışında kalan yerler için ise nakdî bir yükümlülük hâline geliyordu.

Bedel-i nüzül, 1093/1683 tarihinden sonra ağır savaş şartları altında sürekli ve düzenli olarak toplanan bir vergi hâline gelmiştir.

Sürsat/Bedel-i Sürsat: Sürsat, reayânın gerektiğinde askerî birliklere tespit edilen bir fiyat üzerinden yem, yiyecek maddesi ve yakacağı sağlamasıdır. Bu maddelerin başlıcaları arpa, saman, un, koyun eti, bal ve odundur. Sürsat, hukuken sözleşmeye dayanan bir yükümlülüktür. (Avârız muafiyetinin dışında olduğu için avârızhânesine dayanmamaktaydı).

Sürsat, askerî birliklerin geçtiği yollar veya konakladığı yerlere en yakın bölgelerden aynî, uzak olan bölgelerden de nakdî olarak alınıyordu. 1103/1693-1694 yılında bütün bölgelerden elde edilen ürünün miktarıyla orantılı olarak nakden toplanmasına karar verilmiştir.

Bedel-i İştirâ: İştirâ, piyasa fiyatları üzerinden devlete belirli bir miktar zahire satma mükellefiyetidir. Bazan nüzül ve sürsat yerine iştirâ zahiresi seçiliyordu. Her kazanın iştirâ yoluyla teslim edeceği zahirenin miktarı önceden kazalara bildiriliyordu. Böylece bir yükümlülük biçimini alıyordu. Avârızın umumî tahsil ve teslim usulleri bunda da geçerliydi. Yalnız iştirâda fiyat, piyasa fiyatıydı. Halk bu fiyatlardan devletin istediği kadar zahireyi satmakla yükümlüydü. (Sürsatla arasındaki fark da bu fiyat hususunda ortaya çıkıyordu.)

1093/1683 sonrası ağır savaş şartlarında hazinenin gittikçe artan nakit açığını kapatmak için sürsat bedeli kadar geniş kapsamlı olmamakla birlikte "iştirâ" yerine bedelinin alınması yaygınlaşmış olmalıdır. Bu şekilde iştirânın, dolayısıyla bedelinin kapsamı genişlemiş; koyun veya beygir gibi hayvanların da iştirâ yükümlülüğüne girmesi kararlaştırılmıştır. Mevkûfât Kalemi ve bağlı birimlerine ait defterler şunlardır:

Katalog No	KALEMİN ADI	Sıra Numarası	TARİHi		Defter Adedi	Katalog Tertibi
			Hicrî	Milâdî		
986	Mevkufât Kalemi Defterleri	2543-2990	900-1256	1494-1840	442	Analitik Envanter
	Menzil Defterleri	2991-3059	1112-1199	1701-1785	69	
615-617	Mevkufât Kalemi Defterleri (D.MKF)	27416-31799/A	933-1257	1527-1841	4.382	
617	Arabacıbaşı Defterleri (D.MKF.ARB)	31800-31805	1183-1205	1769-1791	6	
	Mübâyaa Mübaşiri (D.MKF.MBŞ)	31806-31832	1015-1217	1607-1802	27	

Katalog No	KALEMİN ADI	Sıra Numarası	TARİHi		Defter Adedi	Katalog Tertibi
			Hicrî	Milâdî		
617	Nüzül Emini (D.MKF.NZE)	31833-31965	1076-1247	1665-1831	133	Analitik Envanter
	Odun Emini (D.MKF.ODE)	31966-31987	1094-1252	1683-1837	22	
	Şaîr Kâtibi (D.MKF.ŞRK)	31988	1085-1087	1674-1676	1	

29. MUKÂTAA-İ CEDÎD-İ ÛLÂ KALEMİ DEFTERLERİ (D.MCU.d)

Yenişehir, İnegöl, İznik, Kefe, Aydın, Tavşanlı, Teke, Hamid, Kütahya, Bolvadin gibi mukâtaaların hesaplarına bakardı. Aynı zamanda duâgû, müezzin, imam ve diğer din görevlilerinin yevmiye ve maaşları bu mukâtaalardan ödenmekteydi.

Katalog No	KATALOĞUN ADI	Sıra Numarası	TARİH		Defter Adedi	Katalog Tertibi
			Hicrî	Milâdî		
619	Bâb-ı Defterî Defter Kataloğu (D.MCU)	26001-26004	1010-1051	1601-1641	4	Analitik Envanter

30. NAVUL KALEMİ DEFTERLERİ (D.NVL.d)

Mevkûfât Kalemi'nin yürütmekte olduğu zahire satın alımı, nakli ve benzeri işleri devam ettirmek üzere 1200/1785'de kurulmuş olan bir kalemdir. Daha sonra Mevkûfât'tan ayrılarak bağımsız hâle getirilmiştir.

İstanbul halkı ile askeriye ve donanmanın zahire, peksimet ve benzeri ihtiyaçlarını karşılamak için çeşitli yerlerden zahire satın alır ve bunları İstanbul'a naklederdi. Bu işler için iskelelerde gerekli hizmetleri yürütmek, gemilere yüklemek ve onların nakliye ücretlerini ödemek, nakledilen zahirenin anbarlara teslimini yapmak, Zahire Hazinesi'nin mevcudu ile aylık gelir ve giderlerini tutmakla yükümlüydü.

Zaman zaman ortaya çıkan ekmek ve zahire kıtlığını gidermek için Sultan Üçüncü Selim tarafından kurulan Zahire Hazinesi bu kalem tarafından yapılan masrafların finansmanını sağlamak gayesine yönelikti.

Katalog No	KATALOĞUN ADI	Sıra Numarası	TARİH		Defter Adedi	Katalog Tertibi
			Hicrî	Milâdî		
620	Bâb-ı Defterî Defter Kataloğu (D.NVK)	31989-32078	1201-1255	1786-1839	90	Analitik Envanter

31. PİSKOPOSLUK KALEMİ DEFTERLERİ (D.PSK.d)

Bâb-ı Defteri'ye bağlı Evâmir-i Maliye Kalemi'nde bir halifelik olarak bulunan Piskopos Kalemi, Osmanlı Devleti dahilindeki kilise, sinagog ve manastırların kayıtlarını tutmak, Evâmir-i Maliye Kalemi'nden yazılan patrik ve metropolitlere ait kayıtlar ile

diğer emirlerin kayıtlarını muhafaza etmekle görevliydi. Piskopos ve metropolitlerle diğer ruhanî reislerin berat ve pîşkeşlerine de bakardı.

Katalog No	KATALOĞUN ADI	Sıra Numarası	TARİH		Defter Adedi	Katalog Tertibi
			Hicrî	Milâdî		
986	Kâmil Kepeci Tasnifi Kataloğu	2539-2541	1051-1178	1641-1765	6	Analitik Envanter
619	Bâb-ı Defterî Defter Kataloğu (D.PSK)	26005-26014	1169-1250	1756-1834	10	

32. PİYADE MUKABELESİ KALEMİ DEFTERLERİ (D.PYM.d)

Kapıkulu efradı, Matbah-ı Âmire, Has Ahur ve diğer yerlerde çalışan görevlilerin maaşlarıyla ilgili işlemleri yapan Mukabeleci Kalemi, XVII. yüzyılda *Piyade Mukabeleciliği* ve *Sipahi Mukabeleciliği* olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Piyade Mukabeleciliği'ne *Piyade Mukâtaası Kalemi* de denirdi. Yöneticisinin adı ise *mukabeleci* idi.

Bu kalemin görevi, merkez ve kalelerdeki yeniçeri, cebeci, topçu, top arabacısı ile Saray'da görev yapan alemdar, hâssa terzisi, câmeşûy (çamaşırcı), Matbah ve kiler hizmetçisi, hayme mehteri, sanat ehli gibi görevlilere ait nasb, tayin, azil, vefat, veraset gibi muameleleri takip ve kaydetmek, maaşlarının ödenmesi gibi işleri yürütmekti. Bunlara dair tevcih ve mahlûllerin tezkire ve ilmühaberleri buradan yazılırdı. Yeniçerilere ait işlemler 1081/1670 tarihinden sonraki dönemlerde buradan ayrılarak müstakil bir birim hâline getirilen *Yeniçeri Kâtibliği* tarafından yürütülmüştür. Bu hususta ayrıca Yeniçeri Kalemi (D.YNÇ) bölümüne bakılmalıdır.

Katalog No	KATALOĞUN ADI	Sıra Numarası	TARİH		Defter Adedi	Katalog Tertibi
			Hicrî	Milâdî		
986	Kâmil Kepeci Tasnifi Kataloğu	3207-3274	987-1248	1579-1832	66	Analitik Envanter
626	Bâb-ı Defterî Defter Kataloğu (D.PYM)	35111-36067/C	963-1258	1556-1842	956	

33. SALYÂNE KALEMİ DEFTERLERİ (D.SLY.d)

Salyâne, Tanzimat'tan önce Kırım hanlarıyla han ailelerine ve bir kısım memurlara senelik olarak ödenen maaşa verilen addır. Maaşları ocaklık olarak tahsis edilmiş olanlarla varidâtı devlet tarafından alınarak valilerine yıllık maaş verilen Bağdat, Mısır, Yemen, Habeş, Basra, Lahsa, Cezayir, Trablusgarp ve Tunus eyaletlerinin ve bunlara bağlı sancakların salyâne, yani yıllık maaşlarına bu kalem bakardı. Ayrıca kaptan paşalara da salyâne olarak tahsis edilen maaş olursa işlemleri burada yapılırdı.

Salyâne tabirine Fatih Kanunnâmesi'nde de rastlanmaktadır: "Hazinemden vüzerâya salyâne verilürse iki yüz kırk binden, üçyüz kırk binden, üç yüz elli bin akçeye dek verilsün."

Salyâne Kalemi XVII. yüzyıl ortalarına kadar Maden Kalemi bünyesinde bulunmaktaydı. Bu tarihten sonra müstakil olarak çalışmaya başladı. Tanzimat'tan hemen önce 1249/1833 tarihinde *Aklâm-ı Seb'a* adıyla oluşturulan ve Piyade Mukabeleciliği, Küçük Ruznâmçe, Büyük Ruznâmçe, Küçük Kale Tezkireciliklerinin birleştirilmesinden meydana gelen birimin içerisine dahil edilerek ortadan kaldırılmıştır[55].

Katalog No	KATALOĞUN ADI	Sıra Numarası	TARİH		Defter Adedi	Katalog Tertibi
			Hicrî	Milâdî		
986	Kâmil Kepeci Tasnifi Kataloğu	5595-5618	1063-1194	1653-1780	24	Analitik Envanter
620	Bâb-ı Defterî Defter Kataloğu (D.SLY)	33555-33611	1103-1229	1691-1814	57	

34. SÜVARİ MUKÂBELECİLİĞİ KALEMİ DEFTERLERİ (D.SVM.d)

Bir adı da "Atlı Mukabelesi" olan bu kalemde, Kapıkulu Ocağı'ndan altı bölük, yani Kapıkulu Süvari bölüklerinden sipah, silahtar, ulûfeciyân-ı yemîn, ulûfeciyân-ı yesâr, gurebâ-i yemîn ve gurebâ-i yesâr bölüklerinin isim ve maaş kayıtları tutulurdu. Ayrıca ebnâ-i sipâhiyân, bevvâbân-ı Dergâh-ı Âlî, bevvâbân-ı Bâb-ı Hümâyûn, bevvâbân-ı sofiyân-ı kule*, Istabl-ı Âmire, bevvâbân-ı Saray-ı Atik gibi cemaatlerin kayıtlarıyla tayin, azil, maaş, vs. işlerini yürütürdü.

Sipah ve silahtarlar için verilen senetlerin bu kalem tarafından kontrol edilerek tasdik edilmesi gerekirdi. Bunun için mukabeleci her birine kırmızı mürekkeple *mim* harfini yazardı. Bu işaret mastûr (yazılmış), yani mevcut ve muvâfık (uygun) manalarına gelmekteydi.

Katalog No	KATALOĞUN ADI	Sıra Numarası	TARİH		Defter Adedi	Katalog Tertibi
			Hicrî	Milâdî		
986	Kâmil Kepeci Tasnifi Kataloğu	4585-4623	1103-1264	1692-1848	38	Analitik Envanter
630	Bâb-ı Defterî Defter Kataloğu (D.SVM)	36068-36804/A	972-1242	1564-1827	737	

35. TEŞRİFÂT KALEMİ DEFTERLERİ (D.TŞF.d)

Teşrifâtçılık, Kanunî tarafından ihdâs edilmiş olan mühim bir memuriyettir. Mutad merasimlerde, törene katılanların bulunacakları yerleri belirlemek ve merasimlerle ilgili işlemleri yürütmekle görevli büronun adıdır. Görevlisine "Teşrifâtçı" veya "Teşrifâtî-i Divan-ı Hümâyûn" denilirdi.

Teşrifât Defterleri, merasim sırasını, kabul gün ve saatlerini gösteren deftere verilen addır. Saray seremonisini ve bütün merasimleri bilmesi gereken teşrifâtçı, gerek

[55] Maliye'den Müdevver Defterler, nu: 8989.

* Aslında Saray kapıcılarına mensup ve ayrı bir ocak olan harem kapıcılarına verilen isim; Harem Dairesi'ndeki Kızlar Kapısı'nda bulunarak zenci harem ağalarına hizmet ederlerdi.

Saray ve Divan-ı Hümâyûn'da ve gerekse Paşa Kapısı'nda yapılan merasimlerde elindeki deftere göre protokolü tatbik ederdi. Divan'da maaş verilmesi, ziyaretler, elçi kabulü, Mısır Hazinesi'nin gelişindeki törenler, padişah cülûsu ve diğer tebrikler, donanmanın denize çıkarılması veya bir geminin denize indirilmesi ve benzeri işlerin tanzimi, sadrıazam dairesindeki merasim dolayısıyla mevcut teşrifât kanununa uyularak yapılan işler, teşrifâtçının görevlerindendi. Bundan başka, vezir, beylerbeyi ve devlet erkânına ait rusûm ve harçların da defterlerini tutardı.

Evvelce Divan-ı Hümâyûn'a bağlı iken Sultan Üçüncü Ahmed zamanında Paşa Kapısı'na nakledilmiş ve Sadâret Kethüdâlığı'na bağlanmıştır[56].

Teşrifât halifesi veya teşrifâtçı kalfası ve kesedarı, Saray ve devlet merasiminin bütün sicillerini korumakla sorumluydu. *Kaftancıbaşı* ise padişah ve sadrıazamların huzuruna kabul edilecek olanlara giydirilecek hil'atları korurdu.

Teşrifât Dairesi (Tanzimat sonrası), teşrifât işleriyle meşgûl olan dairenin adıdır. Başındaki memura "Teşrifât Nâzırı" denilir. Resmî günlerde ve sair merâsim sırasında teşrifâta dâhil olanlara bu daireden devlet tezkiresi yazılırdı[57].

Teşrifât Kalemi Defterleri, Teşrifâtî-i Divan-ı Hümâyûn unvanı dikkate alınarak Divan-ı Hümâyûn Defterleri arasında değerlendirilmiştir. Ancak Osmanlı Arşivi kod sisteminde D.TŞF olarak rumûzu belirlenen yani Bâb-ı Defterî Kalemleri arasında kodlanan bu kalemin arşiv malzemesinin, muhasebe işlemleri yoğun olan defter veya belgelerini burada serdetmek gerekmiştir.

Katalog No	KATALOĞUN ADI	Sıra Numarası	TARİH		Defter Adedi	Katalog Tertibi
			Hicrî	Milâdî		
986	Kâmil Kepeci Tasnifi Kataloğu	664-676, 682-696	955-1241 988-1194	1548-1825 1580-1780	28	Analitik Envanter
619	Bâb-ı Defterî Defter Kataloğu (D.TŞF)	26020-26104	1061-1253	1651-1837	105	

Teşrifât Defterleri hakkında ayrıca Divan-ı Hümâyûn Teşrifât Kalemi Defterleri ve Bâb-ı Âlî Sadâret Teşrifât Kalemi Defterleri'ne bakılmalıdır.

36. VARİDÂT-I SALİH, VARİDÂT-I ŞIKK-I EVVEL VE VARİDÂT-I ŞIKK-I SÂNÎ KALEMLERİNE AİT DEFTERLER

a. Varidât-ı Salih Kalemi Defterleri (D.VSA.d)

Her defterdarlıkta ayrı ayrı mevcut bulunan varidât kalemlerinin şeflerine "varidâtçı" denirdi. Bunlar tahsilat sonunda elde edilen gelirlerin hesaplarını tutmakla görevliydiler.

56 Sertoğlu, *a.g.e.,* s. 336.

57 Pakalın, *a.g.e.*, c. 3, s. 477.

Varidât-ı Salih Kalemi, 1103/1691 tarihinden sonra teşekkül etmiş olup, Tırhala, Drama, Yenice-i Karasu gibi bazı yerlerdeki çeltik reislerine ait pîşkeşlere ve beratlara bakardı. Defterleri zuhur etmemiştir. Belgeleri için bkz. Vâridât-ı Salih Kalemi Belgeleri.

b. Varidât-ı Şıkk-ı Evvel Kalemi Defterleri (D.VRE.d)

Filibe, Tatarpazarı ve buralara tâbi yerlerin çeltik nehirleri reislerinin pîşkeş beratlarına bakardı. Defterleri zuhur etmemiştir. Belgeleri için Vâridât-ı Şıkk-ı Evvel Kalemi Belgeleri bölmüne bakınız.

c. Varidât-ı Şıkk-ı Sânî Kalemi Defterleri (D.VRS.d)

"Çeltik Rusûmu Kalemi" olarak da adlandırılmaktadır. Defterleri Çeltik Rusûmu Kalemi'ndedir.

37. YENİÇERİ KALEMİ DEFTERLERİ (D.YNÇ.d)

"Efendi Dairesi" ve "Yeniçeri Mukâtaası Kalemi" de denilen bu kalemde, yeniçerilerin ve Acemi Ocağı halkının maaş ve künye defterleri tutulurdu. Ayrıca Hâssa bostancıları, yeniçeri sekbânları, solakân*, teberdârân ve Saray-ı Atik cemâatlerinin maaş ve diğer işlemleri de burada görülürdü.

Yeniçeri kâtipleri, Yeniçeri ağasıyla anlaşarak yolsuzluk yapmasın diye bu makama Yeniçeri Ocağı dışından atanırlardı. Azil ve naspları doğrudan doğruya sadrıazama aitti. Yeniçeri kâtibi haftada bir, ocak meseleleri ile ilgili olarak sadrıazama bilgi verirdi.

Bu memuriyetin azamî müddeti bir yıl idi. Eğer vazife sahibinin namus ve doğruluğu tahakkuk ederse bir sene daha yerinde kalabilirdi.

1079/1669-70 bütçesinde yeniçeri mevâcibleri Piyade Mukabelesi Kalemi'nde yer alıyordu. Bir yıl sonra yeniçerilere yapılan ödemeler bağımsız olarak Yeniçeri Kalemince yönetilmeye başlanmıştır. Bu kalem Yeniçeri Ocağı'nın 1242/1826 yılında kaldırılmasıyla beraber lağvedilmiştir.

Katalog No	KATALOĞUN ADI	Genel Sıra Numarası	TARİH		Defter Adedi	Katalog Tertibi
			Hicrî	Milâdî		
986	Kâmil Kepeci Tasnifi Kataloğu(Yeniçeri Efendisi)	6590-6686	919-1239	1513-1824	97	Analitik Envanter
625	Bâb-ı Defterî Defter Kataloğu (D.YNÇ)	33612-35110	961-1242	1554-1825	1.499	

* Padişahın muhafız bölükleri vazifesini görenler.

B. MÜTEFERRİK KONULU DEFTERLER

Yukarıda belirtilen defterler dışında kalan muhtelif konulara ait defterler için de Müteferrik Konular adlı bir katalog teşkil olunmuştur. 632 numaralı *Müteferrik Konulu Defter Kataloğu*'nda yekün 565 adet defterin hülâsası verilmiştir.

Katalog No	DEFTER GRUBU ADI	NUMARASI	TARİH		Katalog Tertibi
			Hicrî	Milâdî	
632	Müteferrik Konular	36805-37315	875-1264	1470-1847	Analitik Envanter
	Meşîhât	37316-37328	1025-1256	1616-1840	
	Tıb	37329-37330	1126-1137	1717-1724	
	Mühür Tatbik	37330/1-37330/40	1148-1273	1735-1856	

Bununla birlikte 986 numaralı *Kâmil Kepeci Tasnifi Kataloğu*'nda muhtelif serilerde Mühür Tatbik Defterlerine rastlanmaktadır. Kepeci Tasnifi'ne ait kataloğun tetkiki neticesi tespit edilen Mühür Tatbik Defterleri liste hâlinde aşağıda verilmiştir.

Katalog No	Özel No	Genel No	BULUNDUĞU FON ADI	DEFTERİN ADI/KONUSU	TARİH	
					Hicrî	Milâdî
986	30	746	Muhtelif Defterler	Hayrabolu Ahalisine Verilen Evrak ve Mühür	1141	1728-29
	120	5107	Başmukâtaa Kalemi	Tatbik Mühürleri	1214	1800
986	125	5112	Başmukâtaa Kalemi	Tatbik Mühürleri	1224	1809
	38	5319	Eshâm Muhasebesi (A)	İzmir Gümrüğü Eshâmına Rabtolunan Müste'men Tarifesi Fazlası ve Yemen Kahvesi Zammı Eshâmı Mutasarrıflarının Tatbik Mühürleri	1224	1809
	13	5464	Eshâm Muhasebesi (B)	Fâiz Tevziatı ve Tatbik Mühürleri	1232	1830-31
	8	7177	Saray Çakırcı ve Şahinci	Rumeli'deki Şahincilerin İsimleri ve Şahincibaşıların Tatbik Mühürleri	1234	1818-19
	146	5133	Başmukâtaa Kalemi	Tatbik Mühürleri	1241	1825
	15	5466	Eshâm Muhasebesi (B)	Eshâm Tevziat Defteri ve Tatbik Mühürleri	1246	1818-19
	166	5153	Başmukâtaa Kalemi	Tatbik Mühürleri	1259	1843
	137	5417	Eshâm Muhasebesi (A)	Eshâm Mutasarrıflarının Tatbik Mühürleri	1255	1839
	148	5428			1258	1842
	169	5156	Başmukâtaa Kalemi	Tatbik Mühürleri	1266	1849-50
	30	5481	Eshâm Muhasebesi(B)	Eshâm Fâiz Tevziatı ve Tatbik Mühürleri	-	-
	169	5449	Eshâm Muhasebesi (A)	Eshâm Sahiplerinin Tatbik Mühürleri	-	-

III. BÂB-I ÂLÎ DEFTERLERİ

Bâb-ı Âlî, XVII. yüzyılın sonlarından itibaren Paşa Kapısı ve Sadâret Dairesi, nezâretlerin kurulmasından sonra da Osmanlı Hükûmeti manasında kullanılan bir tabirdir.

Bâb-ı Âlî tabiri onaltı ve XVII. yüzyıl kaynaklarında nâdiren Bâb-ı Hümâyûn, Divan-ı Hümâyûn manasında geçmekte olup o dönemde Sadrıazam Dairesi anlamında kullanılmıştır.

Divan-ı Hümâyûn toplantılarının tamamen terkedilmesinden sonra bütün devlet işlerinin görülmeye başlandığı Bâb-ı Âsafî, XVIII. asır sonlarına kadar bu faaliyetini sürdürmüştür. Bu tarihten sonra "Bâb-ı Âlî" tabiri Bâb-ı Âsafî'nin yerine kullanılmağa başlanmıştır. XIX. asrın başlarından itibaren sadece Paşa Kapısı'nı değil, aynı zamanda Osmanlı Hükûmeti'ni ifade eden Bâb-ı Âlî (Sublime Porte) teşekkül etmiştir. Devletin en önemli işlerini yürüten Sadâret, Meclis-i Vükelâ, Meclis-i Vâlâ, Dahiliye Nezâreti, Hariciye Nezâreti ve Deâvî Nezâreti Bâb-ı Âlî teşkilatını oluşturmuş ve ufak tefek değişikliklerle bu anlayış Osmanlı Devleti'nin sonuna kadar devam etmiştir.

Bu birimlerin defter ve vesikalarının da bir arada işlem görmesi ve muhafaza edilmesi için 22 Ramazan 1267'de Bâb-ı Âlî Evrak Odası kurulmuştur[58].

Sadâret ve Bâb-ı Âlî Evrak Odası'na ait defterler önceki yıllarda değişik başlıklar altında tasnif edilmişlerdir. Bunlar kısaca şunlardır:

1. Ayniyat Defterleri: Sadâret Mektubî Kalemi'nin 1812-1892 tarihleri arasında nezâretler, diğer daireler ve vilayetler ile yaptığı yazışmaların aynen kaydını ihtiva etmektedir. 1.889 adettir.

2. BEO Nezâret ve Devâir Gelen-Giden Kayıt Defterleri: 1844-1922 yılları arasında Sadâret ile nezâretler ve diğer daireler arasında yapılan yazışmaların kayıtlarını ihtiva eder. 1.060 adet defterdir.

3. BEO Vilayât Gelen-Giden Kayıt Defterleri: 1849-1922 yılları arasında Sadâret'in vilayetler ile yaptığı yazışmaların hülâsa kayıtlarını ihtiva eder. 1.608 adet defterdir.

4. BEO Âmedî Kalemi Defterleri: 1255-1341/1839-1922 tarihleri arasında, Sadâret'in Saray ile yazışması sonucu irâdeleri çıkan evrakın aynen veya hülâsa kayıtlarını ihtiva etmektedir. 425 adet defteri vardır.

---

[58] Bâb-ı Âlî ile ilgili daha geniş bilgi için bkz. Mehmet İpşirli, "Bâbıâli", *DİA*., c. 4, s. 378-386 ve Ali Akyıldız, *Tanzimat Dönemi Osmanlı Merkez Teşkilatında Reform,* İstanbul 1993.

Son yıllarda yapılan depo tanzim çalışmaları esnasında ortaya çıkan ve bu fonlara dahil edilmediği görülen 1054-1341 yıllarına ait 2.706 adet defter için ayrı bir katalog hazırlanmıştır. Yukarıdaki araştırmaya açık defter serilerini tamamlayıcı nitelikte olan bu defterlerin, diğer Divan sicillerinin eksikliğini gidereceği de düşünülmektedir. Bunun için 592 genel numarada kayıtlı kataloğa bakılmalıdır.

Bilindiği gibi 1255-1341/1839-1922 tarihleri arasındaki dönem Tanzimat'tan İstanbul Hükûmeti'ne kadar geçen 83 yıllık zaman dilimini kapsayan çok önemli bir devredir. Nezâretlerin kurulması ve Divan-ı Hümâyûn kalemlerinin Bâb-ı Âlî'ye taşınmasıyla şekillenen Sadâret makamının defterleri bu yıllarda tutulmuştur. Bâb-ı Âlî Evrak Odası, 24 Şaban 1277/5 Mayıs 1861 tarihli nizamnâmede belirtildiği gibi Bâb-ı Âlî teşkilatı içindeki dairelerle, taşra teşkilatının merkezî idareyle yaptığı yazışmaların yönetildiği bürokratik bir merkezdir.

Bâb-ı Âlî Evrak Odası Defterleri, Sadâret'in Saray, nezâretler ve taşradaki resmî ve sivil şahıslarla yaptığı yazışmaların hülâsa ve aynen kayıtlarını ihtiva eder. Tasnif çalışmasında depolarda ve muhtelif mekânlarda dağınık halde bulunan bu defterler bir araya getirilmiştir. Diğer nezâret ve devâir defterlerinin arasına karışan bu defterler tek tek tespit edilerek ayıklanmıştır. Bunların tasnifi sonucu ise aşağıdaki defter serileri oluşturulmuştur.

1. BÂB-I ÂLÎ SADÂRET DAİRESİ KALEMLERİNE AİT DEFTERLER

a. Sadâret Hazine-i Evrak Müdürlüğü İrâde Kayıt Defterleri

İrâde, padişahın emri, fermânı, arzusu manasına gelir. Daha evvel bunun için "Hatt-ı Hümâyûn" tabiri kullanılırdı. 1832'den sonra "Serkâtib-i şehriyârî" denilen padişahın hususî kâtibine hitaben sunulan "arz tezkireleri"ne, cevap olarak verilen ve padişahın onayı manasına gelen yazıya *irâde* denmiştir. İrâde kayıt defterleri, Tanzimat'ın ilânından sonra sâdır olan ve Bâb-ı Âlî kalemleri tarafından Hazine-i Evrak'a teslim olunan irâdelerin bu birim tarafından tasnif edildikten sonra kaydedildiği defterlerdir. Bunlar aynı zamanda Hazine-i Evrak'ın kataloglarıdır. Bu defterler, l3l0/l892 senesine kadar 5 kısımda düzenlenmiştir. Bunlar: Dahiliye, Hariciye, Meclis-i Vâlâ, Meclis-i Mahsus ve Şûrâ-yı Devlet kısımlarıdır.

1892'den sonra bu defterler nezâretlere göre tanzim edilmiş ve her nezâret için müstakil defterler düzenlenmiştir.

Bu defterler şu şekilde sıralanmıştır:

1. 1255-1309 Yılı İrâdeleri
2. 1310-1334 Yılı İrâdeleri

3. Dosya Usûlü İrâdeler

4. Eyâlât-ı Mümtâze ve Diğer İrâdeler

a. Bulgaristan

b. Cebel-i Lübnan

c. Girid

d. Mısır

d1. Mısır irâdeleri

d2. Mısır Taltifat İrâdeleri

e. Sisam

f. Yunanistan

5. Mesâil-i Mühimme İrâdeleri

Yukarıda adları geçen irâde gruplarına ait gerekli bilgi, "Belgeler" bölümünde ayrıntılı olarak verilecektir.

b. Sadâret Divan (Beylikçi) Kalemi Defterleri (A.DVN.d)

ba. Arzuhal Defterleri

ba1. 592 Numaralı BEO Sadâret Defterleri Kataloğu'ndaki Arzuhal Defterleri

592 numaralı "BEO Sadâret Defterleri Kataloğu'nda 60-74 genel, 1-15 özel numaralarda 1268-1337/1851-1919 tarihleri arasındaki kayıtları ihtiva eden defterlerdir. 15 adet defter bulunmaktadır.

Katalog No	Sıra No	FONUN KODU	TARİH		Defter Adedi	Katalog Tertibi
			Hicrî	Milâdî		
592	60-74	Sadâret Defterleri	1268-1337	1851-1919	15	Analitik Envanter

ba2. 593 Numaralı BEO Vilayetlerden Gelen-Giden Defterleri Kataloğu'ndaki Arzuhal Defterleri

593 numaralı BEO Vilayetlerden Gelen-Giden Defterleri Kataloğu'nda 724-844 genel numaralarda 1264-1342/1848-1924 tarihleri arasındaki kayıtları ihtiva eden 121 adet Arzuhal Defteri bulunmaktadır.

Katalog No	Sıra No	FONUN KODU	TARİH		Defter Adedi	Katalog Tertibi
			Hicrî	Milâdî		
593	724-844	BEO	1264-1342	1848-1924	121	Analitik Envanter

bb. Gayrimüslim Cemaatlere Ait Defterler[59]

bb1. 592 Numaralı Sadâret Defterleri Kataloğu'ndaki Gayrimüslimlerden Gelen Takrirlerle İlgili Defterler

592 numaralı Sadâret Defterleri Kataloğu'nda 270-276 genel sıra numaralarında kayıtlı 7 adet gayrimüslimlerden gelen takrirlerle ilgili defter mevcuttur.

Katalog No	Sıra No	FONUN KODU	TARİH		Defter Adedi	Katalog Tertibi
			Hicrî	Milâdî		
592	270-276	Sadâret Defterleri	1279-1292	1862-1875	7	Analitik Envanter

bb2. 592 Numaralı Sadâret Defterleri Kataloğu'ndaki Kilise Defterleri

592 numaralı Sadâret Defterleri Kataloğu'nda 198-269 genel, 1-72 özel sıra numaralarında kayıtlı 72 adet Kilise Defteri mevcuttur.

Katalog No	Sıra No	FONUN KODU	TARİH		Defter Adedi	Katalog Tertibi
			Hicrî	Milâdî		
592	198-269	Sadâret Defterleri	-	-	72	Analitik Envanter

bb3. 593 Numaralı BEO Vilayetlerden Gelen-Giden Defterleri Kataloğu'ndaki Kilise Defterleri

593 numaralı *BEO Vilayetlerden Gelen-Giden Defterleri Kataloğu*'nda 1351-1358 genel numaralarda 8 adet Kilise Defteri bulunmaktadır.

Katalog No	Genel Sıra No	Fonun Kodu	Tarih		Defter Adedi	Katalog Tertibi
			Hicrî	Milâdî		
593	1351-1358	BEO	-	-	8	Analitik Envanter

bc. Hanedan Defterleri (A.DVNS.HND.d)

Son devir Osmanlı hanedanına mensup padişah, sultan ve şehzadelerin doğum tarihleri ile vâlidelerinin soy kütükleri ve bunlara verilen nişanların kaydedildiği defterlerdir.

989 numaralı *Divan-ı Hümâyûn Defterleri Kataloğu*'nda kayıtlı olan Hanedan Defterleri 1328-1341/1910-1922 tarihlerini muhtevî olup 2 adettir.

Katalog No	Sıra No	FONUN KODU	TARİH		Sayfa Adedi	Katalog Tertibi
			Hicrî	Milâdî		
989	1	Hanedan Defterleri	1328-1329	1910-1911	192	Analitik Envanter
	2		1331-1341	1913-1922	199	

[59] Gayr-ı Müslim Cemaatlere Ait Defterler ile ilgili bilgi ve diğer defterler için Divan (Beylikçi) Kalemi Defterleri ile Piskoposluk Kalemi Defterleri kısımlarına bakınız.

bd. İmtiyaz Defterleri (A.DVNS.İMTZ.d)

Bâb-ı Âlî'nin resmî müsaadesi neticesinde şahıslara veya müesseselere verilmiş olan her türlü imtiyaza dair hükümlerin kaydedildiği defterlerdir. 989 numaralı *Divan-ı Hümâyûn Defterleri Kataloğu*'nda kayıtlı 1245-1334/1829-1916 tarihleri arasındaki kayıtları ihtiva eden 6 adet İmtiyaz Defteri mevcuttur. İmtiyaz defterlerinin başında verilen imtiyazların kronolojik bir fihristi bulunmaktadır. Bu defterler, genel olarak maden işletme imtiyazlarının yanında tersane inşası, banka teşkili, demiryolu inşası, ziraat mektebi inşası, telgraf hattı inşası, vapur işletmesi, fabrika inşası ve şirket teşkili gibi konuları ihtiva eder.

Katalog No	Sıra No	FONUN KODU	TARİH		Defter Adedi	Katalog Tertibi
			Hicrî	Milâdî		
989	1-6	İmtiyaz Defterleri	1245-1334	1829-1916	6	Kronolojik Fihrist

Bu konuyla ilgili olarak ayrıca Mukavelenâme ve Mukâvelât Defterleri bölümüne bakılmalıdır.

be. İzn-i Sefîne Defterleri

Bu defterler, seri olarak Tanzimat sonrasında Bâb-ı Âlî bünyesindeki dairelerde tutulmaya başlanmıştır. 592 numaralı *Sadâret Defterleri Kataloğu*'nda 25-34 genel numaralarda *İzn-i Sefîne Talebiyle İlgili Defterler*" başlığı altında 1263-1294/1847-1877 tarihleri arasındaki kayıtları ihtiva eden 10 adet İzn-i Sefîne Defteri vardır.

Katalog No	Sıra No	FONUN KODU	TARİH		Defter Adedi	Katalog Tertibi
			Hicrî	Milâdî		
592	25-34	İzn-i Sefîne Defterleri	1263-1294	1847-1877	10	Analitik Envanter

bf. Maaş Defterleri

592 numaralı *Sadâret Defterleri Kataloğu*'nda 35-59 genel 1-25 özel numaralarda 1269-1339/1852-1921 tarihleri arasındaki kayıtları ihtiva eden Bâb-ı Âlî ve diğer dairelerin görevlilerinin maaşlarını gösteren 25 adet defter bulunmaktadır.

Katalog No	Sıra No	FONUN KODU	TARİH		Defter Adedi	Katalog Tertibi
			Hicrî	Milâdî		
592	35-59	Sadâret Defterleri	1269-1339	1852-1921	25	Analitik Envanter

bg. Mukâvelenâme ve Mukâvelât Defterleri (A.DVN.MKL)

Devletin özel şirket veya şahıslar ile demiryolu, karayolu, aydınlatma, liman ve vapur işletmesi, telgraf işletmeciliği, madencilik, bankacılık, fabrika ve benzeri konularda yaptığı mukâvelelerin aynen kaydolunduğu defterlerdir.

bg1. 592 Numaralı Sadâret Defterleri Kataloğu'ndaki Mukâvelât Defterleri

592 numaralı *Sadâret Defterleri Kataloğu*'nda 18-24 genel, 1-7 özel numarada kayıtlı 1298-1319/1880-1902 tarihleri arasındaki kayıtları ihtiva eden 7 adet Mukâvelât Defteri mevcuttur.

Katalog No	Sıra No	FONUN KODU	TARİH		Defter Adedi	Katalog Tertibi
			Hicrî	Milâdî		
592	18-24	A.DVN	1298-1319	1880-1902	7	Kronolojik Fihrist

bg2. 989 Numaralı Divan-ı Hümâyûn Defterleri Kataloğu'ndaki Mukâvelenâme ve Mukâvelât Defterleri (A.DVNS.MKL)

Bu katalogda toplam 31 adet defter bulunmakta olup, kronolojik olarak tasnif edilmiştir.

Aşağıdaki birinci cetvelde gösterilen 1-4 sıra numaralı ve 1273-1304/1855-1887 tarihli ilk 4 defter *Mukâvelenâme*, yine aynı serinin devamı olup; ikinci cetvelde gösterilen 1-24, 24 mükerrer ve 25, 26 sıra numaralı 1301-1341/1883-1923 tarihli 27 adet defter "Mukâvelât" ve 27 (eski no: 25) numaralı defter de 8, 9 ve 10 numaralı Mukâvelât defterlerinin fihristidir.

Not: Osmanlı Arşiv Rehberi'nin birinici baskısında (1992) gösterilen 23 numaralı Mukâvelât defteri "Muâhede-i Umumî" defteri olduğu için "Nâme-i Hümâyûn" defterleri serisinde 18 numaraya nakledilmiştir.

MUKÂVELENÂME DEFTERLERİ

Katalog No	Sıra No	FONUN KODU	TARİH		Sayfa Adedi
			Hicri	Miladi	
989	1	Mukâvelenâme Defterleri	1273-1286	1855-1869	395
	2		1286-1303	1869-1885	329
	3		1299-1303	1881-1885	369
	4		1300-1304	1882-1887	393

MUKÂVELÂT DEFTERLERİ

Katalog No	Sıra No	FONUN KODU	TARİH		Sayfa Adedi
			Hicrî	Milâdî	
989	1	Mukâvelât Defterleri	1301-1302	1883-1885	189
	2		1303-1304	1885-1886	188
	3		1305-1307	1887-1889	297
	4		1306-1307	1888-1889	286
	5		1308-1308	1890-1891	287
	6		1309-1313	1891-1895	291
	7		1310-1312	1893-1895	291
	8		1312-1314	1894-1896	238

Katalog No	Sıra No	FONUN KODU	TARİH		Sayfa Adedi
			Hicrî	Milâdî	
989	9	Mukâvelât Defterleri	1314-1315	1896-1897	196
	10		1315-1317	1897-1899	198
	11		1317-1318	1899-1900	298
	12		1318-1320	1900-1902	297
	13		1320-1321	1902-1903	297
	14		1321-1323	1903-1905	303
	15		1323-1326	1905-1908	398
	16		1324-1327	1906-1909	399
	17		1326-1328	1908-1910	246
	18		1327-1328	1909-1910	250
	19		1328	1910	246
	20		1328	1910	210
	21		1328-1331	1910-1912	253
	22		1332	1913	265
	23		1329-1331	1911-1912	321
	24		1332-1335	1913-1917	253
	24 Mük.		1335-1336	1917-1918	-
	25		1336-1339	1917-1921	267
	26		1338-1341	1919-1923	251
	27	8, 9 ve 10 numaralı defterlerin fihristi	--	--	--

Bu konuyla ilgili olarak ayrıca İmtiyaz Defterleri bölümüne bakılmalıdır.

bh. Muktezâ Defterleri (A.DVNS.MKTZ.d)

Muktezâ; resmî dairelerde bulunan kalemlerin usul ve kaideler çerçevesinde, resmî evrak üzerine yazdıkları derkenara denir.

Gerek yabancı devletlere ve gerekse azınlıklara ait meselelerin ahdî ve hukukî cepheleri ile her türlü anlaşmalar, kanun, nizamnâme ve talimatnâmeler, Divan Kalemi'nde hazırlanıp saklandığı için, Divan-ı Hümâyûn'dan çıkacak her hangi bir kararın devlet kanunlarına ve anlaşmalarına göre nasıl olması gerektiğini belirten ve "muktezâ kayıtları" adını alan defterler de burada tutulurdu.

989 numaralı *Divan-ı Hümâyûn Defterleri Kataloğu*'nda kayıtlı 1282-1330/1865-1912 tarihleri arasındaki kayıtları ihtiva eden 37 adet Muktezâ Defteri mevcuttur. Bu defterler kronolojik olarak tasnif edilmiştir.

Katalog No	Sıra No	FONUN KODU	TARİH		Sayfa Adedi
			Hicrî	Milâdî	
989	1	Muktezâ Defteri	1282-1285	1865-1868	392
	2		1285-1286	1868-1870	324

Katalog No	Sıra No	FONUN KODU	TARİH		Sayfa Adedi
			Hicrî	Milâdî	
989	3	Muktezâ Defteri	1286-1287	1870-1871	164
	4		1287-1289	1871-1873	240
	5		1289-1290	1873-1873	240
	6		1290-1296	1873-1879	230
	7		1290-1291	1873-1875	236
	8		1292-1294	1875-1877	252
	9		1294-1297	1877-1880	240
	10		1296-1302	1879-1885	190
	11		1297-1300	1880-1882	236
	12		1302-1309	1885-1891	120
	13		1300-1302	1882-1884	238
	14		1302-1306	1884-1889	340
	15		1306-1310	1889-1893	228
	16		-	-	-
	17		1310-1313	1893-1895	200
	18		1313-1316	1895-1898	339
	19		1316-1317	1898-1899	282
	20		1317-1319	1900-1901	310
	21		1319-1322	1901-1904	292
	22		1320-1321	1902-1903	287
	23		1321-1322	1903-1904	295
	24		1322-1323	1904-1905	325
	25		1323-1324	1905-1906	228
	26		1324-1325	1906-1907	231
	27		1325-1326	1907-1908	244
	28		1325-1330	1907-1912	257
	29		1326-1327	1908-1909	246
	30		1326-1329	1908-1911	224
	31		1326-1329	1908-1911	247
	32		1327-1329	1909-1911	199
	33		1328-1330	1910-1912	493
	34	Muktezâ Konsolosluk	1329-1330	1911-1912	496
	35	Muktezâ Müessesât-ı Ecnebiye	1329-1330	1911-1912	307
	36	Muktezâ	1316-1324	1899-1907	221
	37	Muktezâ Mühimme	1317-1323	1900-1895	383

bı. Nefy ve Kısas Defterleri (A.DVNS.NEFY.d)

Kısas; İslâm hukukunda, işlenen suç için tayin olunan cezadır.

Nefy ise; sürgün cezasıdır. Nefy ve Kısas Defterleri, Divan-ı Hümâyûn tarafından verilen bu tür cezaların icrasına ait hükümlerin kaydına mahsus defterlerdir.

989 numaralı "*Divan-ı Hümâyûn Defterleri Kataloğu*'nda kayıtlı 1256-1327/ 1840-1903 tarihleri arasındaki ceza kayıtlarını ihtiva eden 10 adet defter vardır. Bu defterler kronolojik olarak tasnif edilmiştir.

Katalog No	**Sıra No**	**FONUN KODU**	**TARİH**		**Sayfa Adedi**
			Hicrî	**Milâdî**	
989	1	Nefy ve Kısas Defterleri	1256-1259	1840-1843	137
	2		1259-1264	1843-1848	192
	3		1264-1272	1848-1856	187
	4		1272-1279	1856-1863	202
	5		1279	1863	356
	6	Kısas Defterleri	1264-1273	1848-1856	190
	7		1273-1278	1857-1862	160
	8		1278-1287	1861-1870	232
	9		1287-1291	1870-1874	242
	10		1291-1327	1874-1903	233

bj. Nişan Defterleri

Nişan, devlet tarafından hizmet mükâfatı olarak muhtelif tarihlerde verilen ve göğüse takılan alâmetin adıdır. Divan kalemine ait olan Nişan Defterleri'nde muhtelif rütbelerdeki kişilere verilmiş olan nişan beratlarının kayıtları bulunmaktadır. Ayrıca ecnebîler tarafından verilen nişanlar da bu defterlerde kayıtlıdır.

bj1. 592 Numaralı Sadâret Defterleri Kataloğu'ndaki Nişan ve Nişan Beratı Koçan Defterleri

592 numaralı *Sadâret Defterleri Kataloğu*'nda 75-84 genel 1-10 özel numaralarda kayıtlı 1294-1310/1877-1893 tarihleri arasındaki kayıtları ihtiva eden 10 adet *Nişan Beratı Suret Kayıt Defteri*; 85-197 genel 1-113 özel numaralarda kayıtlı 1300-1326/1883-1908 tarihleri arasındaki kayıtları ihtiva eden 113 adet *Nişan Beratı Koçan Defteri*; 278, 285, 290 ve 291 genel numaralarda kayıtlı 1269-1337 yılları arasındaki kayıtları ihtiva eden 4 adet *Nişan Defteri* mevcuttur.

Katalog No	**Sıra No**	**FONUN KODU**	**TARİH**		**Defter Adedi**	**Katalog Tertibi**
			Hicrî	**Milâdî**		
592	75-84	Sadâret Defterleri (Nişan Beratı Suret Kayıt Defteri)	1294-1310	1877-1893	10	Analitik Envanter
	85-197	Sadâret Defterleri (Nişan Beratı Koçan Defteri)	1300-1326	1883-1908	113	
	278, 285, 290, 291	Sadâret Defterleri (Muhtelif Defterler)	1269-1337	1853-1919	4	

Ayrıca 592 numaralı *Sadâret Defterleri Kataloğu*'nda "Teşrifat Kalemi Defterleri" başlığı altında Osmanî Nişanı, Ecnebî Nişanı, Mecidî ve Osmanî Nişanı, Madalya, Nişan Zimmet Defterleri adı altında toplam 191 defter daha mevcuttur. Bunlar ileride "Teşrifat Kalemi Defterleri" başlığı altında tablo hâlinde verilmiştir.

bj2. 593 Numaralı BEO Vilayetlerden Gelen-Giden Defterleri Kataloğu'ndaki Nişan Defterleri

Bu katalogda, 1378-1608 genel numaraları arasında da 1274-1340/1858-1922 yıllarına ait 231 adet Nişan ve Madalya Defteri bulunmaktadır.

Katalog No	Sıra No	FONUN KODU	TARİH		Defter Adedi	Katalog Tertibi
			Hicrî	Milâdî		
593	1378-1608	BEO Vilayetlerden Gelen-Giden Defterler	1274-1340	1858-1922	231	Analitik Envanter

bj3. 989 Numaralı Divan-ı Hümâyûn Defterleri Kataloğu'ndaki Nişan Defterleri (A.DVNS.NŞN.d)

Bu katalogda, 1262-1341/1846-1922 tarihleri arasındaki kayıtları ihtiva eden 45 adet Divan-ı Hümâyûn Nişan Defteri mevcuttur.

Katalog No	Sıra No	FONUN KODU	TARİH		Defter Adedi	Katalog Tertibi
			Hicrî	Milâdî		
593	1378-1608	BEO Vilayetlerden Gelen-Giden Defterler	1274-1340	1858-1922	231	Analitik Envanter

bj3. 989 Numaralı Divan-ı Hümâyûn Defterleri Kataloğu'ndaki Nişan Defterleri (A.DVNS.NŞN.d)

Bu katalogda, 1262-1341/1846-1922 tarihleri arasındaki kayıtları ihtiva eden 45 adet Divan-ı Hümâyûn Nişan Defteri mevcuttur.

Katalog No	Sıra No	DEFTERİN ADI	TARİH		Sayfa Adedi
			Hicrî	Milâdî	
989	1	Nişan	1262-1307	1846-1889	344
	2		1307-1315	1889-1898	259
	3	Nişan (Fihristi var.)	1315-1324	1838-1906	344
	4		1324-1331	1906-1913	323
	5	Nişan ve Madalya Fihristi	1275-1317	1858-1899	189
	6		1317-1328	1899-1911	199
	7		1325-1328	1907-1910	-
	8		1319-1320	1901-1902	200
	9		1322-1324	1904-1906	80
	10	Hanedan-ı Osmanî Nişan ve İmtiyaz	1311-1334	1893-1915	147
	11	Mecidî	1268-1277	1851-1860	303
	12		1269-1277	1852-1860	274

Katalog No	Sıra No	DEFTERİN ADI	TARİH		Sayfa Adedi
			Hicrî	Milâdî	
989	13	Mecidî Atik Ecnebî	1274-1279	1857-1862	292
	14	Mecidî Beşinci Rütbe	1289-1297	1862-1879	300
	15	Mecidî Tebea-i Ecnebiyye Nişan Berat	1279-1286	1862-1869	294
	16	Mecidî	1277-1292	1860-1879	218
	17	Tebea-i Şâhâne Mecidî Esâmî	1321-1332	1902-1913	295
	18	Mecidî Mülkiye ve İlmiye Esâmî	1332-1335	1913-1916	411
	19	Mecidî Askerî Nişanı	1332-1335	1913-1916	395
	20	Nişân-ı Osmanî	1278-1294	1861-1879	181
	21	Osmanî Esâmî	1320-1332	1902-1913	-
	22	Osmanlı Mülkiye ve İlmiye Esâmî	1332-1334	1913-1915	407
	23	Osmanlı Askerî Esâmî	1332-1334	1913-1915	403
	24	Madalya Ecnebî Esâmî	1320-1334	1902-1915	203
	25	Osmanî ve Ecnebî Esâmî	1333-1334	1914-1915	407
	26	Mecidî Ecnebî Esâmî	1332-1334	1913-1915	395
	27	Mecidî ve Osmanî Ecnebî Esâmî	1319-1332	1901-1915	-
	28	Tebea-i Şâhâne Madalya Esâmi	1330-1334	1911-1915	231
	29	Tebea-i Osmanî Madalya	1334	1915	343
	30	Altın İmtiyaz Madalyası	1309-1320	1891-1902	360
	31	Hilâl-i Ahmer Madalyası	1311-1333	1912-1915	204
	32	Hilâl-i Ahmer Madalyası Müsvedde	1334-1335	1915-1916	198
	33	Hilâl-i Ahmer Madalya	1335-1340	1916-1919	402
	34	Şefkat Nişanı	1332-1334	1913-1915	390
	35	Şefkat Nişanı Müsveddeleri	1334-1341	1915-1922	43
	36	Maârif Nişanı Esâmî	1325-1340	1910-1915	238
	37	Donanma-yı Osmanî Muâvenet-i Milliye Madalyası	1331-1332	1912-1913	212
	38		1332	1913	204
	39		1310-1333	1892-1914	210
	40	Madalya Esâmî	1317-1320	1899-1902	184
	41	Ecnebî Nişanları (Elif-Dal)	1308-1326	1890-1908	548
	42	Ecnebî Nişanları (Zel-Gayn)	1308-1326	1871-1908	400
	43	Ecnebî Nişanları (Kaf-He)	1308-1326	1890-1908	476
	44	Ecnebî Nişanları (Vâv-Ye)	1326-1337	1908-1913	243+17
	45	Muhtelif Kimselere Tevcih olunan Rütbeler[60]	1282-1287	1865-1870	--

[60] Bu defter, Kâmil Kepeci Tasnifi'nin 7.529 numaralı defteri olup buraya nakledilmiştir.

Yukarıda cetveli verilen "Divan Kalemi Nişan Defterleri" ana seriyi oluşturmaktadır. Osmanlı Arşivi'ndeki kataloglarda Tanzimat'tan sonra ihdas edilen çeşitli nişan ve madalyaların kaydedildiği muhtelif başlıklarda Nişan Kayıt Defterleri bulunmaktadır.

Ayrıca 524 numaralı *Sadâret Âmedî Kalemi Defterleri Kataloğu*'nda "Muhtelif Kişilere Verilen Rütbe ve Nişanlara Dair İrâde Kayıt Defterleri" ve "Tesisât-ı Askeriye İânesi İçin Tesis Buyurulan Hamiyet-i Vataniye Madalyası Esâmisi Defterleri" başlıkları altında da nişan defterleri mevcuttur.

Nişan, madalya ve rütbe kayıtlarının bulunduğu defterler hakkında toplu bilgi verilmeye çalışılmıştır. Ancak yukarıda gösterilen fon ve serilerin dışında *Muallim Cevdet, İbnülemin* ve *Ali Emirî* belge tasniflerinde de çeşitli defterler mevcuttur. Bunlar arasında nişan, madalya, taltifat ve benzeri konularda defterlere rastlanmaktadır. Ayrıca 594 numaralı *BEO Vilâyât Gelen-Giden Defterleri Kataloğu*'nda 1.378 sıra numaralı kayıttan sonraki defterlerin tümünü bu seri defterlerden kabul etmek gerekir.

bk. Nizamât Defterleri

Divan-ı Hümâyûn'da görüşüldükten sonra karara bağlanan ve devlet bünyesinde yapılacak yeni düzenleme ve ıslâhatlarla ilgili nizam, düstûr, kanun vesairenin kaydedildiği defterlerdir.

bk1. 592 Numaralı Sadâret Defterleri Kataloğu'ndaki Nizamât Defterleri

592 numaralı *Sadâret Defterleri Kataloğu*'nda kayıtlı, 1211-1339/1796-1921 tarihleri arasındaki kayıtları ihtiva eden 28 adet Nizamât Defteri mevcuttur. (17-A/ 17-K numaralı defterler önceki envanterlerde "Muhtelif ve Mütenevvî Defterler" adıyla kayıtlı seriden naklolunan numaralı defterlerdir).

Katalog No	FONUN KODU	TARİH		Defter Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî		
592	Nizamât Defterleri	1211-1339	1796-1921	28	Analitik Envanter

bk2. 989 Numaralı Divan-ı Hümâyûn Defterleri Kataloğu'ndaki Nizamât Defterleri

989 numaralı *Divan-ı Hümâyûn Defterleri Kataloğu*'nda kayıtlı 1301-1341/1884-1922 tarihleri arasındaki nizamât kayıtlarını hâvi bu seride 33 adet defter bulunmaktadır. Aşağıdaki tabloda da görüldüğü üzere 22, 23, 24 numaralı defterler 22 numarada tek cilt hâlinde birleştirilmiştir. Bu şekilde 31 cilt olmaktadır. 22/22 şeklindeki numaraların birincisi sıra, ikincisi ise cilt numarasıdır. Bu defterler kronolojik olarak tasnif edilmiştir.

Katalog No	Sıra No	DEFTERİN ADI	TARİH		Sayfa Adedi
			Hicrî	Milâdî	
989	1	Kavânîn ve Nizam	1301-1302	1884-1885	357
	2		1303-1304	1885-1887	368

Katalog No	Sıra No	DEFTERİN ADI	TARİH		Sayfa Adedi
			Hicrî	Milâdî	
	3	Kavânîn ve Nizam	1305-1305	1887	299
	4		1306-1308	1888-1890	299
	5		1308-1309	1890-1892	275
	6		1309-1312	1892-1894	287
	7		1312-1314	1894-1897	381
	8		1314-1318	1897-1900	238
	9	Nizamât	1318-1320	1900-1902	298
	10		1320-1323	1902-1906	398
	11		1321-1326	1903-1908	396
	12		1323-1327	1906-1909	398
	13		1327-1328	1909-1910	247
	14		1327-1328	1909-1910	251
	15	Kavânîn	1327-1327	1909	242
	16	Nizamât	1328-1329	1910-1911	246
	17		1328-1329	1910-1911	251
	18	Kavânîn	1329-1331	1910-1913	250
	19	Nizamât ve Talimat	1328-1331	1910-1913	250
	20	Kavânîn	1329-1331	1911-1913	250
	21	Nizamât ve Talimat	1329-1332	1911-1914	263
	22/22	Kavânîn	1331-1331	1913-1914	302
	23/22		1331-1331		
	24/22		1331-1332		
	25/23	Kavânîn	1332-1332	1914	250
	26/24	Nizamât	1332-1334	1914-1915	251
	27/25		1334-1341	1915-1922	239
	28/26	Kavânîn	1332-1332	1914	251
	29/27	Nizamât	1333-1336	1915-1917	250
	30/28	Kavânîn	1335-1336	1916-1918	250
	31/29		1336-1338	1918-1919	250
	32/30		1338-1341	1920-1922	250
	33/31		1341-1341	1922	250

bl. Tekâûd Defterleri

Askeriye ve ilmiye sınıfı memurları haricindeki mülkiye memurlarının emeklilik işlemleriyle ilgili kayıtları ihtiva eden defterlerdir.

989 numaralı *Divan-ı Hümâyûn Defterleri Kataloğu*'nda 1297-1333/1880-1914 tarihleri arasındaki memur tekâûd kayıtlarını ihtiva eden 4 adet Tekâûd Defteri mevcuttur.

Katalog No	Sıra No	FONUN KODU	TARİH		Sayfa Adedi	Katalog Tertibi
			Hicrî	Milâdî		
989	1	Tekâüd Defterleri	1297-1310	1880-1893	227	Kronolojik Fihrist
	2		1310-1326	1893-1908	254	
	3		1326-1333	1908-1914	231	
	4		1328-1330	1910-1912	477	

bm. Tevcihât-ı Mülkiye Defterleri

Mülkiye memurlarının vazife tevcihleri ile ilgili kayıtların yer aldığı defterlerdir.

989 numaralı *Divan-ı Hümâyûn Defterleri Kataloğu*'nda 1280-1330/1863-1912 tarihleri arasındaki tevcihât kayıtlarını ihtiva eden 3 adet defter bulunmaktadır.

Katalog No	Sıra No	FONUN KODU	TARİH		Sayfa Adedi	Katalog Tertibi
			Hicrî	Milâdî		
989	1	Tevcihât-ı Mülkiye Defterleri	1280-1301	1863-1884	279	Kronolojik Fihrist
	2		1301-1327	1884-1909	300	
	3		1327-1330	1909-1912	253	

bn. Sadâret Divan-ı Hümâyûn Kalemlerine Ait Muhtelif Defterler

592 numaralı *BEO Sadâret Defterleri Kataloğu*'nda 277-291 arası numaralarda, 1258-1337/1842-1919 tarihleri arasındaki kayıtları ihtiva eden muhtelif konularda 15 adet defter mevcuttur.

Katalog No	Sıra No	FONUN KODU	TARİH		Defter Adedi	Katalog Tertibi
			Hicrî	Milâdî		
592	277-291	Sadâret Defterleri	1258-1337	1842-1919	15	Analitik Envanter

c. Sadâret Mektubî Kalemi Defterleri[61]

Mektubî Kalemi Defterleri; Buyruldu ve İlmühaber Defterleri ile Ayniyat Defterleri olmak üzere iki bölümda tasnif edilmiştir.

ca. Buyruldu ve İlmühaber Defterleri

Buyruldu; sadrıazam, kaptan-ı derya, vezir ve beylerbeyi gibi devlet erkânının yazılı emirleri mânâsına gelir. Sadrıazamın İkindi Divanı'nda çıkardığı emirler, yine bu Divan'da tutulan Buyruldu Defterleri'ne kaydolunmuştur.

İlmühaber; bir resmî dairenin her hangi bir iş münâsebetiyle başka bir daireye yazdığı malûmatı ihtiva eden kâğıda denir. Sonraları bunun yerine "müzekkere" tabiri kullanılmıştır. Buyruldu defterleri arasında zikredilen bu defterlerde, Bâb-ı Âlî'den diğer dairelere yazılan tahrirât kayıtları bulunmaktadır.

---

61 Mektubî Kalemi hakkında bilgi için bkz. Divan-ı Hümâyûn Sadaret Mektubî Kalemi Defterleri.

989 numaralı *Divan-ı Hümâyûn Defterleri Kataloğu*'nda 1226-1331/1811-1912 tarihleri arasındaki kayıtları ihtiva eden 6 adet Buyruldu, 2 adet İlmühaber olmak üzere toplam 8 adet defter bulunmaktadır.

Ayrıca, Ayniyat Defterleri serisi içerisinde de Buyruldu Defterleri bulunmaktadır. Bunun için Ayniyat Defterleri bölümüne bakılmalıdır.

Katalog No	Sıra No	DEFTERİN ADI	TARİH	
			Hicrî	Milâdî
989	1	Buyruldu	1226-1242	1811-1826
	2		1242-1255	1826-1839
	3		1255-1278	1839-1861
	4	İlmühaber	1261-1284	1845-1867
	5	Buyruldu	1278-1298	1861-1880
	6		1298-1313	1880-1895
	7	İlmühaber	1289-1308	1872-1890
	8	Buyruldu	1313-1331	1895-1912

cb. Ayniyat Defterleri

Ayniyat Defterleri, Sadâret Dairesi'nden diğer devlet dairelerine, vilayetlere ve diğer makamlara yazılan tezkirelerin ve muharrerâtın aynen suretlerinin kaydedildiği defterlerdir.

cb1. 592 Numaralı BEO Sadâret Defterleri Kataloğu'ndaki Ayniyat (Nezâret-Devâir Giden) ve (Vilâyât Giden) Defterleri

Bu katalogda, 538-580 genel, 1-44 özel numaralarda A.MKT.NZD koduyla kayıtlı 1269-1335/1852-1907 tarihleri arasındaki kayıtları ihtiva eden 44 adet *Nezâret-Devâir Giden Defteri*; 581-628 genel, 1-48 özel numaralarda A.MKT.UM koduyla kayıtlı 1246-1325/1830-1907 tarihleri arasındaki kayıtları ihtiva eden 48 adet *Vilâyât Giden Defteri* bulunmaktadır.

Katalog No	Sıra No	FONUN KODU	TARİH		Defter Adedi	Katalog Tertibi
			Hicrî	Milâdî		
592	538-580	Sadâret Defterleri (A.MKT.NZD)	1269-1335	1852-1907	44	Analitik Envanter
	581-628	Sadâret Defterleri (A.MKT.UM)	1246-1325	1830-1907	48	

cb2. 595 Numaralı BEO Ayniyat Defterleri Kataloğu'ndaki Ayniyat Defterleri

595 numaralı *BEO Ayniyat Defterleri Kataloğu*'nda 1-1.869 numaralarda kayıtlı, muhtelif mevzuları hâvi Ayniyat Defterleri, 1227-1320 tarihleri arasındaki kayıtları ihtiva etmekte olup, 1.869 adet defterden müteşekkildir.

AYNİYAT DEFTERLERİNİN MAHİYETİNİ GÖSTERİR LİSTE

Katalog No	Sıra No	MAHİYETİ	TARİH		Defter Adedi
			Hicrî	Milâdî	
595	1-168	Anadolu Adi	1227-1282	1812-1866	168
	169-192	Anadolu Mühimme	1259-1282	1843-1866	24
	193-295	Rumeli Adi	1230-1282	1815-1866	103
	296-309	Rumeli Mühimme	1259-1282	1843-1866	14
	310-314	Mühimme, Anadolu	1279-1280	1862-1864	5
	315-317	Mühimme, Rumeli	1279-1282	1862-1866	3
	318-320	Hafâyâ Anadolu	1260-1288	1844-1872	3
	321-340	Hafâyâ Anadolu ve Rumeli	1234-1277	1819-1861	20
	341-345	Hafâyâ Rumeli	1251-1290	1836-1873	5
	346-369	Müsteşarlıktan Yazılan	1253-1296	1837-1878	24
	370-447	Meclis-i Vâlâ'dan	1257-1277	1841-1861	78
	448-458	Meclis-i Vâlâ-yı Rumeli	1277-1282	1860-1866	11
	459-469	Meclis-i Vâlâ-yı Anadolu	1277-1282	1861-1866	11
	470-502	Meclis-i Vâlâ'dan Katl ve Sirkate Dair	1263-1282	1847-1866	33
	503-572	Deâvî	1259-1282	1843-1866	70
	573-602	Rum Milleti ve Düvel-i Selâse	1236-1251	1821-1835	29
	603-604	Yunan Meselesi	1270-1271	1253-1855	2
	605-608	Mısır Meselesi	1247-1248	1831-1833	4
	609	Kürdistan Havalisinde İsyan Eden Bedirhan'a Dair	1259-1264	1843-1848	1
	610	Tepedelenli Ali Paşa Meselesine Dair	1236-1237	1821-1822	1
	611	Sırplı Maddesine Dair	1240-1241	1825-1826	1
	612-618	Rusya Meselesi	1244-1271	1828-1855	7
	619-620	Meclis-i Muvakkat Mukarrerâtı	1263-1264	1847-1848	2
	621-622	Harcırah ve Atıyyeye Dair Muhaberât	1267-1284	1851-1868	2
	623	Müteferrik Mahallere Yazılan Buyruldu	1277-1279	1860-1862	1
	624-628	Kürek Cezasına Dair	1266-1279	1850-1862	5
	629	Tahrirât-ı Askeriye	1260-1261	1844-1845	1
	630-652	Maliye Kararıyla Yazılan Muharrerat ve Buyruldu	1259-1282	1843-1866	23
	653-668	Maliye Kararıyla Yapılan Muhaberât	1262-1283	1846-1866	16
	669-761	Tezkire Defterleri	1253-1282	1837-1866	92
	762-764	Tezkire Defterleri Mühimme	1281-1282	1864-1865	3
	765-786	Buyruldu Defterleri	1282-1282	1866-1866	22
	787-801	Emr-i Âlî Defterleri	1247-1291	1832-1874	15
	802-803	Lühûm ve Bedel-i Tayinât Defterleri	1254-1270	1838-1854	2

Katalog No	Sıra No	MAHİYETİ	TARİH		Defter Adedi
			Hicrî	Milâdî	
595	804-811	Ankara, Konya İdarî Adlî İşleri	1283-1296	1866-1879	8
	812-813	Aydın	1283-1296	1866-1879	2
	814-815	Amasya	1283-1284	1866-1867	2
	816-818	Anadolu Valiliklerine	1283-1296	1866-1879	3
	819-828	Edirne, Adana, Şarkî Rumeli	1283-1296	1866-1879	10
	829-833	Erzurum, Van	1283-1296	1866-1879	5
	834-837	İzmit, Kocaeli, Bolu, Biga	1283-1296	1866-1879	4
	838-840	İşkodra	1283-1296	1866-1879	3
	841-843	Ordulara Yazılan Emirnâmeler	1283-1294	1866-1877	3
	844-847	Üsküp, Manastır, Prizren	1284-1294	1867-1877	4
	848-852	Bağdat, Basra	1283-1296	1866-1879	5
	853-857	Bosna, Yenipazar	1283-1294	1866-1877	5
	858	Talimatlara Dair	1282-1288	1866-1871	1
	859-865	Cezâir-i Bahr-i Sefîd, Kıbrıs, Sisam Adaları	1283-1296	1866-1879	7
	866	Cebel-i Lübnan	1284-1294	1867-1877	1
	867-870	Halep	1283-1296	1866-1879	4
	871-877	Hicaz, Mekke-i Mükerreme Emaneti, Yemen	1283-1296	1866-1879	7
	878-884	Hüdavendigâr	1283-1296	1866-1879	7
	885-890	Diyarbekir, Mamuretülaziz	1283-1296	1866-1879	6
	891-896	Rumeli Valilikleri	1283-1296	1866-1879	6
	897-901	Selanik	1283-1294	1866-1877	5
	902-908	Suriye, Beyrut	1283-1296	1866-1879	7
	909-913	Sivas	1283-1296	1866-1879	5
	914-916	Trablusgarp	1283-1293	1866-1876	3
	917-927	Tuna	1283-1294	1866-1877	11
	928-936	Trabzon, Canik	1283-1284	1866-1867	9
	937-954	Umum Vilâyât	1283-1296	1866-1879	18
	955-960	Kastamonu	1283-1296	1866-1879	6
	961-962	Karesi, Ayvalık	1283-1284	1866-1867	2
	963-965	Girid	1283-1294	1866-1877	3
	966-968	Mısır,Tunus	1283-1296	1866-1879	3
	969-975	Tırhala, Yanya, Selanik	1283-1296	1866-1879	7
	976-985	Evkâf, Maârif	1283-1296	1866-1879	10
	986-993	Bahriye	1283-1296	1866-1879	8
	994-1001	Ticaret, Nâfia, Sıhhiye	1283-1296	1866-1879	8
	1002-1004	Nâfia	1287-1294	1870-21877	3
	1005-1009	Telgraf, Posta	1283-1296	1866-11879	5
	1010-1011/1	Hariciye, Adliye, Sıhhiye, Şûrâ-yı Devlet	1290-1296	1873-1879	3

Katalog No	Sıra No	MAHİYETİ	TARİH		Defter Adedi
			Hicrî	Milâdî	
595	1012-1015	Defterhâne	1283-1296	1866-1879	4
	1016-1023	Rusûmât	1283-1296	1866-1879	8
	1024-1044	Serasker, Tophâne, Dâr-ı Şûra, Mekteb-i Tıbbiye	1283-1290	1866-1873	22
	1045-1053	Şehremâneti	1283-1296	1866-1879	9
	1054-1067	Zaptiye, Mahkeme-i İstinâf, Riyâset-i Divan-ı Muhasebât	1283-1296	1866-1879	14
	1068-1073	Maârif	1283-1295	1866-1878	6
	1074-1075	Hazine-i Hâssa	1283-21296	1866-11879	2
	1076-1082	Meşîhat	1283-1296	1866-1879	7
	1083-1133	Maliye	1283-1296	1866-1879	53
	1134	Maliye vesair Devâire Buyruldu	1296-21296	1879-1879	1
	1135-1152	Müteferrik Makamâta (Muhâcirîn, Ma'zulîn, Deâvî, Dahiliye, Hariciye Kâtipleri, Kapı Kethüdâları, Meclis)	1283-1296	1866-1879	18
	1153-1159	Mühimmenin Ciltlenmiş Maliye Müsveddeleri	1294-1295	1877-1878	7
	1160-1165		1295-1296	1878-1879	6
	1166-1173	Meclisin Ciltlenmiş Müsveddeleri	1294-1296	1877-1879	8
	1174-1177	Sadâret'in Tezâkir ve Evâmir Müsveddeleri	1296-1296	1879-1879	4
	1178-1195	Kalemin Ciltlenmiş Müsveddeleri	1294-1295	1877-1878	18
	1196-1212	Evkâf	1297-1309	1879-1892	17
	1213-1220	Bahriye	1297-1309	1879-1892	8
	1221	Posta-Telgraf	1297-1297	1879-1880	1
	1222-1223	Posta, Telgraf, Şehremâneti, Tıbbıye	1308-1309	11891-1892	2
	1224-1227	Ticaret, Nâfia	1306-1309	1889-21892	4
	1228-1229	Telgraf	1299-1299	1881-1882	2
	1230	Ticaret, Telgraf	1300-1300	1883-1883	1
	1231-1237	Ticaret	1297-1309	1879-1892	7
	1238-1240	Nâfia	1297-1299	1879-1882	3
	1241-1244	Nâfia, Maârif	1300-1301	1882-1884	4
	1245	Nâfia Komisyonu	1298-1298	1880-1881	1
	1246-1265	Hariciye	1297-1309	1879-1892	25
	1266	Hariciye, Sıhhiye	1309-1309	1891-1891	1
	1267	Sıhhiye	1301-1301	1883-1884	1
	1268-1313	Dahiliye	1297-1309	1879-1892	46
	1314	Defter-i Hakanî	1308-1309	1891-1892	1
	1315-1321	Rusûmât	1297-1301	1879-1884	7
	1322-1328	Serasker	1300-1309	1882-1892	7
	1329-1330	Serasker, Tophâne	1308-1309	1891-1892	2
	1331-1358	Harbiye, Tophâne	1297-1309	1879-1891	28

Katalog No	Sıra No	MAHİYETİ	TARİH		Defter Adedi
			Hicrî	Milâdî	
595	1359-1361	Tophâne	1297-1299	1879-1882	3
	1362-1363	Bahriye, Tophâne	1300-1300	1882-1883	2
	1364-1368	Şehremâneti	1297-1300	1879-1883	5
	1369-1370	Zaptiye, Sıhhiye, Tıbbiye	1297-1299	1879-1882	2
	1371	Tekâüd Sandığı	1308-1309	1891-1892	1
	1372	Zaptiye	1309-1309	1892-1892	1
	1373-1374	Zaptiye, Sıhhiye	1298-1300	1880-1883	2
	1375-1409	Adliye	1297-1309	1879-1892	35
	1410-1417	Meşîhat	1297-1309	1879-1892	8
	1418-1422	Maârif	1297-1308	1879-1891	5
	1423-1424	Maârif, Rusûmât, Hazine-i Hâssa	1308-1309	1891-1892	2
	1425-1427	Şûrâ-yı Devlet, Hazine-i Hâssa	1297-1308	1879-1891	3
	1428	Rusûmât, Maârif	1309-1309	1891-1892	1
	1429	Şûrâ-yı Devlet	1309-1309	1892-1892	1
	1430-1440	Maliye	1297-1297	1879-1880	11
	1441-1480	Şûrâ-yı Devlet, Hazine-i Hâssa	1297-1306	1880-1889	40
	1481-1507	Maliye	1306-1309	1889-1892	27
	1508-1515	Anadolu Vilâyâtına	1296-1309	1879-1892	8
	1516-1525	Arabistan Vilâyâtı	1296-1309	1878-1892	10
	1526-1530	Rumeli Vilâyâtı	1297-1310	1879-1892	5
	1531-1537	Umum Vilâyâta	1297-1309	1879-1892	7
	1538	Devâir ve Umum Vilâyât (Mahrem)	1308-1309	1891-1892	1
	1539-1547	Müteferrika	1297-1309	1879-1892	9
	1548-1550	Ruesâ-yı Mecâlis	1297-1301	1879-1884	3
	1551-1552	Nâfia Komisyonu, Tekâüd Sandığı, Divan-ı Muhasebât	1298-1299	1881-1882	2
	1553	Muhâcirin Komisyonu	1297-1297	1879-1880	1
	1554	Maliye, Buyruldu	1305-1306	1888-1888	1
	1555-1558	Dahiliye, Buyruldu	1306-1308	1888-1891	4
	1559	Evkâf, Buyruldu	1304-1308	1887-1891	1
	1560-1561	Emsâl Defterleri	1266-1297	1850-1880	2
	1562	Meşîhat	1302-1308	1884-1890	1
	1563-1566	Serasker	1302-1307	1884-1889	4
	1567-1570	Hariciye ve Sıhhiye	1301-1307	1884-1890	4
	1571	Tophâne	1301-1308	1884-1891	1
	1572-1580	Dahiliye	1301-1307	1883-1889	9
	1581-1582	Adliye	1302-1305	1884-1888	2
	1583-1584	Evkâf	1301-1305	1884-1887	2
	1585	Bahriye	1301-1306	1884-1889	2
	1586-1593	Maliye	1301-1305	1883-1888	7

Katalog No	Sıra No	MAHİYETİ	TARİH		Defter Adedi
			Hicrî	Milâdî	
595	1594-1597	Ticaret ve Nâfia	1302-1308	1884-1890	4
	1598-1599	Maârif	1301-1306	1884-1889	2
	1600	Defter-i Hakanî	1307-1308	1889-1891	1
	1601-1602	Rusûmât	1302-1308	1885-1891	2
	1603	Hazine-i Hâssa	1303-1306	1885-1889	1
	1604	Şûrâ-yı Devlet, Nâfia Komisyonu	1301-1306	1884-1889	1
	1605	Müteferrika	1304-1307	1887-1890	1
	1606-1607	Vilayet ve Devâire Yazılan Umum Muharrerât	1301-1306	1884-1889	2
	1608	Serasker, Tophâne, Bahriye	.1306-1306	1889-1891	1
	1609	Serasker, Tophâne, Evkâf, Bahriye	1308-1309	1891-1892	1
	1610	Defter-i Hakanî, Askerî Tekâüd Sandığı, Hariciye, Maliye, Ticaret, Nâfia, Şûrâ-yı Devlet, Şehremaneti, Sicill-i Ahvâl	1308-1309	1891-1892	1
	1611	Dahiliye ve Adliye	1308-1309	1891-1891	1
	1612	Adliye ve Hariciye	1306-1308	1889-1891	1
	1613	Maliye, Maârif, Rusûmât	1308-1309	1891-1891	1
	1614	Vergi Emâneti	1301-1307	1884-1889	1
	1615	Devâir-i Mühimme	1300-1307	1883-1890	1
	1616	Vilâyât	1312-1312	1894-1894	1
	1617-1618	Anadolu	1302-1308	1884-1891	2
	1619-1621	Arabistan	1302-1320	1884-1903	3
	1622	Rumeli	1302-1308	1884-1891	1
	1623	Meşîhat	1309-1313	1892-1895	1
	1624-1630	Serasker	1309-1313	1892-1895	7
	1631-1637	Hariciye	1309-1313	1892-1895	7
	1638	Tophâne	1309-1312	1892-1895	1
	1639-1653	Dahiliye	1309-1313	1892-1895	15
	1654-1658	Adliye	1309-1313	1892-1895	5
	1659-1661	Evkâf	1309-1312	1892-1895	3
	1662-1663	Bahriye	1309-1313	1892-1895	2
	1664-1677	Maliye	1309-1313	1892-1895	14
	1678-1682	Ticaret ve Nâfia	1309-1311	1892-1893	5
	1683	Maârif	1311-1313	1893-1895	1
	1684-1685	Defter-i Hakanî	1309-1313	1892-1895	2
	1686-1687	Şehremâneti	1309-1312	1892-1895	2
	1688-1689	Zaptiye	1309-1313	1892-1895	2
	1690-1691	Sıhhiye	1309-1313	1892-1896	2
	1692-1694	Rusûmât	1309-1312	1892-1895	3

Katalog No	Sıra No	MAHİYETİ	TARİH		Defter Adedi
			Hicrî	Milâdî	
595	1695-1697	Askerî ve Mülkî Tekâüd Sandıkları, Mekâtib-i Askeriye, Divan-ı Muhâsebât, Dârüşşafaka, Müteferrika	1309-1313	1892-1895	3
	1698-1700	Şûrâ-yı Devlet, Hazine-i Hâssa, Tıbbiye, Posta ve Telgraf, Sicill-i Ahvâl	1309-1313	1892-1895	3
	1700-1702	Orman ve Maâdin ve Ziraat	1310-1313	1893-1895	2
	1703	Taraf-ı Âlî-i Müsteşarîden Umum Vilâyât ve Devâire Yazılan Tezâkir ve Muharrerât Defteri	1309-1312	1892-1895	1
	1704-1710	Vilâyât	1309-1313	1892-1895	7
	1711-1712	Telgrafnâme	1311-1312	1894-1895	2
	1713	Rum Fesadına Dair	1239-1239	1823-1824	1
	1714-1715	Karantina Defteri	1254-1293	1838-1876	2
	1716	Kigalık Kıtası	1261-1262	1845-1846	1
	1717	Muharrerat-ı Umumiye	1299-1318	1882-1900	1
	1718-1727	Meclis-i Tanzimat	1271-1277	1854-1861	10
	1728	Muhtelif konulara dair nizamat ve müzekkire	1278-1284	1862-1868	1
	1729-1730	Dar-ı Şura-yı	1254-1255	18381839	2
	1731-1734	Buyuruldu	1263-1274	1846-1858	4
	1735	Kilise-Patrik	1279-1288	1862-1872	1
	1736	Nezaretleri Ferman	1256-1257	1840-1841	1
	1737-1765	Tezkire	1259-1301	1843-1884	29
	1766-1782	Muhtelif	1262-1330	1845-1912	17
	1783-1852	Meclis-i Vala kararlarının Anadolu ve Rumeli ile diğer yerlere yazılan emirnâme	1262-1280	1845-1864	70
	1853-1869	Divan-ı Ahkam-ı Adliye kararı üzerine nezaretlere yazılan tezakir	1287-1289	1870-1873	17

d. Sadâret Âmedî Kalemi Defterleri[62] (A.AMD)

da. 524 Numaralı Sadâret Âmedî Kalemi Defterleri Kataloğu'ndaki Defterler

524 numaralı *BEO Sadâret Âmedî Kalemi Defterleri Kataloğu*'nda 1-425 numaralarda A.AMD koduyla kayıtlı 1255-1341/1839-1923 tarihleri arasındaki kayıtları ihtiva eden 425 adet Sadâret Âmedî Kalemi Defteri mevcuttur.

---

62 Âmedî Kalemi hakkında bilgi için bkz. Divan-ı Hümâyûn Âmedî Kalemi Defterleri.

Katalog No	Sıra No	FONUN KODU	TARİH		Defter Adedi	Katalog Tertibi
			Hicrî	Milâdî		
524	1-425	Sadâret Defterleri	1255-1341	1839-1923	425	Analitik Envanter

db. 592 Numaralı BEO Sadâret Defterleri Kataloğu'ndaki Âmedî Kalemi İrâde-i Seniyye ve Muhtelif Defterleri

592 numaralı *BEO Sadâret Defterleri Kataloğu*'nda A.AMD koduyla kayıtlı 292-332 genel, 1-42 özel numaralarda 1265-1338/1848-1920 tarihleri arasındaki kayıtları ihtiva eden 42 adet *Âmedî Kalemi İrâde-i Seniyye Defteri* ve 333-344 genel, 1-12 özel numaralarda 1257-1331/1842-1913 tarihleri arasındaki kayıtları ihtiva eden 12 adet Âmedî Kalemi'ne mahsus muhtelif defter mevcuttur.

Katalog No	Sıra No	FONUN KODU	TARİH		Defter Adedi	Katalog Tertibi
			Hicrî	Milâdî		
592	292-332	Sadâret Defterleri	1265-1338	1848-1920	42	Analitik Envanter
	333-344		1257-1331	1842-1913	12	

e. Sadâret Teşrifat Kalemi Defterleri[63]

ea. 592 Numaralı BEO Sadâret Defterleri Kataloğu'ndaki Teşrifat Kalemi Defterleri

592 numaralı *BEO Sadâret Defterleri Kataloğu*'nda 345-536 genel numaralarda kayıtlı A.TŞF kodu altında 193 adet Teşrifat Kalemi Defteri mevcuttur. Analitik tasnif sistemine göre tasnif edilen bu defterler şu gruplarda toplanmıştır.

Katalog No	Sıra No	DEFTERİN NEV'İ	TARİH		Defter Adedi
			Hicrî	Milâdî	
592	345-367	Teşrifat Merasimi Kayıt Defteri	1054-1308	1644-1891	23
	368-384a	Gelen-Giden Tezâkir, Tekârir vs. Kayıt Defteri	1223-1341	1808-1923	18
	385-391	Osmanî Nişanı Esâmi Defteri	1309-1322	1891-1905	7
	392-404	Ecnebî Nişanı Esâmi Defteri	1272-1329	1855-1912	13
	405-434	Mecidî ve Osmanî Nişanı Esâmi Defteri	1269-1327	1852-1909	30
	435-451	İrad, Harç, Aidat, Atiyye, Maaş vs. Defteri	1019-1335	1610-1917	17
	452-518	Muhtelif Eşhâsa Verilen Nişan, Tevcih, Mansıb, Rütbe, Mazulîn ve Memurîn Esâmî Kayıt Defteri	1199-1337	1784-1919	67
	519-530	Madalya Defteri	1298-1339	1880-1920	12
	531-536	Nişan Zimmet Defteri	1313-1340	1895-1921	6

---

63 Ayrıntılı bilgi ve diğer defter serîleri için bkz. Divan-ı Hümâyûn Teşrifat Kalemi Defterleri, Bâb-ı Defterî Teşrifat Kalemi Defterleri ve Bâb-ı Âlî Sadaret Divan Kalemi Nişan Defterleri.

eb. 594 Numaralı BEO Nezâret Gelen-Giden Defterleri Kataloğu'ndaki Teşrifat Defterleri

594 numaralı BEO *Nezâret Gelen-Giden Defterleri Kataloğu*'nda 896-913 genel, 55/1-55/18 özel numaralarda kayıtlı 1276-1341/1859-1923 tarihleri arasındaki kayıtları ihtiva eden nişan, madalya, resmî merasim, ziyafet vs. konularında 18 adet defter mevcuttur.

f. Sadâret Eyâlât-ı Mümtâze Kalemi Defterleri[64]

g. Sadâret Müteferrik Defterleri

Sadâret Müteferrik Defterler başlığı altında toplanan toplam 1.567 defter aşağıda konularına göre verilmiştir.

ga. İmza ve İstatistik Defterleri

592 numaralı *BEO Sadâret Defterleri Kataloğu*'nda 1049-1058 genel, 1-10 özel numaralarda A.MKT.UM koduyla kayıtlı 1330-1338/1911-1920 tarihleri arasındaki kayıtları ihtiva eden 10 adet defter bulunmaktadır.

Katalog No	Sıra No	FONUN KODU	TARİH		Defter Adedi	Katalog Tertibi
			Hicrî	Milâdî		
592	1049-1058	Sadâret Defterleri (A.MKT.UM)	1330-1338	1911-1920	10	Analitik Envanter

gb. Şifre Defterleri

592 numaralı *BEO Sadâret Defterleri Kataloğu*'nda 1059-1575 genel, 1-517 özel numaralarda A.MKT.UM koduyla kayıtlı 1293-1338/1876-1920 tarihleri arasındaki kayıtları ihtiva eden 517 adet defter bulunmaktadır.

Katalog No	Sıra No	FONUN KODU	TARİH		Defter Adedi	Katalog Tertibi
			Hicrî	Milâdî		
592	1059-1575	Sadâret Defterleri (A.MKT.UM)	1293-1338	1876-1920	517	Analitik Envanter

gc. Zimmet Defterleri

592 numaralı *BEO Sadâret Defterleri Kataloğu*'nda 1576-2103 genel, 1-528 özel numaralarda A.MKT.UM koduyla kayıtlı 1273-1341/1856-1923 tarihleri arasındaki kayıtları ihtiva eden 528 adet defter bulunmaktadır.

---

[64] Bu konu için, Bâb-ı Âlî Evrak Odası Nezaret ve Devâir Gelen-Giden Defterleri ve Hazine-i Evrak Müdürlüğü İrâde Kayıt Defterleri ile ikinci bölümde aynı başlık altındaki belgeler bölümüne bakılmalıdır.

Katalog No	Sıra No	FONUN KODU	TARİH		Defter Adedi	Katalog Tertibi
			Hicrî	Milâdî		
592	1576-2103	Sadâret Defterleri (A.MKT.UM)	1273-1341	1856-1923	528	Analitik Envanter

gd. Jurnal Defterleri

592 Numaralı BEO Sadâret Defterleri Kataloğu'nda 2104-2596 genel, 1-493 özel numaralarda kayıtlı 1209-1342/1794-1923 tarihleri arasındaki kayıtları ihtiva eden 493 adet defter bulunmaktadır.

Katalog No	Sıra No	FONUN KODU	TARİH		Defter Adedi	Katalog Tertibi
			Hicrî	Milâdî		
592	2104-2596	Sadâret Defterleri (A.MKT.UM)	1209-1342	1794-1923	493	Analitik Envanter

ge. Sadâret Kalemlerine Ait Muhtelif Defterler

592 numaralı *BEO Sadâret Defterleri Kataloğu*'nda 2596-2615 genel, 1-19 özel numaralarda kayıtlı 1258-1341/1842-1923 tarihleri arasındaki kayıtları ihtiva eden 19 adet defter bulunmaktadır.

Katalog No	Sıra No	FONUN KODU	TARİH		Defter Adedi	Katalog Tertibi
			Hicrî	Milâdî		
592	2597-2615	Sadâret Defterleri (A.MKT.UM)	1258-1341	1842-1923	19	Analitik Envanter

h. Sadâret'e Bağlı Komisyonlara Ait Defterler

592 numaralı *BEO Sadâret Defterleri Kataloğu*'nda 2616-2706 genel numaralar arasında Sadâret'e bağlı çeşitli komisyonların 1285-1341/1868-1923 yılları arasındaki kayıtları ihtiva eden toplam 91 adet defter bulunmaktadır.

Katalog No	Sıra No	DEFTERİN TÜRÜ	TARİH		Defter Adedi
			Hicrî	Milâdî	
592	2616-2658	Sadâret Defterleri (Bâb-ı Âlî Teshilât Sandığı Komisyonu)	1304-1335	1886-1917	43
	2659-2674	Sadâret Defterleri (Bâb-ı Âlî Memurîn-i Mülkiye Komisyonu)	1292-1327	1875-1909	16
	2675-2680	Sadâret Defterleri Islahat Komisyonu (Meclis-i Âli-i İcraat)	1292-1314	1875-1897	6
	2681-2684	Sadâret Defterleri (Sadâret İdare Encümeni)	1330-1335	1911-1917	4
	2685-2689	Sadâret Defterleri (Takvim-i Vekâyi İdaresi)	1336-1341	1917-1923	5

Katalog No	Sıra No	DEFTERİN TÜRÜ	TARİH		Defter Adedi
			Hicrî	Milâdî	
592	2690-2700	Sadâret Defterleri (Islâh-ı Sanayi Komisyonu)	1285-1297	1868-1880	11
	2701-2706	Sadâret Defterleri (Sadâret Defterlerine Zeyl)	1259-1326	1843-1908	6

2. BÂB-I ÂLÎ EVRAK ODASI (ARŞİVİ) DEFTERLERİ

Resmî dairelere gönderilen ve buralardan gelen yazıların kaydına mahsus defterlerdir.

a. Nezâret ve Devâir Gelen-Giden Defterleri

aa. 592 Numaralı BEO Sadâret Defterleri Kataloğu'ndaki Devâir-Nezâret Gelen-Giden Defterleri

Bu katalogda, 629-755 genel numaralar arasında, 1258-1334/1842-1916 yılları arasındaki kayıtları ihtiva eden toplam 127 adet defter bulunmaktadır.

Katalog No	Sıra No	FONUN KODU	TARİH		Defter Adedi
			Hicrî	Milâdî	
592	629-716	Sadâret Defterleri (A.MKT.NZD) (Devâir-Nezâret Gelen-Giden)	1258-1332	1842-1914	88
	717-746	Sadâret Defterleri (A.MKT.NZD) (Devâir-Nezâret Gelen)	1258-1334	1842-1916	30
	747-755	Sadraret Defterleri (A.MKT.NZD) (Devâir-Nezâret Umumî Gelen-Giden)	1274-1329	1857-1911	9

ab. 594 Numaralı BEO Nezâret Gelen-Giden Defterleri Kataloğu'ndaki Nezâretler Gelen-Giden Defterleri

594 numaralı *BEO Nezâret Gelen-Giden Defterleri Kataloğu*'nda 1247-1340/1831-1922 tarihleri arasındaki kayıtları kapsayan l.060 adet defter mevcuttur.

Bu defterlerden tespit edilen umum numaralı vesikaların dosya numaralarını gösteren 25 ciltlik bir dosya fihristi defteri vardır. Bu defterler analitik envanter sistemine göre tasnif edilmiştir.

Katalog No	Sıra No	NEVİ	MAHİYETİ	TARİH		Defter Adedi
				Hicrî	Milâdî	
594	1-29	Adliye	Gelen	1278-1341	1861-1922	21
			Giden	1296-1330	1879-1912	10
	30-51	Bahriye	Gelen	1265-1341	1849-1922	12
			Giden	1277-1341	1860-1922	11

Katalog No	Sıra No	NEVİ	MAHİYETİ	TARİH		Defter Adedi
				Hicrî	Milâdî	
	52-122	Dahiliye	Gelen	1297-1338	1880-1920	35
			Giden	1297-1341	1880-1922	36
			Gelen (Takrir)	1268-1278	1852-1861	6
	123-144	Evkâf	Gelen	1265-1341	1849-1922	8
			Giden	1278-1341	1861-1922	8
	145-192	Hariciye	Gelen	1297-1341	1880-1922	30
			Giden	1293-1340	1876-1922	18
			Gelen (Takrir)	1260 -.1330	1844-1912	12
	193-273	Harbiye	Gelen	1265-1341	1849-1922	41
			Giden	1278-1341	1861-1922	29
	274-277	Hazine-i Hâssa	Gelen	1278-1341	1861-1922	2
			Giden	1278-1341	1861-1922	2
	278-343	İstizânen İrâde-i Seniyye	Gelen	1265-1341	1849-1922	66
	344-360	Re'sen İrâde-i Seniyye	Gelen	1265-1327	1849-1909	17
	361-389	İrâde-i Hususiyye	Gelen	1286-1340	1869-1921	29
	390-399	Maârif	Giden	1278-1341	1861-1922	5
			Takrir	1260-1320	1844-1873	44
	400-517	Maliye	Gelen	1265-1341	1849-1922	28
			Giden	1278-1341	1861-1922	44
			Gelen	1326-1340	1908-1921	3
	518-522	Meclis-i Âyân	Giden	1326-1341	1908-1922	2
			Gönderilen	1326-1338	1908-1920	2
	523-528	Meclis-i Mebusan	Gelen	1326-1338	1908-1920	2
			Giden	1326-1338	1908-1920	2
	529-537	Meşîhât	Gelen	1290-1341	1873-1922	4
			Giden	1278-1341	1861-1922	5
	538-549	Nâfia	Gelen	1285-1341	1869-1922	7
			Giden	1286-1341	1870-1922	5
	550-552	Ticaret ve Nâfia	Gelen	1265-1328	1849-1910	2
			Giden	1327-1329	1909-1911	1
	553-558	Ticaret	Gelen	1290-1341	1879-1922	2
			Giden	1290-1341	1873-1922	4
	559-560	Ticaret ve Sıhhiye	Gelen	1278-1290	1861-1873	1
			Giden	1278-1290	1861-1873	1
	561-563	Ticaret ve Ziraat	Gelen	1329-1336	1911-1917	2
			Giden	1327-1331	1909-1913	1
	564-570	Orman ve Maâdin	Gelen	1289-1329	1872-1911	4
			Giden	1299-1336	1881-1917	3
	571-575	Sıhhiye	Gelen	1290-1341	1873-1922	2
			Giden	1290-1341	1873-1922	3

Katalog No	Sıra No	NEVİ	MAHİYETİ	TARİH		Defter Adedi
				Hicrî	Milâdî	
594	576-586	Posta ve Telgraf	Gelen	1290-1337	1873-1919	6
			Giden	1293-1337	1876-1919	5
	587-595	Rusûmât	Gelen	1278-1337	1861-1909	5
			Giden	1278-1327	1861-1909	4
	596-601	Şûrâ-yı Devlet	Gelen	1295-1341	1878-1922	3
			Giden	1295-1341	1878-1922	3
	602-640	Şûrâ-yı Devlet Mazbataları	Gelen (Mazbata)	1285-1341	1869-1922	38
	641-649	Tophâne	Gelen	1278-1327	1862-1910	6
			Giden	1290-1327	1873-1909	3
	650-663	Zaptiye	Gelen	1265-1327	1849-1909	8
			Giden	1278-1327	1862-1909	6
	664-668	Müteferrika Anadolu Teftiş Komisyonu	Gelen	1313-1320	1895-1902	3
			Giden (Şakir Paşa'ya)	1313-1320	1895-1902	2
	669-671	Askerî Tekâüd Sandığı	Gelen	1303-1328	1886-1910	2
			Giden	1315-1328	1886-1910	1
	672-677	Bulgaristan Komiserliği	Gelen	1313-1327	1895-1909	5
			Giden	1315-1321	1897-1903	1
	678-680	Mümtâze Müteferrika Bulgaristan Komiserliği	Gelen	1311-1327	1893-1909	3
	681-682	Sicill-i Ahvâl Komisyonu	Gelen	1305-1314	1888-1897	2
	683-689	Şehremâneti	Gelen	1278-1327	1861-1909	4
			Giden	1291-1327	1874-1909	3
	690-705	Sadâret'e Gelen Şifre Telgrafların Kayıt Defterleri	Gelen	1322-1329	1904-1911	10
			Giden	1322-1329	1904-1911	7
	706-715	Hariciye Müteferrikası	Gelen	1304-1341	1886-1922	10
	716-717	Hicaz Demiryolları	Gelen	1319-1332	1902-1914	1
			Giden	1319-1332	1902-1914	1
	718-719	Harîk Müteferrikası	Gelen	1337	1918	1
			Giden	1336	1918	1
	720-726	Defter-i Hakanî	Gelen	1278-1331	1861-1913	4
			Giden	1278-1330	1861-1912	3
	727-735	Divan-ı Muhâsebât	Gelen	1297-1341	1879-1922	7
			Giden	1299-1332	1881-1914	2
	736-740	Mülkiye Tekâüd Sandığı	Gelen	1297-1329	1880-1911	3
			Giden	1297-1328	1880-1910	2
	741-742	Memurîn-i Mülkiye Komisyonu	Gelen	1314-1326	1897-1908	1
			Giden	1314-1326	1896-1908	1

Katalog No	Sıra No	NEVİ	MAHİYETİ	TARİH		Defter Adedi
				Hicrî	Milâdî	
594	743-750	Mısır Komiserliği	Gelen	1300-1331	1883-1913	6
			Giden	1303-1318	1886-1914	2
	751-752	Mümtâze Hariciye Müteferrikası	Gelen	1307-1312	1890-1895	2
	753-757	Mümtâze Müteferrikası	Gelen	1312-1331	1895-1913	3
			Giden	1327-1333	1909-1915	2
	758-764	Muhâcirîn Komisyonu	Gelen	1278-1326	1861-1908	3
			Giden	1278-1326	1861-1908	4
	765-768	Islahat, Maliye Komisyonu	Gelen	1296-1326	1879-1908	4
	769-770	Mekke-i Mükerreme	Gelen	1328	1910	1
			Giden	1328	1910	1
	770 (2, 3 mük.)	Mekâtib-i Askeriye	Gelen	1316-1326	1899-1908	1
			Giden	1298-1326	1881-1908	2
	771-773	Tıbbiye	Gelen	1278-1293	1861-1876	1
			Giden	1278-1296	1861-1879	2
	774-775	Techizât	Gelen	1319-1326	1902-1908	1
			Giden	1319-1326	1902-1908	1
	776-777	Tevhîd-i Mübâyaa	Gelen	1323-1323	1905	1
			Giden	1323-1323	1905	1
	778-779	İâşe	Gelen	1336-1337	1918-1919	1
			Giden	1336-1337	1918-1919	1
	780-781	Muameleleri Buyrulmayarak Görülen Evrakların Hülâsaları	Gelen	1310-1311	1893	2
	782	Vilayet Müteferrikasından Yazılan Tezkire-i Sâmiyeler	Gelen	1313-1320	1895-1902	1
	783	İmâret	Gelen	1327-1328	1909-1910	1
	784	Mısır İşlerine Dair Yazılan Tezâkir	Gelen	1301-1304	1884-1886	1
	785-789	Sadâret Mektubî Mühimme Kalemi Kayıt Defteri	Gelen	1308-1339	1891-1921	5
	790	Buyruldu Defteri	Gelen	1302-1302	1884-1885	1
	791	Dersaâdet Müteferrikası	Gelen	1331-1338	1913-1919	1
	792-877	Arzuhâl Defteri	Gelen	1306-1341	1889-1922	85
	878-883	Telgraf, Arzuhâl	Gelen	1328-1337	1910-1919	6
	884-890	Takvim-i Vekâyi ile Neşrolunan Evrakın Kayıt Defteri	Gelen	1336-1340	1918-1922	7
	891-895	Müdevverât	Gelen	1326-1341	1908-1922	5

Katalog No	Sıra No	NEVİ	MAHİYETİ	TARİH		Defter Adedi
				Hicrî	Milâdî	
594	896-913	Teşrifat	Gelen	1276-1341	1859-1922	18
	914-916	Vilayet-i Mümtâze	Gelen	1297-1304	1880-1887	3
	917-926	Vilayet-i Mümtâze Umum Tezâkir	Gelen	1298-1309	1880-1891	10
	927-933	Vilayet-i Mümtâze ve Muhtâre Yevmiye	Gelen	1320-1340	1902-1921	7
	934-936	Mühimme	Gelen	1298-1324	1880-1906	4
	937-956	Bulgaristan Kalemi	Gelen	1309-1331	1892-1913	20
	957-961	Bulgaristan Tezâkir Defterleri	Gelen	1309-1319	1892-1901	5
	961/2	Bulgaristan Nizam Defteri	Gelen	1297-1325	1881-1907	1
	962-966	Vilayet-i Mümtâzede Bulgaristan Muharrerât Defteri	Gelen	1298-1319	1880-1901	5
	966/2	Nizam Defteri[65]	-	-	-	1
	967-985	Şarkî Rumeli Defteri	Gelen	1297-1327	1879-1909	19
	986-1002	Girid[66]	Gelen	1288-1338	1871-1919	17
	1003	Kıbrıs, Bosna, Hersek	Gelen	1310-1338	1892-1919	1
	100-008	Sisam Defteri	Gelen	1247-1330	1831-1912	5
	1009-1012	Cebel-i Lübnan ve Sisam	Gelen	1309-1323	1892-1905	4
	1013-1021	Cebel-i Lübnan	Gelen	1309-1337	1866-1919	9
	1022-1028	Trablusgarp, Bingazi	Gelen	1330-1339	1912-1921	7
	1029-1030	Mısır	Gelen	1262-1319	1846-1882	2
	1031-1035	Mısır Hidiviyeti, Muharrerât	Gelen	1298-1336	1880-1917	5
	1036-1039	Mısır Hidiviyeti Tezâkir Defterleri	Gelen	1309-1340	1892-1921	4
	1040-1048	Mısır Hidiviyeti Hülâsa Defterleri	Gelen	1309-1341	1892-1922	8
	1049-1060	Nezâretler ve Devâir Memûrînin Tayin Tarihini ve İnfisâlini Gösteren Defter	Gelen	1307-1326	1889-1908	-

b. Vilâyât Gelen-Giden Defterleri

1864 senesinden sonra Osmanlı idaresinde eyalet sisteminden vilayet sistemine geçilmiştir. Bundan sonra, eyâlât-ı mümtâzeler için hazırlandığı gibi, her vilayet için müs-

[65] Bu defter Şarkî Rumeli Defteri'nin içindedir.

[66] Bu defterler arasında Fihrist, Nizam ve Kayıt Defterleri de mevcuttur.

takil defterlerin hazırlanması ihtiyacı ortaya çıkmış ve bu seri hazırlanmıştır. Bu defterler, Osmanlı Devleti'nin nihayetine kadar tutulmuştur.

ba. 592 Numaralı BEO Sadâret Defterleri Kataloğu'ndaki Vilâyât Gelen-Giden Defterleri

592 numaralı *BEO Sadâret Defterleri Kataloğu*'nda A.MKT.UM kodu altında 756-922 genel ve 1-168 özel numaralarda kayıtlı 1252-1331/1836-1913 tarihleri arasındaki kayıtları ihtiva eden 168 adet *Vilâyât Giden Defteri*; 923-1048 genel ve 1-126 özel numaralarda kayıtlı 1263-1340/1846-1922 tarihleri arasındaki kayıtları ihtiva eden 126 adet *Vilâyât Gelen Defteri* bulunmaktadır.

Katalog No	**Sıra No**	**FONUN KODU**	**TARİH**		**Defter Adedi**	**Katalog Tertibi**
			Hicrî	**Milâdî**		
592	756-922	Sadâret Defterleri (A.MKT.UM) (Vilâyât Giden)	1252-1331	1836-1913	168	Analitik Envanter
	923-1048	Sadâret Defterleri (A.MKT.UM) (Vilâyât Gelen)	1263-1340	1846-1922	126	

bb. 593 Numaralı BEO Vilayetlerden Gelen-Giden Defterleri Kataloğu'ndaki Vilâyât Gelen-Giden Defterleri

Bu katalogda, Sadâret Dairesi'ne muhtelif vilayetlerden gelen ve bunlara cevaben yazılan ve 1265-1341/1849-1922 tarihleri arasındaki kayıtları ihtiva eden 1.608 adet defter mevcuttur.

Katalog No	**Sıra No**	**DEFTERİN ADI**	**Nevi**	**TARİH**				**Defter Adedi**
				Hicrî		**Milâdî**		
				Başl.	**Bitiş**	**Başl.**	**Bitiş**	
593	1-41	Vilâyât	Gelen	1265	1338	1849	1919	26
			Giden	1277	1339	1861	1920	15
	42-54	Vilâyât Memûrîn	Gelen	1327	1335	1909	1917	12
	55-80	Anadolu Vilâyâtı	Gelen	1277	1328	1861	1910	13
	69	Anadolu Jurnal Memurlarından	Gelen	1288	1289	1872	1872	1
	70-80	Anadolu Vilâyâtı	Giden	1278	1328	1861	1910	11
	81-91	Anadolu Vilâyâtı Memurîn	Gelen	1318	1328	1901	1910	10
	92	Amasya ve Şarkî Karahisar	Giden	1289	1300	1872	1883	1
	93-103	Ankara	Gelen	1278	1327	1861	1909	6
			Giden	1287	1327	1870	1909	5
	104-110	Aydın	Gelen	1278	1328	1861	1910	3
			Giden	1278	1328	1861	1910	4

Katalog No	Sıra No	DEFTERİN ADI	Nevi	TARİH				Defter Adedi
				Hicrî		Milâdî		
				Başl.	Bitiş	Başl.	Bitiş	
593	111-114	Bitlis	Gelen	1307	1328	1890	1910	2
			Giden	1306	1327	1888	1909	2
	115	Canik	Giden	1291	1296	1874	1879	1
	116-121	Diyarbekir	Gelen	1307	1296	1890	1879	3
			Giden	1288	1327	1871	1909	3
	122-129	Erzurum	Gelen	1277	1328	1861	1910	5
			Giden	1278	1327	1861	1909	3
	130-145	Hüdâvendigâr	Gelen	1278	1328	1861	1910	8
			Giden	1279	1328	1863	1910	8
	146-149	İzmid	Gelen	1278	1290	1861	1874	2
			Giden	1278	1291	1861	1874	2
	150-157	Kastamonu	Gelen	1278	1327	1861	1909	4
			Giden	1278	1327	1861	1909	4
	158-166	Konya	Gelen	1277	1327	1861	1909	6
			Giden	1278	1327	1861	1909	3
	167-173	Mâmuretü'l-Azîz	Gelen	1293	1327	1876	1909	3
			Giden	1278	1327	1861	1909	4
	174	Ordu	Gelen	1278	1284	1861	1867	1
	175-186	Sivas	Gelen	1278	1325	1861	1906	5
			Giden	1278	1327	1861	1909	7
	187-193	Trabzon	Gelen	1277	1327	1861	1909	3
			Giden	1278	1327	1861	1909	4
	194-198	Van	Gelen	1303	1328	1886	1910	2
			Giden	1293	1327	1876	1909	3
	199-237	Arabistan Vilâyâtı	Gelen	1278	1328	1861	1910	27
			Giden	1278	1327	1861	1910	11
	226	Arabistan Jurnal Memurları	Gelen	1288	1289	1871	1872	1
	238-249	Adana	Gelen	1277	1327	1860	1909	7
			Giden	1278	1328	1861	1910	5
	250	Ammâre	Giden	1278	1278	1861	1862	1
	251-261	Bağdad	Gelen	1290	1327	1673	1909	6
			Giden	1278	1327	1861	1909	5
	262-267	Basra	Gelen	1292	1328	1875	1910	4
			Giden	1292	1327	1875	1909	2
	268-275	Beyrut	Gelen	1307	1328	1889	1910	4
			Giden	1306	1328	1889	1910	4
	276-277	Bingazi	Gelen	1305	1326	1887	1908	2
	278	Cebel-i Lübnan, Sisam	Gelen	1303	1313	1886	1896	1

Katalog No	Sıra No	DEFTERİN ADI	Nevi	TARİH				Defter Adedi
				Hicrî		Milâdî		
				Başl.	Bitiş	Başl.	Bitiş	
593	279-283	Cebel-i Lübnan	Gelen	1315	1333	1897	1915	1
			Giden	1290	1333	1873	1915	1
	284	Gıdames	Gelen	1279	1281	1863	1864	1
	285-299	Halep	Gelen	1277	1328	1860	1910	8
			Giden	1278	1328	1861	1910	7
	300	Havran	Giden	1278	1280	1861	1863	1
	301-310	Hicaz	Gelen	1289	1328	1872	1910	4
			Giden	1278	1327	1861	1909	5
	311	Humus	Gelen	1280	1281	1863	1865	1
	312-319	Kudüs	Gelen	11290	1327	1873	1909	5
			Giden	1291	1328	1874	1910	3
	320	Mısır, Yemen, Cebel-i Lübnan, Kudüs	Gelen Giden	1278	1290	1862	1873	1
	321-331	Mısır	Gelen	1290	1332	1873	1914	5
			Giden	1278	1333	1861	1914	6
	332	Mısır Meselesi	-	1305	-	1888	-	1
	333-339	Musul	Gelen	1296	1328	1879	1910	3
			Giden	309	1327	1892	1909	4
	340-352	Suriye	Gelen Giden	1290	1291	1873	1874	2
			Gelen	1278	1328	1861	1910	5
			Giden	1278	1327	1861	1909	6
	353-363	Trablusgarp	Gelen	1278	1327	1861	1909	6
			Giden	278	1328	1861	1910	5
	364-368	Yemen	Gelen	1290	1328	1873	1910	5
	369-371	Yemen, Trablusgarp	Giden	1291	1322	1874	1904	3
	372-373	Yemen	Giden	1324	1327	1906	1909	2
	374-376	Zor	Gel- Giden	1290	1291	1873	1874	2
			Giden	1291	1294	1874	1877	1
	377	Adalar	Gelen	1292	1293	1875	1915	1
	378-383	Cezâir-i Bahr-i Sefîd	Gelen	1278	1328	1861	1910	4
			Giden	1278	1328	1861	1910	2
	384-385	Girid	Gelen	1277	1316	1861	1898	1
			Giden	1278	1316	1861	1898	1
	386	Kıbrıs	Giden	1278	1294	1861	1877	1
	387-388	Sisam	Gelen	1315	1332	1898	1914	1
			Giden	1315	1331	1898	1913	1
	389-427	Dersaâdet	Gelen	1265	1341	1848	1922	26
			Giden	1278	1341	1861	1922	13

Katalog No	Sıra No	DEFTERİN ADI	Nevi	TARİH				Defter Adedi
				Hicrî		Milâdî		
				Başl.	Bitiş	Başl.	Bitiş	
593	428-466	Rumeli Vilâyâtı	Gelen	1277	1329	1861	1911	22
			Giden	1278	1327	1861	1909	16
	450	Rumeli Jurnal Memurları	Gelen	1289	1289	1872	1872	1
	467-474	Bosna	Gelen	1278	1295	1861	1878	4
			Giden	1278	1295	1861	1878	4
	475-483	Edirne	Gelen	1278	1328	1861	1910	7
			Giden	1291	1327	1874	1909	2
	484-492	Edirne, Yanya, İşkodra	Gelen	1321	1327	1903	1909	6
			Giden	1321	1324	1903	1906	3
	493-494	Hersek	Gelen	1293	1294	1876	1877	1
			Giden	1292	1294	1875	1877	1
	495-499	İşkodra	Gelen	1287	1327	1870	1909	5
	500-524	Kosova	Gelen	1294	1327	1877	1909	15
			Giden	1294	1327	1877	1909	10
	525-553	Manastır	Gelen	1291	1328	1874	1910	17
			Giden	1291	1327	1874	1909	12
	554-556	Prizren	Gelen	1290	1291	1873	1874	2
			Giden	1290	1290	1873	1873	1
	557	Rumeli-i Şarkî	Gelen	1300	1302	1883	1885	1
	558-566	Selanik	Gelen	1278	1328	1861	1910	5
			Giden	1278	21328	1861	1910	4
	567	Serfice	Giden	1299	1306	1882	1889	1
	568	Sofya	Gelen	1293	1294	1876	1877	1
	569	Tırhala	Gelen	1272	1277	1855	1860	1
	570-576	Tuna	Gelen	1282	1295	1865	1878	3
			Giden	1281	1295	1865	1878	4
	577-580	Vilâyât-ı Selâse	Giden	1324	1327	1906	1909	4
	581-588	Yanya	Gelen	1278	1328	1861	1910	5
			Giden	1278	1327	1861	1909	3
	589-595	Devâir ve Vilâyât	Gelen	1287	1325	1870	1907	6
			Giden	1295	1297	1878	1879	1
	596-611	Devâir	Gelen	1268	1332	1851	1914	13
			Giden	1296	1327	1879	1909	3
	612-614	Devâir ve Te’kîdât Defterleri	-	1303	1307	1885	1889	3
	615	Adliye ve Müştemilâtından	Gelen	1286	1287	1870	1870	1
	616	Ahmed Refik Paşa'dan	Gelen	1279	1279	1862	1862	1
	617-619	Corci Paşa	Gelen	1323	1324	1905	1906	2
			Giden	1323	1324	1905	1906	1

Katalog No	Sıra No	DEFTERİN ADI	Nevi	TARİH				Defter Adedi
				Hicrî		Milâdî		
				Başl.	Bitiş	Başl.	Bitiş	
593	620-622	Dahiliye	Gelen	1286	1289	1869	1872	1
			Giden	1285	1289	1868	1872	2
	623	Mülgâ Dahiliye Muhasebesi	Giden	1281	1287	1864	1870	1
	624	Evkâf	Gelen	1291	1291	1874	1874	1
	625	İdâre Encümeni	Gelen	1331	1337	1912	1919	1
	626-657	Kumandanlıklar, Serasker Müşiriyeti, Jandarma Tensîkâtı	Gelen	1278	1327	1861	1909	16
			Giden	1289	1326	1872	1908	16
	658-663	Maliye	Gelen	1295	1301	1878	1884	3
			Giden	1287	1293	1871	1876	3
	664-670	Meclis-i Âlî-i İcraat Mazbata ve Müzekkire Defteri	Gelen-Giden	1292	1293	1875	1876	7
	671	Meclis-i Âlî-i Hazâin	Gelen	1276	1278	1860	1861	1
	672-673	Meclis-i Âlî-i Tanzimat ve Mezâbit	Gelen Giden	1271	1277	1855	1861	2
	674-675	Meclis-i Mahsus'a verilen Evrak	-	1271	1299	1855	1882	2
	676-677	Meclis-i Vâlâ'nın Reyi Üzere Havale Olunan Tahrirât ve Arzuhal Defterleri	-	1264	1267	1848	1851	2
	678-685	Meclis-i Vâlâ'ya Verilen Muharrerat ve Arzuhal Defterleri	-	1267	1279	1851	1862	8
	686-691	Meclis-i Vâlâ Tarafından Yazılan Emirnâme-i Sâmî Kayıtları	-	1264	1283	1848	1866	6
	692-693	Meclis-i Vükelâ'ya Muhavvel Evraka Mahsus Yevmiye Defteri	-	1309	1329	1892	1911	2
	694-695	Muameleleri İcra Olunan Evrakın Kayıt Defterleri	-	1310	1312	1894	1894	2
	696-697	Muhâcirîn Nezâreti	Gelen	1287	1292	1870	1875	1
			Giden	1287	1292	1870	1875	1
	698-702	Müfettişlikler	Gelen	1325	1327	1907	1909	3
			Giden	1326	1327	1908	1909	2
	703-709	Sadâret, Metropolid ve Tüccar Vekilleri	Gelen	1321	1326	1903	1908	4
			Giden	1321	1326	1903	1908	3

Katalog No	Sıra No	DEFTERİN ADI	Nevi	TARİH				Defter Adedi
				Hicrî		Milâdî		
				Başl.	Bitiş	Başl.	Bitiş	
593	710-715	Serasker, Dahiliye, Hariciye, Maliye	Gelen	1316	1321	1898	1904	6
	716-717	Takvimhâne	Gelen	1278	1279	1861	1862	1
			Giden	1278	1279	1861	1863	1
	718-719	Teshilât Sandığı	Gelen	1313	1327	1896	1909	1
			Giden	1313	1327	1896	1909	1
	720-722	Tophâne-i Âmire	Gelen	1290	1293	1873	1876	1
			Giden	1278	1319	1861	1902	2
	723	Umûr-ı Nâfia Komisyonu	Giden	1300	1305	1883	1888	1
	724-844	Arzuhal Defterleri	-	1264	1344	1848	1925	121
	845-850	Telgraf Hülâsa	-	1301	1322	1884	1905	6
	851-852	Vilâyât Telgraf Hülâsa	-	1308	1330	1891	1912	2
	853	Anadolu Vilâyâtı Telgraf Hülâsa	-	1301	1301	1884	1884	1
	854	Arabistan Vilâyâtı Telgraf Hülâsa	-	1297	1310	1880	1893	4
	858-860	Rumeli Vilâyâtı Telgraf Hülâsa	-	1295	1301	1878	1884	3
	861-863	Ahaliden Gelen Telgraf Hülâsa	Gelen	1302	1307	1885	1890	3
	864	Başmâbeyn'den Keşîde Olunarak Bâb-ı Âlî'ye Gelen Telgraf Hülâsaları	Gelen	1302	1303	1885	1886	1
	865-881	Vilâyât Telgraf (Aynen Kayıt)	Gelen	1282	1326	1866	1908	14
			Giden	1301	1326	1884	1908	3
	882-890	Anadolu ve Rumeli Vilâyâtı Telgraf (Aynen Kayıt)	Gelen	1296	1312	1879	1895	2
			Giden	1291	1314	1874	1897	7
	891-919	Anadolu Vilâyâtı	Gelen	1301	1325	1884	1907	21
			Giden	1283	1293	1866	1876	8
	920-921	Ankara Telgraf	Giden	1295	1312	1878	1894	2
	922-923	Aydın Telgraf	Giden	1295	1312	1878	1894	2
	924	Bitlis Telgraf	Giden	1303	1319	1886	1901	1
	925	Dersim Telgraf	Giden	1303	1305	1886	1888	1
	926	Diyarbekir, Mamuretülaziz Telgraf	Giden	1295	1303	1878	1886	1
	927	Diyarbekir Telgraf	Giden	1303	1312	1886	1894	1
	928	Erzurum Telgraf	Giden	1303	1312	1886	1894	1
	929	Hakkâri Telgraf	Giden	1303	1305	1886	1888	1
	930	Hüdavendigâr Telgraf	Giden	1303	1312	1886	1894	1

Katalog No	Sıra No	DEFTERİN ADI	Nevi	TARİH				Defter Adedi
				Hicrî		Milâdî		
				Başl.	Bitiş	Başl.	Bitiş	
593	931-932	Kastamonu Telgraf	Giden	1295	1312	1878	1874	2
	933-934	Konya Telgraf	Giden	1295	1312	1878	1894	2
	935	Mamuretü'l-Azîz Telgraf	Giden	1303	1312	1886	1894	1
	936	Sivas Telgraf	Giden	1303	1312	1886	1894	1
	937-938	Trabzon Telgraf	Giden	1295	1312	1878	1894	2
	939	Van, Hakkari, Dersim Telgraf	Giden	1295	1303	1878	1885	1
	940	Van Telgraf	Giden	1302	1312	1885	1894	1
	941-962	Arabistan Vilâyâtı Telgraf	Giden	1301	1325	1884	1907	22
	963	Mısır, Hicaz, Yemen, Trablusgarp, Bingazi, Tunus Telgraf	Giden	1295	1303	1878	1886	1
	964-965	Adana Telgraf	Giden	1295	1312	1878	1894	2
	966-967	Bağdad, Musul Telgraf	Giden	1295	1303	1878	1885	2
	968	Bağdad Telgraf	Giden	1303	1312	1886	1894	1
	969	Basra Telgraf	Giden	1303	1312	1886	1894	1
	970	Bingazi Telgraf	Giden	1303	1311	1886	1894	1
	971	Cebel-i Lübnan Telgraf	Giden	1303	1312	1886	1894	1
	972	Halep Telgraf	Giden	1303	1312	1886	1894	1
	973	Hicaz Telgraf	Giden	1303	1312	1886	1986	1
	974	Kudüs Telgraf	Giden	1303	1312	1886	1894	1
	975	Mısır Telgraf	Giden	1303	1312	1886	1894	1
	976	Musul Telgraf	Giden	1303	1312	1886	1894	1
	977	Suriye Telgraf	Giden	1303	1312	1886	1894	1
	978	Yemen Telgraf	Giden	1304	1312	1887	1894	1
	979	Cezâir-i Bahr-i Sefîd Telgraf	Giden	1295	1303	1878	1885	1
	980-981	Girid Telgraf	Giden	1295	1312	1878	1885	2
	982	Sisam Telgraf	Giden	1303	1312	1886	1895	1
	983-1005	Rumeli Vilâyâtı Telgraf	Gelen	1301	1325	1884	1907	18
			Giden	1283	1303	1866	1886	5
	1006	Edirne Telgraf	Giden	1303	1312	1886	1894	1
	1007-1008	İşkodra Telgraf	Giden	1295	1312	1878	1894	2
	1009	Kosova Telgraf	Giden	1303	1312	1886	1894	1
	1010	Manastır Telgraf	Giden	1303	1312	1886	1894	1
	1011-1012	Selanik Telgraf	Giden	1295	1312	1878	1894	2
	1013	Yanya Telgraf	Giden	1303	1312	1886	1894	1
	1014-1016	Vilâyât-ı Mümtâze Telgraf	Gelen	1301	1320	1884	1903	3

Katalog No	Sıra No	DEFTERİN ADI	Nevi	TARİH				Defter Adedi
				Hicrî		Milâdî		
				Başl.	Bitiş	Başl.	Bitiş	
	1017-1022	Memurîn Müteferrikası Telgraf	Gelen	1301	1315	1884	1898	5
			Giden	1303	1310	1886	1893	1
	1023	Tâmîmen Vilâyâta Yazılan	-	1316	1321	1898	1904	1
	1024-1025	Arza Verilen Evrak Defterleri	-	1265	1292	1849	1875	2
593	1026-1171	Takdim Hülâsaları		1267	1322	1851	1905	146
	1172	Devâir Tezkire Hülâsa	Gelen	1334	1339	1916	1921	1
	1173-1174	Müzekkire	Müzekkire	1308	1325	1890	1907	2
	1175-1176	Deâvî, Müzekkire	Müzekkire	1274	1276	1857	1860	2
	1177-1185	Hariciye'den Gelip Yazılan ve Mühimme Tahrirât-ı Sâmiye Müzekkiresi Devâir ve Vilâyât Giden Tahrirât-ı Sâmiye Müzekkire	Müzekkire	1269	1289	1852	1873	9
	1166-1299	Devâir ve Vilâyâta Giden Tezkire ve Buyruldu Müzekkire	Giden	1262	1298	1846	1881	14
	1230-1246	Devâir ve Vilâyât Emirnâme-i Sâmi Müzekkire	Giden	1268	1309	1852	1892	17
	1247	Telgrafnâme-i Sâmi ve Âlî Müzekkire	Müzekkire	1291	1291	1874	1875	1
	1248-1264	Mektubî ve Tahrirât Kalemi Jurnal	Jurnal	1314	1341	1897	1922	17
	1265-1267	Umûr-ı İdariye Kalemi Jurnal	Giden	1329	1334	1911	1916	3
	1268	Mühimme Kalemi'nin Takdime Verilen Evrak Hülâsa Defteri	-	1278	1280	1861	1863	1
	1269-1312	Genel Jurnal	Giden	1300	1337	1883	1919	44
	1313-1320	Vilâyât Jurnal	Gelen	1293	1308	1876	1891	8
	1321-1325	Mühimme Kalemi Vilâyât Jurnal	Gelen	1291	1309	1874	1892	5
	1326-1327	Mühimme Kalemi Vilâyât ve Devâir	Gelen	1305	1311	1888	1894	2
	1328-1331	Jurnal	Gelen	1333	1341	1915	1922	4
	1332-1335	Vilâyât Jurnal	Giden	1299	1307	1883	1890	4
	1336-1339	Vilâyât ve Devâir Jurnal	Giden	1310	1314	1893	1896	4
	1340-1347	Devâir Jurnal	Giden	1308	1315	1891	1898	8
	1348	Mümtâze Kalemi Jurnal	Giden	1327	1330	1909	1912	1
	1349	Ruûs-ı Hümâyûn Fihrist Müzekkire	-	1309	1316	1892	1899	1

Katalog No	Sıra No	DEFTERİN ADI	Nevi	TARİH				Defter Adedi
				Hicrî		Milâdî		
				Başl.	Bitiş	Başl.	Bitiş	
	1350	Buyruldu-yı Âlî ile Vilâyâta Gönderilen Mâruzât Üzerine İlam Olunan Evrak	-	1290	1292	1873	1875	1
593	1351-1358	Ruhsatsız Olarak Yapılan Kiliseler	-	Tarihs iz	Tarihs iz	-	-	8
	1359	Derkenar Defteri	-	1324	1326	1906	1908	1
	1360	Emr-i Âlî Defteri	-	1308	1311	1891	1893	1
	1361	Harikzedegân İane Defteri	-	1282	1283	1865	1866	1
	1362	İhbârât Defteri	-	1326	-	1908	-	1
	1363-1365	İlânât Defterleri	-	1312	1316	1895	1899	3
	1366	Memurîn Nakil ve Tayinlerine Dair Vukûât Defteri	-	1329	1330	1911	1912	1
	1367	Sadârete Kıraat Olunmak Üzere Mektubî Kalemi'ne Verilen Evrak	-	1271	1272	1855	1855	1
	1368	Jandarma Alay Erkânı	-	Tarihs iz	Tarihs iz	-	-	1
	1369	Selanik'de Müstahdem Rus Tebealı Zabitân Esâmi Kayıt Defteri	-	1321	1324	1903	1906	1
	1370	Zabitan Tayin	-	1321	1324	1903	1906	1
	1371-1373	Zabitan Künye	-	1321	1323	1903	1905	3
	1374	Tevkif, Hıfz ve Battal İşareti Buyrulan Evrak	-	1287	1287	1870	1871	1
	1375	Vilâyâta Tayin Olunan Memurları Maaşları ile Birlikte Gösteren Defter	-	1274	1281	1857	1865	1
	1376-1377	Müteferrik	Gelen -Giden	1287	1289	1870	1872	2
	1378-1409	Muhtelif Nişan Tevcihâtı	-	1284	1340	1867	1921	32
	1410-1415	Berat Defterleri	-	1312	1340	1895	1922	6
	1416	Bilumum Nişan ve Madalya Beratlarının Müsveddâtı	-	1328	1339	1910	1920	1
	1417	Evvelce İstirdad Edilip Muahharen İâde Olunan Nişan ve Madalya Kayıtları	-	1335	1336	1916	1918	1
	1418-1423	Hicaz Demiryolu Madalyası	-	1319	1322	1902	1904	6

Katalog No	Sıra No	DEFTERİN ADI	Nevi	TARİH				Defter Adedi
				Hicrî		Milâdî		
				Başl.	Bitiş	Başl.	Bitiş	
593	1424-1432	Liyâkat Madalyası Defterleri	-	1309	1340	1891	1922	9
	1433	Gümüş Liyâkat Madalyası	-	1336	1340	1918	1922	1
	1434-1441	İftihar Madalyası	-	1306	1341	1889	1922	8
	1442-1444	İmtiyaz Madalyası	-	1297	1326	1880	1908	3
	1445	Gümüş İmtiyaz Madalyası	-	1334	1341	1916	1922	1
	1446-1452	Madalya Hülâsa	-	1307	1330	1890	1912	7
	1453-1459	Muhtelif Madalya Kayıt	-	1314	1341	1897	1922	7
	1460-1463	Nişan Yevmiye	-	1311	1327	1893	1909	4
	1464	Maârif Nişanlarının İrâde Kayıtları	-	1328	1334	1910	1916	1
	1465-1485	Mecidî Nişan	-	1273	1341	1856	1922	21
	1486	Askerî Mecidî Esâmi	-	1304	1307	1887	1890	1
	1487	Ecnebî Mecidî Esâmi	-	1304	1309	1887	1892	1
	1488	Mecidî Nişanı Mülkiye Esâmî	-	1292	1304	1875	1887	1
	1489	Tebea Mecidî Esâmi	-	1278	1304	1861	1887	1
	1490-1547	Mecidî Nişanı Müsveddâtı	-	1292	1312	1875	1895	58
	1548-1557	Osmanî Nişanı	-	1278	1334	1861	1916	10
	1558	Memurîn Osmanî Esâmî	-	1304	1313	1887	1896	1
	1559	Mülkiye Osmanî Nişan	-	1278	1304	1861	1887	1
	1560	Tebea-i Osmanî Nişan	-	1278	1304	1862	1887	1
	1561-1590	Osmanî Nişanı Müsveddâtı	-	1293	1311	1876	1894	30
	1591-1597	Şefkat Nişanları	-	1296	1318	1878	1900	7
	1598-1603	Şefkat Nişanı Müsveddâtı	-	1296	1309	1878	1892	6
	1604-1607	Tahlisiye Madalyaları Kayıtları	-	1318	1341	1900	1922	4
	1608	Teşrifât-ı Hâriciye Nişan-ı Ecnebî	-	1274	1288	1858	1871	1

3. BÂB-I ÂLÎ BÜNYESİNDEKİ DİĞER DAİRELERE AİT DEFTERLER

Bâb-ı Âlî teşkilatı içinde, nezâretlerden başka devlet yönetimine katılan, yasama ve yürütme yetkisini hâiz olarak kurulan meclisler, Tanzimat reformlarının plânladığı ve yön kazandırdığı teşekküllerdir.

1838 yılında kurulan *Meclis-i Vükelâ*, sadrıazam, şeyhülislâm, nazırlar, kaptan-ı derya, serasker, Meclis-i Vâlâ reisi gibi üyelerden oluşmaktaydı. Bu itibarla, devlet yöne-

timinde Divan-ı Hümâyûn'un konumuna sahipti. Nezâretlerde ve alt kademedeki meclislerde alınan kararlar, padişahın onayına sunulmadan önce bu mecliste nihaî şeklini alırdı. Osmanlı Devleti'nin sonuna kadar en yüksek yasama ve yürütme organı olarak varlığını sürdüren Meclis-i Vükelâ'nın 1885-1922 yılları arasındaki çalışmalarını Meclis-i Vükelâ mazbatalarından takip etmek mümkündür.

Meclis-i Vükelâ ile aynı yıl kurulan *Meclis-i Vâlâ*, bu meclise projeler üreten bir vaziyette idi. Kanun ve nizamnâmelerin hazırlanması, mülkî ve idarî düzenlemelerin yapılmasının yanısıra, alınan kararların nasıl uygulandığını kontrol etme yetkisine de sahipti. Bundan dolayı vükelâdan bazı kimselerin Tanzimat'a aykırı hareketleri sebebiyle bu mecliste yargılanıp cezalandırıldığı görülmektedir.

1854 yılında kurulan Meclis-i Vâlâ'nın yasama yetkisi, yeni kurulan *Meclis-i Tanzimat*'a devredilmiştir. Bu dönemde Meclis-i Vâlâ küçük devlet memurlarının tayini, zimmet problemleri, ırza tecavüz, hırsızlık, mülkî taksimat ve arazi anlaşmazlıkları gibi talî konulara bakmaktaydı.

Meclis-i Vâlâ, 1867 yılında Şûrâ-yı Devlet ve Divan-ı Ahkâm-ı Adliye adıyla ikiye ayrılarak lağvedildi. *Şûrâ-yı Devlet*; ülke yönetimiyle ilgili kararlar almak, kanun ve nizamları tetkik etmekle beraber, şahıslarla devlet arasındaki anlaşmazlıklarda da başvurulacak en yetkili merci sıfatıyla Osmanlı Devleti'nin sonuna kadar varlığını korudu. *Divan-ı Ahkâm-ı Adliye* ise daha çok adi suçların dâvalarının bakıldığı ve üyelerinin hayat boyu seçildiği bir meclisti. Temyiz Mahkemesi, İstinaf Mahkemesi, Bidayet mahkemeleri bu birimin içinde vazifelerini icra etmekteydi. Ayrıca lağvedilen Deâvî Nezâreti'nin yerine kaim olmak üzere tesis edilen İcra Cemiyeti ile Tefrik Cemiyeti, Muhakemât Dairesi gibi bölümleri de vardı. 1871 yılında nezârete çevrilen Divan-ı Ahkâm-ı Adliye'nin evrakında, 1876 yılından itibaren Adliye Nezâreti anteti görülmeye başlanmıştır.

Bu meclislerin çalışmalarıyla ilgili olarak hem kendi bünyelerinde tuttukları defterlerden, hem de Sadâret'in Divan-ı Hümâyûn Kalemi'nde bulunan Meclis-i Tanzimat, Nizamât ve Hayriye gibi kayıt defterlerinden yararlanmak mümkündür.

a. Deâvî Nezâreti Defterleri (DV.d)

Deavi Nezareti defterleri, *1377 numaralı Deavi Nezareti Defterleri ve Belgeleri* Katalogu'nda belgelerle birlikte olup, 1274-1285/1857-1869 yılları arasındaki yazışmalarını ihtiva eden 11 adet defteri bulunmaktadır.

Katalog No	TASNİFİN KODU	TARİH		Defter Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî		
1377	Deavi Nezareti A.DV.d	1274-1285	1857-1869	11	Analitik envanter

Nezaretle ilgili genel bilgiler için Deavi Nezareti Belgeler kısmına bakınız.

b. Meclis-i Vâlâ Riyaseti Defterleri (MVL.d)

Tanzimat ile birlikte Osmanlı Devlet Teşkilatı'nda yerini alan müesseselerden biri de Meclis-i Vâlâ'dır.

Islâhat hareketlerinin icabettirdiği yeni nizamnâmeleri hazırlamak, memurların muhakemesiyle meşgul olmak, lüzum görülen devlet işlerinde rey vermek üzere 27 Zilhicce 1253/24 Mart 1838 tarihinde teşkil olunmuştur. Tanzimat'tan sonra işlerin çoğalması münasebetiyle "Meclis-i Âlî-i Tanzimat" ve "Meclis-i Ahkâm-ı Adliye" birleştirilerek "Meclis-i Vâlâ-yı Ahkâm-ı Adliye" adı altında bir meclise dönüştürülmüş ve bu meclis, İdâre, Tanzimat, Adliye adlarıyla üç kısma ayrılmıştır.

İdâre kısmı, mülkî ve malî işlerle; Tanzimat kısmı kanun ve nizamnâmelerin tetkik ve tanzimiyle; Adliye kısmı da bazı dâvalarla meşgul olmuştur. 11 Zilkade 1248/4 Mart 1868 tarihinde meclis tekrar *Divan-ı Ahkâm-ı Adliye* ve *Şûrâ-yı Devlet* olmak üzere iki kısma ayrılmıştır.

Tasnifi yapılan defterler, Meclis-i Vâlâ'nın kayıt defterleri olup, hülâsa kayıtları ve aynen kayıtlar olmak üzere iki kısımda toplanmıştır.

Hülâsa Defterleri: Anadolu, Rumeli, Dersaâdet ve Arabistan'dan gelen tahriratın hülâsa kayıtlarını ihtiva etmektedir. Genel evrak kayıt defteri olan *Müzekkere Defterleri*, meclisten çeşitli makamlara yazılan tezkirelerin *Hülâsa Kayıt Defterleri*, gelen arzuhallerin kaydedildiği *İstida Defterleri* bu nevi defterlerdir. Mühim ve adi hususların özetleri de ayrı ayrı defterlere kaydedilmiştir. Ayrıca, irâdesi çıkarılmak üzere Sadâret vasıtasıyla padişaha arz edilen evrakın hülâsa kayıtlarının tutulduğu *Mâruzât Defterleri* vardır.

Aynen Kayıt Defterleri: Anadolu, Rumeli, Dersaâdet ve Arabistan'dan gelen evraktan görüşülerek karara bağlananların mazbatalarını ihtiva eder. İlk yıllarda bu mazbataların *İcra Defterleri*'ne kaydedildiği görülür. Bu sebeple İcra Defterleri, tutulduğu yıllardaki bütün mazbataları içine alır. Meclisten çeşitli makamlara yazılan tezkirelerin aynen kayıtları da, *Tezkire Defterleri*'nde tutulmuştur.

955 numaralı "*Meclis-i Vâlâ Defterleri Kataloğu*'nda 1-478 numaralarda 1253-1284/ 1837-1867 tarihleri arasındaki kayıtları ihtiva eden 478 adet Meclis-i Vâlâ Riyâseti Defteri mevcuttur.

Katalog No	FONUN ADI	TARİH		Defter Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî		
955	Meclis-i Vâlâ (MVL)	1253-1284	1837-1867	478	Analitik Envanter

c. Şûrâ-yı Devlet Defterleri (ŞD.d)

Şûrâ-yı Devlet, 1284 (1868) tarihinde, Meclis-i Vâlâ'yı Ahkâm-ı Adliye'nin lağvedilmesinden sonra Divan-ı Ahkâm-ı Adliye ile birlikte teşkil edilmiş olan istişarî, icraî ve adlî bir teşekküldür.

8 Zilkade 1284/2 Mart 1868 tarihli kuruluş nizamnâmesinde Şûrâ-yı Devlet, umumî mülkî işlerin müzakere merkezi olarak zikredilmektedir. Şûrâ-yı Devlet, kuruluşundan itibaren, daimî olarak hükûmetlerde reisi tarafından temsil edilmiştir. İlk Şûrâ-yı Devlet Reisi Midhat Paşa'dır. Yusuf Kâmil Paşa, Mahmud Nedim Paşa, İbrahim Edhem Paşa, Kadri Paşa, Safvet Paşa, Ârifi Paşa, Halil Rifat Paşa ve Ahmed Tevfik Paşa gibi sadrıazam ve vezirler Şûrâ-yı Devlet'in diğer mühim reislerindendir.

Osmanlı Devleti'nin sonuna kadar faaliyetini devam ettiren Şûrâ-yı Devlet, başlangıçta beş daire olarak teşekkül etmiş fakat daire sayısı sâbit kalmamıştır.

Çeşitli temayül, meslek ve bölgelerden gelen yüksek rütbeli devlet görevlileri, Şûrâ-yı Devlet'e üye olmuşlardır. Şûrâ-yı Devlet'i meydana getiren dairelerin en önemlilerinden birisi, Anayasa Mahkemesi durumunda olması bakımından Tanzimat Dairesi iken, Sultan İkinci Abdülhamid zamanında, eski adı Dahiliye Dairesi olan Mülkiye Dairesi olmuştur. Mahkeme-i Temyiz ile birlikte diğer yüksek mahkemeler, Başsavcılığı, yani Muhâkemât Dairesi'ni oluşturmuştur. Görüldüğü gibi Temyiz ve İstinâf Mahkemeleri, Adliye Nezâreti'ne değil Şûrâ-yı Devlet'e bağlı idiler.

Şûrâ-yı Devlet'in, yalnızca bugünkü Danıştay gibi idarî bir mahkeme olmadığı, Meclis-i Vâlâ'nın en önemli görevi olan kanun yapmaya da izinli olduğu bilinmektedir.

Şura-yı Devlet'e ait defterlerin tasnifi devam etmekle birlikte, defterlerin bir kısmı belge katalogu olarak kullanılmaktadır.

d. Divan-ı Ahkâm-ı Adliye Defterleri

1255 tarihinde kurulan Meclis-i Vâlâ, gittikçe ağırlaşan dâva yüküne cevap veremez duruma gelince 1284 yılında yeni düzenlemeler yapılmıştır. Bazı dâvalarda bir üst mahkeme olarak görev yapmasına rağmen, icrâ makamının müdahalelerine açık olan yapısının bağımsız bir hâle getirilerek müdahelelerin önlenmesi düşüncesi ile bu kuruluş 11 Zilkade 1284 tarihinde lağvedilmiş, yerine bugün Danıştay olarak devam eden *Şûrâ-yı Devlet* ile Yargıtay'ın ilk kuruluşu olan *Divan-ı Ahkâm-ı Adliye* riyâsetleri kurulmuştur. Şûrâ-yı Devlet'in başkanlığına Midhat Paşa, Divan-ı Ahkâm-ı Adliye'nin başkanlığına ise Ahmet Cevdet Paşa getirildi.

8 Zilhicce 1284 (1 Nisan 1868) tarihli nizamnâmesine göre dâvaların görüldüğü en yüksek makam olmak üzere kurulan Divan-ı Ahkâm-ı Adliye'nin görevi; evvela, şer‘i-

ye mahkemeleri, cemaât-ı gayr-ı müslime mahkemeleri ve ticâret mahkemelerinin baktığı dâvaların dışındaki normal muameleler ve cinayet dâvaları olup usûlen kendisine havale olunan dâvalara bakmak, ikinci olarak da, mehâkim-i kanuniyede (nizâmiye mahkemeleri) görülüp istinâf kılınan dâvalara bakmaktı. Yine bu nizamnâmeye göre iki şahıs arasında görülen bir dâvanın neticesi şahıs ile hükûmet arasında bir iddiaya taalluk ederse o dâva Şûrâ-yı Devlet'e nakledilecekti.

13 Zilkade 1286 (14 Şubat 1870) tarihinde gerçekleştirilen düzenlemelerle Divan-ı Ahkâm-ı Adliye bünyesinde bazı değişikliklerin yapıldığı görülmektedir. Bu tarihten itibaren riyâset unvanı nezârete çevrilmiştir. Bunun yanında, Muhâkemât-ı Cezâiye ve Hukûk Daireleri'ne sahip Temyîz Mahkemesi'nin yanısıra bir de Mahkeme-i Nizâmiye teşkil edilmiştir. Bu yeni kurulan mahkeme, evvelâ; Temyîz Mahkemesince bozulup kendisine havale olunan, ikinci olarak mahall-i istinâfı olmayan mahkemelerde görülüp doğrudan doğruya istinâf edilen ve üçüncü olarak da ehemmiyeti sebebiyle bidâyeten görülmek üzere havale olunan dâvalara bakacaktı. Yaklaşık iki sene sonra, 23 Şaban 1288 (7 Kasım 1871)de Mahkeme-i Nizâmiye makamına kaim olmak üzere bu kere İstinâf Mahkemesi'nin teşkil edildiği görülüyor. Aynı tarihte teşkil edilen diğer bir mahkeme de Mahkeme-i İbtidâiye'dir.

1289 senesi salnâmesinde ise artık Divan-ı Ahkâm-ı Adliye'ye bağlı Mehâkim-i Nizâmiye'den bahsedilmektedir. Bu mahkeme hukuk ve ceza istinâf mahkemeleriyle Dersaâdet, Beyoğlu ve Üsküdar bidâyet mahkemelerini ihtiva etmektedir. 1290 senesi salnâmesine göre bu tarihte mehâkim-i nizâmiye içerisinde görülen mahkemeler; Mahkeme-i İstinâfiye, Mahkeme-i İbtidâiye, Dersaâdet Bidâyet Mahkemesi, Beyoğlu Bidâyet Mahkemesi, Üsküdar Bidâyet Mahkemesi ile mevkî mahkemeleridir. Bu durum 1291 ve 1292 senelerinde de değişmeden devam etmiştir.

Divan-ı Ahkâm-ı Adliye belge ve defterlerinin katlaloğu 1406 numaralı katalogda birleştirilmiştir. 1285-1297/1868-1880 tarihleri arasındaki kayıtları içeren 40 adet defter bulunmaktadır.

Katalog No	Sıra No	FONUN ADI	TARİH		Defter Adedi	Katalog Tertibi
			Hicrî	Milâdî		
1406	1-40	Divan-ı Ahkâm-ı Adliye	1285-1297	1868-1880	40	Analitik Envanter

e. Tanzimat-ı Hayriye ve Meclis-i Tanzimat Defterleri

Tanzimat Fermanı'nın ilânından sonra fermanda vâdedilen esasların uygulanması için yeni nizamlar ve müesseseler gerekiyordu. Bu görevi yapacak kurumlardan biri olan Meclis-i Âlî-i Tanzimat 1270/1854 tarihinde teşkil edilmiştir. Bu meclis, Meclis-i Ahkâm-ı Adliye'nin görevlerinden bir kısmını üzerine almıştır.

Meclis-i Âlî-i Tanzimat, "Tanzimat'ın icap ettirdiği kanun ve nizamnâmeleri hazırlamak, memleketin ıslah ve imarı için alınacak tedbirleri müzakere ve karar ittihaz etmek, mevcut nizamnâmelerden ıslâh ve tâdile muhtaç görülenler hakkında mütâlaa beyan etmek; diğer taraftan nâzırların görevlerinden dolayı mesuliyetleri hâlinde de ilk sorgularını yapmak ile vazifeli idi. Bu meclisin görüşü istişarî mahiyette idi ve nâzırların mesuliyeti hakkındaki kararları da padişahın kabul ve tasdiki hâlinde yürürlüğe girerdi. 1277/1861'de de tekrar Meclis-i Vâlâ-yı Ahkâm-ı Adliye adı altında birleştirilen müessese, (İdare, Tanzimat, Adliye) şeklinde üç kısma ayrılarak mülkî ve malî işler veya kanun ve nizamnâmelerin tetkik ve tanzimi, yahut da bazı dâvalıların ru'yeti ile ilgili faaliyetlerde bulunmuştur. 1867'de Şûrâ-yı Devlet'in teşkilinden sonra yalnız "Divan-ı Adliye" olarak kalmıştır[67].

ea. 989 Numaralı Divan-ı Hümâyûn Defterleri Kataloğu'ndaki Tanzimat-ı Hayriye Defteri

Anadolu ve Rumeli'deki bilcümle mahalde tatbik edilecek olan Tanzimat-ı Hayriye Nizamâtına ait evâmir-i âliyye kayıtlarına mahsus defterdir.

989 numaralı *Divan-ı Hümâyûn Defterleri Kataloğu*'nda kayıtlı 1255-1274/1840-1858 tarihleri arasındaki emirleri ihtiva eden bu defterin sonunda 17 Receb 1291 tarihli bir kayıt da mevcuttur.

Katalog No	DEFTERİN ADI	TARİH		Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî	
989	Tanzimat-ı Hayriye	1255-1274	1840-1858	Kronolojik Fihrist

eb. 989 Numaralı Divan-ı Hümâyûn Defterleri Kataloğu'ndaki Meclis-i Tanzimat Defterleri

Meclis-i Tanzimat Defterleri'nde Tanzimat ile birlikte teşekkül eden yeni meclisler ve bunların çıkardıkları nizamnâmeler hakkında oldukça tafsilatlı bilgiler mevcuttur.

989 numaralı *Divan-ı Hümâyûn Defterleri Kataloğu*'nda kayıtlı olan, Meclis-i Tanzimat Defterleri 1271-1306/1854-1888 tarihleri arasındaki kayıtları ihtiva etmekte olup 7 adettir. 1 numaralı defterde fihrist bulunmaktadır. Bu defterlerde Meclis-i Tanzimat'ın görevleri 17 madde hâlinde yer almıştır.

[67] Tayyib Gökbilgin, "Tanzimat Hareketinin Osmanlı Müesseselerine ve Teşkilatına Etkileri", *Belleten*, XXXI/121 (1967), s. 102.

Katalog No	Sıra No	DEFTERİN ADI	TARİH		Sayfa Adedi	Katalog Tertibi
			Hicrî	Adedi		
989	1	Tanzimat	1271-1277	1854-1861	196	Kronolojik Fihrist
	2		1277-1287	1861-1870	361	
	3		1287-1290	1870-1873	261	
	4		1290-1292	1873-1875	250	
	5	Meclis-i İcraat ve Tanzimat	1292-1296	1875-1879	253	
	6	Tanzimat	1296-1298	1879-1881	253	
	7		1298-1306	1881-1888	381	

IV. YILDIZ SARAYI ARŞİVİ DEFTERLERİ

Yıldız Sarayı Arşivi, Sultan İkinci Abdülhamid devrinde (1876-1909) Yıldız Sarayı'nda biriken belge, defterler ve gazetelerden ibarettir.

Sultan Abdülhamid'in 33 yıllık saltanatı sırasında Saray'ın, başta Sadâret olmak üzere, bütün devlet daireleri üzerinde gittikçe artan ve nihayet mutlak hâle gelen hâkimiyeti ve bu hükümdarın bütün meseleler hakkında bilgi edinmek ve çoğu zaman en teferruatlı hususlarda bile bizzat karar vermek arzusunda bulunuşu, Yıldız Sarayı'nı, bir hükümdar ikametgâhından ziyade, devlet idaresinin merkezi hâline getirmiş; bu suretle Sultan İkinci Abdülhamid'in iktidar sembolü Yıldız Sarayı olmuştur.

Saray'da devletin idarî, iktisadî, malî, askerî, haricî işleri gibi önemli hizmetlerini görmek ve kontrol etmek üzere ekipler teşkil olunmuş ve başlarına, padişahın kendileriyle istişâre yapabileceği, emin ve sâdık kimseler getirilmiştir. Saray'ın resmî makam ve şahıslarla muhaberâtını idareye memur Mabeyn Başkâtipliği'nde de 1 başkâtip, 1 ikinci kâtip ve 27 kâtip çalıştırılmıştır.

Sultan İkinci Abdülhamid, yurt içi ve yurt dışı bütün hadiselerden ânında haberdar edilmesini ister, her meseleye derin bir merak besler ve herkesin hâlini öğrenmeye gayret ederdi. Bunun için resmî ve hususî hafiyelerden gelen jurnalleri dikkatle inceler ve bunları itina ile muhafaza ederdi. Bu sebeplerle Yıldız Sarayı'nda büyük bir arşiv teşekkül etmiştir.

1909 yılında, Sultan Abdülhamid'in tahttan indirilişini takiben Yıldız Sarayı, Hareket Ordusu Kumandanı Mahmud Şevket Paşa'nın emri ile tasfiye edilmiş; bu arada Yıldız evrakı da Harbiye Nezâreti'ne (Bugünkü İstanbul Üniversitesi merkez binası) getirilmiştir.

Bu malzeme, Âyandan Ali Galip Bey'in başkanlığında teşkil olunan "Tedkîk-i Evrak Komisyonu" tarafından incelenmiş; kitaplarla albüm ve jurnaller ayrıldıktan sonra geriye kalan resmî ve hususî evrak Hazine-i Evrak'a (Bâb-ı Âlî'ye) gönderilmiştir.

Kitap ve albümler, devrin Maârif-i Umumiye Nezâreti'ne verilmiştir. Bunlar hâlen İstanbul Üniversitesi Kütüphânesi'nde bulunmaktadır. Jurnallerin hemen hemen tamamı, teşkil olunan komisyonca yakılarak imha olunmuştur. Bunlardan pek az bir kısmı bugün Yıldız Tasnifi arasında görülmektedir.

Harbiye Nezâreti'ndeki Tedkîk-i Evrak Komisyonunca Hazine-i Evrak'a gönderilen Yıldız evrakı, çeşitli tarihlerde teşkil olunan heyetler tarafından, belgelerin mahiyetine ve tarih esasına göre tasnif edilmiştir.

Yıldız Arşivi defterleri "Yıldız Mâruzât Defterleri" ve "Yıldız Tasnifi Defterleri" başlıkları altında iki kısımda tasnif edilmiştir.

1. YILDIZ MÂRUZÂT DEFTERLERİ (Y.MRZ.d)

Yıldız Saray-ı Hümâyûnu Mâbeyn başkâtibi, sarayın yazı işlerini idare eden birimin başındaki memurun unvanıdır. Diğer bir tabirle, Osmanlı hükümdarı ile hükûmet teşkilatının başında bulunan sadrıazam arasındaki muhabereyi idare eden yazı işlerinin başındaki memurdur.

Yıldız Sarayı'nda, Başkitâbet tarafından padişaha sunulmak üzere resmî ve hususî mâruzâtların günlük kayıtlarını ihtiva eden bu defterler içerisinde, sâdır olan irâdelerin tebliğini, arzuhal ve mazbata suretlerinin kayıtlarını taşıyan defterler de bulunmaktadır. Ayrıca bu defterler arasında 985 adet "Mazbata Sureti Defteri" vardır.

Yıldız Sarayı Fonu'na ait Mâruzât Defterleri 1298-1322/1881-1904 tarihleri arasındaki kayıtları ihtiva etmekte olup, toplam 15.677 adettir.

Katalog No	FONUN KODU	TARİH		Defter Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî		
494	Mâruzât Defterleri Fihristi	1298-1327	1881-1909	15.677	Analitik Envanter (Konu Başlıklı)

2. YILDIZ ESAS EVRAKI DEFTERLERİ (Y.EE.d)

Daha evvel tek katalog hâlinde araştırmaya açık bulunan Yıldız Esas Evrakı, evrak ve defterler olmak üzere iki ana bölüme ayrılmış ve Evrak bölümü kataloğu üç cilt olarak araştırmaya açılmıştır. Defterler ise "Yıldız Tasnifi Defterler Bölümü 1293-1328" fonu ile birleştirilerek ve konularına göre ayrılmak suretiyle yeniden özetlenerek 1 cilt hâlinde "Yıldız Esas Defterleri" adıyla araştırmaya açılmış bulunmaktadır.

Yıldız Esas Evrakı üzerinde, İbnülemin Mahmud Kemal İnal'ın başkanlığında yürütülen tasnif çalışmaları neticesi ortaya çıkarılmış olan katalogda, bir numara altında birden fazla belge ve defterin bulunduğu görülmüştür. Bu sebeple yapılan yeni düzenlemede, daha önce ortaya konan özetlerden de istifâde edilmiş ve tek numara altında bulunan arşivlik malzeme, ayrı ayrı numaralandırılmıştır. Böylece araştırıcının doğrudan istediği arşiv malzemesine ulaşması temin edilmiştir.

YILDIZ ESAS DEFTERLERİ

Katalog No	Sıra No	FONUN KODU	TARİH		Defter Adedi	Katalog Tertibi
			Hicrî	Milâdî		
497		Yıldız Esas Defterleri (Y.EE.d)	1293-1328	1876-1908	1.214	Analitik Envanter

YILDIZ TASNİFİ DEFTERLERİ'NİN AÇIKLAMALI DÖKÜMÜ

Katalog No	Sıra No	DEFTERİN CİNSİ	TARİH		Katalog Sıra Nu
			Hicrî	Milâdî	
497	1	Mâruzât Kayıt Defterleri	1293-1316	1876-1898	1-5
	2	Tezkirelerin ve İrâde Hülâsalarının Kaydına Mahsus Defterler	1294-1309	1877-1891	6-138
	3	Mâruzât Hülâsa Kayıt Defterleri	1294-1321	1877-1903	139-166
	4	Mâruzât-ı Hususiye Hülâsa Kayıt Defterleri	1295-1325	1878-1907	167-173
	5	Mabeyn-i Hümâyûn'a Müteallik Evrakların Kayıt Defterleri	1297-1298	1879-1880	174
	6	Padişaha Takdim Olunan Mâruzât ile Sâdır Olan İrâde Defterleri	1297-1321	1875-1903	175-204
	7	Kanunları Hâvi Defterler	1302-1321	1884-1903	205-210
	8	İstatistik Defterleri	1303-1322	1885-1904	211-220
	9	Tercümeler	1306-1325	1888-1907	221-241
	10	Padişaha Takdim Edilip Bâb-ı Âlî'ye Havale Edilen İstidanâmelerin Hülâsalarıyla Cereyan Eden Muamelâta Dair Defterler	1313-1333	1895-1878	242-248
	11	Daire-i Hususiye'den Sâdır Olan Muhtelif Konulardaki İrâdelerin Muamelât Kaydına Dair Olan Defterler	1313-1317	1895-1895	249-251
	12	Mabeyn-i Hümâyûn Zimmet Defteri	1314-1326	1896-1908	252-254
	13	Müteferrik Defterler (Hazine-i Hassa Müteferrik Defterleri, Askerî Mevzuları Hâvi Müteferrik Defterler, Muhtelif Konulardaki Müteferrik Defterler, Müteferrik Matbu Eserler)	1295-1328	1878-1861	255-351
	14	Müteferrik Diğer Eserler			352-396
	15	Hazine-i Hümâyûn'dan Saraya Alınan ve Yıldız Müzesinde Mevcut Bulunan Eşyaya Dair Komisyonların Evrak ve Defterleri.			397-403
	16	Bazı Zevat ve Makamlar Tarafından Takdim Olunan Risaleler Albümler ve Resimler			404-447
	17	Çeşitli Perakende Evrak			448-546
	18	Bazı Hususi İradeleri Havi Defterler			547-562
	19	Selamlık Resminde Bulunan Askeri Ümeranın İsimlerini Gösterir Defterler			563-575
	20	1296 Senesinden 1322 Senesine Kadar Askeri Kuvvetlerin Umumi Kuvve Cetvelleri Hülasaları			576-677
	21	1296 Senesinden 1314 Senesine Kadar Askeri Kuvvetlerin Mevcutlarını Gösterir Hülasa Cetvelleri			678-700

Katalog No	Sıra No	DEFTERİN CİNSİ	TARİH		Katalog Sıra Nu
			Hicrî	Milâdî	
497	22	Dahili, Harici Meselelerle Mali, İktisadi ve Sair Hususlara Dair Yazı Suretlerini Havi Defterler.			701-746
	23	Saraylar ile 4. ve 6. Belediye Dairelerinin Tenvirine Dair İstanbul Şehri Tenvir Şirketi İdare Meclisi Azası Frants Simon, Hazine-i Hassa ve Şehremaneti Arasında Tanzim Edilen Türkçe ve Fransızca Mukavele Suretlerini Havi Defterler.			747-754
	24	Moskof Çarı, Kazak ve Sarıkamış Hatmanları ile Moskof Çarlarının Başvekiline Gönderilen Nâme-i Hümâyûnlarla Sadaret Yazılarının Suretlerini Havi Defterler ve Bahsi Geçen Yazıların Asıllarının Fotoğrafları			755-765
	25	Defterler ve Resmi, Hususi Evrak Raptedilmiş Kartonlar (Şura-yı Devlet Reisi Said Paşa)			766
	26	İşkodra'da Mirliva Rıza Paşa ile Harbiye Nezareti Arasında Cereyan Eden Muhaberata Ait Evrakın Suretleri. (Bkz. Y.EE Dosya No: 146) III- 1297 Senesinde Başvekaletten, Hariciyeden Ve Sair Yerlerden Gelen Tezkere Telgraf Ve Diğer Yazıların Suretleri (Bkz. Y.EE Dosya No: 147) IV- 1306 Senesinde Sefaretlerden Gelen Telgraflarla Dış Politikaya Dair Yazılar ve Bazı Mühim Gazete Makalelerinin Tercümeleri Suretleri (Bkz.Y.EE Dosya No: 148)			767-770
	27	Kral, Şah ve Prensliklerden Padişaha Yazılan ve Cevabı Verilen Evraka Ait Defterler.			771-787
	28	Osmanlı Elçilerine Gönderilen Yazılarla Sava Paşa'dan, Odyan ve Vahan Efendi'lerden Gelen Muharrerat, Peşte Başşehbenderliği'nden Paris ve Viyana Elçiliklerinden Gönderilen Evrak Suretlerini Havi Defterler			788-962
	29	Forj Eşantiyer Firmasından Gönderilen Gemi Plan ve Projelerini Havi Dört Karton			963-1002
	30	Mali, İdari, Dahili ve Harici Meselelere Dair Tezkire ve Mazbataların Suretlerini Havi Defterler			1003-1025
	31	Muhtelif Tarihlerde İnşa veya Tamir Edilen Saraylara ve Yalılara Ait Masraf Defterleri			1026-1087

Katalog No	Sıra No	DEFTERİN CİNSİ	TARİH		Katalog Sıra Nu
			Hicrî	Milâdî	
497	32	Mabeyn'den Devair ve Vilayetlerle Bazı Zevata Yazılan Tezkere ve Muharrerat Müsveddelerini Havi Dosya Defteri. (Bkz. Y.EE Dosya No: 149 ve 150)			1088-1101
	33	Sadaret Makamı ile Sair Dairelerden Mabeyn'eTakdim Olunan Tezkere, Mazbata ve Diğer Evrak ile Mabeyn'den Tebliğ Olunan İrade Suretlerini Havi Defterler			1102-1108
	34	Mabeyn ile Paris, Petersburg, Berlin, Roma, Londra, Belgrad Elçilikleri ile Bulgaristan Komiserliği Arasında Cereyan Eden Muhaberata Ait Evrakın Suretlerini Havi Defter.			1109-1126
	35	Mabeyn ile Bazı Valiler ve Kumandanlar Arasında Geçen Muhaberata Ait Evrak Suretlerini Havi Defterler			1127-1169
	36	Bulgaristan İşlerine Dair Hicri 1255 Senesindens 1311 Senesi Sonuna Kadar Alınan Kararlarla İrade-i Seniyyeli Evrakın Suretlerini Havi Defterler ve Fihrist.			1170-1183
	37	Umumiyetle Mısır Meselesine Dair 1299 Senesinden 1307 Senesine Kadar Vükela Meclisi Zabıtlarını, Maruzat Tezkereleri ve Konferans Tutanakları Suretlerini, Sudan'da Zuhur Eden Mehdi Hakkındaki Evrakın Suretlerini Muhtevi Defterler			1184-1197
		Sultan II Abdülhamid'e ait Hususi El Defterleri ve Cüzdanlar.			1198-1203
		Bazı Tezkere ve Evrak Suretlerini Havi Defterler			1204-1214

V. NEZÂRETLERE, VİLÂYETLERE, MÜFETTİŞLİKLERE (TAŞRA ARŞİVLERİNE) VE BÜYÜK DAİRELERE AİT DEFTERLER

Osmanlı Meclis-i Vükelâsı'nda görev alan ve "Nezâret" adıyla teşkilatlanan birimlerden bir çoğunun arşiv malzemesi tasnif edilmiş veya tasnifine devam edilmektedir. Bu nezâretlerden defterleri tasnif edilerek katalogları hazırlananlar aşağıda verilmiştir.

A. NEZÂRETLER

Osmanlılarda devlet hizmetleri çeşitli nezâretlere taksim edilmiş olup, nezâretlerin miktarı muayyen değildi. Artırılması ve azaltılmasına Meclis-i Vükelâ karar verirdi. Mesele bütçe ile ilgili olursa Meclis-i Umumî'ye danışılırdı.

Heyet-i Vükelâ şu kişilerden oluşurdu:

1. Sadrıazam
2. Şeyhülislam
3. Hariciye Nâzırı
4. Bahriye Nâzırı
5. Adliye ve Mezâhib Nâzırı
6. Şûrâ-yı Devlet Reisi
7. Dahiliye Nâzırı
8. Maliye Nâzırı
9. Maârif Nâzırı
10. Nâfia Nâzırı
11. Ticaret ve Ziraat Nâzırı
12. Evkâf Nazırı
13. Posta, Telgraf ve Telefon Nazırı
14. Defter-i Hakanî Nâzırı

Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde evrakı bulunan nezâretlerden defterleri tasnif edilenler, aşağıda sıralanmıştır.

1. DAHİLİYE NEZÂRETİ DEFTERLERİ (DH.d)

Osmanlı devlet teşkilatında dahiliye işleri sadrıazamlar tarafından takip edilirdi. Sadrıazamın maiyetinde "vezir kethüdâsı" adıyla üç tuğlu vezirden sayılan bir kişi bulunurdu. Bu şahıs Sadâret'in dahiliyeye ait görevlerini yapar, Sadrıazamın yokluğunda Sadrıazama vekâlet ederdi. Sadrıazam makamı iç işlerde eyalet ve sancak beylerinin mercii ise de eskiden eyaletin idaresinde geniş bir usul takip edildiğinden merkezin baktığı dahilî meseleler daha sınırlı idi.

Vezir Kethüdâlığı 1251 (1835)'de Umûr-ı Mülkiye Nezâreti'ne dönüştürülmüş ve ilk olarak Mehmed Said Pertev Efendi Kethüdâlık görevinden Mülkiye Nazırlığı'na tayin olunmuştur. 1253 (1837)'de Mülkiye Nezâreti'nin adı Dahiliye Nezâreti olarak değiştirilmiş ve Âkif Paşa Dahiliye Nazırı tayin olunmuştur. 1839'da lağvedilerek Sadâret Müsteşarlığı'na bağlı bir birim hâline geldi ve uzun bir süre vazifesi bu makam tarafından icra edildi.

Nezâretlerin teşekkül ettirildiği Tanzimat Dönemi'nde Dahiliye Nezâreti müteaddid defalar kurulmuş, ilga edilmiş veya başka bir birime bağlı olarak faaliyetlerini yürütmüştür.

1294 Muharremi'nde (1877) Dahiliye Nezâreti üçüncü kez teşekkül ederek, Cevdet Paşa Dahiliye Nazırı olmuş ve bundan böyle de Dahiliye Nezâreti teşkilatı müstakil bir nezâret olarak varlığını sürdürmüştür.

Dahiliye Nezâreti, umûr-ı mülkiyeden başka, umûr-ı sıhhiye-i dahiliyeye de memurdu. Bundan dolayı Teşkilat-ı Dahiliye ve Teşkilat-ı Sıhhiyesi vardır. 1295-1298/1877-1880 tarihleri arasında Dahiliye Nezâreti teşkilatında, müsteşar, mektupçu, muhasebeci, evrak müdürü, matbuat müdürü, Mülkiye İntihab Komisyonu adı altında idareci ve bunlara bağlı kalemler mevcuttur.

1301 (1883) tarihinde Nüfus Kalemi ile Memurîn Kalemi teşekkül ettirilmiştir.

"İntihâb-ı Memurîn Komisyonu" hariç 1306 (1888) tarihine kadar Dahiliye Nezâreti'nde müstakil hâlde bulunmayan kalemler, bu tarihten itibaren müstakil haldedirler.

Bu kalemler şunlardır:

a. Mektubî Kalemi,

b. Muhasebe Kalemi,

c. Evrak Odası,

d. Matbuât-ı Dahiliye Müdüriyeti,

e. Sicill-i Nüfus İdare-i Umumiyesi,

f. İntihâb-ı Memurîn Komisyonu

Bu kalemlere, 1308 (1890) tarihinde "Sicill-i Ahvâl Şubesi", 1309 (1891) tarihinde "Takvim-i Vekâyi İdaresi", 1315 (1897) tarihinde "Muhacirîn İdaresi", 1320 (1902) tarihinde "Komisyon-ı Mahsus" ve "Komisyon Kalemi", 1322 (1904) tarihinde "Tesrî-i Muamelât ve Islahat Komisyonu" eklenmiştir.

1327 (1909) tarihine kadar bu şekilde gelen Dahiliye Nezâreti Kalemleri 1327'den itibaren yeniden teşkilatlanmıştır.

a. Dahiliye Nezareti Defterleri (DH.d)

Dahiliye Nezareti'ne ait defterlerin diğer fonlardan çıkan defterlerin de ilavesi sebebiyle düzenleme ve kataloglama çalışmaları devam etmektedir.

b. Dahiliye Nezareti Sicill-i Ahvâl Komisyonu Defterleri (DH.SAİD.d)

Osmanlı Devlet teşkilatında görev alan memurların, vazifeleri süresince hâl tercemelerine konu olan, özel hâller veya memuriyet esnasındaki hâller, tarihi seyr, ahlâk ve gidişat gibi durumların, resmi belgelerin kaydedildiği defterlerin tescili işlemine *Sicill-i Ahvâl*, meydana gelen defterlere de *Sicill-i Umumî Defterleri* adı verilmiştir.

Sicill-i Ahvâl Komisyonu'nun kurulup çalışmaya başladığı 1879 tarihine gelinceye kadar Osmanlı Devleti'nde vazifelilerin sicillerini bir defterde toplayan büro hizmetlerine rastlanmamaktaydı. "Sicill-i Ahvâl Komisyonu" ile başlayan sicil çalışmaları; 1314/1896'da bu komisyonun lağvı ile yerine kurulan "Memurîn-i Mülkiye Komisyonu"nca, hiçbir daireye bağlı olmadan yürütülmüştür. 1326/1908 yılında II. Meşrutiyeti müteakip Memurîn-i Mülkiye Komisyonu kaldırılarak "*Sicill-i Ahvâl İdâresi*" adı altında yeniden, fakat Dahiliye Nezâreti teşkilatı içinde teşekkül ettirilmiş, böylece ayrı bir daire kurulmuştur.

Osmanlı Devleti'nin yıkılışına kadar devam eden Dahiliye Nezâreti Memurîn ve Sicill-i Ahvâl İdâresi'nin tescil işlemleri, bu defterlere zeyl olacak şekilde ilave edilmiş, Memurîn Muamelât Dosyaları hâlinde tanzim edilerek saklanmıştır.

Sicill-i Ahvâl Komisyonu'nun kurulmasından itibaren mülkî ve adlî memurlardan 1909 yılına kadar süren bir zaman dilimi içinde 51.652 memurun sicil kayıtları 201 defterde toplanmıştır. (18 numaralı defter 2 adettir.)

Sicill-i Ahvâl Defterleri'nde tercüme-i hâl sahiplerinin ismi, mahlâsı veya künyesi, babası memurînden ise memuriyetinin rütbesi, marûf zevattan ise hangi sülaleye mensup olduğu, göreve başlayışları, tahsil durumları, liyakat ve ehliyet dereceleri, varsa azl, tayin ve muhakemeleri, gayr-ı müslim tebeadan ise, milliyeti kaydedilmiştir.

Sicil kaydı aranılan memurun, baba ismi ve doğum tarihi bilinirse hazırlanan fihrist defterleri vasıtasıyla hangi defterlerde kayıtlı olduğu kolaylıkla bulunabilir.

Katalog No	FONUN KODU	TARİH		Defter Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî		
244-260 (17 adet)	Dahiliye Nezareti Sicil-i Ahval Defterleri	1283-1341	1866-1922	201	Analitik envanter

Memur adlarına göre alfabetik olarak tanzim edilmiş 17 cilt fihrist vardır.

1. Cilt: ab_ah	7. Cilt: hü_is	13. Cilt: me_me
2. Cilt: ah	8. Cilt: is_lü	14. Cilt: me_mu
3. Cilt: ah_al	9. Cilt: ma_me	15. Cilt: mu_oy
4. Cilt: al_bü	10. Cilt: me_me	16. Cilt: ök_sü
5. Cilt: ca_ha	11. Cilt: me_me	17. Cilt: sü_zü
6. Cilt: ha_hü	12. Cilt: me_me	

2. HARİCİYE NEZÂRETİ DEFTERLERİ (HR.d)

Osmanlı Devleti'nde, hariciye işleri vezîriazâm tarafından görülürdü. Divan-ı Hümâyûn Kalemi'nin başkâtibi olan reisülküttâb, sefirlerle görüşmeleri sağlardı. Zamanla Reisülküttâblık dış işlerle ilgili önemli bir görev hâline gelmiştir. 1251 (1835) tarihinde bu unvan Umûr-ı Hariciye Nezâreti'ne çevrilerek bu göreve ilk defa Âkif Paşa atanmıştır.

Dış ilişkiler, elçilerle olan görüşmeler, elçi ve maslahatgüzar tayinleri Hariciye Nezâreti kararıyla yapılırdı.

Hariciye evrakında Türkçe'nin yanısıra Fransızca da kullanılmıştır. Osmanlı Devleti öteden beri, yabancı dil bilen ve dış politika tecrübesine sahip Türk asıllı eleman sıkıntısı ile karşı karşıya kalmıştır. Bu ihtiyaca binâen 1821'de Bâb-ı Âlî'de kurulan Tercüme Odası, yabancı dil öğretmenin yanısıra Tanzimat'ı hazırlayacak devlet adamlarının yetiştiği bir mektep olmuştur. Dönemin en önemli bürokratları, hatta daha sonra Sadrıazamları olan Âlî, Safvet ve Fuad paşalar bu odadan yetişmişlerdir. Daha sonra ise, müdür ve diğer elemanları Bâb-ı Âlî Tercüme Odası'ndan seçilmek suretiyle nezâret bünyesinde Tahrirât-ı Ecnebiye Odası kurulmuştur.

Sultan Üçüncü Selim döneminde devletin Avrupa ile olan ilişkileri arttığı için sık sık sefirler gönderilmeye başlanmıştır. Londra, Paris ve Viyana'da daimî olarak birer sefir bulundurulmuştur.

Hariciye Nezareti'ne ait defterlerin diğer fonlardan çıkan defterlerin de ilavesi sebebiyle düzenleme ve kataloglama çalışmaları devam etmektedir.

3. EVKÂF-I HÜMÂYÛN NEZÂRETİ DEFTERLERİ

Vakıf, terim olarak, bir malı alınıp satılmaktan ebedî olarak alıkoymak, kişi mülkiyetinden çıkararak Allah yolunda hapsetmek ve menfaatini insanlar için tasadduk etmek demektir. Vakıf, aynı zamanda vakıf akdinin mevzûunu teşkil eden menkul ve gayrimenkul malları da ifade etmektedir. Vakıf yapan kimseye *vâkıf*, vakfedilen şeye de *mevkûf* denir.

Vakıf Müessesesi, Osmanlı Devleti'nin en önemli insanî ve ictimaî müesseselerinden birisidir. Başta padişah ve aile efrâdı olmak üzere devlet yöneticileri, askerler, âlim-

ler ve halktan zengin olanlar, hayırlarını vakıflar kurarak gerçekleştirmişler ve ebediyen halka mal etmişlerdir.

Evkâf-ı Hümâyûn Nezâreti'nin kuruluşundan önce vakıfların yönetimi, vakfiyelerindeki kuruluş şartlarına göre, Sadr-ı Âlî Nezâreti, Şeyhülislam Nezâreti, Bâbüssaâde (Kapı) Ağası Nezâreti ve Dârüssaâde Ağası (Haremeyn Evkâfı) Nezâretince yürütülmüştür.

Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan itibaren memleketin her tarafında sayısız hayır müesseseleri kurulmuş ve bunların idaresi evkâf-ı mahsusa bırakılmıştır. Önceleri ashâb-ı hayr, vakıflarının şartlarını tayin ve yol ve çeşme gibi hayır-hasenatlara (müberrâta) harcanacak miktar ve hizmetlilerine verilecek vazifeleri tahsis ettikten sonra tevliyetini evlâd ve ahfâdına ve nezâretini Sadrıazam, Şeyhülislam, Darüsaâde ağası, İstanbul kadısı gibi ehline havale etmişlerdir.

Osmanlı Devleti'nde nezâretlerin kuruluş yılı 1255/1839 olarak kabul edilmiştir. Ancak, gerek tasnif edilen belgeler, gerekse 8.984 Numaralı Evkâf Defteri'nden anlaşıldığına göre Evkâf Nezâreti'nin kuruluş yılı 1242/1826 olarak gözükmektedir. Evkaf-ı Haremeyn Muhasebesi Defterleri'ne ait 2, Evkaf Nezareti Defterlerine ait 6 olmak üzere toplam 8 kataloğu bulunmaktadır.

a. Evkaf-ı Haremeyn Muhasebeciliği Defterleri (EV.HMH.d)

Katalog No	FONUN KODU	TARİH		Defter Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî		
964	Haremeyn Muhasebesi Defterleri	935-1159	1528-1746	4.500	Analitik Envanter
965		1159-1242	1746-1826	4.576	

b. Evkaf Defterleri (EV.d)

Katalog No	FONUN KODU	TARİH		Defter Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî		
966	Evkâf NezaretiDefterleri	1243-1264	1827-1848	4.524	Analitik Envanter
967		1265-1279	1849-1862	4850	
968		1280-1290	1862-1873	4614	
1268		1291-1332	1874-1914	4527	
1269		1309-1344	1892-1925	4312	
1588		955-1344	1548-1925	6087	

c. Surre Defterleri (EV.HMK.SR.d)

Surre, kelime olarak para kesesi demektir. Terim olarak, Osmanlı padişahlarının İstanbul'dan Haremeyn'e, yani Mekke ve Medine'ye gönderdikleri para, altın ve çeşitli hediyeler mânasına gelmektedir. Surre, hac mevsiminden önce Receb ayında İstanbul'-

dan törenle yola çıkarılır ve bu iki kutsal şehirde yaşayan halkın, en ileri gelenlerinden en fakirine kadar, mevki ve durumlarına göre önceden belirlenmiş miktarlarda dağıtılırdı. Surrelerin bazı yıllarda Kudüs'e de gönderildiği görülmektedir. Surre gönderilmesi, çeşitli isimler altında Abbasîler döneminde başlamış, Fatımîler, Eyyubîler ve Memlûkler ile devam etmiş, Osmanlılarda ise kurumsallaşmıştır. Elde kesin belge olmamakla birlikte, Osmanlılarda ilk surre gönderen padişahın Yıldırım Bâyazid Han olduğuna dair bir görüş ileri sürülmektedir. Başbakanlık Osmanlı Arşivi'deki ilk surre defteri 1009 (1600) tarihlidir. Bu tarihten itibaren her yıl düzenli olarak gönderilen surre, Osmanlı Devleti'nin tarih sahnesinden çekildiği zamana kadar aralıksız devam etmiş, ancak son bir kaç yıl surre hazırlandığı halde, savaşlar dolayısıyla gönderilememiştir.

Osmanlı Arşivi'nde 1009-1327/1600-1909 yılları arasına ait 4.170 adet surre defteri bulunmaktadır. İlk yıllarda Mekke ve Medine'ye gönderilen surreler tek defterde toplanmış iken, sonraki yıllarda ayrı ayrı defterlere dahil edilmiş, hatta bir şehre 21 adet gönderildiği tespit edilmiştir. Son yıllara doğru surreler yine tek defterde toplanmıştır.

Surre defterleri, mahiyet olarak iki kategoride mütâlaa edilebilir. Birincisi, surre muhasebesinin tutulduğu, şahısların isimlerini ve ne kadar aynî ve nakdî yardım yapılacağını gösteren defterler; ikincisi, surre alma hakkına sahip olduğu halde, kendi rızasıyla hakkından feragat edenler ile yeniden surre almaya hak kazananların isimleriyle, hac yolunda bulunup hac ve surre kafilelerinin sâlimen gidip gelmelerini temin maksadıyla görevlendirilen Arap oymaklarının isimleri ve bunlara dağıtılan meblağları bildiren defterlerdir.

Hac yollarının selâmeti ve kafilelerin yağmalanmasını önlemek için yol boyunda bulunan Arap oymaklarına atiyye adı altında para yardımı yapılmasına rağmen zaman zaman surre alaylarının Arab eşkiyası tarafından saldırıya uğradığı, surrenin ve surre defterlerinin yağmalandığı da olmuştur. Bu sebepten olsa gerek, 1112, 1224, 1225, 1226 ve 1227 yıllarına ait surre defterleri Arşiv'de mevcut değildir.

Katalog No	FONUN KODU	TARİH		Defter Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî		
963	Surre Defterleri	1009-1327	1600-1909	4.170	Analitik Envanter

4. TİCARET, NÂFİA, ORMAN, MAÂDİN VE ZİRÂAT NEZÂRETLERİNE AİT DEFTERLER (T.d)

1253/1837 yılına kadar Osmanlı memleketlerinde ziraî ve iktisadî durumlar hakkında esaslı bir idarî ıslahât tesis edilememişti. 1253/1837 sonlarında "Meclis-i Umûr-ı Nâfia" isimli bir heyet teşkil olunarak ziraî ve ticarî ıslahat tedbirleri alınmıştır. 1255/1839 yılında İstanbul'un gıda ihtiyacını tesviye için "Zahire Nezâreti" kurulmuştur. Bir

müddet sonra Zahire Nezâreti, "Ticaret ve Ziraat Nezâreti"ne dönüştürülmüş, Meclis-i Umûr-ı Nâfia da buraya bağlanarak sanayi, ziraat, turuk ve meâbire müteallik hususlar ile görevlendirilmişti. 1264/1847'de "Umûr-ı Nâfia Nezâreti"nin müstakil olarak teşekkülü üzerine turuk, meâbir, maâdin ile posta ve telgraf işleri bu nezârete bağlanmıştır. Bir müddet sonra maâdin ve orman işlerinin ayrılmasıyla "Orman ve Maâdin İdare-i Umumiyesi" isimli bir müdüriyete dönüştürülmüştür. Orman İdare-i Umumiyesi önce Ticaret, sonra Maliye Nezâreti'ne bağlanmış, 1309/1891'de Ziraat işlerinin de bağlanmasıyle Orman, Maâdin ve Ziraat Nezâreti ismiyle müstakil bir nezârete dönüştürülmüştür. Bu tarihlerde Ticaret Nezâreti de Nâfia Nezâreti'ne bağlanarak "Ticaret ve Nâfia Nezâreti" teessüs etmiştir. 1327/1909 tarihinde Ticaret, Sanayi ve İstatistik işleri Ticaret Nezâreti'nden Orman ve Maâdin Nezâreti'ne nakledilerek, Orman ve Maâdin Nezâreti unvanı "Ticaret ve Ziraat Nezâreti"ne dönüştürülmüştür.

Ticaret ve Ziraat Nezâreti'nin merkez heyetini teşkil eden daireler şunlardır:

Ticaret, Sanayi, İstatistik, Orman, Ziraat ve Maâdin Müdüriyet-i Umumiyeleri; Orman ve Ziraat müfettiş-i umumilikleri; Meclis-i İdare; Orman, Maâdin, Ziraat heyet-i fenniyeleri; Hukuk Müşavirliği; Baytar, Sicil, Tahrirât, Muhasebe, Evrak Müdüriyetleri.

1264 tarihine kadar Umûr-ı Nâfia ile meşgul olan müstakil bir nezâret yoktu. Yol ve geçit işleri eyalet ve sancak beyleri tarafından idare olunur, her eyalet kendi köprü ve yollarını inşa eder ve bunların tamiratına nezâret eylerdi. Tanzimat-ı Hayriye'yi müteakip icra kılınan ıslâhat meyanında vesâit-i nakliyenin çoğalması da nazar-ı dikkate alınmış ve bu maksatla 1264 (1848) sonunda Umûr-ı Nâfia Nezâreti teşkil edilmiştir. Bu nezâret başlangıçta demiryolları ve turuk ve meâbir işlerinden başka posta ve telgraf ve maâdin işlerinin de idaresine memur edilmişti. Sonraları posta ve telgraf ve maâdin Umûr-ı Nâfia Nezâreti'nden ayrılmış ve nezâret, turuk ve meâbirden başka ticaret ve sanayie müteallik hususatın ifasına memur edilerek Ticaret ve Nâfia Nezâreti unvanını almıştır.

Zaman içerisinde değişik adlar altında teşkilatlanıp, bazan birbirleriyle birleşen bu nezâretlere ait malzemenin nezâretler bazında ayrılması evrakın dağılmasına sebep olacağından tek bir fon hâlinde mütalaa edilerek tasnif edilmiştir. Fona sembol olarak da bu nezâretlerin başlıklarında en çok geçen harf olması münasebetiyle ve akılda kalması daha kolay olacağı düşünülerek "T" harfi seri kodu olarak seçilmiştir.

Bu fona kod olarak verilen "T" sembolü, bir nezâret veya birimin sembolü değildir. Tarih içerisinde teşkilat ve görev itibariyle bir kurumun içerisine girmiş olan, dolayısıyla, evrakı da bir arada bir bütün teşkil eden ve sekiz ayrı isimle teşekkül etmiş nezâretlere ait evrakın genel sembolüdür. Bu nezâretlerin adları, kuruluş ve ilga ediliş tarihleri ile kodları aşağıdaki şekildedir.

1. Ticâret Nezâreti: 1255-1261; 1267-1280.
2. Ticâret ve Ziraat Nezâreti: 1262-1265; 1285-1287; 1290-1298; 1304-1327.
3. Ticâret ve Nâfia Nezâreti: 1266; 1281-1284; 1288-1289; 1305-1326.
4. Nâfia Nezâreti: 1285-1287; 1290-1304; 1327; 1328.
5. Orman ve Maâdin Nezâreti: 1296-1297.
6. Ticâret ve Orman Nezâreti: 1299-1300.
7. Ticaret ve Ziraat ve Orman ve Maâdin Nezâreti: 1301-1303.
8. Orman ve Maâdin ve Ziraat Nezâreti: 1311-1326.

Evrak tasnif edilirken, nezâretlerin bünyelerinde bulunan birimlerden Mektubî Kalemi ve Evrak Odaları gibi nezâretlerle birlikte kurulup nezâretlerle birlikte lağvedilen birimlerin evrakı bağlı bulundukları nezâretlerle beraber; buna karşılık zaman zaman değişik nezâretlere bağlı olmasına rağmen kuruluşundan sonuna kadar bütünlük arzeden meclisler, umum müdürlükler ve idareler gibi birimlerin evrakları ise bağlı bulundukları nezâretlere itibar edilmeksizin müstakil olarak ele alınmışlardır. Böylece meclisler, umum müdürlükler ve müstakil idarelerin evrakının bütünlüğünün bozulmaması sağlanmıştır.

Bu nezâretin 1255-1328/1839-1910 yıllarına ait 832.258 adet belge ve 2.311 adet defteri bulunmaktadır.

Katalog No	FONUN KODU	TARİH		Defter Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî		
997	Ticâret, Nâfia, Ziraat, Orman Maâdin Nezâretleri Defterleri	1255-1328	1839-1910	2.311	Analitik Envanter

5. SIHHİYE NEZÂRETİ DEFTERLERİ (SH.d)

Tanzimat'tan önce hekimbaşı tarafından yürütülen sağlık işleri 1838 yılında kurulan *Karantina Nezâreti* uhdesine geçmiştir. Bu nezâret, Osmanlı tebeası ve yabancı devlet sefâretlerinin memurlarından oluşan bir kadroya sahipti. Bu özellik nezâretin belgelerine de yansımış ve bazı mazbataları Fransızca tutulmaya başlanmıştır. *Hariciye Nezâreti*'ne bağlı olarak faaliyete başlayan bu nezâret, daha sonraki yıllarda sırasıyla *Ticaret Nezâreti, Tophâne-i Âmire Müşiriyeti, Ticaret Nezâreti* ve nihayet 1296'da *Hariciye Nezâreti* bünyesinde görülmektedir. Ayrıca, *Dahiliye Nezâreti* bünyesinde de *Sıhhiye-i Umumiye Meclisi* yer almakta ve memleketin sıhhî durumu, sağlık alanında ihtiyaç duyulan tedbirlerin alınması, ithal ve imal edilen her türlü gıda ve ilaçlar hususundaki ihtilafların halledilmesi gibi görevleri yapmakta idi.

1334 yılına gelindiğinde bu iki kurum birleştirilerek *Sıhhiye Nezâreti* oluşturulmuştur.

Osmanlı Devleti'nde Sıhhiye Teşkilatı'nın, Umûr-ı Sıhhıye-i Dahiliye ve Umûr-ı Sıhhıye-i Hariciye olmak üzere iki bölümü vardır.

a. Umûr-ı Sıhhiye-i Dahiliye

Sıhhiye Teşkilatı'nın Dahiliye Nezâreti'ne ait olan kısmıdır. Umûr-ı Sıhhiye-i Dahiliye'yi yürüten şubeler ve daireler şunlardır: Meclis-i Tıbbiye-i Mülkiye ve Sıhhiye-i Umumiye, Cemiyet-i Tıbbiye, Hıfzıssıha-i Umumiye Müfettişliği, Eczahâneler Müfettişliği, Sıhhiye, Evrak, Sicil, Tahrirât kalemleri, Telkinhâne Heyeti (Aşı evleri heyeti).

b. Umûr-ı Sıhhiye-i Hariciye

Sıhhiye Teşkilatı'nın Hâriciye Nezâreti'ne ait olan kısmıdır. Osmanlı Devleti'nin karantina işleriyle ölülerin defni ve makberlere dair hususları ihtiva etmektedir. Bu hususlar Sıhhiye Nezâreti'ni de yürüten Hariciye nazırının başkanlığında toplanan bir sıhhiye meclisi tarafından idare edilmektedir. Bu meclis Hariciye nazırından başka devlet tarafından tayin edilen reis-i sanî ve değişik azâlardan ve Bâb-ı Âlî ile sıhhiye mukâveleleri yapmış olan devletlerin İstanbul elçilikleri tarafından ruhsatlı olarak gönderilen ecnebî memurlardan oluşmaktadır. Bu ecnebî memurların ekserisi doktorlardır.

Sıhhiye Meclisi'nden başka Umûr-ı Sıhhiye-i Hariciye'yi teşkil eden daireler şunlardır:

Müfettiş-i Umumîlik, Türkçe Tahrirât, Türkçe Evrak, Türkçe Muhasebe, Fransızca Tahrirât, Fransızca Evrak, Fransızca Muhasebe, Fransızca Memurîn, Fransızca Kontrol Kalemleri, Vezne, Vefeyât Odaları.

Sıhhiye Nezâreti'ne bağlı olan karantinalar dört kısma ayrılır.

1. Bahr-i Siyah ve Sefîd Karantinaları,
2. Hudud-ı İraniye ve Basra Körfezi Karantinaları,
3. Bahr-i Ahmer Karantinaları,
4. Sisam Karantinaları.

Sihhiye Nezâreti evrakı 1979 yılında *Hudud ve Sahiller Genel Müdürlüğü*'nden Osmanlı Arşivi'ne nakledilmiştir. Arşiv'de Sıhhiye Nezâreti'ne ait gelen ve giden evrak kayıt defterleri, imza, aynen kayıt, ilmühaber, talimat, özel vefeyât ve müteferrik defterleri olmak üzere toplam 506 adet defter bulunmaktadır. Bu fonun tasnifi tamamlanmış olup, düzeleme ve kataloglama çalışmaları tamamlandıktan sonra hizmete sunulacaktır.

6. ZABTİYE NEZÂRETİ DEFTERLERİ (ZB.d)

Tanzimat öncesinde Zabtiye işlerine İstanbul'da yeniçeri ağası, kaptanpaşa ve bostancıbaşı; taşrada ise beylerbeyi, sancakbeyi ve mütesellimler bakarlardı.

Tanzimat'la birlikte kurulu müesseselerin ıslâhı gayesiyle köklü reformların uygulanmaya başlandığı Osmanlı Devleti'nde, modern anlamda zabıta teşkilatı, Zabtiye Müşiriyeti'nin kuruluş tarihi olan 18 Safer 1262/15 Şubat 1846 tarihinden Zabtiye Nezâreti'nin lağvedildiği 17 Receb 1327/4 Ağustos 1909 senesine kadar devam eden bir dönem içerisinde teşekkül etmiştir. Bu dönemi geniş hatları bakımından iki safhaya ayırmak mümkündür.

a. Zabtiye Müşiriyeti Dönemi

18 Haziran 1826 tarihinde ortadan kaldırılan Yeniçeri Ocağı yerine İstanbul'da "Asâkir-i Muntazama-i Mansûre", "Asâkir-i Muntazama-i Hâssa" ve 1834 tarihinde de Anadolu ve Rumeli'nin bazı eyaletlerinde "Asâkir-i Redife" adları altında yeni askerî bir teşkilat kuruldu.

Bu yeni teşkilatın başına getirilen seraskere, eski teşkilatta yeniçeri ağasının mâlik olduğu selahiyetler verildi. Bu suretle selefleri gibi kendisine de İstanbul'un en büyük emniyet âmiri sıfat ve selâhiyeti veriliyordu.

XIX. yüzyıla gelinceye kadar gerek eyaletlerde, gerek başkentin muhtelif kısımlarında asayişi sağlayan kuvvetler aynı olmadığı gibi tek bir komutaya da tâbi değildiler. Bu durum 1826 senesi teşkilatıyla da değişmedi ve bu karışıklık *Zabtiye Müşiriyeti*'nin kurulduğu 1846 senesine kadar devam etti. Bu safha müşiriyetin tesis tarihi olan 18 Safer 1262/15 Şubat 1846 senesinden Zabtiye Nezâreti ismini aldığı 18 Zilhicce 1296/3 Aralık 1879* tarihine kadar devam eder. Bu dönem içerisinde zabıta teşkilatı tek elden idare edilir hâle gelmiştir.

b. Zabtiye Nezâreti Dönemi

18 Zilhicce 1296/4 Aralık 1879 tarihinde Asâkir-i Zabtiye işleri Zabtiye Müşiriyeti'nden alınarak *Seraskerlik* makamına verildikten sonra müşiriyetin ismi "Zabtiye Nezâreti"ne çevrilmiştir.

1298/1881 senesinde İstanbul'da inzibat ve asayişi korumaya memur olan Asâkir-i Zabtiye teşkilatı lağvedilerek yerine *Polis Teşkilatı* ikame olunmuş ve bu teşkilata Asâkir-i Zaptiye'nin vazifeleri devredilmiştir. İstanbul'da sadece *Dersaâdet Jandarma Alayı* ismi altında bir jandarma birliği bırakılmıştır.

Bununla beraber polis idaresinin kuruluşu ile vazife ve yetkilerini tayin eden nizamnâme ancak 5 R.evvel 1325/18 Nisan 1907 yılında yayınlanmıştır. O zamana kadar bu idarenin işleri mer'î kaidelere ve işin icabına uygun olarak cereyan etmiştir

---

* Halim Alyot, Türkiye'de Zabıta. s. 80. Bunun yanında "Zaptiye Nezareti" ifadesinin 1294 salnâmesinden itibaren kullanıldığı görülmektedir.

Katalog No	FONUN KODU	TARİH		Defter Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî		
1098	Zabtiye Nedareti ZB.d	1262-1325	1846-1908	1214	Analitik

7. MAÂRİF NEZÂRETİ DEFTERLERİ (MF.d)

Arşivimizde Maârif Nezâreti'ne ait 1.200'e yakın defter bulunmakta olup, henüz tasnif edilmemiştir.

8. MALİYE NEZÂRETİ DEFTERLERİ (ML.d)

Maliye Nezâreti kurulmadan önceki dönemde bu görevi Defterdarlık yürütmüştür. Defterdarlar devletin varidât ve masraflarına dair malî işlemleri takiple görevli kişiler olup şimdiki Maliye Bakanı hükmünde idiler. Defterdarların doğrudan doğruya harcamaya yetkili oldukları mebaliğ, devlet gelirlerinin bir kısmını teşkil ederdi. Çünkü devletin gelirlerinin bir kısmı mesârif-ı âdiyenin tesviyesi için Maliye Hazinesi'ne alınır, mühim bir kısmı da mesârif-i harbiye ve fevkalâdeye karşılık olmak üzere İç Hazine'ye (Enderûn-ı Hümâyûn) bırakılırdı.

Ülkenin sınırları genişlemeye başlayınca asıl Defterdarlık'tan başka Anadolu Defterdarlığı ve Rumeli Defterdarlığı kurulmuş, böylece *Başdefterdar*, *Şıkk-ı Evvel Defterdarı*, *Şıkk-ı Sanî Defterdarı* ortaya çıkmıştır. Daha sonraları ise malî işlerin hepsini Başdefterdar uhdesinde toplayarak, Şıkk-ı Evvel ve Şıkk-ı Sanî Defterdarlıkları işsiz birer mansıp olarak mütekaid devlet adamlarına tevcih olunmaya başlamış ve Sultan Üçüncü Selim devrinde Şıkk-ı Sanî Defterdarlığı "Nizâm-ı Cedîd Defterdarlığı"na tahvil edilmiştir.

1222/1807'de Nizâm-ı Cedîd'in ortadan kaldırılmasıyla Defterdarlık lağvedilmiş ve Asâkir-i Muntazama tahririne başlandığı 1241/1825 tarihinde ayrıca bir "Masârifât Nezâreti" kurulmuştur.

1250/1834'de Şıkk-ı Evvel Defterdarlığı'nın yerine "Hazine-i Âmire Defterdarlığı" ve "Hazine-i Mansûre Defterdarlığı" adlarıyla iki defterdarlık kurulmuştur. Maliye idaresinin bu iki defterdarlık vasıtasıyla idaresi iki-üç sene devam etmiş, ancak idarenin ayrılması düşüncesiyle 1253/1837'de bu defterdarlıkların lağvıyla maliye şubelerine bakmak üzere "Umûr-ı Maliye Nezâreti" teşkil edilmiş ve Mansûre Defterdarı Nâfiz Efendi Maliye Nâzırı tayin edilmiştir.

Osmanlı paralarının basımı ve sarrafiye işleri Maliye Nezâreti'nin teşkiline kadar Darphâne'ye aitti. Maliye Nezâreti kurulduktan sonra Darphâne Maliye Nezâreti'ne bağlanmıştır. Bu nezârete ait defter serileri 9 ana gurupta toplanmıştır. Bunlar:

a. Mektubî Defterleri,

b. Evâmir-i Maliye Defterleri,

c. Masârifât Defterleri,

d. Vâridât Muhasebesi Defterleri,

e. Temettuât Defterleri,

f. Cizye Defterleri,

g. Cerîde Odası Defterleri,

h. Maliye Kısmı Defterleri,

ı. Muvâzene (Bütçe) Defterleri'dir.

a. Mektubî Kalemi Defterleri (ML.MKT.d)

Bu defterler, Osmanlı Devleti'nin malî konulara dair muhtelif yerler ile yaptığı yazışmaların hülâsa kayıtlarını ihtiva etmektedir. Maliye Defterleri ile aynı katalogda zikredilmiştir.

Mektubî Kalemi Defterleri, 1253-1328/1837-1910 tarihleri arasındaki kayıtları ihtiva etmekte olup, toplam 497 defterdir.

Katalog No	FONUN KODU	TARİH		Defter Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî		
523	ML.MKT	1253-1328	1837-1910	497	Analitik Envanter

b. Evâmir-i Maliye Kalemi Defterleri (ML.EVM.d)

Bu defterler, malî konulara ait çeşitli yerlere gönderilen emirlerin hülâsalarını ihtiva etmektedir. Bu malî emirlerin başlıca şu konularda olduğunu görmekteyiz: Cerîde muhasebesi ile ilgili fermanların sûretleri, Dellalbaşılık, zeâmet, mukâtaa ve iltizâmlara dair ilmühaber suretleri, düvel-i ecnebiye, Hayriye ve Avrupa tüccarlarına dair malî emirler, Osmanlı Devleti'nden ihrac ve dışarıdan ithal edilecek emtia, eşya, erzak ve mahsulâttan alınacak gümrük vergilerinin miktarını mübeyyin tarife ile çeşitli yerlere gönderilen talimatın sureti, Abdülmecid Han'ın cülûsu münasebetiyle berat ve nişanların tecdidi ve bazı malî ahkâm, muhassıllıklara gönderilen emirler, cülûs-ı hümâyûn münâsebetiyle muhtelif mukâtaaların beratlarının yenilenmesi, bazı yerlere gönderilen buyruldu, ferman ve tezkire hülâsaları, damga rusûmu, ceza kesilmesi, harp vergisi gibi konulara dair kararnâme, tezkire ve lâyiha suretleri.

Katalog No	FONUN KODU	TARİH		Defter Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî		
523	ML.EVM	1253-1328	1837-1910	59	Analitik Envanter

c. Masârifât Muhasebeciliği Defterleri (ML.MSF.d)

1250-1338/1834-1920 tarihleri arasında tertip edilmiş olan Maliye Nezâreti'ne ait Masârifât Defterleri, Osmanlı maliyesinin devlet eliyle yapmış olduğu masârifâtı gösteren defterlerdir. Bunlar ekseriyetle idarî ve askerî kadrolarda müstahdem memur, zâbit ve neferâtın maaş, mâhiye ve tayinât bahalarını, Memâlik-i Mahrûse'deki ebniyenin keşif, inşa ve tamir masraflarının tespit olunmuş bedelâtını, tophâne, dökümhâne, eczahâne, tüfenghâne gibi yerler için mübâyaa olunan levâzımâtı, bütün saray mutfakları için yapılan masraflar ile buralardaki müstahdemlerin maaşlarını, muhâcirîne verilen iâne ve iâşe ile atiyyeyi, nişan ihsân masraflarını, eshâm kuponlarının taksitleri ve timar sahiplerine ödenen meblağları ihtiva etmektedirler. Maliye Nezâreti'ne ait 10 cilt masârifât kataloğunda toplam 19.481 adet defter bulunmaktadır.

Katalog No	FONUN KODU	TARİH		Defter Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî		
498	ML.MSF	1250-1256	1834-1840	2.000	Analitik Envanter
499		1256-1258	1840-1842	2.000	
500		1258-1260	1842-1844	2.000	
501		1260-1263	1844-1847	2.000	
502		1263-1268	1847-1852	2.000	
503		1268-1272	1852-1856	2.000	
504		1272-1274	1856-1858	2.000	
505		1274-1278	1858-1861	2.000	
506		1278-1282	1861-1865	2.000	
507		1250-1338	1834-1920	1.481	

d. Vâridât Muhasebesi Defterleri (ML.VRD.d)

Vâridât Muhasebesi[68], Osmanlı Devleti'nin umumî gelir kaynaklarını tespit etmek ve Hazine'ye irad olarak girmesi gerekeni tarh ve tahsil etmekle vazifeli idi.

Vâridât Muhasebesi'ne ait defterler, tasnif esnasında iki ana kategoride değerlendirilmiştir. Birinci kategoride, tahsil olunan irada ait defterler; ikinci kategoride ise henüz tahsil edilmemiş fakat tahsil edilecek varidâtın kayıtlarını ihtiva eden defterler yer almaktadır.

Bu katalogda; gümrük, tahmishâne, zecriye, ispenç, ihtisab, karantina, sıhhiye, kantar, kasr-ı yed, iâne, debbağhâne, tapu, âmediye, reftiye, istimâre, bâc-ı kil, bâc-ı pazar, bâc-ı derbend, arûsâne, cihâdiye, canavar, panayır, çeltik, memlaha, çift, berat, kereste, serçin ve derçin, hamr, belediye, damga, beytülmâl, menzilhâne, müctemia vesair vergilere ait defterler ile mâlikâne, emlâk, temettû, esnaf, karye ve divanların hassa ver-

---

68 Kâmil Kepeci Tasnifi'nde Cerîde Muhasebesi Evrak-ı Nakdiye ve Damgalı Varaka-i Sahîha Defterleri bölümünde de Vâridât Kalemi ile ilgili defterler bulunmaktadır.

gileri, senevî vergiler, pul vergisi maârif hissesi, techizât-ı askeriye, iâne-i askeriye, tarik bedeli, ferağ ve intikal vergisi, mâl-ı maktû, timar, cizye, düyûn-ı umumiye vâridâtı, potahâne varidâtı, öşür, harc-ı bâb, yurtluk ve ocaklık hasılâtı, ruûs-ı hümâyûn hasılâtı gibi kayıtların yer aldığı defterler bulunmaktadır.

Devletin, memur maaşlarında "öşr-i maaş" adı altında yaptığı kesintiler hazineye gelir getirdiği için, kesintilere ait defterler de vâridâta konmuştur. Mültezimlerin uhdelerinde bulunan iltizâm bedelleri ve vali, kaymakam gibi kimselerin devlete olan şahsî borçları ile zimmetlerinde bulunan devlet mallarını gösterir defterler de vâridât olarak değerlendirilmiştir.

Vâridât Defterleri 1252-1338/1836-1919 tarihleri arasında 3 cilt hâlinde toplam 4.237 adet defterden müteşekkildir.

Katalog No	FONUN KODU	TARİH		Defter Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî		
518	ML.VRD	1252-1266	1836-1850	2.000	Analitik Envanter
519		1266-1282	1850-1865	1.618	
520		1282-1328	1865-1910	1.619	

da. Temettuât Defterleri (ML.VRD.TMT.d)

Temettû vergisi, tüccar ve esnafın senelik kazançları üzerinden alınan vergiye verilen addır. Temettû vergisinin adı daha sonra "Kazanç Vergisi"ne çevrilmiştir. Temettuât Defterleri'nde kaza, köy gibi iskân merkezleri hâne hâne ele alınarak herkese ait şahsî mal varlığı, emlâk, arazi, hayvanat, ürün vb. bilgiler kaydedilmiştir.

Temettuât Defterleri'nin tasnifi ve kataloglanmasında o tarihlerdeki idarî taksimat esas alınmıştır. Defterler, içindeki bilgiler esas alınarak alfabetik olarak eyaletlere ayrılmıştır. Her eyalet de kendi içinde alfabetik olarak kazalara ayrılmıştır. Defterler 1256-1261/1840-1845 tarihleri arasında toplam 17.747 adettir. Bu defterler analitik envanter sisteme göre tasnif edilmiştir.

Katalog No	EYALET - KAZA ADI	KODU	TARİH		Defter Adedi
			Hicrî	Milâdî	
508	Ankara ve Aydın	ML.VRD.TMT	1260-1261	1844-1845	1.961
509	Aydın ve Bolu		1260-1261	1844-1845	2.005
510	Bolu, Cezâir-i Bahr-i Sefîd, Edirne		1260-1261	1844-1845	1.862
511	Edirne, Erzurum, Hüdavendigâr		1260-1261	1844-1845	1.407
512	Hüdavendigâr		1260-1261	1844-1845	1.936
513	Hüdavendigâr, Konya, Niş		1260-1261	1844-1845	2.243
514	Niş, Rumeli, Selanik, Silistre, Sivas		1256-1261	1840-1845	2.015

Katalog No	EYALET - KAZA ADI	KODU	TARİH		Defter Adedi
			Hicrî	Milâdî	
515	Sivas	ML.VRD.TMT	1260-1261	1844-1845	1.886
516*	Üsküb, Vidin		1260-1261	1844-1845	2.432

db. Cizye Defterleri (ML.VRD.CMH.d)

Cizye, gayrimüslim tebeanın erkek nüfusundan hayat ve hüviyetlerinin devletçe korunması ve askerlik hizmetinden muaf tutulmaları karşılığında alınan vergidir. Tekâlif-i şer'iyeden olan cizye, ilk Müslüman devletler tarafından tatbik edilmiş ve Osmanlılarda da geçerliliğini muhafaza etmiştir. Tahsilat işini cizyedarlar veya tahsildarlar icra ederlerdi. Cizye Defterleri'nde genellikle eyalet, sancak, kaza, nahiye, karye, çiftlik ve mahalle adları belirtilerek bu yerlerde oturan, misafir olarak bulunan, gelip-geçen, ticaret maksadıyla bulunan reayânın isim, eşkâl, yaş ve cizye sınıfları yazıldıktan sonra isimlerinin altına tahsil edilen cizye miktarı belirtilmiş ve ilgililerce mühürlenmiştir. Defterlerde rika, divanî ve siyâkat yazı stilleri kullanılmıştır.

Cizye Defterleri Kataloğu'nda 1254-1278/1838-1857 tarihleri arasındaki kayıtları ihtiva eden 1.543 adet defter bulunmaktadır.

Katalog No	FONUN KODU	TARİH		Defter Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî		
521	ML.VRD.CMH	1254-1278	1838-1857	1.543	Analitik Envanter

e. Cerîde Odası Defterleri (ML.CRD.d)

Bu fonda Cerîde Nâzırlığı'nın teşkilinden sonraki Cerîde Defterleri mevcuttur.

Tanzimat'dan sonra Cerîde Defterleri, Vâridât Muhasebesi tarafından tutulmuşsa da, Maliye Nezâreti Defterleri tasnif edilirken, Tanzimat'tan önceki teşkilat göz önüne alınmış ve daha faydalı olacağı düşünülerek Cerîde Defterleri, Vâridât Defterleri'nden ayrılarak kendi ismiyle kataloğu hazırlanmıştır.

Kataloğu meydana getiren defterleri, konularına göre şöyle sınıflandırabiliriz:

1. Müslim ve gayri müslim ahalinin nüfus yoklamaları.
2. Askerlere ait yoklamalar.
3. Cizye tahsiline esas olmak üzere tahriri yapılan reayânın cizye sınıfları.
4. Devlet hizmetlerinde görevli bulunanların isimleri.
5. Cemaat, aşiret, kabile ve muhacirlerin iskânına dair kayıtlar.
6. Din hizmetlerinde görevli olan şahısların isim ve eşkâlleri.

* Bu katalog, yarısına kadar Üsküp Vilayetine ait olup, yarısından sonrası ise zeyl niteliğinde olup, sonradan çıkan defterler karışık olarak buraya kaydedilmiştir. Araştırıcıların bu kataloğa da bakmaları gerekir.

7. Sicill-i ahvâl.
8. Meslek guruplarına ve çalışanlara dair kayıtlar.
9. Nasb ve azledilen memurların isimlerinin kayıtları.
10. Halktan ihtiyaç içinde olanların isimleri.
11. Timarlara ait yoklamalar.
12. Vilayet, kaza, nahiye, kasaba ve karye isimleri.

Cerîde Defterleri Kataloğu 1253-1328/1837-1910 tarihleri arasındaki kayıtları ihtiva eden 2.100 adet defterden ibarettir.

Katalog No	FONUN KODU	TARİH		Defter Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî		
522	ML.CRD	1253-1328	1837-1910	2.100	Analitik Envanter

f. Maliye Kısmı Müteferrik Defterleri (ML.d)

Bu defterler, Maliye Nezâreti'ne ait defterlerden bir kaç kaleme birden girebilecek özellikte bulunan defterlerin ayrı bir kalemde değerlendirilmesi sonucu teşekkül etmiştir. Bu seri içerisindeki defterler muhteva itibariyle devletin yıllık gelir ve giderlerini gösteren bütçe defterleri, mahallî idarelerin tahsilat ve sarfiyâtı, eyalet ve sancakların muvâzene defterleri, Hazine'ye ait yevmî gelir-gider defterleri, devlet kurum ve kuruluşlarının, vakıflara ait gayrimenkullerin, şahısların elinde bulunan eshâm faizlerinin, bayındırlık hizmetleri için yapılan keşiflerin sarfiyâtının, timar ve zeâmet, narh, devir-teslim, askerlerin muhallefât defterleri, malî nizamnâmeler gibi konuları ihtiva etmektedir.

Maliye Kataloğu, 1253-1328/1837-1910 tarihleri arasındaki kayıtları ihtiva eden 1.828 defterden oluşmaktadır.

Katalog No	FONUN KODU	TARİH		Defter Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî		
517	ML	1253-1328	1837-1910	1.828	Analitik Envanter

g. Muvâzene (Bütçe) Defterleri

Bütçe, bir sonraki malî yılda kaynakları ve harcamaları tespit ve tahsis ederek devletin gelir-gider rakamlarının, muhtelif komisyonlar ve nihaî olarak Millet Meclisi'nin mütâlaası neticesinde kararlaştırıldaktan sonra onaylanarak resmîleşen malî tablodur.

Osmanlı Devleti'nin klasik devir bütçeleri, modern mânâda bildiğimiz bütçeler değildir[69]. Bu bütçelerde ondokuzuncu asrın ortasına kadar bir önceki malî yılın sonunda bir sonraki sene için hazırlık yoktur, yalnız cetveller vardır. Bu bütçeler gelir ve giderleri gösteren bilançolardır.

---

[69] Klasik dönem Osmanlı bütceleri üzerinde başta Ö. Lütfü Barkan olmak üzere H. Sahillioğlu, A. Tabakoğlu önemli çalışmalar yapmışlardır. Özellikle Barkan'ın araştırmaları öncü rolü oynamıştır.

Osmanlılarda ilk gerçek bütçeyi ondokuzuncu asır ortalarında Fuad Paşa hazırlamıştır. Örnek olarak verebileceğimiz 1325 yılının bütçesi şu safhalardan geçmiştir: Önce hükûmet tarafından tanzim olunan, daha sonra Meclis-i Mebûsân Muvâzene Encümeni ile Heyet-i Umumiye-i Mebûsân tarafından tâdil olunup kabul edilen lâyiha, Meclis-i Ayân ve diğer komisyonlarca da tasdik edildikten sonra, bir önceki bütçeyle mukâyese edilip hükûmetçe de tasdik olunduğunda, bütçe olarak son şeklini almış olur.

Osmanlı Arşivi'nde ayrı bir seri olarak 6 adet bütçe defteri bulunmaktadır. 1325-1326 yıllarını ihtiva eden bu defterlerin dökümü şu şekildedir:

Sıra No	DEFTERİN ADI	TARİH		Sayfa Adedi
		Hicrî	Milâdî	
1	Bütçe	-	-	-
2	1325 Senesi Bütçesi	1325	1907-1908	894
3	1326 Senesi Bütçesi	1325-1326	1907-1908	690
4	Masraf Bütçesi	1326	1908	604
5	Mart - Nisan - Mayıs Muvakkat Bütçesi	1327	1909	316
6	Muvâzene-i Umumiye (Matbû)	1326	1908	786

Bütçe Defterleri ayrıca, Maliye Nezâreti'ne ait Maliye Defterleri ve Maliye'den Müdevver tasnifinde de karışık olarak bulunmaktadır.

9. BÂB-I SERASKERÎ DEFTERLERİ (SRA.d)

Yeniçeri Ocağı'nın 1826 yılında Sultan İkinci Mahmud tarafından kaldırılmasından sonra ilk kurulan askerî teşkilat "Asâkir-i Mansûre-i Muhammediye" olmuştur. Ocak ilga edilirken Yeniçerilikle ilgili her türlü nişan, unvan ve işaretler kaldırılmış, *Ağa Kapısı*'nın adı da *Serasker Kapısı* (Bâb-ı Seraskerî) olarak değiştırılmiştir.

1908 yılında "Harbiye Nezâreti"nin kurulmasıyla da Seraskerlik, Harbiye Nezâreti ismini almış ve Osmanlı Devleti'nin sonuna kadar devam etmiştir.

Bâb-ı Seraskerî'nin, 1244-1293/1828-1876 tarihleri arasına ait 311 adet defteri vardır.

Katalog No	FONUN ADI	TARİH		Defter Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî		
978	Bâb-ı Seraskerî	1244-1293	1828-1876	311	Analitik Envanter

10. NÜFUS DEFTERLERİ (NFS.d)

Osmanlı Devleti'nde modern anlamda ilk nüfus sayımının, 1831 (H.1247)'de yapıldığı kabul edilmektedir. II. Mahmud'un ıslahatı çerçevesinde Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılmasından sonra kurulan yeni orduya asker temini ve vergi gelirlerini tespit için gerekli olan kaynakların tespiti amacıyla ülke çapında bir nüfus sayımı kararı alınmış ve

böylece 1831 Nüfus Sayımı gerçekleşmiştir. 1827 (H.1242) yılında İstanbul'dan başlayan sayım, zamanla Anadolu ve Rumeli'yi de içine alarak genişletilmiştir. Sayımda sadece Anadolu, Rumeli ve Adalardaki erkek nüfus sayılıp, orduya asker vermeyen bölgeler sayımın dışında kalmıştır. Devlet, bu sayımla İslam nüfusun miktarını askerlik bakımından; Hristiyan nüfusun sayısını da alacağı cizye vergisi yönünden öğrenmek istemiştir.

1830 (H.1246) yılında ülke genelinde başlatılan sayımda halk, İslam ve reaya (gayrimüslim) olarak iki gruba ayrılmıştır. Aşiretlerin nüfusları ayrı gösterilmiş ve İslam nüfusun toplamına katılmıştır. Kıptiler ve göçebeler de ayrı sayılmıştır. Toprak yazımı gayesi olmadan yapılan 1831 yılı ilk nüfus sayımı, istenilen neticeyi vermemiştir.

Nüfustaki doğum, ölüm, göç gibi değişikliklerin bildirileceği üç aylık Yoklama Defterleri'nin aksaması, nüfusa kaydedilmeyenlerin fazlalığı, özellikle şahısların yaşlarının kasıtlı olarak yanlış yazılması, bazı bölgelerde nüfus sayımının başlamaması gibi sebeplerle 1834 (H.1250) ve 1837 (H.1253) yıllarında çeşitli bölgelerde nüfus sayımlarının yapıldığı görülmektedir. Tanzimat'ın ilanıyla 1840 (H.1256) yeni bir nüfus ve temettuat sayımına gidilmiştir. Yoklama Defterleri'nden gelen bilgilerin işlenmesiyle 1842 yılı itibarıyla bazı ana defterlerin suretleri çıkarılmıştır.

Orduda yapılan değişikliklerle Redif Taburları kurulmaya başlayınca ortaya çıkan aksaklıklar yeni bir sayımın yapılmasını gerektirmiştir. 1844 (H.1260) yılında özellikle askere alınanların sayısını tespit edebilmek için ülke çapında yeni bir nüfus sayımına gidildiği belirtilmektedir. 1831 sayımındaki tecrübelerden faydalanarak bu sayım, daha detaylı yapılmaya çalışılmıştır. Bu sayım, daha sonraki askere alma ve askerlik süresinin belirlenmesi kararlarında etkili olmuştur.

Bu sayımlarından sonra 1866 senesinde Tuna vilayetini kapsayan bir sayım 1873 yılına kadar sürmüştür. 1870 yılında genel bir nüfus sayımı için çalışmalar yapıldıysa da, sayım yapılamamıştır. 1877-1878 (H.1293) Osmanlı-Rus savaşından sonra 1881/82 tarihinde başlanılan sayım, Rumeli'den gelen sürekli göç sebebiyle güçlükle tamamlanmıştır. Daha sonra 1882 (R.1300), 1895 (H.1313) ve 1904 (R.1320 Mart 01) nüfus sayımları yapılmış olup, bunlardan 1904 sayımında kadın-erkek birlikte yazılarak ilk modern sayım gerçekleşmiştir. Bu sayım, günümüz nüfus kütüklerinin ve *MERNİS* (Merkezi Nüfus İdaresi Sistemi) projesinin temeli mahiyetindedir.

Osmanlı Arşivleri'nde sadece ilk yapılan nüfus sayımlarının kayıtları mevcud olup, bunların bir kısmının fasikül ve sayfalar halinde, harap ve karışmış bir halde olması, ayrıca yer tespiti sorunları sebepleriyle tasnifi gecikmiştir. İstanbul'dan başlayarak Bolu ve Trabzon eyaletleri ile devam eden tasnif çalışması Anadolu, Adalar ve Rumeli şeklinde devam edecektir.

Katalog No	FONUN ADI	TARİH		Defter Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî		
1717	Nüfus Defterleri NFS.d	1145-1299	1826-1881	1173	Analitik Envanter

B. BÜYÜK DAİRELERE AİT DEFTERLER

1. HAZİNE-İ HÂSSA NEZÂRETİ DEFTERLERİ

Hazine-i Hâssa, Osmanlı padişahlarının şahsî gelir ve giderlerini idare eden teşkilatın adıdır. Klasik dönemde sadece padişahın cep harçlığı konumunda olan Ceyb-i Hümâyûn Hazinesi, Tanzimat'tan sonra tahsisât-ı seniyye ve diğer hasılât olmak üzere padişahın bütün gelirlerinin toplandığı ve buna paralel biçimde Saray'ın idaresine ve padişaha ait harcamaların tamamının yapıldığı bir kurum hâline geldi. 15 Haziran 1847 tarihinde "Ceyb-i Hümâyûn Hazinesi" tabiri, bünyesinde yapılan değişiklikler çerçevesinde yayımlanan irâde-i seniyye ile "Hazine-i Hâssa" olarak değiştirildi.

Hazine-i Hâssa'nın en çok geliştiği dönem Sultan İkinci Abdülhamid zamanıdır. Bu dönemde, Tanzimat'la birlikte Maliye Hazinesi'ne geçen, padişahın "emlâk-ı hümâyûn" veya "emlâk-ı şahâne" adı verilen malları Hazine-i Hâssa idaresine iade edilmiştir. Padişah adına emlak alımları da en yüksek seviyeye ulaşmıştır. Emlakın dışında bir takım gelir kaynaklarının eklenmesiyle Hazine-i Hâssa hacim ve teşkilat bakımından genişlemiştir.

Sultan İkinci Abdülhamid'in tahttan indirilmesinden sonra, Hazine-i Hâssa'ya ait emlak-ı şahanenin büyük bir bölümünün Maliye Hazinesi'ne devredilmesiyle kapasite bakımından küçülen Hazine-i Hâssa Nezâreti, umum müdürlüğe çevrildi.

Sultan Vahdeddin, çıkardığı 16 Rebîülâhir 1338/8 Ocak 1920 tarihli kararnâme ile daha önce Hazine-i Hâssa'dan Maliye Hazinesi'ne devredilen arazi, çiftlik, müessese ve imtiyazları tekrar Hazine-i Hâssa'ya iade ettirdi.

3 Mart 1924 tarih ve 431 sayılı "Hilâfetin İlgasına ve Osmanlı Hanedanının Türkiye Dışına Çıkarılmasına Dair Kanun"un 8. Maddesinde, padişahların Türkiye Cumhuriyeti sınırları dahilindeki tapuya kayıtlı gayr-ı menkul mallarının millete intikal ettiği belirtildi. Böylece bu kanunla birlikte Hazine-i Hâssa idaresi sona ermiş oldu[70].

a. Hazine-i Hâssa Nezâreti Defterleri (HH.d)

Hazine-i Hâssa Nezâreti defterleri 1141-1347/1728-1929 yıllarını havi kayıtlardan oluşmaktadır.

---

[70] Hazine-i Hâssa ile ilgili geniş bilgi için bakınız Arzu (Tozduman) Terzi, "Hazine-i Hâssa", *DİA*, c. 17, s. 137-141. ve aynı yazarın Hazine-i Hâssa Nezareti adlı basılmamış doktara tezi.

Katalog No	FONUN ADI	TARİH		Defter Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî		
987	Hazine-i Hassa Nezâreti Defterleri	1159-1344	1746-1926	5000	Analitik Envanter
1626		1169-1344	1755-1926	5000	
1627		1141-1342	1728-1924	5000	
1628		1179-1347	1765-1929	5000	
1629		1174-1342	1760-1924	5349	
1689		1174-1342	1760-1924	5386	

Ayrıca, "Millî Emlak'tan Devralınan Defterler" serisi içinde, 1259-1287/1843-1870 yılları arasındaki kayıtları ihtiva eden 6 adet Hazine-i Hâssa defteri bulunmaktadır.

b. Hazine-i Hâssa Nezareti Sicil-i Ahval Defterleri (HH.SAİD.d)

Hazine-i Hassa Nezareti Sicil-i Ahval İdaresi'ne ait 11 adet sicil defteri mevcuttur. Defterlerde Hazine-i Hassa Nezareti idaresi altında bulanan saray görevlilerinin sicil kayıtları bulunmaktadır. Kayıtların tevsiki mahiyetinde olan sicil zarfları ise HH.SAİD.-MEM kodu altında tasnif edilmiştir.

Defterlerde bulunan sicil kayıtlarında yer alan görevlilerin adı, baba adı, doğum tarihi, doğum yeri ve görevleri bilgisayar ortamına aktarılarak bu katalog hazırlanmıştır. Ayrıca defterde kaydı bulunan görevlilerden sicil zarfı bulunan görevlilerin belgelerine atıfta bulunularak belge fonundaki dosya ve gömlek numaraları özet sonlarına yazılmıştır.

Katalog No	FONUN ADI	TARİH		Defter Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî		
1687	Hazine-i Hassa Nezarit Sicil Defterleri	1201-1344	1821-1925	11	Analitik Envanter

2. DARPHÂNE-İ ÂMİRE DEFTERLERİ (DRB.d)

Osmanlılarda para basım yeri için "Dârü'd-darp" ve yaygın olarak "Darphâne" adı kullanılmıştır. Daha önceki İslâm devletlerinde olduğu gibi Osmanlılar da hâkim oldukları topraklar üzerinde özellikle maden yataklarına yakın yerleşim birimlerinde ticarî ve idarî önemi olan şehirlerde Darphâneler kurmuşlardır.

Kanunî Sultan Süleyman ve Sultan İkinci Selim devirlerinde, Osmanlı topraklarında yetmişin üzerinde darphânenin faaliyet hâlinde olduğu bilinmektedir.

XVIII. yüzyılda Darphâne'nin önemli bir kurum hâline geldiğini görüyoruz. Bu yüzyılda darphâneler, sadece para basan yer olmaktan çıkmış ve bazı mukâtaaların idaresi de buraya verilerek değişik mukâtaaların toplandığı bir hazine hâline gelmiştir.

Darphâne, Tanzimat'tan sonra müdürlük olarak Maliye Nazırlığı'na bağlandı. 1881'-de para basımı ve idaresi yeniden düzenlendi. 1853'te pres usulüne geçildi, 1911'de ise mekanik baskı yapılmaya başlandı. Cumhuriyet'in kuruluşundan sonra Darphâne'nin adı Darphâne-i Millî'ye çevrildi. Daha sonra Damga Matbaası ile birleştirilerek Maliye Bakanlığı'na bağlandı[71].

Bu fonda, 1108-1299/1696-1882 tarihleri arasındaki kayıtları ihtiva eden 1.230 adet defter bulunmaktadır.

Katalog No	FONUN ADI	TARİH		Defter Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî		
988	Darphâne-i Âmire Nezâreti	1108-1299	1696-1882	1.230	Analitik Envanter

Ayrıca, "Millî Emlak'tan Devralınan Defterler" arasında, 1156-1281/1743-1864 yılları arasındaki kayıtları ihtiva eden 5 adet Darphâne Defteri bulunmaktadır.

3. MİLLÎ EMLAK'TAN DEVRALINAN DEFTERLER

Nisan 1941 tarihinde Başbakanlık Osmanlı Arşivi'ne Millî Emlâk Müdürlüğü'n-den 36 adet arşiv malzemesi intikal etmiştir. İntikal eden belgelerin 13 adedi defter, 23 adedi ise belgedir.

Bu defterler, 1156-1287/1743-1868 tarihleri arasındaki kayıtları ihtiva etmekte olup, dökümleri aşağıda verilmiştir.

Sıra No	KONUSU	Hicrî	Milâdî
1	Darphâne'nin Keban, Ergani, Gümüşhâne vs. Madenlerine Ait Hükümlerle Emir Suretlerini Muhtevî Defter	1156-1190	1743-1776
2	Hazine-i Hâssa'nın Sarfiyât Defteri	1283-1287	1866-1870
3	Darphâne'ye Ait İlmühaber Suretlerini Muhtevî Kayıt Defteri	1249-1256	1833-1840
4	Hazine-i Hâssa'nın Muhtelif Masraflarına Ait Defter	1259-1268	1843-1851
5	Hazine-i Hâssa'nın İlmühaber Kayıt Defteri	1264-1279	1847-1862
6	Hazine-i Hâssa'nın Muhtelif Masraflarıyla Padişahın Haremleri, Kızları ve Şehzadelerinin Kimlerden Ne Cins Mücevherat Terhini Mukabilinde Ne Kadar Borç Para Aldıklarını Gösterir İlmühaber Suretlerini Muhtevî Defter	1272-1285	1855-1868
7	Hazine-i Hâssa'nın İlmühaber Kayıt Defteri	1273-1277	1856-1860
8	Darphâne'nin Madenlere Ait Yazılan Hüküm Suretlerini Muhtevî Defter	1190-1202	1776-1787
9		1202-1213	1787-1798
10	Osmanlı Devleti'nin Paris Sefâreti'ne Ait Şifre Defteri	-	-

[71] Halil Sahillioğlu, "Darphâne", *DİA*, c. 8, s. 501-505.

Sıra No	KONUSU	Hicrî	Milâdî
11	Sultan Üçüncü Selim, Dördüncü Mustafa ve İkinci Mahmud'un Ahvâline; Selim'in Sûret-i Katline ve Mahmud'un Culûsuna Ait Saray Kâtiplerinden Arif Muhiddin Bey Tarafından Yazılan Defter	1223	1808
35	Gümüşhâne, Akdağ, Gümüşhacıköy, Keban, Küre-i Nühas, Gülekboğazı, Anbarkaya, Bereketlü Maa Bulgardağı, Kratova, Cebel-i Kozlu Madenlerinin Muhtelif Masraflarına Ait Defter	1270-1281	1753-1864
36	Hazine-i Hâssa'nın Muhtelif Masraflarına Ait İlmühaber Defteri	1277-1281	1860-1864

C. VİLÂYET VE MÜFETTİŞLİKLERE (TAŞRA ARŞİVLERİNE) AİT DEFTERLER

Bilindiği üzere Osmanlı Arşivi'nde muhafaza edilen arşiv malzemesinin büyük çoğunluğu, Osmanlı Devleti'nin İstanbul'daki merkezî devlet dairelerine aittir. Merkezî devlet dairelerinin dışında, Kıbrıs Mutasarrıflığı ve Rumeli Müfettişliği evrakı gibi Osmanlı'nın toprak kaybı ile birlikte İstanbul'a gönderilen bu yerlerin evrakı ayrı başlık altında tasnif edilmiştir.

1. KIBRIS MUTASARRIFLIĞI DEFTERLERİ (TŞR.KB.d)

Bu seride, Osmanlı Devleti'nin 1878'de Kıbrıs'ı İngiltere'ye devri esnasında görevlendirdiği Sadâret Yaveri Sami Paşa tarafından getirilerek Hazine-i Evrak'a teslim edilen 1259-1295/1843-1878 tarihleri arasındaki kayıtları hâvi 39 adet defter bulunmaktadır. Bu defterler analitik envanter sisteme göre tasnif edilmiştir.

İstanbul dışından getirilen Kıbrıs'a ait belge ve defterler taşra evrakı olması dolayısıyla, merkezî evrak fonlarından ayrı tutularak Taşra evrakı (TŞR.) kodu altında tasnif edilmiştir.

Katalog No	Sıra No	DEFTERİN MAHİYETİ	TARİH		Sayfa Adedi
			Hicrî	Milâdî	
994	1	Tuzla, Gilan, Baf, Lefke, Girne, Karpas, Mesarye, Değirmenlik, Limason Kazalarıyla Yapılan Yazışmaların Hülâsa Kayıt Defteri	1281-1282	1864-1865	111
	2	Tuzla, Magosa, Değirmenlik'ten Gelen ve Değirmenlik ve Magosa'ya Gönderilen Evrakın Hülâsa Kayıt Defteri	1284-1286	1867-1869	41
	3	Umum Kaymakamlıklara Gönderilen Evrakın Hülâsa Kayıt Defteri.	1287-1290	1870-1873	16
	4		1292-1293	1875-1876	34
	5	Kıbrıs Mutasarrıflığı Arzuhal Kayıt Defteri	1281-1282	1864-1865	134
	6		1283-1284	1866-1867	115
	7		1284-1285	1867-1868	198

Katalog No	Sıra No	DEFTERİN MAHİYETİ	TARİH		Sayfa Adedi
			Hicrî	Milâdî	
994	8 9	Kıbrıs Mutasarrıflığı'nın, Bünyesinde Bulunan Dairelerle Yaptığı Yazışmaları Hâvi Hülâsa (Gelen-Giden) Kayıt Defteri.	1292-1294 1295	1875-1877 1878	54 142
	10	Baf ve Girne'den Gelen ve Bu Kazalara Gönderilen Evrakın Hülâsa Kayıt Defteri	1285-1286	1868-1869	41
	11 12	Baf Kaymakamlığı'ndan Gelen ve Bu Kazaya Gönderilen Evrakın Hülâsa Kayıt Defteri	1287-1290 1292-1293	1870-1873 1875-1876	58 51
	13	Değirmenlik'ten Gelen ve Bu Kazaya Gönderilen Evrakın Hülâsa Kayıt Defteri.	1295	1878	420
	14 15 16	Girne'den Gelen ve Bu Kazaya Gönderilen Evrakın Hülâsa Kayıt Defteri	1293-1294 1294-1295 1295	1876-1877 1877-1878 1878	100 101 151
	17	Limason Kaymakamlığı'ndan Gelen ve Bu Kazaya Gönderilen Evrakın Hülâsa Kayıt Defteri	1290-1292	1873-1875	78
	18	Magosa'dan Gelen ve Bu Kazaya Gönderilen Evrakın Hülâsa Kayıt Defteri	1287-1290	1870-1873	58
	19		1292-1293	1875-1876	51
	20	Tuzla'dan Gelen ve Bu Kazaya Gönderilen Evrakın Hülâsa Kayıt Defteri	1293-1294	1876-1877	118
	21		1294-1295	1877-1878	106
	22	Rusûmat Nezâreti'ne Gönderilen ve Buradan Gelen Evrakın Hülâsa Kayıt Defteri	1285-1286	1868-1869	25
	23		1286-1289	1869-1872	24
	24	Kıbrıs Mutasarrıflığı'nın Sadâret ve Nezâretler ile Yaptığı Yazışmaları Hâvi Gelen-Giden Hülâsa Kayıt Defteri	1287-1290	1870-1873	146
	25 26 27 28	Kıbrıs Mutasarrıflığı'nın Nezâretler ile Yaptığı Yazışmaları Hâvi Gelen-Giden Hülâsa Kayıt Defteri	1290-1291 1291-1292 1292-1293 1293-1294	1873-1874 1874-1875 1875-1876 1876-1877	105 73 48 98
	29	Kıbrıs Mutasarrıflığı'nın Maliye Nezâreti ile Yaptığı Yazışmaları Hâvi Gelen-Giden Hülâsa Kayıt Defteri	1293-1294	1877-1878	60
	30	Kıbrıs Mutasarrıflığı'nın Meclis-i İdare Karar Defteri	1287-1293	1870-1876	195
	31		1293	1876	92
	32		1293-1294	1876-1877	77
	33		1294-1295	1877-1878	393
	34	Nezâret ve Büyük Dairelerden Gelen Yazılar ve Emirnâme-i Samîlerin Aynen Kaydına Mahsus Defter.	1276-1276	1859-1860	42
	35	Nezâretlere Gönderilen Mazbataların Aynen Kayıt Defteri	1286-1291	1869-1874	493
	36	Kıbrıs Mutasarrıflığı Tarafından Bâb-ı Âlî, ve Nezâretlere İrsal Kılınan Mazbataların Aynen Kaydına Mahsus Defter	1291-1292	1874-1875	84

Katalog No	Sıra No	DEFTERİN MAHİYETİ	TARİH		Sayfa Adedi
			Hicrî	Milâdî	
994	37	Telgraf Muhaberâtının Aynen ve Hülâsa Kayıt Defteri	1287-1289	1870-1872	36
	38	Cezâir-i Bahri Sefîd Vilayetine Gönderilen Mazbataların Kayıt Defteri	1286-1287	1869-1870	142
	39	Çeşitli Vilayetlere Gönderilen ve Buralardan Gelen Evrakın Hülâsa Kayıt Defteri	1293-1294	1876-1877	86

2. RUMELİ MÜFETTİŞLİĞİ DEFTERLERİ (TFR.1.d)

İstanbul dışındaki devlet dairelerinden gönderilen evraklar arasında Rumeli Müfettişliği evrakının önemli bir yeri vardır.

Rumeli Müfettişliği 1877-78 Osmanlı-Rus Muharebesi'nin ardından imzalanan ağır şartları hâvi Ayastefanos Anlaşması'nın tâdil edilmiş şekliyle kabul edilen Berlin Anlaşması gereğince özellikle Avusturya ve Rusya'nın müdahaleleri neticesinde tedricî olarak Kasım 1902'de tesis edilmiştir.

Daha önce Kosova, Manastır ve Selanik olmak üzere idarî, adlî, askerî ve malî sahalarda yapılması düşünülen ıslahat çalışmaları, daha sonra diğer civar vilayetler de dikkate alınarak Yanya, Edirne ve İşkodra'nın da ilâvesiyle Müfettişliğin yetki sahası altı vilayete çıkarılmıştır.

Sadâret'e bağlı olarak görev yapan Rumeli Müfettişliği, bazen Sadâret'i atlayarak doğrudan Saray'la yazışmalarda bulunmuş, fevkalâde görev ve yetkilerle donatılmış bir müessesedir. Bu yönü ile günümüzdeki Olağanüstü Hâl Bölgesi Valiliği'ne benzetilebilir. Müfettişliğin işlerinin daha kolay ve hızlı yürütülebilmesi için Sadâret'te dört kişiden oluşan bir komisyon bulunmakta idi.

Rumeli Müfettişliği evrakı içerisinde, belgelerin yanısıra 244 adet de defter tespit edilmiştir. 1319-1327/1901-1909 tarihlerini hâvi bu defterler, muhtelif mevzularda Sadâret ile Rumeli Müfettişliği'ne bağlı sancak ve kazalar arasındaki muhâberât kayıtlarını ihtiva etmektedir. Bu defterlerin tarihi ve muhteviyâtı aşağıdaki çizelgede zikredilmiştir:

Katalog No	FONUN KODU	TARİH		Defter Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî		
423	Rumeli Müfettişliği	1319-1327	1901-1909	244	Analitik Envanter

Sıra No	MUHTEVA	TARİH
1-4	Fihrist Defteri	1319-1326
5-11	Makâmât-ı Aliyye (Gelen)	1321-1327

Sıra No	MUHTEVA	TARİH
12-18	Makâmât-ı Aliyye (Giden)	1321-1327
19-25	Mâbeyn-i Hümâyûn Sadâret-i Uzmâ (Gelen)	1321-1327
26-35	Mâbeyn-i Hümâyûn Sadâret-i Uzmâ (Giden)	1321-1327
36	Müfettişlikler (Giden)	1326-1327
37-38	Müteferrika, Müşiriyet, Kumandanlıklar, Konsolos, Tüccar Vekilleri, Metropolitler, Sefâret-i Seniyye (Gelen-Giden)	1321-1321
39-41	Müşiriyet, Tensîkat ve Kumandanlıklar (Gelen-Giden)	1321-1324
42-43	Müşiriyet ve Kumandanlıklar (Gelen)	1323-1325
44-46	Müşiriyet (Gelen)	1325-1327
47-49	Müteferrika, Müşiriyyet, Kumandanlıklar, Metropolit, Konsolos, Tüccar Vekilleri, Sefâret-i Seniyye (Giden)	1321-1323
50-54	Müşiriyet ve Kumandanlıklar(Giden)	1321-1326
55-57	Müşiriyet (Giden)	1326-1327
58-65	Müşiriyet, Tensîkat ve Kumandanlıklar ve Corci Paşa'dan (Gelen)	1322-1327
66-70	Müşiriyet, Tensîkat ve Kumandanlıklar ve Corci Paşa'dan (Giden)	1323-1326
71-73	Sefâret, Konsolos, Metropolit, Tüccar Vekilleri (Gelen)	1324-1326
74-75	Vilayet-i Selâse (Giden)	1324-1326
76-89	Manastır (Gelen)	1321-1327
90-98	Manastır (Giden)	1321-1327
99-112	Selanik (Gelen)	1321-1327
113-119	Selanik (Giden)	1321-1327
120-133	Kosova (Gelen)	1321-1327
134-142	Kosova (Giden)	1321-1327
143-148	Yanya, Edirne, İşkodra (Gelen)	1321-1327
149-153	Yanya, Edirne, İşkodra (Giden)	1321-1326
154-155	Müteferrika (Gelen)	1326-1327
156-157	Müteferrika (Giden)	1326-1327
158-160	Rumeli Müfettişliği Aynen Kayıt Defteri	1321-1326
161-162	Teblîgât-ı Umumiye	1325-1327
163-164	Vilâyât-ı Selâse-i Şâhâne Vâridât ve Masârifât İcmâl Muvazeneleri	1325-1327
165-166	Vilâyât-ı Selâse-i Şâhâne Müfredât Muvâzenesi	1326
167	Vilâyât-ı Selâse-i Şâhâne Dahilinde Efrâd-ı Mülûkâne ile Çeteler Arasında Vukua Gelen Müsâdemât Defteri	1326-1326
168-171	Vilâyât-ı Selâse Hesâbât Defteri	1322-1325
172	Selanik Hesâbât Defteri	1323-1324
173	Manastır Hesâbât Defteri	1323-1324
174	Muhâsebât-ı Askeriye Defteri	1324
175	Selanik, Kosova, Manastır Vilayetlerinin 1325 Senesi Muvâzenelerine Müteallik Pusulalar	1325
176	Vilâyât-ı Selâse Dâhilinde Asâkir-i Şâhâne ile Bulgar, Rum, Sırp Çeteleri Arasında Vukubulan Müsâdemâtın İstatistiği	1320-1326
177	Vilâyât-ı Selâse-i Şâhâne Muhâkeme Cetvelleri	1325-1326

Sıra No	MUHTEVA	TARİH
178-180	Selanik Vilayetinde Tehaddüs Eden Havadisin İstatistiği	1320
181	Selanik Muhâkeme Cetvelleri	1326
182	Selanik Cerâim Defteri	1326-1328
183-184	Manastır Cerâim Defteri	1320-1325
185	Manastır Mahkeme Kayıt Defteri	1326-1327
186	Manastır Cerâim Defteri	1326-1327
187	Kosova Cerâim Defteri	1320-1326
188	Manastır ve Kosova Cerâim Defteri	1324-1325
189	Kosova Cerâim ve Mahkeme Cetvelleri	1326-1326
190	Kosova Cerâim Defteri	1325-1327
191	Selanik, Üsküp, Manastır Jandarma Alayı Heyet-i Erkânı ile Muhtelif Bölgelerdeki Askerî Birlikler Erkânı Kayıt Defteri	1323
192	Yol ve Köprü Yapımı, Proje ve Tahrirât-ı Keşif Müsveddeleri (Matbu)	1325
193	Hülâsa Defteri	1326-1326
194	Petriç Kazasının Taraf-ı Mükellefiyetinin Bakayâsını Mübeyyin Defter	1308-1323
195	İcra Edilen Devirlere Dair Kayıt Defteri	1333-1333
196	Esliha Tezkiresi Koçanı (Selanik)	1325
197	Rumeli Müfettişliği'nin Evrak ve Defterlerinin Kayıt Defteri	1320-1321
198	Nezâret, Vilayet ve Kazalara Yazılan Yazıların Hülâsa Kayıt Defterleri	1324
199	Edirne, Selanik, Manastır, Yanya, İşkodra, Kosova Vilayetlerine Yazılan Umum	1320-1321
200	Gazâ ve Tahliye Defteri	1314-1321
201	Rumeli Eyaleti'ne Bağlı Sancaklarda Mukim Yabancı Tebeanın İsimlerinin Kaydedildiği Defter	-
202	Diyarbakır Hapishânesi'nde Bulunan Bulgar Mahkûmlarından Afv-ı Âlîye Mazhar Olanlarının İsimlerini, Suçlarını ve Mahkûmiyetlerini Açıklayan Defter	1321-1322
203	Afv-ı Âlî-i Umumî Üzerine Manastır Merkez Mülhakât Hapishânesi'nden Salıverilen Şahısların İsim vesairesini Açıklayan Defter	1322
204	Rumeli Müfettişiği'nden Gelen Emir Üzerine Affedilen 23 Şahsın Suçlarını Mübeyyin Defter	1322
205	1322 Senesinde Şayan Buyurulan Afv-i Âlî Üzerine Selanik Merkezinde ve Mülhakât Hapishânelerinden Tahliye Edilen Eşhasın Esâmisini Mübeyyin Defter	1323
206	Afv-i Alîye Mazhariyetle Üsküp Hapishânesi'nden Tahliye Olunan Politik Mahkûmların Defteri	1321-1321
207-210	Zimmet Defteri	1323-1326
211	Manastır ve Selanik Posta Defteri	1321-1322
212	Selanik Posta Defteri	1322-1323
213-218	Manastır ve Selanik Posta Defteri	1323-1324
219-220	Müfettiş-i Umumî Müstediyât, Hususî Telgrafnâmeler	1321
221-226	İslâm Ahalinin Arzuhâl Defteri	1321-1327
227-232	Hıristiyan Ahalinin Arzuhal Defteri	1321-1327

Sıra No	MUHTEVA	TARİH
233-239	Telgraf Arzuhal Defteri	1323-1327
75/1 75/2	Vilâyât-ı Selâse (Giden)	1326 1327
86/1	Manastır (Gelen)	1326
153/1	Yanya, Edirne, İşkodra (Giden)	1326
153/2	Yanya, Edirne, İşkodra, Sefâret (Giden)	1327

VI. DİĞER DEFTER TASNİFLERİ

A. KÂMİL KEPECİ TASNİFİ DEFTERLERİ (KK.D)

Arşiv görevlilerinden Kâmil Kepeci*nin başkanlığında bir heyet tarafından yapılan *Kâmil Kepeci Tasnifi*, çoğu maliye kalemlerine ait defterlerden meydana gelir. Ayrıca bu tasnifte Divan-ı Hümâyûn kalemlerine ve Bâb-ı Âsafî'ye ait defterler de yer almaktadır. Defterler ait oldukları kalemler göz önünde bulundurularak tasnif edilmişlerdir.

Bu fonda muhtelif kalemlere ait 873-1296 / M.1468-1879 seneleri arasındaki kayıtları ihtiva eden 6.698 defter bulunmaktadır.

Katalog No	DEFTER GRUBUNUN ADI	TARİH		Defter Adedi
		Hicrî	Milâdî	
986	Bâb-ı Âlî Mektubî-i Sadr-ı Âlî Kalemi	1186-1228	1772-1813	39
	Sadâret Mektubî Kalemi	1108-1204	1696-1789	7
	Sadâret Kethüdâlığı Kâtibi	1150-1255	1737-1839	14
	Âmedî Kalemi Odası	948-1258	1541-1842	19
	Divan-ı Hümâyûn Ahkâm Defterleri	927-1168	1520-1754	15
	Divan-ı Hümâyûn Divan Kalemi	971-1275	1563-1761	119
	Divan-ı Hümâyûn Nişan Kalemi	1078-1287	1667-1870	29
	Divan-ı Hümâyûn Ruûs Kalemi	953-1237	1546-1821	80
	Divan-ı Hümâyûn Ruûs Kalemi (B)	983-1273	1575-1856	24
	Divan-ı Hümâyûn Ruûs Kalemi (C)	1105-1246	1693-1830	3
	Divan-ı Hümâyûn Tahvil Kalemi	921-1279	1515-1862	405
	Divan-ı Hümâyûn Tahvil Kalemi (B)	904-1189	1498-1775	6
	Teşrifatçılık	955-1241	1548-1825	19
	Teşrifat Kalemi (B)	988-1194	1580-1780	16
	Çavuşbaşı	955-1116	1548-1704	2
	Başbakıkulu	1216-1235	1801-1819	3
	Sadâret Müteferrik Defterleri	1184-1269	1770-1852	11

---

* **Kâmil kepecioğlu** (Gebze 1877-İstanbul 5 Ekim 1952): Hanyalı Kâmil Bey'in oğlu olan Kâmil Kepecioğlu 13 Mart 1894 tarihinde Harbiye Mektebi'ne girmiştir.

9 Ocak 1902'de mülâzım olarak orduya intisap eden Kâmil Kepecioğlu, 1934'de piyade binbaşısı iken yaş haddinden emekliye ayrılmıştır.

29 Mayıs 1912'de İtalyan Harbi'ne, 17 Ekim 1912'de Balkan Harbi'ne, 25 Temmuz 1919-23 Ağustos 1923 yılları arasında İstiklal Harbi'ne katılmıştır.

Kâmil Kepecioğlu, 22 Temmuz 1924'de Başvekalet Arşivi'ne girmiş ve Tasnif Heyeti'nde çalışmıştır.

Bursa Şer'iye Kütüğü'nü yayınlayan, Bursa Halkevi tarafından bazı risaleleri neşredilen Kâmil Kepecioğlu'nun "Deniz Tarihi Tasnif Heyeti Eski Başkanı" unvanıyla kaleme aldığı ve 1952'de Tan Matbaası'nda basılan 416 Sayfalık "*Tarih Lügatı*" adlı önemli bir eseri de mevcuttur.

Katalog No	DEFTER GRUBUNUN ADI	TARİH		Defter Adedi
		Hicrî	Milâdî	
986	Muhtelif	968-1291	1560-1874	149
	Büyük Ruznamçe Kalemi Hazine	936-1255	1529 1839	21
	Büyük Ruznamçe Kalemi Hazine (A)	1115-1203	1703-1788	33
	Büyük Ruznamçe Kalemi Hazine (B)	1106-1224	1694-1809	65
	Büyük Ruznamçe Kalemi Hazine (C)	1031-1170	1621-1756	49
	Büyük Ruznamçe Kalemi Hazine (D)	1038-1259	1628-1843	14
	Büyük Ruznamçe Kalemi Hazine (A)	1031-1180	1621-1766	71
	Büyük Ruznamçe Kalemi Hazine (B)	932-1085	1525-1674	100
	Büyük Ruznamçe Kalemi Hazine (C)	940-1173	1533-1759	240
	Büyük Ruznamçe Kalemi Hazine (D)	1034-1103	1624-1691	18
	Başmuhasebe (B)	990-1255	1582-1839	19
	Başmuhasebe Kalemi	961-1254	1553-1838	128
	Başmuhasebe Kalemi Mâlikâne Halifesi	1168-1210	1754-1795	2
	Başmuhasebe Kalemi Zimmet Halifesi	887-1255	1482-1839	24
	Başmuhasebe Muhallefât Kalemi (B)	1021-1251	1612-1835	8
	Sergi Kalemi	1204-1250	1739-1834	8
	Muhallefât, Beytü'l-mâl	955-1251	1548-1835	34
	Evâmir-i Maliye Kalemi	1053-1203	1643-1788	72
	Evâmir-i Maliye Kalemi'ne Tâbi Piskopos Mukâtaası	1051-1178	1641-1764	39
	Mevkufât Kalemi	900-1112 1256-1199	1494-1700 1840-1784	446 69
	Mevkufât Kalemi Ganem Kitâbeti	980-1265	1572-1848	164
	Haslar Mukâtaası	963-1247	1555-1831	138
	Haslar Mukâtaası (B)	1115-1242	1703-1826	8
	Piyade Mukâbelesi	987-1248	1579-1832	68
	Haremeyn Muhasebesi	905-1255	1499-1839	59
	Haremeyn Muhasebesi (B)	1012-1291	1603-1874	13
	Haremeyn Mukâtaası	884-1280	1479-1863	44
	Haremeyn Mukâtaası (B)	1080-1275	1669-1858	3
	Küçük Evkâf Kalemi	1284-1284	1867-1867	3
	Küçük Ruznamçe Kalemi	1013-1219	1604-1804	110
	Cizye Muhasebesi Kalemi (A)	1101-1195	1689-1781	15
	Cizye Muhasebesi Kalemi (B)	958-1264	1551-1847	277
	Cizye Muhasebesi Kalemi (C)	995-1279	1586-1862	117
	Cizye Muhasebesi Kalemi (D)	1127-1261	1715-1845	9
	Anadolu Muhasebesi	1084-1282	1673-1865	130
	Anadolu Muhasebesi (B)	1115-1259	1703-1843	20
	Anadolu Muhasebesi İstanbul Gümrüğü	1101-1256	1689-1840	128
	Anadolu Muhasebesi Bursa Mizân-ı Harîri	1116-1254	1704-1838	66

Katalog No	DEFTER GRUBUNUN ADI	TARİH		Defter Adedi
		Hicrî	Milâdî	
986	Anadolu Muhasebesi Edirne Gümrüğü	1152-1229	1739-1814	31
	Anadolu Muhasebesi Tütün	1102-1275	1690-1858	53
	Kahve Rusûmu	1109-1253	1697-1837	67
	Süvari Mukâbelesi	1103-1264	1691-1848	38
	Sipahi ve Silâhdar Kalemleri	974-1195	1566-1781	14
	Tophâne ve Topçular	1242-1265	1826-1848	87
	Büyük Kale (A)	893-1277	1487-1860	150
	Büyük Kale (B)	892-1238	1846-1822	102
	Küçük Kale Kalemi	1124-1286	1712-1869	11
	Başmukâtaa Kalemi	895-1266	1489-1189	168
	Başmukâtaa Kalemi (B)	988-1269	1580-1852	10
	Maden Kalemi	997-1234	1588-1818	39
	Maden Kalemi İstanbul Gümrüğü	1012-1258	1603-1842	32
	Gümrükler	1084-1268	1673-1851	31
	Bursa Mukâtaası Kalemi	1003-1204	1594-1789	6
	Kefe ve Avlonya Mukâtaası Kalemleri	892-1201	1846-1786	6
	Eshâm Muhasebesi	1189-1281	1775-1864	169
	Eshâm Muhasebesi (B)	1202-1281	1787-1864	30
	Zecriye	980-1277	1572-1860	46
	Arpa Emâneti	1061-1242	1650-1826	36
	Zahire Hazinesi	1145-1272	1732-1855	31
	Salyâne Kalemi	1063-1194	1652-1780	24
	Mahlûlât Kalemi	1078-1283	1667-1866	5
	Darphâne	1103-1261	1691-1845	12
	Tersâne Emâneti (Bahriye)	936-1266	1529-1849	142
	Muhassıllık	1245-1296	1829-1879	97
	Vâridât Muhasebeciliği (A)	1234-1262	1818-1846	149
	Vâridât Muhasebeciliği (B)	1257-1261	1841-1845	66
	Masârifât Muhasebesi	1144-1288	1731-1871	129
	Cerîde Muhasebesi, Evrak-ı Nakdiye ve Damgalı Varaka-i Sahiha Defterleri	1256-1281	1840-1864	62
	Nüfus Defterleri	1106-1269	1694-1852	303
	Yeniçeri Efendisi	919-1239	1513-1823	61
	Yeniçeri Efendisi (B)	1101-1239	1689-1823	39
	Baruthâne	1129-1257	1716-1841	24
	Muhtelif Askerî Defterleri	1007-1258	1598-1842	53
	Askerî İâne Defteri	1231-1280	1815-1863	35
	Askerî	1241-1278	1825-1861	245
	Zaptiye	1256-1280	1840-1863	51

Katalog No	DEFTER GRUBUNUN ADI	TARİH		Defter Adedi
		Hicrî	Milâdî	
986	Saray Masraf-ı Şehriyâri ve Harc-ı Hâssa	895-1264	1489-1847	61
	Saray Has Bahçe	883-1247	1478-1831	16
	Saray Çakırcı ve Şahinci	1007-1234	1598-1818	8
	Saray Has Ahuru	914-1227	1508-1812	46
	Saray Ehli Sanat	1169-1205	1755-1790	12
	Saray Tâyinât	1079-1258	1668-1842	34
	Saray-ı Hümâyûn Matbah-ı Âmire ve Kiler	873-1268	1468-1851	110
	Saray Odun Anbarı	1103-1250	1691-1834	7
	Saray, Sarayın muhtelif defterleri	1093-1260	1682-1844	10
	Saray Kasabbaşılık	1106-1260	1694-1844	13
	Müteferrik Defterler	903-1274	1497-1857	90

B. MALİYE'DEN MÜDEVVER DEFTERLER TASNİFİ (MAD.D)

Maliye Bakanlığı'ndan 1945 yılında yığın hâlinde devralınan 26.000'e yakın defterin tasnifidir. Muhtelif Maliye kalemlerine ait defterler olduğu gibi, arazi tahriri, saray, yeniçeri, mevâcip vs. gibi diğer cins defterleri de ihtiva etmektedir.

Tasnif yapılırken önce eski harflerle her defterin üç nüsha fişi çıkarılmış ve fişler kronolojik, numara sırası ve konularına göre olmak üzere üç grup hâlinde kutulara yerleştirilerek araştırmacıların istifadesine sunulmuştur. Bunlardan konu başlıkları ihtiva edenlerin listesi aşağıda verilmiştir. Defterler, 830/1427 yılında başlayıp 1346/1927 yılına kadar gelir. Tasnifteki son defterin sıra numarası 23.138'dir.

Katalog No	FONUN KODU	TARİH		Defter Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî		
122-146	Maliyeden Müdevver Defterler	830-1346	1427-1927	23.138	Analitik Envanter

Kataloglarda yer alan defterlerin konu başlıkları ve ihtiva ettikleri yıllar aşağıda verilmiştir.

MALİYEDEN MÜDEVVER DEFTERLER'İN KONU BAŞLIKLARI CETVELİ

Sıra No	DEFTERLERİN KONU BAŞLIKLARI	İhtiva Ettiği Yıllar
1	Cebelü Bedeliyeleri	1035-1281
2	Tevziat-ı Arpa, Odun, Elbise vesaire	1023-1227
3	Tahrir-i Emlâk ve Satış	883-1295
4	Emlâk ve Emvâl	1099-1259
5	İnşaat ve Tamirat	1003-1264
6	Tahvilât	1001-1274
7	Anadolu Piyadeleri ve Yayaları	859-927
8	Timar ve Zeâmet	847-1311

Sıra No	DEFTERLERİN KONU BAŞLIKLARI	İhtiva Ettiği Yıllar
9	Bakâya Tahsili	989-1287
10	Tahrirât ve Telgraf	1278-1297
11	Defter-i Köhne Evkâf	-
12	Bedel-i Mekâri	1045
13	Evkâf	936-1299
14	Esamî (Tulumbacı vesairenin)	929-1243
15	İcmâl, Haslar	1000-1307
16	Kuyûd-ı Ahkâm-ı Emlâk ve Mülknâmeler	1013-1278
17	Çavuşân	1084
18	Sıhhiye ve Karantina Nezâreti	1254-1255
19	Taâmiyye	1028-1255
20	Mevkufâtın Ahkâmı	1182-1189
21	Hasılât	1254
22	Bedel ve Zahire-i Sürsat	1071-1224
23	Menzil ve Ref'-i Bedel-i Menzil ve Posta	1070-1259
24	Muhallefât	999-1259
25	Kuyûd-ı Ahkâm-ı Muhallefât	1202-1260
26	Askeriyenin Yoklama ve Terhisi	973-1296
27	Voynugân	920-1122
28	Hademe-i Hayrât Vezâifi	980-1304
29	Müfredât	1015-1267
30	Müşâherehorân	1045-1139
31	Mahsulât	1068-1170
32	Muhasebe ve Ruznamçe	1001-1281
33	Mufassal Haslar (Bosna Livasının)	861-1254
34	Mücmel Has (Trablusşam'ın)	882-1092
35	Mütekaidîn ve Duâgûyân	1028-1329
36	Zahire Mübayaât ve Sermaye ve Masârifât	1071-1251
37	Ulûfe	998-1153
38	Surre	1077-1293
39	Maaş ve Salyâne ve Aylık	1034-1314
40	Zemistâni	1010-1090
41	Ahyolu Memlehası	954
42	Rusûm ve Harc-ı Berat, Tecdîd-i Berat ve Ahkâm-ı Şikâyet	1053-1326
43	Haslar	1022-1247
44	Celebkeşân-ı Ağnâm	975-1274
45	Muaccelât	1130-1255
46	Kanun ve Nizâm-ı Esnaf	1202-1259
47	Mücrimlerin Cezası	1140
48	Askeriyenin Tasarrufu	1136
49	Mevâcib	969-1251

Sıra No	DEFTERLERİN KONU BAŞLIKLARI	İhtiva Ettiği Yıllar
50	Mukataât	970-1259
51	Beşlüyân Ağalığı	1073
52	Rusûm-ı Eflâkân	1012
53	Evrak ve Jurnal Kayıt	1276-1321
54	Tevkifât	1301
55	Muhasebenin Varidât ve Masârifâtı	954-1274
56	Mahlûlât	1035-1298
57	Mukarrerât-ı Umumiye ve Hüccet	1257-1325
58	Gedik (Tütün Satan Dükkânlar)	1196-1279
59	İâne-i Umumiye ve İmdâd-ı Seferiye	-
60	Evrak-ı Nakdiyyenin İptali	1234-1296
61	İhtisab Resmi	1252-1259
62	Asâr-ı İltizam ve Emaneten İdare	1233-1342
63	Ekmekçi, Değirmenci, Furuncu Esnafı	1142-1262
64	Ocaklık	1098-1245
65	Emlâk ve Çiftlikât-ı Hümâyûn	1249-1250
66	Deve ve Ester İtası (Sefer için)	-
67	Dönüm-i Bâğân	1200
68	Hazine'nin Matlubâtı ve Mansûrenin İcmâli	1015-1283
69	Istabl-ı Âmire	969-1255
70	Sarayların Müstahdemîn ve Gılmânân ve Acemiyân Defteri	1000-1296
71	Derbentlerin Muhafazası	1234
72	Baştine ve Zevâidi	-
73	Kuyudât-ı Melbûsât	1253-1260
74	Vüzerâ ve Mîrimîran Esâmisi	1137-1213
75	Müsvedde-i Rusûm-ı Berevât	1014-1280
76	Tediyât-ı Mecbûre ve Zahire Navlı	1291-1305
77	Havâlât, Tediyât, Masârifât	1255-1306
78	Tahsisât, Tevkifât, Tediyât	1250-1309
79	Ücûrât	1050-1255
80	Evrakın Hülâsa Kaydı (Malî Umûrda)	1271-1290
81	Fihrist-i Kütübhâne, Maaşât ve Masârifât	1252-1297
82	Masârifât ve Kuyud-ı Muafiyât	1243-1346
83	Suretler (Maaşların Tesviyesi için)	1082-1295
84	Mazbatalar (Matlubâtın Tahsili ve Zimemâtın Tesviyesi İçin)	1257-1285
85	Müskirât Rusûmu	1216-1255
86	İstikrazât	969-1296
87	Muvâzene-i Umumiyye	1265-1297
88	Mensuhât	1227
89	Makbuzât	990-1311
90	Sergi	1270-1304

Sıra No	DEFTERLERİN KONU BAŞLIKLARI	İhtiva Ettiği Yıllar
91	Malikâne	1072-1280
92	Yâve	1102
93	Temessükât	1210-1257
94	Kürekçiyân	1077
95	Kırtasiye	1279-1282
96	Taksit Tertibi	1246
97	Maliye Bütçesi	1246-1293
98	Kambiyo, Banka, Şirketler	1267-1294
99	Şahinciler, Doğancılar, Bazdârân	1250-1252
100	Mektûbât-ı Resmiyye	1229-1341
101	Koru-i Hümâyûn	1157
102	Kâimeler, Sadâret Emri	1247
103	Tahrir-i Nüfus vesaire	1259-1298
104	Evrak-ı Sahîha	1286-1298
105	Askeriyenin Mürettebât-ı Seferiye Efradı	1243
106	Arabacılar (Sefer için)	1086
107	Bargirân-ı Öküz, Mübayaât	1080-1157
108	Sarayların Mefruşatı ve Tamiratı	1092
109	Humbaracı, Lağımcı, Zimemât	1245-1257
110	Keşf	1146
111	Serdengeçtiler	1185
112	Hikâyât ve Makalât-ı Müntehabe ve Şiir	1311
113	Âdet-i ağnâm ve Mirî Ağnâm	973-1268
114	Muhassesât	1280-1311
115	Emanet ve Düyûn-ı Atika	1241-1296
116	Mevkufât ve Hazine-i Mansûre	1241-1293
117	Nakden Tezâkir-i Berevât	1241-1255
118	Rusûm-ı Damga vesaire	955-1255
119	Tahsilat	1051-1342
120	Darphâne,Tediye ve Mübadele ve Meskûkât	1295-1296
121	Mevcud-ı Hazine	1255-1299
122	Sefâin Navlı	1126-1128
123	Asâkir-i Muntazama Nakli ve İmdadiye	1001-1255
124	Mezbaha	1253-1274
125	Tevziât, Halka ve Muhacire Yardım	1232-1297
126	Bedelât-ı Askeriyye, Bahriye	1014-1317
127	Eşkiya, Isparta Kazalarından Müsadere Edilmiş Esliha	1052-1157
128	Atiyye ve Sadaka	1084-1294
129	Füruht (Muhtelif Mukâtaa Mültezimlerine)	1018-1025
130	Elçiler ve Maiyetindekiler	982-1294
131	Kuyûd-ı Zimemât ve Emvâl-i Mukataât	1241-1255

Sıra No	DEFTERLERİN KONU BAŞLIKLARI	İhtiva Ettiği Yıllar
132	Kahve, Tütün, Enfiye, Tahmis	1203-1260
133	Varidât ve Masârifât-ı Yevmiye	1079-1321
134	Kale Müstahfizânı vesairenin Tatbik Mühürleri	1159-1271
135	Müteferrikalar	1068-1324
136	Veresât ve Tereke Eşyası ve Beytülmal-i Muhallefât	1055-1281
137	Eşkinciyân	912-1260
138	Matbah-ı Âmire ve Mühimmâtı	977-1268
139	Kereste ve Hatab	1055-1254
140	Maden ve Güherçile	1115-1144
141	Maktuât	1021-1251
142	Haraç Tezkireleri	954-1343
143	Sâdât	1143-1144
144	İstanbul, Erzurum vesaire Gümrüğü	1073-1287
145	İydiyye ve Hedâyâ	1146-1159
146	Varidat ve Masârifât	1263-1341
147	İrsaliye	1022-1298
148	Para ve Eşya (Zimmet Mukabili Alınan)	1052-1327
149	Evrak-ı Nakdiye Faizleri	1267-1278
150	Hil‘at	1046-1253
151	Tersane	1223-1281
152	İştirâ (Askerler için Zahire vesaire)	1079-1104
153	Bedel-i Beldârân	1076-1110
154	Drama Çeltik Kayıtları	1112-1284
155	Neferât-ı Kıla‘ ve Gılman	1004-1292
156	Rütbe, Nişan Harçları	1012-1297
157	Teslimât (Zeytin Yağı)	1082-1271
158	Aşâirin İskânı	1077-1244
159	Menzillere ve Memurîne Zahire Tevzîi	1043-1283
160	Muhasebe	938-1342
161	İrâd ve Masraf	1008-1297
162	Eshâm	1207-1309
163	Tezâkir-i Ahkâm-ı Şikâyet	1037-1275
164	Maâşât ve Masârifât-ı Yevmiyye	1248-1327
165	Kilâr-ı Âmire için Zahire Mübâyaası	1037-1168
166	Müsellemân	974-1053
167	Bisat ve Raht	1127-1240
168	Yörükân Cemaati ve Evlâd-ı Fatihân	981-1245
169	Baruthâne	1116-1260
170	Bir Vezirin Matbah Masrafı ve Hususî Hesapları	1126-1241
171	Bahşiş ve İn‘amât	1107-1192
172	Donanmaya Gönderilen Yeniçeriler	917-1192

Sıra No	DEFTERLERİN KONU BAŞLIKLARI	İhtiva Ettiği Yıllar
173	Takvim-i Vekâyi Tevziatı	1247-1256
174	Erkâm-ı Varidât ve Masârifât	1012-1149
175	Tevcihât ve İbtida Tezkiresi	1017-1280
176	Taahhüdât ve Kefâlet Senedâtı	1104-1259
177	Poliçe, Nükûd, Havale	1242-1304
178	Memurîn-i Münfasıla-i Maliye ve Harcırah	1295
179	Kaza ve Kurâ Esâmisini Hâvi Teşkilat ve İrtibat	1285
180	Desîse	1128
181	Mekâricilere Verilen Ücretler	1098
182	Kirpas Tevziatı	1010-1013
183	Hüküm ve Mâruzât	-
184	Macar Mültecilerin Mürettebatı	-
185	Evâmir-i Maliye Takrirlerini Buyruldular	-
186	Zimmet	1100-1297
187	Bedel-i Nüzül	932-1253
188	Gönüllüyân Mevâcibi	1005-1258
189	Sefer-i Hümâyûna Giden Gönüllüyânın Mevâcibi	998-1199
190	Kayıdlıyânın Mevâcibi	1095-1219
191	Sarayın Mehterân ve Alem Cemaatinin Mevâcibi	-
192	Saray Yeniçerileri	-
193	Yeniçerilerin Tahsilât ve Tenzilâtı	-
194	Evrak ve Tahrirât Müsveddeleri	1007-1317
195	Ahkâm	973-1286
196	Mukataât, Bedel-i İltizam	1012-1272
197	İrâd-ı Cedîd Hazinesi	1207-1214
198	Yeniçerilerin ve Yamakların Mevâcibi	-
199	Kale Müstahfizânı Yeniçerilerin Mevâcibi	-
200	Ahkâm-ı Maliye	984-1289
201	Mühimmât-ı Tophâne ve Top ve Yuvalak Dökümleri	1012-1278
202	Fermân ve Nişân-ı Hümâyûn	-
203	İcmâl-i Muhasebe	986-1286
204	Cebehâne	1009
205	Bayrakdarların Mevâcibi	1184-1189
206	Muhtâcînin Mevâcibi	1069-1282
207	Üsküdar'ın Hudûd-ı Arazisi	-
208	Techiz ve Tekfin Masrafı	1095
209	Mahbûsîn	1097
210	Şikâr-ı Hümâyûn Masrafı	1092
211	Temettuât (Haslar Karyesi Emlâkleri)	-
212	Sarayların Erzakı, Anbar-ı Âmire	-
213	Teberrûât	1212

Sıra No	DEFTERLERİN KONU BAŞLIKLARI	İhtiva Ettiği Yıllar
214	Kırkçeşme Suyu'nun Tevziâtı	1249
215	Avarızhâneler	1019-1256
216	İlmühaber	1212-1303
217	Varidât, Hazine, Darbhâne, Mansûre, Vergi	955-1293
218	Cizye-i Gebrân, İspençe ve Ziyadeleri	911-1273
219	Hums-ı Şer'î, Sıbyan ve Mütekaidîn Tüccar	1256-1260
220	Tayinat ve Erzak	1009-1280

İKİNCİ BÖLÜM

BELGE TASNİFLERİ

I. DİVÂN-I HÜMÂYÛN, BÂB-I ÂSAFÎ VE DEFTERHÂNE-İ ÂMİRE BELGELERİ

Tanzimat öncesi merkez teşkilatının büyük daireleri olan Divan-ı Hümâyûn ve Bâb-ı Âsafî'nin günümüze intikal eden belgeler, 7 ayrı fonda tasnif edilmişlerdir. Bunlardan sadece biri muntazam olarak Tanzimat öncesi döneme ait olan belge serilerini ihtiva etmektedir. Diğerleri ise Tanzimat öncesi ve sonrası dönemlerin tamamına ait belgeleri kapsamaktadır. Bunlar sırası ile:

Birinci fon; 976 ve 977 numaralı kataloglarda kaydedilen belge fonları olup, Tanzimat öncesi dönemi kapsarlar.

İkinci fon; Ali Emirî Tasnifi (54 cilt katalog),

Üçüncü fon; İbnülemin Tasnifi (30 cilt katalog),

Dördüncü fon; M. Cevdet Tasnifi (87 cilt katalog),

Beşinci fon; Hatt-ı Hümâyûn Tasnifi (30 cilt katalog),

Altıncı fon; Müzehhep Fermanlar Tasnifi (1 cilt katalog),

Yedinci fon; Muâhedeler Tasnifi (1 cilt katalog).

A. DİVÂN-I HÜMÂYÛN VE BÂB-I ÂSAFÎ BELGELERİ

Osmanlı Merkez Teşkilatı'nın 1255/1839 tarihinden önceki evrakından Divan-ı Hümâyûn ve daha sonra Bâb-ı Âsafî kalemlerine ait evrak, Dosya Usulü tasnife tâbi tutularak araştırma hizmetlerine sunulmuştur.

Dosya Usulü tasnife ait belgeler 976 ve 977 numaralı 2 katalogda toplanmıştır. Aşağıdaki çizelgede görüleceği üzere 1-13 sıra numaralarda kayıtlı bulunan seriler 1. ciltte, 14-25 sıra numaradaki seriler ise 2. ciltte toplanmıştır.

1. DİVÂN (BEYLİKÇİ) KALEMİ VE BAĞLI BİRİMLERİNE AİT BELGELER (A.DVN)

a. Divan (Beylikçi) Kalemi Belgeleri

Divan Kalemi olarak ayrılan belgeler, zahire rusûmunun toplanması, mülk dâvası, alacak tahsili, vergi toplanması, timar tevcihi, eşya ve zahire nakli, halkın çeşitli konulardaki arzları, vezir, beylerbeyi, vali, kadı, mutasarrıf vesaireye yazılan hükümler ve emirler, taşrada bulunan vezir, beylerbeyi, vali vesair görevliler tarafından Divan'a gönderilen muhtelif konuları hâvi mektuplardır.

Divan Kalemi dosya usûlüne göre tasnif edilmiştir. Bu fondaki belgeler, 976 numaralı *Bâb-ı Âsafî Divan-ı Hümâyûn Kalemi ve Ek Kodları Kataloğu*'nda yer almaktadır. Katalog 25 adet ek kodu ihtiva etmektedir.

Katalog No	KODU	TARİH		Vesika Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî		
976	A.DVN	880-1255	1475-1839	252813	DES

b. Askerî Ruznamçe Belgeleri (A.DVN.ARZ)

Bu kalemde iki dosya içinde 1100-1253/1689-1837 yılları arasına ait 303 vesika mevcuttur.

Katalog No	KODU	TARİH		Vesika Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî		
976	A.DVN.ARZ	1100-1253	1689-1837	303	DES

c. Düvel-i Ecnebiye Belgeleri (A.DVN.DVE)

Osmanlı Devleti ile yabancı devletler arasında cereyan eden muameleleri yürüten kalemdir.

Bu kaleme ait belgelerin tasnifinde her devlete bir numara verilmiş, belgeler bu numara altında toplanarak kendi arasında kronolojik sıraya konmuştur.

Katalog No	KODU	TARİH		Vesika Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî		
976	A.DVN.DVE	1078-1255	1667-1839	61.037	DES

d. Gayrimüslimler Dinî ve Hayrî İşler Kalemi Belgeleri (A.DVN.KLS)

Divan Kalemi'nde, kiliseler ile ilgili belgeler bir arada bulunması gayesiyle ek kod tespit edilmiş ve belgeler bu kod altında toplanmıştır.

Osmanlı toprakları dahilinde bulunan kiliselerin gelirleri, tamir ve bakım ile yeniden yapımlarının takip ve müşâhede altında tutulması, sû-i hali görülen erbâb-ı kilisenin müşâhede altında tutulması, gayrimüslim cemaatlere ait okul, yetimhâne gibi müesseselere ruhsat verilmesi, tamirleri ve bu müesseselerin ihtiyaçları ile ilgili sair kayıtlar burada tutulurdu.

Katalog No	KODU	TARİH		Vesika Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî		
976	A.DVN.KLS	1100-1255	1689-1839	415	DES

e. Kalebend Kalemi Belgeleri (A.DVN.KLB)

Bu kalemdeki belgeler kalebendlik cezasına mahkûm edilenlerle alâkalı kayıtları ihtiva etmektedir.

Katalog No	KODU	TARİH		Vesika Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî		
976	A.DVN.KLB	1125-1255	1713-1839	17560	DES

f. Kıbrıs Mühimme Kısmı Belgeleri (A.DVN.KBM)

Divan Kalemi evrakının arasından Kıbrıs'a ait belgelerin çıkarılmasıyla teşekkül ettirilen Kıbrıs Mühimmesi, onyedinci ve XVIII. yüzyıl Kıbrıs ictimaî ve iktisadî tarihi ile alâkalı kayıtları ihtiva eder.

Katalog No	KODU	TARİH		Vesika Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî		
976	A.DVN.KBM	(1115) - 1206	1703-1791	62	DES

g. Kıbrıs Şikâyeti Kısmı Belgeleri (A.DVN.KBŞ)

Kıbrıs adasında mahallî konularla ilgili şikâyetleri ihtiva eden arz, mahzar ve arzuhaller bu kod başlığı altında toplanmıştır.

Katalog No	KODU	TARİH		Vesika Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî		
976	A.DVN.KBŞ	1150-1206	1737-1791	60	DES

h. Kırım Hanlığı Kalemi Belgeleri (A.DVN.KRM)

Divan Kalemi'nin ek kodu olarak ayrılan Kırım Hanlığı A.DVN.KRM kodunda özellikle XVIII. yüzyıla ait Kırım vesikaları bulunmaktadır. Bu kodda bulunan evraklar, Rusya'nın Kırım'ı ele geçirmek için yaptığı siyasî oyunlarla ilgili yazılmış olan mektuplar ile Osmanlı Devleti'nin Kırım Hanları'na göndermiş olduğu hüküm ve emr-i âlî suretlerini ihtiva etmektedir.

Katalog No	KODU	TARİH		Vesika Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî		
976	A.DVN.KRM	1164-1206	1751-1791	209	DES

ı. Mühimme Kalemi Belgeleri (A.DVN.MHM)

Divan-ı Hümâyûn'da görüşülen meseleler diğer kalemlere havâle edilirken konuları ve ehemmiyet dereceleri göz önünde bulundurulurdu. Birinci ve ikinci derecede ehemmiyetli olan konulara ait işlemler Divan (Beylikçi) Kalemi'ne havale edilirdi. Şayet Divan-ı Hümâyûn'da görüşülüp karara bağlanan bir mesele için "mühim" kaydı konulursa işlemlerin yapılması için mühimme yazan anlamında "Mühimme-nüvis" denilen kâtiplere havâle olunurdu. Yazılacak konu çok önemli ise, Beylikçi ya bizzat kendisi yazar veya kâtibi odasına çağırarak kontrolü altında yazdırırdı.

Daha az ehemmiyeti hâiz konular ise kalem odasında "kesedâr"ların (kalem müdürleri) kontrolünde yazılırdı.

30 Ocak 1792'ye kadar Divan Kalemi bu şekilde çalışmalarını sürdürmüştür. Bu tarihte çıkarılan bir nizamnâme ile Divan kalemleri ayrı odalara taşınmışlardır. Zira bir kalemde görüşülen mesele hakkında diğer kalem mensupları da bilgi sahibi oluyor; devletin siyasî, idarî vesair işlerinin gizli tutulması ve yapılan işlerin sadece alâkalıları tarafından bilinmesi ilkesi çoğu kez ihlal ediliyordu. Yerli ve yabancı şahıslar da görerek veya işiterek mahrem mevzulara vâkıf olabiliyorlardı.

Mühimme-nüvisler için kurulan bu yeni odalara "Mühimme Odası" ismi verilmiş başlarına "Kesedarlar" tayin edilmiştir. Kesedarlar öteden beri kalemlerin başlarında bulunageldiğinden Mühimme Odası'na da "Mühimme Kalemi" denilmesi uygun görülmüştür.

Katalog No	KODU	TARİH		Vesika Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî		
976	A.DVN.MHM	1152-1207	1739-1792	69.363	DES

j. Mısır Valiliği Kısmı Belgeleri (A.DVN.MSR)

1517'de Osmanlı Devleti hâkimiyetine giren Mısır, bulunduğu stratejik ve ekonomik konum münasebetiyle Osmanlı Devleti'nin iç politikasında vazgeçilmez bir yere sahiptir.

Bu konumu sebebi ile Divan Kalemi'nde Mısır'a ait evrak bir araya getirilerek A.DVN.MSR kodu altında toplanmıştır. Bunlar genellikle şu konuları ihtiva etmektedir: Mısır'daki vakıflarla ilgili meselelerle alâkalı evrak; Devletin en büyük gelir kaynaklarından olan "Mısır irsaliyesi" hakkında yazılan hükm-i şerif ve fermanlar; mukaddes bölgelerdeki hizmetler, Mısır'ın iç işlerindeki ihtilâf ve kargaşalıklara ait evrak.

Katalog No	KODU	TARİH		Vesika Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî		
976	A.DVN.MSR	1100-1207	1689-1792	927	DES

k. Nâme-i Hümâyûn Kısmı Belgeleri (A.DVN.NHM)

976 numaralı *Bâb-ı Âsafî Divan-ı Hümâyûn Kalemi ve Ek Kodları Kataloğu*'nda 1100-1207/1699-1792 yılları arasındaki kayıtlara ait 83 adet Nâme-i Hümâyûn Kalemi belgesi bulunmaktadır.

Katalog No	KODU	TARİH		Vesika Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî		
976	A.DVN.NMH	1110-1255	1699-1839	194	DES

l. Şikâyet Kalemi Belgeleri (A.DVN.ŞKT)

Şikâyet belgelerinin konuları genellikle ilgililerin uğradığı bir zarar ve haksızlığı dile getiren arz, arz-ı hal veya arz-ı mahzarlardı.

976 numaralı *Bâb-ı Âsafî Divan-ı Hümâyûn Kalemi ve Ek Kodları Kataloğu*'nda 1155-1236/1742-1821 tarihleri arasındaki kayıtları ihtiva eden 292614 adet belge vardır.

Katalog No	KODU	TARİH		Vesika Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî		
976	A.DVN.ŞKT	1155-1236	1742-1821	292614	DES

m. Yol ve Menzil Kalemi Belgeleri (A.DVN.YML)

976 numaralı *Bâb-ı Âsafî Divan-ı Hümâyûn Kalemi ve Ek Kodları Kataloğu*'nda (1133)-1255/1721-1839 yılları arasındaki kayıtlara ait 8696 adet Yol ve Menzil Kalemi belgesi bulunmaktadır.

Katalog No	Kodu	Tarih		Vesika Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî		
976	A.DVN.YML	(1133) - 1255	1721-1839	8696	DES

2. TAHVİL (NİŞAN) KALEMİ BELGELERİ (A.NŞT)

a. Tahvil (Nişan) Kalemi Belgeleri

Tahvil (Nişan) Kalemi'ne ait belgeler A.NŞT kodu altında tasnif edilmiştir. 882-1255/1477-1839 yıllarına ait 347348 adet belgesi bulunmaktadır.

Katalog No	KODU	TARİH		Vesika Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî		
977	A.NŞT	882-1255	1477-1839	347348	DES

b. Ordu Nişan Kalemi Belgeleri (A.NŞT.ORD)

Bu fona ait vesikalar umumiyetle Nişan (Tahvil) Kalemi'nin ek kodu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu katolgda, Tahvil Kalemi'ne benzer ve ordu ile alâkalı belgeler yer almaktadır.

Katalog No	KODU	TARİH		Vesika Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî		
977	A.NŞT.ORD	1143-1198	1731-1783	1.571	DES

3. RUÛS KALEMİ BELGELERİ (A.RSK)

Ruûs Kalemi'ne ait vesikalar, Bâb-ı Âsafî Divan-ı Hümâyûn Kalemleri Kataloğu ikinci ciltte yer almaktadır. A.RSK kodu altında tasnif edilmiş 896-1255/1491-1839 yıllarına ait 520950 vesika bulunmaktadır.

Katalog No	KODU	TARİH		Vesika Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî		
977	A.RSK	896-1255	1491-1839	520950	DES

4. ÂMEDÎ KALEMİ BELGELERİ (A.AMD)

a. Âmedî Kalemi Belgeleri

Reisülküttâbın hususî kalemidir. Sadrıazam tarafından padişaha yazılacak takrir ve telhisler, yabancı devlet başkanlarına gönderilen mektup müsveddeleri, barış anlaşmaları ve çeşitli ahidnâme metinleri, protokoller, yabancı elçi, konsolos ve yabancı tüccarlara ait her çeşit yazışma ve konuşma mazbataları bu kalemde yazılır ve saklanırdı.

Katalog No	KODU	TARİH		Vesika Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî		
977	A.AMD	(952) - 1255	1545-1839	6070	DES

b. Âmedî Kalemi Kırım Hanlığı Belgeleri (A.AMD.KRM)

Bu fonda, Âmedî Kalemi tarafından işlemleri yapılan Kırım ile alâkalı belgeler bulunmaktadır.

Katalog No	KODU	TARİH		Vesika Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî		
977	A.AMD.KRM	(1185) - 1204	1771-1790	73	DES

5. TEŞRİFAT KALEMİ BELGELERİ (A.TŞF)

Bu belgeler, Tanzimat sonrası döneme ait olduklarından, Bâb-ı Âlî Belgeleri bölümü Sadâdet Teşrifat Kalemi Belgeleri başlığı altında değerlendirilmiştir.

6. SADÂRET MEKTUBÎ KALEMİ BELGELERİ (A.MKT)

Sadrıazam tarafından çeşitli makam ve kişilere yazılan resmî mektuplar ve önemli işlere ait emirler, buyruldular bu kalem tarafından yazılır ve bu kalemi, "Mektubî Efendi" adı verilen Sadrıazam mektupçusu yönetirdi.

Katalog No	KODU	TARİH		Vesika Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî		
977	A.MKT	(906) - 1255	1500-1839	209318	DES

7. SADÂRET KETHÜDÂLIĞI (KETHÜDÂ KİTÂBETİ) KALEMİ BELGELERİ (A.SKT)

Sadâret Kethüdâsı, Sadrıazamların birinci derecede yardımcısı olan memur hakkında kullanılır bir tabirdir. Devlet işleri, Sadrıazamlara verilmeden evvel kethüdâların elinden geçer ve Bâb-ı Âlî'den çıkan bütün emirler onun tavsiyesine göre tatbik olunurdu. Kethüdâların ayrı daire ve kalemleri olup, "Kethüdâ Kâtibi" denilen kişinin nezâretinde idiler. Bu fonda, Sadâret'ten çıkan emirlerle ilgili kayıtlar mevcuttur.

Katalog No	FONUN KODU	TARİH		Vesika Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî		
977	A.SKT	1155-1236	1592-1792	2.510	DES

8. REİSÜLKÜTTÂBLIK KALEMİ BELGELERİ (A.RST)

Bu kalemde; Sadrıazam tarafından reisülküttâba yazılan buyruldu ve emirler, reisülküttâbın şahsına gönderilen mektuplar ve seferde bulunan reisülküttâbın Divan'daki vekiline gönderdiği mektuplar bulunmaktadır.

Katalog No	FONUN KODU	TARİH		Vesika Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî		
977	A.RST	1106-1203	1695-1789	257	DES

9. ÇAVUŞBAŞILIK KALEMİ BELGELERİ (A.ÇVB)

Çavuşbaşı, Divan-ı Hümâyûn çavuşlarının âmiridir. Divan'dan çıkan hükümlerin icrâsı ve sefirleri kabûlünde onlara refakat etmek onun vazifesi idi; yani adlî icrâ kuvvetinin başı ve teşrifat işlerinin en büyük âmiri idi.

Katalog No	Kodu	Tarih		Vesika Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî		
977	A.ÇVB.	(1040) - 1205	1631-1790	62	DES

10. BÜYÜK VE KÜÇÜK TEZKİRECİLİK KALEMİ BELGELERİ (A.BKT)

Tezkireci, Divan-ı Hümâyûn'un yazı işleriyle meşgul bulunan memurun unvanıdır. İlk zamanlarda maiyyetinde birkaç kâtip bulunan bir tek tezkireci var iken, sonraları Tezkire-i Evvel ve Tezkire-i Sanî unvanıyla iki tezkireci kullanılmıştır. Bunların vazifesi, Divan toplantılarında, günlük muamelâtla ilgili evrakı okumak ve kararları not etmek idi.

Büyük ve Küçük Tezkireci Kalemi'nde de bu cins muamelâtla ilgili kayıtlar mevcuttur. Ancak bu kayıtların çok olduğu söylenemez. 4 adet vesikası bulunmaktadır. Bu belgeler de tezkirecilere gelen mektuplardır.

Katalog No	FONUN KODU	TARİH		Vesika Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî		
977	A.BKT	1162-1167	1749-1754	4	DES

11. VAK‘ANÜVİSLİK KALEMİ BELGELERİ (A.VKN)

Vak‘anüvislik, vak‘a yazarlığı manasına gelip "resmî tarihçi" demektir. Osmanlı Devleti'nde Vak‘anüvislik Kalemi, onsekizinci asrın başında kurulmuştur. İlk vak‘anüvis tarihçi Mustafa Nâima Efendi'dir. Bu kalemin 15 adet vesikası bulunmaktadır.

Katalog No	FONUN KODU	TARİH		Vesika Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî		
977	A.VKN	1066-1207	1656-1792	15	DES

B. DEFTERHÂNE-İ ÂMİRE KALEMİ BELGELERİ (A.DFE)

Diğer adı *Defter-i Hakanî* olan bu kalem, bugün Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü karşılığı olup Osmanlı İmparatorluğu'nun arazi kayıtlarının içinde toplandığı, ana kayıtların saklandığı dairedir. Bu kalemin âmirine "*Defter Emîni*" veya "*Defterhâne Emîni*" denirdi.

977 numaralı *Bâb-ı Âsafî Divan-ı Hümâyûn Kalemleri Kataloğu*'nda 908-(1207)/ 1502-1792 yılları arasındaki kayıtları ihtiva eden 26030 adet belge bulunmaktadır.

Katalog No	FONUN KODU	TARİH		Vesika Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî		
977	A.DFE	908-1207	1502-1792	26030	DES

II. BÂB-I DEFTERÎ (MALİYE DAİRESİ) VE MÜTEFERRİK KONULU BELGELER

Bâb-ı Defterî ve Bâb-ı Defterî Kalemlerine ait defterler ile ilgili bilgi, "Bâb-ı Defterî (Maliye Dairesi) ve Müteferrik Konulu Defterler" bölümünde verilmiştir.

Bu bölümde, "Belgeler" serisi üzerinde yapılan ve başlangıçtan 1207/1792 yılına kadar olan kısmı üzerinde tamamlanan çalışmalar hakkında bilgi verilecektir.

A. BÂB-I DEFTERÎ (MALİYE KALEMLERİ) VE BAĞLI BİRİMLERİNE AİT BELGELER

Bâb-ı Defterî'ye, yani Maliye kalemlerine ait milyonlarca belge, Osmanlı Devleti'nden günümüze intikal etmiştir.

Provönans tasnif sistemine göre, belgelerin işlem gördükleri tarihte teşekkül ettikleri kalemlere rumuz (kod) vermek suretiyle belgelerin tasnifine devam edilmektedir. Tasnifi tamamlanan kısmın, 42 adet kalem ve 168 adet bağlı birim altında Dosya Usulü envanterleri çıkarılarak 8 cilt kataloğu hazırlanmıştır. Bu ciltlerden bir tanesi (cilt nu: 642) "Başmuhasebe Kalemi Muhallefat Halifeliği Evrakı Kronolojik ve Alfabetik İndeksi"dir.

Bugünkü Sayıştay'ın fonksiyonlarını ifa eden ve Bâb-ı Defterî (Maliye) kalemlerinin şefi durumunda olan Başmuhasebe Kalemi, birinci sırada yer alması gereken mühim bir kalemdir. Ancak, defter-belge sıralaması alfabetik olarak yapıldığından, Maliye'nin bu önemli ve geniş fonksiyonlu kalemine sırası geldiğinde yer verilecektir.

1. ANADOLU MUHASEBESİ KALEMİ BELGELERİ (D.AMH)

Bâb-ı Defterî'ye bağlı bir kalem olup, padişah ve vezirlere ait Anadolu'daki vakıf ve tevliyet işleri ve Anadolu kalelerinin (Erzurum hariç) yıllık muhasebeleri burada görülürdü. Anadolu'daki beylerbeyileri tarafından tevcih olunan timar tezkirelerinin tetkiki ve beratlarının verilmesi de bu kalemin görevlerindendir.

Katalog No	KALEMİN KODU	TARİH		Adet	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî	Dosya/ Gömlek	
634	D.AMH	926-1210	1519-1795	1.634/247.326	DES

2. ASÂKİR-İ MANSÛRE KALEMİ BELGELERİ (D.ASM)

Belgesi çıkmamıştır, Defterleri için Asâkir-i Mansûre Kalemi Defterlerine bakılmalıdır.

3. AVLONYA GÜMRÜĞÜ VE AVLONYA MUKÂTAASI KALEMLERİNE AİT BELGELER

a. Avlonya Gümrüğü Kalemi Belgeleri (D.AVG)

Avlonya, Eğriboz ve Teselya bölgelerindeki mukâtaaların muhasebesini yapar ve defterini tutardı. 1748 tarihinde Bursa Mukâtaası ile birleştirilmiştir.

Belgeler tasnif edilirken Avlonya Gümrüğü Kalemi evrakı içerisinde bulunan "hüccet-i zahriyye"ler (beratın arka tarafında kadı tarafından yazılan ve bir hakkın alındığını bildiren belge) diğer evraktan ayrılarak, mukâtaa isimlerine göre alfabetik ve kendi içlerinde kronolojik sıraya konulduktan sonra her yılın bitimine tekabül eden dosyalarda toplanmıştır. Bu durum katalog sayfalarında görülmektedir.

Katalog No	KALEMİN KODU	TARİH		Adet	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî	Dosya/ Gömlek	
640	D.AVG	935-1207	1528-1792	320/41.101	DES

b. Avlonya Mukâtaası Kalemi Belgeleri (D.AVM)

Bu kalem, bölgeye ait mukâtaaların iltizama verilmesi ve muhasebesi ile ilgili işlerle meşgul olurdu.

Katalog No	KALEMİN KODU	TARİH		Adet	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî	Dosya/ Gömlek	
640	D.AVM	900-1165	1494-1751	10/1.881	DES

4. BAŞBAKİKULU KALEMİ BELGELERİ (D.BŞB)

Başlıca görevi hazineye borçlu olup da vermeyenlerden devletin alacağını tahsil etmek ve hazineye girmesini sağlamaktı. Tahsîli gereken borçlara ait *bakâya defterleri* veya *bakî defterleri* bu kalemde saklanırdı.

Katalog No	KALEMİN KODU	TARİH		Adet	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî	Dosya/ Gömlek	
640	D.BŞB	1068-1207	1657-1792	4/468	DES

5. BAŞMUHASEBE KALEMİ VE BAĞLI BİRİMLERİNE AİT BELGELER (D.BŞM)

a. Başmuhasebe Kalemi Belgeleri

Maliye Nezâreti'nin teşkiline kadar (1253/1838) Osmanlı Devleti'nin malî işlerinin yürütüldüğü Bâb-ı Defterî teşkilatı içerisinde en önemli bölümlerinden birisini teşkil eden "Başmuhasebe Kalemi", devletin bütün gelir ve gider kayıtlarını tutmakta idi. Görevleri açısından bugünkü Sayıştay'a benzemektedir.

Bir gelir kalemi olan Başmuhasebe, gelir ve giderleri yani, malî hesapları kontrol etmekle görevli kalemlerin bir araya getirilip bir âmire bağlanması ile kurulmuş olup, bütçelerde yer alan Maliye kalemlerinin de yöneticisi durumundadır. Bu özelliği ile Başmuhasebe, Osmanlı maliyesinin en önemli ve en büyük kalemidir.

Tasnif esnasında Başmuhasebe evrakı içerisinde bulunan "hüccet-i zahriyye"ler diğer evraktan ayrılarak, mukâtaa isimlerine göre alfabetik ve kendi içlerinde kronolojik sıraya konulduktan sonra her yılın bitimine tekabül eden dosyalarda toplanmıştır. Bu durum katalog sayfalarının açıklamalar bölümünde ilk ve son mukâtaanın baş harfleri veya isimleri yazılarak gösterilmiştir.

Katalog No	KALEMİN KODU	TARİH		Adet	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî	Dosya/ Vesika	
633	Başmuhasebe Kalemi (D.BŞM)	787-1207	1385-1792	7.530/946.833	DES

b. Başmuhasebe Kalemi'ne Bağlı Birimlere Ait Belgeler

Başmuhasebe Kalemi'ne bağlı birimlere ait belgeler 641 numaralı katalogda toplu olarak verilmiştir.

Bu katalogda, Başmuhasebe Kalemi'ne bağlı birimler aşağıda görüldüğü şekilde onbir (11) ana başlıkta toplanmıştır:

1. Halifelikler
2. Eminlikler
3. Baruthâneler
4. Gümrükler
5. Hazineler
6. Muhassıllıklar
7. Mukâtaalar
8. Kalyonlar
9. Voyvodalıklar
10. Diğer Birimler
11. Ekler.

Katalog No	KALEMİN KODU	TARİH		Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî	
641	Başmuhasebe Kalemi (D.BŞM)	932-1207	1525-1792	DES

6. BAŞMUKÂTAA KALEMİ VE BAĞLI BİRİMLERİNE AİT BELGELER (D.BMK)

Başmukâtaa Kalemi ve bağlı birimlerine ait belgeler şunlardır:

Katalog No	KALEMİN KODU	TARİH		Adet	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî	Dosya/ Vesika	
636	Başmukâtaa Kalemi (D.BMK)	897-1205	1491-1790	47/6115	DES
	Ahyolu Mukâtaası (D.BMK.AHM)	994-1207	1585-1792	176/20895	
	Balçık Mukâtaası (D.BMK.BLM)	991-1207	1583-1792	9/1052	
	Filibe Mukâtaası (D.BMK.FLM)	918-1207	1512-1792	170/19913	
	İbrail Mukâtaası (D.BMK.İBM)	1002-1207	1593-1792	21/2617	
	Kili ve Akkirman Mukâtaası (D.BMK.KAM)	953-1207	1546-1792	87/10638	
	Niğbolu Mukâtaası (D.BMK.NGM)	989-1207	1581-1792	44/5396	
	Star-ı Eflak Mukâtaası (D.BMK.SFM)	1020-1207	1611-1792	11/1335	
	Silistre ve Rusçuk Mukâtaası (D.BMK.SLM)	980-1207	1572-1792	123/12531	
	Samako Mukâtaası (D.BMK.SMM)	953-1206	1546-1791	67/8716	
	Üsküp Mukâtaası (D.BMK.ÜSM)	960-1207	1552-1792	95/11647	
	Vidin Mukâtaası (D.BMK.VDM)	953-1206	1546-1791	43/4609	
	Varna Mukâtaası (D.BMK.VRM)	1003-1207	1594-1792	52/5927	

7. BURSA MUKÂTAASI KALEMİ BELGELERİ (D.BRM)

Bursa Mukâtaası Kalemi evrakı içerisinde bulunan "hüccet-i zahriyye"ler diğer evraktan ayrılarak, mukâtaa işlerine göre alfabetik ve kendi içlerinde kronolojik sıraya konulduktan sonra her yılın bitimine tekabül eden dosyalarda toplanmıştır. Bu durum katalog sayfalarında görülmektedir.

Katalog No	KALEMİN KODU	TARİH		Adet	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî	Dosya/ Gömlek	
634	D.BRM	925-1206	1519-1791	869/94.278	DES

8. BÜYÜK KALE VE KÜÇÜK KALE KALEMİ BELGELERİ

a. Büyük Kale Kalemi Belgeleri (D.BK)

Önemli bir gider kalemi olan Büyük Kale Kalemi genellikle Mora ve Arnavutluk dışında kalan büyük kalelerin, müstahkem mevkilerin erzak, cephâne, onarım işleri ve personelin maaş işlerini yürütürdü. Ayrıca Yerli Kulu askerlerinin (Mısır, Bağdat, Lahsa, Musul, Diyarbekir, Van, Bosna, Budin, Tımışvar, Şam, Halep, Kars ve Erzurum'a yeniçeri ve onların teşkilatına uygun olarak ulufe ile kullanılan askerler) yoklamalarına bakardı.

Büyük Kale Kalemi ile Haslar Kalemi evrakı içinde bulunan "hüccet-i zahriyye"-ler diğer evraktan ayrılarak, mukâtaa isimlerine göre kendi içerisinde kronolojik sıraya konduktan sonra her yılın bitimine tekabül eden dosyalarda toplanmışlardır. Bu durum katalog Sayfalerinin açıklamalar kısmında gösterilmiştir.

Katalog No	KALEMİN KODU	TARİH		Adet	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî	Dosya/ Gömlek	
631	D.BKL	890-1207	1485-1792	413/41.065	DES

b. Küçük Kale Kalemi Belgeleri (D.KKL)

Mora ve Avlonya'da bulunan kalelerin ve müstahkem mevkilerin erzak cephâne, onarım işleri ve personelin maaş muamelelerinin yürütüldüğü yerdir. Ayrıca bu kalelere ait ocaklık (kale muhafızlarının veya şehir yerli neferlerinin ulufelerine karşılık olarak tahsis olunan öşür veya örfi hasılat) şeklindeki mevaciblerine bakmak da görevleri arasındaydı.

Katalog No	KALEMİN KODU	TARİH		Adet	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî	Dosya/ Gömlek	
635	D.KKL	982-1207	1574-1792	268/28.502	DES

9. BÜYÜK RUZNAMÇE VE KÜÇÜK RUZNAMÇE KALEMLERİ İLE BAĞLI BİRİMLERİNE AİT BELGELER

a. Büyük Ruznamçe Kalemi ve Bağlı Birimlerine Ait Belgeler (D.BRZ)

Maliye Nezâreti'nin kuruluşuna kadar 1253/1838 Defterdarlığın dolayısıyla Hazine'nin bütün gelir ve gider hesaplarının tutulduğu Büyük Ruznamçe Kalemi; "Ruznamçe-i Evvel" ve "Ruznamçe-i Hümâyûn" unvanlarıyla da anılmıştır. Gelirlerin, Hazine'ye geliş türlerinden daha çok, geldiği tarih itibariyle kaydedildiği bu kalemde, bugünkü yevmiye defterleri türünde defterler tutulmaktaydı. Büyük Ruznamçe Kalemi evrakı da bu işlemler için üretilen vesikalardır.

Bu kaleme bağlı olarak çalışan iki bölümden birisi olan *Sergi Halifeliği,* Hazine'-den ödenecek paralar için tanzim olan sergilere (senetler) ait işleri yürütmekle görevli olan kişinin unvanıdır.

Hazinedarbaşılık ise, Hazine için lazım olan hil'at, kürk, kırtasiye vesairenin satın alınması işlerine nezâret ederdi. Ayrıca bunları muhafaza ederek verilen emir üzerine giydirilecek kimseler için hazırlardı.

Tasnif sistemi gereği belgeler kalemlerine ayrıldıktan sonra, kronolojik sıraya konulmuş ve Büyük Ruznamçe Kalemi evrakının küçük ebatlarda olmasından dolayı bu özelliğine uygun olarak zarflara konulmuştur.

Bu katalog vasıtasıyla belge isteyecek araştırmacıların, talep formuna D.BRZ, D.BRZ.SRG ve D.BRZ.HZB'den ilgili olan kodu ve yararlanmak istedikleri belgelerin zarf/dosya numaralarını yazmaları gerekmektedir

Katalog No	KALEMİN KODU	TARİH		Adet	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî	Dosya/Gömlek	
637	Büyük Ruznamçe Kalemi (D.BRZ)	952-1207	1545-1792	504/7.054	DES
	Sergi Halifesi (D.BRZ.SRG)	1015-1207	1606-1792	390/61.625	
	Hazinedarbaşı (D.BRZ.HZB)	1069-1206	1659-1791	7/580	

b. Küçük Ruznamçe Kalemi Belgeleri (D.KRZ)

Bu Kalem Dergâh-ı Âli Kapıcıbaşıları ve devlet hazinesinden tahsisât olarak maaş alanlar ve gedikli müteferrika esâmilerinin kayıtlarını tutardı. Mevâcib çıktığı zaman tevzî edilen esâmiler burada zaptolunur, tezkireleri yazılırdı. Bir diğer görevi de Büyük Ruznamçe Kalemi'ne yardım etmekti.

Katalog No	KALEMİN KODU	TARİH		Adet	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî	Dosya/ Gömlek	
640	D.KRZ	954-1207	1547-1792	217/30.014	DES

10. CERÎDE ODASI BELGELERİ (D.CRD)

Bu fona ait belge çıkmamıştır. Defterleri ve muhtevaları için Bâb-ı Defterî Cerîde Odası Defterleri ve Maliye Nezâreti Cerîde Defterlerine bakılmalıdır.

11. CİZYE MUHASEBESİ KALEMİ BELGELERİ (D.CMH)

Hıristiyan ve Yahudilerden alınan cizyenin her türlü idarî ve malî işine, bu arada cizye kâğıtlarının hazırlanıp, dağıtımına ve özellikle cizye vergisinin tahsiline bakmaktaydı. Bunun yanında bazı mütekâid ve duâgûyânın aylıkları ile bazı has ve salyâneler bu kalem tarafından ödenirdi. Ayrıca, Cizye Muhasebesi'nde çıkan cizye makbuzları üç dosya hâlinde tasnifin sonunda toplanmıştır.

Katalog No	KALEMİN KODU	TARİH		Adet	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî	Dosya/ Gömlek	
638	D.CMH	934-1207	1527-1792	1.329/200.822	DES

12. CİZYE ZİYÂDESİ KALEMİ BELGELERİ (D.CZD)

Sultan, vezir ve sâirenin, vakıflarındaki cizye, âdet-i ağnâm ve avârız türünden bazı gelirlerle ilgilenen bir kalemdir. Bu kalem 1691 cizye reformundan sonra feshedilerek Cizye Muhasebesi Kalemi'ne (D.CMH) devredilmiştir.

Katalog No	KALEMİN KODU	TARİH		Adet	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî	Dosya/ Gömlek	
640	D.CZD	1020-1206	1611-1791	7/1.263	DES

13. ÇELTİK RUSÛMU KALEMİ BELGELERİ (D.ÇRS)

Bu kalemin bir diğer adı da "Varidât-ı Şıkk-ı Sanî Kalemi"dir. "Çeltik Muhasebesi Kalemi" de denilen bu kalemin görevi, Hıristiyan cemaatinin ruhanî liderleriyle Rumeli'deki çeltik nehirleri başkanlarının pîşkeşlerine ve beratlarına bakmaktı.

Katalog No	KALEMİN KODU	TARİH		Adet	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî	Dosya/ Gömlek	
640	D.ÇRS	1082-1207	1071-1792	4/496	DES

Bu konu ile ilgili ayrıca Varidât-ı Şıkk-ı Evvel, Varidât-ı Şıkk-ı Sanî ve Varidât-ı Şıkk-ı Sâlis Kalemi belgelerine bakılabilir.

14. DEFTERDAR MEKTUBÎ KALEMİ BELGELERİ (D.DMK)

Defterdarlığa gelen yazı ve mektupları kaydeden, bunlara gerekli takrir ve telhisleri yazan dairedir. Başdefterdara gelen tahrirat, telhis ve gerekli havaleler bu kalemde yapılmıştır.

Katalog No	KALEMİN KODU	TARİH		Adet	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî	Dosya/ Gömlek	
640	D.DMK	990-1207	1582-1792	17/1.213	DES

15. EVÂMİR-İ MALİYE KALEMİ BELGELERİ (D.EVM)

Bu kalem, XVIII. yüzyılda kurulmuş olup, Maliye'ye ait her türlü hükümlerin ve mukâtaa beratlarının, çeşitli maliye kalemlerinden gelen tezkirelere dayanılarak yazıldığı yerdir. Ayrıca diyanet memurlarının, vakıfları idare edenlerin ve vakıflardan para alanların beratları burada yazılırdı.

Katalog No	KALEMİN KODU	TARİH		Adet	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî	Dosya/ Gömlek	
635	D.EVM	1000-1207	1591-1792	1.813/203.090	DES

16. GANEM MUKÂTAASI KALEMİ VE BAĞLI BİRİMLERİNE AİT BELGELER (D.GNK)

Mevkufât Kalemi'ne bağlı halife rütbesindeki bir görevli tarafından idare edilirdi. Celebkeşân ve âdet-i ağnâm vergisinin tahsîline ve bu verginin iltizama verilmesi ile celebkeşân ağnâmı mukâtaalarına bakardı. Koyun satın alma ve İstanbul'a gönderilmesi işi de bu kaleme aitti. Bu kalemin, Kasabbaşılık, Kışlak Eminliği, Sağ Kol ve Sol Kol adlarında dört ek kodu vardır.

Katalog No	KALEMİN KODU	TARİH		Dosya Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî		
640	Ganem Mukâtaası (D.GNK)	962-1207	1555-1792	151	DES
641	Kasabbaşı (D.BŞM.KSB)	1055-1207	1645-1792	61	

17. HAREMEYN MUHASEBESİ KALEMİ VE BAĞLI BİRİMLERİNE AİT BELGELER (D.HMH)

Bu kalemin bir adı da "Evkâf Muhasebesi"dir. Haremeyn (Mekke ve Medine) ve bunlara bağlı vakıfların kayıtlarını tutar ve her sene muhasebelerini kontrol ederdi.

Haremeyn Muhasebesi'ne bağlı olan vakıfları şu başlıklar hâlinde toplamak mümkündür.

1. Sultan vakıflarının hepsi.
2. Dârüssaâde ağası vakıfları.
3. Evliya vakıfları.
4. Medine-i Münevvere ve Mısır evkâfı.
5. Şahısların Medine-i Münevvere'ye tahsis ettiği vakıflarla bunlara ait tevcihat işleri.
6. Sadrıazam ve şeyhülislâm nezâretindeki vakıflar.

Haremeyn Muhasebesi'ne bağlı vakıflar ile kalemin alt birimlerinin evrakı ayrı ayrı kodlanarak dosyalanmıştır. Bu şekilde ayrılan dosyalara ait bilgiler, *Haremeyn Muhasebesi'ninin Ek Kodları* başlığı altında kataloğun İkinci Bölümünde (s. 89-96) yer almıştır. Bu bölümde görüleceği gibi dosyalara genel sıra numarası verilmiş, ancak her dosyanın ek kodlardan hangisine ait olduğu, o kodun sembolü ile katalog sayfasının "Açıklamalar" hânesinde gösterilmiştir.

Haremeyn Muhasebesi'nin ek birimleri ve bağlı vakıflar şunlardır:

Bina Emini, Haremeyn Ruznamçesi, Haremeyn Muhalefeti, Mâlikane Beratı, Mardin ve Nusaybin Mukâtaası, Vakfiyeler, Vakf-ı Hümâyûn, Yeni İl Türkmânân-ı Halep Mukâtaası, Atik Ali Paşa Evkâfı, Ayasofya Evkâfı, Beşir Ağa Evkâfı, Defterdar Avni Efendi Evkâfı, Damat İbrahim Paşa Evkâfı, Eyüp Sultan Evkâfı, Emir Sultan Evkâfı, Gülbahar Hatun Evkâfı, Gazi Turhan Bey ve Ömer Bey Evkâfı, Gazi Süleyman Paşa Evkâfı, Laleli Evkâfı, Medine-i Münevvere Evkâfı, Mahmud Paşa-yı Velî Evkâfı, Mevlana Celaleddin-i Rumî Evkâfı, Nur-ı Osmaniye Evkâfı, Çelebi Sultan Mehmed Evkâfı, Fatih Sultan Mehmed Evkâfı, Sultan Hamid Evkâfı, Sultan Mehmed Evkâfı, Sultan Murad Evkâfı, Sultan Orhan Evkâfı, Sultan Selim Evkâfı, Sultan Süleyman Evkâfı, Sultan Yıldırım Bâyezid Evkâfı, Şehzade Sultan Mehmed Evkâfı, Cedîd Valide Sultan Evkâfı, Valide Handan Sultan Evkâfı.

Katalog No	KALEMİN KODU	TARİH		Adet	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî	Dosya/Gömlek	
639	Haremeyn Muhasebesi (D.HMH)	698-1207	1299-1792	3.697/460.619	DES

18. HAREMEYN MUKÂTAASI KALEMİ BELGELERİ (D.HMK)

Bu kalem, her yıl Harameyn'e gönderilen surrelerin ve Haremeyn mukâtaalarının kayıtlarını tutmak ve bazı vakıflara ait işlere bakmakla mükellefti.

Katalog No	KALEMİN KODU	TARİH		Adet	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî	Dosya/ Gömlek	
640	D.HMK	698-1207	1299-1792	3.697/466.065	DES

19. HASLAR MUKÂTAASI KALEMİ VE BAĞLI BİRİMİNE AİT BELGELER (D.HSK)

Hükümdarlarla hanedana mensup olanların haslarından *mukâtaa*ya verilenlere ait defterler ve hesaplar tutulur, emirler yazılır ve muhafaza edilirdi. Ayrıca âdet-i ağnâm rusûmu işleriyle evlâd-ı fatihânın muayyen maaşları, vergiden muafiyetleri vesair imtiyaz işleri burada görülürdü.

Katalog No	KALEMİN KODU	TARİH		Adet	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî	Dosya/ Gömlek	
635	D.HSK	968-1210	1560-1795	714/99.150	DES
	Âdet-i Ağnâm Bedeli (D.HSK.AAG)	1012-1210	1603-1795	141/18.128	

20. HAVÂSS-I CEDÎDE KALEMİ BELGELERİ (D.HSC)

Bu kalemde 920-1171/1514-1757 yılları arasındaki kayıtları ihtiva eden 655 adet belgesi bulunmaktadır.

Katalog No	KALEMİN KODU	TARİH		Adet	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî	Dosya/ Gömlek	
640	D.HSC	920-1171	1514-1757	4/655	DES

21. İSTANBUL MUKÂTAASI KALEMİ BELGELERİ (D.İSM)

Bu kalem, kendisine bağlı mukâtaaların hesabını tutmak; İstanbul, Edirne, Selânik ihtisâb ve gümrük işlerine bakmak, bazı memurların atamalarını yapmakla görevli idi. 1773'te Kefe Mukâtaası ile birleştirilmiştir. İstanbul İhtisâbı Mukâtaası adlı bir ek kodu vardır.

Katalog No	KALEMİN KODU	TARİH		Adet	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî	Dosya/ Gömlek	
640	İstanbul Mukâtaası (D.İSM)	963-1207	1555-1792	202/30.407	DES

22. KALEMİYE DAİRESİ BELGELERİ (D.KLD)

Kayd-ı hayat şartı ile iltizama verilen çiftliklerden alınan yüzde on nisbetindeki *Kalemiye Resmi*'nin tahsil edildiği yerdir.

Katalog No	KALEMİN KODU	TARİH		Adet	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî	Dosya/ Gömlek	
636	D.KLD	1000-1207	1591-1792	426/65.789	DES

23. KEFE MUKÂTAASI KALEMİ BELGELERİ (D.KFM)

Kefe bölgesindeki mukâtaaların muhasebesine bakmak ve bazı memurlukların atamalarını yapmak başlıca görevi idi. 1773'de İstanbul Mukâtaası ile birleştirilmiştir.

Katalog No	KALEMİN KODU	TARİH		Adet	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî	Dosya/ Gömlek	
640	Kefe Mukâtaası (D.KFM)	696-1207	1561-1792	128/15.605	DES

24. KÜÇÜK EVKÂF KALEMİ BELGELERİ (D.KEV)

Maliye'nin gelir kalemlerinden olup, nezâreti Sadrıazamlara ait olan "sadaka tevliyetleri" adındaki küçük vakıfların defter ve hesaplarını tutardı. Bu kaleme bağlı olarak bulunan vakıflar; İstanbul, Rumeli ve Anadolu'daki bazı vakıflardır.

Bu vakıfların idarî işleri, hesapları, tayin ve tevcih gibi işleri Bâbüssaâde ağasının idaresindeki bu kalem tarafından yürütülürdü.

Katalog No	KALEMİN KODU	TARİH		Adet	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî	Dosya/ Gömlek	
635	D.KEV	927-1207	1529-1792	358/48.071	DES

25. MADEN MUKÂTAASI KALEMİ VE BAĞLI BİRİMLERİNE AİT BELGELER (D.MMK)

Bu kalem, Eflak ve Boğdan cizyeleri, Kıptîlerin ve Bohemyalı göçmenlerin vergi hesapları, tütün ve haşhaş üzerine konan vergiler, büyük gümrük mukâtaaları, bazı memleha mukâtaaları ile kantar resmleri gibi işlerle uğraşırdı.

Katalog No	KALEMİN KODU	TARİH		Adet	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî	Dosya / Gömlek	
636	Maden Mukâtaası (D.MMK)	939-1207	1532-1792	399/55.887	DES
	Boğdan Cizyesi (D.MMK.BGN)	1023-1202	1614-1787	5/652	
	Duhan Dönümü (D.MMK.DHN)	974-1207	1566-1792	289/38.110	
	Eflak Cizyesi (D.MMK.EFK)	1019-1203	1610-1788	13/1.672	
	İstanbul Gümrük Emini (D.MMK.İGE)	993-1207	1585-1792	225/30.438	
	Kıbtiyân Cizyesi (D.MMK.KBL)	1015-1207	1606-1792	61/8.084	

26. MASRAF-I ŞEHRİYÂRÎ KALEMİ BELGELERİ (D.MSF)

Saray'ın her türlü masraf ve tayinlerinin idare edildiği kalem olup, idare bakımından Saray'a, muamele bakımından Başmuhasebe'ye bağlı idi. Âmiri olan "Masraf-ı Şehriyârî Kâtibi"nin vazifesi şehremini, Matbah âmiri ve Darphâne emininin Saray'ın ihtiyacı için hariçten yaptıkları alımların defterini tutmak, hesaplarına bakmaktı.

Katalog No	KALEMİN KODU	TARİH		Adet	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî	Dosya/ Gömlek	
640	D.MSF	1010-1207	1601-1792	69/10.263	DES

27. MENSUHÂT (KAPUDÂN-I DERYÂ) KALEMİ BELGELERİ (D.MNS)

Yaya ve Müsellem teşkilatı kaldırıldıktan sonra bunlara ait "mensuhât" adlı çiftlikler Kaptan-ı Deryâ Kalemi'ne bağlanarak, Kaptan Paşa Eyaleti'ne bağlı timar ve zeâmetlerle birlikte idare olunmuştur. Bu çiftliklerin tevcihi kaptan paşaya aitti.

Katalog No	KALEMİN KODU	TARİH		Adet	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî	Dosya/ Gömlek	
640	D.MNS	940-1206	1533-1791	2/292	DES

28. MEVKUFÂT KALEMİ VE BAĞLI BİRİMLERİNE AİT BELGELER (D.MKF)

Başdefterdarlık'a bağlı olan Mevkufât Kalemi, bir gider için tahsis edildiği halde harcanmadan kalan mevkûf akçeyi Hazine'ye geçirmek, arazi tahriri yapıldıkça fazla zuhûr eden araziyi Hazine namına zaptetmek, *avârız* ve *bedel-i nüzül* adı verilen vergileri toplamak, köylerin avârız hânelerine bakmak, harp zamanında askere verilecek mirî tâyinât için zahire satın almak, sevketmek, taşıma ve navlun ücretlerini vermekle mükellef idi. Bu kaleme bağlı olarak Nüzül Emini, Nân Kâtibi, Şa'îr Kâtibi, Arabacıbaşı, Sârbânbaşı, Mekârecibaşı, Odun Emini, Peksimet Emini ve Mübâyaa Mübâşiri görev yapmaktaydı.

Tasnif esnasında evrakın içerisinde bulunan *hüccet-i zahriyyeler* diğer evraktan ayrılarak mukâtaa isimlerine göre alfabetik ve kendi içerisinde kronolojik sıraya konulduktan sonra her yılın bitimine tekâbül eden dosyalarda toplanmıştır.

Katalog No	KALEMİN KODU	TARİH		Adet	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî	Dosya/ Gömlek	
638	Mevkufât Kalemi (D.MKF)	900-1207	1494-1792	2.419/391.186	DES
	Nüzül Emini (D.MKF.NZE)	1010-1206	1602-1792	65/11.882	
	Nân Kâtibi (D.MKF.NNK)	1105-1205	1694-1791	9/1.975	
	Şa'îr Kâtibi (D.MKF.ŞRK)	1183-1205	1769-1791	5/1.166	
	Arabacıbaşı (D.MKF.ARB)	1112-1205	1700-1791	6/1.066	

Katalog No	KALEMİN KODU	TARİH		Adet	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî	Dosya/ Gömlek	
638	Sârbânbaşı (D.MKF.SRB)	1185-1205	1771-1791	2/333	DES
	Mekkâricibaşı (D.MKF.MKB)	1186-1205	1772-1791	1/92	
	Odun Emini (D.MKF.ODE)	1150-1183	1737-1769	1/108	
	Peksimet Emini (D.MKF.PKE)	1183	1769	1/1	
	Mübâyaa Mübâşiri (D.MKF.MBŞ)	1188-1192	1774-1778	1/4	

29. MUKÂTAA-İ CEDÎD-İ ÛLÂ KALEMİ BELGELERİ (D.MCU)

Yenişehir, İnegöl, İznik, Kefe, Aydın, Tavşanlı, Teke, Hamid, Kütahya, Bolvadin gibi mukâtaaların hesaplarına bakardı. Duâgû, müezzin, imam ve diğer din görevlilerinin yevmiye ve maaşları bu mukâtaalardan ödenirdi.

Katalog No	KALEMİN KODU	TARİH		Adet	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî	Dosya/ Gömlek	
640	D.MCU	985-1165	1577-1755	12/1.741	DES

30. NAVUL KALEMİ BELGELERİ (D.NVL)

Bu kaleme ait defterler tasnif edilerek araştırmaya açıldığı halde bugüne kadar belgelerine rastlanmamıştır. Defterler için Navul Kalemi Defterlerine bakılmalıdır.

31. PİSKOPOSLUK KALEMİ BELGELERİ (D.PSK)

Bu kalem "Evâmir-i Maliye" kalemine bağlı olduğundan dolayı bazı belgelerde "Kalem-i Maliye" adıyla geçmektedir. Piskopos ve metropolit gibi Hıristiyan din adamlarına verilen berat vesair emirler Maliye Kalemi'nden yazılır, Osmanlı Devleti sınırları içindeki manastır ve kiliselerin kayıtları da burada tutulurdu.

Katalog No	KALEMİN KODU	TARİH		Adet	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî	Dosya/ Gömlek	
640	D.PSK	1015-1207	1606-1792	31/4.813	DES

32. PİYADE MUKÂBELESİ KALEMİ BELGELERİ (D.PYM)

Yeniçeri Ocağı, Cebeci, Topçu, Top Arabacı Ocaklarının maaşlarıyla künye kayıtlarını tutar, hazine esas defterleriyle karşılaştırarak ulûfe için hazineden çıkacak para miktarını tespit ederdi. Ayrıca Hassa terzileri, çamaşırcıları, matbah ve kiler hizmetlileri, hayme (çadır) mehterleri, ehl-i hıref gibi görevlilere verilen mevacibler ile ilgili kayıtlar da burada tutulurdu.

Katalog No	KALEMİN KODU	TARİH		Adet	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî	Dosya/ Gömlek	
636	D.PYM	954-1212	1547-1797	214/41.130	DES

33. SALYÂNE KALEMİ BELGELERİ (D.SLY)

Salyâne Kalemi, Kırım hanları ile han ailelerine, derya beylerine ve bazı eyalet valilerine ve bunlara bağlı sancak beylerine verilen yıllık maaş (salyâne) hesaplarına bakardı. Hazine tezkiresi verme yetkisine sahipti.

Katalog No	KALEMİN KODU	TARİH		Adet	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî	Dosya/ Gömlek	
640	D.SLY	990-1207	1582-1792	33/4.755	DES

34. SÜVARİ MUKÂBELECİLİĞİ KALEMİ BELGELERİ (D.SVM)

Kapıkulu süvarilerinin künye ve maaş kayıtlarını tutmak ve atama işlerini yapmak, üç ayda bir yapılan ulufe dağıtımına ait defterleri hazırlamak bu kalemin başlıca görevi idi. Yöneticisine "Süvari Mukâbelecisi" denirdi.

Katalog No	KALEMİN KODU	TARİH		Adet	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî	Dosya/ Gömlek	
640	D.SVM	953-1207	1546-1792	1.402/57.953	DES

35. TEŞRİFAT KALEMİ BELGELERİ (D.TŞF)

Teşrifat nazırı Saray'da, Divan-ı Hümâyûn'da ve Bâb-ı Âlî'de yapılan protokolü idare ederdi. Saray'a ve devlete ait bütün seremoniyi iyi bilirdi. Yüksek devlet erkânına ait rusûm ve harçların kayıtlarını tutardı. Elçi tahsisatları, ihsan edilen hil'atların masrafları ile bütçelerin ihracat bölümünde yer alan bazı harcamalar gibi gider hesaplarını kaydederdi.

Katalog No	KALEMİN KODU	TARİH		Adet	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî	Dosya/ Gömlek	
636	D.TŞF	1020-1207	1611-1792	426/65.789	DES

36. VÂRİDÂT-I SÂLİH, VÂRİDÂT-I ŞIKK-I EVVEL VE VÂRİDÂT-I ŞIKK-I SANÎ KALEMLERİNE AİT BELGELER

a. Vâridât-ı Sâlih Kalemi Belgeleri (D.VSA)

Hicrî 1103/1691-92 tarihinden sonra teşekkül etmiş olup Tırhala, Drama, Yenice-i Karasu gibi bazı yerlerdeki çeltik reislerine ait pîşkeşlere ve beratlara bakardı.

Katalog No	KALEMİN KODU	TARİH		Adet	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî	Dosya/ Gömlek	
640	D.VSA	999-1202	1590-1787	1/113	DES

b. Vâridât-ı Şıkk-ı Evvel Kalemi Belgeleri (D.VRE)

Bu kalem Filibe, Tatarpazarı ve tâbileri çeltik nehirleri reislerinin pîşkeş beratlarına bakardı.

Katalog No	KALEMİN KODU	TARİH		Adet	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî	Dosya/ Gömlek	
640	D.VRE	1007-1168	1598-1754	6/945	DES

c. Vâridât-ı Şıkk-ı Sanî Kalemi Belgeleri (D.VRS)

Bu kalemin görevi, başta patrik olmak üzere ruhanî reislerin pîşkeş ve beratlarına bakmaktı. Ayrıca Çeltik Rusûmu Kalemi de bu konu ile ilgilidir.

Katalog No	KALEMİN KODU	TARİH		Adet	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî	Dosya/ Gömlek	
640	D.VRS	1099-1116	1687-1704	1/53	DES

37. YENİÇERİ KALEMİ BELGELERİ (D.YNÇ)

Bu kalemde Yeniçerilerin ve Acemi Ocağı halkının maaş ve kütük kayıtları tutulurdu. Yeniçeri kâtibinin emrinde bağımsız bir kalem olup "Efendi Dairesi" adı da verilirdi.

Katalog No	KALEMİN KODU	TARİH		Adet	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî	Dosya/ Gömlek	
640	D.YNÇ	942-1219	1535-1804	427/60.701	DES

B. MÜTEFERRİK KONULU BELGELER

Tanzimat öncesi merkez evrakı üzerinde yapılan tasnif çalışmalarına devam edilmektedir. Divan-ı Hümâyûn ve Maliye, yani Bâb-ı Defterî kalemlerinin muhtevaları dışında kalan astroloji, bibliyografya, biyografi, coğrafya, edebiyat, güzel sanatlar, ilâhiyat, meşîhat, musıkî, rasathâne, Saray-ı Âmire, tıb, eczâ, ulûm-ı hafâyâ ve benzeri konulardaki vesikalar "Müteferrik Konulu Belgeler" başlığı altında tasnif edilerek araştırmaya açılacaktır.

III. BÂB-I ÂLÎ BELGELERİ

Tasnif edilen Sadâret evrakı, 1256-1341/1840-1922 yılları arasındaki döneme ait olup bu dönemin mülkî, askerî, adlî, siyasî, malî vb. bütün meselelerini ihtiva etmektedir. Tanzimat sonrasına ait olan bu yazışmalar, yeni kurulan müesseselerin işleyişleri ve yapılan ıslâhat hareketlerinin ne derecede tatbik edildiğinin anlaşılması açısından büyük önem taşımaktadır.

OSMANLI ARŞİVİ'NDE BULUNAN TANZİMAT SONRASI FONLAR

Divan-ı Hümâyûn'un XVII. yüzyıldan itibaren önemini kaybetmeye başlamasıyla, devlet merkezi Sadrıazam konağı olan Bâb-ı Âsafî'ye kaymış, Divan-ı Hümâyûn kalemleri ve tutulan kayıtlar da buraya intikal etmiştir. XVIII. yüzyıl sonu ile XIX. yüzyıl başlarında Osmanlı devlet yönetiminin, yapılacak reformların plânlaması, işleyişi ve icrası için yeni bir teşkilatlanmaya ihtiyacı vardı. Devlet adamları, ülke yönetiminde Batılı kurumların ve zihniyetin yerleşmesine çalışmışlar, hükümdarlık ve Sadrıazamlık gibi en önemli müesseseleri de bu anlayış çerçevesinde yönlendirmek istemişlerdir. 1836'da Sadâret müesseselerin bazı birimleri Dahiliye, Hariciye ve Deâvî nezâretlerine dönüştürülerek bir görev dağılımı yapılmış, ayrıca Bakanlar Kurulu niteliğinde Meclis-i Vükelâ, danışma meclisi niteliğinde Meclis-i Vâlâ, Dâr-ı Şûrâ gibi meclisler faaliyete geçerek Osmanlı Devleti'nin sonuna kadar varlığını sürdürecek olan Bâb-ı Âlî oluşturulmuştur.

Bâb-ı Âlî heyetinin dışında da tedricen Karantina (1838), Maliye (1839), Zabtiye (1839), Ticaret ve Ziraat (1839), Posta ve Telgraf (1840), Hazine-i Hâssa (1850), Maarif (1857), Defter-i Hakanî (1871), Adliye (1877) ve Harbiye (1908) nezâretleri kurularak o günkü ihtiyaçlara uygun yeni bir teşkilatlanmaya gidilmiştir.

Bâb-ı Âlî heyetinin başlangıç dönemlerinde birbirleriyle ve Sadâret ile yakın bir ilişki içinde olmaları, aynı bürokratik kanalları kullanmaları neticesini de beraberinde getirmiştir. Bâb-ı Âlî bünyesindeki memur ve kalemler aşağı yukarı 40 yıl kadar bu birimlerce ortak kullanılmış, ürettikleri bürokratik malzeme de Bâb-ı Âlî Evrak Odası'nda muhafaza edilmiştir. Bu sebeple Bâb-ı Âlî Evrakı olarak tanımlanan belge gurubu, Sadâret, Meclis-i Vâlâ, Dahiliye, Hariciye ve Deâvî nezâretleri belgelerini bir bütün olarak ihtiva eder. Ancak tasnifte uygulanan provönans sistem gereğince bunlar ayrı ayrı fonlara bölünmüştür.

Sadâret, Osmanlı Arşivi'nde gerek yoğunluk, gerek çeşitlilik açısından en geniş fonlardan birisidir. Sadâret evrakının önemli bir kısmını oluşturan irâdeler; mütalaasına ihtiyaç duyulan husus hakkında padişahın emrini ihtiva eden belgelerdir. Tanzimat öncesi dönemde Sadrıazam tarafından padişaha yazılı olarak arz tezkiresinin üzerine padişahın kendi hatt-ı hümâyûnuyla yazdığı emir, aynı belge üzerinde yer alırdı. 1832'den son-

ra şifahi olarak sâdır olmaya başlanan ve Mâbeyn başkâtibi tarafından yazıya geçirilen bu emirler, Sadâret bünyesindeki Âmedî Odası'nda, *İrâde Kayıt Defterleri*'ne kaydedilerek yürürlüğe girerdi. Meşrutiyet döneminde İrâde'nin sâdır oluş biçimi ise, vekiller heyetinin kararlarını tasdikten ibarettir.

Orijinal tasnifi korunarak araştırmaya açılan İrâdeler, 1839'dan itibaren 77 yıllık bir süreyi ihtiva etmektedir. 1916 yılına kadar nezâret ve daireler esas alınarak tertip olunmuş, bu tarihten sonra ise Dosya Usulüne göre tasnif edilmiş ve konularına göre sınıflandırılmıştır.

Bâb-ı Âlî'deki Sadâret Dairesi ve çevresinde oluşan diğer dairelerin bünyelerindeki kalem, oda ve müdüriyetlerde pek çok belge birikmiştir. Aşağıda mevcut kısımlarda, öncelikle Bâb-ı Âlî'nin merkez teşkilatı hüviyetinde olan Sadâret Dairesi kalemleri, Sadâret'in arşivi niteliğindeki Bâb-ı Âlî Evrak Odası ve Bâb-ı Âlî bünyesinde bulunan nezâretler dışındaki (Dahiliye ve Hariciye Nezâreti) idarî teşkilatları; Deâvî Nezâreti, Şûrâ-yı Devlet, Meclis-i Vâlâ Daireleri sırasıyla işlenmiştir.

1. BÂB-I ÂLÎ SADÂRET DAİRESİ KALEMLERİNE AİT BELGELER

Divan-ı Hümâyûn'da yer alan bir çok kalem, sembolik olsa dahi Tanzimat'tan sonra da Sadâret Dairesi içinde görülmektedir.

Bâb-ı Âlî'de evrakın giriş ve çıkışının kontrol edilip kaydının yapıldığı iki kayıt odası görülmektedir. Dahiliye Kalemi ve Bâb-ı Âlî Evrak Odası. *Dahiliye Kalemi*; vilayetlere giden ve vilayetlerden gelen evrakın genel evrak kalemi makamındadır. *Bâb-ı Âlî Evrak Odası* ise nezâretlerden gelen ve nezâretlere giden evrakın kayıt işlemlerini yürütmektedir.

Vilayetlerden Bâb-ı Âlî'ye gelen evrak müsteşar tarafından görülüp, havalesi işaretlenerek Dahiliye kalemine gelir, orada defterine kaydedildikten sonra havalesine göre Bâb-ı Âlî dairelerinden birine gönderilirdi. Nezâretlerden gelen evrak da müsteşar tarafından görüldükten sonra Bâb-ı Âlî Evrak Odası'na gelerek defterine kaydedilip ilgili dairesine gönderilirdi.

Bâb-ı Âlî'den vilayetlere giden evrak yine Dahiliye Kalemi'ne gelip defterine kaydedilerek ilgili vilayete gönderilirdi. Bâb-ı Âlî'den nezâret ve dairelere giden evrak ise Bâb-ı Âlî Evrak Odası'nda defterine kaydedilerek ilgili dairesine gönderilirdi. 1289/1872 yılında Dahiliye Kalemi'nin ortadan kalkmasıyla birlikte bu kalemin görevleri de Bâb-ı Âlî Evrak Odası'na verilmiştir. *Dahiliye Kalemi* yerine evrakı mühürlemek görevini yürütemek üzere *İcra Odası* tesis edilmiştir. Böylece 1289'dan itibaren Bâb-ı Âlî ile nezâret ve vilayetler arasında gelen-giden evrakın kaydedilmesi ve işlemlerinin yürütülmesi Bâb-ı Âlî Evrak Odası tarafından yapılır olmuştur.

1256/1840 yılından Osmanlı Devleti'nin sonuna kadar geçen zamanı ihtiva eden Sadâret Dairesi evrakı, kalemlerine göre aşağıda görüldüğü şekilde incelenmiş ve tasnif olunmuştur.

a. Hazine-i Evrak Müdürlüğü - İrâdeler

b. Sadâret Divan (Beylikçi) Kalemi Belgeleri

ba. Düvel-i Ecnebiye Belgeleri

bb. Mühimme Belgeleri

bc. Nâme-i Hümâyûn Belgeleri

bd. Mukâvele Belgeleri

c. Sadâret Mektubî Kalemi Belgeleri

ca. Mühimme Odası Belgeleri

cb. Umum Vilayet Belgeleri

cc. Nezâret ve Devâir Belgeleri

cd. Meclis-i Vâlâ Belgeleri

ce. Deâvî Belgeleri

cf. Şûrâ-yı Devlet Belgeleri

cg. Divan-ı Ahkâm-ı Adliye Belgeleri

d. Sadâret Âmedî Kalemi Belgeleri ve Meclis-i Vükelâ Belgeleri

da. Âmedî Kalemi Belgeleri

db. Mevlis-i Vükelâ Belgeleri

e. Sadâret Teşrifat Kalemi Belgeleri

f. Sadâret Eyâlât-ı Mümtâze Kalemi Belgeleri

g. Sadâret Muhasebe Kalemi Belgeleri

h. Sadâret Evrak Kalemi Belgeleri

ı. Sadâret Müteferrik Belgeleri

Bu kısımlar ve tasnifleri hakkındaki malûmât yeri geldikçe verilecektir.

a. Hazine-i Evrak Müdürlüğü - İrâdeler

İrâde, padişahın emri, fermanı, arzusu manasına gelir. 1832 senesinden evvel, herhangi bir mesele hakkında padişahın mütâlaasına lüzum görüldüğünde, meselenin hulâsası padişaha sunulurdu. Buna "arz tezkiresi" veya "telhîs" denirdi. Padişah, telhîsi okuyarak mesele hakkındaki fikrini üzerine kısaca yazardı.

Bu tarihten sonra arz tezkirelerinin Serkâtib-i Şehriyârî denilen padişahın husussî başkâtibine hitaben yazılması usulü ittihâz olunmuş idi. Başkâtib, bunu padişaha okur, o

da şifahî olarak mütâlaasını bildirir ve bu mütâlaa, arz tezkiresinin altına ve eğik olarak başkâtib tarafından sadrıazama hitaben yazılırdı. İşte bu şekle irâde denmiştir. Meşrutiyet'ten sonra ise bu usul terkolunmuş ve padişahlar, vekiller heyeti kararlarını tasdik etmekle iktifâ etmişlerdir. Bu tasdike de *irâde* denilmiştir. İrâde usulü kabul olunduktan sonra, fermanlar pek muayyen meselelere; nişân, berât tevcîhi, imtiyaz itâsı, kiliselerin tamiri, büyük rütbe ve memuriyetlerin verilmesi gibi şeylere inhisâr etmiştir.

Arşivimizde bulunan irâdeler, mevzuları itibariyle 5 kısımda incelenmektedir:

1. 1255/1309 Yılı İrâdeleri
2. 1310/1334 Yılı İrâdeleri
3. Dosya Usûlü İrâdeler
4. Eyâlât-ı Mümtâze İrâdeleri
   a. Bulgaristan
   b. Cebel-i Lübnan
   c. Girid
   d. Mısır
      d1. Mısır İrâdeleri
      d2. Mısır Taltifât İrâdeleri
   e. Sisam
   f. Yunanistan
5. Mesâil-i Mühimme İrâdeleri

aa. 1255-1309 Yılları İrâdeleri

1255-1309/1839-1891 yılları arasını ihtiva eden orijinal tasnifli irâdelerin katalogları, günümüze gelene kadar yıllara göre kataloglanmış olarak araştırmaya sunulmuştur. Yeni yapılan bilgisayar ortamındaki kataloglama çalışmaları ile her irâde bölümü ayrı bir seri teşkil edecek şekilde kataloglanmıştır. Bu fonda toplam irâde adedi 305.832'dir. Bu irâdeler Analitik Envanter Sistem'e göre tasnif edilmiştir.

1255-1309/1839-1892 yılları arasındaki irâdelerin kısımları ve bu kısımların ihtiva ettikleri tarihler ile vesika sayıları şöyledir.

KISIM	TARİH	İrâde Adedi	Lef Adedi
Dahiliye	1255-1309/1839-1892	91.067	77.358
Hariciye	1255-1309/1839-1892	25.213	17.419
Meclis-i Vâlâ	1256-1284/1840-1868	25.576	24.497
Meclis-i Mahsus	1270-1309/1853-1892	5.666	19.292
Şûrâ-yı Devlet	1284-1309/1867-1892	6.914	9.938
Divan-ı Ahkâm-ı Adliye	1285-1296/1868-1879	863	2.024
TOPLAM		**155.304**	**150.528**

1255-1309 YILLARI ARASINDAKİ
İRÂDE KATALOGLARININ YIL VE KURUMLARINA GÖRE DÖKÜMÜ

Katalog No	KALEMİN ADI	Kalemin Kodu	TARİH		Dosya ve Madde Adedi	Katalog Tertibi
			Hicrî	Miladî		
261	İrâde - Dahiliye	İ.DH	1255-11257	1839-1842	52/2437	Analitik Envanter
262	İrâde - Dahiliye	İ.DH	1258-1261	1843-1845	62/3210	
263	İrâde - Dahiliye	İ.DH	1262-1263	1846-1847	48/2676	
264	İrâde - Dahiliye	İ.DH	1264-1265	1848-1849	42/3290	
265	İrâde - Dahiliye	İ.DH	1266-1267	1850-1851	37/2871	
266	İrâde - Dahiliye	İ.DH	1268-1269	1852-1853	39/2922	
267	İrâde - Dahiliye	İ.DH	1270-1271	1854-1855	47/3752	
268	İrâde - Dahiliye	İ.DH	1272-1273	1856-1857	57/3558	
269	İrâde - Dahiliye	İ.DH	1274-1275	1858-1859	54/3558	
270	İrâde - Dahiliye	İ.DH	1275-1277	1859-1861	35/2800	
271	İrâde - Dahiliye	İ.DH	1278-1279	1862-1863	35/2815	
272	İrâde - Dahiliye	İ.DH	1280-1281	1864-1865	28/2239	
273	İrâde - Dahiliye	İ.DH	1282-1284	1865-1868	37/2668	
274	İrâde - Dahiliye	İ.DH	1285-1287	1869-1871	54-3595	
275	İrâde - Dahiliye	İ.DH	1288-1290	1872-1874	52/3655	
276	İrâde - Dahiliye	İ.DH	1291-1292	1875-1876	36/2687	
277	İrâde - Dahiliye	İ.DH	1293-1294	1877-1878	46/3092	
278	İrâde - Dahiliye	İ.DH	1295-1296	1879-1880	34/2669	
279	İrâde - Dahiliye	İ.DH	1297-1298	1881-1882	45/3016	
280	İrâde - Dahiliye	İ.DH	1299	1881/1882	27/1788	
281	İrâde - Dahiliye	İ.DH	1300-1301	1883-1884	64/4382	
282	İrâde - Dahiliye	İ.DH	1302	1884/1885	32/2355	
283	İrâde - Dahiliye	İ.DH	1303	1885/1886	40/2871	
284	İrâde - Dahiliye	İ.DH	1304	1886/1887	45/3130	
285	İrâde - Dahiliye	İ.DH	1304-1305	1887-1888	48/3548	
286	İrâde - Dahiliye	İ.DH	1305-1306	1888-1389	54/3645	
287	İrâde - Dahiliye	İ.DH	1307	1889/1890	39/3450	
288	İrâde - Dahiliye	İ.DH	1308	1890/1891	48/3744	
289	İrâde - Dahiliye	İ.DH	1309	1891/1892	47/4196	
290	İrâde - Dahiliye	İ.DH	1255-1334	1840-1916	1380	
291	İrâde - Hariciye	İ.HR	1255-1262	1840-1846	41/1860	
292	İrâde - Hariciye	İ.HR	1263-1267	1847-1851	39/1735	
293	İrâde - Hariciye	İ.HR	1268-1271	1852-1855	42/2180	
294	İrâde - Hariciye	İ.HR	1272-1274	1856-1858	32/2290	
295	İrâde - Hariciye	İ.HR	1275-1277	1859-1861	30/2050	
296	İrâde - Hariciye	İ.HR	1277-1282	1861-1866	29/2028	
297	İrâde - Hariciye	İ.HR	1282-1286	1866-1870	29/2020	
298	İrâde - Hariciye	İ.HR	1287-1294	1871-1878	33/2365	

Katalog No	KALEMİN ADI	Kalemin Kodu	TARİH		Dosya ve Madde Adedi	Katalog Tertibi
			Hicrî	Miladî		
299	İrâde - Hariciye	İ.HR	1295-1302	1879-1885	23/2135	Analitik Envanter
300	İrâde - Hariciye	İ.HR	1304-1309	1887-1892	40/2226	
301	İrâde - Meclis-i Vâlâ	İ.MVL	1256-1263	1841-1847	110/2565	
302	İrâde - Meclis-i Vâlâ	İ.MVL	1264-1266	1848-1850	76/3085	
303	İrâde - Meclis-i Vâlâ	İ.MVL	1267-1268	1851-1852	61/3465	
304	İrâde - Meclis-i Vâlâ	İ.MVL	1269	1852/1853	37/2105	
305	İrâde - Meclis-i Vâlâ	İ.MVL	1270	1853/1854	30/1990	
306	İrâde - Meclis-i Vâlâ	İ.MVL	1271-1272	1855-1856	44/2510	
307	İrâde - Meclis-i Vâlâ	İ.MVL	1273-1275	1857-1859	62/2700	
308	İrâde - Meclis-i Vâlâ	İ.MVL	1276-1278	1860-1862	46/2700	
309	İrâde - Meclis-i Vâlâ	İ.MVL	1279-1281	1863-1865	65/2730	
310	İrâde - Meclis-i Vâlâ	İ.MVL	1282-1284	1866-1868	55/2486	
311	İrâde - Şûrâ-yı Devlet	İ.ŞD	1255-1296	1840-1880	48/2690	
312	İrâde - Şûrâ-yı Devlet	İ.ŞD	1297-1303	1881-1886	34/2210	
313	İrâde - Şûrâ-yı Devlet	İ.ŞD	1304-1309	1887-1892	38/2314	
314	İrâde - Meclis-i Mahsus	İ.MMS	1255-1295	1840-1879	60/2860	
315	İrâde - Meclis-i Mahsus	İ.MMS	1296-1309	1880-1892	72/2786	
316	İrâde - Divan-ı Ahkâm-ı Adliye	İ.DA	1255-1295	1840-1879	19/879	

ab. 1310-1334 Yılları İrâdeleri

1310-1334/1897-1916 tarihleri arasında çıkan irâdelerin devlet teşkilatına ve nezâretlere göre tertip ve tanzim edilmelerinden meydana gelmiştir. Dairelerin her biri için bir seneliği bir arada olmak üzere eski yazı ile ay-ay müstakil kataloglar tertip olunmuştur. Fonda bazı bölümler 1310/1334 arasında kesintisiz devam ettiği hâlde bazıları muhtelif tarihlerde kesintiye uğramaktadır. Fondaki vesika sayısı 142.095, katalog adedi ise 484'tür. Yapılan yıl tevhîdleri ile bu sayı 80 ciltte toplanmıştır.

Bu irâdeler Analitik Envanter Sistem'e göre tasnif edilmiştir.

1310-1334 YILLARI İRÂDELERİNİN GENEL DÖKÜMÜ

Katalog No	NEZÂRET VEYA DAİRENİN ADI	TARİH		İrâde Sayısı
		Hicrî	Miladî	
317	Adliye ve Mezâhib	1310-1332	1892-1914	4.978
318		1323-1334	1905-1916	
319	Askerî	1310-1319	1892-1901	6.471
320		1320-1327	1902-1909	
321	Bahriye	1310-1334	1892-1916	752
322	Defter-i Hakanî	1310-1327	1892-1909	1.211
323	Dahiliye	1310-1315	1892-1897	12.768
324		1316-1323	1898-1905	
325		1324-1334	1906-1916	

Katalog No	NEZÂRET VEYA DAİRENİN ADI	TARİH		İrâde Sayısı
		Hicrî	Miladî	
326	Evkâf	1310-1334	1892-1916	3.755
327	Harbiye	1328-1334	1910-1916	8.773
328		1328-1334	1910-1916	
329	Hariciye	1310-1319	1892-1901	22.386
330		1320-1334	1902-1916	
331	Hususî	1310	1892	
332		1311	1893	
333		1312	1894	
334		1313	1895	
335		1314	1896	
336		1315	1897	
337		1316	1898	
338		1317	1899	
339		1318	1900	
340		1319	1901	
341		1320	1902	
342		1321	1903	
343		1322	1904	
344		1323	1905	
345		1324	1906	
346		1325	1907	
347		1326	1908	
348		1327	1909	
349	İlmiye	1315-1327	1897-1909	247
350	İmtiyaz ve Mukâvelât	1310-1333	1892-1915	239
351	Kanun ve Nizamât	1310-1327	1892-1905	257
352	Maârif	1310-1333	1892-1915	1.400
353	Mâbeyn-i Hümâyûn	1328-1334	1910-1916	1.573
354	Maliye	1310-1318	1892-1900	5.820
355		1319-1334	1901-1916	
356	Meclis-i Mahsus	1329-1334	1911-1916	2.296
357	Meclis-i Umumî	1329-1334	1911-1916	684
358	Meşîhat	1310-1334	1892-1916	196
359	Nâfia	1310-1334	1892-1916	1.010
360	Orman ve Maâdin	1311-1329	1893-1911	677
361	Rusûmât	1310-1327	1892-1905	1.700
362	Sadâret	1329-1334	1911-1916	127
363	Sıhhiye	1310-1328	1892-1910	178
364	Şehremâneti	1310-1328	1892-1910	1.110
365	Şûrâ-yı Devlet	1331-1334	1919-1916	20

Katalog No	NEZÂRET VEYA DAİRENİN ADI	TARİH		İrâde Sayısı
		Hicrî	Miladî	
366	Taltifât	1310	1892	
367		1311	1893	
368		1312	1894	
369		1313	1895	
370		1314	1896	
371		1315	1897	
372		1316	1898	
373		1317	1899	
374		1318	1900	
375		1319	1901	
376		1320	1902	
377		1321	1903	
378		1322	1904	
379		1323	1905	
380		1324	1906	
381		1325	1907	
382		1326	1908	
383		1327	1909	
384		1328	1910	
385		1329	1911	
386		1330	1912	
387		1331	1913	
388		1332	1914	
389		1333	1915	
390		1334	1916	
391	Tekâüd Sandığı	1310-1327	1892-1909	1.385
392	Telgraf ve Posta	1310-1333	1892-1915	1.317
393	Ticaret ve Ziraat	1330-1334	1912-1916	1.711
394	Tophâne-i Âmire	1310-1326	1892-1909	762
395	Zabtiye	1310-1327	1892-1905	171
396	Ticaret ve Nâfia	1315-1329	1897-1909	764

Not: İrâde taltifâtların indeksi çıkarılmış olup 1.028 numaralı katalog olarak hizmete sunulmuştur.

ac. Dosya Usulü İrâdeler

1217-1341/1802-1922 yıllarını ihtiva eden irâdeler, evrakın icrada olduğu dönemde, ait oldukları nezâret ve dairelere göre değil, ihtiva ettikleri meselelere ve konulara göre gruplandırılmıştır. Daha sonraki dönemlerde belgeye ulaşımın kolaylaştırılması amacıyla bazı düzenlemeler yapılmışsa da yine dosya usulüne yönelik olarak gerçekleştiril-

miştir. Ancak 2006 yılında yapılan yeni düzenleme ile irâdeler konu, yer, şahıs ve müessese indeksleri çıkarılarak analitik olarak araştırmaya sunulmuştur. Konu indeksli 8 adet kataloğu vardır.

Katalog No	KALEMİN KODU	TARİH		Belge Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Miladî		
397/1-8	İ.DUİT	1217-1341	1802-1922	42623	Konu İndeskli

ad. Eyâlât-ı Mümtâze İrâdeleri

Eyâlât-ı Mümtâze, Osmanlı İmparatorluğu'na bağlı hususî imtiyaz anlaşmalarıyla idare olunan eyaletlerdir. Bunlar, devlete maktû bir vergi ve bazıları sefer zamanında asker vererek, dahilî işlerinde tamamen serbest bulunurlardı. Muhtelif tarihlerde görülen Eyâlât-ı Mümtâzelikler şunlardı: *Mekke Şerifliği, Mısır Hidivliği, Sisam Beyliği, Cebel-i Lübnan Mutasarrıflığı, Kıbrıs Adası, Bulgaristan Prensliği, Bosna-Hersek, Kırım Hanlığı, Erdel Krallığı, Eflâk-Boğdan Voyvodalığı* ve *Aynoroz Emâneti*. Bu teşekküllerden 1908 inkılâbından sonra elde kalanlarının imtiyazları ilgâ olunmuştur.

ad1. Bulgaristan İrâdeleri (İ.MTZ (04))

Bulgaristan'la ilgili 1255-1327/1839-1909 tarihleri arasındaki irâdeler ihtiva eder.

Katalog No	KALEMİN KODU	TARİH		Belge Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Miladî		
1370	(İ.MTZ (04)	1255-1326	1839-1909	5242	Analitik Envanter

ad2. Cebel-i Lübnan İrâdeleri (İ.MTZ.CL)

Cebel-i Lübnan'la ilgili 1258-1323/1842-1906 tarihleri arasındaki irâdeler ihtiva eder.

Katalog No	KALEMİN KODU	TARİH		Belge Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Miladî		
1373	(İ.MTZ.CL)	1258-1323	1842-1906	760	Analitik Envanter

ad3. Girid İrâdeleri (İ.MTZ.GR)

Girid'le ilgili 1255-1327/1839-1909 yılları arasındaki irâdeleri ihtiva eder.

Katalog No	KALEMİN KODU	TARİH		Belge Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Miladî		
1375	İ:MTZ (GR)	1255-1327	1839-1909	5581	Analitik Envanter

ad4. Mısır İrâdeleri (İ.MTZ (05))

Mısır'la ilgili 1255-1330/1839-1916 yılları arasındaki irâdeleri ihtiva eder.

Katalog No	KALEMİN KODU	TARİH		Belge Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Miladî		
1371	İ:MTZ (05)	1255-1330	1839-1916	5589	Analitik Envanter

ad5. Sisam İrâdeleri (İ.MTZ.SM)

Sisam'la ilgili 1256-1326/1840-1908 yılları arasındaki irâdeleri ihtiva eder.

Katalog No	KALEMİN KODU	TARİH		Belge Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Miladî		
1374	İ:MTZ (SM)	1256-1326	1840-1908	2.046	Analitik Envanter

ad6. Yunanistan İrâdeleri (İ.MTZ (01))

Yunanistan'la ilgili 1256-1326/1840-1908 yılları arasındaki irâdeleri ihtiva eder.

Katalog No	KALEMİN KODU	TARİH		Belge Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Miladî		
1369	İ:MTZ (01)	1255-1322	1839-1905	2.046	Analitik Envanter

ae. Mesâil-i Mühimme İrâdeleri (İ.MSM)

Hazine-i Evrak'ın kuruluşu sırasında yapılan ilk tasnif talimatnâmesi esaslarına göre arşiv malzemeleri, devletin kuruluşundan 1255/1839'a kadar olanlar, 1255-1265/ 1839-1849 tarihleri arası ve bu tarihten sonra teşekkül edecek olanlar olmak üzere üç ana gruba ayrılmıştır. Yapılacak tasnif çalışmalarına esas ve örnek olmak üzere, ikinci grup olan 1255-1265 yılları arasındaki evrakın tasnifi gerçekleştirilmiş ve buna "Mesâil-i Mühimme İrâdesi" adı verilmiş ve konularına göre tasnif edilmiştir. Sultan Abdülmecid'in tahta çıkış tarihinden itibaren 1265 yılına kadar mühim meselelere dair irâdeli evrak bölümlere ayrılarak gruplandırılmıştır. Hazine-i Evrak'ta yapılan ilk tasnif bu olup, orijinal katalogları ile günümüze kadar tertibi muhafaza edilmiştir. 3 adet kataloğu vardır.

İki grup hâlinde bulunan irâdelerin dökümü:

MESÂİL-İ MÜHİMME İRÂDELERİNİN LİSTESİ

Katalog No	Sıra No	İrâde Gurubunun Adı	Evrak Sıra No	Tarih		Katalog Tertibi
				Hicrî	Miladî	
A - Mesâil-i Mühimme-i Mülkiye-i Hususiyye, Mesâil-i Mühimme-i Mahsusa, Mesâil-i Mühimme-i Asâkir-i Cenâb-ı Mülûkâne						
398	1	Tensîkât ve Tanzimât-ı Mülkiye ve Nizamât-ı Belediye ve Ebniye ve Kanuniye	1-190	1255-1264	1839-1847	Analitik Envanter

Katalog No	Sıra No	İrâde Gurubunun Adı	Evrak Sıra No	Tarih		Katalog Tertibi
				Hicrî	Miladî	
398	2	Asâkir-i Nizamiye-i Şâhâne	191-338	1257-1264	1841-1847	Analitik Envanter
	3	Tersâne-i Âmire Mesâiline Dair	339-381	1256-1264	1840-1847	
	4	Tophâne-i Âmire Mesâiline Dair	382-413	1260-1264	1844-1847	
	5	Hazine-i Celîle-i Maliye	414-539	1257-1264	1841-1847	
	6	Hazine-i Hâssa-i Şâhâne Mesâili'ne Dair	540-579	1258-1264	1842-1847	
	7	Hazine-i Evkâf Mesâiline Dair	580-595	1258-1264	1842-1847	
	8	Ticarethâne Mesâiline Dair	596-609	1257-1264	1841-1847	
	9	Fabrika-i Hümâyûn ile Bazı Fabrikalara Dair	610-648	1258-1264	1842-1847	
	10	Mir‘ât-ı Celîle ve Mehâsin-i Asriye-i Şâhâne Olarak Dersaâdet ve Bilâd-ı Selâse'de İnşa Buyurulan Ebniye-i Emîriye Masârıfı	649-705	1258-1264	1842-1847	
	11	İcra Buyurulan Sûr-ı Hümâyûn	706-713	1263	1846	
B. Mesâil-i Mühimme						
398	12	Rusya Meselesine Dair	714-753	1255-1264	1839-1847	Analitik Envanter
	13	Prusya Mesâiline Dair	754	1258	1842	
	14	Fransa Devleti Mesâiline Dair	755-797	1256-1264	1840-1847	
	15	İngiltere Devleti Mesâiline Dair	798-840	1257-1264	1841-1847	
	16	Avusturya Devleti Mesâiline Dair	841-842	1258-1261	1842-1845	
	17	İran Devleti Mesâiline Dair	843-852	1255-1254	1839-1847	
	18	Yunan Devleti Mesâiline Dair	853-896	1256-1264	1840-1847	
399	19	Papa Hükümeti'ne Dair	897-915	1263-1264	1846-1847	
	20	Rum Milleti'ne Dair	916-931	1262-1264	1845-1847	
	21	Sardunya Mesâiline Dair	932-934	1260-1264	1844-1847	
	22	Ermeni Meselesine Dair	935-942	1258-1264	1842-1847	
	23	Danimarka Mesâiline Dair	943	1264	1847	
	24	Karadağ Meselesine Dair	944-946	1256	1840	
	25	Portekiz Devleti'ne Dair	947-951	1258-1264	1842	
	26	Latin Reâyâya Dair	952-954	1256-1260	1840-1844	
	27	Düvel-i Mütehâbbe Mesâil-i Muhtelifesine Dair	955-966	1257-1264	1841-1847	
	28	Protestan Milleti'ne Dair	967-968	1262-1263	1845-1846	
	29	Katolik Meselesine Dair	969-977	1256-1264	1840-1847	
	30	Sırp Meselesine Dair	978-1004	1261-1264	1845-1847	
	31	Yahudi Meselesine Dair	1005-1007	1256	1840	
	32	Eflâk'a Dair	1008-1030	1258-1264	1842-1847	
	33	Eflâk-Boğdan'a Dair	1031-1042	1253-1264	1837-1847	

Katalog No	Sıra No	İrâde Gurubunun Adı	Evrak Sıra No	Tarih		Katalog Tertibi
				Hicrî	Miladî	
399	34	İran Meselesine Dair	1043-1110	1256-1264	1840-1847	Analitik Envanter
	35	Cebel-i Lübnan Meselesine Dair	1111-1223	1258-1264	1842-1847	
	36	Kürdistan Meselesine Dair	1224-1355	1258-1264	1842-1847	
	37	Sırbistan'a Dair	1565-1637	1256-1260	1840-1844	
	38	Toskalık Meselesine Dair	1638-1693	1261-1263	1845-1846	
	39	Kigalık Meselesine Dair	1694-1748	1259-1263	1843-1846	
	40	Mesâil-i Hudûdiyeye Dair	1749-1794	1256-1264	1840-1847	
	41	Yemen Meselesine Dair	1795-1824	1258-1264	1842-1847	
	42	Mürted Meselesine Dair	1825-1832	1259-1260	1843-1844	
	43	Kerbelâ Meselesine Dair	1831-1840	1259	1843	
400	44	Eflâk Meselesine Dair	1841-1923	1264	1847	
	45	Avrupa İhtilâlinden Dolayı Memâlik-i Şâhâne'de Bazı Tedâbîr İcrâsına Dair	1924-1950	1263-1264	1846-1847	
	47	Viyana İhtilâli Meselesine Dair	1960-1986	1264	1847	
	48	Musul Eyaleti'ne Dair	1987-1988	1259	1843	
	49	Diyarbekir Eyaleti'ne Dair	1989-1993	1261-1262	1845-1845	
	50	Cezayir'de Kostanta Beyi Ahmed Bey'e Dair	1994-1997	1256-1257	1840-1841	
	51	Ekrâd ve Aşâire Dair	1998-2035	1259-1264	1843-1847	
	52	Bağdat Eyaleti'ne Dair	2036-2072	1259-1264	1843-1847	
	53	Ankara Eyaletine Dair	2073-2074	1261-1262	1845-1845	
	54	Tırhala'ya Dair	2075	1262	1845	
	55	Halep Eyaleti'ne Dair	2076-2077	1262-1263	1845-1846	
	56	Şam Eyaleti'ne Dair	2078-2079	1260-1264	1844-1847	
	57	Adana ve Maraş Eyaletlerine Dair	1262	1262-1264	1845-1847	
	58	Trablus Eyaleti'ne Dair	2080-2081	1258-1264	1842-1847	
	59	Tunus Eyaleti'ne Dair	2108-2143	1256-1263	1840-1846	
	60	Sayda Eyaleti'ne Dair	2144-2181	1257-1264	1841-1847	
	61	Mısır Eyaleti'ne Dair	2182-2236	1258-1264	1842-1847	
	62	Cezâyir-i Bahr-i Sefîd Eyaleti'ne Dair	2237-2241	1263-1264	1846-1847	
	63	İşkodra Eyaleti'ne Dair	2242-2246	1258-1262	1842-1845	
	64	Selanik Eyaleti'ne Dair	2247-2263	1261-1264	1845-1847	
	65	Yanya Eyaleti'ne Dair	2264-2273	1261-1262	1845-1845	
	66	Üsküb Eyaleti'ne Dair	2274-2278	1260-1262	1844-1845	
	67	Hüdâvendigâr Eyaleti'ne Dair	2278-2287	1258-1264	1842-1847	
	68	Bosna Eyaleti'ne Dair	2288-2330	1258-1264	1842-1847	
	69	Erzurum Eyaleti'ne Dair	2331-2348	1261-1264	1845-1847	
	70	Kudüs Eyaleti'ne Dair	2349-2357	1257-1262	1841-1845	

Katalog No	Sıra No	İrâde Gurubunun Adı	Evrak Sıra No	Tarih		Katalog Tertibi
				Hicrî	Miladî	
400	71	Aydın Eyaleti'ne Dair	2358-2373	1263-1264	1846-1847	Analitik Envanter
	72	Edirne Eyaleti'ne Dair	2374-2412	1258-1264	1842-1847	
	73	Kastamonu'ya Dair	2413-2418	1262-1263	1845-1846	
	74	Niş Eyaleti'ne Dair	2419-1429	1257-1264	1841-1847	
	75	Cidde Eyaleti'ne Dair	2430-2459	1257-1264	1841-1847	
	76	Trabzon Eyaletine Dair	2460-2483	1262-1264	1845-1847	
	77	Seyâhat-i Hümâyûn'a Dair	2484-2525	1262-1264	1815-1847	
	78	Karantina Nizamı'na Dair	2526-2590	1255-1257	1839-1841	
	78	Velâdet-i Hümâyûn ve Tevcîhât-ı Seniyye ve Bazı Hususât-ı Mühimmeye Dair	1-60	1255-1258	1839-1842	

b. Sadâret Divan (Beylikçi) Kalemi Belgeleri (A.DVN)

Toplantıların akdedildiği Divan-ı Hümâyûn fiilen ortadan kalktıktan sonra artık bu tabir tamamen sembol olarak Bâb-ı Âlî'de bir kalemi ifade eder olmuştur. Görevleri açısından da Bâb-ı Âlî öncesi dönemle sonrası dönem arasında büyük bir fark yoktur. Tanzimat öncesinde ayrı ayrı kalemler durumunda bulunan *Beylikçi*, *Tahvil* ve *Ruûs* kalemlerine ait olan evrak, *Bâb-ı Âlî*'de tek kalem altında mütâlaa edilerek Divan-ı Hümâyûn kaleminde toplanmıştır. Bu kalemin görevlerini şöylece özetleyebiliriz:

Nizamnâme ve kanunnâmelerin kayıt ve hıfzı, bazı milletlerin reisleri ve ecnebi sefirler tarafından verilen evrakın kaydedilmesi, icrası için gereken berât ve emirlerin yazılması, gereği bilinmeyen hususlarda evrakın havale edilmesi, bilumum mansıblar, memuriyetler, rütbe ruûsları ve silsile ruûsları ile medâris-i ilmiye tevcîhlerinin kayıt ve icrası, tuğra çekmek, muktezâ, emr-i âlî, şurût ve emsâl kayıtlarının çıkarılması.

Bu vazifeleri icra eden Divan (Beylikçi) Kalemi'nin evrak çeşitleri de şunlardır: Nizamnâme ve talimatnâmeler, ferman, berât, hüküm, emr-i âlî ve nişanlar, rütbe ve pâye tevcihi ile tayin, azil, görev süresi uzatma, imtiyaz, tekâüd, kısas ve nefye dair evrak, konsolos ve konsolos vekili tayin berâtları ve bunlar tarafından takdim edilen takrirler, ruesâ-yı milel-i muhtelifece verilen takrirler, ikâmet ve ticaret berâtları, izn-i sefîne ve izn-i sefîne talebleri, mürûr tezkireleri, muktezâ, şurût, emsâl ve emr-i âli kayıtları üzerinde bulunan arzuhâller.

Divan-ı Hümâyûn Kalemi'nin 10 cilt kataloğu vardır. Yukarıda zikredilen evrak çeşitlerinin büyük kısmı bu kataloglarda yer almaktadır. Ayrıca yabancı devletlerin resmî makamları ile olan izn-i sefîne talepleri ve benzeri yazışmalar *Divan-ı Hümâyûn Düvel-i Ecnebiye Kataloğu*'nda, arkasında mühimme kaydı bulunan evrak ile ferman, berât ve hükümler *Divan-ı Hümâyûn Mühimme Kalemi Kataloğu*'nda verilmiştir.

DİVAN-I HÜMÂYÛN KALEMİ KATALOGLARI LİSTESİ

Katalog No	Cilt Sıra No	TASNİFİN KODU	TARİH		Dosya/Belge Adedi	Katalog Tertibi
			Hicrî	Miladî		
528	1	A.DVN	1256-1262	1840-1846	2.412 madde	Analitik Envanter
529	2		1263-1264	1847-1848	2.702m.	
530	3		1265-1266	1849-1850	2.755m.	
531	4		1267-1271	1851-1855	4.250m.	
532	5		1271-1275	1855-1859	3.950m.	
533	1		1256-1278	1840-1861	186/23.979	DES
534	2		1279-1309	1861-1891	214/46.490	
535	3		1310-1341	1892-1922	316/47.510	
535	EK		1256-1341	1840-1922	74/9.878	
1166			1275-1278	1859-1861	41/4202	Analitik Envanter

ba. Düvel-i Ecnebiye Kısmı Belgeleri (A.DVN.DVE)

Divan-ı Hümâyûn Kalemi'nin görevlerinden biri de yabancı devletlerin resmî makamları ile Sadâret arasında olan yazışmaların kayıt ve icrasıdır.

Avrupa devletleri ile yapılan anlaşmalar bu kalemde korunmuştur. İstanbul'da ikamet eden Hıristiyan devletlerin elçileri ile Hıristiyan devletlerin her gün meydana gelen ticarî işleri ve diğer hususları bu kalem tarafından yürütülmüştür.

Divan-ı Hümâyûn Kalemi'nin yabancı devletlerin resmî makamları ile olan yazışmaları ve kayıtları, *Divan-ı Hümâyûn Kalemi Düvel-i Ecnebiye* adı altındaki katalogda toplanmıştır. Katalogdaki evrak çeşitlerinin başlıcaları izn-i sefîne talepleri, seyahat amacıyla gelen yabancılar için gezi izni talepleri, konsolos ve konsolos vekili tayinlerine dair takrirlerdir. Bu evrakın defterlerine örnek olarak Divan-ı Hümâyûn Kalemi Düvel-i Ecnebiye Defterleri ile İzn-i Sefîne Defterleri'ni gösterebiliriz.

Birinci katalog, Osmanlı Devleti'nin 1256-1263/1840-1847 tarihleri arasında karşılıklı ilişki içinde bulunduğu on altı devlete ait vesikaları ihtiva etmektedir. Her devlete ait evrak kendi içerisinde kronolojik bir şekilde sıraya konularak vesikaların bütünlüğü sağlanmaya çalışılmıştır. Katalogdaki vesika sayısı 8.035'tir. Sonradan çıkarılan ikinci ve üçüncü katalog da birinci kataloğun devamı mahiyetindedir. Katalogların dökümü şu şekildedir:

Katalog No	Cilt Sıra No	TASNİFİN KODU	TARİH		Dosya/Belge Adedi	Katalog Tertibi
			Hicrî	Miladî		
536	1	A.DVN.DVE	1256-1263	1840-1846	2.412 madde	Analitik Envanter
537	2		1264-1271	1847-1854	4.987 m.	
1008	3		1272-1278	1855-1858	545 m.	

Katalog No	Cilt Sıra No	TASNİFİN KODU	TARİH		Dosya/Belge Adedi	Katalog Tertibi
			Hicrî	Miladî		
533	1	A.DVN.DVE	1256-1278	1840-1861	55/19.784	DES
534	2		1279-1309	1862-1891	67/11.010	
535	3		1310-1341	1892-1922	33/3.232	
535	EK		1259-1331	1843-1912	40/7.285	

KATALOGLARDA BULUNAN BAZI DEVLETLER ŞUNLARDIR

Rusya	İtalya (Sardunya, Toskana, Sicilyateyn)	İran
Avusturya	Almanya (Prusya)	Hokand
İngiltere	İspanya	Amerika
Fransa	İsveç-Norveç	Yunanistan
Hollanda (Flemenk)	Portekiz	Muhtelif
Danimarka	Belçika	

bb. Sadâret Divan-ı Hümâyûn Mühimme Kalemi Belgeleri (A.DVN.MHM)

Divan-ı Hümâyûn'un mühim ve gizli evrakıyla uğraşan kalemdir. Bu sebeple 1211/1796 da bir nizamnâme[72] ile Mühimme Kalemi için ayrı bir oda teşkil edilmiştir. Divan-ı Hümâyûn Kalemi'ne ve dolayısıyla Beylikçi'ye bağlı olan "Mühimme Müdürlüğü", en nihayet "Mühimme Kalemi" adını almıştır.

Bu kalemin başlıca vazifesi, devletin ehemmiyetli meselelerine dair hüküm ve berâtları yazmaktır. Bu sebeple, bu kalem evrakı içinde yer alan hüküm, berât, ticaret izni, yol izni ve ikamet emirleri gibi belgeler evrakın ekseriyetini teşkil etmektedir. Ayrıca Divan-ı Hümâyûn'un mühim mevzulardaki evrakı da bu kalem evrakına dahil edilmiştir. Kataloğun dökümü şu şekildedir:

Katalog No	Cilt Sıra No	TASNİFİN KODU	TARİH		Dosya/Belge Adedi	Katalog Tertibi
			Hicrî	Miladî		
526	1	A.DVN.MHM	1256-1271	1840-1854	4.977 madde	Analitik Envanter
537	2		1272-1278	1855-1858	2.201 m.	
533	1		1256-1278	1840-1861	47/3.811	DES
534	2		1279-1309	1862-1891	160/14.952	
535	3		1310-1341	1892-1922	397/44.855	
535	EK		1256-1341	1840-1922	41/4.278	

bc. Sadâret Divan-ı Hümâyûn Nâme-i Hümâyûn Kısmı Belgeleri (A.DVN.NMH)

Bu bölümde Osmanlı Devleti ile yabancı devletler arasında yapılan muahedeler, bu muahedeler için görevlendirilen şahıslara verilen ruhsatnâmeler, yabancı devlet başkanlarından gelen nâmeler yer almaktadır.

[72] Geniş bilgi için bkz. Tevfik Temelkuran,"Divan-ı Hümâyûn Mühimme Kalemi", *Tarih Enstitüsü Dergisi*, Sayı 6, İstanbul 1975, s.129-175.

Divan-ı Hümâyûn Nâme-i Hümâyûn Kısmı evrakının bir kısmı daha önce katalog olarak kullanılan *Bir Numaralı Mahzen Defteri*'nde kayıtlı bulunmaktadır. Tasnif esnasında, orijinal kayıtlı evrak ile karışık paketlerden çıkan aynı tür evrak bir araya getirilerek bu envanter oluşturulmuştur. Bu sebeple bu bölüm evrakının envanteri iki liste hâlinde hazırlanmıştır.

Birinci listede dosyalar tamamen dosya usûlü envanter şeklinde kronolojik sıra ile yazılmış, orijinal kayıtlı belgelerin konuları açıklamalar hânesinde belirtilmiştir.

İkinci listede ise, daha önce referans olarak verilmiş olması muhtemel *Bir Numaralı Mahzen Defteri*'ndeki orijinal numaralı belgelerin, yeni dosya ve gömlek numaralarına işaret edilmiştir. Ancak *Bir Numaralı Mahzen Defteri*'nde kayıtlı bulunduğu hâlde zuhur etmeyen evrak bu listeye alınmamıştır.

Katalog No	Cilt Sıra No	TASNİFİN KODU	TARİH		Dosya/Belge Adedi	Katalog Tertibi
			Hicrî	Miladî		
534	1	A.DVN.NHM	1174-1309	1760-1891	31/1.624	DES
535	2		1310-1341	1892-1922	6/547	
535	EK		1242-1341	1826-1922	6/443	

bd. Sadâret Divan-ı Hümâyûn Kalemi Mukâvele Kısmı Belgeleri (A.DVN.MKL)

Nizamnâme, kanunnâme ve talimatnâmeler, Osmanlı Devleti ile şahıslar ve şirketler arasında yapılan mukâveleler, şahıslara ve şirketlere verilen imtiyazlar da bu bölüm başlığı altında tasnif edilmiştir.

Divan-ı Hümâyûn Kalemi Mukavele evrakının bir kısmı, daha önce katalog olarak kullanılan *Bir Numaralı Mahzen Defteri*'nde kayıtlı bulunmaktadır. Tasnif esnasında, orijinal kayıtlı evrak ile karışık paketlerden çıkan aynı tür evrak biraraya getirilerek bu envanter oluşturulmuştur. Bu sebeple bu bölüm evrakının envanteri iki liste hâlinde hazırlanmıştır.

Birinci listede, dosyalar tamamen dosya usûlü envanter şeklinde kronolojik sıra ile yazılmış, orijinal kayıtlı belgelerin konuları açıklamalar hânesinde belirtilmiştir.

İkinci listede ise, daha önce referans olarak verilmiş olması muhtemel *Bir Numaralı Mahzen Defteri*'ndeki orijinal numaralı belgelerin, yeni dosya ve gömlek numaralarına işaret edilmiştir. Ancak *Bir Numaralı Mahzen Defteri*'nde kayıtları bulunduğu hâlde zuhur etmeyen evrak bu listeye alınmamıştır.

Katalog No	Cilt Sıra No	TASNİFİN KODU	TARİH		Dosya/Belge Adedi	Katalog Tertibi
			Hicrî	Miladî		
534	1	A.DVN.MKL	1268-1309	1851-1891	33/2.713	DES
535	2		1310-1341	1892-1922	40/5.243	
535	EK		1257-1341	1841-1922	18/614	

c. Sadâret Mektubî Kalemi Belgeleri (A.MKT)

Mektubî Kalemi, Sadâret teşkilatı içinde mühim bir yer işgal eden ve Osmanlı Devleti'nin ilk devirlerinden beri devam edegelen bir kalemdir. Sadâret tarafından çeşitli makamlara yazılan emir ve buyruldular, bu kalem tarafından yazılmıştır. Tanzimat'tan sonra da Sadâret'in, gerek İstanbul'daki nezâret ve devâirle yaptığı yazışmaları, gerekse taşra ile yaptıklarını yürütmüştür.

Mektubî Kalemi'nin görevleri: Sadâret'in bütün nezâret, devâir ve vilayetlerle olan yazışmalarını yapmak, buralardan gelen tahrirâtı hülasa ederek asıllarıyla birlikte sadrıazama sunmak, sadrıazamın mektuplarını yazmak ve özel kalem müdürlüğünü yapmak şeklinde özetlenebilir.

Bu kalemde yer alan vesika çeşitlerini iki ana grupta toplayabiliriz. Birincisi, Sadâret'in İstanbul'daki nezâret ve dairelerle yaptığı yazışmalar (tezkire ve derkenarlar), ikincisi, taşrada bulunan mülkî, askerî, adlî her türlü resmî makama yazılan ve bu makamlardan gelen şukka, kâime, mazbata, ilâm ve mektuplardır.

Âmedî Kalemi tarafından Sadâret'e takdim edilen irâdelerin icrası için yazılan buyruldular, Mektubî Kalemi tarafından kaleme alındığından bu fonda bulunmaktadır. Bunun yanısıra, padişah irâdesinin çıkmasından önceki safhaya ait yazışmalar da bu evrak arasında görülmektedir.

Mektubî Kalemi'nin yürüttüğü bazı işlere ait belgeler de yine Mektubî Kalemi bünyesinde olmak kaydıyla ayrılmış ve ayrı kataloglar hâline getirilmiştir. Şöyle ki; Meclis-i Vâlâ'dan gelen mazbatalar ve Meclis-i Vâlâ kararıyla yazılan emirler *Mektubî Kalemi Meclis-i Vâlâ Kataloğu*, Deâvî Nezâreti'nde görüşülerek karara bağlanan hususlarda Mektubî Kalemi'nin yazdığı emirler *Mektubî Kalemi Deâvî Kataloğu* adları altında toplanmıştır. Ayrıca Mektubî Kalemi'nin vilayetlerle alakalı muhaberatı için *Mektubî Kalemi Umum Vilayât Kataloğu*, belli bir tarihten sonra ise yine bu mevzuda ayrıca *Mektubî Kalemi Nezâret ve Devâir Kataloğu*, bunun yanında bu kalemin meşgul olduğu mühim meseleler için de *Mektubî Kalemi Mühimme Kalemi Kataloğu* teşkil olunmuştur.

Bâb-ı Âlî Evrak Odası Sadâret Evrakı Mektubî Kalemi ismiyle 10 ciltlik katalog serisi hazırlanmıştır. Bu kataloglardaki evrak, 1256-1265/1840-1849 yılları arasını ihtiva etmektedir.

Katalog No	TASNİFİN KODU	TARİH		Dosya/Belge Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Miladî		
538	A.MKT	1256-1260	1840-1844	2.526 madde	Analitik Envanter
539		1261	1845	1.525 m.	
540		1262	1846	2.563 m.	

Katalog No	TASNİFİN KODU	TARİH		Dosya/Belge Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Miladî		
541	A.MKT	1263	1847	3.883 m.	Analitik Envanter
542		1263	1848	2.960 m.	
543		1264	1848	4.213 m.	
544		1264	1848	4.145 m.	
545		1265	1849	3.726 m.	
546		1265	1849	4.979 m.	
547		1265	1849	4.155 m.	
548*		1256-1265	1840-1848	238/38.002	DES
550*		1256-1265	1840-1848	31/3.955 b.	

Bunun yanısıra Mektubî Kalemince tanzim olunan yazışmalar da, muhaberât, makam ve dairesine göre muhtelif kısımlara ayrılmıştır. Bunlar şunlardır:

1. Mektubî Kalemi - Mühimme Odası
2. Mektubî Kalemi - Umum Vilayât
3. Mektubî Kalemi - Nezâret ve Devâir
4. Mektubî Kalemi - Meclis-i Vâlâ
5. Mektubî Kalemi - Deâvî
6. Şûrâ-yı Devlet
7. Divan-ı Ahkâm-ı Adliye

ca. Sadâret Mektubî Kalemi Mühimme Kalemi (Odası) Belgeleri (A.MKT.MHM)

Mektubî Kalemi'yle birlikte ilk yıllardan beri devam edegelen ve onun bir şubesi durumunda bulunan kalemdir. Önemli ve âcil olan hususları ayırtedebilmek için gerek evrakta, gerekse defterlerde mühim ve adi ayırımı yapıldığı görülmüştür. Bu sebeple mühimme, hafâya ve mahremâne kaydı bulunan Mektubî Kalemi evrakı için ayrı bir fon teşkiline ihtiyaç duyulmuştur. Bu evrak umumiyetle isyan, deprem, sınır meselesi, savaş, kıtlık ve iskân gibi mühim hususları ihtiva etmektedir. Bu kısmın belgeleri 1256-1275/1840-1858 tarihlerini hâvi olup, 4 ciltten oluşan *Mektubî Kalemi Kataloğu*'nda toplanmıştır.

Katalog No	TASNİFİN KODU	TARİH		Katalog Tertibi
		Hicrî	Miladî	
574	A.MKT.MHM	1256-1266	1840-1850	Analitik Envanter
1038		1267-1271	1850-1854	
1039		1271-1273	1854-1856	
1040		1273-1275	1856-1858	

* 548 ve 550 numaralı katalogların analitik tasnifi yapılmıştır. Bkz. Katalog genel no: 538-544.

Katalog No	TASNİFİN KODU	TARİH		Katalog Tertibi
		Hicrî	Miladî	
1066	A.MKT.MHM	1275-1276	1859-1860	Analitik ve İndeksli
1091		1276-1278	1860-1862	
1207		1278-1280	1862-1864	
1208		1280-1281	1864-1865	
1209		1281-1282	1865-1866	
1210		1282-1283	1866-1867	
1211		1283-1284	1867-1868	
1212		1284-1285	1868-1869	
1213		1285-1290	1869-1874	
1214		1290-1309	1874-1892	
1215		1310-1311	1893-1894	
1216		1309-1330	1892-1912	
1217		1257-1331	1842-1913	

cb. Sadâret Mektubî Kalemi Umum Vilayet Yazışmalarına Ait Belgeler (A.MKT.UM)

Sadâret ile vilayetler arasındaki yazışmaları ihtiva etmektedir. 1266 yılında defter sistemindeki vilayet-nezâret ayrımına binâen teşkil olunmuştur.

Katalog No	TASNİFİN KODU	TARİH		Dosya/Belge Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Miladî		
551	A.MKT.UM	1266	1849	6.719 madde	Analitik Envanter
552		1267-1268	1850-1851	4.816 m.	
553		1268-1269	1851-1852	4.817 m.	
554		1269-1271	1852-1854	5.052 m.	
555		1271-1272	1854-1855	5.655 m.	
556		1272-1273	1855-1856	4.040 m.	
557		1273-1274	1856-1857	4.172 m.	
558		1274-1276	1857-1859	4.318 m.	
559		1276	1859	4.301 m.	
560		1276-1277	1859-1860	4.399 m.	
561		1277-1278	1860-1861	4.299 m.	
562		1278	1861	4.301 m.	
1016		1278	1861	3.802 m.	
548		1266-1278	1849-1861	574/97.298	DES
549		1275-1309	1862-1891	1.341/220.890	
550		1256-1309	1840-1891	147/24.075	

cc. Sadâret Mektubî Kalemi Nezâret ve Devâir Yazışmalarına Ait Belgeler (A.MKT.NZD)

Sadâret'in, İstanbul'da bulunan nezâret ve dairelerle yaptığı yazışmaları ihtiva etmektedir. 1266/1849-1850 yılında defter sistemindeki vilayet-nezâret ayrımına binaen, itibaren *Mektubî Kalemi Nezâret ve Devâir Kataloğu* teşkil olunmuştur.

Katalog No	TASNİFİN KODU	TARİH		Dosya/Belge Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Miladî		
563	A.MKT.NZD	1266	1850	2.671	Analitik Envanter
548		1266-1278	1850-1861	427/55.728	DES
549		1275-1309	1862-1891	1623/220.163	
550		1256-1309	1840-1891	98/9.863	
1054		1267	1851	23/2312	Analitik ve İndeksli
1055		1271-1273	1855-1857	40/4020	
1056		1273-1274	1857-1858	40/4021	
1057		1274-1275	1858-1859	40/4000	
1058		1275-1277	1859-1861	40/4074	
1059		1278	1863	40/4000	
1067		1278	1861	27/2700	
1076		1267-1269	1851-1853	40/4073	
1077		1277-1278	1861-1862	40/4015	
1321		1271	1855	40/4069	

cd. Sadâret Mektubî Kalemi Meclis-i Vâlâ Yazışmalarına Ait Belgeler (A.MKT.MVL)

Meclis-i Vâlâ tarafından Sadâret'e takdim edilen mazbatalar, Sadâret adına Meclis-i Vâlâ tarafından çeşitli makamlara yazılan tahrirât ile tezkire-i sâmîler ve Sadâret ile Meclis-i Vâlâ arasındaki yazışmaları muhtevîdir.

Katalog No	TASNİFİN KODU	TARİH		Dosya/Belge Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Miladî		
564	A.MKT.MVL	1256-1266	1840-1849	5.509 madde	Analitik Envanter
565		1267-1271	1850-1854	3.784 m.	
566		1271-1275	1854-1858	3.826 m.	
567		1275-1278	1858-1861	3.415 m.	
548		1256-1278	1840-1861	151/23.543	DES
549		1279-1284	1862-1867	220/43.733	
550		1256-1284	1840-1867	38/6.465	

Meclis-i Vâlâ'nın kendi teşkilatı içerisinde oluşan belgeler için "Bâb-ı Âlî Bünyesindeki Diğer Dairelere Ait Belgeler" kısmı "Meclis-i Vâlâ Belgeleri"ne bakılmalıdır.

ce. Sadâret Mektubî Kalemi Deâvî Yazışmalarına Ait Belgeler (A.MKT.DV)

Bu fonda Sadâret adına Deâvî Nezâretince çeşitli makamlara gönderilmek üzere kaleme alınan tahrirât ve tezkireler mevcuttur. Bu belgelerin 1258-1266/1840-1850 tarihleri arasındaki belgeleri ihtiva edenleri *Mektubî Kalemi Deâvî Kataloğu*'nda toplanmıştır.

Katalog No	TASNİFİN KODU	TARİH		Dosya/Belge Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Miladî		
568	A.MKT.DV	1258-1266	1840-1849	4.808 madde	Analitik Envanter
569		1267-1269	1850-1852	4.013 m.	
570		1269-1273	1852-1856	4.127 m.	
571		1273-1276	1856-1859	4.028 m.	
572		1276-1277	1859-1860	4.010 m.	
573		1277-1278	1860-1861	3.299 m.	
548		1258-1278	1842-1861	223/40.994	DES
549		1279-1287	1862-1870	105/18.007	
550		1261-1283	1845-1866	17/3.117	

Deâvî Nezâreti'nin kendi bünyesinde oluşan belgeler için "Bâb-ı Âlî Bünyesindeki Diğer Dairelere Ait Belgeler" kısmı "Deâvî Nezâreti Belgeleri"ne bakılmalıdır.

cf. Sadâret Mektubî Kalemi Şûrâ-yı Devlet Yazışmalarına Ait Belgeler (A.MKT.ŞD)

Meclis-i Vâlâ'nın 1284/1867-1868 yılında lağvı ile teşekkül eden Şûrâ-yı Devlet'in, icra edilmek üzere Sadâret'e takdim ettiği mazbatalar ile bu mazbatalar üzerine Sadâret tarafından kaleme alınan tahrirât, tezkire ve buyruldular bu başlık altında tasnif edilmiştir. Bu belgeler *Mektubî Kalemi Meclis-i Vâlâ* evrakının bir bölümünün devamı mahiyetindedir.

İdarî ve malî konular ile resmî makamlar arasındaki anlaşmazlıklar, nizamnâme ve talimatnâmeleri ihtiva eden bu evrakın kayıtları, "Ayniyât Defterleri"nde aynen, "BEO Nezâret Gelen-Giden Defterleri"nin " Şûrâ-yı Devlet Mazbata Defterleri"nde ise hülasa olarak bulunmaktadır.

Katalog No	TASNİFİN KODU	TARİH		Dosya/Belge Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Miladî		
549	A.MKT.ŞD	1285-1309	1868-1891	108/22.855	DES
550		1284-1309	1867-1895	3/816	

Şûrâ-yı Devlet'in kendi bünyesinde oluşan belgeler için "Bâb-ı Âlî Bünyesindeki Diğer Dairelere Ait Belgeler" kısmı "Şûrâ-yı Devlet Belgeleri"ne bakılmalıdır.

cg. Sadâret Mektubî Kalemi Divan-ı Ahkâm-ı Adliye Yazışmalarına Ait Belgeler (A.MKT.DA)

Bu bölümde 1284 yılında Meclis-i Vâlâ'nın lağvı ile teşekkül eden Divan-ı Ahkâm-ı Adliye'nin, Sadâret'e icrası için takdim ettiği mazbatalar ile kaleme alınan tahrirât, tezkire ve buyruldular yer almaktadır. Ayrıca 1293 yılında Divan-ı Ahkâm-ı Adliye teşkilatının nezârete dönüştürülmesinden sonra, Mahkeme-i Temyiz tarafından Sadâret'e takdim edilen mazbatalar da bu bölüm içerisinde bulunmaktadır.

Kamu davalarını, şahsî davaları ve resmî makamlar arasındaki anlaşmazlıkları ihtiva eden bu bölüm evrakının kayıtları, "Ayniyât Defterleri"nde aynen, "BEO Nezâret Gelen-Giden Defterleri"nin "Adliye Mazbata" defterleri serisinde hülasa olarak bulunmaktadır.

Katalog No	TASNİFİN KODU	TARİH		Dosya/Belge Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Miladî		
549	A.MKT.DA	1279-1309	1862-1891	265/16.277	DES
550		1284-1294	1867-1877	2/236	

Divan-ı Ahkâm-ı Adliye'nin kendi içerisinde oluşan belgeler için "Bâb-ı Âlî Bünyesindeki Diğer Dairelere Ait Belgeler" kısmı "Divan-ı Ahkâm-ı Adliye Belgeleri"ne bakılmalıdır.

d. Sadâret Âmedî Kalemi Belgeleri ve Meclis-i Vükelâ Yazışmalarına Ait Belgeler

da. Sadâret Âmedî Kalemi Belgeleri (A.AMD)

Âmedî Kalemi, nezâret dönemi öncesinde reisülküttâba bağlı olup onun sadrıazam nâmına yazdığı tahrirâtı tebyiz eden ve kaleme alan Reisülküttâblık ile ilgili bütün yazı işlerini yürüten kalemdir.

Bâb-ı Âlî teşkilatında ise, Âmedî Kalemi'nin vazifelerinde değişiklik olmuş, salahiyeti genişleyerek ehemmiyeti artmış ve Sadâret ile saray arasında yapılan yazışmaları yürütür olmuştur. saray ile muhaberata memur olduğu için Sadâret'in en mutena ve en mühim kalemleri arasında ve diğerlerinin fevkinde yer almıştır. *Âmedî-i Divan-ı Hümâyûn* da denilen Âmedci Efendi *Ricâl-i Bâb-ı Âlî* denilen beş büyük memurdan biri olmuştur.

İkinci Meşrutiyet'ten sonra İttihad ve Terakkî'nin yaptığı teşkilat değişikliği ile "Meclis-i Vükelâ ve Maruzât Kalemi" adını Amedçi Efendi de "Meclis-i Vükelâ ve Maruzât Başkâtibi" unvanını almıştır. Fakat bilâhare 1912 yılında eski unvanı ve ismi iade edilmiştir.

Âmedî Kalemi evrakını, umumiyetle Sadâret'ten saraya gönderilen tezkire-i sâmîler, saraydan Sadâret'e giden tezkireler, yabancı devlet reislerine yazılan nâme-i hümâyûnlar, hatt-ı hümâyûnlar ve maruzât-ı rikâbiye hülasaları teşkil etmektedir.

Katalog No	**TASNİFİN KODU**	**TARİH**		**Dosya/Belge Adedi**	**Katalog Tertibi**
		Hicrî	**Miladî**		
577	A.AMD	1258-1267	1842-1850	3.260 madde	Analitik Envanter
578		1268-1275	1851-1858	5.826 m	
1009		1275-1278	1858-1861	398 m	
533		1256-1278	1840-1861	94/10.377	DES
534		1279-1309	1862-1891	438/61.091	
535		1310-1341	1892-1922	721/99.998	
535		1256-1341	1840-1922	99/11.695	
577		1256-1267	1841-1851		Analitik Envanter
578		1268-1275	1852-1859		

db. Âmedî Kalemi Meclis-i Vükelâ Yazışmalarına Ait Belgeler (A.AMD.MV)

Âmedî Kalemi'nin aynı zamanda Meclis-i Vükelâ kitâbetini yürüten kalem olması sebebi ile, orijinal Âmedî paketlerinden çıkan, Meclis-i Vükelâ müsvedde mazbataları ile "Meclis-i Mahsus'a" havalesini taşıyan vesikalar bu bölümün evrakını teşkil etmektedir.

Katalog No	**TASNİFİN KODU**	**TARİH**		**Dosya/Belge Adedi**	**Katalog Tertibi**
		Hicrî	**Miladî**		
534	A.AMD.MV	1279-1309	1862-1891	71/14.538	DES
535		1310-1341	1892-1922	136/24.189	
535		1256-1331	1840-1912	30/585	

Meclis-i Vükelâ'nın kendi içerisinde teşekkül eden belgeler için "Bâb-ı Âlî Bünyesindeki Diğer Dairelere Ait Belgeler" kısmı "Meclis-i Vükelâ Belgeleri"ne bakılmalıdır.

e. Sadâret Teşrifat Kalemi Belgeleri (A.TŞF)

Kanunî Sultan Süleyman devrinden beri var olan Teşrifât-ı Divan-ı Hümâyûn makamının kalemi olup, Sultan Üçüncü Ahmed zamanında önceden beri bağlı bulunduğu Divan-ı Hümâyûn'dan Bâb-ı Âsafî'ye (Paşa Kapısı'na) nakledilmiştir. Bâb-ı Âlî teşkilatının kurulmasının ardından aynı vazifeyi Devlet-i Aliyye-i Osmaniye'nin sonuna kadar devam ettirmiştir. Bu kaleme teşrifatçı başkanlık etmekte idi[73].

[73] Geniş bilgi için bkz. Filiz Çalışkan, *Teşrifat Kalemi*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, İstanbul 1991.

Bu kalemin evrakı olarak protokol listelerini, meclis ve merasimler için hazırlanan davetiyeleri, bayram ve yılbaşı gibi özel günler ve tayinler sebebiyle gönderilen tebrikleri ve Teşrifat Kalemi'ne verilen ilmühaberleri saymak mümkündür. Bu kaleme ait belgeler *BEO Sadâret Evrakı Teşrifat Kalemi Kataloğu*'nda toplanmıştır.

Katalog No	TASNİFİN KODU	TARİH		Dosya/Belge Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Miladî		
575	A.TŞF	1256-1270	1840-1853	3.170 madde	Analitik Envanter
576		1271-1278	1854-1861	3.171 m.	
533		1256-1278	1840-1861	38/5.954	DES
534		1279-1309	1862-1891	112/17.848	
535		1310-1341	1892-1922	136/24.189	
535		1256-1341	1840-1922	30/5.850	

f. Sadâret Eyâlât-ı Mümtâze Kalemi Belgeleri (A.MTZ)

Eyâlât-ı Mümtâze, idare şekilleri muahede ve imtiyazlarla belirlenmiş ve dahilî idareleri hususî kanunlara tâbi olan yerler hakkında kullanılır bir tabirdir. "Vilayât-ı Mümtâze ve Muhtâre" de denirdi. 1908 Temmuz inkılâbına kadar her türlü imtiyaza mazhar olan yerler şunlardı: Mısır Hidivliği, Sisam Beyliği, Cebel-i Lübnan Mutasarrıflığı, Kıbrıs Adası, Bulgaristan Prensliği ile Bosna ve Hersek.

Bu eyaletlere taallük eden işler, Bâb-ı Âlî'de "Eyâlât-ı Mümtâze Kalemi Müdürlüğü" tarafından görülürdü. Eyâlât-ı Mümtâze'ye müteallik evrak, Bâb-ı Âlî'nin diğer kalemlerinde olduğu gibi, "leffiyle tahrirât" veya "meâlinden bahisle tezkire" suretinde havale olunmaz; "Vilayât-ı Mümtâze Kalemi'ne" ifadesiyle kaleme tevdi edilirdi. İş sahipleri de doğrudan doğruya kalem müdürüne müracaat ederdi. Kalemce tetkikat yapılarak, havale olunan evrak ve yapılan müracaat üzerine ne yapılmak, ne yazılmak lâzım geleceği tayin edilip yazılır; lüzum görülen hâllerde Müsteşarlık, yahut Sadâret makamından istîzân olunarak ona göre icâbı icra edilirdi[74].

Eyâlât-ı Mümtâze Kalemi'ne, bu eyaletlerden hemen her mevzuda (bilhassa adlî, iktisadî, askerî, maârif vs.) tahrirât havale olunur ve icab eden yerlere sevkolunurdu.

Bu fonda, her eyalet için, o eyalete ait tahrirât kayıtlarını ihtiva eden kataloglar teşkil olunmuştur.

fa. Bulgaristan (A.MTZ (04))

Bulgaristan Prensliği, 1877-1878 Türk-Rus Harbi'nin sonucu olarak 17 Temmuz 1878 Berlin Muahedesi'yle kurulmuştur. Merkezi Filibe'dir. Bulgaristan evrakı, bu dö-

[74] M. Zeki Pakalın, *Tarih Terimleri,* c. 1, s. 577.

nemden, istiklâllerini ilan edecekleri 3 Ekim 1908 yılına gelinceye kadar olan yazışmaları ihtiva etmektedir.

Bulgaristan Emâreti, yazışmalarını BEO Mümtâze Kalemi ile yapmaktaydı. Bulgaristan Emâreti'ne ait fon, 185 dosya (14.378 gömlek) içinde 49.174 adet belgeden oluşmaktadır. Tasnifi provönans sistemine göre yapılmıştır. Ancak orijinal tomarlar dağıtılmadan ve birinci cildin hemen başında yer almıştır.

Bulgaristan evrakı belgelerinde bu eyaletle alakalı hemen her mevzuda (adlî, askerî, haricî, iktisadî) tertip olunmuş tahrirât kayıtları mevcuttur.

Bulgaristan Evrakı Defterleri'nin *BEO Mümtâze Kalemi Bulgaristan Evrakı* ismiyle 6 ciltlik kataloğu bulunmaktadır.

Katalog No	**TASNİFİN KODU**	**TARİH**		**Belge Adedi**	**Katalog Tertibi**
		Hicrî	**Miladî**		
579	A.MTZ (04)	1292-1314	1875-1896	15.028	Analitik Envanter
580		1314-1318	1896-1900	7.173	
581		1318-1321	1900-1903	6.351	
582		1321-1322	1903-1904	6.672	
583		1322-1304	1904-1906	6.016	
584		1296-1336	1879-1918	7.998	

fb. Cebel-i Lübnan (A.MTZ.CBL)

Bu fonda Cebel-i Lübnan'la alakalı muhtelif mevzulardaki (ticarî, maârif, malî, adlî, askerî) belgeler bulunmaktadır. 1283-1337/1866-1919 tarihleri arasındaki 7.728 adet vesikayı ihtiva eden katalog, kronolojik sıra takip etmemektedir.

Katalog No	**TASNİFİN KODU**	**TARİH**		**Belge Adedi**	**Katalog Tertibi**
		Hicrî	**Miladî**		
586	A.MTZ.CBL	1283-1337	1866-1919	7.728	Analitik Envanter

fc. Girid (A.MTZ.GR)

Bu tasnif, 1298-1330/1880-1912 tarihleri arasındaki Girid'le ilgili yazışmaları ihtiva etmektedir. Girid'le alakalı muhtelif mevzuları hâvi bu kısım 5.900 vesikadan ibarettir.

Katalog No	**TASNİFİN KODU**	**TARİH**		**Belge Adedi**	**Katalog Tertibi**
		Hicrî	**Miladî**		
586	A.MTZ.GR	1298-1330	1880-1912	5.900	Analitik Envanter

fd. Kıbrıs ve Bosna (A.MTZ.KB - A.MTZ.BN)

Kıbrıs ve Bosna eyaletlerine ait vesikaları ihtiva etmektedir. Katalog 2 kısımda teşkil olunmuştur.

Birinci kısım; Kıbrıs'a ait 1310-1338/1892-1919 tarihleri arasındaki 7 dosyayı ihtiva ederken, ikinci kısım; Bosna'ya ait belgelerden müteşekkil olup, 1310-1326/1892-1908 tarihlerini hâvi 2 dosyadan ibarettir. Kıbrıs ve Bosna Kataloğu toplam 2.148 vesikayı muhtevîdir.

Katalog No	TASNİFİN KODU	TARİH		Belge Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Miladî		
587	A.MTZ.KB	1310-1338	1892-1919	2.148	Analitik Envanter
	A.MTZ.BN	1310-1326	1892-1908		

fe. Mısır (A.MTZ (05))

Bu katalog 1257-1341/1841-1922 tarihleri arasındaki kayıtları ihtiva etmekte olup, Mısır eyaletine mahsus Sadâret evrakının bir araya getirilmesinden meydana gelmiştir.

Katalog No	TASNİFİN KODU	TARİH		Belge Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Miladî		
590	A.MTZ (05)	1298-1341	1841-1922	25.831	Analitik Envanter

ff. Sisam (A.MTZ.SM)

Sisam evrakı, 1298-1338/1880-1919 tarihleri arasında Sadâret'in Sisam ile ilgili olarak çeşitli nezâret, daireler ve Sisam Adası İdaresi ile yaptığı yazışmalardan meydana gelmiştir. Bu fon için hazırlanan katalog 5.520 vesikayı ihtiva etmektedir.

Katalog No	KATALOG ADI	TARİH		Vesika Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Miladî		
589	A.MTZ.SM	1298-1338	1880-1919	5.520	Analitik Envanter

fg. Şarkî Rumeli (A.MTZ.RŞ)

1877-78 Türk Rus Harbi sonucu olarak 13 Haziran 1878 Berlin Kongresi'nde Balkanlar ile Batı Trakya'nın kuzey hududu arasında Şarkî Rumeli vilayetinin kurulması kabul edildi. Vilayet; Filibe, Pazarcık, Zağra-i Atik, Hasköy, İslimye ve Bergos sancaklarına tâbi 28 kaza ve bunlara bağlı yaklaşık 1.300 köyden teşkil edilmişti. "Şarkî Rumeli Nizamnâmesi" Osmanlı Devleti ile Almanya, Avusturya, İngiltere, Fransa, İtalya ve Rusya tarafından 26 Nisan 1879'da imzalandı. Aleko Paşa vali tayin edilerek Şarkî Rumeli vilayeti resmen 17 Mayıs 1879'da kuruldu. Ancak daha sonra Aleko Paşa'nın Rus kumandanı ile işbirliği yapması sonucu bölge, Bulgar nüfuzuna girmeye başladı. Aleko Paşa

görev süresini doldurup ayrılınca Vilayet Müsteşarı Gavril Efendi vezir rütbesi ile vali tayin edildi. Bir süre sonra milislerin desteğine güvenen Bulgar Liberal Partisi'nin 18 Eylül 1885'te yaptığı bir hükümet darbesi ile vali tutuklanarak Şarkî Rumeli vilayeti Bulgaristan ile birleştirildi.

Şarkî Rumeli belgeleri 1296-1327/1879-1909 tarihleri arasındaki muhaberât kayıtlarını ihtiva etmektedir.

<table>
<tr><th rowspan="2">Katalog No</th><th rowspan="2">TASNİFİN KODU</th><th colspan="2">TARİH</th><th rowspan="2">Vesika Adedi</th><th rowspan="2">Katalog Tertibi</th></tr>
<tr><th>Hicrî</th><th>Miladî</th></tr>
<tr><td>585</td><td>A.MTZ.RŞ</td><td>1296-1327</td><td>1879-1909</td><td>7.781</td><td>Analitik Envanter</td></tr>
</table>

fh. Trablusgarb (A.MTZ.TG)

Bu bölüm evrakı, Trablusgarb ve Bingazi vilayetlerinin çeşitli meseleleri ile ilgili olarak 1244-1339/1828-1920 tarihleri arasında Sadâret'in çeşitli kalemlerinden yapılan yazışmaların kalem ve son muamele tarihleri esas alınarak kronolojik bir şekilde sıraya konulmasından meydana gelmiştir. Fonda lefleriyle birlikte 4.863 adet vesika mevcuttur. Trablusgarb Kataloğu'nda zikredilen muhtelif nezâretlere ait belgeler tarih ve adetleriyle birlikte aşağıdaki çizelgede verilmiştir.

<table>
<tr><th>Katalog No</th><th>KALEMİN ADI</th><th>KISMI</th><th>MAHALLİ</th><th>Hicrî Tarihi</th><th>Belge Adedi</th><th>Katalog Tertibi</th></tr>
<tr><td rowspan="17">591</td><td rowspan="6">BEO Sadâret Mektubî Kalemi (A.MKT)</td><td rowspan="2">Dahiliye (DH)</td><td>Bingazi (BZ)</td><td>1290-1326</td><td>56</td><td rowspan="17">Analitik Envanter</td></tr>
<tr><td>Trablusgarb (TG)</td><td>1244-1329</td><td>213</td></tr>
<tr><td>Teşrifat (TŞF)</td><td rowspan="2">Bingazi (BZ)</td><td>1314</td><td>3</td></tr>
<tr><td>Trablusgarb (TG)</td><td>1293-1293</td><td>5</td></tr>
<tr><td>Evkâf (EV)</td><td rowspan="2">Trablusgarb (TG)</td><td>1293</td><td>6</td></tr>
<tr><td>Zabtiye (ZB)</td><td>1293</td><td>5</td></tr>
<tr><td>Sadâret Mümtâze Kalemi (A.MTZ)</td><td>Trablusgarb (TG)</td><td>Trablusgarb (TG)</td><td>1322-1329</td><td>346</td></tr>
<tr><td rowspan="10">Sadâret Mümtâze Kalemi (A.MTZ)</td><td rowspan="10">Trablusgarb (TG)</td><td>Trablusgarb (TG.)</td><td>1330-1339</td><td>293</td></tr>
<tr><td>Adliye ve Mezâhib (AZM)</td><td>1323-1334</td><td>92</td></tr>
<tr><td>Bahriye (BH)</td><td>1326-1331</td><td>6</td></tr>
<tr><td>Defter-i Hakanî (DF)</td><td>1329-1329</td><td>9</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Dahiliye (DH)</td><td>1322-1329</td><td>465</td></tr>
<tr><td>1330-1334</td><td>216</td></tr>
<tr><td>Evkâf (EV)</td><td>1331-1333</td><td>43</td></tr>
<tr><td rowspan="3">Harbiye (HB)</td><td>1321-1330</td><td>593</td></tr>
<tr><td>1331</td><td>274</td></tr>
<tr><td>1332-1335</td><td>279</td></tr>
</table>

Katalog No	KALEMİN ADI	KISMI	MAHALLİ	Hicrî Tarihi	Belge Adedi	Katalog Tertibi
591	Sadâret Mümtâze Kalemi (A.MTZ)	Trablusgarb (TG)	Hariciye (HR)	1322-1331	325	Analitik Envanter
				1332-1338	261	
			Müteferrik (M)	1323-1325	16	
			Mülkiye ve Askerî Tıbbiye (MAT)	1322	3	
			Maârif (MF)	1331-1331	90	
			Maliye (ML)	1323-1331	253	
				1332-1339	237	
		Meşîhat (MŞ)	Meşîhat (MŞ)	1328-1333	27	
		Trablusgarb (TG)	Posta ve Telg.(PT)	1325-1334	119	
			sarayla Yazışma	1323-1326	149	
			Sıhhiye (SH)	1332-1333	16	
			Ticaret ve Ziraat (TZT)	1331-1332	12	
			Ticaret ve Nâfia (TNF)	1306	2	
	Sadâret Evrak (A.VRK)	Dahiliye (DH)	Bingazi (BZ)	1296-1328	111	
			Trablusgarb (TG)	1263-1329	338	

g. Sadâret Muhasebe Kalemi Belgeleri (A.MH)

1322 yılı salnâmelerinde adı bulunan "Muhasebe Müdürlüğü" evrakının 1319 yılından itibaren Sadâret Evrakı içerisinde yer aldığı görülmektedir. Bundan dolayı 1319 yılından itibaren bu kalemin evrakı MH kodu verilerek tasnif edilmiştir.

Bu bölümde, "muhasebât"a havalesi bulunan tahrirâtlar ile "varidât ve masârıfât cetvelleri" gibi belgeler toplanmıştır. Bu bölümdeki evrakın kayıtları *BEO Gelen-Giden Defterleri* fonunda bulunmaktadır.

Katalog No	TASNİFİN KODU	TARİH		Dosya/Belge Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Miladî		
550	A.MH	1319-1327	1901-1909	96/18.754	DES
550		1319-1327	1901-1909	2/187	

h. Sadâret Evrak Ka lemi Belgeleri (A.VRK)

Sadâret teşkilatı bünyesinde ilk defa bir evrak müdürü, 22 Ramazan 1267/21 Temmuz 1851 tarihinde görevlendirilmiştir[75]. Bu tarihten sonra "Bâb-ı Âlî Evrak Odası" adı ile teşkilatta rastladığımız bu birimin ilk nizamnâmesi 1277 tarihini taşımaktadır. 1289 senesine kadar Bâb-ı Âlî'de evrak giriş çıkış işlemleri Dahiliye Kalemi ve Bâb-ı Âlî Evrak Odası olmak üzere iki odada yapılmaktaydı. Dahiliye Kalemi, Bâb-ı Âlî ile taşra ara-

[75] Takvim-i Vekâyi, 1267. N. 22.

sında yapılan yazışmaları, Bâb-ı Âlî Evrak Odası ise İstanbul içerisindeki daireler ve nezâretlerle Bâb-ı Âlî arasındaki yazışmaları yürütmekteydi. 1289 senesinde çıkan bir nizamnâme ile bu iş tamamen bırakılmıştır. Böylece bu oda, Bâb-ı Âlî'de evrak akışını sağlayan tek merkez hâline gelmiştir.

1256-1309 dönemi Sadâret evrakı tasnif edilirken, evraka ait kıstasların yetersizliği sebebiyle birbirinin eki durumunda olan belgelerin ayrı ayrı tasnif edilmemesi için Mektubî Kalemi ile BEO evrakı, Mektubî Kalemi adı altında birlikte tasnif edilmiştir. 12 Şevval 1309 tarihinden 1341 tarihine kadar Mektubî Kalemi ve Mektubî Mühimme Kalemi evrakı Osmanlı döneminden orijinal tasnifli olarak intikal ettiği için Evrak Odası belgelerini Mektubî Kalemi evrakından ayırmak mümkün olmuştur. Böylece bu evrak *Sadâret Evrak Kalemi* adı altında tasnif edilmiştir.

Bu bölümde mülkî, askerî, idarî, malî konuları ihtiva eden ve BEO tarafından herhangi bir birime havale edilmeksizin sonuçlanan belgeler (tahrirât, tezkire, mazbata, arzuhâl, evrak takip pusulaları vs.) yer almaktadır. Bu bölümdeki evrakın kayıtları *BEO Gelen-Giden Defterleri* serisinde bulunmaktadır.

<table>
<tr><th rowspan="2">Katalog No</th><th rowspan="2">TASNİFİN KODU</th><th colspan="2">TARİH</th><th rowspan="2">Dosya/Belge Adedi</th><th rowspan="2">Katalog Tertibi</th></tr>
<tr><th>Hicrî</th><th>Miladî</th></tr>
<tr><td rowspan="2">550</td><td>A.VRK</td><td rowspan="2">1309-1341</td><td rowspan="2">1891-1922</td><td>864/172.196</td><td rowspan="2">DES</td></tr>
<tr><td>EKLER</td><td>27/6.394</td></tr>
</table>

ı. Sadâret Müteferrik Belgeler (A.M)

"Müteferrik" adı altında toplanan evrak, bir kalem evrakı değildir. Sadâret kalemlerinden hangisinden olduğu tespit edilemeyen, fakat ileride ortaya çıkacak bir kısım malumatla kalemlerden birine dahil edilebilecek olan evraktır.

Tevcih ve nişan konuları haricinde yazılmış pusulalar, vesikası bulunamayan zarflar, Sadâret'e gelmediği açıkça belli olan, fakat kim tarafından nereye yazıldığı tespit edilemeyen evrak ile defterdar, vali gibi görevlilere kendi yörelerinde yazılmış tahrirât vs., "Müteferrik" kısmında zikredilmiştir. Fona ait bir adet katalog çıkarılmıştır. Kataloğun dökümü şu şekildedir:

<table>
<tr><th rowspan="2">Katalog No</th><th rowspan="2">TASNİFİN KODU</th><th colspan="2">TARİH</th><th rowspan="2">Dosya/Belge Adedi</th><th rowspan="2">Katalog Tertibi</th></tr>
<tr><th>Hicrî</th><th>Miladî</th></tr>
<tr><td>525</td><td rowspan="6">A.M</td><td>1256-1271</td><td>1840-1854</td><td>1.558 madde</td><td rowspan="2">Analitik Envanter</td></tr>
<tr><td>1007</td><td>1271-1279</td><td>1854-1862</td><td>1.404 m.</td></tr>
<tr><td>548</td><td>1256-1278</td><td>1840-1861</td><td>26/3.578</td><td rowspan="4">DES</td></tr>
<tr><td>549</td><td>1279-1309</td><td>1862-1891</td><td>224/35.625</td></tr>
<tr><td>550</td><td>1310-1341</td><td>1892-1922</td><td>71/16.736</td></tr>
<tr><td>550 (Ek)</td><td>1256-1341</td><td>1840-1922</td><td>216/32.296</td></tr>
</table>

2. BÂB-I ÂLÎ EVRAK ODASI (ARŞİVİ) BELGELERİ

Bab-ı Âlî Evrak Odası Tanzimat'tan sonra Bab-ı Âlî'deki evrak akışını sağlamış, nihayet 24 Şevval 1277/5 Mayıs 1861 tarihinde çıkan nizamnâme ile imparatorluğun sonuna kadar devam edecek bir müessese hâlini almıştır. Her ne kadar odada başlangıçtan sonuna kadar Sadaret'ten yazılan tezkire ve tahrirâtın kayıt ve saklama işleri yürütülmüşse de, Şevval 1309 / Nisan 1892 tarihinden itibaren farklı bir metodla bu işlemler yerine getirilmeye başlanmıştır. Öncelikle Sadaret Mektubi Kalemi'nden yazılan her yazının müsveddesi üzerine müteselsilen devam eden bir umum numarası verilmiş ve bütün evrakın takibi bu numaradan yürütülmüştür. Ayrıca, aynı konudaki belgeler birleştirilerek dosyalanmış ve fihrist defterleri tutularak da dosyalara ulaşılması sağlanmıştır. Bu döneme ait belgeler için nezâret ve vilayet gelen-giden kayıt defterleri katalog olarak kullanılmıştır.

1334/1916 yılında uygulanan metod değişmeksizin, belgeler Hukuk, İdare, Siyasi, Mütenevvia adları altında dört grup şeklinde dosyalanmaya başlanmış, bu da imparatorluğun sonuna kadar devam etmiştir.

2007-2009 yıllarında yapılan tasnif ve tashih çalışmalarında kayıt defterlerinde yer alan özetler bilgisayar ortamına aktarılmış ve 1'den 354.000'e kadar sıraya dizilerek dosyalanmıştır. 2009 yılı itibarıyla 7 cildinin kataloglama çalışmaları tamamlanarak araştırmacıların hizmetine sunulmuştur. Kataloglama çalışmalarına halihazırda devam edilmektedir.

Katalog No	TASNİFİN KODU	TARİH		Belge Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Miladî		
1718-1724	BEO	1309-1310	1891-1893	28.397	Analitik envanter

3. BÂB-I ÂLÎ BÜNYESİNDEKİ DİĞER DAİRELERE AİT BELGELER

a. Deâvî Nezâreti Belgeleri

Osmanlı Devlet teşkilatında en eski memurlardan olan Çavuşbaşı, Divan-ı Hümâyûn'da düzeni sağlamak ve teşrifatı icra etmek, görülecek davaların gündemini hazırlamak, davacı ve davacıları Divan'a getirmek, mübâşirlik, verilen cezaları infaz ve malikane sisteminin denetimi gibi hizmetleri yerine getirirdi.

27 Receb 1252-9 Ramazan 1252/7 Kasım 1836-18 Aralık 1836 tarihleri arasında tam olarak tespit edilemeyen bir tarihte Çavuşbaşılık memuriyeti Deâvî Nezâreti'ne tahvil edilmiştir. Çavuşbaşılığın nezârete dönüştürülmesinden sonra maiyyeti altında bulunan çavuş emini, çavuş kâtibi, davacı, kılavuz çavuşluk memuriyetleri varlıklarını nezâret bünyesinde de devam ettirmişlerdir.

Deâvî Nezâreti'nin görevi hukuku ilgilendiren konuları şeyhülislâm nezdindeki mahkemeye havale etmek, sonuçlanan ve karar verilen davalar hakkında alınan kararı uygulamak ve mahkeme masraflarını tahsil etmekti. Yani esas görevi icra keyfiyetiydi. Sürgün edilen kişiler, nezâret maiyyetindeki çavuşlar aracılığıyla sürgün yerine gönderilirdi. 14 Safer 1259 tarihinde, bu zamana kadar nezâret tarafından idare edilen hapishânelerle ilgili bazı inzibatî hususlar İstanbul Muhafızlığı'na devredildi.

Deâvî Nezâreti 6 Şaban 1287 lağvedilmiş ve yerine Divan-ı Ahkâm-ı Adliye'ye bağlı olmak üzere *İcra Cemiyeti* teşkil edilmiştir.

1377 numaralı Deavi Nezâreti Defterleri ve Belgeleri isimli katalogda 1256-1287/ 1840-1870 yıllarını kapsayan ve 18042 adet belgesi bulunan Deâvî Nezâreti belgelerinin katalog tertibi DES tasniflidir.

Katalog No	TASNİFİN KODU	TARİH		Belge Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Miladî		
1377	DV	1256-1287	1840-1870	18.042	DES

Sadâret adına Deâvî Nezâreti tarafından çeşitli makamlara gönderilmek üzere kaleme alınan tahrirât ve tezkireler için "Sadâret Mektubî Kalemi Deâvî Yazışmalarına Ait Belgeler" bölümüne bakılmalıdır.

b. Meclis-i Vâlâ Riyâseti Belgeleri (MVL)

Meclis-i Vâlâ belgelerinin tasnifinde şu usul uygulanmıştır: Dağınık hâlde bulunan evrak, provenans tasnif sistemi prensiplerine uygun olarak, defter kayıtları esas alınmak suretiyle belli bir düzene kavuşturulmuştur. Daha sonra esas alınan kayıt defterlerindeki hülasaların karşılarına vesikaların dosya ve gömlek numaraları yazılmıştır. Neticede birbirinden ayrılmış bulunan vesikalar bir araya getirildiği gibi, bu defterlerin evraka ulaşmada birer vasıta olarak kullanılabilmesi ve evrakın geçirmiş olduğu muamelelerin takip edilebilmesi sağlanmıştır.

Tasnife esas alınan *Meclis-i Vâlâ Gelen Evrak Hülasa Kayıt Defterleri* yıllar arasında mahiyet itibariyle farklılıklar gösterirler. Bu durum göz önüne alındığında birbirinden farklı defter tutma usullerinin uygulandığı üç dönem ortaya çıkmaktadır ki, bunlar sırasıyla şunlardır:

1. 1257-1265/1841-1848 yılları arasında evrak, esas olarak geldiği bölgelere göre sınıflandırılarak Anadolu / Anadolu Katl-Sirkat ve Rumeli / Rumeli Katl-Sirkat, adlarıyla açılan defterlere kaydedilmiştir.

2. 1265-1274/1849-1858 yılları arasındaki evrak ise geldiği yere bakılmaksızın, ihtiva ettiği kanunun ehemiyyet ve çeşidine göre Adi, Mühimme, Kanun ve Takrir olmak üzere dört ayrı deftere kaydedilmiştir.

3. 1274-1285/1858-1869 yılları arasına tekabül eden son dönemde hem evrakın geldiği yere göre, hem de konu ve çeşidine göre defter tutmanın beraberce uygulandığı görülmektedir.

Defterlerin bu tür bir karmaşık yapı arzetmesi muhtevalarına dair aşağıdaki açıklamanın verilmesini gerekli kılmıştır:

- 1257-1265 yıllarını ihtiva eden Rumeli defterlerine, Rumeli, Cezayir-i Bahr-i Sefîd ve Dersaâdet'ten gelen evrak, Anadolu Defterlerine de; Anadolu ile Arabistan ve Irak tarafından gelen evrak kayıtlıdır.

- 1265-1274 yılları arasındaki Adi defterlerine istidâlar kaydedilirken, mevâdd-ı mühimme, Mühimme Defterlerine kaydedilmiştir. Kanun defterleri ise mevâdd-ı cezaiyye de denilen katil ve sirkat ile ilgili konuları hâvidir. Takrir defterleri de genellikle Maliye ve Evkâf nezâretlerinden gelen ve maaş, Masârıfât vs. tediyesine dair olan takrirleri ihtiva etmektedir.

- 1274-1284 yılları arasında ise yukarıda zikredilen her iki usûl bir arada tatbik edilmiştir: Adi defterleri 1277'den sonra İstidâ adını alırlar. Anadolu ve Rumeli defterlerinin yanısıra Dersaâdet, Arabistan ve Cezayir-i Bahr-i Sefîd defterleri de araştırmaya açılmıştır. Halbuki, ilk dönemde Dersaâdet ve Cezayir ile ilgili konular Rumeli defterlerine, Arabistan ile ilgili konular da Anadolu defterlerine kaydediliyordu. 1274'te başlayan Dersaâdet defterlerinin 11. numaradan sonra 1276'da Mühimme Defteri olarak devam ettiği, 1282'deki 10. Mühimme Defteri'nden sonra serinin tekrar Dersaâdet adını aldığı görülmektedir.

Bu dönemde söz konusu edilen başlıca defter serilerinin dışında, 1281'de başlayan *Hazâin Defterleri*'ne; Maliye, Evkâf nezâretleri, Divan-ı Muhasebât gibi yerlerden gelen ve maaş, Masârıfât, muhasebe vb. malî konuları hâvi evrak kayıtlıdır. *Muhukemât ve Kavânîn Defterleri* ise, Meclis-i Vâlâ'nın bu adı taşıyan dairelerine havale edilen evrakın kaydedildiği defterlerdir. Bunların yanında, 1281'den itibaren vilayet mesâlihinin kaydedildiği, her vilayetin kendi adına açılan defterler de tutulmaya başlanmıştır.

Defterler incelendiğinde bazı hülasaların karşılarında dosya ve gömlek numaralarının bulunmadığı görülecektir. Bunun sebeblerinin başında, daha önce yapılan tasnifler esnasında bir kısım evrakın Meclis-i Vâlâ irâdeleri içerisine dahil edilmesi, bir kısmının da Sadâret fonuna karışmış olması gelmektedir. Ayrıca evrak muamele gördüğü sırada başka birimlere gönderilmiş de olabilmektedir ki, böyle durumlar defterde, hülasanın karşısında belirtilmektedir. Diğer bir sebep de bir konuyla ilgili yazışma tamamlandıktan sonra daha ileriki tarihlerde aynı konuda yeniden yapılan yazışma evrakının önceki ev-

rakıyla birleştirilerek muhafaza edilmesidir. Tasnif esnasında bu durum aynen korunmuştur. Birleştirmelerin yapıldığı defter ve numara da yine aynı şekilde hülasaların karşılarında belirtilmiştir.

Meclis-i Vâlâ'nın bir kısım müsveddeleriyle (mazbata, tahrirât, tezkire), defterler arasındaki irtibatı sağlanamayan müteferrik evrakın kronolojik envanteri de bir katalog hâlinde hülasa defterlerinin sonuna ilave edilmiştir. Meclis-i Vâlâ'dan çıkan bir yazının müsveddesi, defterde gösterilen dosya/gömlek numarasında bulunmuyorsa, mukabili tarihlerin taranması suretiyle burada aranmalıdır.

Katalog No	FONUN ADI	TARİH		Katalog Tertibi
		Hicrî	Miladî	
956	Meclis-i Vâlâ Evrakı, Anadolu (II, III, IV)	1258-1262	1842-1846	Analitik Envanter
957	Meclis-i Vâlâ Evrakı, Anadolu (VI, VII, VIII)	1262-1264	1846-1848	
958	Meclis-i Vâlâ Evrakı, Anadolu (X)	1264-1265	1848-1849	
959	Meclis-i Vâlâ Evrakı, Anadolu Katl-Sirkat (IV)	1260-1262	1844-1846	
960	Meclis-i Vâlâ Evrakı, Rumeli (VII, VIII, IX)	1262-1263	1846-1847	
961	Meclis-i Vâlâ Evrakı, Rumeli (X, XI)	1263	1847	
1010	Meclis-i Vâlâ Evrakı, Rumeli (XIII, XIV, XV)	1264-1265	1848-1849	
1011	Meclis-i Vâlâ Evrakı, Rumeli Katl-Sirkat (II, III, IV, V)	1258-1265	1842-1849	
1012	Meclis-i Vâlâ Evrakı, Adi (I, II)	1265	1849	
1013	Meclis-i Vâlâ Evrakı, Adi (III, IV)	1266	1850	
1014	Meclis-i Vâlâ Evrakı, Adi (V, VI)	1266-1267	1850-1851	
1023	Meclis-i Vâlâ Evrakı, Adi (VII, VIII)	1267	1851	
1024	Meclis-i Vâlâ Evrakı, Adi (IX, X)	1267-1268	1851-1852	
1026	Meclis-i Vâlâ Evrakı, Adi (XI, XII)	1268	1852	
1027	Meclis-i Vâlâ Evrakı, Adi (XIII)	1268	1852	
1029	Meclis-i Vâlâ Evrakı, Adi (XIV)	1268-1269	1852-1853	
1030	Meclis-i Vâlâ Evrakı, Adi (XV)	1269	1853	
1031	Meclis-i Vâlâ Evrakı, Adi (XVI)	1269	1853	
1037	Meclis-i Vâlâ Evrakı, Adi (XVII)	1269	1853	
1072	Meclis-i Vâlâ Evrakı, Adi (XVIII)	1269-1270	1853-1854	
1073	Meclis-i Vâlâ Evrakı, Adi (XIX)	1270	1854	
1074	Meclis-i Vâlâ Evrakı, Adi (XX)	1270-1271	1854-1855	
1075	Meclis-i Vâlâ Evrakı, Adi (XXI)	1271-1272	1855-1856	
1082	Meclis-i Vâlâ Evrakı, Mühimme (I)	1265	1849	
1083	Meclis-i Vâlâ Evrakı, Mühimme (II, III)	1265-1267	1849-1851	
1084	Meclis-i Vâlâ Evrakı, Mühimme (IV)	1267	1851	
1085	Meclis-i Vâlâ Evrakı, Mühimme (V, VI)	1267-1268	1851-1852	
1086	Meclis-i Vâlâ Evrakı, Mühimme (VII)	1268	1852	
1087	Meclis-i Vâlâ Evrakı, Mühimme (XI)	1270	1854	
1088	Meclis-i Vâlâ Evrakı, Mühimme (XVI)	1273	1857	

Katalog No	FONUN ADI	TARİH		Katalog Tertibi
		Hicrî	Miladî	
1089	Meclis-i Vâlâ Evrakı, Mühimme (XVII)	1273-1274	1857-1858	Analitik Envanter
1090	Meclis-i Vâlâ Evrakı, Mühimme (XVII, XIX)	1274	1858	
1167	Meclis-i Vâlâ Evrakı, Adi (XXII)	1272	1856	
1168	Meclis-i Vâlâ Evrakı, Adi (XXIII)	1272-1273	1856-1857	
1169	Meclis-i Vâlâ Evrakı, Adi (XXIV, XXV)	1273-1274	1857-1858	
1170	Meclis-i Vâlâ Evrakı, Adi (XXVI, XXVII)	1274	1858	
1171	Meclis-i Vâlâ Evrakı, Kanun (I, II)	1265-1267	1849-1851	
1172	Meclis-i Vâlâ Evrakı, Kanun (III, IV)	1267-1269	1851-1853	
1173	Meclis-i Vâlâ Evrakı, Kanun (V)	1269-1270	1853-1854	
1174	Meclis-i Vâlâ Evrakı, Kanun (VI)	1270-1273	1854-1857	
1175	Meclis-i Vâlâ Evrakı, Kanun (VII)	1273-1274	1857-1858	
1179	Meclis-i Vâlâ Evrakı, Mühimme (VIII)	1268-1269	1852-1853	
1180	Meclis-i Vâlâ Evrakı, Mühimme (X)	1269	1853	
1193	Meclis-i Vâlâ Evrakı, Mühimme (XII)	1270-1271	1584-1855	
1194	Meclis-i Vâlâ Evrakı, Mühimme (XIII)	1271	1855	
1195	Meclis-i Vâlâ Evrakı, Mühimme (XIV)	1272	1856	
1196	Meclis-i Vâlâ Evrakı, Mühimme (XV)	1272-1273	1856-1857	
1197	Meclis-i Vâlâ Evrakı, İstidâ (I, II)	1277-1278	1861-1862	
1198	Meclis-i Vâlâ Evrakı, İstidâ (III, IV)	1278	1862	
1199	Meclis-i Vâlâ Evrakı, İstidâ (V, VI)	1278	1862	
1200	Meclis-i Vâlâ Evrakı, İstidâ (VII, VIII)	1278	1862	
1201	Meclis-i Vâlâ Evrakı, İstidâ (IX, X)	1278-1279	1862-1863	
1202	Meclis-i Vâlâ Evrakı, İstidâ (XI, XII)	1279	1863	
1203	Meclis-i Vâlâ Evrakı, İstidâ (XIII, XIV)	1279	1863	
1204	Meclis-i Vâlâ Evrakı, İstidâ (XV, XVI)	1279-1280	1863-1864	
1205	Meclis-i Vâlâ Evrakı, İstidâ (XVII)	1280	1864	
1206	Meclis-i Vâlâ Evrakı, İstidâ (XVIII)	1280	1864	
1233	Meclis-i Vâlâ Evrakı, Takrir (I)	1266-1267	1850-1851	
1234	Meclis-i Vâlâ Evrakı, Takrir (II)	1266-1267	1850-1851	
1235	Meclis-i Vâlâ Evrakı, Takrir (III)	1266-1267	1850-1851	
1236	Meclis-i Vâlâ Evrakı, Takrir (IV)	1268-1269	1852-1853	
1237	Meclis-i Vâlâ Evrakı, Takrir (V)	1269-1271	1853-1855	
1238	Meclis-i Vâlâ Evrakı, Takrir (VI)	1271-1272	1855-1856	
1239	Meclis-i Vâlâ Evrakı, Takrir (VII, VIII)	1272-1274	1855-1857	
1240	Meclis-i Vâlâ Evrakı, Adi (I, II)	1276	1860	
1241	Meclis-i Vâlâ Evrakı, Adi (III, IV)	1276-1277	1860-1861	
1242	Meclis-i Vâlâ Evrakı, Adi (V, VI)	1277	1861	
1243	Meclis-i Vâlâ Evrakı, İstidâ (XIX)	1280	1864	
1244	Meclis-i Vâlâ Evrakı, İstidâ (XX)	1280	1864	
1245	Meclis-i Vâlâ Evrakı, İstidâ (XXI)	1281	1865	

Katalog No	FONUN ADI	TARİH		Katalog Tertibi
		Hicrî	Miladî	
1246	Meclis-i Vâlâ Evrakı, İstidâ (XXII, XXIII)	1281	1865	Analitik Envanter
1247	Meclis-i Vâlâ Evrakı, İstidâ (XXIV, XXV)	1281	1865	
1299	Meclis-i Vâlâ Evrakı, İstidâ (XXVI, I)	1281-1282	1865-1866	
1300	Meclis-i Vâlâ Evrakı, İstidâ (II)	1281-1282	1865-1866	
1301	Meclis-i Vâlâ Evrakı, İstidâ (III)	1282	1866	
1302	Meclis-i Vâlâ Evrakı, İstidâ (IV)	1282	1866	
1303	Meclis-i Vâlâ Evrakı, İstidâ (VI)	1283	1867	
1304	Meclis-i Vâlâ Evrakı, İstidâ (VII)	1283	1867	
1305	Meclis-i Vâlâ Evrakı, İstidâ (IX)	1283	1867	
1306	Meclis-i Vâlâ Evrakı, Anadolu (XX)	1279	1863	
1307	Meclis-i Vâlâ Evrakı, Anadolu (XXI)	1279-1280	1863-1864	
1308	Meclis-i Vâlâ Evrakı, Anadolu (XXII)	1280	1864	
1309	Meclis-i Vâlâ Evrakı, Anadolu (XXIII)	1280	1864	
1310	Meclis-i Vâlâ Evrakı, Anadolu (XXIV)	1280-1281	1864-1865	
1311	Meclis-i Vâlâ Evrakı, Anadolu (XXVI)	1281	1865	
1314	Meclis-i Vâlâ Evrakı, İstidâ (XI)	1283	1867	
1315	Meclis-i Vâlâ Evrakı, İstidâ (XII)	1283	1867	
1316	Meclis-i Vâlâ Evrakı, İstidâ (XVIII)	1284-1285	1868-1869	

Meclis-i Vâlâ tarafından Sadâret'e takdim edilen mazbatalar, Sadâret adına Meclis-i Vâlâ tarafından çeşitli makamlara yazılan tahrirât ve tezkire-i sâmîler ve Sadâret ile Meclis-i Vâlâ arasındaki yazışmalara ait belgeler için "Sadâret Mektubî Kalemi Meclis-i Vâlâ Yazışmalarına Ait Belgeler"e bakılmalıdır.

c. Şûrâ-yı Devlet

ca. Şûrâ-yı Devlet Belgeleri (ŞD)

Şûrâ-yı Devlet'e gelen ve giden evrakın teşekkül safhası şu şekildedir: Sadâret'ten Şûrâ-yı Devlet'e havale olunan evrak, Evrak Odası'nda, geldiği devâir ya da vilayetler itibariyle ilgili defterine hülasaten kaydedilerek konusuna göre ait olduğu daireye gönderilmektedir. Burada da dairenin hülasa defterine kaydedilen evrakın müzakeresi neticesinde yazılan mazbata, tezkire vs. için de ayrıca hülasa defterleri tutulmuştur. Evrak üzerinde bu kayıtların hepsi bir arada görülebildiği gibi sadece biri ya da ikisi de görülebilmektedir.

Tasnifte uygulanan usul ise şöyle olmuştur: Düzenli-düzensiz dosyalar ve torbalar içerisinde bulunan evrakın tamamı, provönans tasnif sistemi prensiplerine uygun olarak orijinal kayıt defterleri esas alınmak suretiyle, teşekkül safhasındaki aslî düzenine kavuşturulmuştur. Daha sonra bu kayıt defterlerindeki özetlerin karşılarına vesikaların "dos-

ya ve gömlek numaraları" yazılmıştır. Böylece, birbirinden ayrılmış bulunan vesikalar bir araya getirildiği gibi bu defterlerin evraka ulaşmada vasıta olarak kullanılabilmesi ve evrakın geçirmiş olduğu muamelelerin seyrinin takip edilebilmesi sağlanmıştır.

Defterler incelendiğinde, bazı özetlerin karşılarında belirtilen "dosya ve gömlek" numaralarının bulunmadığı görülecektir. Bunun birinci sebebi, çok nadir de olsa tasnif esnasında evrakın bulunamamış olmasıdır. İkincisi ise zamanında başka birimlere gönderilmiş olmasıdır. Bu durum defterlerin "karar-ı müzâkere" bölümünde gösterilmiştir. Üçüncü sebep de, bir konuyla ilgili yazışma tamamlandıktan sonra daha sonraki tarihlerde aynı konuda yeniden yapılan yazışmalarla oluşan evrakın, bu eski dosya ile birleştirilerek arşivlenmesidir. Tasnif esnasında bu durum aynen korunmuştur.

Birleştirmeler, bazen aynı defterin ilerideki numaralarında olduğu gibi, bazen de yazışma yerinin farklı oluşundan dolayı ayrı defterlerde yapılmıştır. Bu durum, defterlerin "icra-yı karar sütunlarında "*..... defterinin.... numarası ile birleştirilmiştir*" şeklinde not düşülerek belirtilmiştir. Bu şekilde birleştirilmelerden dolayı karşılarında dosya ve gömlek numaraları bulunmayan evraka ulaşabilmek için, özetin karşısında "karar-ı müzakere" veya "icra-yı karar" sütununda belirtilen "Defterin Adı" ile o defterdeki sağdan ikinci sütunda "Defter Numarası" bölümünde yer alan numarasından aranması gerekmektedir.

Katalog No	TASNİFİN KODU	TARİH		Katalog Tertibi
		Hicrî	Miladî	
686-687	Şûrâ-yı Devlet - Bahriye	1285-1341	1868-1922	Analitik Envanter
688-691	Şûrâ-yı Devlet - Dahiliye	1324-1341	1906-1922	
692-694	Şûrâ-yı Devlet - Defter-i Hakanî	1321-1341	1903-1922	
695-723	Şûrâ-yı Devlet - Dersaâdet	1285-1341	1868-1922	
724-732	Şûrâ-yı Devlet - Bahriye	1294-1341	1877-1922	
733-735	Şûrâ-yı Devlet - Maârif	1285-1341	1868-1922	
736-756 1015	Şûrâ-yı Devlet - Maliye	1294-1341 1288-1291	1877-1922 1909-1922	
757	Şûrâ-yı Devlet - Meclis-i Mebusân	1326-1339	1908-1921	
758-759	Şûrâ-yı Devlet - Nâfia	1285-1341	1868-1922	
760-762	Şûrâ-yı Devlet - Orman Maâdin Nezâreti	1310-1329	1892-1911	
763-767	Şûrâ-yı Devlet - Rusumât	1285-1341	1868-1922	
768-773	Şûrâ-yı Devlet - Seraskerlik	1285-1341	1868-1922	
774-781	Şûrâ-yı Devlet - Şehremâneti	1285-1341	1868-1922	
782	Şûrâ-yı Devlet - Techizât-ı Askeriye	1322-1326	1904-1908	
783-791	Şûrâ-yı Devlet - Tekâüd	1300-1329	1883-1911	
792	Şûrâ-yı Devlet - Ma‘zulîn	1309-1328	1891-1910	
793-795	Şûrâ-yı Devlet - Telgraf	1314-1341	1896-1922	
796-799	Şûrâ-yı Devlet - Ticaret	1295-1329	1878-1911	

Katalog No	TASNİFİN KODU	TARİH		Katalog Tertibi
		Hicrî	Miladî	
800-803	Şûrâ-yı Devlet - Ticaret ve Ziraat	1329-1341	1911-1922	Analitik Envanter
804-807	Şûrâ-yı Devlet - Zabtiye-Emniyet	1285-1341	1868-1922	
808-811	Şûrâ-yı Devlet - Ankara	1285-1338	1868-1920	
812-815	Şûrâ-yı Devlet - Aydın	1285-1339	1868-1921	
816-820	Şûrâ-yı Devlet - Diyarbakır	1284-1338	1867-1920	
821-823	Şûrâ-yı Devlet - Erzurum	1285-1338	1868-1920	
824-830	Şûrâ-yı Devlet - Hüdavendigâr	1285-1341	1868-1922	
831-834	Şûrâ-yı Devlet - Kastamonu	1285-1338	1868-1920	
835-839	Şûrâ-yı Devlet - Konya	1285-1338	1868-1920	
840-842	Şûrâ-yı Devlet - Sivas	1295-1339	1878-1921	
843-845	Şûrâ-yı Devlet - Trabzon	1285-1338	1868-1920	
846-847	Şûrâ-yı Devlet - Van	1295-1338	1878-1920	
848-851	Şûrâ-yı Devlet - Edirne	1285-1340	1868-1922	
852	Şûrâ-yı Devlet - İstanbul	1327-1341	1909-1922	
853	Şûrâ-yı Devlet - İşkodra	1295-1330	1878-1912	
854-856	Şûrâ-yı Devlet - Kosova	1294-1331	1877-1913	
857	Şûrâ-yı Devlet - Prizrin	1286-1294	1867-1877	
858	Şûrâ-yı Devlet - Rumeli-i Şarkî	1296-1302	1879-1885	
859-863	Şûrâ-yı Devlet - Selanik	1285-1331	1868-1913	
864	Şûrâ-yı Devlet - Tuna	1285-1295	1868-1878	
865	Şûrâ-yı Devlet - Üsküb	1285-1287	1868-1870	
866-867	Şûrâ-yı Devlet - Yanya	1285-1330	1868-1912	
868-870	Şûrâ-yı Devlet - Adana	1286-1340	1869-1922	
871-875	Şûrâ-yı Devlet - Bağdad	1285-1337	1868-1919	
876-879	Şûrâ-yı Devlet - Haleb	1285-1338	1868-1920	
880-881	Şûrâ-yı Devlet - Hicaz ve Yemen	1295-1340	1878-1922	
882-887	Şûrâ-yı Devlet - Suriye	1285-1336	1868-1918	
888-889	Şûrâ-yı Devlet - Trablusgarb	1285-1340	1868-1922	
890-892	Şûrâ-yı Devlet - Cezayir-i Bahr-i Sefîd	1285-1331	1868-1913	
893	Şûrâ-yı Devlet - Girid	1285-1315	1868-1897	
894	Şûrâ-yı Devlet - Kıbrıs	1287-1295	1870-1878	
895	Şûrâ-yı Devlet - Dersaâdet Müteferrikası	1335-1341	1917-1922	
896-943	Şûrâ-yı Devlet - İstidâ	1285-1341	1868-1922	
944	Şûrâ-yı Devlet - Merci-i Dava	1335-1336	1917-1918	
945	Şûrâ-yı Devlet - Müteferrika	1309-1329	1891-1911	
946	Şûrâ-yı Devlet - Pul, Kayıt	1325-1328	1907-1910	

Şûrâ-yı Devlet tarafından Sadâret'e takdim edilen mazbatalar ile bu mazbatalar üzerine Sadâret tarafından kaleme alınan tahrirât, tezkire ve buyruldular için bkz. "Sadâret Mektubî Kalemi Şûrâ-yı Devlet Yazışmalarına Ait Belgeler".

cb. Şûrâ-yı Devlet Sicill-i Ahval İdaresi (ŞD.SAİD)

Şûrâ-yı Devlet belgelerinden müstakil olarak intikal eden Şûrâ-yı Devlet sicil zarfları, orijinaline sadık kalınarak müstakil olarak tasnif edilmiştir. Şûrâ-yı Devlet görevlilerinin sicil zarflarından oluşan fon zarf sıralaması da bozulmaksızın tasnif edilen sicil belgelerinde yer alan görevlilerin adı, baba adı, doğum yeri, doğum tarihi ve görevleri bilgisayar ortamına aktarılarak bu katalog hazırlanmıştır. Ayrıca zarflarda yer alan şahıslardan "Sicil Defterleri"nde kaydı bulunabilenlerin özetleri sonuna atıfta bulunulmuş, adı geçen görevlinin hangi defterin hangi sahifesinde yer aldığı gösterilmiştir.

Katalog No	TASNİFİN KODU	TARİH		Belge Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Miladî		
1688	ŞD.SAİD	1231-1316	1815-1899	4.677	DES

d. Divan-ı Ahkâm-ı Adliye Belgeleri (DA)

H. 1255 tarihinde kurulan Meclis-i Vâlâ, h. 11 Zilkade 1284 tarihinde lağvedilmiş ve yerine Şûrâ-yı Devlet ile Divan-ı Ahkâm-ı Adliye riyâsetleri kurulmuştur.

8 Zilhicce 1284 tarihli nizamnâmesine göre davaların görüldüğü en yüksek makam olmak üzere kurulan Divan-ı Ahkâm-ı Adliye'nin görevi; evvela, şer'iye mahkemeleri, cemaât-i ğayr-ı müslime mahkemeleri ve ticaret mahkemelerinin baktığı dışındaki davalardan muamelât-ı adiye ve cinayete müteallik olup usulen kendisine havale olunan davalara bakmak, ikinci olarak da, mehâkim-i kanûniyyede (nizamiye mahkemeleri) görülüp istinâf kılınan davalara bakmaktı. 1292 yılı sonunda Adliye Nezâreti'nin teşekkülü ile Divan-ı Ahkam-ı Adliye Riyâseti ortadan kalkmıştır.

Divan-ı Ahkâm-ı Adliye belgeleri 1284-1293/1868-1876 tarihlerini ihtiva etmektedir.

Katalog No	TASNİFİN KODU	TARİH		Belge Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Miladî		
1406	DA	1284-1293	1868-1876	18.044	DES

Divan-ı Ahkâm-ı Adliye tarafından Sadâret'e takdim edilen mazbatalar ile kaleme alınan tahrirât, tezkire ve buyruldular için *Sadâret Mektubî Kalemi Divan-ı Ahkâm-ı Adliye Yazışmalarına Ait Belgeler*'e bakılmalıdır.

e. Meclis-i Vükelâ Mazbataları (MV)

Meclis-i Vükelâ; sadrıazamın riyâseti altında şeyhülislâm ile nâzırlardan mürekkep olan ve devletin iç ve dış siyasetinde ve mühim işlere müteallik hususlar hakkında karar veren meclisin adıdır. Bu meclise, "Meclis-i Hâs" veya "Meclis-i Hâss-ı Vükelâ" da denirdi ki bugünkü manada "Bakanlar Kurulu" demektir. 1908 Temmuz inkılâbı üze-

rine kurulan Meşrutiyet rejiminde bu meclis, görevlerinden dolayı padişaha ve Meclis-i Mebusân'a karşı müşterek bir mesuliyet altına sokulmuştur.

Meclis-i Vükelâ heyetinde zaman zaman değişiklik de olmuştur. Sultan Abdülaziz döneminde sadrıazam, şeyhülislâm, serasker, kaptan-ı derya, Tophâne müşiri, Meclis-i Vâlâ-yı Ahkâm-ı Adliye reisi, Hariciye nazırı, Ticaret nazırı, Zabtiye müşiri, Sadâret müsteşarı, valide kethüdâsı ile Sadâret mâzûllerinden bazıları *Mecâlis-i Âlî-i Memûriyet* unvanıyla Meclis-i Vükelâ âzâsından addolunurlardı[76].

Meclis-i Vükelâ Mazbataları aşağıdaki listede verilen kayıt defterlerine kaydedilmiştir. Bu fon üzerinde çalışmalar hâlen devam etmekte olup, şu ana kadar yapılan çalışmalar neticesinde 7 ciltlik bir kataloğu hazırlanmıştır.

Katalog No	**Cilt Sıra No**	**TASNİFİN KODU**	**TARİH**		**Belge Adedi**	**Katalog Tertibi**
			Hicrî	**Miladî**		
948	1	MV	1302-1305	1885-1888	2.279	Analitik Envanter
949	2		1305-1308	1889-1891	2.454	
950	3		1308-1313	1891-1896	2.355	
951	4		1313-1317	1896-1909	3.452	
952	5		1327-1331	1909-1913	4.408	
953	6		1332-1341	1914-1922	5.394	
954	7		1298-1336	1881-1918	5.089	

Meclis-i Vükelâ belgeleri için ayrıca *Sadâret Amedî Kalemi Meclis-i Vükelâ Yazışmalarına Ait Belgeler* bölümüne bakılabilir.

[76] Fatma Aliyye, *Ahmed Cevdet Paşa ve Zamanı,* Dersaâdet 1333, s. II.

IV. YILDIZ SARAYI ARŞİVİ BELGELERİ

Sultan İkinci Abdülhamid devrinde (1876-1909), Yıldız Sarayı'nda biriken defter, belge ve gazetelerden oluşan fondur. Bu fonda, Sultan İkinci Abdülhamid'in özel olarak ilgilendiği konular, Sadâret'ten saraya sunulmuş, ancak irâdeleri sâdır olmamış tezkireler; şahısların Yıldız Sarayı'na sundukları çeşitli arîza, rapor ve ihbarlar; Kâmil Paşa, Cevdet Paşa, Namık Kemal, Midhat Paşa gibi önemli şahsiyetlerin metrukâtı, dış basında Devlet-i Aliyye ile ilgili çıkan yazılar, albüm ve resimler, kanun ve nizamnâme suretleri, Sultan İkinci Abdülhamid'e ait hususî el defterleri ve cüzdanlar ile haritalar bulunmaktadır.

Yıldız evrakı, devletler arası ilişkiler, Şarkî Rumeli, Ermeni ve Mısır meseleleri, Girid Hadisesi, sınır olayları gibi önemli devlet meselelerinden, zabtiye jurnallerinde geçen adi vukuata kadar bu dönemin çeşitli özelliklerini yansıtan mühim bir fondur.

Sultan İkinci Abdülhamid, tahta çıkışından bir müddet sonra ikâmet mahalli olarak Yıldız Sarayı'nı seçmiş ve devleti buradan idare etmiştir. 33 yıllık saltanatı sırasında hükümdarın bütün meseleler hakkında bilgi edinmek ve karar vermek arzusu, Yıldız Sarayı'nda belge sayısı her sene artan bir arşiv teşekkülüne sebep olmuştur. Yıldız Arşivi'nde oluşan belgeler aşağıda görüldüğü gibi beş gurupta ele alınmıştır:

YILDIZ ARŞİVİ TASNİFİ BELGE-DEFTER KATALOGLARI GENEL LİSTESİ

Katalog No	BÖLÜM ADI	KODU	TARİH		Katalog Adedi	Katalog Türü
			Hicrî	Miladî		
1176-78	Yıldız Esas Evrakı	Y.EE	1250-1336	1835-1917	3	Analitik ve İndeksli
477-78	Kâmil Paşa Evrakı (Yıldız Esas Evrakı'na Ek)	Y.EE.KP	1274-1335	1857-1916	2	
461-63	Sadâret Resmi Maruzâtı	Y.A.RES	1293-1327	1876-1909	3	
464-476 1019-20	Sadâret Husûsî Maruzâtı	Y.A.HUS	1294-1326	1877-1908	13	
480-93	Mütenevvi Maruzât	Y.MTV	1293-1327	1876-1909	14	
	Perakende Evrak					Analitik ve DES
	Mâbeyn Evrakı	Y.PRK	1262-1330	1845-1912	13	
	Mâbeyn Cetvelleri		1295-1327	1878-1909	1	
	Sadâret, Nezâret ve Devâir Maruzâtı		1214-1341	1800-1922	31	
	Gazeteler Kısmı		1266-1340	1850-1922	1	
494-497	Defterler Kısmı					
	Maruzât Defterleri	Y.MRZ.d	1298-1327	1881-1909	1	
	Yıldız Esas Defterleri (Ek Yıldız Tasnifi Defterleri)	Y.EE.d	1274-1337	1857-1918	1	

Bu kısımlar ve tasnifleri hakkında malûmat yeri geldikçe verilecektir.

1. YILDIZ ESAS EVRAKI (Y.EE)

Bu fon, hükümdarın, resmî devlet muamelâtı dışında, şahsen ve hususî olarak meşgul olduğu mevzularda, resmî makam veya hususî şahısların saraya sundukları arîzalarla, bazı mühim mevkilerde bulunmuş devlet ve hükümet ricâlinin ölümlerini müteakip saraya aldırılan evrakından ibarettir.

Bu bölümde, padişahın özel olarak ilgi duyduğu işler hakkında bizzat kendisi tarafından memur edilmiş şahısların, yerli ve yabancı devlet adamları ve elçilerle yaptıkları mülâkatlara ait raporlarla, mütalaanâmeler, teklifler, jurnaller, istirhamlar, ihbarlar ve vefat etmiş bazı ricâlin metrukâtı ve benzeri vesika ve risaleler mevcuttur.

a. Yıldız Esas Evrakı (Y.EE)

Daha evvel tek katalog olarak araştırmaya açık bulunan Yıldız Esas Evrakı, konularına göre ayrılmak suretiyle yeniden özetlenerek üç cilt hâlinde tekrar araştırmaya açılmıştır.

Yapılan yeni düzenlemede, İbnülemin Mahmud Kemal İnal'ın başkanlığında yürütülen tasnif ve hazırlanan Osmanlı Türkçesi özet fişlerinden istifade edilmiş, o dönemde belgelere verilmiş olan numaralar dikkate alınmak suretiyle gömleklere ayırmak yoluna gidilmiştir. Böylece araştırıcı, yalnızca istediği konudaki belgeyi alabilecek ve birçok belge içinden aradığını bulmak zorluğunu çekmeyecektir.

Daha evvel yapılmış olan olan tasnif kataloğundaki numaralama karmaşıklığı yeni katalogda giderilmiştir. Ancak eski numaralar uzun zamandır referans olarak kullanıldığından, bunlar yeni ihdâs edilen dosya ve gömlek numaraları ile birlikte her cildin sonunda liste hâlinde verilmiştir.

Önceki Yıldız Esas Evrakı Kataloğu'nda karton numarası olarak belirtilen numara, yeni düzenlemede dosya numarası olarak muhafaza edilmiş, dosya içerisindeki gömleklere de müteselsil gömlek numarası verilmiştir. Listede yer alan orijinal tasnif bölümündeki diğer numaralar da, kısım numarası, zarf numarası ve evrak numarası olarak sıralanmıştır. Daha önce, Yıldız Esas Evrakı 2. Kısım Kataloğu olarak araştırmaya açık bulunan bölüm, yeniden dosya ve gömlek numaraları verilerek dördüncü cilt olarak araştırmaya açılmıştır. Özetlerin sonunda yer alan (tt) harfleri ise, tarihlerin tahminî olduğunu gösterir.

YILDIZ ESAS EVRAKI KATALOGLARI LİSTESİ

Katalog No	Cilt No	TASNİFİN KODU	TARİH		Katalog Tertibi
			Hicrî	Miladî	
479	1	Y.EE	1274-1337	1857-1918	Analitik Envanter
1176	2		1262-1327	1846-1909	
1177	3		1250-1336	1835-1917	
1178	4		1306-1313	1889-1896	

YILDIZ ESAS EVRAKI KATALOGLARI'NIN KONU BAŞLIKLARI

Muhteva
İrâde-i seniyyeleri şeref-sünûh etmiş Meclis-i Vükelâ mazbataları ve arz tezkireleri.
Mesâil-i siyasiyeye dair olup irâde-i seniyyeleri sâdır olmayan mazbatalar ve tezâkir-i maruza.
Encümen ve Meclis-i Vükelâ'dan tanzim olunup, irâde-i seniyyesi çıkmayan mesâil-i müteferrikaya dair mazbatalar.
Mesâil-i müteferrikaya dair olup, irâde-i seniyyeleri çıkmayan arz tezkireleri
Tezâkir-i maruza-i hususiye.
Mesâil-i mütenevviaya dair vaktiyle takdim kılınmış olan mazbata ve tezâkir-i mârûzanın bilâhare Mâbeyn-i Hümâyûn'dan vaki olan talep üzerine takdim kılınan suretleri.
Ferman ve menşurlar.
Vekâyi-i sâlifeye dair alâ-tarîki'l-imla taraf-ı Hümâyûn'dan yazdırılmış olan hatırât.
Vekâyi-i hâzıra hakkında ittihâz olunacak hatt-ı harekete dair taraf-ı Hümâyûn'dan yazdırılmış olan muhtıralar.
Hazine-i Hümâyûn'dan saraya alınan ve Yıldız Müzesi'nde mevcut eşyaya dair komisyonların evrak ve defâtiri.
İrâde-i seniyyeyi mübelliğ Başkitâbet'in tezâkir ve muharrerât-ı hususiyesi ve telgrafnâmeleri müsveddâtı.
Albümlerle resimleri hâvi kartonlar.
Mâbeyn-i Hümâyûn'dan bazı zevâta verilen talimatnâmeler.
Vükelâ ve bazı süferâ-yı ecnebiye ile zevât-ı sâire tarafından mesâil-i resmiyeye dair takdim edilmiş olan lâyiha ve arîzalar.
Vükelâ ve zevât-ı saire tarafından ictisârât ve istirhâmâtı hâvi takdim edilen arîzalar.
Bazı zevât ve makamât tarafından takdim olunan risaleler.
Sultan Sultan Abdülaziz Han'ın hal'i ve şehâdetine, Sultan Murad Han'a, Ali Suavi'ye ve Taif'e defnedilenlere dair evrak.
Safvet Paşa, Cevdet Paşa, Sadık Paşa, Hamdi Paşa, Mahmud Celaleddin Paşa, Zühtü Paşa, Agop Paşa, Hacı İzzet Paşa, Midhat Paşa, Sadullah Paşa, Şamlı İzzet Paşa, Mehmed Ali Paşa, Ahmed Refik Paşa, Namık Kemal Bey, Köçeoğlu Agop Efendi ve Hristaki Zoğranos Efendi'nin metrûkâtı meyanında alınmış olan evrak.
Evrak-ı mütenevvia-i perakende.
Hükümdârândan gelen nâmeler.
Haritalar.
Mevâdd-ı muhtelife hakkında memûrîn-i mahsusa tarafından icra kılınan tahkikatı hâvi evrak.
1293 ve 1326 tarihlerinde ilân olunan Meşrutiyet'e dair evrak.
Sadâret ve devâir maruzâtının hülasa defterleri.
Muahedât ve mukavelât asılları ve suretleri.
Bazı mesâil-i mühimme müzakeresi için akdolunan hususî encümen ve komisyonların mazbataları.
Sadâret teşekkürünü hâvi sadrıazamların arîzaları, hat, nâme ve telgrafnâme-i Hümâyûn suretleri.
Rusya muharebesine dair evrak ve müsveddât.
Bazı komisyon ve meclisler tarafından mevâdd-ı muhtelifeye dair tanzim ve takdim kılınan mazbatalar.
Mevâdd-ı muhletifeye dair muharrerât-ı resmiye.
Safvet, Cevdet, Midhat, Rüştü, Hayreddin, Fuad, Halil Paşazade Damad Mahmud, Fethi Paşazade, Damad Mahmud Nedim, Said, Memduh, Kâmil, Ahmed Muhtar, Müşir Şakir, Prens Halim, Hidiv İsmail, Damad Kemal paşalarla, selâtîn ve şehzadegân, Hasan Hayrullah, Emîr-i Mekke-i Mükerreme Şerif Abdülmuttalib Efendiler'e ve Sadrıazam Halil, Midhat, Cevad, Ferid ve Damad Nuri ve Hüseyin Hilmi paşalara ait evrak ve müşârun-ileyhim tarafından takdim kılınan levâyih.

Muhteva
Hükümdârân-ı ecnebiyenin vürûdunda ve sûr-ı Hümâyûnlar vesair merâsimlerde icra kılınan teşrifat muamelâtına dair evrak.
Bazı tarihî evrak-ı kadîme.
Vükelâ ve süferâ ve kurenâdan bazıları verâsetiyle vaki olan suallere verilen cevapları hâvi zabıtnâmeler ve Mâbeyn ricâli tarafından bazı mesâlih-i resmiyeye dair takdim olunan arîza ve pusulalar.
Başlıca mesâile dair bir araya toplanmış evrak.
Mevâdd-ı muhtelifeye dair evrak-ı resmiye ve hususiyeye rapdedilmiş olan defter ve kartonlar.
Kanun ve nizamnâme sureti ve lâyihaları.
Sultan Abdülhamid Han Hazretlerine ait husuŝî el defterleri ve cüzdanlar.
Hazine-i Evrak'ta mevcut dosyalarla birleştirilen Yunan, Girid, Bulgar işlerine dair evrak.
Mısır işleri.

b. Sadrıazam Kâmil Paşa Evrakı -Yıldız Esas Evrakı'na Ek (Y.EE.KP)

Sadrıazam Mehmed Kâmil Paşa (1832-1913), Birinci ve İkinci Meşrutiyet dönemlerinde Sadâret makamında bulunmuş, uzun seneler devlet hizmeti yapmış, Osmanlı Devleti'nin son devir meşhur devlet adamlarındandır. Dârülaceze'nin kuruluşu, Polis Teşkilatı'nın eğitimi, Ziraat Bankası'nın teşkilatlanması gibi önemli bir takım hizmetler onun Sadâreti döneminde tahakkuk etmiştir.

Osmanlı Arşivi'nde, 86 numaralı Yıldız Evrakı dosyasında Kâmil Paşa'ya ait hayli miktarda arz tezkireleri mevcut olduğu için, 1985 yılında Arşive intikal eden Kâmil Paşa Evrakı, bahsi geçen bu dosyaya 86/1, 86/2 şeklinde numaralanmak suretiyle ilave edilmiştir.

Vesikaların büyük çoğunluğu Kâmil Paşa'nın Aydın Valiliği dönemine ait olup şifreleri çözülmüş telgraflardan ve paşanın kendi el yazısıyla kaleme aldığı müsvedde hâlde bulunan yazışma, lâyiha ve tezkirelerden meydana gelmiştir. Belgeler arasında son döneme ait hemen bütün konularda Kâmil Paşa'nın görüşlerini aksettiren lâyihalar, mütalaalar mevcuttur. Zararlı yayınların yurda sokulmaması, Şarkî Rumeli, Mısır ve Makedonya meseleleri, Ermeni fesat ve anarşi hareketleri, Devlet-i Aliyye'de yapılacak ıslahatlar, malî sıkıntılara karşı tedbirler, Çakırcalı İsyanı gibi konular belgelerin belli başlı mevzularını teşkil etmektedir.

Kâmil Paşa Evrakı 41 dosyadan ve iki ciltten ibaret olup, 1274-1335/1857-1917 yılları arasını ihtiva etmektedir.

Katalog No	TASNİFİN ADI	TARİH		Katalog Tertibi
		Hicrî	Miladî	
477	Kâmil Paşa Evrakı (Yıldız Esas Evrakı'na Ek)	1274-1322	1857-1904	Analitik Envanter
478		1322-1335	1904-1917	

2. SADÂRET RESMÎ MARUZÂT EVRAKI (Y.A.RES)

8 Rebîülevvel 1296/1 Mart 1879 tarihli "Meclis-i Vükelâ Dahilî Nizamnâmesi" hükümetin bütün icraatını hükümdarın müsaadesi şartına bağlamış olduğundan hükümetçe herhangi bir işe girişilmeden önce Sadâret makamının istizan maksadıyla saraya sunduğu resmî tezkireler bu bölümde toplanmıştır.

Yıldız Arşivi'nde mevcut Sadâret resmî tezkireleri irâdeleri çıkmadığı için sarayda kalan tezkirelerdir. İrâdeleri çıkmış olan Sadâret Resmî Maruzâtı "İrâdeler Tasnifi" bölümünde bulunmaktadır.

Yıldız Sadâret Resmî Maruzât katalogları üç cilt olup 1292-1327/1876-1909 tarihleri arasındaki belgeleri ihtiva etmektedir.

Katalog No	TASNİFİN KODU	TARİH		Katalog Tertibi
		Hicrî	Miladî	
461	Y.A.RES	1293-1308	1876-1891	Analitik Envanter
462		1308-1317	1891-1899	
463		1317-1327	1899-1909	

3. SADÂRET HUSUSÎ MARUZÂT EVRAKI (Y.A.HUS)

Sadâret makamının, yapılan işlerin neticeleri, dahilî veya haricî bazı mesele ve hâdiseler hakkında padişaha bilgi vermek maksadıyla, saraya takdim ettiği hususî maruzâtı muhtevî olup umumiyetle beyân-ı hâl ve arz-ı malumattan ibarettir.

Yıldız Sadâret Hususî Maruzâtı, büyük bir ekseriyetle haricî meselelere, özellikle Şarkî Rumeli, Ermeni meseleleri, Girid hâdisâtı, Mısır meselesi, İtalya'nın Afrika'ya dahli ve benzeri hâdiselere dairdir. Devletler arası münasebetler ve Osmanlı Devleti'nin takip ettiği siyaset ile dış basında Osmanlı Devleti'ni ilgilendiren yazılar ve bunlarla ilgili yazışmalar bu fonda ehemmiyet arzeder.

Bu evraka ait *Yıldız Sadâret Hususî Maruzât Evrakı* ismiyle 13 cilt katalog hazırlanmış olup bu kataloglar 1294-1323/1877-1905 tarihleri arasındaki belgeleri ihtiva etmektedir.

YILDIZ SADÂRET MARUZATI EVRAK LİSTESİ

Katalog No	TASNİFİN KODU	TARİH		Katalog Tertibi
		Hicrî	Miladî	
464	Y.A.HUS	1294-1302	1877-1885	Analitik Envanter
465		1302-1304	1885-1887	
466		1304-1307	1887-1890	
467		1307-1309	1890-1892	
468		1309-1311	1892-1893	

Katalog No	TASNİFİN KODU	TARİH		Katalog Tertibi
		Hicrî	Miladî	
469	Y.A.HUS	1311-1312	1893-1894	Analitik Envanter
470		1312-1312	1894-1894	
471		1312-1313	1895-1896	
472		1313-1315	1896-1897	
473		1315-1318	1897-1900	
474		1318-1320	1900-1903	
475		1320-1321	1903-1904	
476		1321-1323	1904-1905	
1019		1323-1325	1905-1907	
1020		1325-1326	1907-1908	

4. MÜTENEVVÎ MARUZAT EVRAKI (Y.MTV)

Mütenevvî Maruzât Evrakı, daha evvel bahsi geçen Yıldız Tasnifi bölümlerinin ihtiva ettiği vesikaların dışında kalan Seraskerlik, Bahriye, Tophâne-i Âmire, Adliye ve Mezâhib Nezâreti, Evkâf, Maârif, Ticaret-Nâfia ve Zabtiye Nezâretleri ile diğer nezâretler ve Meşîhat Dairesince Mâbeyn'e doğrudan sunulan tezkire, arîza, istîzân, ve benzeri vesikalardan oluşmaktadır. Ayrıca ahalinin Mâbeyn'e doğrudan gönderdikleri arzuhâl, şikâyet, teşekkürnâme ve mahzar gibi vesikalar da bu bölüm evrakı arasında bulunmaktadır.

Mütenevvî Maruzat Evrakı'nın ekserisi askerî konularla alakalıdır. Bunlar genellikle içte ve dışta cereyan eden hâdiseler, asayiş, Ermeni meselesi ve şekâvet ve sınır hâdiseleri, ataşemiliterlerin bulundukları ülkelerin askerî ahvâline dair verdiği bilgilerden oluşmaktadır. Vesikalardaki diğer belli başlı konuları ise şu şekilde sıralamak mümkündür:

Adlî Konular: Adliye ve Mezâhib Nezâreti jurnallerinde görüldüğü gibi mahkemelere intikal eden meseleler, Zabtiye jurnallerindeki gibi muhtelif yerlerde cereyan eden adi vukuat.

İdarî ve Mülkî Konular: Tayin, terfi, nişan, taltif ve benzeri hususlar ile gümrük idarelerindeki muamelât, ayrıca sıhhiye jurnallerinde görüldüğü üzere sağlık ve ölüm hadiseleri.

Malî Konular: Hazine-i Hâssaca saray erkânına, şehzadelere, vâlide sultanlara ayrılan tahsisatlar, sarayların tamirine vesaireye yapılan ödemeler ile Maliye Hazinesince ödenen memur maaşları, askerî erzak ve tâyinatlar, mühimmat ve cephâneler için yapılan ödemeler, fabrikaların tevsîi için harcamalar.

Haricî Konular: Osmanlı Devleti'nin muhtelif vesilelerle yabancı devletlerden ve Devlet-i Aliyye'ye bağlı hidivlik ve prensliklerden aldığı muhaberâta dair bilgiler ile Bulgaristan Komiserliği'nden o bölge ahvâli hakkında gönderilen jurnaller.

Bu fona ait, Yıldız Mütenevvî Maruzât Evrakı ismiyle 14 ciltlik katalog serisi hazırlanmış olup, 1293-1319/1876-1909 tarihleri arasındaki maruzât evrakını mübeyyindir.

Katalog No	TASNİFİN KODU	TARİH		Katalog Tertibi
		Hicrî	Miladî	
480	Y.MTV	1293-1304	1876-1887	Analitik Envanter
481		1304-1308	1887-1891	
482		1308-1310	1891-1892	
483		1310-1311	1892-1893	
484		1311-1312	1893-1894	
485		1312-1313	1894-1895	
486		1313-1314	1895-1896	
487		1314-1315	1896-1897	
488		1315-1316	1897-1898	
489		1316-1318	1899-1901	
490		1318-1319	1901-1902	
491		1320-1321	1902-1903	
492		1321-1323	1903-1905	
493		1323-1327	1905-1909	

5. YILDIZ PERAKENDE EVRAKI

Perakende Evrak Bölümü, Sultan İkinci Abdülhamid'in saltanat yıllarına ait (1876-1909) "maruzât" adıyla saraya sunulan yazılar ile Mâbeyn-i Hümâyûn'da günlük muamelât neticesinde biriken evrakı ihtiva eder. Yıldız fonları arasında dosya sayısı açısından en fazla olanı ve belge cinsi açısından da çeşitlilik arzeden bölümüdür.

Perakende Evrak Bölümü'ne ait olan belgelerin analitik tasnifi tamamlanmış olup, katalogları bilgisayar ortamında hazırlanmıştır. Buna göre, Mâbeyn Başkitâbeti Dairesi'nde biriken belge, gazete ve cetveller, "Yıldız Perakende Evrakı Mabeyn Belge, Gazete ve Cetvelleri", "Yıldız Perakende Evrakı Sadâret, Nezâret ve Devâir Maruzâtı" olmak üzere iki kısma ayrılmıştır.

a. Yıldız Perakende Evrakı - Mâbeyn Belge, Gazete ve Cetvelleri

Mâbeyn; Padişah sarayının Selamlık Dairesi hakkında kullanılan bir tabirdir. Son devir Osmanlı devlet teşkilatında Mâbeyn denilince saray kastedilmiştir. Yıldız sarayı döneminde yayımlanan salnâmelerde "Mâbeyn-i Hümâyûn-ı Cenâb-ı Mülûkâne" başlığı altında zikredilen dairede; Mâbeyn Müşirliği, Dârüssaâde Ağalığı, Serkurenâlık, Başki-

tâbet ve Tahrirât-ı Ecnebiye Kitâbeti, Hazine-i Hümâyûn Kethüdâlığı vesair makamların görevlilerinin adlarına yer verilmiştir. Fakat Mâbeyn Dairesi'ndeki büroların bunlardan ibaret olmadığı Perakende Evrak içindeki belgelerden ve saray katiplerinin yazdıkları "hatırât" türü eserlerden anlaşılmaktadır. Şifre Odası, Mütercimlik, Maruzât-ı Rikâbiye Dairesi, Teşrifât-ı Umumiye ve Yaverân Daireleri, belgelerine rastlanan diğer Mâbeyn birimleri olarak görülmektedir. Bunların içinde görevi, *Mâbeyn Daire-i Kitâbeti'nin Vezâifine Dair Nizamnâme* ile belirlenmiş olan Başkitâbet Dairesi, mâbeyn cetvellerinin tutulduğu ve biriktirildiği makam olarak zikredilebilir.

Aşağıda tablo hâlinde sunulan listede, Başkitâbet Dairesi'ndeki makam ve görevlilerin yazışmalarına ait kataloglar toplu olarak verildikten sonra her birime ait bilgiler kendi başlıkları altında yer almıştır.

YILDIZ PERAKENDE EVRAKI MABEYN BELGE, GAZETE VE CETVELLERİ KATALOĞLARI LİSTESİ

Katalog No	BÖLÜM ADI	Kodu	TARİH		Katalog Adedi	Katalog Türü
			Hicrî	Miladî		
1182 1183 1184	Mâbeyn Başkitâbeti	Y.PRK.BŞK	1272-1330	1855-1912	3	Analitik ve İndeksli
1275	Teşrifât-ı Umumiye Dairesi	Y.PRK.TŞF	1293-1326	1876-1908	1	
1161	Tahrirât-ı Ecnebiye ve Mâbeyn Mütercimliği	Y.PRK.TKM	1267-1327	1850-1909	1	
1255	Mabeyn Müşiriyeti	Y.PRK.MM	1295-1316	1878-1898	1	
1260	Mâbeyn Erkânı ve saray Görevlileri Arîzaları	Y.PRK.SGE	1292-1330	1875-1912	1	
1261	Serkurenâlık Evrakı	Y.PRK.SRN	1293-1326	1876-1908	1	
1271	Yaverân ve Maiyyet-i Seniyye Erkân-ı Harbiye Dairesi	Y.PRK.MYD	1293-1327	1876-1909	1	
1278	Nâme-i Hümâyûnlar	Y.PRK.NMH	1284-1327	1867-1909	1	
1064 1071	Arzuhâl ve Jurnaller	Y.PRK.AZJ	1262-1327	1845-1909	2	
495	Mabeyn Cetvelleri	Y.PRK.MBC	1295-1327		1	DES
496	Gazeteler Kısmı	Y.PRK.GZT	1266-1340	1850-1922	1	

a1. Perakende Evrakı - Mabeyn Başkitâbeti (Y.PRK.BŞK)

1272-1330/1855-1912 yıllarını kapsayan bu kataloglar; valiliklere, mutasarrıflıklara, kumandanlıklara, elçiliklere ve müfettişliklere ve Dersaâdet'teki nezâretlere yazılan telgraf suretleri, Mâbeyn başkâtibince kaleme alınan ve irâde-i seniyyeyi hâvi tezkire su-

retleri, Mâbeyn başkâtibinin çeşitli hususlarda padişaha sunduğu bilgileri hâvi arîzaları, Mâbeyn kâtiplerinin padişaha sundukları tahrirât hülasaları, malûmât kabilinden tutulmuş ve padişaha arz olunmuş olan liste suretleri gibi belgelerden oluşmaktadır.

Katalog No	TASNİFİN KODU	TARİH		Katalog Tertibi
		Hicrî	Miladî	
1182	Y.PRK.BŞK	1272-1310	1855-1893	Analitik ve indeksli
1183		1310-1315	1893-1898	
1184		1315-1330	1898-1912	

a2. Perakende Evrakı - Teşrifât-ı Umumiye İdaresi Maruzâtı (Y.PRK.TŞF)

1293-1326/1876-1908 tarihlerini ihtiva eden ve 1924 adet belgeden meydana gelen bu katalog, aşağıdaki makamlarla saray arasında yapılan yazışmalar ve belge türlerinden oluşmaktadır:

Teşrifât-ı Umumiye Dairesi antetli belgeler, Misafirîn-i Ecnebiye Teşrifâtçılığı (Ferik Ahmed Ali), sefîrlerden gelen evrakların tercümeleri ve sefirlerin padişahla görüştüklerinde yaptıkları konuşma ve nutuklar, devlet başkanları, sefîr vesâir zevâtla yapılan yemekli toplantılar ve görüşmelerin muhtevâsı ile ilgili evrak, kral, prens, elçi vesâir zevâta nişan taltifi ve selâmlık resimleri.

Katalog No	TASNİFİN KODU	TARİH		Katalog Tertibi
		Hicrî	Miladî	
1275	Y.PRK.TŞF	1293-1326	1876-1908	Analitik ve indeksli

a3. Perakende Evrakı - Tahrirât-ı Ecnebiye ve Mâbeyn Mütercimliği (Y.PRK.TKM)

1267-1327/1850-1909 tarihlerini ihtiva eden ve 6485 belgeden meydana gelen bu katalogda yer alan belgeleri şu şekilde sıralayabiliriz:

1. Padişaha hitaben yabancı dilde yazılmış arzuhâl ve jurnaller. Asılları bulunup tercümeleri bulunmayan belgeler ile asılları bulunmayıp tercümeleri bulunan belgeler. Durkas Cemiyeti gibi ecnebilerin kurdukları cemiyetlerin sundukları arîzaların tercümeleri gibi.

2. Çeşitli konularda ecnebi şahısların takdim ettiği layihalar ile ecnebî şirketlerin tekliflerini hâvi arzuhâlleri, hesap pusulaları ve manifestolar.

3. Mütercimi belli olmayan tercümeler.

4. İmzası bulunmayan tercüme edilmiş arîzalar.

5. Tercümesi bulunmayan yabancı dildeki arîzalar.

6. Bazısı tercüme edilmiş, bazısı tercüme edilmemiş yabancı dildeki matbu dökümanlar.

Mâbeyn Mütercimliği'ne ait olduğu hâlde özelliklerinden dolayı bu katalogda yer almayan iki belge türü daha bulunmaktadır:

1. Dersaâdet'te bulunan ecnebî sefâretlerin padişaha takdim olunmak üzere Hariciye Nezâreti'ni devre dışı bırakarak Mâbeyn'e gönderdikleri lâyiha ve takrirler Yıldız Perakende Elçilik, Şehbenderlik, Ateşemiliterlik kataloğunda yer alacaktır.

2. Padişaha takdim edilmek üzere yabancı yaverler ve paşalar tarafından verilen lâyihalar Yıldız Perakende Evrakı Yaverân ve Maiyyet-i Seniyye Erkân-ı Harbiye Dairesi Kataloğu'nda yer alacaktır.

Katalog No	TASNİFİN KODU	TARİH		Katalog Tertibi
		Hicrî	Miladî	
1161	Y.PRK.TKM	1267-1327	1850-1909	Analitik ve indeksli

a4. Perakende Evrakı - Mabeyn Müşîriyeti, (Y.PRK.MM)

1295/1316-1878/1898 yıllarını ihtiva eden ve 175 adet belgeden meydana gelen bu katalog, Mâbeyn Müşîriyeti'nin padişaha sunduğu arîzalar ile görevi belli olmayan kişilerin Mabeyn Müşiriyeti'ne hitaben yazdıkları belgelerden oluşmaktadır.

Katalog No	TASNİFİN KODU	TARİH		Katalog Tertibi
		Hicrî	Miladî	
1255	Y.PRK.MM	1295-1316	1878-1899	Analitik ve indeksli

a5. Perakende Evrakı - Mâbeyn Erkânı ve saray Görevlileri (Y.PRK.SGE)

1292-1330/1875-1912 yıllarını ihtiva eden ve 2216 adet belgeden meydana gelen bu katalog, aşağıdaki makamlarla saray arasında yapılan yazışmalardan ve belge türlerinden oluşmaktadır.

Hazine-i Hümâyûn Kethüdâlığı, Sertabib-i Şehriyarî, saray imam ve müezzinleri, Serkimyâger-i hazret-i Şehriyarî Bonkofski, Eslihahâne görevlileri, tüfengîler, kuşçular, seribrikdar, çantacı, bahçıvan, serseccadeci, kilârî, saray muhafızları gibi saray çalışanları, hanım sultanlar ve cariyeler ile ilgili belgeler, vâlide sultanların özel tabibleri ve Mâbeyn tabiblerinin arzları, Mâbeyn-i Hümâyûn eczahâneneleri görevlileri, saray dışındaki işler için görevlendirilen şahısların arzları, saraya girip çıkanların isimlerinin kaydedildiği listeler, Dârüssaâde Ağalığı maruzâtı, saraya ait çiftliklerin teftişini yapan memurların maruzâtı, Yıldız sarayı Tamirhâne Nâzırı, Hadâik-ı Hâssa-i Şâhâne nâzırı, şehzadeler, Ahur-ı Hazret-i Şehriyarî, Mâbeyn-i Hümâyûn tulumba müdürü, Kızlarağalığı, Marangozhâne nâzırı, vâlide sultan.

Katalog No	TASNİFİN KODU	TARİH		Katalog Tertibi
		Hicrî	Miladî	
1260	Y.PRK.SGE	1292-1330	1875-1912	Analitik ve indeksli

a6. Perakende Evrakı - Serkurenâlık Evrakı (Y.PRK.SRN)

1293/1326-1876/1908 tarihlerini ihtiva eden ve 1076 adet belgeden meydana gelen bu katalog Serkurenâlığın sarayla ve diğer makamlarla yaptığı yazışmalardan oluşmaktadır.

Katalog No	TASNİFİN KODU	TARİH		Katalog Tertibi
		Hicrî	Miladî	
1261	Y.PRK.SRN	1293-1326	1876-1908	Analitik ve İndeksli

a7. Perakende Evrakı - Yaverân ve Maiyyet-i Seniyye Erkân-ı Harbiye Dairesi (Y.PRK.MYD)

1293-1327/1876-1909 tarihlerini ihtiva eden bu katalogda saray ve diğer makamlar ile yaverler, erkân-ı harp gibi görevlilerin yaptıkları yazışmalar yer almaktadır.

Katalog No	TASNİFİN KODU	TARİH		Katalog Tertibi
		Hicrî	Miladî	
1271	Y.PRK.MYD	1293-1327	1876-1909	Analitik ve indeksli

a8. Perakende Evrakı - Nâme-i Hümâyûnlar (Y.PRK.NMH)

1284-1327/1867-1909 yıllarını kapsayan ve 2277 adet belgeden meydana gelen bu katalog aşağıdaki makamlarla saray arasında yapılan yazışmalar ve belge türlerinden meydana gelmektedir.

Padişaha gelen ve padişah adına yazılan nâme türü evrak; prens, kral, imparator ve diğer devlet başkanlarının gerek Başkitâbet, gerek Hariciye ve gerek sefâretler kanalıyla padişaha gönderdikleri ve onun tarafından yazılan nâmeler, padişahın akrabalarına vesair kişilere gönderdiği vilâdet, cülûs, bayram tebrikleri, taziyet gibi konuları hâvi tebrik ve teşekkür yazıları.

Katalog No	TASNİFİN KODU	TARİH		Katalog Tertibi
		Hicrî	Miladî	
1278	Y.PRK.NMH	1284-1327	1867-1909	Analitik ve indeksli

a9. Perakende Evrakı - Arzuhâller ve Jurnaller (Y.PRK.AZJ)

Yıldız Perakende evrakının 1262-1327/1845-1909 tarihlerini ihtiva eden kataloglar; arzuhâller, jurnaller, mektuplar, methiyeler, imzasız lâyiha ve mütalaalar, şahısların tebrik ve teşekkürlerini ihtiva eden belgelerden oluşmaktadır.

Katalog No	TASNİFİN KODU	TARİH		Katalog Tertibi
		Hicrî	Miladî	
1064	Y.PRK.AZJ	1310-1327	1893-1909	Analitik ve indeksli
1071		1262-1311	1845-1894	

a10. Perakende Evrakı, Mâbeyn Cetvelleri (Y.PRK.MBC)

Yıldız Perakende Evrakı bölümü içinde Mâbeyn cetvelleri ayrı bir yer tutmaktadır. Değişik maksatla 1295-1328 yılları arasında hazırlanmış 15.754 adet cetvel, liste, zarf, telhîs ve benzeri evrak, 15 ana başlık altında toplanmak suretiyle tasnif edilmiştir.

Resmî evrakın giriş-çıkış kaydını tutan, daire-i hususî (padişah makamı) ile devlet daireleri ve şahıslar arasındaki yazışmayı idare eden "Başkitâbet" makamı, saray Hazine-i Evrakı'nı elinde bulundurmaktadır. Mâbeyn'in çeşitli bürolarına ve saray dışına havale edilen yazıların Başkitâbet tarafından takip edilmesi defterler ile yapıldığı gibi bu katalogda yer alan cetvel ve listeler ile de yapılmıştır.

Katalogda, içinden çıkarılan belgelerin muhtevası özet hâlinde verilen boş zarflar, devrin belge saklama usullerine işaret etmektedir. Resmî ve hususî tarzda takdim olunan tezkirelerin, telgraf, tahrirât ve arzuhâllerin kaydına mahsus; gönderilen makam, işlem cinsi ve özel günler için değişik şekillerde düzenlenen bu cetvel ve listeler, saray Sekreterliği'nin çalışma usullerini ortaya koymaktadır. Cetvellerin tertibinden Daire-i Hususiye, Başkitâbet ve devlet daireleri arasında belge teslim ve takdimi ile bilgi verme konularındaki muamele seyrini takip etmek mümkündür.

YILDIZ TASNİFİ PERAKENDE EVRAK MÂBEYN CETVELLERİ BELGE KATALOĞU ÇİZELGESİ

Katalog No	TASNİFİN KODU	TARİH		Dosya/Belge Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Miladî		
495	Y.PRK.MBC	1295-1327	1878-1909	103/10.305	DES (Konu Başlıklı)

YILDIZ TASNİFİ PERAKENDE EVRAK MÂBEYN CETVELLERİ KATALOĞU'NUN AYRINTILI DÖKÜMÜ

Sıra No	KONU BAŞLIKLARI	TARİH	
		Hicrî	Miladî
1	Hülasa-i maruzât cetvelleri.	1295-1320	1878-1902
2	Mâbeyn Başkitâbeti'ne ait olup, içindeki evrak çıkarılmış olan boş zarflar.	1296-1327	1879-1909
3	Başvekâlet tezkireleri üzerine sâdır olan irâdeleri hâvi hâmiş ve suretleri.	1296-1298	1875-1881
4	Başkitâbet'e, Bâb-ı Âlî ve diğer bazı dairelerden gelen tezkire-i hususiye hülasaları.	1297-1298	1880-1881
5	Başkitâbet'ten, Başvekalet'e yazılan tezkire-i hususiyeler.	1297-1298	1880-1880
6	Padişaha takdim olunan maruzâtın hülasaları.	1297-1312	1880-1894
7	Hülâsa-i maruzât-ı hususiye.	1303-1327	1885-1905
8	Bâb-ı Âlî'den takdim olunan maruzât-ı hususiye müzekkereleri.	1303-1311	1885-1893
9	İrâdesi çıkan maruzâtın Başkitâbet tarafından teslim alındığına dair arîzalar.	1308-1328	1890-1910

Sıra No	KONU BAŞLIKLARI	TARİH	
		Hicrî	Miladî
10	Başkitâbet'ten yazılan tezâkir ve muharrerâtın hülasa kayıt cetvelleri.	1309-1326	1891-1908
11	Sadâret'e takdim olunan tezkireden mühim olanları mübeyyin cetveller.	1310-1326	1891-1908
12	Cevaplı maruzât-ı resmiye hülasaları.	1296-1327	1878-1909
13	Sadâret'in resmî ve hususî surette tebliğ ettiği irâde-i seniyyelerin Mâbeyn'e takdim olunan hülasa pusulaları.	1311-1313	1893-1895
14	Mâbeyn'e devâir, vilayet ve muhtelif mahallerden gelen evrakın takdimine dair günlük hülasa listeleri.	1296-1311	1875-1893
15	Mâbeyn'e gelen ve giden evrak için muhtelif şekillerde tutulmuş cetveller.	1295-1327	1878-1909

a11. Perakende Evrakı - Gazeteler Kısmı (Y.PRK.GZT)

Bu fona ait arşiv malzemesi Almanca, Arapça, Bulgarca, Ermenice, Farsça, Fransızca, İngilizce, İspanyolca, İtalyanca, Rusça, Sırpça, Türkçe, Urduca ve Yunanca yazılmış gazete, gazete küpürleri ve mecmualardan mürekkep 64 dosya 3.215 gömlekten oluşmaktadır.

Ekseriya Sultan İkinci Abdülhamid devrini ve kısmen sonraki devri kapsayan bu gazetelerin bir kısmı küpür ya da tek sayfa hâlindedir. Birçoğunun kenarlarına kalem görevlileri tarafından notlar düşülmüştür.

Gazeteler koleksiyonu 64 dosya olup, iki bölüm hâlinde tasnif edilmiştir. İlk 46 dosyadaki gazeteler Batı dillerinde kaleme alınmış yabancı gazeteler olup, miladî tarihe göre kronolojik sıraya konulmuştur. Bu gazeteler 13 Ağustos 1850-8 Temmuz 1922 tarihleri arasındaki günleri ihtiva etmektedir. 47 numarada 64 numaralı dosyaya kadar olan gazeteler Türkçe olup, aralarında az miktarda Arapça, Farsça ve Urduca gazeteler de vardır. Bu gazeteler hicrî tarihe göre kronolojik sıraya konulmuştur. 5 Zilkade 1275-7 Zilhicce 1340/6 Haziran 1859-1 Ağustos 1922 tarihleri arasındaki günleri ihtiva etmektedir. 64 numaralı dosya ise; sonradan ortaya çıkan gazetelerin dahil edilmesiyle oluşturulmuştur. Bu dosyadaki gazeteler kendi içerisinde kronolojik sıraya konularak kataloğa yazılmıştır. 20 Safer 1279 tarihiyle 7 Zilhicce 1340 tarihleri arasındaki günleri ihtiva etmektedir.

Kataloğa, gazetelerin dosya ve gömlek sıra numaraları, tarihleri, belge ve evrak adetleri ile gazete ve mecmuanın ismi, basıldığı şehir ve lisanı yazılmıştır.

Katalog No	TASNİFİN KODU	TARİH		Katalog Tertibi
		Hicrî	Miladî	
496	Y.PRK.GZT	1266-1340	1850-1922	DES (Konu Başlıklı)

b. Yıldız Perakende Evrakı - Sadâret, Nezâret ve Devâir Maruzâtı

Yıldız sarayı Arşivi Başkitâbet Dairesi'nin kayıt sistemine göre, Sadâret Resmî, Sadâret Hususî ve Mütenevvî Maruzât başlıkları altında tasnif edilen yazışmaların dışında kalan ve Başkitâbet'te tutulan listelere kaydolunarak saraya sunulan maruzât bu fonda toplanmıştır. Katalogların listesi toplu olarak verildikten sonra her birime ait bilgiler kendi başlığı altında sıralanmıştır.

YILDIZ PERAKENDE EVRAKI SADÂRET, NEZÂRET VE DEVÂİR MARUZÂTI KATALOGLARI LİSTESİ

Katalog No	BÖLÜM ADI	KODU	TARİH		Katalog Adedi	Katalog Türü
			Hicri	Miladi		
1231	Sadâret Maruzâtı	Y.PRK.A	1293-1327	1876-1909	1	Analitik ve İndeksli
1267	Dahiliye Nezâreti Maruzâtı	Y.PRK.DH	1289-1327	1872-1909	1	
1080	Hariciye Nezâreti Maruzâtı	Y.PRK.HR	1293-1327	1876-1909	1	
1258	Şûrâ-yı Devlet Maruzâtı	Y.PRK.ŞD	1289-1330	1872-1912	1	
1061	Hazine-i Hâssa Maruzâtı	Y.PRK.HH	1264-1328	1847-1910	1	
1062 1063 1070 1079 1101 1102	Askerî Maruzât	Y.PRK.ASK	1246-1327	1830-1909	6	
1254	Evkaf Nezâreti Maruzâtı	Y.PRK.EV	1214-1314	1800-1897	1	
1273	Meşîhat Dairesi Maruzâtı	Y.PRK.MŞ	1230-1326	1815-1908	1	
1069	Adliye ve Mezâhib Nezâreti Maruzâtı	Y.PRK.AZN	1278-1327	1861-1909	1	
1068	Zabtiye Nezâreti Maruzâtı	Y.PRK.ZB	1282-1327	1866-1909	1	
1232	Maliye Nezâreti Maruzâtı	Y.PRK.ML	1262-1331	1845-1913	1	
1277	Maârif Nezâreti Maruzâtı	Y.PRK.MF	1284-1326	1867-1908	1	
1078	Posta ve Telgraf Nezâreti Maruzâtı	Y.PRK.PT	1293-1316	1876-1898	1	
1276	Ticaret ve Nâfıa Nezâreti Maruzâtı	Y.PRK.TNF	1284-1327	1867-1909	1	
1256	Orman, Maâdin ve Ziraat Nezâreti Maruzâtı	Y.PRK.OMZ	1294-1327	1877-1909	1	

Katalog No	BÖLÜM ADI	KODU	TARİH		Katalog Adedi	Katalog Türü
			Hicri	Miladi		
1257	Sıhhiye Nezâreti Maruzâtı	Y.PRK.SH	1294-1326	1877-1908	1	Analitik ve İndeksli
1253	Defter-i Hakani Nezâreti	Y.PRK.DFE	1277-1326	1861-1908	1	
1181	Şehremâneti Maruzâtı	Y.PRK.ŞH	1293-1327	1876-1909	1	
1259	Komisyonlar Maruzâtı	Y.PRK.KOM	1294-1341	1877-1922	1	
1060	Elçilik ve Şehbenderlik Maruzâtı	Y.PRK.EŞA	1293-1326	1876-1908	1	
1252	Müfettişlik ve Komiserlikler Tahrirâtı	Y.PRK.MK	1293-1326	1876-1908	1	
1099 1100 1264	Umum Vilayetler Tahrirâtı	Y.PRK.UM	1251-1326	1835-1908	3	
1274	Müteferrik Evrak	Y.PRK.M	1253-1326	1837-1908	1	

b1. Perakende Evrakı - Sadâret Maruzatı (Y.PRK.A)

1293-1327/1876-1909 tarihlerini ihtiva eden ve 1988 adet belgeden oluşan bu katalog, saray ile aşağıdaki makamlarla yapılan yazışmalardan meydana gelmiştir.

Sadâret Maruzâtı, Sadâret-i Uzmâ Müsteşarlığı, Âmedî-i Divan-ı Hümâyûn, Divan-ı Hümâyûn Kalemi, Vilayât-ı Mümtâze ve Muhtâre Kalemi, Bâbıâlî Sicill-i Ahvâl Müdüriyet-i Umumiyesi, Sadrıazam tarafından Mâbeyn'e yazılan tezkire-i hususiye ve resmiyeler, diğer nezâretlerden Sadâret'e yazılan tezkirelerin suretleri, Divan-ı Hümâyûn Kalemi'nde yazılan lâyiha suretleri ve Sadâret'e hitaben yazılan arzuhâl, arîza, tezkire ve tahrirâtlar.

Katalog No	TASNİFİN KODU	TARİH		Katalog Tertibi
		Hicrî	Miladî	
1231	Y.PRK.A	1293-1327	1876-1909	Analitik ve indeksli

b2. Perakende Evrakı - Dahiliye Nezâreti Maruzâtı (Y.PRK.DH)

1289-1327/1872-1909 yıllarını ihtiva eden ve 2647 adet belgeden meydana gelen bu katalog, aşağıdaki makamlarla saray arasında yapılan yazışmalar ve belge türlerinden oluşmaktadır:

Dahiliye Müsteşarlığı, Dahiliye Mektubî Kalemi, Matbuât-ı Dâhiliye Müdüriyeti, Mülkiye İntihâb Komisyonu, Dârülaceze, Takvim-i Vekâyi Müdürlüğü, İntihâb-ı Memûrîn Komisyonu, Tekâüd Sandığı Nezâreti, Umûr-ı Tıbbiye Nezâreti, Sicill-i Ahvâl İdâre-i Umumîsi, Vilayât-ı Şâhâne Kapı Kethüdâlığı, Haremeyn Encümeni, Tesrî-i Muamelât ve Islâhât Komisyonu, Vilayât Kalemi, vilayetlerden Dahiliye Nezâreti vasıtasıyla ile gelen yazılar, Dahiliye Nezâreti'ni ilgilendiren talimatlar ve Mülkiye Müfettişliği yazıları.

Katalog No	TASNİFİN KODU	TARİH		Katalog Tertibi
		Hicrî	Miladî	
1267	Y.PRK.DH	1289-1327	1872-1909	Analitik ve indeksli

b3. Perakende Evrakı - Hariciye Nezâreti Maruzâtı (Y.PRK.HR)

Yıldız Perakende evrakının 1293-1327/1876-1909 tarihlerini ihitiva eden ve 6577 belgeden oluşan bu katalog, genellikle "Hariciye nâzırı" imzalı ve "Hariciye Nezâreti" antetli tezkireler, Hariciye antetini taşıyan ve elçilikler, ecnebi devlet başkanları ve üst düzey yetkililerden gelen tahrirât, mektup gibi evrakın tercümeleri, Hariciye antetini taşıyan gazete ve risalelerden yapılan iktibasların tercümeleri, Hariciye müsteşarı ve mektupçusunun maruzâtı, Hariciye Nezâreti Matbuât-ı Ecnebiye Müdüriyetince yapılan gazete tercümeleri ile Umûr-ı Şehbenderiye Müdüriyeti, Divan-ı Hümâyûn Tercümanlığı ve Matbuât-ı Ecnebiye Müdürlüğü ile saray arasında yapılan yazışmalardan meydana gelmiştir.

Katalog No	TASNİFİN KODU	TARİH		Katalog Tertibi
		Hicrî	Miladî	
1080	Y.PRK.HR	1293-1327	1876-1909	Analitik ve indeksli

b4. Perakende Evrakı - Şûrâ-yı Devlet Maruzâtı (Y.PRK.ŞD)

1289-1330/1873-1912 tarihlerini ihtiva eden ve 527 adet belgeden meydana gelen bu katalog, aşağıdaki makamlarla yapılan yazışmalardan oluşmaktadır.

Tanzimat Dairesi, Bidâyet Mahkemesi, Şûrâ-yı Devlet Muavinliği, Şûrâ-yı Devlet Dahiliye Dairesi, Şûrâ-yı Devlet âzaları, İstînâf Hukuk Mahkemesi, Temyiz Mahkemesi, Şûrâ-yı Devlet Mülkiye Dairesi, İstatistik Encümeni ve İhtilâf Mercii Encümeni.

Katalog No	TASNİFİN KODU	TARİH		Katalog Tertibi
		Hicrî	Miladî	
1258	Y.PRK.ŞD	1289-1330	1873-1912	Analitik ve indeksli

b5. Perakende Evrakı, Hazine-i Hâssa Nezâreti Evrakı (Y.PRK.HH)

Yıldız Perakende evrakının 1264-1328/1847-1910 yıllarına ait bu katalog, saray ile Hazine-i Hâssa Nezâreti yazışmalarını ihtiva etmektedir. 6898 adet belgeden müteşekkil bu fonun başlıca konuları şunlardır:

Hazine-i Hâssa nâzırı imzalı tezkireler, Emlâk-i Hümâyûn İdaresi maruzâtı ve cetvelleri, Istabl-ı Âmire İdaresi, Ebniye-i Seniyye Anbarı Dairesi ve mühendislerinin keşif defterleri, Mefruşât-ı Hümâyûn İdaresi ve Hereke Fabrikası Müdüriyeti, Topkapı sarayı Hazine-i Hümâyûn İdaresi, Hazine-i Hümâyûn, Kethüdalığı, Ceyb-i Hümâyûn masârıfât cetvelleri, sultan ve şehzade kethüdâları maruzâtı ve Hazine-i Hâssa ile alakalı yazışmalar.

Katalog No	TASNİFİN KODU	TARİH		Katalog Tertibi
		Hicrî	Miladî	
1061	Y.PRK.HH	1264-1328	1847-1910	Analitik ve İndeksli

b6. Yıldız Perakende - Askerî Maruzât Evrakı (Y.PRK.ASK)

Yıldız Perakende Evrakı Bölümü'nün 1246-1316/1830-1899 tarihlerine ait bu kataloglar, askeri makamlarla Yıldız sarayı arasındaki yazışmaları kapsar. 10777 belgenin yer aldığı bu katalogda genellikle aşağıdaki makamlarla yapılan yazışmalar yer almaktadır:

Bâb-ı Seraskerî, Harbiye Nezâreti, Bahriye Nezâreti, Tophâne-i Âmire Müşiriyeti, Tersâne-i Âmire İdaresi, Tersâne-i Âmire'nin imalât ve ihracâtını gösteren cetveller, Techizât-ı Askeriye Nezâreti, Askerî Tekâüd Sandığı Nezâreti, Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Dairesi, Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Dairesi Birinci Şube Müdürlüğü, Tophâne-i Âmire Meclisi, Hatt-ı Âlî İnşaat ve Muamelât Nezâreti, Taşkışla Divan-ı Harbî Riyâseti, Haydarpaşa İstasyonu Memurluğu, Medîne-i Münevvere Muhafızlığı, İtfaiye Alay Kumandanlığı, Dersaâdet Jandarma Meclisi, Hâssa Piyade İkinci Fırka Kumandanlığı, Rükûb-ı Şâhâneye Mahsus Vapur-ı Hümâyûn Kumandanlığı, Bahr-i Sefîd Boğazı Muhafızlığı, Bahr-i Sefîd Boğazı Umumî Filo Kumandanlığı, Şûrâ-yı Bahriye, Erkân-ı Harbiye-i Bahriye Dairesi, Dersaâdet Liman İdaresi, Teşrifât-ı Askeriye Nezâreti, askerî konularda yazıldığı anlaşılan, fakat makamı ve unvanı belli olmayan şahıslara ait yazı, rapor, lâyiha ve sair evrak, askerî unvanlı şahısların yazıları, Ordu müfettişlikleri, Umum Mekâtib-i Askeriye-i Şâhâne Müfettişliği, Hatt-ı İmtiyaz Müfettişliği, Topçu İkinci Fırka Kumandanlığı Eslihahâne ve Mühimmât-ı Nâriye Müfettişliği, Mekâtib-i Tıbbiye-i Şâhâne ve Umûr-ı Tıbbiye-i Mülkiye Nezâreti, Yıldız Hastahânesi Tabibliği, İâne-i Tesisât-ı Askeriye Komisyonu, Askerî Ceza ve Piyâde-i Dahiliye Kanunnâmeleri Tadîlât Komisyonu, İzmir Hidemât-ı Hastagân-ı Askeriye Komisyonu.

Katalog No	TASNİFİN KODU	TARİH		Katalog Tertibi
		Hicrî	Miladî	
1062	Y.PRK.ASK	1246-1306	1830-1889	Analitik ve İndeksli
1063		1312-1316	1895-1899	
1070		1306-1312	1889-1895	
1079		1316-1321	1899-1904	
1101		1320-1322	1903-1905	
1102		1322-1327	1905-1909	

b7. Perakende Evrakı - Evkaf Nezâreti Maruzâtı (Y.PRK.EV)

1214-1314/1800-1897 tarihlerini ihtiva eden ve 669 adet belgeden meydana gelen bu katalog, aşağıdaki makamlarla yapılan yazışmalardan ve belge türlerinden oluşmaktadır:

Evkâf-ı Hümâyûn nâzırı, Evkâf-ı Hümâyûn Mektubî Kalemi, Hazine-i Evkâf, Mahkeme-i Teftiş-i Evkâf (Müfettişliği), Evkâf-ı Hümâyûn Cihât İdaresi, Evkâf Muhasebeciliği, Evkâf Beytülmâl Kassâmlığı İdaresi, nukûd-ı mevkûfe cetvelleri, inşaat-ı sınâiye iş'ârât (cami, hayrât vs. inşaatlara ait masraf ve keşif defterleri), Masârıfât-ı Umumiye İdaresi, Vâridât-ı Umumiye İdaresi, çeşitli vakıfların tevliyetiyle ilgili hesap pusulaları, vakfiye suretleri, cami ve dergâhlardaki görevlilerin maaş ve tayinatlarına ait cetveller, vakf-ı hümâyûn mütevelliliğine ait çeşitli masraf senetleri, Hamidiye Erzak Anbarı, Mahkeme-i Teftiş-i Evkâf Müsteşarlığı, Evkâf-ı Hümâyûn Müfettişliği, Gurebâ-yı Müslimîn Hastahânesi, çeşitli vakıflara ait gelir-gider defterleri ve ahalî-i Haremeyn İdaresi.

Katalog No	TASNİFİN KODU	TARİH		Katalog Tertibi
		Hicrî	Miladî	
1254	Y.PRK.EV	1214-1314	1800-1897	Analitik ve İndeksli

b8. Perakende Evrakı - Meşîhat Dairesi Evrakı (Y.PRK.MŞ)

Bu katalog, aşağıdaki makamlarla saray arasında yapılan yazışmalar ve belge türlerinden oluşmaktadır:

Şehyülislâm arzları, Meşîhat Müsteşarlığı, Meclis-i Tedkikât-ı Şer'iyye, Teftiş-i Mesâhif-i Şerîfe Meclisi, Meclis-i İdare-i Emvâl-i Eytâm, Meclis-i Mesâlih-i Talebe, Müftülükler, vilayet nâiblerinin yazıları, medreseler ile ilgili yazılar, dergâhlar ile ilgili yazılar ve şerî hüccetler.

Katalog No	TASNİFİN KODU	TARİH		Katalog Tertibi
		Hicrî	Miladî	
1273	Y.PRK.MŞ	1230-1326	1815-1908	Analitik ve İndeksli

b9. Perakende Evrakı - Adliye ve Mezâhib Nezâreti (Y.PRK.AZN)

1278-1327/1861-1909 tarihlerini ihitiva eden bu katalog saray ile Adliye ve Mezâhib Nezâreti arasındaki yazışmaları ihtiva etmektedir.

Katalog No	TASNİFİN KODU	TARİH		Katalog Tertibi
		Hicrî	Miladî	
1069	Y.PRK .AZN	1278-1327	1861-1909	Analitik ve İndeksli

b10. Perakende Evrakı - Zabtiye Nezâreti Maruzâtı (Y.PRK.ZB)

Yıldız Perakende evrakının 1282-1327/1866-1909 tarihlerini ihtiva eden bu katalogda genellikle Zabtiye makamıyla Yıldız Sarayı arasındaki yazışmalar yer almaktadır. 6505 belgeden ibaret olan bu katalogda; Beyoğlu Mutasarrıflığı, Üsküdar Mutasarrıflığı, Beşiktaş Polis Memurluğu, Dersaâdet Polis Memurluğu, Draman Mevkii Polis Komiser-

liği, Hapishâne-i Umumiye Müdüriyeti, Polis Müfettişleri maruzâtı, Tiyatrolar Müfettişliği ve Karakolhâneler Müfettişliği gibi makamlarla yapılan yazışmalar sonucu teşekkül etmiş evrak yer almaktadır.

Katalog No	TASNİFİN KODU	TARİH		Katalog Tertibi
		Hicrî	Miladî	
1068	Y.PRK.ZB	1282-1327	1866-1909	Analitik ve İndeksli

b11. Perakende Evrakı - Maliye Nezâreti Maruzâtı (Y.PRK.ML)

1262-1331/1845-1913 yıllarını ihitiva eden ve 6155 belgeden meydana gelen bu katalog, aşağıdaki makamlarla saray arasında yapılan yazışmalar ve belge türlerinden oluşmaktadır:

Rusûmât Emâneti'nin maruzâtı, Rusûmât Emâneti'nin vâridât bütçesini gösteren cetveller, Düyûn-ı Umumiye Komiserliği'nin Maliye Nezâreti'ne sunduğu lâyiha ve tezkireler, Hazine-i Maliye'nin vâridât ve masârıfât cetvelleri, vilayet defterdarlarının Mâbeyn'e sunduğu maruzât, malmüdürlerinin Mâbeyn'e sunduğu maruzât, Umûr-ı Maliye Komisyonu Riyâseti'nin karar cetvelleri, Dersaâdet Rıhtım Şirketi İdaresi'nin maruzâtı, vilayet muvâzenelerini gösteren cetveller, Maliye Komisyonunca tanzîm olunan vâridât ve masârıfât cetvelleri, Maliye Nezâretince tanzim olunup Bâbıâlî'ye takdim olunan muvâzene-i umumiye (genel bütçe) hülasaları, Divan-ı Muhasebât'ın maruzâtı, vilayetlere gönderilen Maliye müfettişlerinin tahkikat raporları, Düyûn-ı Umumiye İdare Meclisince tanzim olunan vâridât ve masârıfât defterleri, Bank-ı Osmanî Maruzâtı, Vergi Emâneti, A‘şâr ve Ağnâm Emâneti, Meskûkât İdaresi, Gümrük.

Katalog No	TASNİFİN KODU	TARİH		Katalog Tertibi
		Hicrî	Miladî	
1232	Y.PRK.ML	1262-1331	1845-1913	Analitik ve İndeksli

b12. Perakende Evrakı - Maârif Nezâreti Maruzâtı (Y.PRK.MF)

1284-1326/1867-1908 tarihlerini ihtiva eden ve 637 adet belgeden meydana gelen bu katalog, Matbaa-i Âmire, Rasathâne-i Âmire, Müzehâne-i Âmire, kütüphâneler ve mekâtib ile saray arasında yapılan yazışmalardan ve belge türlerinden oluşmaktadır:

Katalog No	TASNİFİN KODU	TARİH		Katalog Tertibi
		Hicrî	Miladî	
1277	Y.PRK.MF	1284-1326	1867-1908	Analitik ve İndeksli

b13. Perakende Evrakı - Posta ve Telgraf Nezâreti Maruzâtı (Y.PRK.PT)

Yıldız Perakende evrakının 1293-1316/1876-1898 tarihlerini ihtiva eden ve 3524 adet belgeden oluşan bu katalog genellikle saray ve Posta ve Telgraf Nâzırı, Galata Pos-

tahânesi, Manastır Posta ve Telgraf Müfettişliği, Hanya Şifre Memurluğu, Halep Telgraf ve Posta Başmüdürlüğü, Desaâdet Telgraf Merkezi, Beyoğlu Telgraf Merkezi ve Muhaberât-ı Umumiye Müdüriyeti gibi makamlar arasında yapılan yazışmalardan oluşmuştur.

Katalog No	TASNİFİN KODU	TARİH		Katalog Tertibi
		Hicrî	Miladî	
1078	Y.PRK.PT	1293-1316	1876-1898	Analitik ve İndeksli

b14. Perakende Evrakı - Ticaret ve Nâfia Nezâreti Maruzâtı (Y.PRK.TNF)

1284-1327/1868-1909 tarihlerini ihtiva eden ve 1221 adet belgeden meydana gelen bu katalog, aşağıdaki makamlarla saray arasında yapılan yazışmalar ve belge türlerinden oluşmaktadır.

Demiryolu İdaresi, Turuk ve Meâbir İdaresi, Ziraat Bankası, Simkeşhâne, Matbaa-i Âmire, Kağıthâne Menâbi Suları İdare-i Dâimesi, Ticaret ve Nâfia Nezâreti mühendislerinin mütalaaları, Hamidiye Hicaz Demiryolu Komisyonu, İnşaat Müdüriyeti, yabancı şirketlerle yapılan sözleşmeler, Dersaâdet Tahvilât Borsası tarafından neşrolunan resmî fiyat cetvelleri, Hicaz Demiryolu Komisyonu, Kağıthâne Menâbi‘ Suları İnşaât Komisyonu, Anadolu Osmanlı Demiryolu Şirketi, Ticaret ve Nâfia Nezâreti Tercüme Odası Kâtibliği, Ankara Vilayeti Nâfia Komisyonu, Tarik İdarehânesi ve ticaret mahkemeleri.

Katalog No	TASNİFİN KODU	TARİH		Katalog Tertibi
		Hicrî	Miladî	
1276	Y.PRK.TNF	1284-1327	1867-1909	Analitik ve İndeksli

b15. Perakende Evrakı - Orman, Maâdin, Ziraat Nezâreti Maruzâtı (Y.PRK.OMZ)

1294-1327/1877-1909 yıllarını ihtiva eden ve 492 adet belgeden meydana gelen bu katalog, aşağıdaki makamlarla yapılan yazışmalar ve belge türlerinden oluşmaktadır:

Orman, Maâdin ve Ziraat Nezâreti, Mülkiye Baytar Mektebi, Zâbıta-i Sıhhiye-i Hayvaniye Komisyonu, Halkalı Ziraat Mektebi, Sanayi Mektebi, Bakteriyolojihâne Baytar Müdürlüğü, Orman Heyet-i Fenniyesi, Maâdin Heyet-i Fenniyesi, Ziraat Heyet-i Fenniyesi, Orman, Maâdin ve Ziraat Nezâreti Müfettiş-i Umumiyesi, Ereğli Maâdin-i Hümâyûn Komisyonu, Vilayât Orman ve Maâdin Muâmelât müdüriyetleri tarafından yazılan yazılarla Maâdin Nizamnâmesi ve lâyihalar ve alan ve gönderen makam belli olmamakla beraber konu itibarı ile orman, maden ve ziraat ile ilgili belgeler.

Katalog No	TASNİFİN KODU	TARİH		Katalog Tertibi
		Hicrî	Miladî	
1256	Y.PRK.OMZ	1294-1327	1877-1909	Analitik ve İndeksli

b16. Perakende Evrakı - Sıhhiye Nezâreti Maruzâtı (Y.PRK.SH)

1294-1326/1877-1908 yıllarını kapsayan ve 1370 adet belgeden meydana gelen bu katalog, aşağıdaki makamlarla saray arasında yapılan yazışmalar ve belge türlerinden oluşmaktadır.

Meclis-i Umûr-ı Sıhhiye Riyâseti, Karantinalar Müfettiş-i Umumiyesi, Karantinalar Başkitâbeti ve Sicil Şubesi Müdüriyeti, Hıfz-ı Sıhha-i Umumiye Komisyonu, vilayetlerde bulunan Sıhhiye Müfettişlikleri, bazı bölgelerde bulunan tahaffuzhâne nâzırları tarafından gönderilen belgeler, Muhacirîn Hastahânesi'nin günlük kayıtlarını gösteren jurnaller ve Dersaâdet ve Bilâd-ı Selâse'de vefat eden kimselerin isim, yaş ve hastalıklarını gösteren sıhhî jurnaller.

Katalog No	TASNİFİN KODU	TARİH		Katalog Tertibi
		Hicrî	Miladî	
1257	Y.PRK.SH	1294-1326	1877-1908	Analitik ve İndeksli

b17. Perakende Evrakı - Defter-i Hakanî Nezâreti Maruzâtı (Y.PRK.DFE)

1277-1326/1861-1908 tarihlerini kapsayan ve 164 belgeden oluşan katalog, aşağıdaki makamlarla yapılan yazışmalardan ve belge türlerini ihtiva etmektetir.

Defter-i Hakanî Nezâreti Mektupçuluğu, Defter-i Hakanî Nezâreti Muhasebesi, Defter-i Hakanî Nezâreti Evrak Başkitâbeti, Defter-i Hakanî Nezâreti Senedât-ı Umumiye Müdüriyeti, Defter-i Hakanî Nezâreti Senedât Umûr-ı Şer'iyesi Memurluğu, Defter-i Hakanî Senedât Sandığı, Defterhâne Umûr-ı Zâbıtasına Memur Serkomiser, Defter-i Hakanî Nezâreti Sicill-i Ahval Müdüriyeti, Defter-i Hakanî Senedât-ı Umumiye Müdür Muavinliği, Sened-i Hakanî ve vilayetlerin Defter-i Hakanî dairelerinden gelen yazılar.

Katalog No	TASNİFİN KODU	TARİH		Katalog Tertibi
		Hicrî	Miladî	
1253	Y.PRK.DFE	1277-1326	1861-1908	Analitik ve İndeksli

b18. Perakende Evrakı - Şehremâneti Maruzâtı (Y.PRK.ŞH)

1293-1327/1876-1909 tarihlerini ihtiva eden ve 4392 adet belgeden oluşan katalog, saraya, şehremini tarafından sunulan arîzalar, şehremini tarafından Mâbeyn'e takdim kılınan vukuat jurnalleri, Dersaâdet Fenerler Müdüriyeti maruzâtı, belediye dairelerinin maruzâtı, Şehremâneti Muhasebeciliği, Hendesehâne-i Şehremâneti tarafından tertib edilen keşif defterleri, Gazhâne İdaresi Müdüriyeti maruzâtı, Çatalca Mutasarrıflığı ve Şile Kaymakamlığı'nın Şehrâmeti'ne olan maruzâtı ve Su Nezâreti'nin Şehremâneti'ne olan maruzâtlarını kapsamaktatır.

Katalog No	TASNİFİN KODU	TARİH		Katalog Tertibi
		Hicrî	Miladî	
1181	Y.PRK.ŞH	1293-1327	1876-1909	Analitik ve İndeksli

b19. Perakende Evrakı - Komisyonlar Maruzâtı (Y.PRK.KOM)

Bu katalog, aşağıdaki makamlarla saray arasında yapılan yazışmalardan ve belge türlerinden oluşmaktadır:

Teftiş-i Umumî-i Askerî Komisyonu, Dârüşşafaka Eytâm-ı Müslimîn Komisyon-ı Mahsusu, İâne Komisyon-ı Askerîsi, Umum Komisyon-ı Muhacirîn, Aşâir Komisyonu, Türk-Yunan Komisyonu Üyeliği, Encümen-i Mahsus ve Muâyene Komisyonu, Mülkiye İâne Komisyonu, Komisyon-ı Mahsus Dairesi (Necib Melhame), Emlâk-i Hümâyûn Komisyonu, Lahey Konferansı Heyet-i Murahhasa-i Osmâniyesi (Turhan Paşa), Kaht Komisyon-ı Âlîsi (Derviş Paşa), Askerî Ceza ve Piyade Kanunnâmeleri Tadilât Komisyonu, Encümen-i Teftiş Komisyonu, Hicaz Teftiş Komisyonu, İntihâb-ı Memurîn Komisyonu, Muhacirîn-i İslâmiye Komisyonu, Mirât-ı Seniyye-i Hicâziye İnşaât Komisyonu, Anadolu'nun bazı vilayâtına mahsus İâne Komisyonu, Hamidiye Etfâl Hastanesi, Muhacirîn Dul ve Eytâmhânesi ile Mektebi'nin günlük mevcutlarını gösterir jurnaller, muharebe-i ahîrede olan evlâd-ı şühedâ ve malûlîn-i askeriye İâne Sergisi Komisyonu, Kandiye Laşid Muhacirîn Komisyonu, Musâbîn-i Memurîn-i Mülkiye İâne Komisyonu, Hamidiye Hicaz Demiryolu (İâne) Komisyonu, Muâyene ve Teftiş Komisyonu, Techizât ve Tesisât-ı Askeriye Komisyonu, Ankara Vilayeti İskân-ı Muhacirîn Komisyonu, Rumeli Vilayâtı Komisyonu, Mübâyaât ve Tetkik-i Masârıfât Komisyonu, Bâbıâlî Teshîlât Sandığı Komisyonu, Maliye Komisyon-ı Âlîsi, Alasonya Menzil Komisyonu.

Katalog No	TASNİFİN KODU	TARİH		Katalog Tertibi
		Hicrî	Miladî	
1259	Y.PRK.KOM	1294-1341	1877-1922	Analitik ve indeksli

b20. Perakende Evrakı - Elçilik, Şehbenderlik ve Ateşemiliterlik Maruzâtı (Y.PRK.EŞA)

Yıldız Perakende evrakı içerisinde yer alan 1293-1326/1876-1908 tarihlerini ihtiva eden katalog, elçilik, şehbenderlik ve ateşemiliterliklerle Yıldız Sarayı arasındaki yazışmaları kapsar. Yıldız Perakende Elçilik, Şehbenderlik ve Ateşemiliterlik adı altında toplanan bu belgeler, genellikle aşağıdaki makamlarla yapılan yazışmalardan ve belge türlerinden oluşurlar.

1. Elçilikler, Şehbenderlikler ve Ateşemiliterliklerin doğrudan saraya gönderdikleri belgeler.

2. Dış devletlerde bulunan komite, şirket vesair kuruluşlardan doğrudan saraya gönderilen belgeler.

3. Sefaretlerde bulunan müsteşar, tercüman ve maslahatgüzâr gibi görevlilerin kendi mühürleriyle Başkitâbet'e gönderdikleri belgeler.

Katalog No	TASNİFİN KODU	TARİH		Katalog Tertibi
		Hicrî	Miladî	
1060	Y.PRK.EŞA	1293-1326	1876-1908	Analitik ve indeksli

b21. Perakende Evrakı - Müfettişlikler ve Komiserlikler Tahrirâtı (Y.PRK.MK)

1293-1326/1876-1908 tarihlerini ihtiva eden ve 4273 adet belgeden oluşan bu katalog, aşağıdaki belgelerden oluşmaktadır:

Müfettişlik ve Komiserlikler tahrirâtı, Rumeli Vilayâtı Müfettişliği ve Rumeli vilayetleriyle ilgili belgeler, Mısır Fevkalâde Komiserliği, Bulgaristan Komiserliği, Müfettişlik ve Komiserlik'te görevli personelin yazıları ile gönderen ve alanı belli olmayan fakat Rumeli vilayâtı, Bulgaristan ve Mısır Fevkalâde Komiserliği ile ilgili yazı, lâyiha ve müsveddeler.

Katalog No	TASNİFİN KODU	TARİH		Katalog Tertibi
		Hicrî	Miladî	
1252	Y.PRK.MK	1293-1326	1876-1908	Analitik ve İndeksli

b22. Perakende Evrakı - Umum Vilayetler Tahrirâtı (Y.PRK.UM)

1251-1326/1835-1908 tarihlerini ihtiva eden bu kataloglar; saray ile valilikler, mutasarrıflıklar ve devlet tarafından tahkikat için gönderilen resmî şahıslarla yapılan yazışmalardan meydana gelmektedir.

Katalog No	TASNİFİN KODU	TARİH		Katalog Tertibi
		Hicrî	Miladî	
1099	Y.PRK.UM	1251-1310	1835-1893	Analitik ve İndeksli
1100		1311-1319	1894-1901	
1264		1319-1326	1901-1908	

b23. Perakende Evrakı - Müteferrik (Y.PRK.M)

1253-1326/1837-1908 tarihlerini kapsayan ve 790 adet belgeden meydana gelen bu katalog, bu fona ait müteferrik belgelerden oluşmaktadır.

Katalog No	TASNİFİN KODU	TARİH		Katalog Tertibi
		Hicrî	Miladî	
1274	Y.PRK.M	1253-1326	1837-1908	Analitik ve İndeksli

V. NEZÂRETLER, VİLÂYET-MÜFETTİŞLİKLER (TAŞRA ARŞİVLERİ) VE BÜYÜK DAİRELERE AİT BELGELER

A. NEZÂRETLER

1. DAHİLİYE NEZÂRETİ BELGELERİ (DH)

Gerek Sadâret'e bağlı olduğu dönemde, gerekse müstakil olduğu dönemde, Dahiliye Nezâreti'nin görev alanı, devletin iç işleriyle alakalı konular olmuştur.

Emniyet-i Umumiye, *Muhaberât-ı Umumiye*, *Matbuât*, *Heyet-i Teftişiye* gibi kalemler tarafından işleri yürütülen Dahiliye Nezâreti'nin bu birimlere ait evrak grupları, memur tayinleri, asker ve jandarma tensîki, çekirge istilası, sansür, çete faaliyetleri, mezhep çatışmaları, asayiş vukuatı, tabiî âfetler ve zarar gören ahaliye yapılan yardımlar, surre alaylarının hazırlıkları, arkeolojik kazı izinleri vb. konuları ihtiva eder.

Ayrıca nezâretin yazışmalarının hülasa kayıtlarını ihtiva eden *Gelen-Giden Defterleri*, teslim alınan evrakın kayıtlı olduğu *Zimmet Defterleri*, şifre anahtarlarının yazılı bulunduğu *Şifre Defterleri,* günlük haftalık ya da aylık olarak düzenlenen asayiş olayları, limanlara gelen ve giden yolcu sayıları ile eşyanın kayıtlarının tutulduğu *Jurnal Defterleri*; devlet teşkilatında görev alan memurların sicillerinin tutulduğu *Sicill-i Ahval Komisyonu Defterleri*'ni kapsamaktatır.

Dahiliye Nezâreti, zabtiye ve belediye işlerinden matbuâta; mülkî memurların tayininden yeni kurulan vilayetlerin nizamâtının teşkiline; seferberlik, yangın ve deprem gibi durumlarda gerekli muamelenin icrasından eğitim ve öğretim işlerine kadar uzanan geniş bir yelpaze içinde ilgili kurumlarla gerekli yazışmaları yapmak, Sadâret'in Dahiliye'ye ait direktiflerini uygulamakla mükelleftir.

Ayrıca Şûrâ-yı Devlet ve Divan-ı Ahkâm-ı Adliye'den Sadâret'e takdim kılınacak mazbataların muamelâtı da Dahiliye Nezâreti vasıtasıyla icra olunur.

Bu nezâretin önemli birimlerinden birisi olan Kalem-i Mahsus Müdüriyeti'ne ait katalogda İtilâf Devletleri'nin işgal hareketleri, Kuvâ-yı Milliye faaliyetleri, Yunan işgali ve mezâlimi, çetecilik faaliyetleri gibi Osmanlı Devleti'nin son yıllarında karşılaştığı meseleler yer almaktadır.

Kataloğu hazırlanan kalem ve dairelere ait belgelere dair muhteva bilgileri ve çizelgeler aşağıdadır:

a. Kalem-i Mahsus Müdüriyeti Belgeleri (DH.KMS)

Kalem-i Mahsus Müdüriyeti, Dahiliye nâzırının dahilî ve haricî işleri ile gizli ve hususî haberleşmesini temin ve nâzır ile yapılacak görüşmeleri düzenlemek için 22 Muharrem 1332/21 Aralık 1913'de kurulmuştur.

Kalem-i Mahsus Müdüriyeti ile ilgili katalogda, 1332-1341/1913-1922 yıllarını hâvi toplam 28.000 adet belge bulunmaktadır.

Belgelerin muhtevası şu şekildedir:

a. İtilâf Devletleri'nin işgal hareketleri,

b. Kuvâ-yı Milliye faaliyetleri,

c. Yunan işgali ve mezâlimi,

d. Çetecilik faaliyetleri,

e. Memur tayin ve azilleri,

f. Madalya itâsı ile muhtelif konular.

Kalem-i Mahsus Müdüriyeti Kataloğu'ndaki belgeler kronolojik sıralı olup, katoloğun sonunda genel indeks verilmiştir.

Katalog No	TASNİFİN KODU	TARİH		Belge Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Miladî		
666	DH.KMS	1332-1341	1913-1922	28.000	Analitik Envanter

b. Muhaberât-ı Umumiye İdaresi Belgeleri (DH.MUİ)

Dahiliye Nezâreti Mektubî Kalemi, nezâretin kendi teşkilatı içindeki yazışmalarıyla diğer daireler, vilayetler ve nezâretlerle ilgili yazışmaları yapardı. Mektubî Kalemi, 1327/1909 tarihinde idarî sistemde yapılan değişiklik sonunda yerini Muhaberât-ı Umumiye Dairesi'ne bırakmış ve bu tarihten sonra Mektubî Kalemi'nin görevini bu daire yüklenmiştir.

Dahiliye Nezâreti Evrak Odası'nda tutulan ve gelen-giden evrakın kayıtlarının tutulduğu kayıt defterlerinde rumî Ağustos 1325 tarihinden başlayarak 25.944 umum numarasına kadar olan vesikalar Muhaberât-ı Umumiye ismiyle tasnif edilmiştir. Rumî Eylül 1326 (hicrî 1328) tarihinden itibaren ise bu daire; *İdare*, *Siyasî*, *Hukuk* ve *Mütenevvia* olarak dört şubeye ayrılmıştır. Bunlar defterlerde ve müsvedde belgelerinden rumuzlarla Siyasî *(Sin),* İdarî *(Elif),* Hukuk *(Ha)* ve Mütenevvia ise *(Mim)* ile gösterilmiştir. Bu belgeler Muhaberât-ı Umumiye Dairesi Evrakı ile aynı özellikleri göstermekte olup konularına göre ayrılmıştır. Bu evrakın müsvedde belgelerinde de Muhaberât-ı Umumiye Dairesi anteti vardır. Fakat bu dört şubenin tasnifi ayrı olarak yapılmış ve katalogları hazırlanmıştır. Tasnif sırasında orijinal 112 ve 122 numaralı dosyalar çıkmamıştır.

Katalog No	TASNİFİN KODU	TARİH		Belge Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Miladî		
667	DH.MUİ	1327-1328	1909-1910	2.689	Analitik Envanter
668		1327-1328	1909-1910	3.286	
669		1327-1328	1909-1910	3.395	
670		1329	1910	2.831	

ba. Hukuk Kısmı Belgeleri (DH.H)

Hukuk kısmı belgeleri; ayrı bir kalem veya daireye ait belgeler olmayıp, Muhaberât-ı Umumiye'nin, evrak memurlarınca ayrılmış ve fihrist defterlerinde rumuzlanmış belgelerdir.

Hukuk bölümündeki vesikaların ekseriyeti, inzibatî vakalara aittir. Ayrıca, bu bölümde kamu ve şahıs hukukunun korunması için Dahiliye Nezâreti ile taşra teşkilatı ve mahallî idareler arasındaki yazışmalarla ilgili vesikalar da mevcuttur.

Altı yıllık bir dönemi ihtiva eden bu kaleme ait *Dahiliye Nezâreti Hukuk Kalemi Evrakı* ismiyle 2 ciltlik katalog hazırlanmıştır.

Katalog No	TASNİFİN KODU	TARİH		Belge Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Miladî		
674	DH.H	1328-1331	1910-1912	11.517	Analitik Envanter
675		1328-1333	1910-1915	8.040	

bb. Siyasî Kısım Belgeleri (DH.SYS)

Dahiliye Nezâreti'nin siyasî işlerine bakan müstakil bir kalemi yoktu. Katalogları araştırmaya sunulan siyasî vesikalar, 1327-1334/1909-1916 tarihlerini ihtiva etmektedir. Bunlar, müstakil olarak Dahiliye Nezâreti'nin siyasî bir bürosunca vücuda getirilmiş belgeleri kapsamayıp, Muhaberât-ı Umumiye Dairesi'nin evrak memurlarınca konularına göre siyasî, hukuk, idarî ve mütenevvia diye ayrılarak siyasî olanları biraraya getirilmiş ve üzerlerine orijinal karton ve dosya numaraları verilmiş belgelerdir.

Katalog No	TASNİFİN KODU	TARİH		Belge Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Miladî		
654	DH.SYS	1327-1333	1909-1915	22.126	Analitik Envanter
655		1327-1334	1909-1916	43.905	

bc. İdarî Kısım Belgeleri (DH.İD)

Dahiliye Nezâreti İdare Evrakı birçok değişik konuları ihtiva etmektedir. Bunlar arasında mülkî taksimattaki düzenlemeler, belediye meclisleri ile idare meclisleri azalarının seçimi, gayr-ı müslim ve ecnebilere ait mektepler ile kilise inşaatlarına ruhsat ve-

rilmesi, Osmanlı topraklarında çeşitli arkeolojik kazılara müsaade edilmesi ve eski eser kaçakçılığının önlenmesi gibi değişik konuları zikredebiliriz.

İdarî Kısım Belgeleri'nin 3 cilt kataloğu bulunmaktadır.

Katalog No	TASNİFİN KODU	TARİH		Belge Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Miladî		
681	DH.İD	1327-1340	1909-1921	3.738	Analitik Envanter
682		1328-1335	1910-1917	3.582	
683		1328-1335	1910-1917	3.552	

bd. Mütenevvia Kısmı Belgeleri (DH.MTV)

Mütenevvia kısmı evrakı orijinaline sadık kalınarak tasnif edilmiştir. Bu sebeple kataloğun başlangıcındaki 1320-1323 ve 1327 tarihli belgeler, tarihi itibarıyla Mütenevvia içerisinde mütalaa edilmemesi gerekirken orijinalliğine binâen burada yer almıştır.

Mütenevvia tasnifi içerisinde yer alan belgeler hemen her türlü konuyu ihtiva etmektedir. Ancak bu tasnifte ağırlık itibarıyla ile şu konulara rastlanmaktadır:

Tabiî âfetler ve âfetzedelere yapılan yardımlar, memurların tayin, azil, izin, muhakeme vs. meseleleri, tensikât; arazi davaları, madalya, nişan verilmesi ve diğer taltifler, Hicaz Demiryolu, iltica haberleri, yabancı seyyahlara tanınan kolaylıklar.

Katalog toplam 3.503 adet özet, 15.903 belgeden oluşmaktadır. 66 adet orijinal dosya içerisinde bulunan bu belgeler bazı dosyalar kabarık olduğundan tekrar gözden geçirilerek 76 dosyada toplanmıştır. Tasnif sırasında dosyaların orijinal tertibi muhafaza edilmiştir. Her dosya kendi içinde kronolojik sıraya konulmuştur. Katalogda belgeler kronolojik sıra içerisinde verilmiş ve indeks hazırlanmıştır.

Katalog No	TASNİFİN KODU	TARİH		Belge Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Miladî		
643	DH.MTV	1320-1339	1902-1921	15.903	Analitik Envanter

c. İdâre-i Umumiye Belgeleri (DH.İUM)

Bu fon içinde memurların tayin, azil ve taltifleri; emlâk ve arazi işleri; zehâir ve iâşelerin toplanarak sevkedilmeleri; askeriyenin ihtiyaçlarının karşılanması; eğitim ve öğretim; vakıflar; köy, nahiye ve kaza teşkilleri; askere alma işlemleri ve seferberlik; işgal altında kalma; deprem, yangın, sel felaketi gibi durumlarda gerekli muamele icrası ile dârüleytâm vesair konulara rastlamak mümkündür.

Katalog No	TASNİFİN KODU	TARİH		Belge Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Miladî		
646	DH.İUM	1332-1341	1914-1912	13.000	Analitik Envanter
647		1332-1341	1914-1922	11.615	

Katalog No	TASNİFİN KODU	TARİH		Belge Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Miladî		
648	DH.İUM	1333-1341	1914-1922	10.465	Analitik Envanter
649		1332-1341	1914-1922	9.239	
650		1330-1336	1912-1917	8.336	
651		1329-1336	1912-1916	6.475	
652		1335-1336	1916-1917	9.251	
653		1329-1341	1911-1922	11.322	

d. Umûr-ı Mahalliye-i Vilayât Müdüriyeti Belgeleri (DH.UMVM)

Osmanlı devlet teşkilatında 1331/1912'de yapılan idarî değişikliklerden sonra Dahiliye Nezâreti bünyesinde ihdâs edilen *Umûr-ı Mahalliye-i Vilayât Müdüriyeti*'nin görevleri 22 Muharrem 1332/21 Aralık 1913'de yürürlüğe giren *Dahiliye Nezâreti Nizamnâmesi*'nde belirtilmiştir. Buna göre; vilayet bütçesinin tetkik ve tasdiki, açılması ve tamiri Nâfia Nezâreti'ne ait umumî yolların dışındaki vilayet dahilindeki yolların yapılması; vilayet dahilindeki göl ve bataklıkların ıslâhı, arazinin sulanması; şehir ve kasabalarda geliri belediyeye ait olmak üzere ışıklandırma, içme suyu, tramvay, otobüs, otomobil işletmek ve muhtelif sanayi kollarına ait fabrikalar tesisi için ruhsat vermek; vilayet dahilinde ziraatın gelişmesi ve ıslâhı için gerekli çalışmaların yapılması; sanayi mektepleri, sanayi odalarının açılması, mahallî ihtiyaçlara uygun sanayiin talimi; icab eden yerlere ticaret odaları ve ticaret borsaları tesisi, pazar ve panayırlar ihdâsı ve ticaretin gelişmesi için gerekli sair işlemlerin yapılması, amele ve fukaraya mahsus gece mektepleri ve liva idâdîleri tesisi ve bunların idaresi; vilayât dahilinde eytâmhâne, hastahâne, bimarhâne ve dârülaceze gibi hayır müesseselerinin tesisi; vilayâta ait bilcümle emlâk, akar ve emvalin idaresi, hülasa belediye işleriyle alakalı bütün mahallî hizmetlerin takibi ile bu konuda nezâretin murakebe hakkını kullanmak ve diğer nezâretler ile vilayetler arasındaki muhaberâtı idare ve ifa etmek, bu müdüriyetin vazifesidir.

Katalog No	TASNİFİN KODU	TARİH		Belge Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Miladî		
684	DH.UMVM	1331-1341	1913-1922	4.020	Analitik Envanter

e. Sicill-i Nüfus İdâre-i Umumiyesi Belgeleri (DH.SN)

Dahiliyeî Nezâreti Sicill-i Nüfus İdare-i Umumiyesi belgeleri, Tahrirat Kalemi (DH.SN.THR) ve Müteferrik (DH.SN.M) başlıkları altında tasnif edilmiştir.

Bu birimde bulunan evraka ve salnâmelere göre, 1326'dan itibaren Sicill-i Nüfus İdaresi'ne bağlı olarak İstatistik Kalemi ve Tahrirat Kalemi bulunmaktadır. İstatistik (Hesâbât) Kalemi'ne ait evrak katalog teşkil edebilecek bir sayıda zuhur etmediğinden Sicill-i Nüfus İdâre-i Umumiyesi (DH.SN.M) kodu altında tasnife tâbi tutulmuştur.

Dahiliye Nezâreti Sicill-i Nüfus İdare-i Umumiyesi veya Dahiliye Nezâreti Nüfus İdare-i Umumiyesi başlıklı müsvedde evrak ve aynı ifadeyi taşıyan antetli evrak ile il nüfus müdürlükleri ve ilçe nüfus memurluklarıyla yapılan yazışmaları ihtiva eden nüfus fonu, genel olarak şu belge nev'ilerinden oluşmaktadır: Mahalle imam ve muhtarları tarafından verilen ilmühaberler, şehremanetinden gelen hastalık, doğum ve ölüm kayıtları, sıhhiye jurnalleri; ihtida ve irtidad hadiselerinde bu şahısların isimlerini hâvi listeler, bedelli veya bedelsiz tezkire-i Osmâniye, bâkir veya dul kadının nikâh ilmühaberi, tecdîd-i münâkahat ilmühaberi, tevellüdat ve vefayât ilmühaberi, tebdil-i mekan ilmühaberi, taahhüdât ilmühaberi, tâbiiyyet ilmühaberi, mürûr tezkiresi, bedelli ve bedelsiz pasaport ve pasavan.

Katalog No	TASNİFİN KODU	TARİH		Belge Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî		
676	DH.SN.THR	1326-1330	1908-1912	3.177	Analitik Envanter
677		1330-1333	1912-1915	3.121	
678		1333-1336	1915-1918	3.273	
679	DH.SN.M	1287-1341	1870-1922	5.324	

f. Mebânî-i Emîriye ve Hapishâneler Müdüriyeti Belgeleri (DH.MB.HPS)

Meclis-i Mebusân'da 1327/1911-1912 senesi bütçesi görüşülürken, Dahiliye Nazırı Halil Bey'in teklifi üzerine yapılan müzakerede Dahiliye Nezâreti'ne bağlı olmak üzere "Hapishâneler İdaresi" adıyla bir idare teşkil edilmiştir. Bir müddet sonra da taşradaki hükûmet konaklarının inşaat, tamirat ve kiraya verilmesine dair muhaberât bu idareye devredilerek Hapishâneler İdaresi'ne "Mebânî-i Emîriye ve Hapishâneler İdaresi" unvanı verilmiştir.

Mebânî-i Emîriye ve Hapishâneler İdare-i Umumiyesi, bir şube müdürünün idaresinde, bir muavinliği hâvi iki kalemden müteşekkildir.

İdare Kalemi *Hesâbat*, *Dosya* ve *Tahrirat* olmak üzere üç; **Fen Kalemi** ise *Heyet-i Fenniye* ve *İstatistik* olmak üzere iki kısımdan müteşekkildir. Bu kataloglardan 671 numaralı olanı müteferrik konularla ilgili olduğu için "Müteferrik" olarak ayrı hazırlanmıştır.

Katalog No	TASNİFİN KODU	TARİH		Belge Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî		
671	DH.MB.HPS.M	1327-1342	1909-1922	4.265	Analitik Envanter
672	DH.MB.HPS	1327-1342	1909-1922	4.178	
673		1327-1342	1909-1922	3.487	
1272		1327-1343	1909-1924	5.101	

g. Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti Belgeleri (DH.EUM)

Zaptiye Nezâreti'nin 1326/1910 senesinde lağvedilmesinden sonra Osmanlı Devleti'nde asayiş ve güvenlikle ilgili muamelelerin yürütülmesi için Dahiliye Nezâreti'ne bağlı olarek 1327 senesinde "Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti" teşkil edilmiştir.

Asayiş ve güvenliğe ait konuların çeşitliliğinin yanı sıra polislerle ilgili işlemlerin (özlük hakları, tayin, terfi, ceza, emeklilik vs.) yürütülmesi de görev alanına girdiğinden, Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti bünyesinde muhtelif şubeler kurulmuştur.

Belgeler ihtiva ettikleri konular itibarıyla ait oldukları şube müdüriyetlerine göre tasnife tâbi tutulmuştur, Bunlar: *Emniyet Şubesi, Polis Mecmuası Kalemi* ve *Takibât-ı Adliye Kalemi*'dir.

ga. Emniyet Kalemi Belgeleri (DH.EUM EMN)

1329/1913 senesinde tesis edilen Emniyet Kalemi, Osmanlı Devleti dahilinde emniyet ve asayişin temini ile ilgili şubedir. 1332 yılında merkez teşkilatında yapılan değişiklikler sonucu lağvedilmiştir. Evrakının aynı mahiyyette olması sebebiyle İstitlaât Şubesi'ne ait evrak da bu kalemin evrakı arasında tasnif edilmiştir.

Emniyet Kalemi evrakı, vilayetlerce her ay tanzim edilen ve merkeze gönderilen cinayet istatistik cetvelleri; meydana gelen siyasî olaylara ait raporlar; katil, yaralama ve gasp olayları ile bunların failleri hakkında yapılan muameleler; jandarma muamelâtı, eşkiya ile jandarma arasındaki çatışmalar; kır bekçileri ve reji kolcuları; Osmanlı tebaasından olup yurtdışında bulunan (Belçika-Romanya) şahısların durumları hakkında yapılan muhaberât; Bulgar eşkiyasının saldırıları, gasbettikleri malların geri alınması; yeni karakollar inşa edilmesi, firarîlerin takip ve yakalanmaları ile ilgili konuları ihtiva eder.

Katalog No	TASNİFİN KODU	TARİH		Belge Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî		
685	DH.EUM.EMN	1329-1332	1911-1914	2.934	Analitik Envanter

gb. Polis Mecmuası Kalemi Belgeleri (DH.EUM.PMC)

Polis Mecmuası Müdüriyeti, Emniyet-i Umumiye merkez teşkilatında 1331 senesinde yapılan değişikliklerden sonra kurulan şubelerdendir.

Görevi: Polis Mecmuası'nın zamanında ve düzenli yayınlanmasını sağlamak, mecmua abone defterlerini muntazaman tutmak ve abonelere ait yazışmaları yürütmekti.

Belgeleri: polis mecmuasının yayını, abone kaydı ve abone ücreti tahsilatıyla ilgili muameleleri, çeşitli bölgelerden gelen mecmua talepleri ve bu taleplerin karşılanması gibi konuları ihtiva etmektedir.

Katalog No	TASNİFİN KODU	TARİH		Belge Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî		
1017	DH.EUM.PMC	1331-1342	1913-1922	838	Analitik Envanter

gc. Takibât-ı Adliye Kalemi Belgeleri (DH.EUM.ADL)

Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti siyasî kısmında bulunan Tatbikât-ı Adliye Müdüriyeti 1333 yılında Muhaberât ve Tensikat Müdüriyeti'nin lağvıyla kurulmuştur.

Görevi: Siyasî ve adlî istatistiklerle ilgili muameleleri yürütmek, yabancı devletlerden sürülen şahısların araştırılması, aranılan suçluların yakalanması için gerekli faaliyetlerde bulunmaktır.

Belgeleri: Cerâim-i umumiye ve vukuât-ı âdiye istatistik cetvelleri; durumu şüpheli görülenler, işsiz ve serserilerle dilencilerin memleketlerine veya uygun bölgelere gönderilmeleri, firarîlerin takibi ve yakalanması, dolandırıcılık, yankesicilik, hırsızlık gibi suçlar ve suçlularla ilgili muameleler ile halktan müsâdere edilen silahlara ait listelerden oluşmaktadır.

Katalog No	TASNİFİN KODU	TARİH		Belge Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî		
1018	DH.EUM.ADL	1333-1338	1914-1919	1.942	Analitik Envanter

gd. Tahrirat Kalemi Belgeleri (DH.EUM.THR)

Tahrirat Kalemi Emniyet-i Umumiye'nin merkez ve taşra ile olan muhaberatını yerine getirirdi. 1327'de kurulup, 1331'de lağvedilmiş ve yerine aynı vazifeyi ifa edecek olan "Muhaberât ve Tensikat Müdüriyeti" kurulmuştur. Bu fonda bulunan belgeler genel olarak şu konuları ihtiva etmektedir: Vilayetlerden her ay gönderilen hırsızlık, yaralama ve gasp gibi suçlara ait cerâim istatistik cetvelleri; vilayetlerce tanzim edilip gönderilen intihar, yangın, deniz kazası ve kazâen telef gibi olaylara ait vukuat istatistik cetvelleri ile polis okullarıyla alâkalı her türlü muamelât.

Katalog No	TASNİFİN KODU	TARİH		Dosya/Özet Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî		
1021	DH.EUM.THR	1327-1328	1909-1910	40/2.467	Analitik Envanter
1032		1328-1331	1910-1913	49/3.237	
1320		1327-1331	1909-1913	14/1.249	

ge. Muhaberât ve Tensîkât Müdüriyeti Belgeleri (DH.EUM MTK)

Muhaberât ve Tensîkât Müdüriyeti 1331'de Tahrirat Kalemi'nin lağvedilmesiyle onun yerine kurulmuş olup, 1333 yılına kadar devam etmiştir.

Bu fonda bulunan belgeler genel olarak şu konuları ihtiva etmektedir: Cinayet hariç diğer adlî suçlarla ilgili olarak vilayetlerce tanzim edilip merkeze gönderilen cerâim-i umumiye istatistik cetvelleri (yaralama, hırsızlık, kız kaçırma vs.); vukuât-ı zabıta istatistik cetvelleri (yangın, deniz kazaları, intihar vs.); polis nizamnâmesinin hazırlanması ve vilayetlere gönderilmesi; vilayet polis kadrolarının azaltılması, arttırılması, polis karakollarının durumları; polis mektepleri ile ilgili işlemler; yayınlanan genelgelerin ilgili birimlere tebliği.

Katalog No	TASNİFİN KODU	TARİH		Dosya/Özet Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî		
1033	DH.EUM.MTK	1331-1336	1912-1917	80/2.757	Analitik Envanter

gf. Emniyet-i Umumiye Müdiriyeti Evrak Odası Belgeleri (DH.EUM.VRK)

Evrak Müdiriyeti, Emniyet-i Umumiye'ye gelen veya gönderilen evrakın kaydedildiği şubedir.

Bu fonda bulunan belgeler genel olarak şu konuları ihtiva etmektedir: Polis olmak isteyen kimselerin verdikleri arzuhaller; polis memurlarının tayin, nakil, maaş zammı vs. ile ilgili talepleri; âdâba aykırı hareketlerde bulunanlarla ilgili belgeler (Ramazan'da alenen oruç yiyenler, içkili eğlenceler tertipleyerek halkı rahatsız edenler, çocuklarına geleneklere uygun olmayan kıyafetler giydirenler vs.); diğer şubelerin görev alanına girmeyen muhtelif konular (kandillerde camilerin ışıklandırılması, yeni hicrî yılın tebrik merasimleri, tiyatro faaliyetleri için izin talepleri vs.).

Katalog No	TASNİFİN KODU	TARİH		Dosya/Özet Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî		
1022	DH.EUM.VRK	1327-1340	1909-1921	24/2.222	Analitik Envanter

gg. Asayiş Kalemi Belgeleri (DH.EUM.AYŞ)

Asayiş Müdüriyeti, Emniyet-i Umumiye'de 1337 yılında yapılan yeni düzenleme neticesinde kurulmuştur. Bu fonda bulunan belgeler genel olarak şu konuları ihtiva etmektedir: Şekâvet ve çeteler; katil, yaralama, hırsızlık ve tecavüz olayları; cerâim istatistik cetvelleri ve vukuat raporları; cemiyetlerin faaliyetleri ve bunların takibi; işgal kuvvetlerinin kontrolü ve bu işgal kuvvetlerinin halka karşı muameleleri ile jandarma kuvvetlerine ve resmî görevlilere yönelik kötü muamelelerinin takibi; jandarma kuvvetleri muamelâtı (komutan tayinleri vs.); Kuvâ-yı Milliye'nin faaliyetleri; düşman donanmalarının faaliyetleri; Anadolu'nun muhtelif yerlerinde Rum ve Ermenilerin Müslüman halka tecavüzleri.

Katalog No	TASNİFİN KODU	TARİH		Dosya/Özet Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî		
1034	DH.EUM.AYŞ	1337-1338	1919-1920	34/3.466	Analitik Envanter
1035		1337-1338	1919-1920	30/2.410	

gh. Sicil Kalemi Belgeleri (DH EUM.SCL)

Sicil Kalemi 1327 yılında kurulmuş, 1329 yılında da lağvedilerek yerine Memurîn Müdüriyeti kurulmuştur.

Bu fonda bulunan belgeler genel olarak şu konuları ihtiva etmektedir: Polislerin sicilleri ile ilgili muameleler; tayin, terfi, azil, yer değiştirme gibi konularla ilgili işlemler; polislere ait taltif, tecziye, vukuat cetvelleri ve künye defterleri.

Katalog No	TASNİFİN KODU	TARİH		Dosya/Özet Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî		
1036	DH.EUM.SCL	1327-1329	1909-1911	14/1.261	Analitik Envanter

gı. Memurîn Kalemi Belgeleri (DH.EUM.MEM)

Memurin Kalemi Müdüriyeti 1329 yılında, lağvedilen Sicil Kalemi'nin yerine kurulmuştur.

Bu fonda bulunan belgeler genel olarak şu konuları ihtiva etmektedir: Polislerin sicilleri ile ilgili muameleler; tayin, terfi, azil, emeklilik, yer değiştirme gibi konularla ilgili işlemler; polislere ait taltif, tecziye, vukuat cetvelleri ve künye defterleri.

Katalog No	TASNİFİN KODU	TARİH		Dosya/Özet Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî		
1041	DH.EUM.MEM	1329-1332	1911-1913	40/3.250	Analitik Envanter
1042		1332-1335	1913-1916	40/3.152	
1043		1335-1342	1916-1924	48/3.753	

gi. Muhâsebe Kalemi Belgeleri (DH.EUM.MH)

Bu fonda bulunan belgeler genel olarak şu konuları ihtiva etmektedir: Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti bütçesinin tanzimi, ihtiyaca yetmeyen masraflar için tahsisât-ı muntazama veya tahsisât-ı fevkalâde istihsâli, her vilayetin kadrosuna göre maaş ve diğer masrafların tespit edilerek havalenâme gönderilmesi, vilayetlerden gelen masraf cevellerinin incelenmesi ve hesab-ı katî ve cetvellerinin gönderilmesi, Hazine'ye borcu olan emniyet mensuplarının borçlarını tahsil için gerekli muamelenin yapılması, Emniyet-i Umumiye merkez şubelerinin harcamaları ile ilgili muamelelerin kontrolü, tayin, nakil veya özel görevle başka bir yere giden emniyet mensuplarının harcırahlarının hesabı ve ödenmesi,

Emniyet-i Umumiye bütçesi ile ilgili her türlü muhaberâtın ifası, Polis Mecmuası abone bedellerinin tahsili, sürgüne gönderilenlerin ailelerine yevmiye tahsisi, muhasebeye ait muamelelerin düzenli ve doğru bir şekilde yürütülmesi için hesap kayıtlarının özel defterlere kaydedilmesi.

Katalog No	TASNİFİN KODU	TARİH		Dosya/Özet Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî		
1044	DH.EUM.MH	1327-1330	1910-1912	4.338	Analitik Envanter
1045		1330-1332	1912-1914	4.240	
1046		1332-1334	1914-1916	3.863	
1047		1334-1335	1916-1917	3.475	
1048		1335-1338	1917-1920	3.933	
1049		1338-1341	1920-1923	2.730	
1065		1327-1341	1910-1923	2.805	

gj. Emniyet-i Umumiye Kalem-i Mahsus Müdüriyeti (DH.EUM.KLH)

1332-1340/1914-1921 yıllarını ihtiva eden bu katalogda, muhalefet, haber alma ve casusluğa ait evrakın kayıt ve tasnifi ile müsveddelerinin dosya hâline getirilmesi, şahıslar hakkında cereyan eden muameleler, hususî ve mahrem haberleşmenin icrası görevleri bulunan Kalem-i Hususî'nin belgeleri şu konuları ihtiva eder: Cerâim-i siyasiye raporları ve durumu şüpheli şahısların hüviyetlerinin tahkiki.

Katalog No	TASNİFİN KODU	TARİH		Özet Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî		
1262	DH.EUM.KLH	1332-1340	1914-1921	1.305	Analitik Envanter

gk. Emniyet-i Umumiye Kalem-i Umumî Müdüriyeti (DH.EUM.KLU)

1332-1341/1914-1923 yıllarını ihtiva eden bu katalogda; yedi şube müdürü tarafından müsveddesi hazırlanan ve hususî mahiyette bulunmayan evrakın temize çekilmesi, şubelerle alâkasız olan, mahrem ve hususî olmayan yazışmaların icrası, bu evrakın kayıt muameleleri ile ilgili dosyaların tanzimi görevleri bulunan Kalem-i Umumî Belgeleri şu konuları ihtiva eder: Tamimlerin neşri, gelenlerin şubelere tebliği (muharrerât-ı umumiyeler), cerâim-i siyasiye raporları, sürgündeki şahısların ve mahkûmların af taleplerini hâvi arzuhaller, telgraf ve haberleşme işlemleri, bazı hadiselerde faydası görülen şahısların taltifleri, kaza ve vilayetlerin nüfusunu gösteren cetveller.

Katalog No	TASNİFİN KODU	TARİH		Özet Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî		
1263	DH.EUM.KLU	1332-1341	1914-1923	3.215	Analitik Envanter

gl. Emniyet-i Umumiye, Ecânib Kalemi (DH.EUM.ECB)

1330-1341/1912-1923 yıllarını ihtiva eden bu katalogda, görevi ecnebîlerin hüviyetlerini tedkik, uzaklaştırma ve tard muâmelâtı ile ilgilenmek olan Ecânib Kalemi'nin belgeleri iki kısma ayrılmıştır.

1. Tahrirat, tezkire, müzekkire gibi normal yazışma evrakı.

2. Beyannâme suretleri, vukuat pusulaları (Memâlik-i Osmâniye'de seyahat edecek veya herhangi bir sebeple yer değiştirecek olan yabancı ülke mensupları, bu durumu bulundukları yerdeki emniyet âmirliğine bildirmek ve beyannâme doldurmak zorundaydılar. Doldurulan beyannâme vilayet tarafından merkeze gönderilmekteydi. Yine ecnebîlerin taşınma, doğum, ölüm gibi hadiselerinde doldurulan vukuat pusulaları da merkeze gönderiliyordu. Değişik karakter arzeden bu belgeler diğerlerinden ayrılmıştır.) Bunların haricinde diğer belgelerin ihtiva ettiği konuları şöylece sıralayabiliriz:

a. Tâbiiyyet: Osmanlı tabiiyyetine girme talebinde bulunanlardan durumlarının tahkiki sonucu talebi kabul edilenlere "Tezkire-i Osmânî" verilmesi, ecnebî tebaasından olduğu iddia edilenlerin durumlarının araştırılması.

b. İkamet: Memalik-i Osmâniye dâhilinde ikamet edecek olan yabancı teb'a mensupları ile ilgili muameleler. (Kendilerinden beyannâme alınarak ikâmet tezkeresi verilmesi, nakl-i mekân eden ecnebîlerin vukuat pusulası doldurmaları.)

c. İhraç: Devlet aleyhinde bulunan ecnebîlerin hudut haricine çıkarılmaları. İngiltere ile yapılan anlaşma gereği, Avusturyalı Musevîler ve Bosnalı Müslümanlar hariç diğer ecnebîlerin ihracı.

d. Sorumluluk sahalarında ikamet eden ecnebîler ile ilgili olarak vilayetlerce tanzim edilen listeler.

e. Haklarında cezaî hüküm bulunan ecnebîler ile ilgili ve vilayetler tarafından tanzim edilen vukuât-ı âdiye cetvelleri.

Katalog No	TASNİFİN KODU	TARİH		Özet Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî		
1265	DH.EUM.ECB	1330-1341	1912-1923	8.395	Analitik Envanter

gm. Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti Kısm-ı Adlî Kalemi (DH.EUM.KADL)

Emniyet-i Umumiye bünyesindeki her türlü adlî olayın evrakıyla ilgilenen Kısm-ı Adlî Kalemi kısa bir süre faaliyet göstermiş ve daha sonra yerine Emniyet Şubesi kurulmuştur. 1328-1329/1910-1911 yılları arasındaki yazışmaları ihtiva eden bu katalogda yer alan belgeler şu konuları ihtiva eder:

Osmanlı Devleti ile alâkalı yerli, yabancı gazetelerde çıkan yazılar; katil, yaralama, hırsızlık, dolandırıcılık, yankesicilik olayları ve bunların faillerinin takibi; anarşistlerin takip ve yakalanmaları; serseri ve dilenciler hakkındaki muameleler (hudut harici sürgün vs.); bozgunculuk yapan, durumu şüpheli olan, hükûmet aleyhine faaliyette bulunan şahısların durumlarının tahkiki; cemiyetler ve yardım sandıklarınca yürütülen faaliyetlerin takibi; kayıp şahısların, asker veya hapishâne firarilerinin aranmaları; tiyatro faaliyetlerinin takibi; intihar, yangın, boğulma gibi olayların incelenmesi; suçlar ve suçlularla ilgili olarak vilayetlerce tanzim edilen ve merkeze gönderilen "hurûf-ı hecâ" (alfabetik) istatistik cetvellerinin muhafazası.

Katalog No	TASNİFİN KODU	TARİH		Özet Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî		
1266	DH.EUM.KADL	1328-1329	1910-1911	3.365	Analitik Envanter

gn. Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti Birinci Şube (DH.EUM.1.Şb)

Birinci Şube'nin görevi, bütün gayrimeşru faaliyetler olup, vilayetler, Sırbistan, Arnavutluk ve Karadağ ilgi sahası içindedir. 1332-1337/1913-1919 yıllarını kapsayan bu katalogda yer alan belgelerin ihtiva ettiği konuları şu şekilde sıralayabiliriz:

31 Mart Vakası, Mahmud Şevket Paşa'nın katli, devlet aleyhinde faaliyette bulunanlar; çeşitli vilayetlere sürgüne gönderilenlerin talepleri; Arnavutluk, Sırbistan ve Karadağ olayları, Arnavutluk'taki bağımsızlık hareketleri, Arnavut çetecilerin faaliyetleri, Avrupa matbuatında çıkan haberler; Arnavutluk, Sırbistan ve Karadağ bölgelerinden gelen muhacirler; hükûmet ve padişah aleyhinde konuşup faaliyet gösterenler hakkında yapılan tahkikat; çeşitli sebeplerle Arnavutluk, Sırbistan, Karadağ, İsviçre ve Avusturya'ya gitmek isteyenlerin ve buralardan gelmek isteyenlerin seyahat izin talepleri.

Katalog No	TASNİFİN KODU	TARİH		Özet Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî		
1270	DH.EUM.1.Şb	1332-1337	1914-1919	2.963	Analitik Envanter

go. Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti İkinci Şube (DH.EUM.2.Şb)

İkinci Şube'nin görevi, Ermeni meselesi, Kürt Meselesi, Protestan muhacirlerin durumu, Ermeni aileleri, Ermeni tehciri esnasında karşılaşılan meselelerin halli ve Kürt aşiretlerinin kontrol altında bulundurulmasıdır.

Katalog No	TASNİFİN KODU	TARİH		Özet Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî		
1407	DH.EUM.2.Şb	1332-1335	1914-1916	5.722	Analitik Envanter
1408		1332-1339	1914-1921	9.689	

gö. Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti Üçüncü Şube (DH.EUM.3.Şb)

Rumlar ve Yunanlıları ilgilendiren Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti 3. Şube'nin görev alanı, Edirne, Çatalca, İstanbul, Çanakkale, Aydın, Karesi, Antalya, Yunanistan ve İtalya'dır. Bilhassa Ege ve Trakya bölgesindeki Rum çetelerini takip etmek ve bölge ahalisinin devlet aleyhindeki faaliyetlerini engellemekle görevlidir. Emniyet-i Umumiye Üçüncü Şube'ye ait, 1332-1337/1914-1919 yıllarını kapsayan bu katalogda yer alan belgeler şu konuları ihtiva etmektedir: Yunan teb'ası (Osmanlı topraklarında yaşayan Yunanlıların seyahatleri, sürgüne gönderilmeleri, hudut harici edilmeleri veya haklarında yapılan tahkikat); Yunan Hükûmetinin faaliyetleri (askerî hazırlıklar, silahlanma, Rumlara silah dağıtılması); Yunan Donanması (yeni gemi alımı, sahile asker çıkarma, Osmanlı sahillerini gözetleme); Rumlar (seyahat talepleri, çeşitli bölgelere sevkleri, haklarında yapılan tahkikat, Rum kilise ve mekteplerinin faaliyetleri); Yunanlıların ve Rum çetecilerin saldırıları; İtalyanların askerî harekâtı.

Katalog No	TASNİFİN KODU	TARİH		Özet Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî		
1282	DH.EUM.3.Şb	1332-1337	1914-1919	5.856	Analitik Envanter

gp. Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti Dördüncü Şube (DH.EUM.4.Şb)

Zor, Halep, Suriye, Beyrut, Kudüs, Hicaz, Yemen, Medine, Cebel-i Lübnan, İngiltere, Fransa ve İspanya'da Arapların bulundukları bölgelerdeki aşiretleri kontrol altında bulundurmak ve Araplarla ilgili muamelâtı yürütme görevi Dördüncü Şube'ye ait olup 1332-1335/1914-1916 yıllarına ait olan belgeler; Arapların kontrol altında tutulmaları, Medine ahalisinden bazı şahısların değişik bölgelere sevkleri, sürgünde bulunan Arapların sürgün yerlerini değiştirme talepleri, yer değiştirecek Arapların kendilerine ve ailelerine iane talepleri, tahsil ve tedavi gibi sebeplerle yurt dışına gitmek isteyen veya dışarıdan geri dönmek isteyen Arapların seyahat müsaadesi talepleri, şüpheli Arapların durumlarının tahkiki, Arap kabileleri arasındaki muameleler, Araplar arasında meydana gelen katil, gasp, hırsızlık, şekâvet vb. olayların takibi, Bağdat'ın İngilizler tarafından işgali, Hicaz Demiryolu inşaatında çalışacak amelelerin silah taşıma talepleri gibi konuları ihtiva etmektedir.

Katalog No	TASNİFİN KODU	TARİH		Özet Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî		
1283	DH.EUM.4.Şb	1332-1335	1914-1916	5.940	Analitik Envanter

gr. Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti Beşinci Şube (D.EUM.5.Şb)

Bolu, Kastamonu, Ankara, Niğde, Konya, Karahisâr-ı Sahip, Kütahya, Eskişehir, İçel, Bursa ve İzmit ile Bulgaristan ve Romanya'deki casusluk olayları ile ilgilenmek, hu-

dut kapılarını kontrol altında tutmak, girip çıkan yolcuları aramak ve tahkik etmek, özellikle gayrimüslim aileleri kontrol altında tutmak, yabancı devletlerle irtibat hâlinde olanlarını takip etmekle görevli olan Beşinci Şube'ye ait olan ve 1332-1337/1914-1919 yıllarını kapsayan bu kataloglarda yer alan belgeler şu konuları ihtiva etmektedir: Harp esirlerinin durumu; Osmanlı topraklarında bulunan seferethâne ve konsoloslukların nakilleri ve kiraları; Osmanlı topraklarında bulunan, Fransa, Rusya, Karadağ, Amerika, İtalya, Yunanistan, İngiltere ve Romanya tebaasından olan şahısların sevkleri, sürülmeleri, yurt dışına çıkarılmaları ve seyahatleri ile ilgili işlemler; hudut kapılarının kontrolü; Romanya'daki askeri tedbirler ve faaliyetler; düşman donanmalarını gözetleme ve bombardıman; katolikler, katolik ruhbanı, Osmanlı topraklarında bulunan Bulgarlar; asker firarileri; yabancı devletler adına casusluk yapanların tahkiki; düvel-i muhâsamadaki Osmanlı tebaasının durumu; Anadolu'da bulunan yabancı devletlere ait müesseseler.

Katalog No	TASNİFİN KODU	TARİH		Özet Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî		
1340	DH.EUM.5.Şb	1332-1334	1914-1915	2.583	Analitik Envanter
1341		1334-1336	1915-1918	1.254	
1342		1336-1337	1918-1919	1.406	

gs. Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti Altıncı Şube (DH.EUM.6.Şb)

Görev alanı bütün vilayetler ile Almanya ve Avusturya olan ve görevi ise, esas itibarıyla kaçakçılığın önlenmesi, bu amaçla hudut kapılarının kontrolü olan 6. Şube'ye ait 1332/1339-1914/1921 tarihlerini kapsayan bu katalogdaki belgeler, asker firarîleri, eşkıya tecavüzleri, kır bekçileri ve reji kolcuları, düşman uçakları, jandarma muamelâtı ve firarî mahkûmlar gibi konuları ihtiva etmektedir.

Katalog No	TASNİFİN KODU	TARİH		Özet Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî		
1312	DH.EUM.6.Şb	1332-1339	1914-1921	11.385	Analitik Envanter

gş. Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti Yedinci Şube (DH.EUM.7.Şb)

Görev yeri Arz-ı Filistin olan ve Siyonist faaliyetlerin takibi, memleket dahilindeki siyonistlerle dışarıda bulunanların yardımlaşma ve irtibatına mani olmak gibi bir görevi üstlenen Yedinci Şube'ye ait olan 1327-1336/1909-1918 yıllarına ait belgelerden oluşan bu katalog; şam polisince ele geçirilen Yahudi ve Siyonist paraları, Basra'nın Zübeyr Karyesi'ndeki A'cemi Bey ve çetesinin şekaveti, bölgenin umumî durumu, İngilizlerin faaliyetleri, İngiliz harp gemileri (gözetleme, bombardıman vs.), Marunî Cemaati (Dürzîler) gibi konuları ihtiva etmektedir.

Katalog No	TASNİFİN KODU	TARİH		Özet Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî		
1313	DH.EUM.7.Şb	1327-1336	1909-1918	596	Analitik Envanter

gt. Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti Levazım Kalemi (DH.EUM.LVZ)

Gerek Dersaâdet ve gerekse taşrada bulunan polis memurlarının elbise ve techizat ihtiyaçlarını, merkez dairenin ısınma ve aydınlanma malzemelerini, bilumum kırtasiye gereçlerini tedarik etmekle görevli olan Levazım Kalemi bünyesinde bir Levazım Komisyonu mevcuttur. Bu kaleme ait 1328-1333/1910-1915 yıllarına ait belgelerden oluşan katalog; dersaâdet ve taşrada görevli bütün Emniyet-i Umumiye mensuplarının elbise, kaput, kalpak, kundura, çizme, ferahi gibi giyeceklerinin temini, merkezce tedariki mümkün olmayan ihtiyaçlar için ilgili yerlere havalenâme gönderilmesi, polis memurlarının silah ihtiyaçlarının karşılanması, ısınma ve aydınlanma malzemelerinin temini, sandal, otomobil, bisiklet, motor gibi ulaşım araçlarının satın alınması, tamiri, vs. muameleleri, daktilo, telefon, telgraf aleti gibi araç gereçlerin temini, açık münâkasa, kapalı zarf veya pazarlık usûlü alım yapmak, gazeteler yoluyla ilan vermek gibi konuları ihtiva etmektedir.

Katalog No	TASNİFİN KODU	TARİH		Özet Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî		
1279	DH.EUM.LVZ	1328-1333	1910-1915	5.548	Analitik Envanter
1280		1327-1341	1909-1923	3.538	
1281		1327-1341	1909-1923	2.758	

gu. Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti Seyrüsefer Kalemi (DH.EUM.SSM)

Görevi esas itibarıyla, yurda giriş ve çıkışların denetlenmesi, yurt içindeki seyahatlerin kontrolü olan Seyrüsefer Kalemi'ne ait olan 1333-1340/1915-1921 yıllarına ait belgelerden oluşan bu katalog; seyahat varakası talepleri, yurt içinde ve yurt dışında seyahat edecek yolcuların listeleri, Seyahat Varakası ile seyahat eden yabancılarla ilgili bilgiler (sayıları, tabiiyet, kimlikleri) ve raporlar, Balkan treni ile gidip gelenlerin listesi, seyahat edecek yolcular hakkında muameleleri gösteren talimatnâmeler, bazı özel kişilere seyahatleri esnasında kolaylık sağlanması, pasaport vize işlemleri, tren veya vapurla gelip giden yolcuların kontrolü, emniyet müfettişliklerinde ve istıtlâât memurluklarında görevli polisler ile ilgili işlemler gibi konuları ihtiva etmektedir.

Katalog No	TASNİFİN KODU	TARİH		Özet Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî		
1317	DH.EUM.SSM	1333-1340	1915-1921	7.360	Analitik Envanter
1318		1332-1341	1914-1922	2.224	

h. Şifre Kalemi Belgeleri (DH.ŞFR)

Dahiliye Nezâreti'ne bağlı kalemler arasında yer alan Şifre Kalemi'nin müstakil bir kalem olarak teşkilat içerisinde yer alması 1914 yılına rastlar. Devlet teşkilatında bürokrasinin değişmesi ve devlet ihtiyaçlarına göre şekillenmesi sırasında değişik safhalardan geçmiş olan Şifre Odası, Dahiliye Nezâreti'nin alt birimleri arasında, çeşitli büro ve müdürlükler içinde yer almıştır. Bilhassa Osmanlı Devleti yönetiminin taşra birimleri ile âcil yaptığı muhâberatta, telgraf ile haberleşme usûlünün devlet muhâberatına girmesiyle "Şifre Kalemi"nin önemi de artmıştır.

Şifre Kalemi'nin, 1332-1334/1914-1915 tarihleri arasında, Kalem-i Mahsus ve Evrak Odası aracılığı ile Dahiliye nazırına bağlı olarak çalışan müstakil bir büro şeklinde hizmet verdiği görülmektedir.

Şifre Kalemi'nin, umumiyetle Dahiliye Nezâreti'nin ve ona bağlı birimlerin diğer vilayetler ve mutasarrıflıklar ile yaptığı muhâberatta aracı olduğu anlaşılmaktadır. Ancak, bu çalışmaların yanında bazen diğer nezâret ve devlet dairelerinin acele ve gizli muhaberâtının şifrelendiği bir aracı büro durumunda da bulunmaktadır.

Şifre kalemi belgeleri 20.640 vesikadan ibarettir. Umumiyetle Dahiliye Nezâreti'ne "şifre" ile çekilen telgrafların asıllarını hâvidir. Şifre Kalemi'nin şu ana kadar 10 cilt kataloğu hazırlanarak araştırmacıların hizmetine sunulmuştur.

Katalog No	TASNİFİN KODU	TARİH		Belge Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî		
656	DH.ŞFR	1332	1914	2.005	Analitik Envanter
657		1332-1333	1914-1915	2.015	
658		1333	1915	2.172	
659		1333-1334	1915-1916	1.977	
660		1334-1335	1916-1916	2.088	
661		1335	1916-1917	2.006	
662		1335-1336	1917-1918	2.000	
663		1336-1337	1918-1918	2.020	
664		1337-1337	1918-1919	2.034	
665		1337-1340	1919-1922	2.323	

ı. Dahiliye Nezâreti Hukuk Müşavirliği Belgeleri (DH.HMŞ)

1327-1328/1909-1910 tarihlerinde idarî teşkilatın yeniden düzenlemesi sırasında, Dahiliye Nezâreti'ne ait kanun, nizam, tâlimat lâyihaları ve evâmir-i umumiyye mecmualarını tanzim etmek, kanunî meseleler ve idarî nizamlar hakkında mütâlaa beyan etmek ve nezârete ait dâvaları ikâme ve tâkip etmek üzere "Hukuk Müşâvirliği Kalemi" ihdâs edilmiştir. Bu kalemin gördüğü vazifeler daha önce "Nezâret Dâva Vekili" tarafından ifa ediliyordu.

Hukuk Müşavirliği belgelerinin tasnifini yaparken, mümkün olduğu kadar kalemin orijinal tasnifine uygun olarak hareket edilmeye çalışılmıştır.

Bu kalemde 28 dosya içerisinde 5.150 adet belge mevcuttur. İlk 9 dosya, kendi içerisinde kronolojik sıraya konularak; bundan sonra gelen dosyalar ise konularına göre, her konu kendi içinde kronolojik sıraya konularak tasnif edilmiştir. Konular da konu başlığına göre alfabetik olarak sıralanmıştır. 1305-1342/1887-1924 tarihleri arasındaki vesikaları ihtiva eden bu fonun 2 cilt kataloğu hazırlanarak araştırmacıların hizmetine sunulmuştur.

Katalog No	**TASNİFİN KODU**	**TARİH**		**Belge Adedi**	**Katalog Tertibi**
		Hicrî	**Milâdî**		
644	DH.HMŞ	1308-1340	1890-1921	2.869	Analitik Envanter
645		1305-1342	1887-1922	3.435	

i. Dahiliye Nezâreti Tesrî-i Muamelât ve Islahat Komisyonu

ia. Dahiliye Nezâreti Tesrî-i Muamelât (DH.TMİK.M)

Tesri-i Muâmelât ve Islâhât Komisyonu'nun Muamelât (DH.TMİK.M) kısmı katalogunda; Ermeni meselesi, muhacirîn-i İslâmiye'nin iskânı, gayr-ı müslim müesseselerinin tamir ve inşaası, eski eser kaçakçılığı, aşiret çatışmaları gibi konular yer almaktadır.

Katalog No	**TASNİFİN KODU**	**TARİH**		**Belge Adedi**	**Katalog Tertibi**
		Hicrî	**Milâdî**		
1910-1911	DH.TMİK.M	1313-1315	1895-1897	12.908	Analitik Envanter

ib. Dahiliye Nezâreti Tesrî-i Muamelât (DH.TMİK.S)

1312/1894 yılında kurulan bu komisyon, adından da anlaşılacağı gibi ıslahat ve muamelâtın hızlandırılması için kurulmuştur.

Bu fonda yer alan belgelerin konuları genel olarak şöyledir: Rumeli ve Anadolu vilayetlerindeki ıslahat faaliyetleri, özellikle Anadolu Vilâyâtı Müfettişi Şakir Paşa'nın denetimi altındaki ıslahat hareketleri, ziraatin geliştirilmesi ve ıslahı için yapılan çalışmalar, idari ve mülki taksimattaki değişiklikler, jandarma teşkilatının kurulması, zabtiye alaylarının jandarmaya tahvili, vergi düzenlemeleri ve vergi tahsilinin tahsildarlara bırakılması, Osmanlı Devleti bünyesinde bulunan yabancıların yönetimde nüfusları oranında temsil ve istihdamları, sosyal ve ekonomik konulardaki diğer ıslahat faaliyetleri.

Katalog No	**TASNİFİN KODU**	**TARİH**		**Belge Adedi**	**Katalog Tertibi**
		Hicrî	**Milâdî**		
1324	DH.TMİK.S	1312-1318	1894-1900	6.481	Analitik Envanter
1325		1318-1326	1900-1909	3.026	

j. Dahiliye Nezâreti Mektubî Kalemi (DH.MKT)

Dahiliye Nezâreti'nin kuruluşundan itibaren, nezâretin diğer nezâretlerle veya vilayetlerle olan bilumum yazışmaları Mektûbî Kalemi tarafından yürütülmüştür.

Mektubî Kalemi, Dahiliye Nezâreti teşkilatı içinde 1295/1878 tarihinden itibaren görülmekle birlikte, daha önceki dönemlerde bu kalemin fonksiyonunun Sadâret bünyesindeki Dahiliye Kalemi tarafından yürütüldüğü bilinmektedir. Nezârete bağlı diğer kalemler arasında evrakının çokluğu ve belgelerde geçen konularının çeşitliliği bu kalemin önemli bir konumda olduğunu göstermektedir. Nezâretin diğer kalemlerine ait haricî yazılar da Mektubî Kalemi vasıtasıyla yapılmış olduğundan Nezâreti ilgilendiren her konuda evrak bulunmaktadır. Bu kaleme ait belgeler ana hatlarıyla beş grupta sınıflandırılabilirler:

1. Nezâret'e gelen tahrirat, tezkire ve arzuhaller.

2. Nezâret'e bağlı kalemlerin, herhangi bir konuda dış yazısı yazılmak üzere Mektubî Kalemi'ne gönderilen müzekkireleri.

3. Dahiliye Mektubî Kalemi antetli evrakı. (Bu müsvedde evrakına belli dönemlerde müteselsil sıra numarası verilmiş olup, bunlar orijinal olarak tasnif edilmiştir.)

4. Dahiliye Mektubî Kalemi antetli kağıtlara temize çekilmiş evrak. (Bunlar gönderilen makama gitmemiş veya nezârette kalmış olan tahrirat ve tezkirelerdir.)

5. Dahiliye Mektubî Kalemi antetli kağıtlara temize çekilen şifreli telgrafların çözümlü halleri.

Dahiliye Mektubî Kalemi'ne ait belgeler iki seri hâlinde tasnif edilmiştir:

ja. Mektubî Kalemi Orijinal

Katalog No	TASNİFİN KODU	TARİH		Belge Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî		
1326-1634 132 adet katalog	DH.MKT	1285-1297	1868-1910	517.093	Analitik Envanter

jb. Dahiliye Nezâreti Mektubî Kalemi Perakende Evrakı (DH.MKT.PRK):

Bazen müsvedde evrakının ekleri, bazen de yazışmanın başlangıcı mahiyetinde olan bu belgeler 1286-1327 senelerini ihtiva etmektedir. Dosya Usulü olarak tasnif edilen bu seri 1-2854 numaralı dosyalardan oluşmaktadır.

1711 Numaralı Dahiliye Nezâreti Evrakı Dosya Usulü Envanteri Kataloğu'nda yer almaktadır.

Katalog No	TASNİFİN KODU	TARİH		Belge Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî		
1711	DH.MKT.PRK	1285-1297	1868-1910	632.237	DES

k. Dahiliye Nezâreti Sicill-i Ahval İdaresi Memurin (DH.SAİD.MEM)

Dahiliye Nezâreti Sicil-i Ahval İdaresi'ne ait müstakil olarak bulunan sicil zarfları Babıali memurlarından bir kısmının sicil kayıtlarından oluşmaktadır. Bu belgeler aynı zamanda arşivimizde eskiden beri "Sicil Defterleri" olarak bilinen büyük sicil defter serisinin içindeki bazı kayıtların tevsiki mahiyetindedir. Tasnif sırasında elde mevcut zarflardaki görevliler ada göre alfabetik şekilde sıralanarak dosyalanmıştır. Görevlilerin adı, baba adı, doğum yeri, doğum tarihi ve görevleri bilgisayar ortamına aktarılarak bu katalog hazırlanmıştır. Ayrıca zarflarda yer alan şahıslardan "Sicil Defterleri"nde kaydı bulunabilenlerin özetleri sonuna atıfta bulunulmuş, adı geçen görevlinin hangi defterin hangi sahifesinde yer aldığı gösterilmiştir.

Katalog No	TASNİFİN KODU	TARİH		Belge Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî		
1685	DH.SAİD:MEM	1227-1308	1812-1891	5.745	Analitik Envanter

l. Dahiliye Nezâreti Evrakı Dosya Usulü Envanter Kataloğu

Osmanlı Devlet teşkilatında Sadaret Kethüdası tarafından yürütülen dahilî işlerin 1251 (m. 1835) yılında Mülkiye Nezâreti adı altında, iki sene sonra da 1253(m. 1837)'te Dahiliye Nezâreti adı altında yürütüldüğünü görüyoruz. 1254 (m. 1838) yılında Sadaret'in Başvekalet'e tahvil edilmesi sırasında tekrar dahili işler, Sadaret makamı altında Sadaret Müsteşarı tarafından yürütülmeye başlanır. Dahiliye Nezâreti 1285 (m. 1868) yılında ikinci kez kurulmuşsa da kısa süre sonra fesh edilmiş ve Osmanlı Devleti'nin sonuna kadar bir daha fesh edilmemek üzere 1294 (m. 1876) senesinde son kez kurulmuştur.

Katalog No	TASNİFİN KODU	TARİH		Belge Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî		
1711	DH.DACZ	1340-1340	1910	1.538	DES
	DH.DİM	1333-Tarihsiz	1914	299	
	DH.EO	1285-1341	1868-1923	119.209	
	DH.HTMU	1321-1341	1903-1923	7.503	
	DH.HZK	1332- Tarihsiz	1913	2.409	
	DH.İMK	1281-Tarihsiz	1864	22.431	
	DH.LVZ	1330-Tarihsiz	1911	4.095	
	DH.MDK	1286-1331	1869-1912	70.801	
	DH.MH	1266-1341	1850-1923	332.321	
	DH.MHC	1277- Tarihsiz	1860	29.921	

Katalog No	TASNİFİN KODU	TARİH		Belge Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî		
1711	DH.MKT.PRK	1285-1327	1868-1910	632.237	DES
	DH.MMK	1291-1332	1874-1913	13.730	
	DH.MTF	1317-1339	1899-1921	1.246	
	DH.SAİD	1285-Tarihsiz	1868	17.491	
	DH.SMU	1331-Tarihsiz	1912	104	
	DH.TTK	1314-1330	1896-1912	1.969	
	DH.VŞKK	1288-1327	1870-1910	5.203	

2. HARİCİYE NEZÂRETİ BELGELERİ

Hariciye Nezâreti Arşivi, Tanzimat'la birlikte teşkilatlanan Hariciye Nezâreti'ne paralel olarak oluşan "merkez arşivi" ile sefâret ve konsolosluklarda teşekkül eden "taşra arşivi" olmak üzere iki grupta toplanmaktadır.

Çok az miktarda Tanzimat öncesi döneme ait evrak bulunmakla birlikte gerek merkez, gerekse taşra arşivlerindeki evrak, Tanzimat sonrası seksen yıllık bir dönemi ihtiva etmektedir. Osmanlı Devleti'nin Tanzimat öncesi döneminin dış ilişkilerine ait evrakı, Sadâret Arşivi'nin fonları içerisinde bulunmaktadır. Bu sebeple Hariciye Nezâreti Arşivi devletin dış ilişkileriyle ilgili, Sadâret Arşivi fonları içerisinde bulunan belgeleri kronolojik olarak tamamlayıcı niteliktedir.

Merkez Arşivi evrakının bir kısmı, günümüze kadar genel olarak düzenli bir şekilde korunmuş, taşra arşivlerine ait evrakların ise tahribattan kurtarılması için 1950'li yıllarda Türkiye'ye nakli düşünülmüştür. Bu düşünce doğrultusunda Atina, Belgrad ve Viyana elçiliklerindeki Osmanlı dönemi belgeleri ile Cakarta'dan bir miktar işlem görmemiş evrak getirilmiştir.

1985 yılına kadar Dışişleri Bakanlığı bünyesinde bulunan Hariciye Nezâreti Arşivi, bu tarihten itibaren Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı'na devredilmiştir.

1885/1303 tarihli, *Sefâret-i Seniyyelerdeki Evrakın Hıfzı ve Kaydı* hakkındaki talimatnâme ile, Osmanlı döneminden belli bir tasnif düzeni içerisinde günümüze intikal eden dosya ve fihristlerin incelenmesi sonucu, ayrı seriler hâlinde dosyalanmış olan Mektubî Kalemi, Hukuk Müşavirliği İstişare Odası, Umûr-ı Hukukiye-i Muhtelita Müdüriyeti ve Tercüme Odası gibi birimlerin dışındaki Hariciye Nezâreti evrakının düzenli bölümünün, Osmanlı döneminde, *Siyasî*, *İdarî*, *Hukuk* ve *Mütenevvia* adları altında aşağıda açıklandığı şekilde kısımlara ayrılarak dosyalandığı anlaşılmaktadır.

Hariciye Nezâreti fonunda, siyasî, hukukî, idarî konulardaki çok önemli meselelerin yanısıra, ticaret anlaşmaları; sefâret ve şehbenderliklerle yapılan yazışmalar; köle

ticaretinin men'i; Sırbistan'daki Müslüman halkın dinî meseleleri; yabancı devlet başkanlarına gönderilen ve onlardan gelen, daha çok doğum, vefat, cülûs, evlilik konularındaki nâmeler; rütbe, nişan ve madalya tevcihleri; sınırların dışında kalan topraklara ait tapu tahkikleri yer alır.

a. Mektubî Kalemi Belgeleri (HR.MKT)

1251/1835 yılında Reisülküttablık'ın yerine kurulan Hariciye Nezâreti 1295 yılına kadar Bâb-ı Âlî'nin içinde yer almış ve Sadâret'le iç içe vazife icra etmiştir. Bu yıldan sonra bütün kurum ve kuruluşlarıyla müstakil bir hal almıştır.

Nâzırın Özel Kalem Müdürlüğü'nü yürüten Mektubî Kalemi, özel kalem müdürü durumundaki mektubî efendinin maiyyetinde çalışan müsevvid, mübeyyiz, mümeyyiz, serhalife ve mühimme müdüründen oluşmaktadır. Evrakın hıfzıyla görevli olan Mektubî Hariciye Evrak Odası da mektubî efendiye bağlı olarak çalışmaktadır.

Mektubî Kalemi, nezâretin kuruluşunu müteakip teşekkül ettirilmiştir. Kalemin müdürü olan mektubî ilk defa 1268 yılı Devlet Salnâmesi'nde yer almıştır. Kalem 1327/1909 yılında Kalem-i Mahsus Müdürlüğü'ne çevrilmiştir. Kalem-i Mahsus evrakı değişik konu tasniflerinin içinde yer almıştır. Mektubî Kalemi 1919 yılı Devlet Salnâmesi'nde Kalem-i Mahsus Müdürlüğü ile beraber tekrar yer almıştır. Kalemin görevi, nazır adına yazılacak yazıları hazırlamak ve gerekli onayları aldıktan sonra Evrak Odası vasıtasıyla ilgili yerlere gönderilmesini sağlamaktadır.

Mektubî Kalemi, nezâretin gerek İstanbul'daki diğer nezâret ve dairelerle gerekse taşradaki kurum ve kuruluşlarla olan yazışmalarını sağlayan önemli bir kalemdir. Taşra yazışmaları valilik, mutasarrıflık, kaymakamlık ve diğer idarî kuruluşlarla sefâret-i seniyye, şehbenderlikler ve nezâretin İstanbul dışındaki görevlileriyle yaptığı yazışmalardan oluşmaktadır. Maliye Nezâreti, Dahiliye Nezâreti, Rusûmât Emaneti, Sadâret, Zaptiye Nezâreti, Seraskerlik, Rum Patrikliği, Ermeni Patrikliği gibi nezâret ve devâirle yaptığı yazışmalar da merkezî yazışmalardır.

Hariciye Nezâreti 1295 yılına kadar Sadâret'le iç içe vazife icra ettiğinden doğrudan kendi adına yazışma kabul edip cevap verdiği gibi, Sadâret adına da yazışmalar yapmıştır. Bu yazışmalar sadrıazamın onayından sonra ilgili yerlere gönderilmiştir.

İlk yıllarda (1254-1263), Mektubî Kalemi evrakının arka yüzünde "hariciye" kaydı vardı. 1263 yılından itibaren belgenin arka yüzünde hülâsası yer almış ve bu kalem evrakının sonuna kadar bu usul devam etmiştir.

Belgelerin bir diğer özelliği ise arka yüzlerinde, defter kayıtlarına uygun olarak "mesalih", "Yunan", "Ermeni", "Rum", "İtalya", "İngiltere", "Rusya", "İsveç ve Norveç",

"İran", "telgraf" gibi kayıtlar bulunmasıdır. Ancak bu usul 1295 yılında terkedilmiştir. Aynı şekilde Sadâret adına tezkire ve tahrirat yazma usulü de terkedilmiş ve nezâret sadece kendi adına yazışma yapmaya başlamıştır.

Mektubî Kalemi yazışmalarının muhteviyatı, ağırlıklı olarak şahsî ve talî meselelerden oluşmaktadır. Çünkü konusu siyasî, umumî, harb, mütareke ve idarî gibi daha önemli konuları hâiz mektubî evrakı, konularla ilgili fonlar içinde yer almıştır. Fon evrakında alacak tahsilleri sayı itibariyle oldukça fazla bir yer işgal etmektedir. Gerek Osmanlı tebaasından olan yabancıların, gerekse başka tebaalıların birbirinden ve Osmanlı tebaalı Müslümanlardan olan alacaklarının tahsili ve maaş anlaşmazlıklarının giderilmesi bu kabildendir ki ilgili sefâretlerin müracaatlarına mebnî, nezâret konuyu ilgili nezâret, daire ve valiliklere ileterek hallini temin etmektedir. Osmanlı topraklarında yaşayan yabancıların haklarının korunması, kilise yapım ve tamiri ile ilgili evrak da sayı itibariyle oldukça önemli bir yer işgal etmektedir. Belgelerde geçen diğer konuları şu başlıklar altında vermek mümkündür:

Zararlı yayınların gümrükten geçiş ve intişarına fırsat verilmemesi; zenci esirlerin ticaretinin men'i; sultanların cülûsu münasebetiyle yayınlanan hatt-ı hümâyûnların halka duyurulması; bayram ve yılbaşı dolayısıyla gönderilen tebriklere teşekkür yazıları; diğer devletlerin Osmanlı Devleti hakkında takındıkları tavır ve politikaları, sınır anlaşmazlıklarının giderilmesi; memleketin çeşitli yerlerinde yapılan inceleme ve teftiş raporları; sefâret-i seniyye, şehbenderlik ve konsolosluk görevlilerinin tayini ve özlük haklarının temini, terfi, nişan imalinin sağlanması; sefârethâne, şehbenderhâne ve konsoloslukların kira, mefruşat, personel giderleri ve düzenlenen balo ve parti masraflarının karşılanması; Topkapı Saray-ı Hümâyûnu, selatîn camileri ve müzeleri gezmek isteyen yabancılara ruhsat temini; telgraf hatlarının inşasında çalışan görevlilerin özlük haklarının sağlanması; ihraç edilen mühimmat ve makinalarla ilgili sefâret takrirlerinin ilgili kurumlara irsali ile ilgili yazılar; iş takibinde bulunan bazı zevata tavassut vb. konuları ihtiva etmekte olup 5 adet kataloğu bulunmaktadır. Hariciye Nezâreti Mektubi Kalemi belgelerine ait katalog çalışmalarına devam edilmektedir.

Katalog No	**TASNİFİN KODU**	**TARİH**		**Belge Adedi**	**Katalog Tertibi**
		Hicrî	**Milâdî**		
971-973	HR.MKT	1254-1271	1838-1854	6.508	Analitik Envanter
1690-1797		1271-1276	1854-1859	36.865	

b. Hukuk Müşavirliği İştişare Odası Belgeleri (HR.HMŞ.ISO)

Ondokuzuncu asrın son çeyreğinden sonra, devletlerarası ilişkilerde milletlerarası hukukun ön plâna çıkması ve batılı devletlerin Osmanlı Devleti üzerindeki baskılarının artmaya başlaması üzerine bu hukukun bilinmesi, Osmanlı bürokrasisinin daha iyi

işlemesi için ihtiyaç hâline gelmiştir. Çünkü her müessesenin gelişiminde ve problemlerinin çözümünde milletlerarası hukukun bilinmesi ve bu sahada uzman kadroların yetiştirilmesi gerekli görülmekte idi.

Bu devirden sonra idarî organları genişleyen Hariciye Nezâreti'nin vazifeleri hem kemiyet hem de keyfiyet bakımından artarak yeni şûbeler ihdâs edilmeye başlanmıştır. Hariciye Nezâreti'ne bağlı kalem olarak ihdâs edilen "İstişare Odası" devlet salnâmelerine göre 1883/1301 tarihinde kurulmuştur. Hukuk müşâvirleri, İstişare Odası müdürü, muavinler, evrak memurları ve kâtiplerden müteşekkil personele sahip olan İstişare Odası'nda, Hukuk Müşavirliği bir üst kurul olup, iştişarî organ niteliğindedir. İştişare Odası'na havale edilen herhangi bir hukukî mevzuyu hukuk müşavirleri tetkik ederek o mevzu hakkında rey ve görüşlerini belirtip muavinlere havale ederler. Muavinler de müşavirlerin izahatı doğrultusunda ilgili mercîlere görüşlerini Türkçe veya Fransızca olarak bildirirlerdi.

İştişare Odası'na ait belgelerin başlangıç tarihi 1299/1883'tür. Bitiş tarihi 1340/1921 olmasına rağmen az da olsa bu tarihten sonraki yıllara ait belgelere rastlanmaktadır. Fakat bu belgeler daha çok kitap, gazete, dergi vs. malzemedir. Bu fonda, Boğazlar Meselesi, Fas Meselesi, Kapitülasyonların lağvı, Lahey Konferansı, Beynelmilel Paris Sıhhiye Konferansı, Umumî Harp neticesinde yapılan muâhedeler, Adalar Meselesi, Brezilya ile yapılan sulh ve dostluk mukavelesi, Osmanlı Devleti'ndeki ecnebî müesseselere ve benzeri konulara ait belgeler yer almaktadır.

İstişare Odası evrakı, kuruluşundan itibaren teşkil edilen orijinal bir tasnif sistemi ile devralınmıştır. Konu ve tarih bütünlüğüne göre tertip edilen belge takımları gömleklenerek "özel dosyalara" yerleştirilmiş ve "umum numara" ile müteselsilen numaralandırılmıştır. Bu dosyaların da bir veya bir kaçı bir araya getirilerek karton kutulara yerleştirilmiştir ki toplamn 84 adettir. Hazırlanan katalogda özel dosya numaraları "orijinal karton no" sütununda gösterilmiştir.

İstişare Odası Kataloğu'nda mevcut dosya 158 adettir. 1.222 ana gömlek içinde 41.428 adet belge, 78.799 varak ihtiva etmektedir.

Katalog No	TASNİFİN KODU	TARİH		Belge Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî		
970	HR.HMŞ.İŞO	1290-1342	1873-1923	41.428	DES

c. Hukuk Kısmı Belgeleri (HR.H)

Bu katalog Hariciye Nezâreti Hukuk Kısmı'nın "Osmanlı Sefâretleri" ve "Osmanlı Şehbenderlikleri" bölümlerine ait evrakının dosya usulü envanteridir. Bu bölümlere ait evrak 1846-1922/1262-1341 yıllarını ihtiva etmektedir.

Hukuk Kısmı Evrakı, Hariciye Nezâreti'nin, esas itibariyle şahsî dâvalara münhasır olmak üzere Osmanlı sefâretleri, Osmanlı şehbenderlikleri, ecnebî sefâretleri, nezâretler, vilayetler, müstakil mutasarrıflıklar, resmî ve gayr-ı resmî şirketler ve kurumlarla adlî, hukukî konularda yaptığı yazışmalardan oluşmuştur.

Hukuk kısmı evrakının kataloğu iki cilt olarak hazırlanmıştır. Birinci cilt; Hariciye Nezâreti'nin Osmanlı sefâretleri ve Osmanlı şehbenderlikleri ile yaptığı yazışmalardan, ikinci cilt ise; ecnebî sefâretleri, nezâretler, vilayetler, müstakil mutasarrıflıklar, resmî ve gayr-ı resmî şirket ve kurumlarla yaptığı yazışmalardan meydana gelmektedir.

Hukuk kısmı evrakının 1919 yılında hazırlanmış, ikisi asıl evraka ait Fransızca ve kısmen Osmanlı Türkçesi; diğeri ise tercümesi yapılmış evraka ait olmak üzere üç adet endikatörü günümüze intikal etmiştir.

Gerek evrakın tasnifi yapılırken gerekse bu kataloğun hazırlanmasında yukarıda zikredilen endikatörlerin sistemi ile bölüm ve konu başlıklarına büyük oranda sadık kalınmıştır. Daha sonra endikatördeki Fransızca ve Osmanlıca metinlerin tercüme ve transkripsiyonları yapılarak bu katalog hazırlanmıştır. Araştırmaya sunulan bu kataloğ iki bölümden oluşmuştur:

1. Bölüm: *Osmanlı Sefâretleri:* Hariciye Nezâreti'nin Osmanlı sefâretleri ile yaptığı yazışmalardan meydana gelmektedir. Bu bölümde sefâretler alfabetik olarak sıralanıp tasnif edilmiştir. Katalogda konu başlığı teşkil eden sefâretlerden bazıları Atina, Belgrad, Berlin, Brüksel, Bükreş, Kiev, Lahey, Stokholm, Londra, Madrid ve Paris sefâretleridir.

2. Bölüm: *Osmanlı Şehbenderlikleri:* Hariciye Nezâreti'nin Osmanlı şehbenderlikleri ile yaptığı yazışmalardan oluşmaktadır. Bu bölümde, şehbenderliklerin bulunduğu ülkeler, şehirler ve daha küçük birimler alfabetik olarak sıralanmıştır. Katalogda konu başlığı teşkil eden şehbenderliklerden bazıları Almanya, Amerika, Avusturya-Macaristan, Belçika, Bulgaristan, Fransa, Habeşistan ve Hollanda'daki Osmanlı şehbenderlikleridir.

Hukuk Kısmı Evrakı'nın, Hariciye Nezâreti'ne ait evrak gruplarında olduğu gibi yabancı dildeki asılları ile tercümeleri ayrı ayrı muhafaza edildiğinden, "Tercüme Evrakı" da ayrı bir bölüm hâlinde tasnif edilerek Hukuk Kısmı Evrakı'nın ikinci kataloğunun sonuna konulmuştur. Tercüme bölümünde, vesikanın konu başlıklarının asıl evrakın bulunduğu bölümlerdeki başlıklarıyla benzer olması gözetilmiş, böylece evrakın tercümesinin asılları ile irtibatlandırılması sağlanmıştır.

Katalog No	TASNİFİN KODU	TARİH		Dosya/Belge Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî		
975	HR.H	1262-1341	1846-1922	319/81.756	DES
1097			1884-1914	960/42.883	

d. Mütenevvia Kısmı Belgeleri (HR.MTV)

Mütenevvia Kısmı, Hariciye Nezâreti memurları ve ecnebî temsilcilerin nasb ve tayinleri; rütbe ve nişan verilmesi; teşrifat merasimleri ve diğer kutlamalar; Hariciye memurları hakkında yapılan şikâyetler; bazı suikastler; Osmanlı padişah ve şehzadelerinin seyahatleri; deniz kazaları ve tabiî âfetlerde yapılan yardımlarla ilgili evrakların yanında Hariciye Nezâreti'nin Siyasî, İdarî ve Hukuk kısımlarına dahil olmayan evraklardan oluşmuştur.

Mütenevvia kısmı evrakının 1919 yılında hazırlandığı anlaşılan, birisi asıl evraklara ait ve Fransızca; diğeri de tercümesi yapılmış evraklara ait Osmanlı Türkçesi olmak üzere iki adet endikatörü günümüze intikal etmiştir.

Gerek evrakın tasnifi yapılırken, gerekse bu kataloğun hazırlanmasında yukarıda zikredilen endikatörlerin sistemi ile bölüm ve konu başlıklarına büyük oranda sadık kalınmıştır. Endikatördeki Fransızca ve Osmanlıca metinlerin tercümesi ve transkripsiyonları yapılarak bu katalog hazırlanmıştır.

Mütenevvia Kataloğu altı bölüm hâlinde düzenlenmiştir. Bunlar:

Birinci Bölüm: *Osmanlı ve Yabancı Temsilcilikler ile İlgili Konular:* Osmanlı Devleti'nin dış temsilcileri ile yabancı ülke temsilcilerinin görevleri gereği katıldıkları çeşitli törenlerle ilgili yazışmalar ve bunların uğradığı suikast ve kazalar ile özlük işleri hakkındaki belgelerden oluşmaktadır. Katalogda; kabuller, nutuklar, tahta çıkışlar, doğumlar, temsilcilik ihdâsı ve ilgâsı gibi konular yer almaktadır.

İkinci Bölüm: *Nâmeler:* Yabancı elçilerin güven mektupları, kabulleri, cülûs ve taç giyme tebrikleri, vefat taziyeleri; evlenme ve doğumlarda yapılan kutlamalar; tarihî ve önemli yerleri ziyaret için yabancılara verilen izinler ve bazı ticarî muâhedeler hakkındaki yabancı ülke hükümdarlarıyla Osmanlı hükümdarlarının mektupları gibi belgelerden oluşmaktadır. Katalog; Amerika, Avusturya, Belçika, Danimarka, Fransa, Hollanda, İngiltere, İran, İspanya, İsveç, İtalya, Napoli ve Rusya gibi konu başlıklarından teşekkül etmektedir.

Ayrıca Mütenevvia endikatöründe kayıtlı olan nâmelerin dışında Hariciye evrakının diğer bölümlerinde yer alan nâmeler tespit edilerek bu bölümde toplanmıştır. Belgelerle alâkalı ülkeler, isimlerine göre alfabetik olarak sıraya konulmuş, her ülkeye ait vesikalar kendi içerisinde kronolojik olarak düzenlenmiştir.

Üçüncü Bölüm: *Nişanlar, Madalyalar, Rütbeler:* Osmanlı Devleti ile diğer devletler arasında karşılıklı olarak verilen nişanlar, rütbeler ve unvanlar; rütbe tevcihi ve tenzili hakkında teklifler; hediye ve ihsanlara ait belgelerle bu husustaki nizamnâmeler-

den oluşmuştur. Katalog; nişanlar-madalyalar, tahlisiye, senet ve diğer madalyalar, unvanlar ve unvan talepleri gibi konu başlıklarından oluşmaktadır.

Dördüncü Bölüm: *Yabancı ve Osmanlı Konsolosluk Heyetleri ile Temsilciliklerine Ait Meseleler:* Osmanlı Devleti tarafından gönderilen ve diğer ülkelerden gelen temsilcilerin yola çıkışları ve görev yerlerine ulaşmaları; diğer ülkelerdeki Osmanlı vatandaşlarıyla Osmanlı Devleti'ndeki yabancı uyrukluların himayeleri; bu temsilciler hakkında şikâyetler; yabancı konsolosluk ve manastır görevlilerinin kabul ve tayinleri hakkında yapılan yazışmalardan meydana gelmektedir.

Beşinci Bölüm: *Muhtelif Konular:* Devlet adamları ve hanedan mensuplarının seyahatleri; protokoller; gösteriler; devletler arasında karşılıklı verilen arsa ve arazilere ait belgelerden oluşmaktadır.

Altıncı Bölüm: *Tercüme Evrakı:* Bu katalogdaki diğer bölümlerde kayıtlı (çoğu Fransızca olmak üzere) yabancı dillerde yapılan yazışmalardan gerekli görülenlerin Tercüme Odası tarafından yapılan tercümeleridir. Kabine değişikleri, Osmanlı padişah ve şehzadelerinin seyahatleri, Osmanlı teşrifatı, yapancı protokol, üniformalar ve ianeler bu katalogda yer alan konu başlıklarından bazılarıdır.

Mütenevvia Kısımı Evrakı'nın, Hariciye Nezâreti'ne ait diğer evrak gruplarında olduğu gibi yabancı dildeki asılları ile tercümeleri ayrı ayrı muhafaza edildiğinden, bu usûl gözetilerek "tercüme evrakı" ayrı bir bölüm hâlinde düzenlenmiştir. Tercüme bölümünde, vesikanın konu başlıklarının asıl evrakın bulunduğu bölümlerdeki konu başlıklarıyla benzer olması gözetilmiş, böylece evrakın tercümesi asılları ile irtibatlandırılmıştır.

Katalog No	TASNİFİN KODU	TARİH		Dosya/Belge Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî		
974	HR.MTV	1257-1341	1842-1922	754/157.000	DES

e. Siyasî Kısmı Belgeleri (HR.SYS)

Siyasî Kısım Evrakı, Hariciye Nezâreti'nin iç ve dış siyasî olaylar ve meseleler ile ilgili yıptığı yazışmalardan oluşmuştur. Fonun bir adet Dosya Envanter Katalogu, 10 adet de analitik katalogu mevcuttur.

Katalog No	TASNİFİN KODU	TARİH (Milâdî)	Katalog Tertibi
1092-1093	HR.SYS	1845-1922	Analitik Evanter
1095-1096			
1223-1224			
1584-1587			

f. Tercüme Odası Belgeleri (HR.TO)

Hariciye Nezâreti Tercüme Odası Evrakı; Osmanlı sefaretleri, yabancı sefaretler, Osmanlı şehbenderlikleri ile muhtelif yabancı kişi ve kuruluşlardan gelen yazıların tercüme müsveddelerinden oluşmaktadır.

Fon, genel olarak 1893 senesi öncesine ait evrakı kapsamaktadır. Evrak, provenans tasnif sistemi prensiplerine uygun olarak orijinal kayıt defterleriyle irtibatlandırılmak suretiyle orijinal kayıt sırasına uygun olarak tasnif edilmiş ve daha sonra söz konusu defter kayıtlarının transkripsiyonu yapılarak katalog oluşturulmuştur. Tasnif esnasında evrak da yine asli düzenine uygun olarak yukarıdaki başlıklar halinde seriler oluşturacak şekilde tasnif edilmiştir.

Katalog No	TASNİFİN KODU	TARİH Milâdî	Belge Adedi	Katalog Tertibi
378-1405 28 adet	HR.TO	1845-1923	113.997	Analitik Envanter

g. Sicill-i Ahval İdare-i Umumiyesi Belgeleri (HR.SAİD)

Hariciye Nezâreti Sicill-i Ahval Müdüriyeti Evrakı; Bab-ı Ali Sicill-i Ahval Müdüriyet-i (İdare-i) Umumiyesi ve Bab-ı Ali Memurin-i Mülkiye Komisyonu'nun Hariciye Nezâreti birimlerinde çalışan memurlarla ilgili olarak Hariciye Nezâreti Sicill-i Ahval Müdüriyeti ile yaptığı yazışmalarla sicil kayıtlarının tutulduğu komisyon kararlarından oluşmaktadır.

Hariciye Nezâreti Sicill-i Ahval Müdüriyeti belgeleri içinde sicil dosyaları bulunan memurların sicil kayıtları, aynı zamanda Sicill-i Ahval Defterleri'nde de yer almaktadır.

Katalog No	TASNİFİN KODU	TARİH		Belge Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî		
1572	HR.SAİD	1289-1343	1872-1925	4.981	Analitik Envanter

h. Hariciye Nezâreti Londra Sefareti Belgeleri (HR.SFR.3)

Londra Sefareti Evrakı, Dışişleri Bakanlığı'ndan Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü'ne devredilmiştir. Londra Evrakı, aşağıda genel olarak sıralanan konularda Hariciye Nezâreti ile Londra Sefareti arasındaki yazışmaları, Londra Sefareti ile İngiltere Hükümeti arasındaki yazışmaları, Sefaretle İngiltere'deki şehbenderlikler arasındaki yazışmaları ve Sefarete gönderilen özel mektup ve yazışmaları kapsamaktadır.

Katalog No	TASNİFİN KODU	TARİH Milâdî	Belge Adedi	Katalog Tertibi
1705	HR.SFR.3	1831-1884	9.377	Analitik Envanter

9.377 adet belge ile ilgili katalog çalışmaları tamamlanmış olup, kalan kısmının Londra Sefareti Evrakı ile ilgili katalog çalışmaları devam etmektedir.

ı. Paris Sefareti Belgeleri (HR.SFR.4)

Dışişleri Bakanlığı'ndan Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü'ne intikal eden Hariciye Nezâreti Paris Sefareti belgeleri, 1848-1914 yıllarını kapsamaktadır. Çoğunluğu Fransızca olan Paris Sefareti Evrakı'nın yine sefarette hazırlanmış bir endikatörü mevcut bulunmaktadır. Belgeler bu endikatörden hareketle tasnif edilmiş, belge grupları endikatördeki kayıtlara göre konulandırılmıştır. 48.938 adet belge ile ilgili katalog çalışmaları tamamlanarak araştırmaya açılmıştır. Kalan kısmının ise tasnif çalışmaları devam etmektedir.

Katalog No	TASNİFİN KODU	TARİH	Belge Adedi	Katalog Tertibi
		Milâdî		
1573-1582 10 cilt	HR.SFR.4	1848-1914	48.938	Analitik Envanter

i. Tahran Sefareti Belgeleri (HR.SFR.20)

Dışişleri Bakanlığı'ndan Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü'ne intikal eden Hariciye Nezâreti Tahran Sefareti Belgeleri R. 1256-1341/M. 1840-1925 yıllarını kapsamaktadır. % 40 oranında Farsça ve Fransızca belge bulunan fon belgeleri tasnif edilirken, çoğunluk dikkate alınarak Rumî tarihle tarihlenmiştir.

Katalog No	TASNİFİN KODU	TARİH		Belge Adedi	Katalog Tertibi
		Rumi	Milâdî		
1684	HR.SFR.20	1256-1341	1840-1925	38.054	Analitik Envanter

3. EVKÂF-I HÜMÂYÛN NEZÂRETİ BELGELERİ

Evkâf Nezâreti hakkında bilgi daha önce Evkâf Defterleri kısmında verilmişti. Evkâf Nezâreti'nin kuruluşuna kadar vakıflar çeşitli birimler ve kişiler tarafından yönetilmişlerdir. Genel yönetimi vakfiyelerindeki şartlara göre değişen bu nezâretler şunlardır.

1. Sadrıâli Nezâreti: "Sadrıazamların nezâretine şart edilmiş" olan vakıfların genel idaresi demektir. Fatih Sultan Mehmed'in vakıflarının nezâretini sadrıazamlara vermesiyle 868/1464 tarihinde doğmuş, daha sonra sadrıazamlara meşrut olan vakıfların çoğalmasıyla genişlemiştir.

2. Şeyhülislâm Nezâreti: "Şeyhülislâmların nezâretine şart edilmiş" olan vakıfların genel idaresi demektir. Sultan II. Bayezid'in İstanbul'da ve diğer yerlerde yaptırdı-

ğı eserleri için kurduğu vakıfların nezâretini 912/1506 tarihinde Şeyhülislâm Alaeddin Ali Efendi'ye vermesiyle doğmuştur. Bu nezârete bütün ulema ve şeyhülislâm müntesipleri vakıflarının nezâretleri, şeyhülislâmlara şart edilerek genişlediğinden tezkireci efendiler tarafından idare edilirdi.

3. Bâbüssaâde (Kapı) Ağası Nezâreti: Harem-i hümâyûndaki kadınlar ve sultanlar ile kapı ağaları ve mensuplarından vakıflarının nezâretini kapı ağalarına şart edenlerin vakıflarının genel idaresi demektir. Hürrem Sultan'ın 952/1545 tarihinde vakıflarının nezâretini Kapı Ağası Hadım Mehmet Ağa'ya şart etmesiyle doğmuştur. Bu nezâret kapı halifeleri tarafından idare edilirdi.

4. Dârüssaâde Ağası (Haremeyn Evkâfı) Nezâreti: Bu nezâret Muharrem 995/ Aralık 1586 tarihinde kurulmuştur. 2 Recep 996/28 Mayıs 1588 tarihli bir belgeden anlaşıldığına göre Dârüssaâde ağalarına Haremeyn Evkâfı nezâreti verilmiştir. Hasılatının bir miktarı veya tamamı Haremeyn-i Şerifeyn halkına şart koşulmuş olan vakıfların genel idaresi demektir.

Evkâf-ı Hümâyûn Nezâreti 21 Safer 1242/24 Eylül 1826 tarihinde kurularak nazırlığa eski Darphâne Nazırı ve Mütevelli Kaymakamı Hacı Yusuf Efendi getirilmiştir.

Evkâf-ı Hümâyûn Nezâreti kuruluşunda, Kesedarlık, Zimmet Halifeliği ve Sergi Halifeliği adı altında üç birimden oluşuyordu. Daha sonra Tahrirat Başkitâbeti, Gedikler Kitabeti ve Ruznamçecilik kalemleri de Evkâf'ın işlerini yürütmek için ihdâs edilmiştir. Bu şekilde gittikçe gelişen iş hacmiyle berâber kalem sayısı da artmıştır. Zamanla ana birimler doğmuş, bir müddet devam eden büyük birimler ise zamanla işlevleri küçülerek kaldırılmış veya isim değiştirmiştir. Bu gelişim ve değişimleri nizamnâme ve salnâmelerdeki kayıtlardan takip etmemiz mümkündür.

Evkâf Nezâreti Katalogları: Nezâretin belgeleri için 5 cilt kalatog hazırlanmıştır.

I. Cildi: 1165 Numaralı Evkâf Nezâreti Kataloğu

a. Evkâf-Kesedarlık (EV.KSD): Nezârete ait bütün vakıflar için gereken ilamları, takrirleri ve inhâları yazmakla görevlidir. Bu kalemde, nezârete gelen havalesiz belgeler, mazbata ve ilamlar ile havale edilmeyen arz ve istilâmlar bulunmaktadır.

b. Evkâf-Başkitâbet (EV.BKB): Yazı işlerinde Kesedar'a yardımcılık etmek, ferağ ve intikal temessüklerini yazmak ve yeni zabt olunan vakıfların muhasebelerini görmek bu kalemin vazifeleri arasındadır. Tahrirat ve tezkire müsveddeleri ile telhis ve takrirler bu kalemde bulunmaktadır.

c. Evkâf-Tahrirat (EV.THR): Nezâretin diğer nezâret ve vilayetlerle yaptığı yazışmaları yürütmekle görevlidir. Kesedarlık ve Başkitâbet kalemlerinde görülen işlemler, bir müddet sonra bu kalemde yürütülmeye başlanmıştır.

d. Evkâf-Sergi Halifeliği (EV.SRG): Sergi, Hazine'den (devlet kasasından) ödenecek paranın miktarını gösteren ve istihkak sahibine verilen vesika hakkında kullanılan bir tabirdir. 1324/1908'e kadar devlet tarafından ödenmesi gereken paralar malî sıkıntılar sebebiyle zamanında ödenemediğinden dolayı imkân hasıl oldukça ödenmek üzere alacak sahiplerine "sergi" adıyla bir vesika verilirdi. Ödeme yapıldıkça sergiden düşülür, muhteviyatı tamamen ödendiğinde istirdat olunurdu. Bu kalemde; İmâret-i Âmire için yapılan mübâyaa senetleri tahvilleri, maaş tahvilleri, duâgû vesâir vazîfelilerin aylıkları, Hazine'ye giren ve çıkan paralar için verilen tahviller, günlük ödemeler ile ilgili kayıtlar bulunmaktadır.

e. Evkâf-Zimmet Halifeliği (EV.ZMT): Bağlı vakıfların mukataat ve iltizâmât mazbatalarını, iltizam ve icar (kira) bedelleri zimmet pusulalarını düzenlemek, tahsilatına dikkat etmek ve muhasebelerini görmekle görevli idi. Bu kalemde; vakıfların gelir ve giderlerini gösteren muhasebe cetvelleri, taşradaki vakıfların muhasebe defterleri, zimmet hucceti, kefil senetleri, imâret tayinat defterleri, zimmet pusulalarının tahriri bulunmaktadır.

f. Evkâf-Gedik Kitâbeti (EV.GDK): Bütün vakıf gediklerinin mukataaları cibâyeti (gelirlerini tahsil), mahlûlâtın ferağ ve intikallerini kaydetmek yazmak ve zimmet halifesine yardım etmekle görevlidir.

g. Evkâf-Evkâf Muhâsebesi (EV.EMH): Vakıfların gelirlerini kaydederek hazineye teslim etme, vazîfelilerin maaşlarını hazineden sarfetmek, vâridât ve masrafların hem icrâ edilmesini kontrol etmek, hem de aylık hesaplarını görerek Divan-ı Muhâsebât'a icmal vermek, sene başlarında bütçe ve sene sonlarında kesin hesaplarını çıkarmak ile görevlidir. Bu kalemde; "Muhâsebe-i Evkâfa" havaleli belgeler, muhâsebeden kayıt çıkarılmasıyla ilgili belgeler, beratlar (ilk yıllarda) bulunmaktadır.

h. Evkâf-Evâmir-i Maliye (EV.EVM): Tevliyet, imâmet, hitâbet, kayyumluk, dersiâmlık gibi vakıflarla ilgili vazîfeler için verilen beratlar bu kalemde tertip ve tanzim olunurdu.

ı. Evkâf-Ruznamçe (EV.RZN): Bütün cami ve imaretler gibi hayır eserlerinin tamirleri, düzenlenmeleri, satın alma işlerini ve harcamalarını yapmakla görevlidir. Bu kalemde; Ruznamçe'ye havale edilen belgeler, tamire muhtaç olan mahallerin keşif defterleri, imâret-i âmirelere verilen tayinatlar ile ilgili belgeler bulunmaktadır.

i. Evkâf-Haremeyn Muhasebesi (EV.HMH): Bu kalem, selâtin camileri, büyük camiler ve mukaddes beldeler (Mekke, Medine, Kudüs) evkâfı gelirlerine ait defterleri tutar ve bu gelirlerin tahsil ve sarfı ile uğraşırdı. Yine vakıfların vakfiyeleri gereğince her sene muhâsebeleri görülerek muhâsebe sûretinin bu dairedeki kaydı yapılırdı.

Ayrıca, saydığımız bu kalemlerin yanı sıra, padişah, hanım sultan ve ileri gelen devlet adamlarının kurmuş oldukları vakıfların kayıtlarını ihtiva eden belgelerden oluşan ve kurucusunun ismi verilen bazı kalemler de mevcuttur ki, aşağıda listesi verilen bu kalemlerde; ferağ ve intikal kayıtları, vazîfe tevcihi ile ilgili berat sûretleri, îrâd ve masraf kayıtları, evkâfın gelir ve giderlerini gösterir (yıllık muhâsebe) cetvelleri, temessük verilmesi, vakıflarda görevli vazîfelilerin maaş kayıtlarını gösteren belge türleri bulunmaktadır.

ia. Evkâf-Haremeyn Muhasebesi Gedik (EV.HMH.GDK): Vakıf musakkafâtının kiralanması, Haremeyn musakkafâtına ait gedik muaccelâtı ve muaccelât gelirlerinin tahsil işleri, temessük verilmesi bu kalemin vazîfeleri arasındadır.

ib. Evkâf-Haremeyn Muhasebesi Sergi (EV.HMH.SRG): Hazineye ait her türlü vakıf harcamalarını yapmak ve evkâfın genel muvâzenesinin günlük işlemlerini idareye memur idi.

ic. Evkâf-Haremeyn Muhasebesi Zimmet Halîfeliği (EV.HMH.ZMT): Vakıfların zimmet pusulalarını düzenlemek ve vakıf gelirlerinin tahsilatını yapmakla görevlidir.

Katalog No	FON KODU	Fon Adı	TARİH		Belge adedi	Katalog Tertibi
			Hicrî	Milâdî		
1165	EV.BKB	Evkâf Nezâreti Başkitabeti	1243-1263	1828-1847	28.137	DES
	EV.EMH	Evkâf Muhasebesi	1247-1267		38.271	
	EV.EVM	Evamir-i Maliye	1272-1264	1840-1848	15.662	
	EV.GDK	Gedik Kitabeti	1242-1264	1828-1848	32.224	
	EV.HMH.AYSF	Haremeyn Muh. Ayasofya-i Kebir Evkâfı	1066-1257	1656-1842	3.675	
	EV.HMH	Evkâf Haremeyn Muhasebesi	1243-1254	1828-1839	12.191	
	EV.HMH.BŞRA	Haremeyn Muh. Beşir Ağa Evkâfı	1243-1255	1828-1848	399	
	EV.HMH.DFAV	Haremeyn Muh. Defterdar Avni Efendi Evkâfı	1243-1251	1828-1836	75	
	EV.HMH.DİBR	Haremeyn Muh. Damat İbrahim Paşa Evkâfı	1243-1254	1828-1839	154	
	EV.HMH.EEYB	Haremeyn Muhasebesi Eyüb Sultan Evkâfı	1242-1257	1827-1842	240	
	EV.HMH.EMRS	Haremeyn Muh. Emir Sultan Evkâfı	1243-1253	1828-1838	128	

Katalog No	FON KODU	Fon Adı	TARİH		Belge adedi	Katalog Tertibi
			Hicrî	Milâdî		
1165	EV.HMH.GDK	Haremeyn Muhasebesi Gedik	1249-1264	1834-1848	7.262	DES
	EV.HMH.GLBH	Haremeyn Muh. Gülbahar Hatun Hatuniye Evkâfı	1243-1254	1828-1839	94	
	EV.HMH.GTRH.ÖMRB	Haremeyn Muhasebesi Gazi Turhan Bey ve Ömer Bey Evkâfı	1243-1253	1828-1838	149	
	EV.HMH.GZSL	Haremeyn Muhasebesi Gazi Süleyman Paşa Evkâfı	1239-1255	1824-1840	330	
	EV.HMH.HALİ	Haremeyn Muh. Hekimoğlu Ali Paşa Evkâfı	1244-1254	1829-1839	59	
	EV.HMH.HMT	Haremeyn Muhasebesi Haremeyn Müfettişliği Evkâfı	1243-1249	1828-1834	12	
	EV.HMH.HSB	Haremeyn Muhasebesi Hasekibaşı Evkâfı	1243-1249	1824-1834	66	
	EV.HMH.KMST	Haremeyn Muhasebesi Kara Mustafa Paşa Evkâfı	1244-1248	1829-1833	6	
	EV.HMH.LALE	Haremeyn Muhasebesi Laleli Evkâfı	1243-1255	1828-1840	3.277	
	EV.HMH.MDMN	Haremeyn Muhasebesi Medine Mün. Evkâfı	1244-1264	1829-1848	7.092	
	EV.HMH.MHDV	Haremeyn Muhasebesi Mahmud Paşa-yı Veli Evkâfı	1243-1255	1828-1840	273	
	EV.HMH.MLK	Haremeyn Muhasebesi Malikane Evkâfı	1243-1254	1828-1839	417	
	EV.HMH.MVLN	Haremeyn Muhasebesi Mevlana Celaleddin-i Rumi Evkâfı	1243-1254	1828-1839	53	
	EV.HMH.NROS	Haremeyn Muhasebesi Nur-i Osmaniye Evkâfı	1243-1256	1828-1841	471	
	EV.HMH.ÖMMT	Haremeyn Muhasebesi Öküz Mehmed P. Evkâfı	1244-1254	1829-1839	30	
	EV.HMH.SAMD	Haremeyn Muhasebesi Sultan Ahmed I, II, III Evkâfı	1243-1256	1828-1841	1.533	
	EV.HMH.SBZT	Haremeyn Muhasebesi Sultan Bayezid-i Veli Evkâfı	1242-1257	1827-1842	1.197	
	EV.HMH.SÇLB	Haremeyn Muhasebesi Çelebi Sultan Mehmed Evkâfı	1243-1255	1828-1840	307	

Katalog No	FON KODU	Fon Adı	TARİH		Belge adedi	Katalog Tertibi
			Hicrî	Milâdî		
1165	EV.HMH.SFTH	Haremeyn Muhasebesi Fatih Sultan Mehmed Evkâfı	1243-1256	1828-1841	537	DES
	EV.HMH.SHMD	Haremeyn Muhasebesi Sultan Hamid Evkâfı	1243-1257	1828-1842	751	
	EV.HMH.SMHD	Haremeyn Muhasebesi Sultan Mahmud Evkâfı	1227-1256	1812-1841	778	
	EV.HMH.SMRD	Haremeyn Muhasebesi Sultan Murad I, II, III Evkâfı	1243-1256	1828-1841	890	
	EV.HMH.SNAN	Haremeyn Muhasebesi Sinan Paşa Evkâfı	1243-1256	1828-1841	39	
	EV.HMH.SORN	Haremeyn Muhasebesi Sultan Orhan Evkâfı	1243-1254	1828-1839	185	
	EV.HMH.SRG	Haremeyn Muhasebesi Sergi	1243-1264	1828-1848	31.152	
	EV.HMH.SSLM	Haremeyn Muhasebesi Sultan Selim Evkâfı	1243-1258	1828-1843	952	
	EV.HMH.SSÜL	Haremeyn Muhasebesi Sultan Süleyman Evkâfı	1240-1257	1825-1842	556	
	EV.HMH.SYIL	Haremeyn Muhasebesi Sultan Yıldırım Beyazid Evkâfı	1243-1253	1828-1838	186	
	EV.HMH.ŞMMD	Haremeyn Muhasebesi Şehzade Sultan Mehmed Evkâfı	1243-1256	1828-1841	1.170	
	EV.HMH.VLS	Haremeyn Muhasebesi Valide Sultan Evkâfı	1243-1251	1828-1842	956	
	EV.HMH.VLSA	Haremeyn Muhasebesi Atik Valide Sultan Evkâfı	1243-1256	1828-1841	1.448	
	EV.HMH.VLSC	Haremeyn Muhasebesi Cedid Valide Sultan Evkâfı	1243-1255	1828-1840	198	
	EV.HMH.VLSG	Haremeyn Muhasebesi Valide Gevher Sultan Evkâfı	1247-1253	1832-1838	2	
	EV.HMH.VLSH	Haremeyn Muhasebesi Valide Handan Sultan Evkâfı	1243-1256	1828-1841	285	
	EV.HMH.VLSM	Haremeyn Muhasebesi Valide Mihrişah Sultan Evkâfı	1243-1257	1828-1842	301	
	EV.HMH.VLSN	Haremeyn Muhasebesi Valide Nakş-ı Dil Sultan Evkâfı	1243-1252	1828-1837	27	

Katalog No	FON KODU	Fon Adı	TARİH		Belge adedi	Katalog Tertibi
			Hicrî	Milâdî		
1165	EV.HMH.VLSS	Haremeyn Muhasebesi Valide Safiye Sultan Evkâfı	1243-1251	1829-1836	14	DES
	EV.HMH.ZMT	Haremeyn Muhasebesi Zimmet Halifeliği	1251-1264	1828-1848	6.500	
	EV.KSD	Evkâf Kesedarlık	1243-1264	1828-1848	5.574	
	EV.RZN	Evkâf Ruznamçe	1242-1264	1827-1848	10.245	
	EV.SRG	Evkâf Sergi Halifeliği	1243-1264	1828-1848	59.461	
	EV.THR	Evkâf Tahrirat	1242-1264	1846-1848	79.392	
	EV.ZMT	Evkâf Zimmet Halifeliği	1244-1264	1828-1848	31.637	

II. Cildi: 1712 Numaralı Evkâf Nezâreti Kataloğu

a. Mektubi Kalemi (EV.MKT): Nezâret'in sekretarya işlemlerini yürüten kalem başlangıçta Tahrirat Kalemi (h. 1254), daha sonra da (h. 1273) Mektubi Kalemi'ne dönüşmüştür.

b. Mektubi Kalemi Cihat (EV.MKT.CHT): Yıllar içerisinde iş yoğunluğunun artması sebebi ile teşkilat içerisinde bazı değişikliklere gidilmiş ve Mektubi Kalemi de kendi içeresinde sınıflara ayrılarak (h.1307) yılından itibaren ortaya çıkan bu birim vakıf çalışanlarına (müezzin, imam vb.) görev tevcih etmiştir.

c. Mektubi Kalemi Evamir (EV.MKT.EVM): Vakıflarda çalışanlara belge düzenleme işlemlerini yürütür.

d. Evkâf Beratlar (EV.BRT): Evkâf Nezâreti belgeleri içerisindeki beratlardır.

Katalog No	FON KODU	Fon Adı	TARİH		Belge adedi	Katalog Tertibi
			Hicrî	Milâdî		
1712	EV.MKT	Mektubi Kalemi	1274-1339	1857-1921	589.169	DES
	EV.MKT.CHT	Mektubi Kalemi Cihât	1286-1330	1869-1912	158.785	
	EV.MKT.EVM	Mektubi Kalemi Evamir	1272-1340	1855-1922	7.228	
	EV.BRT	Evkâf Berat	1124-1331	1712-1913	21.803	

III. Cildi: 1713 Numaralı Evkâf Nezâreti Kataloğu

Evkâf Nezâreti Muhasebe Kalemi (EV.MH): Muhasebe Kalemi, tüm vakıf gelirlerini kayd etme, Masarıfat-ı Umumiye Dairesi'nden verilecek suretler üzerine bütün vazifeler, masraflar ve maaşları hazineden karşılamak, takside bağlanmış gelirleri tahsil etmek, gelir ve giderleri çıkararak Divan-ı Muhasebat'a sunmak, bütçe ve kesin hesapları çıkarmak görevlerini yürütmüştür.

Yıllar içerisinde Evkâf Muhasebe Kalemi'ne bağlı bazı birimler kurulup lağv edildiği görülmektedir. Bunlar: Bütçe, Havalenâme ve Hesab-ı Kat'i Kalemi, Muamelât Kalemi, Hesabat Kalemi, Tahsisat-ı Hayriye Kalemi, Varidat-ı Umumiye Dairesi (1270-1312), Masarıfat-ı Umumiye Kalemi (1288-1326), Tamirat ve İnşaat Kalemi (1270-1312), Tahsilat Dairesi (1270-1304), Vezne Müdüriyeti (1326-1341), Levazım Müdüriyeti, Hamidiye İmaret Anbar Memurluğu (1311-1326), Terekât ve Nükûd-ı Mevkufe Müdüriyeti, Ruznamçe (1267-1289), Zimmet Halifeliği (1261-1270), Sergi Halifeliği (1275-1297), Senedat Müdürlüğü (1272-1297), Heyet-i Keşfiye Kalemi, Anbarlar İdaresi.

Yukarıdaki birimlerden belgeleri yekûn teşkil edenler, kodlanarak, ayrı ayrı seriler oluşturulmuştur. Yekûn teşkil etmeyen birimlerin evrakı doğrudan Muhasebe Kalemi evrakı içinde mütalaa edilmiştir. Muhasebeye bağlı birimlerden olup ayrıca tasnif edilen fonlar için, Evkâf Nezâreti Evrakı 4. ve 5. cilt kataloglara müracaat edilebilir.

Evkâf Muhasebe Kalemi belgeleri esas itibariyle, gelen belgeler ile giden yazıların aynen kaydedildiği müsveddelerden oluşmaktadır. Özellikle varidat ve masarıfat cetvelleri, tahsilat pusulaları, arzuhal ve tezkireler üzerinde vakıf kayıtlarına ve ilmühaberlere de sıkça rastlanmaktadır.

Katalog No	FON KODU	Fon Adı	TARİH		Belge adedi	Katalog Tertibi
			Hicrî	Milâdî		
1713	EV.MH	Muhasebe Kalemi	1242-1344	1826-1925	2.279.866	DES

IV. Cildi: 1714 Numaralı Evkâf Nezâreti Kataloğu

Evkâf Nezâreti Muhasebe Masarıfat Kalemi (EV.MH.MSF): Evkâf Nezâreti Muhasebe Kalemi'ne bağlı bir birim olarak h. 1288 yılında kurulan Masarıfat-ı Umumiye Kalemi; Hicaz levazımatı vesaireyi satın alma, maaşların ödenmesi, tamirat, inşaat vb. masrafların hesaplanması ve işlemlerinin yapılması görevini yürütmüştür.

Katalog No	FON KODU	Fon Adı	TARİH		Belge adedi	Katalog Tertibi
			Hicrî	Milâdî		
171	EV.MH.MSF	Masarıfat Muhasebe	1288-1337	1871-1919	983.073	DES

V. Cildi: 1715 Numaralı Evkâf Nezâreti Kataloğu

a. Evkâf Nezâreti Muhasebe Kalemi Gedikler Kitabeti (EV.MH.GDK): Bütün vakıf gediklerinin mukataalarını tahsil etmek, mahlulatın ferağ ve intikallerini kaydetmek ve zimmet halifesine yardım etmektir .

b. Evkâf Nezâreti Muhasebe Kalemi Levazım Müdürlüğü (EV.MH.LVZ): İstanbul'daki bütün hayır kuruluşlarının ihtiyacı olan mefruşat, eşya ve levazımının satın alınıp gerekli yerlere gönderilmesi, vilayetlerden sipariş edilen eşyanın ve evkâf idarele-

ri için gerekli defter ve kırtasiye levazımatının tedarik edilip yerlerine gönderilmeleri, bunlara ait olan işlemin yapılması, nezâretteki demirbaş eşyanın kaydının tutulması ile korunması, anbarların ve imaretlerin idaresi ile görevlidir.

c. Evkâf Nezâreti Muhasebe Kalemi Ruznamçe (EV.MH.RZN): Cami ve imaretler gibi bütün hayır eserlerinin tamirleri ve döşenmelerini, satın alma işlerini ve harcamalarını yapmak ile görevlidir. Bu kalemde; muhtac-ı tamir olan mahallerin keşf defterleri, imaret-i amirelere verilen tayinatlar ve Ruznamce'ye havale edilen belgeler bulunmaktadır.

d. Evkâf Nezâreti Muhasebe Kalemi Senedat Müdürlüğü (EV.MH.SND): Tanzimat'tan önce mülklerin tasarrufu kişilere "hüccet"lerle verilirken, 1272 yılında Evkâf-ı Hümâyûn Hazinesi'nde kurulan Senedat İdaresi tarafından Sened-i Hakani verilmeye başlanmıştır. 1272-1297 yılları arası faliyet gösteren bu birimin görevini daha sonra Defterhâne yüklenmiştir. Senedat İdaresi esas itibariyle ferağ ve intikal muameleleri, bu konudaki kayıtların tutulması ve senedlerin düzenlenmesi işini yürütmüştür.

e. Evkâf Nezâreti Muhasebe Kalemi Sergi Halifesi (EV.MH.SRG): Sergi, istihkak sahibine Hazineden (Devlet kasasından) ödenecek paranın miktarını gösterir vesika hakkında kullanılan bir tabirdir. 1324/1908'e kadar devlet tarafından ödenmesi gereken paralar malî sıkıntılar sebebiyle zamanında ödenemediğinden dolayı imkan hasıl oldukça ödenmek üzere alacak sahiplerine "Sergi" adıyla vesika verilirdi. Ödeme yapıldıkça sergiden düşülür muhteviyatı tamamen ödenince istirdat olunurdu. Bu kalemde, İmaret-i Amire için yapılan mübayaa senetleri tahvilleri, maaş tahvilleri, duagû vesair vazifelilerin aylıkları, Hazine'ye giren ve çıkan paralar için verilen tahviller, Günlük ödemeler ile ilgili kayıtlar bulunmaktadır.

f. Evkâf Nezâreti Muhasebe Kalemi Tahsilat Dairesi (EV.MH.TH): Gedik ve Zimmet'in lağv edilmesi ile 1270 yılında kurulan Tahsilat Dairesi, vakıf gelirlerinin tahsili, tahsil edilemeyenler için gereken muamelâtın yapılması işlerini yürütmüştür. Birara (1301 yılında) Deavi Vekilliği ile birleşen daire 1302 yılından itibaren müstakil bir daire olarak görev yürütmeye devam etmiştir.

g. Evkâf Nezâreti Muhasebe Kalemi Tamirat ve İnşaat Kalemi (EV.MH.TİK): Memuriyet düzeyinde 1313 yılından 1326'ya kadar görev yürüttüğü görülen birimin, 1327 yılında bir idare şeklini aldığı görülmektedir. Eski eserlerin bakım ve tamirini üstlenmiş olan kalem, dört şubeden oluşmuştur:

ga) İnşaat ve Tamirat Müdüriyeti

gb) Merkez Hey'et-i Fenniye ve İnşaiyesi

gc) Merkez Hey'et-i Fenniye ve Miyahiyesi

gç) Taşra Hey'et-i Fenniye ve İnşaiyesi

h. Evkâf Nezâreti Muhasebe Kalemi Varidad İdaresi (EV.MH.VRD): Evkâf-ı Hümâyûn Hazinesi'ne ait her türlü gelirleri toplamakla görevli olan Varidat-ı Umumiye Dairesi, 1270-1312 yılları arası görev yürütmüştür. 1312 sonrasında ise Muhasebe bünyesinde, yine vakıf gelirlerinin muamelelerinin kayıt merkezidir.

i. Evkâf Nezâreti Muhasebe Kalemi Zimmet Halifesi (EV.MH.ZMT): Bağlı vakıfların mukataat ve iltizamat mazbatalarını, iltizam ve icar (kira) bedelleri zimmet pusulalarını düzenlemek, tahsilatına dikkat etmek ve muhasebelerini görmekle görevli idi. İlk zimmet halifesi Mehmet Arif Efendidir. Bu kalemde; vakıfların gelir ve giderlerini gösteren muhasebe cetvelleri, taşradaki vakıf muhasebe defterleri, zimmet hücceti, kefil senetleri, imaret tayinat defterleri, zimmet pusulalarının tahriri bulunmaktadır.

Katalog No	FON KODU	Fon Adı	TARİH		Belge adedi	Katalog Tertibi
			Hicrî	Milâdî		
1715	EV.MH.GDK	Gedikler Kitabeti	1242-1271	1826-1855	17.236	DES
	EV.MH.LVZ	Levazım Müdürlüğü	1285-1339	1868-1921	5.722	
	EV.MH.RZN	Ruznamçe	1244-1302	1828-1885	101.677	
	EV.MH.SND	Senedat Müdürlüğü	1272-1299	1855-1882	491.261	
	EV.MH.SRG	Sergi Halifesi	1251-1297	1835-1880	243.628	
	EV.MH.TH	Tahsilat İdaresi	1258-1337	1842-1919	27.284	
	EV.MH.TİK	Tamirat ve İnşaat Kalemi	1270-1338	1854-1920	27.247	
	EV.MH.VRD	Varidat İdaresi	1262-1327	1845-1910	117.687	
	EV.MH.ZMT	Zimmet Halifesi	1244-1327	1828-1910	3.816	

Vakfiyeler, Evkâf-ı Hümâyûn Nezâreti belgelerinden ayrı olarak değerlendirilmiş ve tasnifi ayrıca yapılmıştır. Osmanlı Arşivi'nde bulunan vakfiyeler bir araya toplanarak *Vakfiyeler Kataloğu* oluşturulmuştur. Bu katalogda, 440-1331/1048-1913 yıllarına ait 1.309 adet vakfiye yer almaktadır.

Katalog No	TASNİFİN KODU	TARİH		Vakfiye Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî		
962	Vakfiyeler	440-1331	1048-1913	1.309	Analitik Envanter

Ayrıca, Bâb-ı Defterî Haremeyn Muhasebesi Defterleri arasında da vakfiyeler bulunmaktadır.

4. TİCARET, NÂFİA, ORMAN, MEÂDİN VE ZİRÂAT NEZÂRETLERİNE AİT BELGELER

1839 Mayıs'ında kurulan Ticaret Nezâreti ilk dönemlerde ticarî dâvalara bakan bir kurum niteliğindeydi. 1846 yılında kurulan Ziraat ve 1848'de kurulan Nâfia Nezâretleri bir süre sonra lağvedilerek Ticaret Nezâreti'ne ilhak olundu. Daha sonra Orman ve Maâdin Nezâretleri de bu birime dahil oldu. Böylece ticaret, tarım, nâfia ve maden gibi ülkenin reforma ihtiyaç duyan önemli alanları aynı birim tarafından yönetilmeye başlandı.

Fabrikaların tesisi, esnaf ve sanatkar cemiyetleri ile sanayi ve ticaret odalarının kurulması, küçük sanayinin modernize edilmesine yönelik çalışmalar, meslek okullarının açılması, maden arama izinleri, yol, köprü ve demiryollarının tamiri, Gümüşhacıköy, Samsun, Ergani vb. madenlerin yeri, muhasebeleri ve mültezimlerinin kayıtları, Paris, Frankfurt, Venedik, Katana vb. maden piyasası fiyatları ve mukâvelenâmeler bu fonun defter ve belgelerinin konularından bazılarıdır.

Ayrıca, Hicaz Demiryolu ile Şirket-i Hayriye gibi ulaşım ağını oluşturan kurumlara ait belgeler de bu fon içinde yer alırlar.

Tasnif çalışmaları sırasında belgelerinden ayrılmış, müstakil ve dosya içine yerleştirilemeyecek halde bulunan, resmî ve sivil binaların (Sirkeci Postanesi) plânları, Konya ve Hindiye-Habbaniye (Fırat ve Dicle üzerine kurulmuş) sulama projeleri arşivdeki *Harita, Plân ve Kroki Kataloğu*'na ilave edilmek üzere ayrılmışlardır.

Bu nezâretin 2.311 defteri, 832.258 adet belgesi bulunmaktadır.

Katalog No	FONUN ADI	TARİH		Belge Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî		
997	Ticâret, Nâfia, Ziraat, Orman Maâdin Nezâretleri Belgeleri	1255-1328	1839-1910	832.258	Analitik Envanter

5. SIHHİYE NEZÂRETİ BELGELERİ (SH)

Nezâretin devlet daireleriyle, vilayet, mutasarrıflık ve karantinalarla yaptığı yazışmaların kayıt defterlerinin yanısıra, hastaların etnik ve dinî kökenleri ile hastalık ve vefat istatistikleri, masarıfât makbuzları, vefat ilmuhabirleri ve muhasebe kayıtları bulunmaktadır.

Sıhhiye Nezâreti'ne ait 762.598 adet evrak bulunmakta olup, belgelerin tasnifi devam etmektedir.

6. ZABTİYE NEZÂRETİ BELGELERİ (ZB)

Zabtiye Nezâreti'ne ait mevcut arşiv malzemesinin ekserisini, nezârete diğer nezâret, devâir ve vilayetlerden gelip gerekli muameleleri yapılan yazışmalar ile esas iti-

bariyle bu yazılara verilen cevapları hâvi Mektubî ve Muhasebe kalemleri müsveddeleri ve Muhasebe Kalemi'nin muamelâtına ait makbuz, teslim ve tesellüm senetleri gibi evrakın oluşturduğu görülmektedir.

Zabtiye Nezâreti'nin sözü edilen birimlerle yaptığı yazışmalara dair gelen evrakın, her nezâret ve daire ile vilayetlerin adlarına göre açılmış *Gelen Evrak Hülâsa Kayıt Defterleri*'ne kaydedilip numara verildikten sonra gerekli muameleleri tamamlanarak muhafaza edildiği anlaşılmaktadır.

Zabtiye Nezâreti Evrakından, 32-39, 125-155, 158-299, 498-587, 635-702, 710-859 numaralı dosyaların özetlerinin yapılmaması sebebiyle bu dosyalardan araştırma yapmak isteyen araştırıcılar, Zabtiye Nezâreti Evrakı Dosya Usulü Envanteri'ne müracaat edebilirler. Bu fona ait 188.394 adet evrak bulunmaktadır.

Katalog No	TASNİFİN KODU	TARİH		Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî	
1098	ZB	1262-1325	1846-1908	DES
1218		1262-1325	1846-1908	Analitik ve İndeksli
1219		1311-1323	1894-1906	
1220		1323-1325	1906-1908	
1221		1301-1324	1884-1907	
1222		1308-1327	1891-1910	
1225		1317-1341	1900-1923	
1226		1308-1327	1891-1910	
1227		1308-1341	1891-1923	
1228		1308-1326	1891-1909	
1229		1308-1325	1891-1908	
1230		1282-1325	1866-1908	

7. MAARİF NEZÂRETİ (MF.d)

Tanzimatla birlikte Osmanlı Devletinde önce 1261/1845'te Maarif Meclisi teşkil edilmiş, 1273/1857'de Maarif Nezâreti kurulmuştur. Osmanlı Arşivi'nde Maarif Nezâreti belgelerinin içerisinde Maarif Meclisi dönemine ait belgelere de rastlanmaktadır. Her ne kadar bu meclis evrakı nezâret öncesi sayılsa da Maarif Nezâreti belgeleri arasında değerlendirilmiştir. Maarif Nezâreti'ne ait kalemleri ve görevlerini kısaca şöyle sıralayabiliriz:

a. Meclis-i Kebîr-i Maarif (MF.MKB)

Maarif Nezâreti'nin kurulmasından önce de mevcut ise de Nezâret'in kurulmasıyla görevleri belirli bir çerçeve altına alınmıştır. Tedrîsât İdâresi tarafından verilecek talimat ve ders cetvelleri ile ders kitaplarını seçmek, okullara ve eğitime ait bütün nizamnâ-

me ve kanun layihaları hakkında fikir beyan ve mütalaa etmek, bu kalemin görevleri arasında sayılabilir.

b. Merkez Teşkilatı

ba. Sicill-i Ahvâl Şubesi (MF.SCL)

1299/1882 yılında kurulmuş olup, görevi bütün maarif memurlarının azil, nasb, nakil, terfi kayıtlarını işlemek, biyografi ve hizmet cetvellerini tanzim etmektir.

bb. Kütüphâne-i Umumî (MF.KTU)

1303/1886 yılında bütün vakıf kütüphânelerindeki kitapların araştırılması, incelenmesi ve isimlerinin belirlenmesi için kurulmuştur. Bu kalemin varlığına Nazeret'in son yıllarında rastlanılamamıştır.

bc. Tedrîsât-ı Husûsiye Kalemi (MF.HUS)

1328/1910 yılında kurulmuş olup, Osmanlı cemaatleri ve cemiyetleri veya şirketlerce açılan özel okul ve kursların denetiminden sorumludur.

bç. Levazım Kalemi (MF.LVZ)

1328/1910 yılında kurulmuş olup, Nezâret dairesiyle, İstanbul'da ve taşrada bulunan bütün okulların eğitim araç ve gereçlerinin temin edilmesinden sorumludur.

bd. Matbaa-i Âmire Müdüriyeti (MF.MA)

1280/1864 yılında açılan Matbaa-i Âmire (Devlet matbaası), 1294/1877 yılında Maarif Nezâreti'ne bağlanmıştır. Ders kitaplarının, Mebûsân ve Âyân meclislerine ait kanun layihalarının basım ve çoğaltılmasından sorumludur.

be. Dârülhayr Müdüriyeti (MF.HYR)

1321-1327/1884-1909 yılları arasında faaliyetini sürdürmüş olup kimsesiz ve fakir çocukların öğrenimiyle ilgilenmiştir.

bf. Dârüleytâm Müdüriyeti (MF.EYT)

1335/1917 yılında kurulmuş olup, çeşitli vilayetlerde bulunan yetim ve kimsesizlere yönelik yurt ve okulların muamelâtını yürütmüştür.

bg. Mekâtib-i Gayrimüslime ve Ecnebiye Müfettişliği (MF.MGM)

1311-1327/1894-1909 yılları arasında faaliyetini sürdürmüş olup, Dersaâdet ve Bilâd-ı Selâse'deki yabancı okulları denetleme ve onların işlemlerini yürütme görevini üstlenmiştir.

bğ. Telif ve Tercüme Dairesi (MF.TTD)

1283/1867 yılında kurulmuş olup, okullar için gerekli olan ve maarifin gelişmesine yardımcı eserleri takip etmiştir.

bh. Heyet-i Teftişiye Kalemi (MF.HTF)

1287/1870 yılında kurulmuş olup, okullar ile memur ve muallimlerin durumunu ve tedrîsâtın işleyişini teftiş etmek görevini yürütmüştür.

bı. İstatistik Kalemi (MF.İST)

1310/1892 yılında kurulmuş olup; görevi, bütün mülkiye mektepleri ve ilmî müesseselere ait bilgileri toplayarak önceki senelerle mukayese etmektir.

bi. Müze-i Hümâyûn Müdüriyeti (MF.MÜZ)

1291/1874 yılında kurulmuş olup; görevi, Osmanlı topraklarındaki kazılara nezâret etmek, bulunan eski eserlerin saklanması ve yurt dışına kaçırılmasını önlemektir.

bj. Hıfzıssıhha-i Mekâtib (MF.HFS)

Kuruluş tarihi kesin olarak bilinememekle beraber, 1319/1901 yılında Sıhhiye Müfettişliği adını almıştır. Asıl görevi okulların sağlık işlerini takib etmektir.

bk. Tedrisât-ı İbtidâiye Kalemi (MF.İBT)

1297/1880 yılında kurulmuş olup; görevi ilköğretime ait bütün özel ve devlet kurumlarına nezâret etmek, ders kitaplarının seçimi, tedâriki, diploma verilmesi gibi işlemleri takip etmektir.

bl. Tedrisât-ı Tâliye Dairesi (MF.TLY)

1297/1880 yılında kurulmuştur. Orta öğretim kurumları sayılan idâdî ve sultânî mekteplerinin idaresi ve nezâretiyle görevlidir.

bm. Tedrîsât-ı Âliye Dairesi (MF.ALY)

1328/1910 yılında kurulmuş olup, yüksekokulların işlerini yürütmekle yükümlüdür.

bn. İstanbul Maarif Müdüriyeti (MF.İMF)

Merkez Teşkilatı bünyesinde Dersaâdet'te bulunan okulların işleriyle ilgilenmiştir.

bo. Maarif Muhâsebe Kalemi (MF.MH)

Maarif Nezâreti'nin bütün gelirlerinin tahsili, maaş ve masrafların ödenmesi ve bunlarla ilgili kayıtların tutulması görevlerini üstlenmiştir.

bö. Evrak Odası (MF.VRK)

Nezâret'e gelen ve Nezâret'ten merkez dairelerle vilayetlere yazılan tezkire, tahrirat ve dilekçeleri dosya usûlüne göre kaydetmek ve dağıtım işlerini yapmakla görevlidir.

bp. Mektubi Kalemi (MF.MKT)

Maarif Nezâreti'nin kuruluşundan itibaren nezâretin diğer nezâretlerle veya vilayetlerle olan bilumum yazışmalarını yürüten kalemdir.

c. Taşra Teşkilatı

ca. Vilayet Maarif Müdürlükleri

cb. Vilayet Maarif Meclisleri

cc. Kaza ve Nahiye Maarif Encümenleri

Taşrada, Osmanlı eğitim ve öğretimi yukarıda belirtilen idari birimler tarafından yürütülmekte idi. Bu idârî birimlere bağlı olan okulları dört ana başlık altında ifade etmemiz mümkündür:

cc1. Mekâtib-i İbtidâiye

cc2. Mekâtib-i Tâliye

cc3. Mekâtib-i Âliye

cc4. Mekâtib-i Husûsiye

<table>
<tr><th rowspan="2">Katalog No</th><th rowspan="2" colspan="2">TASNİFİN KODU</th><th colspan="2">TARİH</th><th rowspan="2">Belge Adedi</th><th rowspan="2">Katalog Tertibi</th></tr>
<tr><th>Hicrî</th><th>Milâdî</th></tr>
<tr><td rowspan="11">1164</td><td>MF.ALY</td><td>Tedrisat-ı Aliye Dairesi</td><td>1289-1341</td><td>1873-1922</td><td>55.889</td><td rowspan="11">DES</td></tr>
<tr><td>MF.EYT</td><td>Darü'l-Eytam</td><td>1332-1341</td><td>1914-1922</td><td>6.550</td></tr>
<tr><td>MF.HFS</td><td>Hıfzıssıhha-i Mekatib</td><td>1281-1341</td><td>1865-1922</td><td>2.238</td></tr>
<tr><td>MF.HTF</td><td>Heyet-i Teftişiye Kalemi</td><td>1308-1341</td><td>1891-1922</td><td>3.286</td></tr>
<tr><td>MF.HUS</td><td>Tedrisat-ı Hususiye Kalemi</td><td>1297-1341</td><td>1880-1922</td><td>4.802</td></tr>
<tr><td>MF.HYR</td><td>Darü'l-Hayr</td><td>1305-1328</td><td>1888-1911</td><td>7.620</td></tr>
<tr><td>MF.İBT</td><td>Tedrisat-ı İbtidaiye Kalemi</td><td>1289-1341</td><td>1873-1922</td><td>151.739</td></tr>
<tr><td>MF.İMF</td><td>İstanbul Maarif Müdüdiyeti</td><td>1322-1341</td><td>1905-1922</td><td>52.981</td></tr>
<tr><td>MF.İST</td><td>İstatistik Kalemi</td><td>1309-1341</td><td>1892-1922</td><td>11.176</td></tr>
<tr><td>MF.KTU</td><td>Kütübhâne-i Umumî</td><td>1298-1340</td><td>1881-1922</td><td>1.868</td></tr>
<tr><td>MF.LVZ</td><td>Levazım Kalemi</td><td>1283-1341</td><td>1867-1922</td><td>19.201</td></tr>
</table>

Katalog No	TASNİFİN KODU		TARİH		Belge Adedi	Katalog Tertibi
			Hicrî	Milâdî		
1164	MF.MA	Matbaa-i Amire Müdiriyeti	1290-1341	1874-1922	424	DES
	MF.MGM	Mekatib-i Gayr-ı Müslime ve Ecnebiye Müfettişliği	1289-1341	1873-1922	2.017	
	MF.MH	Muhasebe Kalemi	1266-1341	1850-1922	1.131.207	
	MF.MKB	Meclis-i Kebir-i Maarif	1286-1341	1870-1922	39.543	
	MF.MÜZ	Müze-i Hümâyûn Müdüriyeti	1289-1340	1873-1922	482	
	MF.SCL	Sicill-i Ahval Şubesi	1297-1341	1880-1922	22.829	
	MF.TLY	Tedrisat-ı Taliye Dairesi	1296-1341	1879-1922	186.295	
	MF.TTD	Telif ve Tercüme Dairesi	1284-1340	1868-1922	11.363	
	MF.VRK	Evrak Odası	1268-1341	1852-1922	12.534	
1644-1683 40 adet	MF:MKT	Mektubi Kalemi	1289-1341		257.073	Analitik Envanter

8. HAZİNE-İ HÂSSA NEZÂRETİ (HH.d)

Tanzimatın ilânı ile her kurumda olduğu gibi Maliye teşkilatında da bir takım köklü değişiklikler olmuştur. Padişaha ait bütün gelirler, devletin esas hazinesine aktarılmış ve karşılığında masraflar için her ay verilmek üzere padişaha maaş bağlanması kararı alınmıştır. Enderûn-ı Hümâyûn ve sarayda çalışan bütün görevlilerin maaşları Darbhâne-i Âmire'nin masrafları, Matbah-ı Âmire (sarayın her türlü yiyecek ve erzak harcamaları için yapılacak ödemeler, saray ve kasr-ı hümâyûnların mefrûşâtı, tamirleri, padişahın isteği üzerine inşâ edilecek binaların inşa masrafları, sûr-ı hümâyûn ve vilâdet-i hümâyûn masrafları, yine padişah tarafından bendegâna verilecek hediyelerin bedelleri ve sâir harcamalar, padişaha yapılan bu tahsîsâttan karşılanmaktaydı. Tahsîsât-ı Seniyye adı verilen bu ödenek, her ay Darbhâne Nezâreti'ne aktarılır ve harcamalar Darbhâne yönetiminde bulunan Ceyb-i Hümâyûn Hazinesi tarafından yapılırdı. Aslında bu uygulama, Sultan İkinci Mahmud zamanında başlayan bir değişimin devamı niteliğindedir.

Başta padişah olmak üzere Osmanlı Hanedânına maaş bağlanması ve bu paranın Darbhâne kanalıyla her ay Ceyb-i Hümâyûn'a aktarılması, Ceyb-i Hümâyûn Hazinesi'nin bilinen görevinin dışında, padişaha ait bütün gelirlerin toplandığı ve buna mukabil padişah tarafından yapılacak harcamalarla, Saray'a ait bütün masrafların ödendiği bir iç hazine hâline gelmesine yol açmıştır. Nitekim 1260'lı yıllarda Ceyb-i Hümâyûn yerine

"Özel Hazine" anlamına gelen Hazine-i Hâssa tabiri de kullanılmaya başlanmış ve Receb 1263/Haziran 1847'de çıkan bir irâdeyle "Ceyb-i Hümâyûn" ismi kesin olarak "Hazine-i Hâssa" şeklinde değiştirilmiştir. Tanzimatla birlikte sikke darbının Maliye Nezâreti'ne verilmesinden sonra Darbhâne Nezâreti'nin asıl görevi Ceyb-i Hümâyûn Hazinesini idare etmek olmuştur. Zamanla bir karışıklığa meydan vermemek için 18 Rebîulevvel 1266/1 Şubat 1850 tarihli bir irâde ile Darbhâne Nezâreti'nin adı da Hazine-i Hâssa Nezâreti olarak değiştirilmiştir.

Evrakın tasnifinde nezâretin kuruluş tarihi esas alınmıştır. Bu nezâretin 1266 yılı öncesi evrakı Darbhâne Nezâreti içerisindedir. Bir kısmı da Mâbeyn-i Hümâyûn belgeleri içerisinde yer almaktadır. Hazine-i Hâssa Nezâreti belgelerini inceleyeceklerin, Darbhâne Nezâreti ve Mâbeyn-i Hümâyûn belgelerine de bakmaları gerekmektedir.

Hazine-i Hâssa Nezâreti Kalemlerini şöyle sıralayabiliriz:

1. Depo Müdürlüğü (HH.DPO): Nezârete bağlı birimlerin levâzımâtının tedariki ile ilgilenir.

2. Ebniye Ambarı Müdürlüğü (HH.EBA): Padişaha ait saray ve köşklerin her türlü bakım, onarım ve inşası için gerekli çalışmaların yapıldığı kalemdir.

3. Emlâk-i Hümâyûn Kalemi (HH.EMK): Padişah ve hanedan mensuplarına ait mal ve çiftliklerin idaresinin yürütüldüğü kalemdir.

4. Encümen İdaresi (HH.ENC): Nezâretin işlerinin yürütülmesi için gereken kararların alınması ve işlerin takibi için kurulan komisyon ve meclislerin evrakının bulunduğu kalemdir.

5. Erzak Ambarı Müdürlüğü (HH.ERA): Sarayların ve Nezârete bağlı birimlerin erzak ihtiyaçlarının karşılandığı kalemdir.

6. Feshâne Müdürlüğü (HH.FSH): Feshâne Fabrikasının idaresini yürüten kalemdir.

7. Hububat Ambarı Müdürlüğü (HH.HBA): Saray ve bağlı birimlerin hububat ihtiyaçlarının karşılandığı kalemdir.

8. Hukuk Müşavirliği (HH.HMŞ): Nezâretin hukukî konulardaki danışmanlığının yürütüldüğü bir kalemdir.

9. Hereke Fabrikası (HH.HRK): Hereke Fabrikası'nın idaresinin yapıldığı kalemdir. Bunun yanısıra tasnif esnasında kalemi olmayana demir fabrikası, basma fabrikası, ipek fabrikası gibi diğer bütün fabrikaların evrakı da bu birim altında toplanmıştır.

10. Hatab Ambarı Müdürlüğü (HH.HTA): Saray ve nezârete bağlı birimlerin odun ve kömür ihtiyaçlarının karşılandığı bir kalemdir.

11. Istabl-i Âmire İdâresi (HH.ISB): Saraylar bünyesindeki ahırlarda bulunan hayvanların bakımı, yetiştirilmesi ve buralarda çalışan personelin idaresini yürüten bir kalemdir.

12. İrâdeler (HH.İ): Nezâret'in işleyişi ile ilgili padişah irâdelerinin toplandığı bir kalemdir.

13. Kuyudât Kalemi (HH.KYD): Resmî ya da gayr-ı resmî şahısların nezâretle olan yazışmalarında gereken kayıtları çıkaran, Evrak Odasınca kaydedilmesi gereken hususların kaydının tutulduğu bir kalemdir.

14. Müteferrik (HH.M): Nezâret'te hangi birime ait olduğu tam tesbit edilemeyen evrakların bulunduğu bir bölümdür.

15. Mefruşat Kalemi (HH.MFŞ): Sarayların her türlü tefrîşât işlerinin yürütülmesinden sorumlu bir kalemdir.

16. Muhasebe Kalemi (HH.MH): Nezârete bağlı birimlerin muhâsebe işlerini yürütmek ve kayıtlarını tutmakla yükümlü bir kalemdir.

17. Matbah-ı Âmire İdâresi (HH.MTA): Saray ve saraylara bağlı mutfakların ihtiyaçlarının karşılanması ve çalışanların idaresinin yapıldığı kalemdir.

18. Sicil Kalemi (HH.SAİD): Nezâret'e bağlı birimlerde çalışan personelin her türlü kaydının tutulduğu kalemdir.

19. Tahrirat Kalemi (HH.THR): Nezâret'in sekreterya görevini üstlenen bu birim diğer nezâretlerle olan yazışmaları da yapan bir kalemdir.

20. Evrak Kalemi (HH.VRK): Nezâret'e gelen her türlü evrakın kayıtlarını tutan, evrak takibatını yapan ve gerekli olanları saklayan bir kalemdir.

Katalog No	TASNİFİN KODU		TARİH		Belge Adedi	Katalog Tertibi
			Hicrî	Milâdî		
1323	HH.DPO	Depo Müdürlüğü	1267-1343	1849-1925	3.427	DES
	HH.EBA	Ebniye Anbarı Müdürlüğü	1266-1342	1849-1924	46.273	
	HH.EMK	Emlak-ı Hümâyûn İdaresi	1266-1343	1849-1925	250.503	
	HH.ENC	Encümen İdaresi	1266-1342	1849-1924	70.947	
	HH.ERA	Erzak Anbarı Müdürlüğü	1266-1342	1849-1924	61.213	
	HH.FSH	Feshâne Müdürlüğü	1266-1330	1849-1912	2.424	
	HH.HBA	Hububat Anbarı Müdürlüğü	1271-1344	1855-1926	5.486	
	HH.HMŞ	Hukuk Müşavirliği	1268-1342	1852-1924	602	
	HH.HRK	Hereke Fabrikası İdaresi	1266-1339	1849-1921	13.164	
	HH.ISB	Istabl-ı Amire İdaresi	1266-1341	1849-1923	65.820	
	HH.İ	İradeler	1266-1332	1849-1914	24.196	
	HH.KYD	Kuyudat Kalemi	1278-1341	1862-1923	62.997	

Katalog No	TASNİFİN KODU		TARİH		Belge Adedi	Katalog Tertibi
			Hicrî	Milâdî		
1323	HH.M	Müteferrik	1266-1342	1849-1924	9.494	DES
	HH.MFŞ	Mefruşat Müdürlüğü	1268-1342	1852-1924	11.933	
	HH.MH	Muhasebe Kalemi	1266-1342	1849-1924	103.2492	
	HH.MTA	Matbah-ı Amire	1266-1342	1849-1924	159.770	
	HH.SAİD	Sicill-i Ahval Kalemi	1267-1342	1850-1924	50.945	
	HH.THR	Tahrirat Kalemi	1266-1342	1849-1924	131.349	
	HH.VRK	Evrak Odası	1266-1342	1849-1924	43.026	
	HH.HTA	Hatab Anbarı	1266-1342	1849-1924	34.175	

a. Hazine-i Hâssa Nezâreti Tahrirat Kalemi (HH.THR)

Nezâret'in sekreteryasını yürüten bu kalem, nezâretten diğer makamlara gönderilecek tezkire ve tahrîrâtı kaleme alır. Dosya Usulü Envanter sistemine göre hazırlanmış olun bu katalogda, belgenin orijinal tasnifi de korunmuştur. Evrak iki bölüm halinde ve aşağıda gruplandırıldığı şekilde hizmete sunulmuştur.

1. Vilayetler ve bağlı yerlerle, nezâret, daire ve muhtelif birimlere göre: Bu bölümde evrak, ilgili olduğu mahal veya birim adına göre başlıklandırılmış, bu başlıklar altında gömlek tarihlerine göre kronolojik olarak sıralanmıştır.

2. Konularına göre: Konularına göre tasnif edilmiş olan Hazine-i Hâssa Tahrirat Kalemi Evrakı, bu bölümde -önceden tasnif edildiği şekli ile- dosya sırasına göre, dolayısıyla konularına göre sıralanmıştır. Konular başlıklandırılmamış, ancak içindekiler bölümünde konuların hangi sayfadan başladıklarına işaret edilmiştir.

Katalog No	TASNİFİN KODU	TARİH		Belge Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî		
1251	HH.THR	1266-1341	1850-1922	389.234	DES
1323		1266-1342	1849-1923	131.349	

b. Hazine-i Hâssa Sicil-i Ahval İdaresi (HH.SAİD.MEM)

Hazine-i Hassa Nezâreti İdaresi altında bulunan saray görevlilerinin adı, baba adı, doğum tarihi, doğum yeri ve görevlerine ait bilgiler yer almaktadır.

Katalog No	TASNİFİN KODU	TARİH		Belge Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî		
1686	HH.SAİD.MEM	1241-1343	1825-1925	10.256	Analitik Envanter

9. MÂBEYN EVRAKI (MB)

Mâbeyn Evrakı adı altında Osmanlı Arşivi'nde bulunan fon, Dolmabahçe Sarayı'ndan Hazine-i Hâssa Evrakı ile birlikte intikal eden belgelerden oluşmaktadır. Abdülme-

cid döneminde başlayan bu fonda, II. Mahmud dönemine ait birkaç belgeye de rastlanmaktadır. Bu fon iki seri hâlinde tasnif edilmiştir.

1. Mâbeyn (MB): Maruzât-ı Rikâbiye arzuhalleri, sarayda yapılan törenler (düğün, bayramlaşma vs.) için yazılan davetiyeler, cülûs tebrikleri, serkurenâya yazılan yazılar ve saray görevlilerinin günlük harcamaları

2. Mabeyn-İrâde (MB.İ): Sadâret tarafından gönderilen arz tezkirelerinin altına Başkitâbet tarafından yazılan derkenârın (yani irâdenin) müsveddeleri, serkurenâ tarafından yazılan arz tezkireleri.

Katalog No	TASNİFİN KODU	TARİH		Dosya/Gömlek Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî		
1322	MB	1233-1342	1818-1923	922/139.649	Dosya Usulü Envanter
	MB.İ	1251-1339	1836-1921	195/31.866	

B. BÜYÜK DAİRELERE AİT BELGELER

1. MİLLÎ EMLAK'TAN DEVRALINAN BELGELER

Nisan 1941 tarihinde Başbakanlık Osmanlı Arşivi'ne Millî Emlâk Müdürlüğü'nden 36 adet arşiv malzemesi intikal etmiştir. İntikal eden belgelerin 13 adedi defter, 23 adedi ise vesikadır. Bu belgeler 1156-1288/1743-1871 tarihleri arasındadır. Bu belge ve defterler analitik envanter sisteme göre tasnif edilmiş olup, fona ait döküm belgelerin aşağıda verilmiştir.

MİLLÎ EMLÂK'TAN DEVRALINAN BELGELER TASNİFİNE AİT LİSTE

Sıra No	KONUSU	NEV'İ	TARİH	
			Hicrî	Milâdî
12	Sultan Abdülmecid'in kaht felâketine yardım olarak bin altın göndermesi sebebiyle İrlanda asilzadegânı ve ahalisi tarafından yazılan teşekkürnâme.	Teşekkürnâme		1849
13	Avrupa seyahatinden avdeti dolayısıyla arz-ı sadâkat ve sitâyişten bahis olarak İstanbul Rum Patriği Gregorius ve Patrikhâne Sinod heyetini teşkil eden Metropolitler mühürleriyle Rum cemaati namına Sultan Abdülaziz'e sunulan teşekkür ve şükran arîzası.	Şükran arîzası	1284	1867
14	İstanbul'da kolera felâketi sırasında her türlü tedâbir-i sıhhiye ile fukarâ ve ahalinin korunmasından mütevellit şükranlarına dair Üsküdar cihetindeki mahalle muhtarlarının mühürleriyle Sultan Abdülaziz'e sunulan teşekkürnâme.	Teşekkürnâme	1282	1865
15	Girid Valisi Mustafa Naili Paşa'nın Kandiye'de doğan oğlu olup, Kandiye Kaymakamlığı'nda bulunan eski Bosna Valisi Veliyüddin Rıfat Paşa'nın Kandiye'de ibkású istirhamına dair, Kandiye İslâm ve Yahudi ahalisi namına mûteberân mühürleriyle Abdülmecid'e sunulan mahzar.	Mahzar	1268	1851

Sıra No	KONUSU	NEV'İ	TARİH	
			Hicrî	Milâdî
16	İstanbul'da koleranın tedavisi hususunda her türlü sıhhî tedbirlerin ittihazından dolayı İstanbul Rum cemaatinin şükranlarını hâvi patrik ve metropolidlerin ve cemaat muteberlerinin imzalarıyla Sultan Abdülaziz'e sunulan teşekkürnâme.	Teşekkürnâme	1282	1865
17	Avrupa seyahatinden avdeti vesilesiyle Yahudilerin sevinç ve şükranlarına dair Hahambaşı Kaymakamı ve Musevî cemaatinin mûteberlerinin mühür ve imzalarıyla Sultan Abdülaziz'e sunulan teşekkürnâme.	Teşekkürnâme	1284	1867
18	Bulgar Eksarhlığı'nın teşekkülünden ve Eksarhlığa Eftim Efendi'nin tâyininden dolayı Tırnova kazası Bulgar cemaati mûteberân ve muhtarlarının Sultan Sultan Abdülaziz'e sundukları şükran arîzası.	Arîza	1288	1871
19	Aynı meseleden Köstendil, İştib, Kozana, Kratova, Radomir kazaları Bulgar reis-i ruhanîleriyle cemaat mûteberlerinin sundukları teşekkürnâme.	Teşekkürnâme	1288	1871
20	Aynı meseleden dolayı Leskofça, Vlasotinça kazaları Bulgar reis-i ruhani ve muteberlerinin mührüyle Sultan Abdülaziz'e sunulan şükran arîzası	Şükran arîzası	1288	1871
21	İtalyan Hayat Sigorta Kumpanyasının 1869 tarihinde Milano'dan Sultan Abdülaziz'e gönderdiği hürmet izhârını mutazammın yaldızlı matbua.	Yaldızlı matbua	--	--
22	Bulgar Eksarhlığının teşekkülünden dolayı Yanbolu, Zağra-i Cedîd, Karinâbâd, Aydos kazaları ve İslimye sancağı namına Sultan Abdülaziz'e sunulan teşekkürnâme.	Teşekkürnâme	1288	1871
23	Aynı meseleden dolayı Samako kazası ahalisi namına sunulan teşekkürnâme.	Teşekkürnâme	1288	1871
24	Aynı meseleden dolayı Üsküp, İvranya, Palanka, Kumanova kazaları namına sunulan teşekkürnâme.	Teşekkürnâme	1288	1871
25	Padişahın haremlerinden altıncı kadına bir kıratın dörtte biri mikdarında ferâşet-i şerife tevcihine dair.	Tevcih	1260	1844
26	Şehzade Ahmed Cemâleddin Efendi'ye bir kıratın dörtte biri mikdarında ferâşet-i şerife tevcihine dair.	Tevcih	1264	1847
27	Münire Sultan'a bir kıratın dörtte biri mikdarında ferâşet-i şerife tevcihine dair.	Tevcih	1262	1845
28	Journal de Constantinople gazetesinin, Sultan Abdülaziz'in seyahatten avdeti münasebetiyle ipek üzerine basılmış neşriyatı.	--	--	--
29	Fransa Hükûmeti'nin İstanbul Sefiri De la Valette'in geri çağrılması hakkında III. Napolyon'un Sultan Abdülaziz'e gönderdiği nâme.	Nâme		1861
30	Fransa Hükûmeti'nin İstanbul Elçisi olarak gönderdiği De Mastier'in III. Napolyon'dan getirdiği itimadnâme.	İtimadnâme		1861
31	Fransa İmparatoru III. Napolyon tarafından Sultan Abdülaziz'e tevcih olunan Legion d'Honneur nişanının büyük kordon rütbesinin gönderilmesi vesilesiyle dostâne temenniyat izhârını mutazammın nâme.	Nâme		1862

Sıra No	KONUSU	NEV'İ	TARİH	
			Hicrî	Milâdî
32	Fransa İmparatoru III. Napolyon'un, Sultan Abdülaziz tarafından tevcih olunan Nişân-ı Âli-i Osmanî dolayısıyla teşekkürünü hâvi nâmesi.	Nâme		1863
33	"Venedik'in Şâyân-ı Dikkat Binaları" adlı eserden bir nüshanın Sultan Abdülaziz'e takdimi vesilesi ile Antonski imzasıyla gönderilen mektup.	Mektup		1864
34	İspanya Devleti tarafından İstanbul Fevkâlede Murahhas Büyükelçiliği'ne tayin olunan Gerarda de Sauza'nın takdim ettiği İspanyolca itimadnâme.	İtimadnâme		1862

C. VİLÂYET VE MÜFETTİŞLİKLERE (TAŞRA ARŞİVLERİNE) AİT BELGELER

Bilindiği gibi Osmanlı Arşivi'nde muhafaza edilen arşiv malzemesi, genellikle Osmanlı Devleti'nin İstanbul'daki merkezî devlet dairelerine aittir. İstanbul dışından getirilen belge ve defterler taşra evrakı olması dolayısıyla, merkezî evrak fonlarından ayrı tutulmuştur. Taşra evrakı (TŞR) kodu altında tasnif edilmiştir. Osmanlı Arşivi'nde bulunan taşra arşivleri evrakı, Kıbrıs ve Rumeli Müfettişliği evrakıdır.

1. KIBRIS MUTASARRIFLIĞI BELGELERİ (TAŞRADAN GELEN BELGELER) (TŞR.KB)

4 Haziran 1878 tarihinde İngiltere'ye devredilen Kıbrıs'ın, mutasarrıflık olarak yönetildiği döneme ait biriken evrak bu tarihte Sadâret Yâveri Sami Paşa tarafından teslim alınarak İstanbul'daki Hazine-i Evrak'a teslim edilmiştir.

Bu belgeler tasnif edilirken, kayıt defterlerinin tertibi göz önüne alınarak aşağıda gösterildiği şekilde dört ana grupta toplanmıştır. Bu belgeler, ayrıca gelen-giden olarak ayrılmış ve bu grupların bazı bölümleri kayıt numarası bulunan ve bulunmayan evrak hâlinde sınıflandırılmıştır.

a. Kıbrıs Mutasarrıflığı'nın Lefkoşe'de Bulunan Birimlerinin Evrakı ile Konsolosluk ve Kaza Kaymakamlıklarıyla Yaptığı Yazışmalar

Bu bölüm evrakı üç ayrı başlık altında toplanmıştır.

1. Birinci başlıkta toplanan; mutasarrıflığın merkez birimlerinin evrakı ile Lefkoşe'deki diğer dairelerle yaptığı yazışmalardan oluşmuştur. Belgeler tertip edilirken cins olarak özellikleri bulunanlar seri teşkil edecek şekilde düzenlenmiştir. Böylece araştırmacıların belgelere kolaylıkla ulaşabilmeleri amaçlanmıştır. Bu seriler; mutasarrıflığın taşradan ve Bâb-ı Âlî'den postayla gelen evrakın konularını ihtiva eden hülâsa varakala-

rı, Kıbrıs İdare Meclisi'nin karar müsveddeleri, mutasarrıflığın kendine bağlı kaza kaymakamlıklarına gönderdiği genelgeler, Kıbrıs Muhasebeciliği'nin derkenar müsveddeleri, varidât-masârıfât cetvelleri, memur ve asker maaşlarının ödendiğine dair teslim-tesellüm senetleri, arzuhaller ile bunların haricindeki; Âşâr Müdürlüğü, Topçu Kaymakamlığı, Evkâf Muhasebeciliği, Mahkeme-i Ticâret Riyaseti, Liman Riyaseti, Tahrir Mümeyyizliği, Nüfus Mukayyidliği, Meclis-i Temyiz, Nakibüleşrâflık, Müftülük, Piskoposluk, Defter-i Hakanî Memuriyeti, Kıbrıs Muhasebeciliği, Bank-ı Osmani Şubesi vb. dairelerle yapılan yazışmalardır. Bu gruba giren belgeler, "Mutasarrıflığın Lefkoşe'deki diğer dairelerle yaptığı yazışmalar" başlığında toplanmıştır.

2. İkinci başlıkta, kaza kaymakamlıklarıyla yapılan yazışmalar, alfabetik sıraya dizilerek *Baf, Değirmenlik, Girne, Limason, Magosa* ve *Tuzla* Kaymakamlıkları adı altında ve evraklar *gelen-giden* şeklinde ayrılarak düzenlenmiştir. Gelen-giden olarak ayrılan belgeler, kendi içerisinde *kayıt numarası bulunan* ve *bulunmayan* belgeler olarak ayrı ayrı ele alınarak tasnif edilmiştir. Telgraf yazışmaları da ilgili olduğu kaymakamlığın belgelerinin sonuna getirilmiştir.

Kıbrıs Rusumât Nezâreti, 1290/1873 yılına kadar *müdüriyet* veya *memuriyet* unvanlarıyla tek elden idare olunagelmiş iken, daha sonra, Lefkoşe'deki merkez memurluğunun haricinde *Limason* ve *Tuzla*'da olmak üzere iki ayrı daire daha oluşturulmuştur. Bu dairelerin evrakları da ayrı ayrı tasnif edilmiştir.

3. Kıbrıs'ta bulunan yabancı devletlerin konsolosluklarıyla Kıbrıs Mutasarrıflığı arasındaki yazışmalar da ayrı bir başlık altında toplanmıştır.

b. Dersaâdet'teki Devâirle Yapılan Yazışmalar

Kıbrıs Mutasarrıflığı'nın İstanbul'da bulunan merkezî devlet daireleriyle yaptığı yazışmalar iki başlık hâlinde düzenlenmiştir. Birincisi önemine binâen Mâbeyn ve Sadâret'le yapılan yazışmalar, ikinci olarak da nezâret ve devairle yapılan yazışmalardır. Bütün bu evrak nezâret ve devâirin adlarına göre alfabetik sıraya dizilerek tasnif edilmiştir. Telgraflar da bölümlerin sonlarında yer almıştır. Bunlar:

A. Mâbeyn ve Sadâret

B. Nezâretler ve Devâir

olmak üzere iki ana başlıkta toplanabilir. *Nezâret ve Devâir* başlığı altında aşağıda yeralan müesseseleri zikretmek mümkündür:

1. Bahriye Nezâreti
2. Dahiliye Nezâreti
3. Deâvî Nezâreti ile Defter-i Hakanî Nezâreti

4. Divan-ı Ahkâm-ı Adliye
5. Evkâf Nezâreti
6. Hariciye Nezâreti
7. Hazine-i Hassa
8. Maarif Nezâreti
9. Maliye Nezâreti
10. Meşihat
11. Posta ve Telgraf Nezâreti
12. Rusûmât Nezâreti
13. Seraskerlik
14. Sıhhiye Nezâreti
15. Şehremaneti ve Şûrâ-yı Devlet
16. Ticaret ve Nâfia
17. Tophâne-i Âmire
18. Zaptiye Nezâreti
19. Kıbrıs Kapı Kethüdâlığı

c. Cezâir-i Bahr-i Sefîd ve Diğer İdarî Merkezlerle Yapılan Yazışmalar

Cezâir-i Bahr-i Sefîd vilayeti ile yapılan yazışmalar defter kayıtları gözönüne alınarak sınıflandırılmıştır. Buna göre Dersaâdet'den yazılan ve vilayet aracılığıyla gelen genelge suretleri "numara" ile Vilayet'den yazılan genelge sûretlerininde "umum" şeklinde ayrı defterlere kaydedildikleri görülmüştür. Bunun yanısıra vilayete bağlı orman müfettişliği ve bakaya memurluğunun mutasarrıflık ile doğrudan yazışma yaptıkları evrakın ayrı bir deftere kaydedildiği tespit edilmiş ve evrak bu sistem dahilinde düzenlenmiştir. Ayrıca yazışmalar, kendi içerisinde kayıt numaralı ve kayıt numarasız evrak olarak düzenlenmiş, telgraf muhaberâtları her iki grup evrakın sonlarında yer almıştır.

d. Kaza Kaymakamlıkları Haricindeki Diğer Küçük Yerleşim Birimleriyle Yapılan Yazışmalar

Kıbrıs'ta bulunan kaza kaymakamlıkları haricindeki küçük yerleşim yerleriyle yapılan yazışmalar alfabetik sıraya göre düzenlenmiştir. Bunların haricinde kalan ve hiçbir bölüme dahil edilmeyen evrak ise bu bölümde "Diğer Evrak" başlığı altında toplanmıştır.

KIBRIS MUTASARRIFLIĞI BELGE KATALOĞU ÇİZELGESİ

Katalog No	TASNİFİN KODU	TARİH		Dosya/Belge Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî		
994	TŞR.KB	1259-1295	1843-1878	268/51.936	DES

2. RUMELİ MÜFETTİŞLİĞİ BELGELERİ (TAŞRADAN GELEN BELGELER) (TFR)

1902 yılında ihdâs edilen Rumeli Müfettişliği; Manastır, Selanik, Kosova, Yanya, Edirne ve İşkodra ile bu vilayetlere bağlı sancak, kaza, nahiye ve köylerine ait tahrirat kayıtlarını ihtiva etmektedir. Rumeli Müfettişliği buralardan Bulgar, Rum, Sırp ve Arnavut eşkiya çeteleri ile fesat komitelerinin zararlı faaliyetleri; yabancı devletlerin zabitleri tarafından yürütülen jandarma ve polis teşkilatı; konsolosların faaliyetleri; Patrikhâne faaliyetleri gibi önemli konularda gelen yazıların dışında, diğer idarî, malî, iktisadî, siyasî, ziraî, adlî ve ticarî konulardaki bütün resmî yazıları ihtiva etmektedir. Kendisini aşan konularda padişah ve sadrıazamın emirlerine göre hareket eden Rumeli Müfettişliği, işlerin süratle yapılabilmesi için iyi bir denetleyici ve organizatör olmuştur.

Rumeli Müfettişliği Evrakı'nda, umumiyetle şu hususlar yer almaktadır: Tayin ve terfî işleri, maaş talepleri, çete ve eşkiyâ faaliyetleri, vergi ve iltizâm işleri, Rum-Bulgar mezheb çatışmaları, âdi türden adlî ve hukukî vakalar, idarî yolsuzluklar, jandarma ve polis tenkisatı, bölgenin imâr faaliyetleri, Rum ve Bulgar papaz ve daskallarının bölücü faaliyetleri.

Rumeli Müfettişliği evrakı 12 bölüm olarak tasnif edilmiştir.

1. Rumeli Müfettişliği Arzuhalleri
2. Rumeli Müfettişliği Edirne, Yanya ve İşkodra Evrakı
3. Rumeli Müfettişliği Jandarma Müşiriyet ve Kumandanlığı Evrakı
4. Rumeli Müfettişliği Konsolosluk, Sefâret ve Müfettişlikler Evrakı
5. Rumeli Müfettişliği Kosova Evrakı
6. Rumeli Müfettişliği Makâmât Evrakı
7. Rumeli Müfettişliği Manastır Evrakı
8. Rumeli Müfettişliği Müteferrik Evrak
9. Rumeli Müfettişliği Sadâret ve Başkitâbet Evrakı
10. Rumeli Müfettişliği Selanik Evrakı
11. Rumeli Müfettişliği Umum Evrak
12. Rumeli Müfettişliği Defterleri Kataloğu

Bu fona ait 288.213 belge ve 244 defter, 37 adet belge ve 1 adet defter kataloğu hâlinde tasnif edilmişlerdir. Bu kataloglara dair bilgiler aşağıda verilmiştir.

a. Rumeli Müfettişliği Arzuhalleri (TFR.1.ŞKT)

Arzuhaller, 1318-1327/1900-1909 tarihleri arasındaki Müfettiş-i Umumîlik kaydını taşıyan pul ve bazı özel mühürleri hâvi dilekçe yahut telgraf nevinden veya mektup

türünden evraktır. Bunlardan resmî müesseselerce tanzim edilen evrak ve mazbata; gayriresmî şahıslar tarafından takdim edilen evrak, durumuna göre *istidâ* veya *mahzar* olarak belirtilmiştir. Muhteviyatı genellikle tayin ve terfi istekleri, maaş talepleri, çete ve eşkiya faaliyetleri, vergi ve iltizâm talepleri, Rum-Bulgar mezhep çekişmeleri, âdi türden adlî ve hukukî vakalar, idarî yolsuzluk şikâyetleri vesairedir.

Katalog No	TASNİFİN KODU	TARİH		Belge Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî		
445	TFR.1.ŞKT	1318-1322	1900-1904	4.574	Analitik Envanter
446		1322-1323	1904-1905	3.618	
447		1329	1905	2.534	
448		1323-1324	1905-1906	3.428	
449		1325	1906	4.770	
450		1320-1327	1902-1909	3.981	

b. Rumeli Müfettişliği Edirne, Yanya ve İşkodra Evrakı (TFR.1.ED-TFR.1.YN-TFR.1.İŞ)

Bu üç vilayetin evrak mevcudu, diğer vilayetlerin evrakından daha az olmasından dolayı birleştirilmiştir. Konu itibariyle; eşkiyâ olayları, tabiî âfetler, âdi suçlar, imar faaliyetleri, adlî, mâlî, idarî ve askerî her türlü resmî yazışmaları hâvidir.

Başka kalemlerin evrakına karışıp da sonradan farkedilen belgeler, kataloğun en son kısmında "Zeyl" başlığı altında toplanmıştır. Ekleri bulunmayan evrakın ekleri için, hem "Zeyl" kısmına, hem de Müteferrik (TFR.1.M) kataloğuna bakılması gerekmektedir. Katalog 1319-1327/1902-1909 tarihleri arasındaki belgeleri ihtiva etmekte olup, Edirne, Yanya ve İşkodra'ya ait evrakın dökümü aşağıdaki şekildedir:

Katalog No	TASNİFİN KODU	TARİH		Belge Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî		
456	Edirne (TFR.1.ED)	1320-1327	1902-1909	1.787	Analitik Envanter
	Yanya (TFR.1.YN)	1319-1327	1901-1909	2.780	
	İşkodra (TFR.1.İŞ)	1320-1327	1902-1909	1.366	

c. Rumeli Müfettişliği Jandarma Müşiriyet ve Kumandanlığı Evrakı (TFR.1.AS)

Rumeli Müfettişliği ile *Müşiriyet, Kumandanlık, Tensikat* ve bunlara bağlı kumandanlıklar arası yazışmalar bu bölümde yer almıştır.

Tensikat, Berlin Anlaşması'nın 23. Maddesi'nin Rumeli'de Islahat yapılmasını öngörmesi ve büyük devletlerin baskılarıyla 1904 yılında Avusturya ve Rusya'nın bir araya gelerek hazırladıkları bir ıslâhat hareketini yürütmek üzere atadığı umum müfettişin yanında bir Rus ve bir Avusturyalı memurun bulunması; Makedonya'daki polis ve jan-

darma örgütlerinin ıslâhı işinin bir Avrupalı genarale verilmesi ve bunun emrine gereği kadar yabancı subayın atanması gibi maddelerden oluşmaktadır. Bunun üzerine İtalyan De Corci Paşa *Tensikât*'ın başına getirilmiş ve Makedonya bölgelere ayrılarak güvenlik bu generalin emrindeki Avusturyalı, İtalyan, Rus, Fransız ve İngiliz subayların da bulunduğu jandarma birliklerine verilmiştir.

Jandarma Müşiriyet ve Kumandanlığı'na ait fon, 3 katalogdan müteşekkildir. Kataloglardaki belgeler 1318-1327 tarihleri arasındaki kayıtları ihtiva etmektedir.

Katalog No	TASNİFİN KODU	TARİH		Belge Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî		
453	TFR.1.AS	1318-1323	1900-1905	11.054	Analitik Envanter
454		1324-1325	1906-1908	10.734	
455		1326-1327	1908-1909	8.124	

d. Rumeli Müfettişliği Konsolosluk, Sefâret ve Müfettişlikler Evrakı (TFR.1.KNS-TFR.1.SFR-TFR.1.TF)

Bu fon, sefâret ve konsolosluklarla yapılan yazışmaları hâvi olmakla birlikte inzibat, adliye, maliye, hudut, orman, polis, banka, nâfia, posta ve telgraf müfettişlikleriyle yapılan resmî yazışmaları da ihtiva etmektedir.

Başka kalemlerin evrakına karışıp da sonradan farkedilen evrak, katoloğun en son kısmında "Zeyl" başlığı altında toplanmıştır. Fona ait evrak birlikte kataloglanmış olup, 1320-1327/1902-1909 tarihleri arasındaki kayıtları ihtiva etmektedir.

Katalog No	TASNİFİN KODU	TARİH		Belge Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî		
457	TFR.1.KNS	1321-1327	1903-1909	1.667	Analitik Envanter
	TFR.1.SFR	1320-1327	1902-1909	1.051	
	TFR.1.TF	1320-1327	1902-1909	1.066	

e. Rumeli Müfettişliği Kosova Evrakı (TFR.1.KV)

Kosova evrakında Kosova'ya bağlı sancak, kaza ve nahiyelerin yazışmaları yer almaktadır. Rumeli Müfettişliği'nin kurulduğu yıllarda Müfettişliğin merkezinin Kosova olması sebebiyle, bu vilayetten yapılan yazışmalar, diğer vilayetlere nispetle daha fazladır.

Kosova vilayeti evrakının tasnifi sırasında genel olarak şu konular tespit edilmiştir: Bulgar, Rum, Sırp ve Arnavut çetelerinin faaliyetleri ile bu çetelerle yapılan müsâdemeler; Rum ve Bulgar daskal ve papazların ifsat faaliyetleri, kiliseler arasındaki çekişmeler; Avusturya ve Rus konsoloslarının, azınlıkları bahâne ederek Müfettişliğin işlerine karışmaları; jandarma ve polis teşkilatı; vergi tahsilatları, yeni bütçelerin hazırlanması;

bekçi, muhtar ve ihtiyar meclisi âzâlarının seçimi; vilayet dahilinde yapılan imar faaliyetleri; bazı öldürme, yaralama, kundaklama gibi müteferrik olaylar; Bulgaristan'a firar edip tekrar geri dönenler.

Bu fona ait kataloglar 8 ciltten müteşekkil olup, TFR.1.KV olarak kodlanmıştır. Kosova Evrakı belgeleri 1306-1327/1889-1909 tarihleri arasındaki kayıtları ihtiva etmektedir.

Katalog No	TASNİFİN KODU	TARİH		Belge Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî		
430	TFR.1.KV	1306-1321	1889-1903	5.129	Analitik Envanter
431		1321-1322	1903-1904	5.273	
432		1322	1904-1905	7.500	
433		1323	1905-1906	8.634	
434		1324	1906-1907	9.152	
435		1325	1907-1908	9.824	
436		1326	1908-1909	8.857	
437		1327	1909	4.756	

f. Rumeli Müfettişliği Makamât Evrakı (TFR.1.MKM)

Makamât evrakı, Rumeli Müfettiş-i Umumîliği ile nezâretler arasında yapılan yazışmaları hâvidir.

Evrakın muhtevâsı genel olarak şöyledir: Askerî ve mülkî memurların tâyin, nakil,terfi, taltif ve emeklilik işlemleri; yabancı zabitler vasıtasıyla yürütülen jandarma tensikâtı ile polis ve orman tensikatı; Rum, Bulgar, Ulah gibi gayrimüslimlerin eğitim, öğretim ve dinî meseleleri; bölgede yapılan imar-iskân faaliyetleri ile meydana gelen siyasî, âdi olaylar ve benzeri bütün idârî, mâlî, iktisadî, zirâî, siyasî, ticarî konularda ilgili nezâretlerle yapılan yazışmalar; yine bunlarla irtibatlı olarak konularına göre cetveller, hesap pusulaları, harita ve projeler, tahkikât raporları, künyeler ve bazı nezâretlerin genelgeleri.

Makamât Evrakı Kataloğu 1 cilt olup, belgeleri 1320-1327/1902-1909 tarihleri arasındaki kayıtları ihtiva etmektedir.

Katalog No	TASNİFİN KODU	TARİH		Belge Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî		
458	TFR.1.MKM	1320-1327	1902-1909	18.261	Analitik Envanter

g. Rumeli Müfettişliği Manastır Evrakı (TFR.1.MN)

Bu katalogdaki belgeler, 1319-1325/1902-1907 tarihleri arasında Rumeli Müfettişliği ile Manastır Valiliği ve Manastır'a bağlı sancak, kaza ve nahiyelerin yazışmalarını ihtiva etmekte olup, 6 cilt olarak kataloglanmıştır.

Katalog No	TASNİFİN KODU	TARİH		Belge Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî		
424	TF.1.MN	1319-1322	1902-1904	8.076	Analitik Envanter
425		1322-1323	1904-1905	5.732	
426		1323	1905-1906	6.552	
427		1324	1906-1907	7.414	
428		1325	1907-1908	10.013	
429		1326-1327	1908-1909	12.758	

h. Rumeli Müfettişliği Müteferrik Evrak (TFR.1.M-TFR.1.FTĞ)

Bu seri, vilayetlerin rejimi; Rusûmât; Duyûn-ı Umumiye; Orman ve Maâdin; Posta ve Telgraf nezâretleri ile Osmanlı ve Ziraat bankaları; Kapı Kethüdâlıkları; Maliye Kupon İdâresi; Muamelât-ı Maliye Direktörlüğü gibi resmî müesseselerle yapılan resmî yazışmalarla birlikte diğer fonlara konulmayan veya başka fondaki evraka ait olup da birleştirilemeyen bazı kopuk belgeler ile hesap pusulaları ve gelir-gider cetvellerini ihtiva etmektedir. Ayrıca, Bulgar, Sırp ve Rum tebaanın sivil ajanlara, konsoloslara ve ruhanî reislere verdikleri arzuhalleri ve şikâyet mektuplarını, komitelerin ve çete reislerinin birbirlerine yazdıkları gizli mektupları, ecnebî fabrikalar ve bankaların Fransızca yazılarını da hâvidir[77].

Müteferrik evrak belgeleri 1 cilt katalogda toplanmış olup, katalogda ayrıca Rumeli Müfettişliği ile alâkalı fotoğraflar da bulunmaktadır. Belgeler 1297-1338/1880-1920 tarihleri arasındaki kayıtları ihtiva etmektedir.

Katalog No	TASNİFİN KODU	TARİH		Belge Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî		
460	Müteferrik (TFR.1.M)	1297-1338	1880-1920	7.654	Analitik Envanter
	Fotoğraflar (TFR.1.FTĞ)	1313-1325	1895-1907	97	

ı. Rumeli Müfettişliği Sadâret ve Başkitâbet Evrakı (TFR.1.A)

Bu fon 1320-1327/1902-1909 tarihleri arasında Rumeli Müfettişliği'nin Başkitâbet ve Sadâret ile yaptığı yazışmaları hâvidir. Katalogları 2 cilttir.

Katalog No	TASNİFİN KODU	TARİH		Belge Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî		
451	TFR.1.A	1320-1323	1902-1906	12.581	Analitik Envanter
452		1324-1327	1906-1909	5.865	

[77] Bu kataloglar için bkz. Albümler ve Fotoğraflar kısmı.

j. Rumeli Müfettişliği Selânik Evrakı (TFR.1.SL)

Selânik Evrakı 1320-1327/1902-1909 tarihleri arasındaki Rumeli Müfettişliği ile Selânik Valiliği ve Selânik'e bağlı sancak (mutasarrıflık) kaza ve nahiyelere ait resmî yazışmaları ihtiva etmektedir.

Selânik vilayeti, Müfettişliğin çalışma yaptığı yıllarda fikrî gruplardaki canlılık, Dersaâdet'le yakın ilişkisi, çoğunluğun Müslüman Türklerden oluşması, denizle bağlantısı ve özellikle Bulgaristan sınırındaki eşkiyâ hareketleri bakımından çok dikkat çeken önemli bir merkezdir. Ulaşım, fikrî tesiri gibi yönleriyle, Umumî Müfettişlik içinde büyük bir önemi vardır. Selânik vilayeti evrakı genel olarak şu konuları ihtiva etmektedir:

Bulgar, Rum, Sırp ve Arnavud çetelerinin faaliyetleri, bunlarla yapılan müsâdemeler ve eşkiyânın takibi; Rum ve Bulgar papaz ve öğretmenlerinin menfî faaliyetleri ve kiliseler arasındaki çekişmeler; siyasî ve âdi olarak işlenen öldürme, yaralama, kundaklama, bombalama, yolları tahrip etme, meskene tecavüz, telgraf tellerini kesme gibi suçlar; özellikle Avusturya ve Rus konsoloslarının, azınlıkların şikâyetlerini bahane ederek Müfettişliğin işlerine karışmaları; jandarma ve polis tensikâtı; Bulgaristan'a firar edip tekrar geri dönenler; bekçi, muhtar, ihtiyar meclisi âzâlarının seçimi ve bunların vazifeleriyle ilgili yazışmalar; vilayet tahsilatı, yeni bütçelerin hazırlanması; vilayet dahilinde yapılan bayındırlık ve imar çalışmaları; resmî ve gayriresmî şahıslar hakkında yapılan tahkikatlar; hapishâneler ve mahkûmlar hakkında bilgiler; ihtidâ hareketleri, vukuat olmadığına dair bilgi, maaşların ödenmesi gibi müteferrik konular.

Katalog No	TASNİFİN KODU	TARİH		Belge Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî		
438	TFR.1.SL	1320-1321	1902-1904	6.057	Analitik Envanter
439		1321-1322	1904-1905	7.054	
440		1322	1905-1906	7.362	
441		1324	1906-1907	8.848	
442		1324-1325	1907-1908	8.899	
443		1325-1326	1908-1909	8.000	
444		1327	1909	4.161	

k. Rumeli Müfettişliği Umum Evrak (TFR.1.UM)

Umum evrak, esas itibariyle *Vilayet-i Selâse* olarak *bilinen Selânik, Manastır* ve *Kosova* vilayetleriyle yapılan her türlü resmî yazışmaları hâvidir. Burada sözü edilen evrak, Edirne, İşkodra ve Yanya vilayetleriyle Üçüncü Ordu Müşiriyeti, Tensikât Dairesi, Jandarma Kumandanlıkları, Maliye Komisyonu, Osmanlı ve Ziraat Bankaları gibi müesseselere tamim şeklinde gönderildiği için "Umum Evrak" adını almıştır.

Başka kalemlerin evrakına karışıp da sonrada farkedilen evraklar, kataloğun en son kısmında "Zeyl" başlığı altında toplanmıştır.

Katalog No	**TASNİFİN KODU**	**TARİH**		**Belge Adedi**	**Katalog Tertibi**
		Hicrî	**Milâdî**		
459	TFR.1.UM	1320-1327	1902-1909	21.174	Analitik Envanter

VI. DİĞER BELGE TASNİFLERİ

A. ALİ EMİRÎ TASNİFİ BELGELERİ (AE)

Ali Emirî Efendi* başkanlığında bir heyet tarafından 1918-1921 seneleri arasında gerçekleştirilen bir tasnif olmasından dolayı *Ali Emirî Tasnifi* adı verilmiştir. Osmanlı Devleti'nin kuruluş yıllarından başlayarak Sultan Abdülmecid zamanına kadar gelen vesikaları ihtiva eder. Vesikalar, padişahların saltanat sıraları esas alınarak tasnif edilmiştir. Ancak padişahlar kronolojik olarak sıralanmalarına rağmen, her padişaha ait vesikalar kendi içlerinde tam olarak kronolojik değildir. Padişah değiştikçe sıra numarası 1'den itibaren numaralanmıştır. Vesikalar, Sultan Dördüncü Mehmed döneminden itibaren çoğalmaya başlar.

Ali Emirî Tasnifi'nde siyasî ve askerî konulara ait belgeler; timar ve zeâmet tevcihleri; yabancı ülkelerle münasebetler,; Divan-ı Hümâyûn'a ait meseleler, maarif, inşa ve tamir gibi konularda vesikalar bulunmaktadır. Belgeler analitik envanter sisteme göre tasnif edilmiştir.

54 adet katalog hazırlanarak araştırmaya açılan bu fonun, 54. cildi katalogların indeksidir. Sultan İkinci Ahmed'e kadar olan dönemi ihtiva eden ilk 7 katalog Latin harflerine çevrilmiştir. Ayrıca birinci cildin sonunda o kataloğa ait indeks mevcuttur.

Katalog No	PADİŞAH DEVRİ	TARİH		Belge Adedi
		Hicrî	Milâdî	
1	I. Osman'dan önce	676-681	1278-1282	2
	I. Osman	699	1300	1
	Orhan	739-758	1338-1357	5
	I. Murad	761-788	1360-1386	13
	I. Bayezid	792	1390	1
	Emir Süleyman	811	1409	1
	Musa Çelebi	815	1412	1
	Çelebi Mehmed	811-823	1409-1420	5
	II. Murad	826-853	1423-1449	15
	II. Mehmed	855-885	1451-1480	71
	II. Bayezid	886-920	1481-1514	90
	I. Selim	918-926	1512-1520	37

* **Ali Emirî**: 1857'de Diyarbakır'da doğmuş ve 1924'te İstanbul'da vefat etmiş büyük bir kütüphâneci, edebiyat araştırmacısı ve tarihçidir. Muhtelif Anadolu ve Rumeli vilayetlerinde kâtiplik ve muhasebecilik görevlerinde bulunmuştur. Harput ve Erzurum'da defterdarlık, Yanya, İşkodra ve Yemen'de maliye müfettişliği yapmış, her gittiği yerden kitap toplamıştır. Satın alamadıklarını istinsah etmiştir. Evinde 721 adet istinsah ettiği eser mevcuttu.

1916'da Fatih'te kurduğu Millet Kütüphânesi'nin müdürlüğünü vefatına kadar yaptı. Ali Emirî, Tarih ve Edebiyat adlı bir dergi çıkarmış, Nevâdir-i Eslâf ve Levâmiü'l-Hamidiyye, Osmanlı Vilayât-ı Şarkiyesi ve Şeyh Emin-i Tokadî Hazretleri'nin Tercüme-i Hâli gibi eserler yazmıştır.

Katalog No	PADİŞAH DEVRİ	TARİH		Belge Adedi
		Hicrî	Milâdî	
2	I. Süleyman	927-976	1521-1569	625
	II. Selim	974-982	1567-1574	71
	III. Murad	982-1003	1574-1595	597
	III. Mehmed	1003-1012	1595-1604	328
	I. Ahmed	1012-1026	1603-1617	886
	I. Mustafa	1031-1032	1621-1623	38
	II. Osman	1027-1031	1617-1622	48
	IV. Murad	1032-1048	1622-1639	941
	Sultan İbrahim	1049-1058	1639-1648	579
3-6	IV. Mehmed	1056-1099	1646-1688	12.522
7	II. Süleyman	1099-1102	1688-1691	3.195
8	II. Ahmed	1102-1107	1691-1695	2.336
9-12	II. Mustafa	1105-1115	1694-1703	15.534
13-18	III. Ahmed	1115-1145	1703-1733	22.090
19-23	I. Mahmud	1143-1168	1730-1755	21.516
24-26	III. Osman	1168-1171	1754-1758	7.381
27-34	III. Mustafa	1171-1187	1757-1774	29.501
35-41	I. Abdülhamid	1187-1203	1773-1789	25.906
42-48	III. Selim	1203-1222	1789-1807	24.741
49	IV. Mustafa	1222-1223	1807-1808	1.932
50-52	II. Mahmud	1224-1255	1809-1839	10.107
53	Sultan Abdülmecid	1255-1277	1839-1860	123
54	İNDEKS	-	-	-

B. İBNÜLEMİN TASNİFİ BELGELERİ (İE)

İbnülemin Mahmud Kemal'in* başkanlığında kurulan tasnif heyeti, 1921 yılından itibaren belgeleri konularına göre tasnif etmiştir. İbnülemin Tasnifi 23 ana bölüm altında toplanmış olup, her konu kendi bölümü içinde kaba bir kronolojik sıra takip etmektedir.

30 kataloğu bulunan bu tasnifin, 829-1290/1425-1873 yılları arasındaki muhtelif konuları hâvi 47.125 adet belgesi vardır.

Katalog No	KATALOĞUN MAHİYETİ	TARİH		Belge Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî		
55	Adliye	896-1143	1491-1730	916	Analitik

* **İbnülemin Mahmud Kemal İNAL**: Türk tarihçisi ve yazarı.(İstanbul 1870-1957) Şehzadebaşı Rüştiyesi'ni bitirdikten sonra, bir süre Mülkiye'de okudu. Hukuk Mektebi'ne devam etti. Özel olarak Arapça, Farsça, Fransızca, din bilimleri, hadis ve hat sanatını öğrendi. Vilâyât-ı Mümtâze ve Muhtâre Kalemi'nde (1892), Vilayet-i Sitte-yi Teftiş ve Islahat Komisyonu'nda (1895-1896) çalıştı. Sadaret Mektubî Kalemi müdür muavini (1908) Vilâyât-ı Mümtâze Kalemi müdürü oldu. Türk-İslam Eserleri Müzesi'ni kurdu ve müzenin müdürlüğünü yaptı. Biyografi ve tarih alanında bir çok eserler verdi.

Katalog No	KATALOĞUN MAHİYETİ	TARİH		Belge Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî		
56	Askeriye	957-1143	1550-1730	8.245	Envanter
57		1100-1143	1689-1730		
58		1093-1143	1682-1730		
59	Bahriye	930-1228	1523-1813	1.690	
60	Dahiliye	933-1287	1527-1870	3.089	
61	Darphâne	1003-1255	1594-1839	204	
62	Defter-i Atîka	995-1225	1586-1810	50	
63	Muhallefât	905-1142	1500-1729	110	
64	Muharrerât-ı Umumiye	1009-1140	1601-1728	113	
65	Muâfiyet ve İmtiyazât	947-1141	1540-1728	147	
66	Saray Mesâlihi	902-1119	1496-1707	3.311	
67		1060-1260	1650-1844		
68	Ensab	829-1141	1426-1729	786	
69	Hariciye	906-1290	1500-1873	2.010	
70	Hatt-ı Hümâyûn	906-1138	1501-1726	329	
71		1019-1248	1610-1832		
72	Hil'at	941-1141	1534-1729	569	
73	Maâdin	903-1143	1498-1730	248	
74	Maliye	899-1143	1494-1730	12.250	
75		986-1280	1578-1864		
76	Sıhhiye	1012-1142	1603-1730	191	Analitik Envanter
77	Tevcihât	953-1147	1546-1735	2.701	
78		1116-1217	1704-1803		
79	Timar ve Zeâmet	876-1142	1472-1730	1.217	
80	Vakıf	866-1140	1462-1728	7.903	
81		1106-1261	1695-1845		
82	Umûr-ı Nâfia	931-1255	1525-1839	98	
83	Şükr ü Şikâyet	953-1242	1547-1827	665	
84	Müsted'iyât	993-1135	1584-1723	303	

Bu fonla ilgili olarak Mustafa Yörük tarafından hazırlanan *İbnülemin Tasnifi'nde Geçen Vakıf Adları* adlı indeks çalışması 1025 katalog numarası ile araştırmacıların hizmetine sunulmuştur.

C. MUALLİM CEVDET TASNİFİ BELGELERİ (C)

1931 yılında Maliye deposundaki bir kısım belgelerin ihmal ve gaflet sonucu Bulgaristan'a satılması üzerine 8 Ekim 1932 tarihli İcra Vekilleri Heyeti kararıyla Muallim Cevdet'in* başkanlığında yeni bir tasnif heyeti oluşturulmuştur. Kilisli Muallim Rıfat,

---

* **Muallim Cevdet İNANÇALP**: 1883 yılında Bolu'da doğan eğitimci, yazar ve kütüphâneci Muallim Cevdet, İstanbul Dârülmuallimîn (Erkek Muallim Mektebi) Edebiyat Bölümü'nü birincilikle bitirdi. Bakü İslâm Cemaati'nin dave-

emekli bazı devlet memurları ve tarih uzmanı kimseler bu heyette yer almıştır. Muallim Cevdet 1935'te istifa ederek ayrıldığı hâlde tasnif 1937 yılına kadar sürmüştür. *Cevdet Tasnifi* adı verilen bu çalışmada belgeler konularına göre tasnif edilmiş, fakat kronolojik olarak kataloglarına geçirilmemiştir.

Bu tasnif, 17 ana bölüm altında 960-1322/1553-1904 tarihleri arasındaki kayıtları ihtiva eden 216.572 adet belgeden oluşup 87 adet katalogu mevcuttur.

CEVDET TASNİFİ BELGE KATALOGLARI LİSTESİ

Katalog No	KATALOĞUN MAHİYETİ	TARİH		Belge Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî		
85/85-1	Adliye	1123-1293	1711-1876	6.731	Analitik Envanter
86-93/1-13	Askeriye	960-1314	1553-1897	54.984	
94-95/1-3	Bahriye	1015-1302	1606-1887	12.743	
96/1-2	Belediye	1067-1295	1656-1878	7.597	
97-99/1-4	Dahiliye	1012-1298	1603-1881	17.486	
100	Darphâne	1075-1282	1664-1866	3.281	
101-104/1-9	Evkâf	1060-1322	1650-1904	33.351	
105	Eyâlât-ı Mümtâze	1112-1288	1700-1871	1.032	
106-107/1-2	Hariciye	1025-1313	1616-1896	9.328	
108	İktisat	1063-1293	1653-1876	2.261	
109/1-3	Maârif	989-1304	1581-1887	9.242	
110-113/1-9	Maliye	965-1305	1557-1888	31.937	
114	Nâfia	1106-1320	1597-1903	2.785	
115	Sıhhiye	1070-1306	1659-1889	1.451	
116/1-3	Saray	1002-1310	1593-1893	9.019	
117/1-2	Timar	981-1299	1573-1882	8.794	
118/118-1	Zaptiye	1012-1299	1603-1882	4.550	

D. HATT-I HÜMÂYÛN TASNİFİ (HAT)

Hatt-ı hümâyûn; umumiyetle padişahların el yazılarına verilen isim olup, padişahların yazılı emirleri anlamında kullanılmaktadır. Hatt-ı hümâyûnlar, sadrıazamların tahrirî olarak ve kısaca arzettikleri meseleler dolayısıyla telhis denilen kâğıdan üzerine

tiyle Bakü'ye gitti (1907) ve Azerbaycan'ın uyanış hareketlerinde önemli rol oynayan Dârülmuallimîn'in açılmasını sağladı. Bu mektebin programını yaptı ve orada gerekli olan dinî ve millî neşriyatın temini için bir matbaa tesis ettirdi. Bu arada Rusça ve Latince öğrendi. Pedagoji ve tarih araştırmaları yaptı. Ağaoğlu Ahmed'in gazetesinde makaleler yazdı, konferanslar verdi. Rus Hükûmeti'nin şüphelenmesi üzerine memlekete döndü ve açtırdığı okul kapatıldı.

Avrupa'ya giderek Cenevre'de pedagoji tahsili yaptı. 1916-1931 yıları arasında çeşitli okullarda öğretmenlik yaptı. 1932 yılında Arşiv'de Tasnif Hey'eti Reisliği'ne getirilen ve burada üç yıl çalışan Muallim Cevdet, sıhhî sebeplerle 1935 yılında memuriyetten ayrıldı. 3 ay sonra İstanbul Kütüphâneleri Tasnif Heyeti Reisliği'ne getirilen Muallim Cevdet, bu görevi ancak 3 ay yürütebildi ve 52 yaşında iken vefat etti. Yayınlanmış pek çok eseri bulunmaktadır.

yazıldığı gibi, doğrudan doğruya da sâdır olurdu. Bu ikincisine beyaz üzerine hatt-ı hümâyûn denirdi. Sultan Üçüncü Murad devrine kadar padişahlar nadiren ve pek mahdut meseleler dolayısıyla yazılı emirler verirlerken, bu padişahtan itibaren hatt-ı hümâyûnlar çoğalmıştır.

Osmanlı Arşivi'nin en önemli tasniflerinden biri olan Hatt-ı Hümâyûn Tasnifi belgeleri, Âmedî Kalemi'nin evrakı olan hatt-ı hümâyûnların toplanmasından meydana gelmiştir. Bu tasnif; Sultan Birinci Mahmud'dan Sultan İkinci Mahmud devri sonuna kadar olan 112 senelik dönemi ihtiva etmekle beraber, vesikaların çoğu, Sultan Üçüncü Selim ve İkinci Mahmud devirlerine aittir. İstisnaî olarak, Sultan Birinci Mahmud'dan önceye ve İkinci Mahmud devrinden sonraya ait vesikalara da rastlanmaktadır.

Hatt-ı hümâyûnlarla ilgili ilk tasnif 1883 yılında yapılmış olup, bu tarihte hazırlanan fihrist defterleri 1940 yılına kadar kullanılmıştır. Yeni yapılan düzenlemelerle Hatt-ı Hümayun'ların tamamı bilgisayar ortamında kataloglanmış ve dijital görüntüleri ile araştırmaya açılmıştır.

HATT-I HÜMÂYÛN KATALOGLARI

Kat.No	Tarih		Hatt-ı Hümâyûn Adedi
	Hicrî	Milâdî	
401-422/1-8	1049-1271	1640-1855	95.134

E. MÜZEHHEB FERMANLAR

Arşivimizde bulunan muhtelif fonların içinden çıkan müzehhep berat ve fermanlar eskiden beri ayrılarak müstakil bir seri oluşturulmuştur. Ne var ki muhteva zenginliğinin yanında, eşsiz güzellikleri ile sanatsal değer taşıyan müzehhep ferman ve beratlar yıpranmaması amacı ile araştırmaya açılamamıştır. Ancak araştırıcıların arşivde bulunan bu görsel fonu tanımaları amacı ile muhtelif yıllarda bu fonda bulunan bazı belgelerin fotoğrafları ve özetleri kitap halinde yayınlanmıştır. Günümüzde ise artık belgelerin asıllarının araştırmaya açılması yerine elektronik ortamda görüntülerinin araştırmaya açılması imkanı ortaya çıkmıştır. Bu amaçla yeniden düzenlenen Müzehhep Ferman ve Beratlar fonundan araştırıcılar sadece bilgisayar ortamında yararlanabileceklerdir. Bu konuda çalışmalar devam etmektedir. 886-1329/1482-1911 tarihlerini kapsayan fonda 1.319 adet ferman ve berat mevcuttur[*].

---

[*] Bu fermanlardan 180 adedi *Osmanlı Fermanları* adıyla yayınlanmıştır. Bkz, *Osmanlı Fermanları*, Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Yayınları, Yayın No. 63, İstanbul 2003.

F. MUÂHEDELER TASNİFİ

Bu fon, Osmanlı Devleti ile bazı yabancı devletlerin 1783-1921 yılları arasında akdettikleri muâhedelerin orijinal belgelerinden meydana gelmiştir. 469 adet muâhede, tasdiknâme ve protokolün yeni yapılmakta olan düzenleme ile bilgisayar ortamında görüntüleri araştırmaya açılacaktır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

OSMANLI ARŞİVİ'NDE MEVCUT DİĞER ARŞİV MALZEMESİ İLE BAŞKA ARŞİV MERKEZLERİNE AİT KATALOGLAR

OSMANLI ARŞİVİ'NDE MEVCUT
DİĞER ARŞİV MALZEMESİ İLE
BAŞKA ARŞİV MERKEZLERİNE AİT KATALOGLAR

Osmanlı Arşivi'nde bulunan belge ve defter serilerinin yanısıra diğer arşiv malzemesi ana serileri tamamlayan bir mahiyet arzetmektedir. Bunlar sırasıyla aşağıda verilmiştir.

I. HARİTA, PLAN-PROJE-KROKİ, ALBÜM VE FOTOĞRAF İHTİVA EDEN KATALOGLAR

Osmanlı Arşivi'nde hazırlanan müstakil kataloglar, harita ve plan-proje-kroki kataloglarıdır. Fotoğraf ve mühürler ise muhtelif kataloglarda birer bölüm hâlindedir. Aşağıda sıra ile bunların muhteva bilgileri ve çizelgeleri verilmiştir.

A. HARİTALAR (HRT.H)

Türkiye'de ilk ayrıntılı yeni atlas 1800'lü yıllarda Müderris Abdurrahman Efendi tarafından Üsküdar'da yaptırılan Tabhâne-i Hümâyûn'da basılmıştır. Bu atlas, bir çok kaynaklardan ve Avrupa'da yapılan atlaslardan istifadeyle meydana getirilmiştir.

Haritacılık çalışmaları askerî ihtiyaçlardan doğmuş, Harp Okulu'nun kuruluşundan sonra Batı bilim ve tekniğine yönelme ihtiyacı duyularak, genç subaylar Fransa, İngiltere ve Prusya'ya öğrenime gönderilmiştir.

1880 yılında Erkân-ı Harbiye 5. Şubesi kurulmuş ve zamanın ihtiyaçlarını karşılamak üzere bu şubeye Batı Anadolu ve Balkanlar bölgesindeki Türk topraklarının haritalarını yapmak görevi verilmiştir.

1885 yılına kadar Erkân-ı Harbiye'in lüzûm gördüğü yerlerin mevzî haritaları ve bölge plânları yapılmış, bu haritalar o günkü ihtiyaçları karşılamıştır. Bu tarihte Fransa'dan getirilen harita uzmanları ve harita öğrenimi gören Türk haritacıları bir araya getirilerek *Harita Komisyonu* teşkil edilmiştir.

1909 tarihinde Harita Komisyonu bünyesindeki Nirengi Kısmı, ülkenin nirengi şebekesini kurup, Osmanlı Devleti'nin Anadolu ve Asya bölümündeki topraklarının 1/200.000 ölçeğindeki istikşaf haritalarını hazırlamakla görevlendirilmiştir.

Komisyon'un hazırladığı programa göre:

1. Önemli bölgelerin 1/25.000.

2. Rumeli, Anadolu, Suriye ve Irak'ın 1/50.000.

3. Arabistan yarımadası ile Trablusgarb ve Bingazi'nin 1/100.000.

4. Osmanlı Devleti'nin Asya kıtasındaki topraklarının 1/200.000.

5. Balkan Harbi'nden sonra Rumeli'de kalan toprakların 1/25.000 ölçekli haritaları yapılacak, bu haritaların yapımında Bonn projeksiyon metodu kullanılacak, boylam başlangıcı olarak Ayasofya Câmii kubbesi aleminden geçen boylam dairesi alınacak ve bütün paftalar 40x50 cm. ölçüsünde yapılacaktı.

Bu proğram gereğince arazi çalışmalarına başlanmış ve ilk olarak İstanbul ve çevresinin nirengisi çıkartılmıştır. Bu çalışmalar aralıklarla devam etmiş ve 365.000 km^2 lik alanın çeşitli ölçeklerde haritaları yapılmıştır[79].

Daha önce araştırmaya açılmış olan Haritalar Katalogu, 2008 yılında yapılan ilaveler ve yeni düzenleme ile (2597 adet) bilgisayar ortamında araştırmaya açılmıştır. Haritaların orijinalleri araştırıcıya verilmemekle birlikte, bilgisayar ortamında haritaların oldukça kaliteli görüntüleri araştırıcıya sunulmaktadır.

B. PLAN, PROJE VE KROKİLER (PLK.P)

Osmanlı Arşivi'nde bulunan plân, proje ve krokilere ait kataloğun hazırlanmasında, bu katalogda 3 numarada kayıtlı 1311 tarihli Dünya Atlası'ndan istifade edilmiştir. Bu haritada Osmanlı Devleti'nin mülkî taksimâtına göre vilayetlerin tespiti yapılmıştır.

Katalog hazırlanırken "Coğrafî Terimler Sözlöğü"ndeki plan, proje ve kroki tanımları esas alınmıştır. Çizimlerin üzerinde bulunan açıklayıcı bilgiler aynen kaydedilmiş olup, katalog Osmanlı siyasî sınırları dahilindeki vilayetlerin alfabetik sıralanışına göre numaralanmıştır.

Tasnif edilen malzeme 1.099 adettir ve 1207-1330/1792-1912 yıllarını ihtivâ etmektedir. Alfabetik ve indeksli olan katalogdaki plan, proje ve krokilerin çoğu İstanbul ile alâkalıdır. Bunlar şu şekilde bölümlere ayrılmıştır;

1. Osmanlı siyasî sınırları dahilindeki plân, proje ve krokiler.

2. Osmanlı siyasî sınırları haricindeki plân, proje ve krokiler.

3. Kale plânları.

4. Ait oldukları bölge ve sahası tespit edilemeyen proje ve krokiler.

5. Cetvel, levha, jurnal, fotoğraf, resim, vs.

PLAN, PROJE VE KROKİLERİN AİT OLDUKLARI YERLER

Katalog No	MAHALLER				Katalog Tertibi
985	Adana	Edirne	Kosova	Köstence	Analitik Envanter
	Ankara	Erzurum	Kudüs-i Şerif	Liverpol	
	Aydın	Halep	Selanik	Malta	
	Bağdat	Hicaz	Suriye	Moldavan	
	Beyrut	Hüdâvendigâr	Trabzon	Niş	
	Biga	İstanbul	Yanya	Paris	
	Bosna	İzmit	Galos Körfezi	Romanya	
	Bulgaristan	Kafkasya	Kafkasya	Tırnova	
	Cezâir-i Bahr-i Sefîd	Kastamonu	Karadağ	Tolcı	

C. ALBÜM VE FOTOĞRAFLAR

Osmanlı Arşivi'nde bugüne kadar yapılan tasnifler neticesinde bazı fonlarda fotoğraf ve resimlerin mevcut olduğu görülmüştür. Bunlar genellikle yeni yapılan bina ve köprülerin fotoğrafları, mektep ve manastır resimleri, yol yapımı çalışmaları sebebiyle çekilen resimler ile ele geçen bazı eşkiyaya ait fotoğraflardan oluşmaktadır. Fotoğraf ve resimler 1313-1325/1895-1908 tarihlerini ihtivâ etmekte olup, toplam 137 adettir. Bu malzemeler Arşivimizde genel olarak şu fonlarda bulunmaktadır.

a. Rumeli Müfettişliği Müteferrik Evrakı (TFR.1.FTG.f).

b. Yıldız Esas Evrakı Sadrıazam Kâmil Paşa Evrakı.

c. Yıldız Tasnifi Defterleri.

a. Rumeli Müfettişliği Müteferrik Evrakı Kataloğu'nda Bulunan Resimler

Katalog No	Dosya No	Sıra No	Tarih	Adet	AÇIKLAMA	Katalog Tertibi
460	1	1	1313	1	Üsküp'te ele geçirilen eşkiya ve malzemeleri-ni gösteren fotoğraf.	Analitik Envanter
	1	2	1315	4	Pirlepe kazası köy bekçilerinden birine ait fotoğraf.	
	1	3	1320	1	Tırnovacık yolu üzerindeki Domuz Deresi inişinde yol yapımını gösterir fotoğraf.	
	1	4	1320	1	Tırnovacık yolu üzerindeki Domuz ve Şeytan dereleri mevkiinde yol düzenlemesini gösterir fotoğraf.	
	1	5	1320	2	Bir mektebin açılış törenini gösterir resim.	
	1	6	1320	1	Bir bina resmi.	
	1	7	1320	1	Tırnovacık yolu üzerinde Domuz Deresi'ndeki yol çalışmalarını gösterir fotoğraf.	

Katalog No	Dosya No	Sıra No	Tarih	Adet	AÇIKLAMA	Katalog Tertibi
460	1	8	1320	1	Deçan Manastırı'nın fotoğrafı.	Analitik Envanter
	1	9	1321	1	Kırbulak-Vardar demiryolu köprüsünün fotoğrafı.	
	1	10	1321	-	Vilâyât-ı Selâse jandarma tensikinde vazifeli ecnebi subayları gösterir fotoğraf.	
	1	11	1321	2	Kumanova-Palanka yolu üzerinde Eğridere'nin Çiftehanlar Köprüsü'nü gösterir fotoğraf.	
	1	12	1321	2	Eğridere mevkiindeki selden yıkılan yolun tamirat çalışmalarını gösterir fotoğraf.	
	1	13	1321	2	Palanga-Devebağırdan yolunda Cedilova Deresi üzerinde geçiş yeri olarak kullanılan bölümü gösterir fotoğraflar.	
	1	14	1321	1	Palanka-Kumanova yolunda Şaça Deresi mevkiinde yapılan köprünün fotoğrafı.	
	1	15	1321	1	Eşrafdan birinin âilesini gösteren resim.	
	1	16	1321	1	Kumanova-Palanka yolunda Mustaniçe Deresi üzerine inşa olunan köprünün resmi.	
	1	17	1321	1	Çiftehanlar-Palanka arasında kenarları kaldırımlı araba yolunun resmi.	
	1	18	1321	1	Devebağırdan-Palanka yolundaki tepenin ıslâhında çalışanları gösterir fotoğraf.	
	1	19	1321	1	Devebağırdan-Palanka yolu üzerinde yol açma çalışmalarını gösterir fotoğraf.	
	1	20	1321	1	Kesriye Hastanesi heyet-i sıhhiyesi ile hastalarının fotoğrafı.	
	1	21	1322	1	Razlık'da inşa edilmekde olan hapishâne ve jandarma dairesini gösterir fotoğraf.	
	1	22	1322	1	Manastır-Dihova-Prepol yolu üzerinde inşa olunan basık kemerli kârgir köprünün resmi.	
	1	23	1322	1	Manastır-Yanya yolu üzerinde inşa olunan tam kemerli kârgir köprünün resmi.	
	1	24	1322	1	Manastır-Yanya yolunda yeniden inşa olunan basık kemerli köprünün resmi.	
	1	25	1322	1	Manastır-Yanya yolunda Carayzover Deresi üzerinde inşa olunan köprünün resmi.	
	1	26	1322	1	Manastır-Yanya yolunda Britandol Deresi üzerinde yeniden inşa olunan köprünün resmi.	
	1	27	1322	1	Manastır-Yanya yolu üzerinde inşa olunan tam kemerli kârgir köprünün resmi.	
	1	28	1322	1	Manastır-Serfiçe-Alasonya yolu üzerinde inşa olunan basık kemerli kârgir köprünün resmi.	
	1	29	1322	1	Zelenkova'da halkın yardımlarıyla inşa edilmekte bulunan hükûmet konağının resmi.	
	1	30	1322	2	Manastır şehri civarında Kurd Deresi üzerinde inşa olunan köprülerin resmi.	

Katalog No	Dosya No	Sıra No	Tarih	Adet	AÇIKLAMA	Katalog Tertibi
460	1	31	1322	1	Açılışı yapılan Gümülcine hükûmet konağının resmi.	Analitik Envanter
	1	32	1322	1	Manastır-Selânik yolunda Besteriçe Deresi üzerinde inşa olunan kârgir köprünün resmi.	
	1	33	1322	1	Manastır-Pirlepe-Kırbulak yolu Şemeniçe Deresi üzerinde vâki olup, üzeri demirden yapılacak olan köprünün müceddeden inşa olunan kârgir ayaklarının ve muvakkat geçidin resmi.	
	1	34	1322	1	Manastır-Selânik yolu Bokova Deresi üzerinde vâki olup bir kısmı tamir ve bir kısmı da yeniden inşa edilen kârgir köprünün resmi.	
	1	35	1322	1	Üsküp'de inşa ve ikmal olunarak açılışı yapılan Hamidiye Mekteb-i Sanayii'nin resmi.	
	1	36	1322	1	Manastır-Ekşisu-Florina yolunda Bokova Deresi üzerinde vaki olup kısmen yeniden inşa olunan köprünün resmi.	
	1	37	1322	1	Manastır-Selânik yolunun Satsilova Deresi üzerinde yeniden inşa olunan köprünün resmi.	
	1	38	1322	1	Drama'da cülûs-ı hümâyûn münasebetiyle icra kılınan törenin resmi.	
	1	39	1322	1	Gümülcine jandarma ve polis dairesini gösterir fotoğraf.	
	1	40	1322	1	Gümülcine sancağı hükûmet dairesinin açılışını gösterir fotoğraf.	
	1	41	1323	2	Yıkılmış bazı bina ve cesed fotoğrafları.	
	1	42	1323	5	Bir köy bekçisinin beş adet fotoğrafı.	
	1	43	1323	1	Yakalanan bir grup Sırp eşkiyasının resmi.	
	1	44	1323	2	Karasu üzerinde inşa olunan 137 metre uzunluğundaki ahşap köprünün resmi.	
	1	45	1323	-	Manastır'da bir askerî töreni gösterir fotoğraf.	
	1	46	1324	3	Hıristo Mato ve Üsküp Komite Reisi Elisova Tanof'a ait iki adet fotoğraf ve fotoğrafları gönderen şahsın mektubu.	
	1	47	1324	1	Florina'da inşa olunan merkez jandarma dairesinin resmi.	
	1	48	1324	1	Ölü ve sağ olarak ele geçirilen Sırp eşkiyasını gösterir fotoğraf.	
	1	49	1324	1	Florina'da ahalinin yardımlarıyla inşa edilip açılışı yapılan askerî hastanenin resmi.	
	1	50	1324		Kırçova kazasını gösterir fotoğraf.	
	1	51	1324	1	Manastır şehri civarında ve Otlukhâne yakınlarında inşa olunan basık kemerli kârgir köprünün resmi.	
	1	52	1324	1	Sırp eşkiyasının çektirmiş olduğu bir fotoğraf.	
	1	53	1324	1	Bir yol yapım çalışması esnasında çekilmiş olan görevli dört şahsın resmi.	

Katalog No	Dosya No	Sıra No	Tarih	Adet	AÇIKLAMA	Katalog Tertibi
460	1	54	1324	3	Bir Sırp bekçiye ait üç adet fotoğraf.	Analitik Envanter
	1	55	1324	1	Ölü olarak bulunan bir şahsa ait fotoğraf.	
	1	56	1324	1	Selânik'te yakalanan bir grup kaçakçının ve askerlerin resmi.	
	1	57	1324	1	Bir grup asker resmi.	
	1	58	1325	1	Üsküp Jandarma Kumandanları Mektebi'nin önünde yapılan askerî bir tören esnasında çekilen fotoğraf.	
	1	59	1325	1	Yeni inşa edilmekte bulunan bir hükûmet konağının resmi.	
	1	60	1325	1	Abdu, Besim ve Talha adlarında üç bekçinin toplu fotoğrafı.	
	1	61	1325	1	Üsküp Jandarma Kumandanları Mektebi önünde yapılan bir törenin fotoğrafı.	
	1	62	1325	1	Cülûs-ı hümâyûn yıldönümü münasebetiyle yapılan törenden alınan fotoğraf.	
	1	63	1325	1	Çeşitli suçlardan yakalanmış Nikola, Taşko, Resnaki, İlko, Todorosine, Sabovonko, İstoyan Eltalharsete, Resna, Trayçe adlı şahısların toplu resmi.	
	1	64	1325		Tırnovacık yolu üzerinde vâki Şeytan Deresi Geçidi'nde inşa olunacak köprü mevkiiyle değirmen binasını gösterir fotoğraf.	
	1	65	1325	1	Betyote köyünde yakalanan ve Drapos cinayetini işleyen Yunanlı eşkiyânın resmi.	
	1	66	1325	3	İştip kışlasında yapılan su yolunun açılışını gösteren fotoğraflar.	
	1	67	1325	2	1325 senesinde Siroz'da inşa olunan hapishânenin resimleri. (16.846 numaralı Selânik evrakının ekidir).	
	1	68	1325	1	Jivko Tsukiç adlı Sırb'a ait pasaport.	
	1	69	1325	1	Florina'da yapılan resmî daireleri gösterir fotoğraf.	
	1	70	1325		Manastır'da bir kışla resmi.	
	1	71	1325	4	Manastır Gurebâ Hastanesi'nin çeşitli bölümlerini ve çalışanlarını gösterir fotoğraflar.	
	1	72	1325	1	Yüksek rütbeli olduğu tahmin edilen bir şahsa ait fotoğraf sureti.	
	1	73	1325	1	Eşkiya olması muhtemel bir topluluk resmi.	
	1	74	1325	3	Bir Hıristiyan köy bekçisinin fotoğrafları	
	1	75	1325	1	Bir Sırp köy bekçisinin fotoğrafı.	
	1	76	--	1	Bir köprü inşasını gösteren fotoğraf.	

b. Yıldız Esas Evrakı - Sadrıazam M. Kâmil Paşa Evrakı'ndaki Resimler

Katalog No	Dosya No	Sıra No	Adet	AÇIKLAMA	Katalog Tertibi
477	86/41	4102	1	Kâmil Paşa'nın oğlu Said Paşa'nın fotoğrafı.	Analitik Envanter
478	86/41	4103	2	Kâmil Paşa'nın Aydın Valiliği döneminde, Almanların yaptığı bir kazıyı denetleme sırasında çekilmiş fotoğrafı. (Eşref Paşa, Kâmil Paşa'nın oğlu Said Paşa ve Abdullah Bey mevcud).	
	86/41	4104	1	Eski İzmir'in asansörden görünüşünü hâvi kartpostal.	
	86/41	4105	1	Aydın Kuvve-i Takibiyye ve Çakırcalı'nın tenkiline ait Kumandan Binbaşı Anzavur'un İngiltere sefirine verdiği fotoğraf.	
	86/41	4106	1	Kâmil Paşa'nın Halep Valiliği dönemine ait fotoğrafı.	
	86/41	4107	1	Veliahd Abdülmecid'in, Kâmil Paşa'ya verdiği kendi fotoğrafı.	
	86/41	4108	1	Kâmil Paşa'nın I. Sadâret dönemine ait fotoğrafı.	
	86/41	4109	1	Kâmil Paşa'nın İstanbul'dan polis tazyikiyle ikinci ayrılışında Beyrut'tan geçerken İhtiram Kıtası ve Vali Hâzım Bey tarafından karşılanışını gösterir fotoğraf.	
	86/41	4110	1	Şeyh Sünusi'nin Haydarpaşa'da karşılanışını gösteren fotoğraf. (Enver ve Cemal Paşalar da mevcud).	
	86/41	4111	1	Kâmil Paşa'nın mutasarrıflık zamanına ait fotoğrafı.	
	86/41	4112	1	Pierre Loti'den bir manzarayı hâvi kartpostal.	
	86/41	4113	4	Yusuf Hikmet Bayur'a ait bazı resimler.	
	86/41	4114	3	Kâmil Paşa'nın çeşitli dönemlere ait üç fotoğrafı.	
	86/41	4116	1	Kırım'da Alupka kasabasına dair kartpostal.	
	86/41	4117	1	Kırım'da Yalta kasabasına dair kartpostal.	
	86/41	4118	8	Hilmi Kâmil Bayur'un Moskova elçiliği dönemine ait fotoğrafların negatifi.	
	86/41	4119	1	Türk Parlamentosu'nun bir görüntüsünü hâvi fotoğraf.	
	86/41	4120	4	Dolmabahçe Sarayı, Galata Köprüsü ve Boğaz manzarasını hâvi kartpostallar.	
	86/41	4121	1	Kâmil Paşa'ya ait fotoğraf.	

c. Yıldız Tasnifi Defterleri'ndeki Resimler

Katalog No	Dosya No	Sıra No	Tarih	Adet	KONU	Katalog Tertibi
--	--	404	1317	33	Yanya'da inşa olunan Hamidiye Kız Rüşdiye Mektebi'ne ait 33 fotoğrafı hâvi albüm.	Analitik Envanter
		405	1314	7	İzmid'den yapılan askerî sevkiyata dair kuvvet cedvellerini hâvi defter.	
		406	1320		Berlin'de bir hastahâne inşasına dair plân ve yazışmalar.	
		407	1323	6	Kırşehir'de açılan halk sergisine ait fotoğraflar.	

Katalog No	Dosya No	Sıra No	Tarih	Adet	KONU	Katalog Tertibi
--	--	408		31	Dârülaceze'ye ait albüm.	Analitik Envanter
		409		28	Dârülaceze'ye ait albüm.	
		410	1321	9	Selanik Hamidiye Câmi-i Şerifi'nin fotoğraflarını hâvi albüm.	
		411	1309	1	Şikago sergisine iştirak eden devletler adına sergi yerinde yaptırılan binalarla mezkûr devlet hükümdarlarının resimlerini hâvi levha.	
		412	1321	7	1321 yılında Diyarbekir'de yapılan Ziraat ve Sanayi Sergisi'ne ait albüm.	
		413	1322	2	1320 yılında Erzurum'da yapılan hastahâne ve Sanayi Mektebi'nin resimlerini hâvi albüm.	
		414	1321	20	Erzurum'da kârgir olarak yapılan 114 köprüden her birine ve şehrin tezyînine müteâllik bazı inşaat fotoğraflarlarını hâvi albüm.	
		415	1319	37	1901 yılında İstanbul'da meydana gelen veba salgını hakkında tanzim edilmiş olan resimli istatistik.	
		416	1324	15	Karadeniz Boğazı'nda Telli mevkiinde denemeleri yapılan projektörlerin albümü.	
		417	1326	36	Avusturya-Macaristan İmparatoru Fransua Jozef'in saltanatının 60. yıldönümü münasebetiyle Viyana'da düzenlenen geçit törenine ait albüm (1. cilt).	
		418	1326	34	Avusturya-Macaristan İmparatoru Fransua Jozef'in saltanatının 60. yıldönümü münasebetiyle Viyana'da düzenlenen geçit törenine ait albüm (2. cilt).	
		419		1	Askerî bir binaya ait fotoğraf	
		420	1321	1	Sofya'da müftülük yapan bir zâtın türbesine ait fotoğraf.	
		421		1	Bir nahiye merkezine ait fotoğraf.	
		422		1	Resmî bir binaya ait fotoğraf.	
		423		1	Komitacılara ait Manastır'da çekilen fotoğraf.	
		424		1	Komitacılara ait Manastır'da çekilen fotoğraf.	
		425		1	Komitacılara ait Manastır'da çekilen fotoğraf.	
		426		1	Üzerinde âyet ve dualar bulunan flamalara ait fotoğraf.	
		427		1	Demirkapı Vapuru'nun fotoğrafı.	
		428		1	Komitacıların toplu fotoğrafı.	
		429		1	Bükreş Arnavud Komitesi'nin Filibe şubesi üyelerinin fotoğrafı.	

Ayrıca Ali Fuat Türkgeldi ve Cavit Baysun'dan satın alınan evrak içerisinde de resimler bulunmaktadır.

II. ÖZEL ŞAHISLARDAN İNTİKAL EDEN (SATIN ALINAN) ARŞİV MALZEMESİ

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, görevlerini belirleyen 3056 Sayılı Kanun'da, "Çeşitli kamu kurum ve kuruluşları ile özel şahısların elinde bulunan arşiv malzemesini tespit etmek, toplamak, gerektiğinde satın almak" ifadesiyle verilen yetkiye dayanarak, yazışma yoluyla veya şahısların doğrudan başvurusu üzerine arşivlik değer taşıyan malzemeyi değerlendirmeye tâbi tutmak suretiyle kabul etmektedir. Bu kabulde ölçü, Devlet Arşiv Hizmetleri Hakkında Yönetmelik'in Üçüncü Maddesinde tarif edilen malzemelerdir. Buna göre;

"Arşiv malzemesi: Türk devlet ve millet hayatını ilgilendiren ve en son işlem tarihi üzerinden otuz yıl geçmiş veya üzerinden on beş yıl geçtikten sonra kesin sonuca bağlanmış olup, kamu kurum ve kuruluşlarının işlemleri sonucunda teşekkül eden ve onlar tarafından muhafazası gereken, Türk Milleti'nin geleceğine tarihî, siyasî, sosyal, kültürel, hukukî ve teknik değer olarak intikal etmesi gereken belgeler ve devlet hakları ile milletlerarası hakları belgelemeye, bunlarla ilgili işlem ve münasebetler bakımından tarihî, hukukî, idarî, askerî, dinî, ilmî, edebî, estetik, kültürel, biyografik, jeneolojik ve teknik herhangi bir konuyu aydınlatmaya, düzenlemeye, tespite yarayan, ayrıca ait olduğu devrin ahlâk, örf ve âdetlerini veya çeşitli sosyal özelliklerini belirten her türlü yazılı evrak, defter, plan, harita, proje, mühür, damga, fotoğraf, film, ses ve görüntü bandı, baskı ve benzeri belgeleri ve malzemeyi" ifade etmektedir.

Perakende ve toplu halde bir çok özel ve tüzel kişilerden satın alınan arşiv malzemesinin, bir kısmının kataloğu hazırlanmış, bir kısmı da ilgili bölümlere ilave edilmiştir. Bunların başlıcaları şunlardır:

A. ALİ FUAT TÜRKGELDİ EVRAKI (HSD.AFT)

Ali Fuat Türkgeldi'nin* torunu Gülbin Türkgeldi'den 6 Aralık 1991 tarihinde satın alınan 3.167 adet belge, 19 adet defter, 60 resim ve bir albümden mürekkeb arşiv malzemesi tasnif edilerek kataloğu hazırlanmış olup, tasnifi aşağıdaki şekilde gruplandırılarak yapılmıştır.

---

* **Ali Fuat TÜRKGELDİ**: Tanzimat devri ricâlinden Dahiliye Müsteşarı Celâl Bey'in torunu ve Tercüme Odası Mühimme Müdürü Cemal Bey'in oğludur. 8 Temmuz 1867'de İstanbul Acıbadem'de doğmuştur. Soğukçeşme Askerî Rüşdiyesi ile Lisan Mektebi'ni bitirdi. 5 Aralık 1901'de mülâzemetle Dahiliye Mektubî Kalemi'ne girdi. 28 Haziran 1901'de Dahiliye Mektubçusu oldu, 9 Temmuz 1903'te Dahiliye Müsteşarlığı'na vekâleti ile Meşrutiyet'in ilanına kadar bu iki vazifeyi birden götürdü. 8 Eylül 1909'da Dahiliye Müsteşarı oldu, 31 Temmuz 1912'de Mâbeyn Başkitâbeti'ne tayin edildi. Kuvâ-yı Milliye'yi âsî ilan eden hatt-ı Hümâyûna itirazı yüzünden 1920'de Şûra-yı Devlet Maliye ve Nâfia Dairesi Riyaseti'ne nakille Saray'dan çıkarıldı. 27 Ekim 1920'de Sadaret Müsteşarlığı'na tayin olunarak İstanbul Hükûmeti'nin ilgasına kadar bu vazifede kaldı. 3 Şubat 1935'de vefat etmiştir.

1. Belgeler

Vesikalar kronolojik olarak dizilmiştir. 1-6. dosyalardaki belgelerin tarihi hicrî tarihe çevrilmiştir. 7-9. dosyalarda tarihsiz belgeler vardır. 10-15. dosyalarda hatt-ı dest denilen mektuplar bulunmaktadır. Bunların sıralamasında, orijinal numaraların muhafazası için tarih sıraları esas alınmamıştır. 16-17. dosyalar Cumhuriyet dönemi evrakı olup, miladî tarihle kronolojik sıralama yapılmıştır. 19. dosyadaki evrak daha sonra bu kataloğa eklendiğinden, kendi içinde tarih sıralaması yapılmıştır.

2. Defterler

Hatırât, muhtelif konularda yazılan mütalaât ve müsveddelerden oluşan 19 adet defter 18. dosyada bulunmaktadır.

3. Fotoğraflar

1'den 54'e kadar numara verilen resimlerin sayısı 60'tır. Satınalma Komisyonunca numara verilen resimlerden 25 numaralı resim iki adet, 37, 38 ve 39 numaralardaki resimler ise 8 adettir. Resimlerden dosya içine koyulabilenler 20 ve 21. dosyaya yerleştirilmişlerdir.

Katalog No	TASNİFİN ADI	TARİH		Belge Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî		
991	Ali Fuat Türkgeldi Evrakı	1080-1380	1670-1961	19 defter 3.183 belge 60 resim 1 albüm	Analitik Envanter

B. CAVİT BAYSUN EVRAKI (HSD.CB)

Osmanlı Arşivi'nde Ord. Prof. Dr. Cavit Baysun'un* terekesinden satın alma yoluyla intikal ederek kataloğu hazırlanan evrak, değişik zamanlarda çeşitli makamlardan toplanmış Osmanlı dönemi arşiv malzemesini ihtiva etmektedir.

Yakın tarihimizin aydınlanmasına ışık tutacak olan bu evrak incelendiğinde, daha çok mahallî idareler ve şahısların elinde bulunan evrakı ihtiva ettiği anlaşılmaktadır. Mahallî idareler evrakı olarak Karesi Vilayeti, Halep Vilayeti Tahkik Memuriyeti, Merkezi Şam şehri olan Beşinci Ordu Komutanlığı evrakı zikredilebilir.

* **M. Cavit BAYSUN**: Tarihçi, öğretim üyesi ve araştırmacı olan M. Cavit Baysun (1899-1968), Dârülfünûn Hukuk Fakültesi'ni bitirdikten sonra 1937'de İ. Ü. Edebiyat Fakültesi Ortaçağ Tarih Kürsüsü'nde doçentliğe atanmış bilim adamlarımızdandır. Bizans, Ortaçağ ve Yeniçağ tarihi dallarında dersler veren ve araştırmalar yapan Baysun, 1960'ta ordinaryüs profesör oldu. Bu arada Türkiyât Enstitüsü Müdürlüğü ve İslâm Ansiklopedisi Murahhas Müdürlüğü'nde bulundu. İslâm Ansiklopedisi'nde tarih alanındaki pek çok maddenin yazarı olan Baysun, bazı önemli eski metinleri de yayımladı. Bunlar arasında Mustafa Reşit Paşa'nın siyasal yazıları, Cevdet Paşa'nın *Tezâkir*'i ve Gelibolu'lu Âli'nin *Mevâidü'n-Nefâis fi Kavâidi'l-Mecâlis*'i önemlidir.

Tereke evrakı, malzemenin niteliğine göre iki ana bölümde değerlendirilmiştir. Birinci Bölüm; Osmanlı dönemine ait muhtelif resmî belgelerdir. Bu belgeler, hatt-ı hümâyûn, nâme-i hümâyûn, berat, buyruldu, tezkire, tahrirât, telgraf, mazbata, nizamnâme, i'lâm, muâhede, kayıt defterleri, arzuhaller, şehadetnâmeler gibi Osmanlı diplomatiği bakımından çeşitlilik arzeden vesikalardır. Bu belgelerin konuları arasında; eğitim, maliye, askerî, maden işletmeciliği, imar faaliyetleri, isyan haberleri, tahkikât ve istintak raporları, tayin, terfi, azil ve memuriyet talepleri, teşrifât, taltifât, teşekkür, vakıf muamelâtı, Hicaz, Mısır, Yemen ahvâli, muhasebe kayıtları, bazı kişilere tevcih olunan nişanlar, muhacirlerin idare, iâşe ve iskânları için komisyon teşkili gibi hususları saymak mümkündür.

Cavit Baysun terekesinin ilk belgesi, 788 tarihiyle Sultan Murad Hüdâvendigar'ın hatt-ı hümâyûn suretidir. En önemli belgeler arasında Saray teşrifatçıbaşısı ve Divan-ı Hümâyûn tercümanı olan Münir Bey'e Belçika, Avusturya, Almanya, İspanya, Fransa, Danimarka, Hollanda gibi çeşitli ülkelerin devlet başkanlarından gönderilen nişanların beratları, İtalyanlarla Osmanlılar arasında yapılan Adalar ve Trablusgarb'a dair anlaşmanın gizli maddelerini gösteren defter bulunmaktadır.

Bu bölümdeki 766 adet belge kronolojik olarak tasnif edilerek araştırmacıların hizmetine sunulmuştur. Genellikle Fransızca yazılı olan yabancı dil belgeler, kataloğun sonunda yer almıştır.

İkinci Bölüm ise; arşiv malzemesi niteliği taşımayan, Cavit Baysun'a, arkadaşlarına ve bazı şahıslara ait özel evrak, biyografi, mikrofilm, muhtelif türde manzûmeler, mektuplar, derlemeler ve fotoğraflardır. Özel arşiv niteliği taşıyan bu evraklar hazırlanan kataloğa alınmamış ayrı dosyalar içinde muhafaza edilmiştir.

Katalog No	**TASNİFİN KODU**	**TARİH**		**Dosya/ Belge Adedi**	**Katalog Tertibi**
		Hicrî	**Milâdî**		
993	Cavit Baysun Evrakı	788-1332	1386-1914	4/766	Analitik Envanter

C. SİVASLI ALİ BABA ZAVİYESİ EVRAKI (HSD.SABZ)

Osmanlı Arşivi tarafından Cavit Avcı'dan satın alınan Ali Baba Zaviyesi Evrakı*, 980-1334/1572-1916 yılları arasında zaviyeye ve mahallî idarelere ait ferman, berat, buyruldu, tezkire, hüccet, i'lâm, fetvâ, mürâsele senedi, temessük ve diğer evrakdan müteşekkil olup 804 adettir.

* Sivaslı Ali Baba Zaviyesi ile ilgili geniş bilgi için bakınız Saim Savaş, *"16. Asırda Sivas'ta Kurulan Ali Baba Zaviyesi'nin Dinî Sosyal ve Ekonomik Fonksiyonları Hakkında Bir Araştırma"*, Ankara Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 1990, basılmamış doktora tezi.

Bu belgeler, TE.ABZ (Taşra Evrakı Ali Baba Zaviyesi) kodu altında cinslerine göre 8 dosya hâlinde tasnif edilmiştir.

KATALOĞUN FİHRİSTİ

BELGE CİNSİ	Tarihi	Adedi
Fermanlar	1081-1252	57
Beratlar	115-1284	53
Buyruldular (Beylerbeyi)	1050-1266	37
Tezkireler	1090-1309	60
Hüccet ve İlâmlar	1063-1286	74
Fetvalar	Tarihsiz	294
Mürâsele Senetleri	1074-1255	52
Müteferrik	980-1334	135

Katalog No	TASNİFİN ADI	TARİH		Dosya/ Belge Adedi	Katalog Tertibi
		Hicrî	Milâdî		
992	Sivaslı Ali Baba Zaviyesi Evrakı	980-1334	1572-1916	8/804	Analitik Envanter

III. YURT İÇİ VE YURT DIŞI ARŞİV MERKEZLERİNE AİT ARŞİV MALZEMESİ VE KATALOGLAR

A. YURT İÇİ ARŞİVLERİNE AİT KATALOGLAR

Osmanlı Arşivi'nden başka, bünyelerinde Osmanlı ve Cumhuriyet dönemlerine ait arşiv malzemesi bulunduran kurumların bu döneme ait çıkardıkları kataloglar Arşivimizde araştırmacıların hizmetine sunulmuştur. Katalogların ihtiva ettiği belgelerin orijinalleri ilgili kurumlarda olup; bu kataloglar, araştırmacıları diğer kurumlardaki Osmanlı ve Cumhuriyet dönemi arşiv malzemesi hakkında bilgilendirmek gayesiyle kurumumuzda bulundurulmaktadır.

1. TAPU KADASTRO GENEL MÜDÜRLÜĞÜ ARŞİVİ TAHRİR DEFTERLERİ KATALOĞU

Aslıhan Doğan tarafından lisans tezi olarak hazırlanan *Tapu Kadastro Kuyûd-ı Kadîm Arşivi Mufassal, İcmâl, Evkâf ve Derdest Defterleri'nin Toplu Kataloğu*'nda 203 cilt mufassal, 162 cilt icmâl, 169 cilt derdest, 51 cilt vakıf, 88 cilt cebe, 1364 cilt ruznamçe, 80 cilt müstahfazat, 3 cilt Anadolu ve Rumeli yoklama, 202 cilt vakf-ı cedîd olmak üzere toplam 2.322 adet tahrir defterine ait ayrıntılı bilgi bulunmaktadır.

2. VAKIFLAR GENEL MÜDÜRLÜĞÜ VAKFİYELER KATALOĞU

Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan bu katologlar 10 cilt olup vakfın adı dikkate alınarak alfabetik olarak hazırlanmıştır.

3. CUMHURİYET ARŞİVİ DAİRE BAŞKANLIĞI KATALOGLARI

a. Bakanlar Kurulu Kararları Kataloğu

Katalog, Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi Daire Başkanlığı, "Temel Belge Sistemi"ne aktarılan Bakanlar Kurulu Kararları'na ait bilgilerin, bilgisayar ortamında alınan indeksli dökümüdür.

Tasnif edilmiş ve taşıdığı tarihin üzerinden 50 yıl geçmiş Bakanlar Kurulu Kararları'nın, araştırma hizmetine sunulması maksadıyla bu katalog hazırlanmıştır. Bakanlar Kurulunca karara bağlanan ve bu katalogda yer alan işlerden bazıları şunlardır:

Hükûmetlerin kanun teklifleri, tüzüklerin kabulü, birden fazla bakanlığı ilgilendiren yönetmelikler, vatandaşlığa alma, vatandaşlıktan çıkarma, valilerin, elçilerin ve orgenerallerin tayinleri, fahrî konsolosluk ihdası, ihtisas mevkîlerinin tespiti, kadro ihdasları, yabancıların çalıştırılması, emeklilik erteleme, il bütçelerinin tasdiki, bütçelerdeki ödeneklerde aktarma yapılması, gelecek yıllara sârî taahhüde girilmesi, Türk parasının kıymetinin korunması, döviz işleri, ihalelerin muteber sayılması, pazarlıkla satın alma yetkisi verilmesi, emaneten iş yaptırma yetkisi verilmesi, gümrük muafiyetleri, belediyelere terk edilecek arazi ve arsalar, vakıf mallarının satılması veya başka bir kuruma tahsisi, inşası illere bırakılan yollar için verilecek ödenekler, âfetzedelere yardım ve borçların ertelenmesi, orman köylülerine kerestelik ağaç verilmesi ve irtifa hakkı, şirket, kooperatif, banka kurulması ve sözleşmelerinin tasdiki, sözleşmelerde yapılacak değişiklikler, bulaşıcı hastalıklarla ve zararlı haşeratla mücadele, derneklerin kamu yararına sayılması, maden imtiyazları, vergi nisbetleri, madenlerin veya hisselerinin devri, göçmen işleri, iskan, Ankara imar plânlarının tasdiki, hükûmet adına kongre, konferans, konsey toplantılarına katılacakların tespiti, diplomatik pasaport verilmesi, yurt dışında geçici görevlendirilen memurlara verilecek harcırahlar, yurt dışına gönderilecek öğrencilere verilecek ödenekler, milletler arası emlâk, dostluk, kültür, ticaret vb. anlaşmalar, sıkıyönetim ilânı, uzatılması ve kaldırılması, seferberlik tedbirleri, askerlik süreleri, erken terhis, teciller, hudut olayları, yasak yayınlar, cezaların affı.

Bu fon, 1923-1973 yılları arasındaki bakanlar kurulu kararlarını ihtiva etmekte olup 37 cilttir. Katalog iki ayrı düzende hazırlanmıştır. Kronolojik olarak hazırlanmış olan katalogdaki künyeler, kararnâmenin tarih ve sayısına; kurumlara göre hazırlanmış katalogdaki künyeler ise, kararnâmenin ilgili olduğu kurum ve kuruluşa göre düzenlenmiştir.

Ciltlerin sonunda ayrı bir bölüm hâlinde indekslere yer verilmiştir. Kurumlara göre düzenlenen kataloğun indeksleri ise toplu olarak hazırlanmıştır.

b. Müşterek Kararnâmeler Kataloğu

Müşterek kararnâmeler; cumhurbaşkanının imzasından başka, başbakan ile ilgili bakanın imzasını taşır. Bu kararnâmeler başbakan veya ilgili bakan tarafından yürütülür.

Müşterek Kararnâmelerin hazırlanmasına ait mevzuat zamanla değişmiştir. Bu mevzuata bağlı olarak, Müşterek Kararnâme konularında farklılıklar olmuştur. Yönetici tayinleri, sınır tespitleri, yer adlarında yapılacak değişiklikler, belediye kurulması, subaylığa nasb, cezaların kaldırılması, uyuşmazlık, bütçelerde yapılacak değişiklikler, İstiklâl Madalyası verilmesi vb. konularda Müşterek Kararnâmeler çıkarılmaktadır.

Bu katalog, yöneticilerin biyografilerinin ve kurumların tarihçelerinin hazırlanması, yer adlarında yapılan değişikliklerin tespiti, ilçelerin idarî bağlılıklarının ve bütçe değişikliklerinin incelenmesi gibi konularda yapılacak ilmî araştırmalarda kullanılacak orijinal belgelere ulaşmak için, araştırmacıların hizmetine sunulan birinci el kaynaktır.

Katalog iki ayrı düzende hazırlanmıştır. Kronolojik olarak hazırlanmış olan katalogdaki künyeler, kararnâmenin tarih ve sayısına; kurumlara göre hazırlanmış katalogdaki künyeler ise, kararnâmenin ilgili olduğu kurum ve kuruluşa göre düzenlenmiştir.

c. Başbakanlık Özel Kalem Müdürlüğü Kataloğu

Başbakanlık Teşkilatında önemli bir yeri hâiz olan, Başbakanlık Özel Kalem Müdürlüğü'nün 1924-1949 yılları arasında oluşan evrakı olup kataloğun sonunda indeksi mevcuttur.

Bu katalogtaki belgelerin, 1924-1949 yılları arasında başbakanlık yapmış şahsiyetlerin yaptığı hizmetleri, halkla olan ilişkileri, halkın hükûmetten, dolayısı ile devletten beklentilerinin neler olduğunu göstermesi açısından önemi büyüktür.

d. Bayındırlık Bakanlığı Kataloğu

Bu katalogda yer alan arşiv malzemesi, Osmanlı Devleti'nin son dönemleri ile Cumhuriyet'in ilk yıllarından itibaren Cumhuriyet'in onuncu ve onbeşinci kuruluş yıllarına ait İstanbul ve İzmir illeri başta olmak üzere Bursa, Konya ve Trabzon gibi bazı illerin şehirleşme, şehir içi ulaşım, demiryolu, denizyolu, rıhtım ve liman tesisleri kurulması, tramvay ve tünel işletmeleri, su temini, şehirlerin aydınlatılması, elektrik üretimi, trafo merkezleri kurulması, elektrik dağıtımı, ziraatın geliştirilmesi için akar sulardan ve göllerden yararlanma, bataklıkların kurutulması, yurt içi ve yurt dışı hava ulaştırması, göllerde taşımacılık yapılması, bu işlere ait fiyat tarifeleri, söz konusu işleri yürüten şir-

ketler ve çalıştırdıkları elemanların kimlikleri, toplantılarının gündemi, alınan kararlar ile yabancı uyruklu teknik elemanların çalışmalarıyla ilgili değişik konulara ait ayrıntılı belgeleri ihtiva etmektedir.

Bu fondaki arşiv malzemesinin Osmanlı Devleti'nin sonu ve Cumhuriyet döneminin ilk yıllarını kapsaması sebebiyle, yukarıda sayılan işleri yürüten kuruluşlar, bunların çalıştırdıkları elemanlar, şirketlerin millîleşme safhaları, İstanbul Boğazı'na ait ilk tüp geçit projesi, memleket dahilinde bütün şirketlerin ihale işlemlerinde Türkçe'yi kullanmaları gibi orijinal ve değişik konulu belgeler ortaya konulmaktadır.

Bu katalogda yer alan belgelerin 1928 yılı harf inkılâbına kadar olan kısmı eski harfli, bu tarihten sonraki döneme ait belgeler ise yeni harflidir.

e. Toprak İskân Genel Müdürlüğü Kataloğu

Bu fonda, kaybedilen Osmanlı topraklarıyla, Türklerin bulunduğu Kafkasya, İran, Kırım ve diğer yerlerden gelen mülteci, muhacir, mübâdil ve gayr-ı mübâdillerin ülkemiz topraklarına yerleştirilmesi, tehcire uğrayan veya iskân yerleri değiştirilen Arap, Rum ve Ermenilerin iaşe, iskân, tedavi ve nakil masraflarının karşılanması ile ilgili belgeler bulunmaktadır.

Ayrıca, Mübâdele Anlaşması çerçevesinde Balkanlardan gelen mübâdillere Rumlardan kalan emvâl-i metrûkenin dağıtımı, yurt dışında özellikle Yemen'de kalan memur ve ailelerinin Türkiye'ye getirilmesi, sürgün edilen veya askere alınan şahısların ailelerine yardım edilmesi, ülkeye gelen muhacir, mübadil ve mültecilerin üretici hâle getirilmesi ile bunlar arasında görülen salgın hastalıklarla mücadele edilmesi gibi konuları da ihtiva etmektedir.

Bu fon 1907-1944 yılları arasındaki belgeleri ihtiva etmekte olup 2 cilttir. Ayrıca bir ciltlik indeksi mevcuttur.

f. Diyanet İşleri Başkanlığı Kataloğu

Diyanet İşleri Başkanlığı'ndan Cumhuriyet Arşivi Daire Başkanlığı'na devredilen ve bu katalogda yer alan arşiv malzemesi, bazı il ve ilçelere ait merkezde oluşan evrak ve defterlerden meydana gelmektedir. Fonun teşkilinde iller baz alınarak, il ve ilçe müftülüklerine ait evrak kendi içerisinde tarih sırasına göre tasnif edilmiştir.

Katalogda yer alan belgelerin ait olduğu iller sırasıyla; Amasya, Antalya, Artvin, Bilecik, Bolu, Bursa, Diyarbakır, Edirne, Erzurum, Giresun, Isparta, İçel, İstanbul, İzmir, Kayseri, Kocaeli, Konya, Kütahya, Manisa, Muğla, Ordu, Sakarya, Samsun, Siirt, Tekirdağ, Zonguldak; defterler ise Erzurum, Kocaeli, Muğla, Fatsa, Adapazarı, Devrek ve Beyoğlu Müftülüklerine aittir.

Bu fondaki arşiv malzemesinin 1928 Harf İnkılâbı'na kadar olan kısmı eski harfli, bu tarihten sonrakiler ise yeni harflidir.

Fondaki konular ise; personel, özlük işleri, yapılan inkılâpların Diyanet camiasındaki etkileri ve uygulamaları, Diyanet-Ordu, Diyanet-cemiyetler ilişkileri, ezan, Kur'an, Ramazan, zekât, fitre, kurban gibi dinî konuları ihtiva etmektedir.

4. DENİZ KUVVETLERİ KOMUTANLIĞI KATALOGLARI

Deniz Kuvetleri Komutanlığı'nın, aşağıda başlıkları verilen 6 cilt kataloğu mevcuttur.

1. Tarihî Deniz Arşivi Belge Kataloğu,
2. Islâhat Umumî Evrakı ve Mektepler, Muhakemât ve Hukuk Müşavirliği Bölümleri Kataloğu,
3. Muhasebe Bölümü Kataloğu,
4. Komodorluk, Fabrikalar, Divan-ı Harp, Sandıklar ve Müteferrik Bölümler Kataloğu,
5. Gemiler, Erkân-ı Harbiye, Tersâne, Limanlar, Daireler, (1, 2, 3, 4) Bölümü,
6. Şûrâ-yı Bahrî Bölümü Kataloğu.

B. YURT DIŞI ARŞİV MERKEZLERİNE AİT KATALOGLAR

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü'nün arşivcilik konusunda çeşitli devletlerle yaptığı ikili işbirliği protokolleri çerçevesinde, bu ülkelere gönderdiği uzmanların yaptıkları çalışmalar neticesi, arşivimize getirilen belge fotokopisi ve mikrofilmlerin katalogları hazırlanarak araştırmacıların hizmetine sunulmuştur. Bu kataloglar hakkında şu bilgileri vermek mükündür:

1. BULGARİSTAN ARŞİVLERİNDEKİ OSMANLI EVRAKI

Bu ülke arşivlerindeki Osmanlı Devleti döneminde oluşan mahallî evrak ile 1931 yılında ülkemiz tarafından Bulgaristan'a satılan Osmanlı dönemi evrakından alınan fotokopi ve mikrofilmlerin kataloğu hazırlanarak *Bulgaristan'daki Osmanlı Evrakı* adıyla neşredilmiştir.

2. KIBRIS ŞER'İYE SİCİLLERİ

Kıbrıs arşivlerinde bulunan 988-1238/1580-1823 yılları arasındaki 31 adet Şer'iye Sicili'nin fotokopileri arşivimize kazandırılarak araştırmacıların hizmetine sunulmuştur.

3. MACARİSTAN MİLLÎ ARŞİVİ'NDE BULUNAN TÜRK TARİHİ İLE İLGİLİ BELGELER

Macaristan Millî Arşivi tarafından İngilizce olarak hazırlanmış olan *Macaristan Milli Arşivin'de Bulunan Türk Tarihi ile İlgili Belgelerin Listesi* adlı katalog, araştırmacıların bu ülke arşivlerindeki Osmanlı evrakı hakkında fikir edinebilmelerini sağlamak düşüncesiyle 993 katalog numarası ile araştırmacıların hizmetine sunulmuştur.

4. MAKEDONYA DEVLET ARŞİVİ'NDEKİ OSMANLI EVRAKI

Bu ülke arşivlerinde bulunan Osmanlı dönemine ait arşiv malzemelerinin fotokopi ve mikrofilmleri alınarak kataloğu hazırlanmış ve *Makedonya'daki Osmanlı Evrakı* adıyla neşredilmiştir.

5. RUSYA FEDERASYONU ARŞİVLERİNDEKİ OSMANLI EVRAKI

Rusya Federasyonu arşivlerinden fotokopileri getirilen belgelerden oluşan bu katalog 1023-1309/1614-1892 yılları arasında Osmanlı-Rus münasebetiyle ilgili belgeleri ihtiva etmekte olup 998 katalog numarası ile araştırmacıların hizmetine sunulmuştur.

6. GÜRCİSTAN ARŞİVLERİNDEKİ TÜRKİYE İLE İLGİLİ BELGELER

Gürcistan arşivlerinden fotokopileri getirilen belgelerden oluşan bu katalog XVI.-XX. yüzyıllar arasındaki Osmanlı-Gürcü münasebetiyle ilgili belgeleri ihtiva etmekte olup 1052 numara ile araştırmacıların hizmetine sunulmuştur.

IV. OTOMASYON

Osmanlı Arşivi'nde “otomasyon” çalışmaları 1987 yılında başlamıştır. O günün şartlarında yayın ve katalog çıkarmak amacıyla bilgisayarlar alınmış ve kullanılmıştır.

Gelişen teknolojilerden azami derecede yararlanmak ve tasnif hizmetlerinde kullanmak amacıyla 1992 yılında “sistem analizi” yapılmış ve “fizibilite raporu” hazırlanarak teknik alt yapı konusunda kararlar alınmıştır.

İlk olarak 1997 yılında çalışmalar sonuçlandırılmış, katalogların veritabanına uygun halde yazımına ağırlık verilmiş ve tüm kataloglar bilgisayar ortamında çıkarılmaya başlamıştır.

2000 yılına kadar devam eden bu süreçten sonra 1992 yılında hazırlanan fizibilite raporu güncellenmiş, proje hazırlanarak gerekli sistem ve yazılımlar ihale edilmiştir.

Bu çalışmalar 2001 yılı sonunda tamamlanmış ve 2002 yılı başından itibaren veritabanı araştırma salonunda ve internet ortamında araştırmacıların hizmetine açılmıştır.

2002 yılı başından itibaren hayata geçirilen *Osmanlı Arşivi Otomasyonu Yazılım Projesi* sürekli gelişerek devam etmektedir. Sayısal ortama aktarılan arşiv malzemesinin veri girişi, kataloglama, görüntüleme, görüntü ve bilgilerin eşleştirilmesi, katalog taramalarının yapılması, araştırıcı ve kullanıcılar hakkında her türlü istatistiklerin yapılabilmesi, arşiv malzemesi ile ilgili değişik şube müdürlükleri tarafından yapılan çalışmaları ve bunlara benzer konuları artık otomasyon sayesinde yapılması mümkündür.

Osmanlı dönemine ait arşiv malzemeleri tasnif edildikçe katalogları bilgisayar ortamında hazırlanarak araştırma salonlarımızda (İstanbul ve Ankara) ve internette aynı gün araştırmaya açılmaktadır.

Artık araştırıcılar katalog taramalarını hem evinde internet'ten ve hem de Araştırma salonunda bulunan bilgisayarlardan kolaylıkla yapabilmektedirler. Bu tarama sonucu isteyecekleri belgeleri portföylerine kaydetmekte, portföy üzerinde gerekli incelemeleri yapmakta ve dijital ortamda belge talebinde bulunmaktadırlar. Araştırıcılar ihtiyacları durumunda belge ve defterleri CD kayıtlarını almaktadırlar.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

İdari Yapısı

Başbakanlığın ana hizmet birimlerinden olan Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü bünyesinde üç daire başkanlığı bulunmaktadır.

Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı İstanbul'da, Cumhuriyet Arşivi Daire Başkanlığı ile Dokümantasyon Daire Başkanlığı Ankara'dadır.

1-Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı

Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı Ticarethane Sokak, No: 12, 34410 Sultanahmet-İSTANBUL adresinde hizmet vermektedir.

Telefon: (0212) 440 30 00 (Santral 10 hat)

Faks: (0212) 511 75 86

e-posta: dagm@devletarsivleri.gov.tr

2-Cumhuriyet Arşivi Daire Başkanlığı

Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi Daire Başkanlığı, İvedik Caddesi, No: 59, 06180 Yenimahalle-ANKARA adresinde hizmet vermektedir.

Telefon: (0312) 344 16 46 (Direkt), (0312) 344 59 09 (Santral, 15 hat)

Faks: (0312) 315 10 00

e-posta: dagm@devletarsivleri.gov.tr.

3-Dokümantasyon Daire Başkanlığı

Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Dokümantasyon Daire Başkanlığı, İvedik Caddesi, No: 59, 06180 Yenimahalle-ANKARA adresinde hizmet vermektedir.

Telefon: (0312) 315 10 32 (Direkt), (0312) 344 59 09 (Santral, 15 hat).

Faks: (0312) 315 10 00

e-posta: dokumantasyon@devletarsivleri.gov.tr.

DEVLET ARŞİV HİZMETLERİ İLE İLGİLİ KANUNLAR

3056 SAYILI BAŞBAKANLIK TEŞKİLÂTI HAKKINDA KANUN HÜKMÜNDE KARARNÂME'NİN DEĞİŞTİRİLEREK KABULÜ HAKKINDA KANUNLA BAŞBAKANLIĞA VE DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜNE VERİLEN GÖREVLER

Kabul Tarihi: 10.10.1984

Resmî Gazete'de Yayım Tarihi: 19.10.1984 Sayısı: 18550

3056 Sayılı Başbakanlık Teşkilatı Hakkında Kanun Hükmünde Kararnâme'nin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun'un 2. maddesinin (g) fıkrasında;

Başbakanlığın Aslî Görevleri Arasında Devlet Arşiv Hizmetleri:

"Türk Devlet ve millet hayatını ilgilendiren, tarihî, hukukî, idarî, ekonomik, ilmî doküman ve belgeleri toplamak, değerlendirmek ve düzenlemek; film, mikrofilm gibi ileri teknikleri uygulayarak arşiv malzemesini tek nüsha olmaktan kurtarmak, bunların tahribini önleyecek arşiv laboratuvarı kurmak; milletlerarası arşivcilik ile ilgili hareketleri takip etmek, önemli arşiv malzemesini yurt ve dünya bilim çevrelerine sunmak" şeklinde yer almıştır.

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü'nün Görevleri

3056 Sayılı Başbakanlık Teşkilatı Hakkında Kanun Hükmünde Kararnâme'nin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun'un 11. maddesinde Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü'nün görevleri şu şekilde belirtilmiştir:

a. Millî arşiv politikasının esaslarını belirlemek, bu esasların uygulanmasını takip etmek ve denetlemek,

b. Devlet ve millet hayatını ilgilendiren her türlü bilgi ve belgeleri toplamak, değerlendirmek ve saklamak,

c. Çeşitli kamu kurum ve kuruluşları ile özel şahısların elinde bulunan arşiv malzemesini tespit etmek, toplamak, gerektiğinde satın almak, bunların tamir ve restorasyonunu yapmak, tasnif ve tercüme etmek, uygun görülenleri yayınlamak,

d. Yurt içi ve yurt dışı arşivcilik ve bununla ilgili bilimsel gelişmeleri takip etmek, bu alandaki eserleri tercüme etmek, yayınlamak, önemli ve değerli arşiv malzemesini yurt ve dünya bilim çevrelerine sunmak,

e. Tarihî, kültürel ve estetik değeri olan arşiv malzemesinden koleksiyonlar yapmak, gerektiğinde arşiv müzesi kurmak ve sergiler açmak,

f. Arşiv malzemesinin tahribini önleyecek tedbirleri almak, arşiv laboratuvarı kurmak,

g. Arşiv malzemesinin kopyalarını çıkararak devamlılığını sağlamak ve bunları küçük hacimlere döndürmek için film, mikrofilm, fotokopi ve gerektiğinde diğer ileri teknikleri uygulamak,

h. Devlet arşivlerinden yararlanma esaslarını belirlemek, arşivlerdeki araştırma taleplerini değerlendirmek ve gerektiğinde izin vermek,

i. Her türlü bilgi ve arşiv malzemesini derlemek, ayıklamak ve her an kullanılır hâle gelecek şekilde tasnif ederek muhafaza etmek,

j. Kamu kurum ve kuruluşlarının arşivlerinde ayıklama, saklama ve imha işlemlerini denetlemek,

k. Makamca verilen benzeri görevleri yapmak.

Devlet Arşiv Hizmetlerinin Hukukî Dayanağı

Ülkemizde arşiv konusu ve hizmetleri ile ilgili olarak, yakın zamanlara kadar yürürlüğe konmuş olan mevzuat, bütün iyi niyetlere rağmen, maalesef arşiv meselelerimize temelden çözüm getirecek hüviyette olmamıştır.

19.10.1984 tarih ve 18550 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan *"3056 sayılı Başbakanlık Teşkilatı Hakkında Kanun Hükmünde Kararnâme'nin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun"* çerçevesinde Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü kurulmuştur.

Millî arşivlerimizin korunması ve değerlendirilmesiyle ilgili her türlü görev, 3056 sayılı Kanunun 2. maddesinin (g) fıkrası ile Başbakanlığa ve 11. maddesi ile de Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü'ne verilmiş olup, bununla millî arşivlerimiz konusunda bir reform hareketinin alt yapısı kurulmuştur.

3056 sayılı Kanun, ayrıca idarî, hukukî ve teknik arşiv uygulamasına imkân verecek yeni mevzuat düzenlemelerinin yapılmasına ışık tutmuş, zemin hazırlamıştır.

Bu çerçevede;

- Başbakanlıkça, 6696 sayılı Kanun yerine, 4 Nisan 1988 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanan 316 sayılı *"Muhafazasına Lüzum Kalmayan Evrak ve Malzemenin Yok Edilmesi Hakkında Kanun Hükmünde Kararnâme"* hazırlanmıştır. Bu kararnâmede, amaç ve kapsam yeniden belirlenerek, yapılmak istenen yeni düzenlemelere uygunluk sağlanmış, eski kanundan doğan tereddütler giderilmek suretiyle, kurum ve kuruluşların arşivlerinde, arşiv malzemesi ve arşivlik malzeme hüviyeti taşımayan, muhafazasına lüzum görülmeyen, yok edilecek evrak ve her türlü malzemenin ayıklama ve imha işlemlerine dâir usûl ve esasların belirlenmesine imkân sağlanmış; ayrıca, arşiv malzemesi ve arşiv-

lik malzemenin tarifleri yapılmıştır. Söz konusu Kararnâme, 28 Eylül 1988 tarihinde kanunlaşmıştır.

Esasen, millî arşiv politikasının esaslarını belirlemek, bu esasların uygulanmasını takip etmek ve denetlemek görevini kanunla üstlenmiş bulunan Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğünün, görevlerini istenilen istikâmette ve sağlıklı bir şekilde neticelendirilebilmesi için, bir dizi düzenleme yapma zarureti de kendiliğinden doğmuştur.

- Bir başka düzenleme de, Başbakanlık tarafından hazırlanarak 16 Mayıs 1988 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe konulan *"Devlet Arşiv Hizmetleri Hakkında Yönetmelik"*tir. Bu düzenleme ile de, kamu kurum ve kuruluşları ile şahıslar elinde bulunan arşiv malzemesinin ve ileride arşiv malzemesi hâline gelecek arşivlik malzemenin tespiti, bunların kayba uğramamalarının sağlanması, gerekli şartlar altında korunmaları, Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü'nün bu konulardaki görev ve yetkileri, kurum ve kuruluşlarla olan münasebetleri, kurum ve kuruluşların yüklenecekleri sorumluluklar, arşiv malzemesinin devletin, gerçek ve tüzel kişilerin ve ilmin hizmetinde değerlendirilmeleri, bunların yanı sıra muhafazasına lüzum görülmeyen malzemenin ayıklanmasına ve imhasına dâir usûl ve esaslar hükme bağlanmıştır. Böylece millî arşivlerimizin geleceği emniyet altına alınırken, arşiv hizmetlerimiz modern arşivciliğin ilmî disiplinine bağlanmaktadır.

- Başbakanlıkça yapılan bir diğer yeni düzenleme de, "*Devlet Arşivleri'nde İlmî Araştırma ve İnceleme Yapmak, Örnek Almak İsteyen Yerli ve Yabancı Hakikî ve Hükmî Şahısların Tâbi Olacakları Esaslar*" konusundadır.

Bilindiği gibi, "*Türkiye'de İlmî Araştırma, İnceleme Yapmak ve Film Çekmek İsteyen Yabancıların veya Yabancılar Adına Başvuranların Tâbi Olacakları Esaslar*" 83/5963 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe konulmuş ve söz konusu esaslar Dışişleri Bakanlığınca yürütülmüştür.

3056 sayılı Kanunun 11. maddesinin (h) fıkrası, "Devlet Arşivleri'nden yararlanma esaslarını belirlemek, arşivlerdeki araştırma taleplerini değerlendirmek ve gerektiğinde izin vermek" yetkisini Başbakanlığa, dolayısıyla Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü'ne vermiştir.

Başbakanlık, kanunun kendisine verdiği bu yetkiye dayanarak, daha önce ifade edildiği gibi, bu esasları yeniden düzenlemiş, 83/5963 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı yerine, 89/14269 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı yürürlüğe konulmuştur.

Böylece "*Devlet Arşiv Hizmetleri*" iki adet kanun, bir adet yönetmelik ve 1 adet bakanlar kurulu kararı ile hukukî yapıya kavuşturulmuştur.

DEVLET ARŞİVLERİ'NDE ARAŞTIRMA VE İNCELEME YAPMAK İSTEYEN TÜRK VEYA YABANCI UYRUKLU GERÇEK VEYA TÜZEL KİŞİLERİN TABİ OLACAKLARI ESASLAR

(2002/3681 karar sayılı Bakanlar Kurulu Kararı Eki)

Amaç

Madde 1- Bu esasların amacı, Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü ve araştırma hizmeti veren diğer arşivlerde araştırma, inceleme yapmak ve örnek almak isteyen Türk ve yabancı gerçek ve tüzel kişilerin tabi olacakları usul ve esasları tespit etmektir.

Kapsam

Madde 2- Bu esaslar, tasnif edilmiş ve son işlem tarihi üzerinden en az otuz yıl geçmiş arşiv malzemesi üzerinde Türk uyruklu gerçek veya tüzel kişiler ile Türkiye'ye girmesi yasak olmayan yabancı uyruklu gerçek veya tüzel kişiler tarafından yapılacak araştırma ve inceleme faaliyetlerine ilişkin usul ve esasları kapsar.

Müracaat şekli

Madde 3- Türk arşivlerinde araştırma ve inceleme yapmak isteyen gerçek veya tüzel kişilerden Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olanlar ve bunların vekilleri ile Türkiye'ye yasal yollardan girmiş yabancılar ve bunların vekilleri,"Devlet Arşivleri'nde Araştırma Talebinde Bulunanlar İçin Müracaat Formu ve Taahhütnâme"yi (EK-1) doldurmak suretiyle bir adet fotoğraf ve nüfus cüzdanı (yabancılar için pasaport ve kimlik örneğiyle, vekil ise vekaletnâme ile birlikte doğrudan araştırma ve inceleme yapacağı arşivin veya arşivlerin bağlı olduğu idareye bizzat veya posta ile müracaatta bulunurlar.

Ayrıca bu müracaat, yurt dışında Türkiye Cumhuriyeti büyükelçilik veya başkonsolosluklarına da yapılabilir. Bu temsilcilikler, yapılan müracaatı Dışişleri Bakanlığı vasıtasıyla Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü'ne ya da araştırmanın yapılacağı arşivin bağlı bulunduğu idareye gönderirler.

Vekilleri vasıtasıyla araştırma ve inceleme yapmak isteyen Türk veya yabancı uyruklu gerçek veya tüzel kişilerin önceden müracaatlarının olması gerekmektedir.

Müracaatların işleme konulması ve cevaplandırma süresi

Madde 4- Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü'nde yapılacak her türlü araştırma, inceleme ve örnek alma talepleri bu Genel Müdürlükçe, Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü dışındaki araştırma hizmeti veren diğer arşivlere yapılacak talepler ise, söz konusu arşivin bağlı olduğu bakanlık veya kuruluşça işleme konulur ve en geç iki iş günü içerisinde sonuçlandırılır.

Silahlı Kuvvetler arşivlerine yapılan müracaatlar otuz gün içerisinde sonuçlandırılır.

Dışişleri Bakanlığı; yurtdışındaki Türkiye Cumhuriyeti büyükelçilikleri ve başkonsoloslukları kanalıyla, Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü'nde ve araştırma hizmeti veren diğer arşivlerde araştırma ve inceleme talebinde bulunan Türk veya yabancı uyruklu gerçek veya tüzel kişiler ile vekillerine, müracaatlarının sonucunu otuz gün içerisinde duyurur.

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü ile birinci fıkrada belirtilen ilgi bakanlık ve kuruluşlar; bu esaslarda öngörülen hükümleri de göz önünde bulundurmak suretiyle, araştırma ve inceleme taleplerini aynen veya sınırlandırmak suretiyle kabul veya reddedebilirler.

Müracaatların reddini gerektiren durumlar

Madde 5- Araştırmacıların;

a) Tasnifi tamamlanmamış ve en son işlem tarihi üzerinden otuz yıl geçmemiş arşiv malzemesi ile yararlanılamayacak derecede hasara uğramış arşiv belgesi üzerinde,

b) Araştırma ve inceleme talebinde bulunan kişinin on sekiz yaşından küçük olduğu veya medeni hakları kullanma ehliyetine sahip bulunmadığı durumlarda,

c) Müracaat formundaki bilgilerin eksik veya yanlış olması ve müracaat için gerekli belgelerin eksik veya sahte olduğunun anlaşıldığı hâllerde,

arşivlerde araştırma ve inceleme talepleri reddolunabilir.

Taahhütnâme, araştırma süresi ve giriş kartı

Madde 6- Araştırmacılara, arşivdeki çalışmalarında uymak zorunda bulundukları şartlar ve yükümlülükler bildirilir ve kendilerine bu yükümlülüklere uyacaklarını tevsik eden bir taahhütnâme (EK-1) imzalatılır. Araştırmacılar için, "Arşive Giriş Kartı" tanzim edilir ve bu kart arşivde muhafaza edilir. Arşiv giriş kartları, arşive her girişte bir kimlik belgesi karşılığında araştırmacıya teslim edilir. Araştırmacı, arşivde bulunduğu sürece bu kartı görünebilecek şekilde üzerinde taşır.

Araştırma ve incelemelerde uyulacak esaslar

Madde 7- ***Araştırma ve incelemelerde aşağıdaki esaslar uygulanır:***

a) Tasnifi tamamlanmamış arşiv malzemesi veya yararlanılamayacak derecede hasara uğramış belgeler incelemeye verilmez. Ancak, bu malzeme ve belgelerin, bir dev-

let hizmetinin görülmesinde veya bir hakkın korunmasında ve ispatında delil olarak kullanılacağının anlaşılması halinde, görevli personelin nezaretinde incelemeye verilebilir.

b) Kataloglarda kayıtlı bulunsa dahi, onarıma alınmış arşiv malzemesi ile revize edilmekte olan fonlara ait malzemeler, bu işlemler bitene kadar araştırmacılara verilemez.

c) Araştırma ve inceleme, ilke olarak arşiv malzemesinin fotokopisi, mikrofilmi veya elektronik ortam üzerinden yapılır. Bununla birlikte, fotokopi ve mikrofilmin temin edilememesi, elekronik ortamın sağlanamaması halinde araştırma ve inceleme evrakın aslı üzerinden de yapılabilir.

d) Araştırmacılar, ancak kendi konuları ile ilgili arşiv malzemesi üzerinde araştırma ve inceleme yapabilirler. Bu çalışmalar sırasında, ilgili konulara ait arşiv malzemesinin tamamını kendi adlarına ayırttıramazlar.

e) Arşiv malzemesi talepleri, araştırmacı yoğunluğu dikkate alınarak makul ölçüler içinde tarih ve saatine göre sıraya konularak karşılanır ve istenen belgelerin hangi gün ve saatte verilebileceği araştırmacıya bildirilir.

f) Araştırmacıların bir iş günü içerisindeki belge talepleri, günlük talep yoğunluğu ve iş gücüne göre idarece sınırlandırılabilir. Bu sınırlandırma, dosya envanter sistemiyle tasnif edilmiş fonlardan 2 dosya, analitik usulle tasnif edilmiş fonlardan 25 belge ve defter fonlarından 5 defterin altında olamaz.

g) Araştırmacılar, kendilerine teslim edilen belgelerin tamamını iade etmeden yenilerini talep edemezler. Ancak, alınmış olan belgelerle ilişkisi bulunan ve birlikte incelenmesi gereken diğer bir kısım belgelerin talep edilebilmesi için, ilk alınanlardan aynı sayıda belgenin iade edilmesi ve yeniden sıraya girilmesi gerekir.

h) Araştırmacılar belgeleri sayarak teslim alırlar ve aynı şekilde teslim ederler. Kendilerine teslim edilen belgenin kaybolması halinde sorumluluk araştırmacıya aittir.

ı) Araştırmacı, kendisine teslim edilen arşiv malzemesini başka bir araştırmacıya veremez, belge üzerinden kopya çıkaramaz ve fotoğraf çekemez.

i) Araştırmacı, kendisine teslim edilen arşiv malzemesini her türlü tahribat ve tahrifattan korumak zorundadır.

j) Araştırma ve incelemelerde sadece kurşun kalem ve silgi kullanılır. Ancak portatif yazı makinası ve bilgisayar arşiv yönetiminin uygun göreceği mahallerde kullanılabilir.

k) Araştırma mahalline çanta, fotoğraf makinası, dijital kamera, tarayıcı, cep telefonu, palto, dolma kalem, tükenmez ve renkli tükenmez kalem ve benzeri eşyalarla girilemez.

l) Arşiv malzemesi, hiçbir şekilde araştırmacılara tahsis edilen mahalden dışarıya çıkarılamaz.

m) Araştırmacılara tahsis edilen mahalle, görevlilerden ve araştırmacılardan başkası giremez.

n) Çalışmalarına bir haftadan fazla ara verecek araştırmacı, elindeki belgeleri arşiv depolarındaki asli yerlerine konulmak üzere iade etmek zorundadır.

Yukarıdaki şartlardan birinin ihlali halinde araştırma durdurulur ve araştırmacı hakkında mevzuat uyarınca gerekli işlem yapılır.

Araştırmacıların mükellefiyeti

Madde 8- Türk veya yabancı uyruklu araştırmacılar, yaptıkları çalışmalar neticesinde hazırladıkları ve yayımladıkları eserlerden ilgili arşiv idaresine birer nüsha vermek zorundadırlar. Yabancı araştırmacılar ayrıca Dışişleri Bakanlığı'na da bir nüsha gönderirler.

Belge kopyası verilmesi

Madde 9- Araştırma ve inceleme yapan Türk veya yabancı uyruklu kişilere araştırma ve incelemeye açılan belgelerin fotokopi, dijital kopya veya mikrofilm şeklindeki kopyaları belirlenen ücret karşılığında verilir veya gönderilir.

Bu şekilde edinilen kopyalar hiçbir şekilde çoğaltılıp ticari amaçla satılamaz.

Ancak, bir fonun, bir dosyanın veya bir defterin tamamının kopyasının verilip verilmeyeceği konusunda izin verme yetkisi ilgili arşiv idaresine aittir.

Yürürlükten kaldırma

Madde 10-23/6/1989 tarihli ve 89/14269 sayılı Bakanlık Kurulu Kararı ile yürürlüğe konulan "Devlet Arşivlerinde Araştırma veya İnceleme Yapmak İsteyen Türk Veya Yabancı Uyruklu Gerçek Veya Tüzel Kişilerin Tabi Olacakları Esaslar" yürürlükten kaldırılmıştır.

Yürürlük

Madde 11- Bu esaslar yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

Madde 12- Bu esasları Başbakan yürütür.

T.C.

BAŞBAKANLIK

DEVLET ARŞİVLERİGENEL MÜDÜRLÜĞÜ

ARAŞTIRMACI MÜRACAAT FORMU VE TAAHHÜTNAME

(BDA-18-FR-01)

Adı-Soyadı	:...
Uyruğu	:...
Çalıştığı Kurum-Kuruluş ve Görevi	: ....
Tahsil Durumu	: ....
Devamlı Adresi ve Telefon Numarası (İş-Ev)	: ....
(Yabancılar için ayrıca Türkiye'deki adresi ve telefonu)	: ....
T.C. Vatandaşlık Numarası (Yabancılar için Pasaport Numarası)	: ....
Yapılacak Çalışmanın Konuları ve Süresi	: ....
Arşivimizde Daha Önce Çalışma Yapanlar İçin Bu Çalışmanın Tarihi ve Konuları	: ....

"Devlet Arşivleri'nde Araştırma ve İnceleme Yapmak İsteyen Türk veya Yabancı Uyruklu Gerçek veya Tüzel Kişilerin Uymak Zorunda Oldukları Esaslar"ı dikkatle okudum.

Yukarıda verdiğim bilgilerin ve müracaat belgelerimin doğru olduğunu, bu esaslara ve Kurumun iç çalışma düzenine uyacağımı, bunların tarafımdan ihlali halinde doğacak sorumluluk ve yükümlülükleri aynen kabul edeceğimi beyan ederim.

Tarih: ..../......../...........

İmza: ....

ARAŞTIRMACILARA FAYDALI BİLGİLER

Çalışma Saatleri: Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı'nın çalışma saatleri, Yaz Dönemi: 08.30-17.00; Kış Dönemi: 08.00-16.30 olmakla birlikte,

Araştırmacı Çalışma Saatleri:

Haftaiçi: 09.00-19.00 *(Araştırmacılar haftaiçi çalışmalarında akşam normal mesai saatinden sonra sadece önceden talep edip almış oldukları belgeler ile katalogları inceleyebilirler.)*

Cumartesi: 09.00-17.00 saatleri arasındadır.

Araştırma Salonuna Giriş-Çıkış: Araştırmacı, bina girişinde bulunan müracaat memuruna kimliğini vererek, "Araştırmacı Giriş Kartı"nı alır ve kayıt defterini imzalar. Binayı terk ederken "Araştırmacı Giriş Kartı"nı teslim ederek kimliğini alır.

Araştırma Salonu ve Kütüphâne: Araştırma salonu İstanbul Valiliği arkasında ki bahçe içerisinde bulunan Hazine-i Evrak binasındadır. (*Bahçeye Gülhâne tarafındaki Bâb-ı Âli kapısından girilmektedir.*) Kütüphâne ise Genel Müdürlük binasının B Blok zemin katındadır.

Belgelerden Yararlanma: Araştırmacılar konuları ile ilgili belge ve defterlere iki yolla ulaşabilirler. Birinci yol; Araştırma Salonu'ndaki raflarda bulunan katalogları taramak suretiyle, ikinci yol ise bilgisayarlarda tarama yapma suretiyledir. Gerek bilgisayardan, gerekse kataloglardan tarama yoluyla tespit edilen belge ve defterler bilgisayarlardan talep edilmektedir. Bilgisayarlara digital görüntüleri yüklenmiş olan defter ve vesikalar, görüntüler açıldığında yanlarında bulunan "talep et" düğmesine işaret konularak istenebilmektedir. Bu tür görüntü talepleri salon görevlileri tarafından CD'ye yüklenmek suretiyle ücreti mukabilinde karşılanmaktadır. Bilgisayarda görüntüleri bulunmayan belgeler işaretlenip portföye kaydedildikten sonra depolardan getirilmek üzere talep edilmektedir.

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü ile araştırmaya açık diğer arşivlerde araştırma veya inceleme yapmak, örnek almak isteyen Türk ve yabancı gerçek ve tüzel kişilerin tâbi olacakları esas ve usuller "*Devlet Arşivlerinde Araştırma veya İnceleme Yapmak İsteyen Türk veya Yabancı Uyruklu Gerçek veya Tüzel Kişilerin Tâbi Olacakları Esaslar*" ile belirlenmiştir.

Sabah saat 10.00'a kadar yapılan belge istekleri, aynı gün saat 15.00'de, saat 10.00 ile 13.00 arasında yapılan istekler ise ertesi gün saat 11.00'de karşılanır.

Digital Görüntü Talebleri: Arşiv belgelerinin digital görüntüleri salon görevlilerinden alınacak "CD talep" formu doldurmak suretiyle ücreti karşılığında temin edilir.

Diğer İmkânlar: Osmanlı Arşivi'nde araştırmacılar için bir kafeterya bulunmaktadır. Ayrıca, imkânlar nispetinde merkez binada bulunan yemekhâneden de istifade edilebilir.

EKLER

EK I

1. PADİŞAH VE SADRIAZAMLARIN SALTANAT YILLARI*

Sıra	ADI	TARİH		Saltanat Süresi
		Hicrî	Miladî	
1	**I. Osman**	**680-727**	**1281-1326**	**45 yıl**
	Alâeddin Paşa	723-727	1323-1326	4 yıl
2	**Orhan Gazi**	**727-761**	**1326-1359**	**33 yıl**
	1- Alâeddin Paşa	727-732	1326-1331	5 yıl
	2- Nizâmeddin Ahmed Paşa	732-749	1331-1348	18 yıl
	3- Hacı Paşa	749-761	1348-1360	13 yıl
3	**I. Murad**	**761-792**	**1359-1389**	**30 yıl**
	1- Sinaneddin Yusuf Paşa	761-?	1360-	?
	2- Çandarlı Hayreddin Kara Halil Paşa	770-789	1368-1387	20 yıl
	3- Çandarlı Ali Paşa	789-792	1387-1389	3 yıl
4	**I. Bâyezid**	**792-805**	**1389-1402**	**13 yıl**
	1- Çandarlı Ali Paşa	792-809	1389-1406	17 yıl
	2- Osmancıklı İmamzade Halil Paşa	809	1406	?
FETRET DEVRİ				
5	**I. Mehmed**	**816-5.824**	**1413-6.1421**	**8 yıl**
	Amasyalı Bâyezîd Paşa	?-824	?-1421	?
6	**II. Murad**	**824-1.1.855**	**1421-3.2.1451**	**30 yıl**
	1- Çandarlı İbrahim Paşa	824-832	1421-1429	8 yıl
	2- Amasyalı Hızır Danişmend oğlu Koca Mehmed Nizâmeddin Paşa	832-842	1429-1439	10 yıl
	3- Çandarlı Halil Paşa	842-857	1439-1453	14 yıl
7	**II. Mehmed**	**16.1.855-4.3.886**	**18.2.1451-3.5.1481**	**30 yıl**
	1- Çandarlı Halil Paşa	842-857	1439-1453	14 yıl
	2- Mahmud Paşa (1)	857-871	1453-1466	13 yıl
	3- Rum Mehmed Paşa	871-874	1466-1469	3 yıl
	4- İshak Paşa (1)	874-877	1469-1472	3 yıl
	5- Mahmud Paşa (2)	877-878	1472-1473	1 yıl
	6- Gedik Ahmed Paşa	879-882	1474-1477	3 yıl
	7- Karamanî Mehmed Paşa	882-886	1477-1481	4 yıl
8	**II. Bâyezîd**	**22.4.886-7.2.918**	**21.5.1481-24.4.1512**	**31 yıl**
	1- İshak Paşa (2)	886-887	1481-1482	1 yıl
	2- Davud Paşa	887-902	1482-1497	15 yıl

* Bu tablo, *Başbakanlık Osmanlı Arşivi Rehberi*'nin birinci baskısını hazırlayan uzmanlar tarafından hazırlanmış, Dr. Mustafa Küçük tarafından, İsmail Hami Danişmend'in, *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*, c. 6, Türkiye Yayınevi, İstanbul 1971, eseri esas alınıp tashih edilmiştir. Ancak Danişmend'in eserinde yanlış olarak kaydedilen bazı tayin ile azil tarihleri de Dr. Mehmet Genç üstadımız tarafından düzeltilmiştir.

Sıra	ADI	TARİH		Saltanat Süresi
		Hicrî	Miladî	
8	3- Hersekzade Ahmed Paşa (1)	902-903	1497-1498	2 yıl
	4- Çandarlı İbrahim Paşa	903-905	1498-1499	1 yıl
	5- Mesih Paşa	905-907	1499-1501	2 yıl
	6- Hadım Ali Paşa	907-909	1501-1503	2 yıl
	7- Hersekzade Ahmed Paşa (2)	909-912	1503-1506	3 yıl
	8- Hadım Ali Paşa (2)	912-917	1506-1511	5 yıl
	9- Hersekzade Ahmed Paşa (3)	917	1511	3 ay
	10- Koca Mustafa Paşa	917-918	1511-1512	2 yıl
9	**I. Selim**	**7.2.918-9.10.926**	**24.4.1512-22.9.1520**	**8 yıl**
	1- Koca Mustafa Paşa	918	1512	?
	2- Hersekzade Ahmed Paşa (4)	918-9.9.920	1512-28.11.1514	1 yıl
	3- Dukakinoğlu Ahmed Paşa	1.11.920-18.1.921	18.12.1514-4.3.1515	3 ay
	4- Hersekzade Ahmed Paşa (5)	29.7.921-23.3.922	8.9.1515-26.4.1516	8 ay
	5- Hadım Sinan Paşa	23.3.922-28.12.922	26.4.1516-22.1.1517	9 ay
	6- Yunus Paşa	29.12.922-26.8.923	23.1.1517-13.9.1517	7,5 ay
	7- Pirî Mehmed Paşa	13.1.924-16.10.926	25.1.1518-29.9.1520	2 yıl
10	**I. Süleyman**	**17.10.926-21.2.974**	**30.9.1520-7.9.1566**	**46 yıl**
	1- Pîrî Mehmed Paşa	17.10.926-13.8.929	26.1.1518-27.6.1523	3 yıl
	2- Frenk İbrahim Paşa	13.8.929-21.9.942	29.6.1523-14.3.1536	13 yıl
	3- Ayas Mehmed Paşa	22.9.942-26.2.946	15.3.1536-13.7.1539	3,5 yıl
	4- Lütfi Paşa	26.2.946-1.1..948	13.7.1539-27.4.1541	2 yıl
	5- Hadım Süleyman Paşa	1.1.948-13.9.951	27.4.1541-28.11.1544	3,5 yıl
	6- Rüstem Paşa (1)	13.9.951-27.10.960	28.11.1544-6.10.1553	9 yıl
	7- Kara Ahmed Paşa	27.10.960-13.11.962	6.10.1553-29.9.1555	2 yıl
	8- Rüstem Paşa (2)	13.11.962-26.10.968	29.9.1555-10.7.1561	6 yıl
	9- Semiz Ali Paşa	26.10.968-29.11.972	10.7.1561-28.6.1565	4 yıl
	10- Sokollu Mehmed Paşa	29.11.972-14.3.974	28.6.1565-14.12.1574	1 yıl
11	**II. Selim**	**15.3.974-1.10.982**	**30.9.1566-15.12.1574**	**8 yıl**
	Sokollu Mehmed Paşa	15.3.974-1.10.982	30.9.1566-15.12.1574	8 yıl
12	**III. Murad**	**8.9.982-20.8.987**	**22.12.1574-16.1.1595**	**21 yıl**
	1- Sokollu Mehmed Paşa	8.9.982-20.8.987	22.10.1574-12.10.1579	5 yıl
	2- Semiz Ahmed Paşa	21.8.987-13.3.988	13.10.1579-28.4.1580	6,5 ay
	3- Lala Mustafa Paşa	13.3.988-25.5.988	28.4.1580-7.8.1580	3 ay
	4- Koca Sinan Paşa (1)	14.7.988-10.11.990	25.8.1580-6.12.1582	2,5 yıl
	5- Kanijeli Siyavuş Paşa	28.11.990-17.7.992	24.12.1582-25.7.1584	1,5 yıl
	6- Özdemiroğlu Osman Paşa	20.7.992-5.11.993	28.7.1584-29.10.1585	1,5 yıl
	7- Hadım Mesih Paşa	8.12.993-24.4.994	1.11.1585-14.4.1586	4,5 ay
	8- Kanijeli Siyavuş Paşa (2)	25.4.994-16.5.997	15.4.1586-2.4.1589	3 yıl
	9- Koca Sinan Paşa (2)	16.5.997-10.10.999	2.4.1589-1.8.1591	2,5 yıl
	10- Ferhad Paşa (1)	10.10.999-21.6.1000	1.8.1591-4.4.1592	8 ay

Sıra	ADI	TARİH		Saltanat Süresi
		Hicrî	Miladî	
12	11- Kanijeli Siyavuş Paşa (3)	21.6.1000-24.4.1001	4.4.1592-28.1.1593	10 ay
	12- Koca Sinan Paşa (3)	24.4.1001-6.6.1003	28.1.1593-16.2.1595	2 yıl
13	**III. Mehmed**	**16.5.1003-18.7.1012**	**27.1.1595-21.10.1603**	**9 yıl**
	1- Ferhad Paşa (2)	6.6.1003-29.10.1003	16.2.1595-7.7.1595	5 ay
	2- Koca Sinan Paşa (4)	29.10.1003-16.3.1004	7.7.1595-19.11.1595	4,5 ay
	3- Lala Mehmed Paşa	16.3.1004-25.3.1004	19.11.1595-28.11.1595	9 gün
	4- Koca Sinan Paşa (5)	28.3.1004-4.8.1004	1.12.1595-3.4.1596	4 ay
	5- Damad İbrahim Paşa (1)	5.8.1004-5.3.1005	4.4.1596-27.10.1596	7 ay
	6- Cağalazade Yusuf Sinan Paşa	5.3.1005-14.4.1005	27.10.1596-5.12.1596	1,5 ay
	7- Damad İbrahim Paşa (2)	14.4.1005-23.3.1006	5.12.1596-3.11.1597	11 ay
	8- Hadım Hasan Paşa	23.3.1006-3.9.1006	3.10.1597-9.4.1598	5,5 ay
	9- Cerrâh Mehmed Paşa	3.9.1006-8.6.1007	9.4.1598-6.1.1599	9 ay
	10- Damad İbrahim Paşa (3)	8.6.1007-9.1.1010	6.1.1599-10.7.1601	2,5 yıl
	11- Yemişçi Hasan Paşa	21.1.1010-27.4.1012	22.7.1601-4.10.1603	2 yıl
14	**I. Ahmed**	**18.7.1012-22.11.1026**	**22.10.1603-21.12.1617**	**14 yıl**
	1- Malkoç Ali Paşa	10.5.1012-28.2.1013	16.10.1603-26.7.1604	10 ay
	2- Lala Mehmed Paşa	9.3.1013-14.2.1015	5.8.1604-21.6.1606	2 yıl
	3- Derviş Mehmed Paşa	14.2.1015-8.8.1015	21.6.1606-9.12.1606	6 ay
	4- Kuyucu Murad Paşa	10.8.1015-25.5.1020	11.12.1606-5.8.1611	5 yıl
	5- Nasuh Paşa	12.6.1020-13.9.1023	22.8.1611-17.10.1614	3 yıl
	6- Öküz / Kara Mehmed Paşa (1)	13.9.1023-8.11.1025	17.10.1614-17.11.161 6	2 yıl
15	**I. Mustafa (1)**	**23.11.1026-1.3.1027**	**22.11.1617-26.2.1618**	**3 ay**
	Halil Paşa	8.11.1025-1.3.1027	17.11.1616-26.2.1618	3 ay
16	**II. Osman**	**1.3.1027-8.7.1031**	**26.2.1618-19.5.1622**	**4 yıl**
	1- Halil Paşa (1)	1.3.1027-1.2.1028	26.2.1618-18.1.1619	2 yıl
	2- Öküz / Kara Mehmed Paşa (2)	1.2.1028-16.1.1029	18.1.1619-23.12.1619	1 yıl
	3- Çelebi Güzelce Ali Paşa	16.1.1029-15.4.1030	23.12.1619-9.3.1621	1 yıl
	4- Ohrili Hüseyin Paşa	15.4.1030-1.11.1030	9.3.1621-17.9.1621	6,5 ay
	5- Dilâver Paşa	1.11.1030-8.7.1031	17.9.1621-13.6.1622	8 ay
(15)	**I. Mustafa (2)**	**8.7.1031-14.11.1032**	**19.5.1622-10.9.1623**	**1 yıl**
	1- Kara Davud Paşa	9.7.1031-3.8.1031	20.5.1622-13.6.1622	24 gün
	2- Mere Hüseyin Paşa (1)	3.8.1031-28.8.1031	13.6.1622-8.7.1622	25 gün
	3- Lefkeli Mustafa Paşa	28.8.1031-15.11.1031	8.7.1622-21.9.1622	2,5 ay
	4- Hadım Mehmed Paşa	15.11.1031-4.4.1032	21.9.1622-5.2.1623	4,5 ay
	5- Mere Hüseyin Paşa (2)	4.4.1032-4.11.1032	5.2.1623-30.8.1623	7 ay
17	**IV. Murad**	**14.11.1032-10.1049**	**9.9.1623-2.1640**	**17 yıl**
	1- Kemankeş Kara Ali Paşa	4.11.1032-14.6.1033	30.8.1623-3.4.1624	7 ay
	2- Çerkes Mehmed Paşa	14.6.1033-18.4.1034	3.4.1624-28.1.1625	10 ay
	3- Müezzinzade Hâfiz Ahmed Paşa (1)	29.4.1034-12.3.1036	8.2.1625-1.12.1626	2 yıl

Sıra	ADI	TARİH		Saltanat Süresi
		Hicrî	Miladî	
17	4- Halil Paşa (2)	12.3.1036-1.8.1037	1.12.1626-6.4.1628	1,5 yıl
	5- Hüsrev Paşa	1.8.1037-29.3.1041	6.4.1628-25.10.1631	3 yıl
	6- Müezzinzade Hâfız Ahmed Paşa (2)	29.3.1041-19.7.1041	25.10.1631-10.2.1632	3,5 ay
	7- Topal Recep Paşa	19.7.1041-28.10.1041	10.2.1632-18.5.1632	3 ay
	8- Tabanıyassı Mehmed Paşa	28.10.1041-7.9.1046	18.5.1632-2.2.1637	5 yıl
	9- Bayram Paşa	7.9.1046-15.4.1048	2.2.1637-26.8.1638	1,5 ay
	10- Tayyar Mehmed Paşa	16.4.1048-16.8.1048	27.8.1638-23.12.1638	4 ay
	11- Kemankeş Kara Mustafa Paşa	16.8.1048-16.10.1049	23.12.1638-8.2.1640	1 yıl
18	**I. İbrahim**	**16.10.1049-18.7.1058**	**8.2.1640-8.8.1648**	**8 yıl**
	1- Kemankeş Kara Mustafa Paşa	16.10.1049-1.11.1053	8.2.1640-31.1.1644	4 yıl
	2- Civan kapıcıbaşı / Sultanzade Semih Mehmed Paşa	21.11.1053-28.10.1055	31.1.1644-17.12.1645	2 yıl
	3- Salih Paşa	28.10.1055-16.8.1057	17.12.1645-16.9.1647	2 yıl
	4- Kara Musa Paşa	16.8.1057-21.8.1057	16.9.1647-21.9.1647	5 gün
	5- Hezârpâre Ahmed Paşa	21.8.1057-17.7.1058	21.9.1647-7.8.1648	10,5 ay
19	**IV. Mehmed**	**18.7.1058-2.1.1099**	**8.8.1648-8.11.1687**	**39 yıl**
	1- Sofu Mehmed Paşa	17.7.1058-9.5.1059	7.8.1648-21.5.1649	9,5 ay
	2- Kara Murad Paşa (1)	9.5.1059-7.8.1060	21.5.1649-5.8.1650	1 yıl
	3- Melek Ahmed Paşa	7.8.1060-4.9.1061	5.8.1650-21.8.1651	1 yıl
	4- Siyavuş Paşa (1)	4.9.1061-15.10.1061	21.8.1651-27.9.1651	1 ay
	5- Gürcü Mehmed Paşa	15.10.1061-13.7.1062	27.9.1651-20.6.1652	9 ay
	6- Tarhuncu Ahmed Paşa	13.7.1062-21.4.1063	20.6.1652-21.3.1653	9 ay
	7- Derviş Mehmed Paşa	21.4.1063-16.12.1064	21.3.1653-28.10.1654	1,5 yıl
	8- İpşir Mustafa Paşa	16.12.1064-5.7.1065	28.10.1654-11.5.1655	6,5 ay
	9- Kara Murad Paşa (2)	5.7.1065-16.10.1065	11.5.1655-19.8.1655	3 ay
	10- Ermeni Süleyman Paşa	16.10.1065-3.5.1066	19.8.1655-28.2.1656	6,5 ay
	11- Deli Hüseyin Paşa	3.5.1066-9.5.1066	28.2.1656-5.3.1656	6 gün
	11- Zurnâzen Mustafa Paşa	9.5.1066-9.5.1066	5.3.1656-5.3.1656	1 gün
	12- Siyavuş Paşa (2)	9.5.1066-1.7.1066	5.3.1656-25.4.1656	2 ay
	13- Boynueğri / Boynuyaralı Mehmed Paşa	2.7.1066-26.11.1066	26.4.1656-15.9.1656	5 ay
	14- Köprülü Mehmed Paşa	26.11.1066-5.3.1072	15.9.1656-29.10.1661	5 yıl
	15- Köprülüzade Fâzıl Ahmed Paşa	6.3.1072-25.8.1087	30.10.1661-2.11.1676	15 yıl
	16- Merzifonlu Kara Mustafa Paşa	27.8.1087-24.12.1094	4.11.1676-14.12.1683	7 yıl
	17- Kara İbrahim Paşa	25.12.1094-21.1.1097	15.12.1683-18.12.1685	2 yıl
	18- Sarı Süleyman Paşa	21.1.1097-11.11.1098	18.12.1685-18.9.1687	2 yıl
20	**II. Süleyman**	**2.1.1099-26.9.1102**	**8.11.1687-22.6.1691**	**4 yıl**
	1- Köprülü Damadı Siyavuş Paşa	16.11.1098-27.4.1099	23.9.1687-1.3.1688	5,5 ay
	2- Nişâncı İsmail Paşa	28.4.1099-1.7.1099	2.3.1688-2.5.1688	2 ay

Sıra	ADI	TARİH		Saltanat Süresi
		Hicrî	Miladî	
20	3- Tekirdağlı Bekrî Mustafa Paşa	1.7.1099-11.1.1101	1.5.1688-25.10.1689	1 yıl
	4- Köprülüzade Fazıl Mustafa Paşa	11.1.1101-26.9.1102	25.10.1689-22.6.1691	1,5 yıl
21	**II. Ahmed**	**26.9.1102-22.6.1106**	**23.6.1691-6.2.1695**	**4 yıl**
	1- Köprülüzade Fazıl Mustafa Paşa	26.9.1102-24.11.1102	23.6.1691-19.8.1691	2 ay
	2- Arabacı Ali Paşa	5.12.1102-9.7.1103	30.8.1691-27.3.1692	7 ay
	3- Hacı Ali Paşa	9.7.1103-20.7.1104	27.3.1692-27.3.1693	1 yıl
	4- Bozoklu Mustafa Paşa	20.7.1104-17.7.1105	27.3.1693-14.3.1694	1 yıl
	5- Sürmeli Ali Paşa	17.7.1105-18.9.1106	14.3.1694-2.5.1695	1 yıl
22	**II. Mustafa**	**22.6.1106-10.4.1115**	**6.2.1695-23.6.1703**	**8 yıl**
	1- Elmas Mehmed Paşa	18.9.1106-24.2.1109	2.5.1695-11.9.1697	2,5 yıl
	2- Amcazade Hüseyin Paşa	2.3.1109-11.4.1114	18.9.1697-4.9.1702	5 yıl
	3- Daltaban Mustafa Paşa	11.4.1114-6.9.1114	4.9.1702-24.1.1703	5 ay
	4- Râmi Mehmed Paşa	6.9.1114-6.4.1115	24.1.1703-19.8.1703	7 ay
23	**III. Ahmed**	**10.4.1115-18.3.1143**	**23.6.1703-1.10.1730**	**27 yıl**
	1-Kavanoz / Nişâncı Ahmed Paşa	9.4.1115-8.7.1115	22.8.1703-17.11.1703	3 ay
	2- Enişte / Damad Hasan Paşa	8.7.1115-28.5.1116	17.11.1703-28.9.1704	1 yıl
	3- Kalaylıkoz Ahmed Paşa	28.5.1116-27.8.1116	28.9.1704-25.12.1704	3 ay
	4- Baltacı Mehmed Paşa (1)	27.8.1116-19.1.1118	25.12.1704-3.5.1706	1,5 yıl
	5- Çorlulu Ali Paşa	19.1.1118-18.4.1122	3.5.1706-16.6.1710	4 yıl
	6- Köprülüzade Numan Paşa	18.4.1122-22.6.1122	16.6.1710-18.8.1710	2 ay
	7- Baltacı Mehmed Paşa (2)	22.6.1122-9.10.1123	18.8.1710-20.11.1711	1,5 yıl
	8- Ağa Yusuf Paşa	9.10.1123-12.10.1124	20.11.1711-12.11.1712	1 yıl
	9- Silâhdar / Köle Süleyman Paşa	12.10.1124-10.3.1125	12.11.1712-6.4.1713	5 ay
	10- Hoca İbrahim Paşa	10.3.1125-1.4.1125	6.4.1713-27.4.1713	21 gün
	11- Silâhdar / Damad Ali Paşa	1.4.1125-16.8.1128	27.4.1713-5.8.1716	3, 5 yıl
	12- Hacı Halil Paşa	4.9.1128-18.9.1129	22.8.1716-26.8.1717	1 yıl
	13- Nişâncı Mehmed Paşa	18.9.1129-8.6.1130	26.8.1717-9.5.1718	8,5 ay
	14- Nevşehirli Damad İbrahim Paşa	8.6.1130-17.3.1143	9.5.1718-30.9.1730	12,5 yıl
24	**I. Mahmud**	**19.3.1143-27.2.1168**	**1.10.1730-13.12.1754**	**24 yıl**
	1- Silâhdar Mehmed Paşa	18.3.1143-13.7.1143	1.10.1730-22.1.1731	4 ay
	2- Kabakulak İbrahim Paşa	13.7.1143-8.3.1144	22.1.1731-10.9.1731	8 ay
	3- Topal Osman Paşa	8.3.1144-15.9.1144	10.9.1731-12.3.1732	6 ay
	4- Hekimoğlu Ali Paşa (1)	15.9.1144-20.2.1148	12.3.1732-12.7.1735	3,5 yıl
	5- Gürcü İsmail Paşa	20.2.1148-8.8.1148	12.7.1735-24.12.1735	5,5 ay
	6- Silâhdar Seyyid Mehmed Paşa	24.8.1148-8.4.1150	9.1.1736-6.8.1737	1,5 yıl
	7- Muhsinzade Abdullah Paşa	8.4.1150-26.8.1150	6.8.1737-19.12.1737	4,5 ay
	8- Yeğen Mehmed Paşa	26.8.1150-11.12.1151	19.12.1737-22.3.1739	1,5 yıl
	9- Hacı İvaz Mehmed Paşa	11.12.1151-28.3.1153	22.3.1739-23.6.1940	1,5 yıl
	10- Nişancı Hacı Ahmed Paşa	28.3.1153-15.2.1155	23.6.1740-21.4.1742	2 yıl
	11- Hekimoğlu Ali Paşa (2)	15.2.1155-4.8.1156	21.4.1742-23.9.1743	1,5 yıl

Sıra	ADI	TARİH		Saltanat Süresi
		Hicrî	Miladî	
24	12- Seyyid Hasan Paşa	4.8.1156-21.7.1159	23.9.1743-9.8.1746	3 yıl
	13- Tiryaki Hacı Mehmed Paşa	21.7.1159-17.8.1160	9.8.1746-24.8.1747	1 yıl
	14- Boynueğri Seyyid Abdullah Paşa	17.8.1160-24.1.1163	24.8.1747-3.1.1750	2,5 yıl
	15- Divitdar Mehmed Emin Paşa	24.1.1163-18.8.1165	3.1.1750-1.7.1752	2,5 yıl
	16- Köse Bâhir Mustafa Paşa (1)	18.8.1165-27.2.1168	1.7.1752-13.12.1754	2,5 yıl
25	**III. Osman**	**27.2.1168-15.2.1171**	**14.12.1754-29.10.1757**	**3 yıl**
	1- Köse Bâhir Mustafa Paşa (1)	27.2.1168-3.5.1168	13.12.1754-15.2.1755	2 ay
	2- Hekimoğlu Ali Paşa (3)	3.5.1168-6.8.1168	15.2.1755-18.5.1755	3 ay
	3- Nâili Abdullah Paşa	6.8.1168-16.11.1168	18.5.1755-24.8.1755	3 ay
	4- Bıyıklı Ali Paşa	16.11.1168-19.1.1169	24.8.1755-25.10.1755	2 ay
	5- Yirmisekizzade Mehmed Said Paşa	19.1.1169-1.7.1169	25.10.1755-1.4.1756	6 ay
	6- Köse Bahir Mustafa Paşa (2)	1.7.1169-19.4.1170	1.4.1756-11.1.1757	9 ay
26	**III. Mustafa**	**16.2.1171-8.11.1187**	**30.10.1757-21.1.1774**	**17 yıl**
	1- Koca Ragıb Mehmed Paşa	19.4.1170-23.9.1176	11.1.1757-7.4.1763	6 yıl
	2- Tevki'î Hamza Hâmid Paşa	24.9.1176-24.4.1177	8.4.1763-1.11.1763	7 ay
	3- Köse Bahir Mustafa Paşa (3)	24.4.1177-5.10.1178	1.11.1763-28.3.1765	1,5 yıl
	4- Muhsinzade Mehmed Paşa (1)	5.10.1178-23.3.1182	28.3.1765-7.8.1768	3,5 yıl
	5- Silâhdar Hamza Mâhir Paşa	23.3.1182-8.6.1182	7.8.1768-20.10.1768	2,5 ay
	6- Yağlıkçızade Nişâncı Hacı Mehmed Emin Paşa	8.6.1182-9.4.1183	20.10.1768-12.8.1769	10 ay
	7- Moldavancı Ali Paşa	9.4.1183-13.8.1183	12.8.1769-12.12.1769	4 ay
	8- İvazzade Halil Paşa	13.8.1183-5.7.1184	12.12.1769-25.10.1770	10,5 ay
	9- Silâhdar Mehmed Paşa	5.7.1184-4.9.1185	25.10.1770-11.12.1771	1 yıl
	10- Muhsinzade Mehmed Paşa (2)	4.9.1185-26.5.1188	11.12.1771-4.8.1774	3 yıl
27	**I. Abdülhamid**	**8.11.1187-11.7.1203**	**21.1.1774-7.4.1789**	**15 yıl**
	1- İzzet Mehmed Paşa (1)	2.6.1188-7.5.1189	10.8.1774-6.7.1775	11 ay
	2- Derviş Mehmed Paşa	7.5.1189-25.11.1190	6.7.1775-5.1.1777	1,5 yıl
	3- Dârendeli Cebecizade Mehmed Paşa	25.11.1190-8.8.1192	5.1.1777-1.9.1778	1 yıl
	4- Kalafat Mehmed Paşa	8.8.1192-8.8.1193	1.9.1778-21.8.1779	1 yıl
	5- Karavezir Seyyid Mehmed Paşa	8.8.1193-24.2.1195	21.8.1779-19.2.1781	1,5 yıl
	6- İzzet Mehmed Paşa (2)	25.2.1195-16.9.1196	20.2.1781-25.8.1782	1,5 yıl
	7- Hacı Yeğen Mehmed Paşa	16.9.1196-25.1.1197	25.8.1782-31.12.1782	4 ay
	8- Halil Hâmid Paşa	25.1.1197-20.5.1199	31.12.1782-31.3.1785	2,5 yıl
	9- Hazinedâr Şahin Ali Paşa	20.5.1199-23.3.1200	31.3.1785-24.1.1786	10 ay
	10- Koca Yusuf Paşa (1)	23.3.1200-13.9.1203	24.1.1786-7.6.1789	3,5 yıl
28	**III. Selim**	**11.7.1203-21.3.1222**	**7.4.1789-29.5.1807**	**19 yıl**
	1- Meyyit / Cenaze Hasan Paşa	13.9.1203-15.3.1204	7.6.1789-3.12.1789	6 ay
	2- Cezâyirli Gazi Hasan Paşa	15.3.1204-13.7.1204	3.12.1789-29.3.1790	4 ay

Sıra	ADI	TARİH		Saltanat Süresi
		Hicrî	Miladî	
28	3- Çelebizade Şerif Hasan Paşa	1.8.1204-10.6.1205	16.4.1790-14.2.1791	10 ay
	4- Koca Yusuf Paşa (2)	23.6.1205-12.9.1206	27.2.1791-4.5.1792	1 yıl
	5- Damad Melek Mehmed Paşa	12.9.1206-24.3.1209	4.5.1792-19.10.1794	2,5 yıl
	6- İzzet Mehmed Paşa (3)	24.3.1209-18.3.1213	19.10.1794-30.8.1798	4 yıl
	7- Kör Yusuf Ziyâüddin Paşa (1)	18.3.1213-24.1.1220	30.8.1798-24.4.1805	7 yıl
	8- Bostancıbaşı Hâfız İsmail Paşa	24.1.1220-1.7.1221	24.4.1805-14.11.1806	1,5 yıl
	9- Keçiboynuzu Ağa İbrahim Hilmi Paşa	1.7.1221-11.4.1222	14.11.1806-18.6.1807	7 ay
29	**IV. Mustafa**	**21.3.1222-4.6.1223**	**29.5.1807-28.7.1808**	**1 yıl**
	1- Çelebi Mustafa Paşa	11.4.1222-4.6.1223	18.6.1807-28.7.1808	1 yıl
	2- Alemdar Mustafa Paşa	4.6.1223-26.9.1223-	28.7.1808-15.11.1808	3,5 ay
30	**II. Mahmud**	**4.5.1223-17.4.1255**	**28.7.1808-30.7. 1839**	**31 yıl**
	1- Memiş Paşa	3.10.1223-14.11.1223	22.11.1808-1.1.1809	1 ay
	2- Kör Yusuf Ziyâüddin Paşa (2)	14.11.1223-16.3.1226	1.1.1809-10.4.1811	2 yıl
	3- Laz Ahmed Paşa	16.3.1226-27.8.1227	10.4.1811-5.9.1812	1,5 yıl
	4- Hurşid Ahmed Paşa	27.8.1227-20.4.1230	5.9.1812-1.4.1815	2,5 yıl
	5- Mehmed Emin Rauf Paşa (1)	20.4.1230-26.2.1233	1.4.1815-5.1.1818	3 yıl
	6- Derviş Mehmed Paşa	26.2.1233-19.3.1235	5.1.1818-5.1.1820	2 yıl
	7- Seyyid Ali Paşa	19.3.1235-23.6.1236	5.1.1820-28.3.1821	1 yıl
	8- Benderli Ali Paşa	23.6.1236-27.7.1236	28.3.1821-30.4.1821	1 ay
	9- Hacı Salih Paşa	27.7.1236-24.2.1238	30.4.1821-10.11.1822	1,5 yıl
	10- Bostancıbaşı Deli Abdullah Paşa	24.2.1238-26.6.1238	10.11.1822-10.3.1823	4 ay
	11- Silâhdar Ali Paşa	26.6.1238-9.4.1239	10.3.1823-13.12.1823	9 ay
	12- Mehmed Said Gâlib Paşa	9.4.1239-20.1.1240	13.12.1823-14.9.1824	9 ay
	13- Benderli Mehmed Selim Sırrı Paşa	20.1.1240-14.4.1244	14.9.1824-24.10.1828	4 yıl
	14- Dârendeli Topal İzzet Mehmed Paşa (1)	14.4.1244-22.7.1244	24.10.1828-28.1.1829	3 ay
	15- Reşid Mehmed Paşa	22.7.1244-28.9.1248	28.1.1829-18.2.1833	4 yıl
	16- Mehmed Emin Raûf Paşa (2)	28.9.1248-19.4.1255	18.2.1833-2.7.1839	6 yıl
31	**Abdülmecid**	**18.4.1255-16.11.1277**	**1.8.1839-25.6.1861**	**22 yıl**
	1- Koca Hüsrev Mehmed Paşa	19.4.1255-7.4.1256	2.7.1839-8.6.1840	1 yıl
	2- Mehmed Emin Raûf Paşa (3)	7.4.1256-19.10.1257	8.6.1840-4.12.1841	1,5 yıl
	3- Topal İzzet Mehmed Paşa (2)	19.10.1257-23.7.1258	4.12.1841-30.8.1842	9 ay
	4- Mehmed Emin Raûf Paşa (4)	23.7.1258-7.10.1262	30.8.1842-28.9.1846	4 yıl
	5- Koca Mustafa Reşid Paşa (1)	7.10.1262-24.5.1264	28.9.1846-28.4.1848	2 yıl
	6- İbrahim Sârim Paşa	25.5.1264-11.9.1264	29.4.1848-11.8.1848	3,5 ay
	7- Koca Mustafa Reşid Paşa (2)	12.9.1264-3.4.1268	12.8.1848-26.1.1852	3,5 yıl
	8- Mehmed Emin Raûf Paşa (5)	3.4.1268-13.5.1268	26.1.1852-5.3.1852	1,5 ay
	9- Koca Mustafa Reşid Paşa (3)	13.5.1268-18.10.1268	5.3.1852-5.8.1852	5 ay

Sıra	ADI	TARİH		Saltanat Süresi
		Hicrî	Miladî	
31	10- Mehmed Emin Âlî Paşa (1)	19.10.1268-18.12.1268	6.8.1852-3.10.1852	2 ay
	11- Damad Mehmed Ali Paşa	18.12.1268-4.8.1269	3.10.1852-13.5.1853	8 ay
	12- Giritli Mustafa Nâili Paşa (1)	5.8.1269-1.10.1269	14.5.1853-8.7.1853	2 ay
	13- Giritli Mustafa Nâili Paşa (2)	3.10.1269-2.9.1270	10.7.1853-29.5.1854	11 ay
	14- Kıbrıslı Mehmed Emin Paşa (1)	2.9.1270-2.3.1271	29.5.1854-23.11.1854	6 ay
	15- Koca Mustafa Reşid Paşa (4)	2.3.1271-14.8.1271	23.11.1854-2.5.1855	5,5 ay
	16- Mehmed Emin Âlî Paşa (2)	14.8.1271-3.3.1273	2.5.1855-1.11.1856	1,5 yıl
	17- Koca Mustafa Reşid Paşa (5)	3.3.1273-10.12.1273	1.11.1856-6.8.1857	7,5 ay
	18- Giritli Mustafa Nâili Paşa (3)	10.12.1273-3.3.1274	6.8.1857-22.10.1857	2,5 ay
	19- Koca Mustafa Reşid Paşa (6)	3.3.1274-21.5.1274	22.10.1857-7.1.1858	2,5 ay
	20- Mehmed Emin Âlî Paşa (3)	25.5.1274-21.3.1276	11.1.1858-18.10.1859	2 yıl
	21- Kıbrıslı Mehmed Emin Paşa (2)	21.3.1276-28.5.1276	18.10.1859-23.12.1859	2 ay
	22- Mütercim Mehmed Rüşdü Paşa (1)	29.5.1276-7.11.1276	24.12.1859-27.5.1860	5 ay
	23- Kıbrıslı Mehmed Emin Paşa (3)	8.11.1276-29.1.1278	28.5.1860-6.8.1861	1,5 yıl
	24- Mehmed Emin Ali Paşa (4)	29.1.1278-19.5.1278	6.8.1861-22.11.1861	3,5 ay
32	**Abdülaziz**	**16.11.1277-6.5.1293**	**25.6.1861-30.5.1876**	**15 yıl**
	1- Keçecizade Mehmed Emin Fuad Paşa (1)	19.5.1278-11.7.1279	22.11.1861-2.1.1863	1 yıl
	2- Yusuf Kâmil Paşa	14.7.1279-13.12.1279	5.1.1863-1.6.1863	5 ay
	3- Keçecizade Mehmed Emin Fuad Paşa (2)	13.12.1279-20.1.1283	1.6.1863-4.6.1866	3 yıl
	4- Mütercim Mehmed Rüşdü Paşa (2)	21.1.1283-6.10.1283	5.6.1866-11.2.1867	8 ay
	5- Mehmed Emin Ali Paşa(5)	6.10.1283-21.6.1288	11.2.1867-7.9.1871	4,5 yıl
	6- Mahmud Nedim Paşa (1)	22.6.1288-24.5.1289	8.9.1871-30.7.1872	11 ay
	7- Ahmed Şefik Midhat Paşa (1)	25.5.1289-16.8.1289	31.7.1872-19.10.1872	3 ay
	8- Mütercim Mehmed Rüşdü Paşa (3)	16.8.1289-17.12.1289	19.10.1872-15.2.1873	4 ay
	9- Sakızlı Ahmed Esad Paşa (1)	17.12.1289-16.2.1290	15.2.1873-15.4.1873	2 ay
	10- Şirvanîzade Mehmed Rüşdü Paşa	16.2.1290-25.12.1290	15.4.1873-13.2.1874	10 ay
	11- Hüseyin Avni Paşa	27.12.1290-19.3.1292	15.2.1874-25.4.1875	1 yıl
	12- Sakızlı Ahmed Esad Paşa (2)	20.3.1292-23.7.1292	26.4.1875-25.8.1875	4 ay
	13- Mahmud Nedim Paşa (2)	24.7.1292-16.4.1293	26.8.1875-11.5.1876	8,5 ay
33	**V. Murad**	**6.5.1293-10.10.1293**	**30.5.1876-31.8.1876**	**3 ay**
	Mütercim Mehmed Rüşdü Paşa (4)	17.4.1293-2.12.1293	12.5.1876-19.12.1876	7,5 ay
34	**II. Abdülhamid**	**10.10.1293-6.4.1327**	**31.8.1876-27.4.1909**	**33 yıl**
	1- Ahmed Şefik Midhat Paşa (2)	2.12.1293-21.1.1294	19.12.1876-5.2.1877	1,5 ay
	2- İbrahim Edhem Paşa	21.1.1294-7.1.1295	5.2.1877-11.1.1878	1 yıl
	3- Ahmed Hamdi Paşa	7.1.1295-1.2.1295	11.1.1878-4.2.1878	1 ay
	4- Ahmed Vefik Paşa	1.2.1295-15.4.1295	4.2.1878-18.4.1878	2,5 ay

Sıra	ADI	TARİH		Saltanat Süresi
		Hicrî	Miladî	
34	5- Mehmed Sadık Paşa	15.4.1295-26.5.1295	18.4.1878-28.5.1878	1,5 ay
	6- Mütercim Mehmed Rüşdü Paşa (5)	26.5.1295-3.6.1295	28.5.1878-4.6.1878	7 gün
	7- Mehmed Esad Safvet Paşa	3.6.1295-9.12.1295	4.6.1878-4.12.1878	6 ay
	8- Tunuslu Hayreddin Paşa	9.12.1295-9.8.1296	4.12.1878-29.7.1879	8 ay
	9- Ahmed Ârifî Paşa	9.8.1296-2.11.1296	29.7.1879-18.10.1879	3 ay
	10- Mehmed Said Paşa (1)	2.11.1296-1.7.1297	18.10.1879-9.6.1880	8 ay
	11- Cenânizade Mehmed Kadri Paşa	1.7.1297-7.10.1297	9.6.1880-12.9.1880	3 ay
	12- Mehmed Said Paşa (2)	7.10.1297-13.6.1299	12.9.1880-2.5.1882	2 yıl
	13- Abdurrahman Nureddin Paşa	13.6.1299-23.8.1299	2.5.1882-10.7.1882	2,5 ay
	14- Mehmed Said Paşa (3)	25.8.1299-19.1.1300	12.7.1882-30.12.1882	5 ay
	15- Ahmed Vefik Paşa (2)	19.1.1300-21.1.1300	30.12.1882-2.12.1882	2 gün
	16- Mehmed Said Paşa (4)	22.1.1300-14.12.1302	3.12.1882-24.9.1885	2 yıl
	17- Mehmed Kâmil Paşa (1)	15.12.1302-28.1.1309	25.9.1885-3.9.1891	6 yıl
	18- Kabaağaçlızade Ahmed Cevad Paşa	29.1.1309-14.12.1312	14.9.1891-8.6.1895	4 yıl
	19- Mehmed Said Paşa (5)	14.12.1312-10.4.1313	8.6.1895-30.9.1895	4 ay
	20- Mehmed Kâmil Paşa (2)	12.4.1313-19.5.1313	2.10.1895-7.11.1895	1 ay
	21- Halil Rıfat Paşa	19.5.1313-27.7.1319	7.11.1895-9.11.1901	6 yıl
	22- Mehmed Said Paşa (6)	6.8.1319-14.10.1320	18.11.1901-14.1.1903	1 yıl
	23- Mehmed Ferid Paşa	14.10.1320-22.6.1326	14.1.1903-22.7.1908	5,5 yıl
	24- Mehmed Said Paşa (7)	22.6.1326-6.7.1326	22.7.1908-4.8.1908	13 gün
	25- Mehmed Kâmil Paşa (3)	7.7.1326-22.1.1327	5.8.1908-13.2.1909	6,5 ay
	26- Hüseyin Hilmi Paşa (1)	23.1.1327-22.3.1327	14.2.1909-13.4.1909	2 ay
	27- Ahmed Tevfik Paşa(1)	23.3.1327-5.4.1327	13.4.1909-26.4.1909	13 gün
35	**V. Mehmed (Reşad)**	**6.4.1327-24.9.1336**	**27.4.1909-3.7.1918**	**9 yıl**
	1- Ahmed Tevfik Paşa (1)	6.4.1327-14.4.1327	27.4.1909-5.5.1909	8 gün
	2- Hüseyin Hilmi Paşa (2)	14.4.1327-15.12.1327	5.5.1909-28.12.1909	8 ay
	3- İbrahim Hakkı Paşa	30.12.1327-5.10.1329	12.1.1910-29.9.1911	2 yıl
	4- Mehmed Said Paşa (8)	6.10.1329-9.1.1330	30.9.1911-30.12.1911	3 ay
	5- Mehmed Said Paşa (9)	10.1.1330-1.8.1330	31.12.1911-16.7.1912	6,5 ay
	6- Katırcıoğlu Gazi Ahmed Muhtar Paşa	7.8.1330-18.11.1330	22.7.1912-29.10.1912	3 ay
	7- Mehmed Kâmil Paşa (4)	18.11.1330-14.2.1331	29.10.1912-23.1.1913	3 ay
	8- Mahmud Şevket Paşa	14.2.1331-6.7.1331	23.1.1913-11.6.1913	5 ay
	9- Mısırlı Said Halim Paşa	7.7.1331-10.4.1335	12.6.1913-3.2.1917	4 yıl
	10- Mehmed Talat Paşa	11.4.1335-24.9.1336	4.2.1917-3.7.1918	1,5 yıl
36	**VI. Mehmed (Vahideddin)**	**25.9.1336-11.3.1341**	**4.7.1918-1.11.1922**	**4 yıl**
	1- Mehmed Talat Paşa	25.9.1336-2.1.1337	4.7.1918-8.10.1918	3 ay
	2- Ahmed İzzed Paşa	8.1.1337-3.2.1337	14.10.1918-8.11.1918	25 gün
	3- Ahmed Tevfik Paşa (2)	6.2.1337-9.4.1337	11.11.1918-12.1.1919	2 ay

Sıra	ADI	TARİH		Saltanat Süresi
		Hicrî	Miladî	
36	4- Ahmed Tevfik Paşa (3)	10.4.1337-30.5.1337	13.1.1919-3.3.1919	2 ay
	5- Damad Ferid Paşa (1)	1.6.1337-14.8.1337	4.3.1919-15.5.1919	2,5 ay
	6- Damad Ferid Paşa (2)	18.8.1337-21.10.1337	19.5.1919-20.7.1919	2 ay
	7- Damad Ferid Paşa (3)	22.10.1337-5.1.1338	21.7.1919-30.9.1919	2,5 ay
	8- Ali Rıza Paşa	7.1.1338-12.6.1338	2.10.1919-3.3.1920	5 ay
	9- Salih Hulûsî Paşa	17.6.1338-3.7.1338	8.3.1920-2.4.1920	25 gün
	10- Damad Ferid Paşa (4)	16.7.1338-14.11.1338	5.4.1920-30.7.1920	4 ay
	11- Damad Ferid Paşa (5)	15.11.1338-3.2.1339	31.7.1920-17.10.1920	2,5 ay
	12- Ahmed Tevfik Paşa (4)	7.2.1339-14.3.1341	21.10.1920-4.11.1922	2 yıl

EK II

KANUNÎ SULTAN SÜLEYMAN'DAN XIX. YÜZYILA KADAR ONAR YILLIK VE XIX. YÜZYILDAN OSMANLI DEVLETİ'NİN YIKILIŞINA KADAR HER YILA GÖRE DÜZENLENMİŞ HİCRÎ, MİLADÎ VE RUMÎ TAKVİM

KANUNÎ'DEN İTİBAREN TANZİMAT'A KADAR

HİCRÎ AY-YIL	MİLADÎ AY-YIL
Muharrem -926	12-1519
Muharrem -936	9-1529
Muharrem -946	5-1539
Muharrem -956	1-1549
Muharrem -966	10-1558
Muharrem -976	6-1568
Muharrem -986	3-1578
Muharrem -996	12-1587
Muharrem -1006	8-1597
Muharrem -1016	4-1607
Muharrem -1026	1-1617
Muharrem -1036	9-1626
Muharrem -1046	6-1636
Muharrem -1056	2-1646
Muharrem -1066	10-1655
Muharrem -1076	7-1665
Muharrem -1086	3-1675

HİCRÎ AY-YIL	MİLADÎ AY-YIL
Muharrem -1096	7-1684
Muharrem -1106	8-1694
Muharrem -1116	5-1704
Muharrem -1126	1-1714
Muharrem -1136	10-1723
Muharrem -1146	6-1733
Muharrem -1156	2-1743
Muharrem -1166	11-1752
Muharrem -1176	12-1762
Muharrem -1186	4-1772
Muharrem -1196	12-1781
Muharrem -1206	8-1791
Muharrem -1216	5-1801
Muharrem -1226	1-1811
Muharrem -1236	10-1820
Muharrem -1246	6-1830
Muharrem -1255	3-1839

TANZİMAT SONRASI

HİCRÎ AY-YIL	MİLADÎ AY-YIL	RUMÎ AY-YIL
Muharrem-1256	3-1840	Şubat-1256
Muharrem-1257	2-1841	Şubat-1257
Muharrem-1258	2-1842	Kânûn-i Sâni-1257
Muharrem-1259	2-1843	Kânûn-ı Sâni-1258
Muharrem-1260	1-1844	Kânûn-ı Sâni-1259
Muharrem-1261	1-1845	Kânûn-ı Evvel-1260
Muharrem-1262	12-1845	Kânûn-ı Evvel-1261

HİCRÎ AY-YIL	MİLADÎ AY-YIL	RUMÎ AY-YIL
Muharrem-1263	12-1846	Kânûn-ı Evvel-1262
Muharrem-1264	12-1847	Teşrin-i Sâni-1263
Muharrem-1265	11-1848	Teşrin-i Sâni-1264
Muharrem-1266	11-1849	Teşrin-i Sâni-1265
Muharrem-1267	11-1850	Teşrin-i Evvel-1266
Muharrem-1268	10-1851	Teşrin-i Evvel-1267
Muharrem-1269	10-1852	Teşrin-i Evvel-1268
Muharrem-1270	10-1853	Eylül-1269
Muharrem-1271	9-1854	Eylül-1270
Muharrem-1272	9-1855	Eylül-1271
Muharrem-1273	9-1856	Ağustos-1272
Muharrem-1274	8-1857	Ağustos-1273
Muharrem-1275	8-1858	Temmuz-1274
Muharrem-1276	7-1859	Temmuz-1275
Muharrem-1277	7-1860	Temmuz-1276
Muharrem-1278	7-1861	Haziran-1277
Muharrem-1279	6-1862	Haziran-1278
Muharrem-1280	6-1863	Haziran-1279
Muharrem-1281	6-1864	Mayıs-1280
Muharrem-1282	5-1865	Mayıs-1281
Muharrem-1283	5-1866	Mayıs-1282
Muharrem-1284	5-1867	Nisan-1283
Muharrem-1285	4-1868	Nisan-1284
Muharrem-1286	4-1869	Nisan-1285
Muharrem-1287	4-1870	Mart-1286
Muharrem-1288	3-1871	Mart-1287
Muharrem-1289	3-1872	Şubat-1287
Muharrem-1290	3-1873	Şubat-1288
Muharrem-1291	2-1874	Şubat-1289
Muharrem-1292	2-1875	Kânûn-i Sâni-1290
Muharrem-1293	1-1876	Kânûn-i Sâni-1291
Muharrem-1294	1-1877	Kânûn-i Sâni-1292
Muharrem-1295	1-1878	Kânûn-i Evvel-1293
Muharrem-1296	12-1878	Kânûn-i Evvel-1294
Muharrem-1297	12-1879	Kânûn-i Evvel-1295
Muharrem-1298	12-1880	Teşrin-i Sâni-1296
Muharrem-1299	11-1881	Teşrin-i Sâni-1297
Muharrem-1300	11-1882	Teşrin-i Evvel-1298
Muharrem-1301	11-1883	Teşrin-i Evvel-1299

HİCRÎ AY-YIL	MİLADÎ AY-YIL	RUMÎ AY-YIL
Muharrem-1302	10-1884	Teşrin-i Evvel-1300
Muharrem-1303	10-1885	Eylül-1301
Muharrem-1304	9-1886	Eylül-1302
Muharrem-1305	9-1887	Eylül-1303
Muharrem-1306	9-1888	Ağustos-1304
Muharrem-1307	8-1889	Ağustos-1305
Muharrem-1307	8-1889	Ağustos-1305
Muharrem-1308	8-1890	Ağustos-1306
Muharrem-1309	8-1891	Temmuz-1307
Muharrem-1310	7-1892	Temmuz-1308
Muharrem-1311	7-1893	Temmuz-1309
Muharrem-1312	7-1894	Haziran-1310
Muharrem-1313	6-1895	Haziran-1311
Muharrem-1314	6-1896	Mayıs-1312
Muharrem-1315	6-1897	Mayıs-1313
Muharrem-1316	5-1898	Mayıs-1314
Muharrem-1317	5-1899	Nisan-1315
Muharrem-1318	5-1900	Nisan-1316
Muharrem-1319	4-1901	Nisan-1317
Muharrem-1320	4-1902	Mart-1318
Muharrem-1321	3-1903	Mart-1319
Muharrem-1322	3-1904	Mart-1320
Muharrem-1323	3-1905	Şubat-1320
Muharrem-1324	2-1906	Şubat-1321
Muharrem-1325	2-1907	Şubat-1322
Muharrem-1326	2-1908	Kânûn-i Sâni-1323
Muharrem-1327	1-1909	Kânûn-i Sâni-1324
Muharrem-1328	1-1910	Kânûn-i Evvel-1325
Muharrem-1329	1-1911	Kânûn-i Evvel-1326
Muharrem-1330	12-1911	Kânûn-i Evvel-1327
Muharrem-1332	12-1912	Teşrin-i Sâni-1328
Muharrem-1332	11-1913	Teşrin-i Sâni-1329
Muharrem-1333	11-1914	Teşrin-i Sâni-1330
Muharrem-1334	11-1915	Teşrin-i Evvel-1331
Muharrem-1335	10-1916	Teşrin-i Evvel-1332
Muharrem-1336	10-1917	Teşrin-i Evvel-1333
Muharrem-1337	10-1918	Eylül-1334
Muharrem-1338	9-1919	Eylül-1335
Muharrem-1339	9-1920	Eylül-1336

HİCRÎ AY-YIL	MİLADÎ AY-YIL	RUMÎ AY-YIL
Muharrem-1340	9-1921	Ağustos-1337
Muharrem-1341	8-1922	Ağustos-1338

Burada yer alan Milâdî ve Rumî (Tanzimat'tan sonrası için) sene karşılıkları her Hicrî senenin 1 Muharrem'i esas alınarak tertip olunmuştur. Rumî yıl karşılıkları belirtilirken, bu takvim sisteminde yılbaşı mart ayı olduğu ve bizim kullandığımız ay sistemini takip etmediği için, tekâbül eden ayın ismini zikretmeyi uygun gördük.

Tanzimat öncesi devre için, Kanunî'nin tahta çıkış tarihi esas alınıp, 10'ar sene atlayarak Tanzimat tarihine kadar getirilmiş ve bu kısımda Rumî karşılıkları verilmemiştir.

Tanzimat sonrası devre için ise, 1255'den itibaren her hicrî senenin 1341 senesine kadar 1 Muharrem'i esas alınarak Milâdî ve Rumî karşılıkları bulunmuştur.

TASNİFTE KULLANILAN KODLAR

1. BAB-I ASAFİ

KODU	AÇILIMI
A.AMD	Bab-ı Asafi Amedi Kalemi
A.AMD.d	Bab-ı Asafi Amedi Kalemi Defterleri
A.AMD.KRM	Bab-ı Asafi Amedi Kalemi Kırım Hanlığı Kalemi
A.BKT	Bab-ı Asafi Büyük ve Küçük Tezkireci Kalemi
A.ÇVB	Bab-ı Asafi Divan-ı Hümayun Çavuşbaşılık Kalemi
A.DFE	Bab-ı Asafi Divan-ı Hümayun Defterhane-i Amire Kal.
A.DFE.d	Bab-ı Asafi Defterhane-i Amire Defterleri
A.DVN.ARZ	Bab-ı Asafi Divan-ı Hümayun Askeri Ruznamçe Kalemi
A.DVN.ARZ.d	Bab-ı Asafi Divan-ı Hümayun (Beylikçi) Kalemi Askeri Ruznamçe
A.DVN	Bab-ı Asafi Divan-ı Hümayun Kalemi
A.DVN.d	Bab-ı Asafi Divan-ı Hümayun (Beylikçi) Kalemi
A.DVN.DVE	Bab-ı Asafi Divan-ı Hümayun Düvel-i Ecnebiye Kalemi
A.DVN.DVE.d	Bab-ı Asafi Divan-ı Hümayun Düvel-i Ecnebiye Kalemi
A.DVN.İZN.d	Bab-ı Asafi Divan-ı Hümayun İzn-i Sefine Kalemi
A.DVN.KBŞ	Bab-ı Asafi Divan-ı Hümayun Kıbrıs Şikayeti Kalemi
A.DVN.KLB	Bab-ı Asafi Divan-ı Hümayun Kalebendlik Kalemi
A.DVN.KLB.d	Bab-ı Asafi Divan-ı Hümayun Kalebend Kalemi
A.DVN.KLS	Bab-ı Asafi Divan-ı Hümayun Gayr-i Müslimler Kalemi
A.DVN.KLS.d	Bab-ı Asafi Divan-ı Hümayun Gayr-i Müslimler Kalemi
A.DVN.KRM	Bab-ı Asafi Divan-ı Hümayun Kırım Hanlığı Kalemi
A.DVN.KRM.d	Bab-ı Asafi Divan-ı Hümayun Kırım Hanlığı Kalemi
A.DVN.MHM	Bab-ı Asafi Divan-ı Hümayun Mühimme Kalemi
A.DVN.MHM.d	Bab-ı Asafi Divan-ı Hümayun Mühimme Kalemi
A.DVN.MKM.d	Bab-ı Asafi Divan-ı Hümayun Mektume Kalemi
A.DVN.MSR	Bab-ı Asafi Divan-ı Hümayun Mısır Valiliği Kalemi
A.DVN.MSR.d	Bab-ı Asafi Divan-ı Hümayun Mısır Kalemi
A.DVN.NMH	Bab-ı Asafi Divan-ı Hümayun Name-i Hümayun Kalemi
A.DVN.ŞKT	Bab-ı Asafi Divan-ı Hümayun Şikayet Kalemi
A.DVN.ŞKT.d	Bab-ı Asafi Divan-ı Hümayun Şikayet Kalemi
A.DVN.YML	Bab-ı Asafi Divan-ı Hümayun Yol ve Menzil Kalemi
A.DVN.YML.d	Bab-ı Asafi Divan-ı Hümayun Yol ve Menzil Kalemi
A.DVNS.AHK.ADN.d	Bab-ı Asafi Divan-ı Hümayun Sicilleri Adana Ahkam Defterleri
A.DVNS.AHK.BN.d	Bab-ı Asafi Divan-ı Hümayun Sicilleri Bosna Ahkam Defterleri
A.DVNS.AHK.CZRK.d	Bab-ı Asafi Divan-ı Hümayun Sicilleri Cezair ve Rakka Ahkam Def.

KODU	AÇILIMI
A.DVNS.AHK.DB.d	Bab-ı Asafi Divan-ı Hümayun Sicilleri Diyarbakır Ahkam Defterleri
A.DVNS.AHK.ER.d	Bab-ı Asafi Divan-ı Hümayun Sicilleri Erzurum Ahkam Defterleri
A.DVNS.AHK.HL.d	Bab-ı Asafi Divan-ı Hümayun Sicilleri Halep Ahkam Defterleri
A.DVNS.AHK.İS.d	Bab-ı Asafi Divan-ı Hümayun Sicilleri İstanbul Ahkam Defterleri
A.DVNS.AHK.KR.d	Bab-ı Asafi Divan-ı Hümayun Sicilleri Karaman Ahkam Defterleri
A.DVNS.AHK.ME.d	Bab-ı Asafi Divan-ı Hümayun Sicilleri Maraş Ahkam Defterleri
A.DVNS.AHK.MR.d	Bab-ı Asafi Divan-ı Hümayun Sicilleri Mora Ahkam Defterleri
A.DVNS.AHK.ÖZSİ.d	Bab-ı Asafi Divan-ı Hümayun Sicilleri Özi ve Silistre Ahkam Def.
A.DVNS.AHK.SS.d	Bab-ı Asafi Divan-ı Hümayun Sicilleri Sivas Ahkam Defterleri
A.DVNS.AHKA.d	Bab-ı Asafi Divan-ı Hümayun Sicilleri Anadolu Ahkam Defterleri
A.DVNS.AHKR.d	Bab-ı Asafi Divan-ı Hümayun Sicilleri Rumeli Ahkam Defterleri
A.DVNS.ASK.MHM.d	Bab-ı Asafi Divan-ı Hümayun Sicilleri Mühimme-i Asakir Defterleri
A.DVNS.BUY.İLM.d	Buyruldu ve İlmuhaber Defterleri
A.DVNS.DVE.d	Bab-ı Asafi Divan-ı Hümayun Sicilleri Düvel-i Ecnebiye Defterleri
A.DVNS.GMC.d	Bab-ı Asafi Divan-ı Hümayun Sicilleri Gayr-i Müslim Cemaatler
A.DVNS.HADR.d	Bab-ı Asafi Divan-ı Hümayun Sicilleri Hadariye Defterleri
A.DVNS.HND.d	Bab-ı Asafi Divan-ı Hümayun Sicilleri Hanedan Defterleri
A.DVNS.İMTZ.d	Bab-ı Asafi Divan-ı Hümayun Sicilleri İmtiyaz Defterleri
A.DVNS.İZN.d	Bab-ı Asafi Divan-ı Hümayun Sicilleri İzn-i Sefine Defterleri
A.DVNS.KLB.d	Bab-ı Asafi Divan-ı Hümayun Sicilleri Kalebend Defterleri
A.DVNS.KLS.d	Bab-ı Asafi Divan-ı Hümayun Sicilleri Kilise Defterleri
A.DVNS.KNA.d	Bab-ı Asafi Divan-ı Hümayun Sicilleri Kanunname-i Askeri Def.
A.DVNS.MHM.d	Bab-ı Asafi Divan-ı Hümayun Sicilleri Mühimme Defterleri
A.DVNS.MHM.d	Bab-ı Asafi Divan-ı Hümayun Sicilleri Mühimme Defterleri
A.DVNS.MHM.ZYL.d	Bab-ı Asafi Divan-ı Hümayun Sicilleri Mühimme Zeyli Defterleri
A.DVNS.MKL.d	Bab-ı Asafi Divan-ı Hümayun Sicilleri Mukavelename Defterleri
A.DVNS.MKM.MHM.d	Bab-ı Asafi Divan-ı Hümayun Sicilleri Mühimme-i Mektume Def.
A.DVNS.MKTZ.d	Bab-ı Asafi Divan-ı Hümayun Sicilleri Mukteza Defterleri
A.DVNS.MSR.MHM.d	Bab-ı Asafi Divan-ı Hümayun Sicilleri Mühimme-i Mısır Defterleri
A.DVNS.MTAN.d	Bab-ı Asafi Divan-ı Hümayun Sicilleri Meclis-i Tanzimat Defterleri
A.DVNS.NEFY.d	Bab-ı Asafi Divan-ı Hümayun Sicilleri Nefy ve Kısas Defterleri
A.DVNS.NMH.d	Bab-ı Asafi Divan-ı Hümayun Sicilleri Name-i Hümayun Defterleri
A.DVNS.NŞN.d	Bab-ı Asafi Divan-ı Hümayun Sicilleri Nişan Defterleri
A.DVNS.NŞT.d	Bab-ı Asafi Divan-ı Hümayun Sicilleri Tahvil (Nişan) Kalemi Def.
A.DVNS.NZAM.d	Bab-ı Asafi Divan-ı Hümayun Sicilleri Nizamat Defterleri

KODU	AÇILIMI
A.DVNS.RSK.d	Bab-ı Asafi Divan-ı Hümayun Sicilleri Ruus Defterleri
A.DVNS.ŞHB.d	Bab-ı Asafi Divan-ı Hümayun Sicilleri Şehbenderlik Defterleri
A.DVNS.ŞKT.d	Bab-ı Asafi Divan-ı Hümayun Sicilleri Atik Şikayet Defterleri
A.DVNS.ŞM.d	Bab-ı Asafi Divan-ı Hümayun Sicilleri Şam-ı Şerif Ahkam Defterleri
A.DVNS.TANH.d	Bab-ı Asafi Divan-ı Hümayun Sicilleri Tanzimat-ı Hayriye Defterleri
A.DVNS.TEKA.d	Bab-ı Asafi Divan-ı Hümayun Sicilleri Tekaüd Defterleri
A.DVNS.TVCM.d	Bab-ı Asafi Divan-ı Hümayun Sicilleri Tevcihat-ı Mülkiye Defterleri
A.DVNS.TZ.d	Bab-ı Asafi Divan-ı Hümayun Sicilleri Trabzon Ahkam Defterleri
A.DVNS.TZEİ.d	Bab-ı Asafi Divan-ı Hümayun Sicilleri Tevziat, Zehair, Esnaf ve İhtisab Defterleri
A.DVNS.VRDE.SDR.d	Bab-ı Asafi Divan-ı Hümayun Sicilleri Varide ve Sadıra Defterleri
A.MKT	Bab-ı Asafi Mektubi Kalemi
A.MKT.d	Bab-ı Asafi Mektubi Kalemi Defteri
A.NŞT	Bab-ı Asafi Nişan ve Tahvil Kalemi
A.NŞT.d	Bab-ı Asafi Nişan ve Tahvil Kalemi Defteri
A.NŞT.ORD	Bab-ı Asafi Nişan ve Tahvil Kalemi Ordu Nişanı
A.RSK	Bab-ı Asafi Ruus Kalemi
A.RSK.d	Bab-ı Asafi Ruus Kalemi Defteri
A.RST	Bab-ı Asafi Reisülküttablık Kalemi
A.SKT	Bab-ı Asafi Sadaret Kethüdası Kalemi
A.VKN	Bab-ı Asafi Vakanüvislik Kalemi
A.VKN.d	Bab-ı Asafi Vakanüvislik Kalemi Defteri

2. SADARET

KODU	AÇILIMI
A..d	Sadaret Defterleri
A.AMD	Sadaret Amedi Kalemi Evrakı
A.AMD.d	Sadaret Amedi Kalemi Defterleri
A.AMD.MV	Sadaret Amedi Kalemi Meclis-i Vükela Evrakı
A.DVN	Sadaret Divan Kalemi Evrakı
A.DVN.DVE	Sadaret Divan Düvel-i Ecnebiye Evrakı
A.DVN.MHM	Sadaret Divan Mühimme Evrakı
A.DVN.MKL	Sadaret Divan Mukavelenameler
A.DVN.NMH	Sadaret Divan Name-i Hümayun Evrakı
A.M	Sadaret Müteferrik Evrakı

KODU	AÇILIMI
A.MH	Sadaret Muhasebe Kalemi Evrakı
A.MKT	Sadaret Mektubi Kalemi Evrakı
A.MKT.DA	Sadaret Mektubi Kalemi Divan-ı Ahkam-ı Adliye Evrakı
A.MKT.DV	Sadaret Mektubi Kalemi Deavi Evrakı
A.MKT.MHM	Sadaret Mektubi Mühimme Kalemi Evrakı
A.MKT.MVL	Sadaret Mektubi Kalemi Meclis-i Vala Evrakı
A.MKT.NZD	Sadaret Mektubi Kalemi Nezaret ve Deva'ir Evrakı
A.MKT.ŞD	Sadaret Mektubi Şura-yı Devlet Evrakı
A.MKT.UM	Sadaret Mektubi Kalemi Umum Vilayat Evrakı
A.MTZ.(04)	Sadaret Eyalet-i Mümtaze Bulgaristan Evrakı
A.MTZ.(05)	Sadaret Eyalet-i Mümtaze Mısır Evrakı
A.MTZ.BN	Sadaret Eyalet-i Mümtaze Bosna Evrakı
A.MTZ.CL	Sadaret Eyalet-i Mümtaze Cebel-i Lübnan Evrakı
A.MTZ.GR	Sadaret Eyalet-i Mümtaze Girit Evrakı
A.MTZ.KB	Sadaret Eyalet-i Mümtaze Kıbrıs Evrakı
A.MTZ.RŞ	Sadaret Eyalet-i Mümtaze Rumeli-i Şarki Evrakı
A.MTZ.SM	Sadaret Eyalet-i Mümtaze Sisam Evrakı
A.MTZ.TG	Sadaret Eyalet-i Mümtaze Trablusgarb Evrakı
A.TŞF	Sadaret Teşrifat Kalemi Evrakı
A.VRK	Sadaret Evrak Kalemi Evrakı

3. ALİ EMİRİ

KODU	AÇILIMI
AE.ESÜL	Ali Emiri Emir Süleyman
AE.İÇLB	Ali Emiri İsa Çelebi
AE.MÇLB	Ali Emiri Musa Çelebi
AE.OÖ	Ali Emiri Osmanlı Öncesi
AE.OSM.I	Ali Emiri Osman I
AE.SABH.I	Ali Emiri Abdülhamid I
AE.SABM.I	Ali Emiri Abdülmecid I
AE.SAMD.I	Ali Emiri Ahmed I
AE.SAMD.II	Ali Emiri Ahmed II
AE.SAMD.III	Ali Emiri Ahmed III
AE.SBZT.I	Ali Emiri Bayezid I
AE.SBZT.II	Ali Emiri Bayezid II

KODU	AÇILIMI
AE.SİBR	Ali Emiri İbrahim
AE.SMHD.I	Ali Emiri Mahmud I
AE.SMHD.II	Ali Emiri Mahmud II
AE.SMMD.I	Ali Emiri Mehmed I (Çelebi)
AE.SMMD.II	Ali Emiri Fatih Sultan Mehmed II
AE.SMMD.III	Ali Emiri Mehmed III
AE.SMMD.IV	Ali Emiri Mehmed IV
AE.SMRD.I	Ali Emiri Murad I
AE.SMRD.II	Ali Emiri Murad II
AE.SMRD.III	Ali Emiri Murad III
AE.SMRD.IV	Ali Emiri Murad IV
AE.SMST.I	Ali Emiri Mustafa I
AE.SMST.II	Ali Emiri Mustafa II
AE.SMST.III	Ali Emiri Mustafa III
AE.SMST.IV	Ali Emiri Mustafa IV
AE.SORN	Ali Emiri Orhan Gazi
AE.SOSM.II	Ali Emiri Osman II
AE.SOSM.III	Ali Emiri Osman III
AE.SSLM.I	Ali Emiri Yavuz Sultan Selim I
AE.SSLM.II	Ali Emiri Selim II
AE.SSLM.III	Ali Emiri Selim III
AE.SSÜL.I	Ali Emiri Süleyman I
AE.SSÜL.II	Ali Emiri Süleyman II

4. BABIALİ EVRAK ODASI

KODU	AÇILIMI
BEO.AYN.d	Babıali Evrak Odası Ayniyat Defterleri
BEO	Babıali Evrak Odası Evrakı
BEO.H	Babıali Evrak Odası Hukuk Kısmı
BEO.İD	Babıali Evrak Odası İdare Kısmı
BEO.MTV	Babıali Evrak Odası Mütenevvi Kısmı
BEO.NGG.d	Babıali Evrak Odası Nezaret Gelen-Giden Defterleri
BEO.SYS	Babıali Evrak Odası Siyasi Kısmı
BEO.VGG.d	Babıali Evrak Odası Vilayet Gelen-Giden Defterleri

5. CEVDET

KODU	AÇILIMI
C.AS	Cevdet Askeriye
C.ADL	Cevdet Adliye
C.BH	Cevdet Bahriye
C.BLD	Cevdet Belediye
C.DH	Cevdet Dahiliye
C.DRB	Cevdet Darphane
C.EV	Cevdet Evkaf
C.HR	Cevdet Hariciye
C.İKTS	Cevdet İktisad
C.MF	Cevdet Maarif
C.ML	Cevdet Maliye
C.MTZ	Cevdet Eyalet-i Mümtaze
C.NF	Cevdet Nafia
C.SM	Cevdet Saray
C.SH	Cevdet Sıhhiye
C.TZ	Cevdet Timar
C.ZB	Cevdet Zabtiye

6. BAB-I DEFTERİ

KODU	AÇILIMI
D.AMH	Bab-ı Defteri Anadolu Muhasebesi Evrakı
D.AMH.d	Bab-ı Defteri Anadolu Muhasebesi Defterleri
D.ASM.d	Bab-ı Defteri Asakir-i Mansure Defterleri
D.AVG	Bab-ı Defteri Avlonya Gümrüğü Kalemi Evrakı
D.AVG.d	Bab-ı Defteri Avlonya Gümrük Kalemi Defterleri
D.AVM	Bab-ı Defteri Avlonya Mukataası Kalemi Evrakı
D.BKL	Bab-ı Defteri Büyükkale Kalemi Evrakı
D.BKL.d	Bab-ı Defteri Büyükkale Kalemi Defterleri
D.BMK.AHM.d	Bab-ı Defteri Başmukataa Ahyolu Mukataası Defterleri
D.BMK.AHM	Bab-ı Defteri Başmukataa Ahyolu Mukataası
D.BMK	Bab-ı Defteri Baş Mukataa Kalemi Evrakı
D.BMK.BLM	Bab-ı Defteri Başmukataa Balçık Mukataası
D.BMK.BLM.d	Bab-ı Defteri Başmukataa Balçık Mukataası Defterleri
D.BMK.d	Bab-ı Defteri Başmukataa Kalemi Defterleri

KODU	AÇILIMI
D.BMK.FLM	Bab-ı Defteri Başmukataa Filibe Mukataası
D.BMK.FLM.d	Bab-ı Defteri Başmukataa Filibe Mukataası Defterleri
D.BMK.İBM	Bab-ı Defteri Başmukataa İbrail Mukataası
D.BMK.İBM.d	Bab-ı Defteri Başmukataa İbrail Mukataası Defterleri
D.BMK.KAM	Bab-ı Defteri Başmukataa Kili ve Akkirman Mukataası
D.BMK.KAM.d	Bab-ı Defteri Başmukataa Kili ve Akkirman Mukataası Defteleri
D.BMK.NGM	Bab-ı Defteri Başmukataa Niğbolu Mukataası
D.BMK.NGM.d	Bab-ı Defteri Başmukataa Niğbolu Mukataası Defterleri
D.BMK.SFM	Bab-ı Defteri Başmukataa Sıtar-ı Eflak Mukataası
D.BMK.SLM	Bab-ı Defteri Başmukataa Silistre ve Rusçuk Mukataası
D.BMK.SLM.d	Bab-ı Defteri Başmukataa Silistre Mukataası Defterleri
D.BMK.SMM	Bab-ı Defteri Başmukataa Samako Mukataası
D.BMK.SMM.d	Bab-ı Defteri Başmukataa Samako Mukataası Defterleri
D.BMK.ÜSM	Bab-ı Defteri Başmukataa Üsküp Mukataası
D.BMK.ÜSM.d	Bab-ı Defteri Başmukataa Üsküp Mukataası Defterleri
D.BMK.VDM	Bab-ı Defteri Başmukataa Vidin Mukataası
D.BMK.VDM.d	Bab-ı Defteri Başmukataa Vidin Mukataası Defterleri
D.BMK.VRM	Bab-ı Defteri Başmukataa Varna Mukataası Defterleri
D.BMK.VRM	Bab-ı Defteri Başmukataa Varna Mukataası
D.BMK.BRM	Bab-ı Defteri Bursa Mukataası Evrakı
D.BMK.BRM.d	Bab-ı Defteri Bursa Mukataası Defterleri
D.BRZ	Bab-ı Defteri Büyük Ruznamçe Kalemi Evrakı
D.BRZ.d	Bab-ı Defteri Büyük Ruznamçe Kalemi Defterleri
D.BRZ.HZB	Bab-ı Defteri Büyük Ruznamçe Kalemi Hazinedarbaşı
D.BRZ.HZB.d	Bab-ı Defteri Büyük Ruznamçe Hazinedarbaşı Defterleri
D.BRZ.SRG	Bab-ı Defteri Büyük Ruznamçe Kalemi Sergi Halifesi
D.BRZ.SRG.d	Bab-ı Defteri Büyük Ruznamçe Sergi Defterleri
D.BŞB	Bab-ı Defteri Başbakıkulu Kalemi Evrakı
D.BŞB.d	Bab-ı Defteri Başbakıkulu Defterleri
D.BŞM.ADM	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Adana Mukataası
D.BŞM.ADM.d	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Adana Mukataası Defterleri
D.BŞM.AKD	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Adakale Defterdarlığı
D.BŞM.ANM	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Aydın Muhassıllığı
D.BŞM.ANM.d	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Aydın Muhassıllığı Defterleri
D.BŞM.APE	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Arpa Eminliği

KODU	AÇILIMI
D.BŞM.APE.d	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Arpa Eminliği Defterleri
D.BŞM.ARB	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Arabacıbaşılığı
D.BŞM.ARB.d	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Arabacıbaşı Defterleri
D.BŞM.AYM	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Ayntab Mukataası
D.BŞM.AYM.d	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Ayntab Mukataası Defterleri
D.BŞM.AZH	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Azak Hazinesi
D.BŞM.AZH.d	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Azak Hazinesi Defterleri
D.BŞM	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Kalemi Evrakı
D.BŞM.BDH.d	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Budin Hazinesi Defterleri
D.BŞM.BGH	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Bağdat Hazinesi
D.BŞM.BGH.d	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Bağdat Hazinesi Defterleri
D.BŞM.BGN	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Boğdan Voyvodalığı
D.BŞM.BGN.d	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Boğdan Voyvodalığı Defterleri
D.BŞM.BLB	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Belgrat Beytülmali
D.BŞM.BLG	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Belgrat Gümrüğü
D.BŞM.BLH	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Belgrat Hazinesi
D.BŞM.BLH.d	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Belgrat Hazinesi Defterleri
D.BŞM.BNE	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Bina Eminliği
D.BŞM.BNE.d	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Bina Eminliği Defterleri
D.BŞM.BNH	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Bosna Hazinesi
D.BŞM.BNH.d	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Bosna Hazinesi Defterleri
D.BŞM.BRG	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Gelibolu Baruthanesi
D.BŞM.BRG.d	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Gelibolu Baruthanesi Defterleri
D.BŞM.BRİ	Bab-ı Defteri Başmuhasebe İstanbul Baruthanesi
D.BŞM.BRİ.d	Bab-ı Defteri Başmuhasebe İstanbul Baruthanesi Defterleri
D.BŞM.BRS	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Selanik Baruthanesi
D.BŞM.BRS.d	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Selanik Baruthanesi Defterleri
D.BŞM.BSH	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Basra Hazinesi
D.BŞM.BSH.d	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Basra Hazinesi Defterleri
D.BŞM.BZB	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Buzcubaşılığı
D.BŞM.BZB.d	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Buzcubaşı Defterleri
D.BŞM.CBH	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Cebhane-i Amire Eminliği
D.BŞM.CBH.d	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Cebhane-i Amire Defterleri
D.BŞM.CBL	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Cebelü Bedeliyesi
D.BŞM.CBL.d	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Cebelü Bedeli Defterleri

KODU	AÇILIMI
D.BŞM.d	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Kalemi Defterleri
D.BŞM.DBG	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Diyarbakır Gümrüğü
D.BŞM.DBH	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Diyarbakır Hazinesi
D.BŞM.DBH.d	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Diyarbakır Hazinesi Defterleri
D.BŞM.DKE	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Dış Kağıt Eminliği
D.BŞM.DKE.d	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Dış Kağıt Emini Defterleri
D.BŞM.DRB	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Darphane-i Amire Eminliği
D.BŞM.DRB.d	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Darphane Defterleri
D.BŞM.EFK	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Eflak Voyvodalığı
D.BŞM.EFK.d	Bab-ı Defteri Eflak Voyvodalığı Defterleri
D.BŞM.EMK	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Emlak-i Hümayun
D.BŞM.EMK.d	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Emlak-i Hümayun Defterleri
D.BŞM.ERÇ	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Erzurum Gümüşhanesi Mukataası
D.BŞM.ERG	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Erzurum Gümrüğü
D.BŞM.ERG.d	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Erzurum Gümrüğü Defterleri
D.BŞM.ERG.d	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Erzurum Gümüşhane Mukataası Def.
D.BŞM.ERH	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Erzurum Hazinesi
D.BŞM.ERH.d	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Erzurum Hazinesi Defterleri
D.BŞM.ERM	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Ergani Madeni Mukataası
D.BŞM.ERM.d	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Ergani Madeni Mukataası Defterleri
D.BŞM.ESM	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Espiye Madeni Mukataası
D.BŞM.ESM.d	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Espiye Madeni Mukataası Defterleri
D.BŞM.ETB	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Etmekçibaşılığı
D.BŞM.ETB.d	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Etmekçibaşı Defterleri
D.BŞM.FDK	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Fodla Katibliği
D.BŞM.GRH	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Girit Hazinesi
D.BŞM.GRH.d	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Girid Hazinesi Defterleri
D.BŞM.HLG	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Halep Gümrüğü
D.BŞM.HLG.d	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Halep Gümrüğü Defterleri
D.BŞM.HLH	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Halep Hazinesi
D.BŞM.HLH.d	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Halep Hazinesi Defterleri
D.BŞM.HLM	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Halep Muhassıllığı
D.BŞM.HLM.d	Bab-ı Defteri Halep Muhassıllığı Defterleri
D.BŞM.HMM	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Hama Mukataası
D.BŞM.HTH	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Hotin Hazinesi

KODU	AÇILIMI
D.BŞM.HTH.d	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Hotin Hazinesi Defterleri
D.BŞM.HZB	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Hazinedarbaşılığı
D.BŞM.HZB.d	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Hazinedarbaşı Defterleri
D.BŞM.İCH.d	Bab-ı Defteri Başmuhasebe İrad-ı Cedid Hazinesi Defterleri
D.BŞM.İGE	Bab-ı Defteri Başmuhasebe İstanbul Gümrük Eminliği
D.BŞM.İGE.d	Bab-ı Defteri Başmuhasebe İstanbul Gümrük Emini Defterleri
D.BŞM.İSA	Bab-ı Defteri Başmuhasebe İstanbul Ağalığı
D.BŞM.İSA.d	Bab-ı Defteri Başmuhasebe İstanbul Ağası Defterleri
D.BŞM.İSB	Bab-ı Defteri Başmuhasebe İstanbul Beytülmali Mukataası
D.BŞM.İSB.d	Bab-ı Defteri Başmuhasebe İstanbul Beytül Mali Mukataası Def.
D.BŞM.İSL	Bab-ı Defteri Başmuhasebe İstanbul Sandal Akmişe Damgası Rüsumu
D.BŞM.İSS	Bab-ı Defteri Başmuhasebe İstanbul Simkeşhanesi
D.BŞM.İSS.d	Bab-ı Defteri Başmuhasebe İstanbul Simkeşhanesi Defterleri
D.BŞM.KBE	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Kıbrıs Emvali
D.BŞM.KBE.d	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Kıbrıs Emvali Defterleri
D.BŞM.KBK	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Kıbrıs Kaleleri
D.BŞM.KBK.d	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Kıbrıs Kaleleri Defterleri
D.BŞM.KBM	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Keban Madeni Muhassıllığı
D.BŞM.KFH	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Kefe Hazinesi
D.BŞM.KGB	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Kağıtçıbaşı Eminliği
D.BŞM.KGB.d	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Kağıtçıbaşı Defterleri
D.BŞM.KKN	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Kastamonu Küre-i Nühas Mukataası
D.BŞM.KKN.d	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Kastamonu Küre-i Nuhas Mukataası Def.
D.BŞM.KMH	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Kamaniçe Hazinesi
D.BŞM.KMH.d	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Kamaniçe Hazinesi Defterleri
D.BŞM.KND	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Kalyon Defterdarlığı
D.BŞM.KNK	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Kalyon Katibi
D.BŞM.KNK.d	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Kalyon Katibi Defterleri
D.BŞM.KNM	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Keban Madeni Mukataası
D.BŞM.KNM.d	Bab-ı Defteri Keban Madeni Mukataası Defterleri
D.BŞM.KNP	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Kalyon Peksimeti
D.BŞM.KRH	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Karaman Hazinesi
D.BŞM.KSB	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Kasabbaşılığı
D.BŞM.KSB.d	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Kasabbaşı Defterleri
D.BŞM.KYB	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Kuyumcubaşılığı

KODU	AÇILIMI
D.BŞM.MHF	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Muhallefat Halifeliği
D.BŞM.MHF.d	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Muhallefat Defterleri
D.BŞM.MKB	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Mekkarecibaşılığı
D.BŞM.MKB.d	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Mekkarecibaşı Defterleri
D.BŞM.MKH.d	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Mukataat Hazinesi Defterleri
D.BŞM.MLK	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Malikane Halifeliği
D.BŞM.MLK.d	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Malikane Halifesi Defterleri
D.BŞM.MRM	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Mora Muhassıllığı
D.BŞM.MRM.d	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Mora Muhassıllığı Defterleri
D.BŞM.MSG	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Musul Gümrüğü
D.BŞM.MSH	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Musul Hazinesi
D.BŞM.MSH.d	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Musul Hazinesi Defterleri
D.BŞM.MSR	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Mısır Hazinesi
D.BŞM.MSR.d	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Mısır Hazinesi Defterleri
D.BŞM.MŞB	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Meşalecibaşılığı
D.BŞM.MTE	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Matbah-ı Amire Eminliği
D.BŞM.MTE.d	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Matbah Emini Defterleri
D.BŞM.NŞH	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Niş Hazinesi
D.BŞM.NŞH.d	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Niş Hazinesi Defterleri
D.BŞM.NZE	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Nüzül Eminliği
D.BŞM.NZE.d	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Nüzül Emini Defterleri
D.BŞM.NZR	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Nezir Hücceti
D.BŞM.ODE	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Odun Eminliği
D.BŞM.ODE.d	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Odun Emini Defterleri
D.BŞM.ORD	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Ordu Defterdarlığı
D.BŞM.ORH	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Ordu Hazinesi
D.BŞM.ORH.d	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Ordu Hazinesi Defterleri
D.BŞM.PKE	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Peksimet Eminliği
D.BŞM.PKE.d	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Peksimet Emini Defterleri
D.BŞM.PNR	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Pencik Resmi
D.BŞM.RUH	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Rum Hazinesi
D.BŞM.RVH	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Revan Hazinesi
D.BŞM.RVH.d	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Revan Hazinesi Defterleri
D.BŞM.SBM	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Sayda ve Beyrut Mukataası
D.BŞM.SBM.d	Bab-ı Defteri Sayda ve Beyrut Mukataası Defterleri

KODU	AÇILIMI
D.BŞM.SHK	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Salhane Katibliği
D.BŞM.SHK.d	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Salhane Katibi Defterleri
D.BŞM.SHM.d	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Esham Kalemi Defterleri
D.BŞM.SKM	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Sakız Muhassıllığı
D.BŞM.SRB	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Sarbanbaşılığı
D.BŞM.SRB.d	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Sarbanbaşı Defterleri
D.BŞM.SRH	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Sur-ı Hümayun
D.BŞM.SRH.d	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Sur-ı Hümayun Defterleri
D.BŞM.ŞHE	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Şehremini
D.BŞM.ŞHE.d	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Şehremini Defterleri
D.BŞM.ŞMH	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Şam Hazinesi
D.BŞM.ŞMH.d	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Şam Hazinesi Defterleri
D.BŞM.TBL	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Timar Bedeli
D.BŞM.TBL.d	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Timar Bedeli Defterleri
D.BŞM.TFH	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Tiflis Hazinesi
D.BŞM.TKH	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Tokat Hazinesi
D.BŞM.TKV	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Tokat Voyvodalığı
D.BŞM.TKV.d	Bab-ı Defteri Tokat Voyvodalığı Defterleri
D.BŞM.TPH	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Tophane-i Amire Eminliği
D.BŞM.TPH.d	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Topçubaşı Tophane-i Amire Defterleri
D.BŞM.TRE	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Tersane-i Amire Eminliği
D.BŞM.TRE.d	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Tersane Emini Defterleri
D.BŞM.TRZ	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Tersane Zindanlığı
D.BŞM.TRZ.d	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Tersane Zindanı Defterleri
D.BŞM.TŞG.d	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Trablusşam Gümrüğü Defterleri
D.BŞM.TŞH	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Trablusşam Hazinesi
D.BŞM.TŞH.d	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Trablusşam Hazinesi Defterleri
D.BŞM.TTB	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Tahtırevancıbaşılığı
D.BŞM.TZG	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Trabzon Gümrüğü
D.BŞM.TZG.d	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Trabzon Gümrüğü Defterleri
D.BŞM.UYH.d	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Uyvar Hazinesi Defterleri
D.BŞM.VDH	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Vidin Hazinesi
D.BŞM.VDH.d	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Vidin Hazinesi Defterleri
D.BŞM.VZB	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Veznedar Başılığı
D.BŞM.ZCR	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Zecriye Rüsumu

KODU	AÇILIMI
D.BŞM.ZCR.d	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Zecriye Kalemi Defterleri
D.BŞM.ZHH	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Zahire Hazinesi
D.BŞM.ZMT	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Zimmet Halifeliği
D.BŞM.ZMT.d	Bab-ı Defteri Başmuhasebe Zimmet Halifesi Defterleri
D.CM	Bab-ı Defteri Cemaatler Bölümü
D.CMH	Bab-ı Defteri Cizye Muhasebesi Kalemi Evrakı
D.CMH.d	Bab-ı Defteri Cizye Muhasebesi Defterleri
D.CRD.d	Bab-ı Defteri Ceride Odası Defterleri
D.CZD	Bab-ı Defteri Cizye Ziyadesi Kalemi Evrakı
D.CZD.d	Bab-ı Defteri Cizye Ziyadesi Defterleri
D.ÇRS	Bab-ı Defteri Çeltik Rüsumu Kalemi Evrakı
D.ÇRS.d	Bab-ı Defteri Çeltik Rüsumu Kalemi Defterleri
D.DMK	Bab-ı Defteri Defterdar Mektubi Kalemi
D.DMK.d	Bab-ı Defteri Defterdar Mektubi Kalemi Defterleri
D.EV	Bab-ı Defteri Evkaf Bölümü
D.EVM	Bab-ı Defteri Evamir-i Maliye Kalemi Evrakı
D.EVM.d	Bab-ı Defteri Evamir-i Maliye Kalemi Defterleri
D.GNK	Bab-ı Defteri Ganem Mukataası Kalemi Evrakı
D.GNK.d	Bab-ı Defteri Ganem Mukataası Kalemi Defterleri
D.GNK.KSB	Bab-ı Defteri Ganem Mukataası Kasabbaşılık Evrakı
D.GNK.KSB.d	Bab-ı Defteri Ganem Mukataası Kasabbaşı Defterleri
D.GNK.KSB.SAG	Bab-ı Defteri Ganem Mukataası Sağ Kol Evrakı
D.GNK.KSB.SOL	Bab-ı Defteri Ganem Mukataası Sol Kol Evrakı
D.GNK.KŞE	Bab-ı Defteri Ganem Mukataası Kışlak eminliği Evrakı
D.GNK.KŞE.d	Bab-ı Defteri Ganem Mukataası Kışlak Emini Defterleri
D.GNK.KTB	Bab-ı Defteri Ganem Katibliği
D.HMH.AALİ	Bab-ı Defteri Haremeyn Muhasebesi Atik Ali Paşa Evkafı
D.HMH.AALİ.d	Bab-ı Defteri Haremeyn Muhasebesi Atik Ali Paşa Evkafı Defterleri
D.HMH.AYSF	Bab-ı Defteri Haremeyn Muhasebesi Ayasofya Evkafı
D.HMH.AYSF.d	Bab-ı Defteri Haremeyn Muhasebesi Ayasofya Evkafı Defterleri
D.HMH	Bab-ı Defteri Haremeyn Muhasebesi Kalemi Evrakı
D.HMH.BNE	Bab-ı Defteri Haremeyn Muhasebesi Bina Emini
D.HMH.BNE.d	Bab-ı Defteri Haremeyn Muhasebesi Bina Emini Defterleri
D.HMH.BŞRA	Bab-ı Defteri Haremeyn Muhasebesi Beşir Ağa Evkafı
D.HMH.BŞRA.d	Bab-ı Defteri Haremeyn Muhasebesi Beşir Ağa Evkafı Defterleri

KODU	AÇILIMI
D.HMH.ÇALİ.d	Bab-ı Defteri Haremeyn Muhasebesi Çorlulu Ali Paşa Evkafı
D.HMH.DFAV	Bab-ı Defteri Haremeyn Muhasebesi Defterdar Avni Efendi Evkafı
D.HMH.DİBR	Bab-ı Defteri Haremeyn Muhasebesi Damad İbrahim Paşa Evkafı
D.HMH.EEYB	Bab-ı Defteri Haremeyn Muhasebesi Eyüp Sultan Evkafı
D.HMH.EEYB.d	Bab-ı Defteri Haremeyn Muhasebesi Eyüp Sultan Evkafı Defterleri
D.HMH.EMRS	Bab-ı Defteri Haremeyn Muhasebesi Emir Sultan Evkafı
D.HMH.FS.d	Bab-ı Defteri Haremeyn Muhasebesi Fatma Sultan Evkafı Defterleri
D.HMH.GLBH	Bab-ı Defteri Haremeyn Muhasebesi Gülbahar Hatun Evkafı
D.HMH.GLBH.d	Bab-ı Defteri Haremeyn Muhasebesi Gülbahar Hatun Evkafı Def.
D.HMH.GTRH.ÖMRB	Bab-ı Defteri Haremeyn Muhasebesi Gazi Turhan Bey ve Ömer Bey Evkafı
D.HMH.GTRH.ÖMRB.d	Bab-ı Defteri Haremeyn Muhasebesi Gazi Turhan Bey ve Ömer Bey Evkafı Defterleri
D.HMH.GZSL	Bab-ı Defteri Haremeyn Muhasebesi Gazi Süleyman Paşa Evkafı
D.HMH.GZSL.d	Bab-ı Defteri Haremeyn Muhasebesi Gazi Süleyman Paşa Evkafı Defterleri
D.HMH.HRZ	Bab-ı Defteri Haremeyn Muhasebesi Haremeyn Ruznamçesi
D.HMH.HRZ.d	Bab-ı Defteri Haremeyn Muhasebesi Haremeyn Ruznamçecisi Def.
D.HMH.KMST.d	Bab-ı Defteri Haremeyn Muhasebesi Kara Mustafa Paşa Evkafı Def.
D.HMH.LALE	Bab-ı Defteri Haremeyn Muhasebesi Laleli Evkafı
D.HMH.LALE.d	Bab-ı Defteri Haremeyn Muhasebesi Laleli Evkafı Defterleri
D.HMH.MDMN	Bab-ı Defteri Haremeyn Muhasebesi Medine-i Münevvere Evkafı
D.HMH.MDMN.d	Bab-ı Defteri Haremeyn Muhasebesi Medine-i Münevvere Evkafı Def.
D.HMH.MHDV	Bab-ı Defteri Haremeyn Muhasebesi Mahmud Paşa-yı Veli Evkafı
D.HMH.MHDV.d	Bab-ı Defteri Haremeyn Muhasebesi Mahmud Paşa-yı Veli Evkafı Def.
D.HMH.MHF	Bab-ı Defteri Haremeyn Muhasebesi Haremeyn Muhallefatı
D.HMH.MLK	Bab-ı Defteri Haremeyn Muhasebesi Malikane Beratı
D.HMH.MRN	Bab-ı Defteri Haremeyn Muhasebesi Mardin ve Nusaybin Mukataası
D.HMH.MRN.d	Bab-ı Defteri Haremeyn Muhasebesi Mardin ve Nusaybin Mukataa-ları Defterleri
D.HMH.MVLN	Bab-ı Defteri Haremeyn Muhasebesi Mevlana Celaleddin-i Rumi Evkafı
D.HMH.NROS	Bab-ı Defteri Haremeyn Muhasebesi Nur-ı Osmaniye Evkafı
D.HMH.NROS.d	Bab-ı Defteri Haremeyn Muhasebesi Nur-ı Osmaniye Evkafı Def.
D.HMH.ÖMMT	Bab-ı Defteri Haremeyn Muhasebesi Öküz Mehmed Paşa Evkafı

KODU	AÇILIMI
D.HMH.SAMD	Bab-ı Defteri Haremeyn Muhasebesi Sultan Ahmed Evkafı
D.HMH.SAMD.d	Bab-ı Defteri Haremeyn Muhasebesi Sultan Ahmed Han Evkafı Def.
D.HMH.SBZT	Bab-ı Defteri Haremeyn Muhasebesi Sultan Bayezid-i Veli Evkafı
D.HMH.SBZT.d	Bab-ı Defteri Haremeyn Muhasebesi Sultan Bayezid-i Veli Evkafı Def.
D.HMH.SÇLB	Bab-ı Defteri Haremeyn Muhasebesi Çelebi Sultan Mehmed Evkafı
D.HMH.SFTH	Bab-ı Defteri Haremeyn Muhasebesi Fatih Sultan Mehmed Evkafı
D.HMH.SFTH.d	Bab-ı Defteri Haremeyn Muhasebesi Sultan Fatih Evkafı Defterleri
D.HMH.SHMD	Bab-ı Defteri Haremeyn Muhasebesi Sultan Hamid Evkafı
D.HMH.SHMD.d	Bab-ı Defteri Haremeyn Muhasebesi Sultan Abdülhamid Han Evkafı Defterleri
D.HMH.SMHD	Bab-ı Defteri Haremeyn Muhasebesi Sultan Mahmud Evkafı
D.HMH.SMHD.d	Bab-ı Defteri Haremeyn Muhasebesi Sultan Mahmud Han Evkafı Def.
D.HMH.SMRD	Bab-ı Defteri Haremeyn Muhasebesi Sultan Murad Evkafı
D.HMH.SMRD.d	Bab-ı Defteri Haremeyn Muhasebesi Sultan Murad Han Evkafı Def.
D.HMH.SORN	Bab-ı Defteri Haremeyn Muhasebesi Sultan Orhan Evkafı
D.HMH.SSLM	Bab-ı Defteri Haremeyn Muhasebesi Sultan Selim Evkafı
D.HMH.SSLM.d	Bab-ı Defteri Haremeyn Muhasebesi Sultan Selim Evkafı Defterleri
D.HMH.SSÜL	Bab-ı Defteri Haremeyn Muhasebesi Sultan Süleyman Evkafı
D.HMH.SSÜL.d	Bab-ı Defteri Haremeyn Muhasebesi Sultan Süleyman Han Evkafı Def.
D.HMH.SYIL	Bab-ı Defteri Haremeyn Muhasebesi Sultan Yıldırım Bayezid Evkafı
D.HMH.SYIL.d	Bab-ı Defteri Haremeyn Muhasebesi Sultan Yıldırım Bayezid Evkafı Defterleri
D.HMH.ŞMMD	Bab-ı Defteri Haremeyn Muhasebesi Şehzade Sultan Mehmed Evkafı
D.HMH.ŞMMD.d	Bab-ı Defteri Haremeyn Muhasebesi Şehzade Sultan Mehmed Han Evkafı Defterleri
D.HMH.VKF	Bab-ı Defteri Haremeyn Muhasebesi Vakfiyeler
D.HMH.VKH	Bab-ı Defteri Haremeyn Muhasebesi Vakf-ı Hümayun
D.HMH.VKH.d	Bab-ı Defteri Haremeyn Muhasebesi Vakf-ı Hümayun Defterleri
D.HMH.VLS	Bab-ı Defteri Haremeyn Muhasebesi Valide Sultan Evkafı
D.HMH.VLS.d	Bab-ı Defteri Haremeyn Muhasebesi Valide Sultan Evkafı Defterleri
D.HMH.VLSA	Bab-ı Defteri Haremeyn Muhasebesi Atik Valide Sultan Evkafı
D.HMH.VLSC	Bab-ı Defteri Haremeyn Muhasebesi Cedid Valide Sultan Evkafı
D.HMH.VLSH	Bab-ı Defteri Haremeyn Muhasebesi Valide Handan Sultan Evkafı
D.HMH.VLSM.d	Bab-ı Defteri Haremeyn Muhasebesi Valide Mihrişah Sultan Evkafı Defterleri
D.HMH.YTH	Bab-ı Defteri Haremeyn Muhasebesi Yeniil Türkmenan-ı Halep Mukataası

KODU	AÇILIMI
D.HMH.YTH.d	Bab-ı Defteri Haremeyn Muhasebesi Yeniil ve Türkmenan-ı Halep Mukataası Defterleri
D.HMK	Bab-ı Defteri Haremeyn Mukataası Kalemi Evrakı
D.HMK.d	Bab-ı Defteri Haremeyn Mukataası Kalemi Defterleri
D.HSC	Bab-ı Defteri Havass-ı Cedide Kalemi Evrakı
D.HSK.AAG	Bab-ı Defteri Haslar Mukataası Kalemi Adet-i Ağnam Bedeli Kal. Evr.
D.HSK.AAG.d	Bab-ı Defteri Haslar Mukataası Adet-i Ağnam Bedeli Defterleri
D.HSK	Bab-ı Defteri Haslar Mukataası Kalemi Evrakı
D.HSK.d	Bab-ı Defteri Haslar Mukataası Kalemi Defterleri
D.İSM.	Bab-ı Defteri İstanbul Mukataası Kalemi Evrakı
D.İSM.d	Bab-ı Defteri İstanbul Mukataası Defterleri
D.İSM.İSİ	Bab-ı Defteri İstanbul İhtisabı Mukataası Evrakı
D.İSM.İSİ.d	Bab-ı Defteri İstanbul Mukataası İstanbul İhtisabı Defteri
D.KB	Bab-ı Defteri Kaleler Bölümü
D.KEV	Bab-ı Defteri Küçük Evkaf Muhasebesi Kalemi Evrakı
D.KEV.d	Bab-ı Defteri Küçük Evkaf Kalemi Defterleri
D.KFM.ANH	Bab-ı Defteri Kefe Mukataası Kalemi Aydın Hazinesi
D.KFM	Bab-ı Defteri Kefe Mukataası Kalemi Evrakı
D.KFM.d	Bab-ı Defteri Kefe Mukataası Defterleri
D.KKL	Bab-ı Defteri Küçük Kale Kalemi Evrakı
D.KKL.d	Bab-ı Defteri Küçükkale Kalemi Defterleri
D.KLD	Bab-ı Defteri Kalemiye Dairesi Evrakı
D.KLD.d	Bab-ı Defteri Kalemiye Dairesi Defterleri
D.KRZ	Bab-ı Defteri Küçük Ruznamçe Kalemi Evrakı
D.KRZ.d	Bab-ı Defteri Küçükruznamçe Kalemi Defterleri
D.M.d	Bab-ı Defteri Müteferrik Defterleri
D.M.MŞH.d	Bab-ı Defteri Müteferrik Meşihat Defterleri
D.M.MÜHR.d	Bab-ı Defteri Müteferrik Mühür Tatbik Defterleri
D.M.TIB.d	Bab-ı Defteri Müteferrik Tıp Defterleri
D.MCU	Bab-ı Defteri Mukataa-i Cedid-i Ula Kalemi Evrakı
D.MCU.d	Bab-ı Defteri Mukataat-ı Cedid Ula Kalemi Defterleri
D.MHF	Bab-ı Defteri Muhallefat Kalemi Evrakı
D.MK	Bab-ı Defteri Mukataa Bölümü
D.MKF.ARB	Bab-ı Defteri Mevkufat Kalemi Arabacıbaşı
D.MKF.ARB.d	Bab-ı Defteri Mevkufat Kalemi Arabacıbaşı Defterleri

KODU	AÇILIMI
D.MKF	Bab-ı Defteri Mevkufat Kalemi Evrakı
D.MKF.d	Bab-ı Defteri Mevkufat Kalemi Defterleri
D.MKF.MBŞ	Bab-ı Defteri Mevkufat Kalemi Mubayaa Mübaşiri
D.MKF.MBŞ.d	Bab-ı Defteri Mevkufat Kalemi Mübayaa Mübaşiri Defterleri
D.MKF.MKB	Bab-ı Defteri Mevkufat Kalemi Mekkarecibaşı
D.MKF.NNK	Bab-ı Defteri Mevkufat Kalemi Nan Katibi
D.MKF.NZE	Bab-ı Defteri Mevkufat Kalemi Nüzül Emini
D.MKF.NZE.d	Bab-ı Defteri Mevkufat Kalemi Nüzül Emini Defterleri
D.MKF.ODE	Bab-ı Defteri Mevkufat Kalemi Odun Emini
D.MKF.ODE.d	Bab-ı Defteri Mevkufat Kalemi Odun Emini Defterleri
D.MKF.PKE	Bab-ı Defteri Mevkufat Kalemi Peksimet Emini
D.MKF.SRB	Bab-ı Defteri Mevkufat Kalemi Sarbanbaşı
D.MKF.ŞRK	Bab-ı Defteri Mevkufat Kalemi Şair [Arpa] Katibi
D.MKF.ŞRK.d	Bab-ı Defteri Mevkufat Kalemi Şair [Arpa] Katibi Defterleri
D.MMK	Bab-ı Defteri Maden Mukataası Kalemi Evrakı
D.MMK.BGN	Bab-ı Defteri Maden Mukataası Kalemi Boğdan Cizyesi
D.MMK.BGN.d	Bab-ı Defteri Maden Mukataası Kalemi Boğdan Cizyesi Defterleri
D.MMK.d	Bab-ı Defteri Maden Mukataası Kalemi Defterleri
D.MMK.DHN	Bab-ı Defteri Maden Mukataası Kalemi Duhan Dönümü
D.MMK.DHN.d	Bab-ı Defteri Maden Mukataası Kalemi Duhan Dönümü Defterleri
D.MMK.EFK	Bab-ı Defteri Maden Mukataası Kalemi Eflak Cizyesi
D.MMK.EFK.d	Bab-ı Defteri Maden Mukataası Kalemi Eflak Cizyesi Defterleri
D.MMK.İGE	Bab-ı Defteri Maden Mukataası Kalemi İstanbul Gümrük Emini
D.MMK.İGE.d	Bab-ı Defteri Maden Mukataası Kalemi İstanbul Gümrük Emini Def.
D.MMK.KBC	Bab-ı Defteri Maden Mukataası Kalemi Kıptiyan Cizyesi
D.MMK.KBC.d	Bab-ı Defteri Maden Mukataası Kalemi Kıbtiyan Cizyesi Defterleri
D.MNS	Bab-ı Defteri Mensuhat Kalemi Evrakı
D.MNS.d	Bab-ı Defteri Mensuhat Kalemi Defterleri
D.MSF	Bab-ı Defteri Masraf-ı Şehriyari Kalemi Evrakı
D.MSF.d	Bab-ı Defteri Masraf-ı Şehriyari Defterleri
D.NVK.d	Bab-ı Defteri Navul Kalemi Defterleri
D.PSK	Bab-ı Defteri Piskoposluk Kalemi Evrakı
D.PSK.d	Bab-ı Defteri Piskopos Kalemi Defterleri
D.PYM	Bab-ı Defteri Piyade Mukabelesi Kalemi Evrakı
D.PYM.d	Bab-ı Defteri Piyade Mukabelesi Kalemi Defterleri

KODU	AÇILIMI
D.SLY	Bab-ı Defteri Salyane Kalemi Evrakı
D.SLY.d	Bab-ı Defteri Salyane Kalemi Defterleri
D.SVM	Bab-ı Defteri Süvari Mukabelesi Kalemi Evrakı
D.SVM.d	Bab-ı Defteri Süvari Mukabelesi Kalemi Defterleri
D.TŞF	Bab-ı Defteri Teşrifat Kalemi Evrakı
D.TŞF.d	Bab-ı Defteri Teşrifat Kalemi Defterleri
D.VRE	Bab-ı Defteri Varidat-ı Şıkk-ı Evvel Kalemi Evrakı
D.VRS	Bab-ı Defteri Varidat-ı Şıkk-ı Sani Kalemi Evrakı
D.VSA	Bab-ı Defteri Varidat-ı Salis Kalemi Evrakı
D.YNÇ	Bab-ı Defteri Yeniçeri Kalemi Evrakı
D.YNÇ.d	Bab-ı Defteri Yeniçeri Kalemi Defterleri

7. DEFTERHANE-İ AMİRE

KODU	AÇILIMI
DFE.RZ.d	Timar Zeamet (Ruznamçe) Defterleri

8. DAHİLİYE NEZARETİ

KODU	AÇILIMI
DH.d	Dahiliye Nezareti Defterleri
DH.DACZ.	Dahiliye Nezareti Darülaceze Müdüriyeti
DH.DİM	Dahiliye Nezareti Daire Müdüriyeti
DH.EO	Dahiliye Nezareti Evrak Odası
DH.EUM.1.Şb	Dahiliye Nezareti Emniyet-i Umumiye Birinci Şube
DH.EUM.2.Şb	Dahiliye Nezareti Emniyet-i Umumiye İkinci Şube
DH.EUM.3.Şb	Dahiliye Nezareti Emniyet-i Umumiye Üçüncü Şube
DH.EUM.4.Şb	Dahiliye Nezareti Emniyet-i Umumiye Dördüncü Şube
DH.EUM.5.Şb	Dahiliye Nezareti Emniyet-i Umumiye Beşinci Şube
DH.EUM.6.Şb	Dahiliye Nezareti Emniyet-i Umumiye Altıncı Şube
DH.EUM.7.Şb	Dahiliye Nezareti Emniyet-i Umumiye Yedinci Şube
DH.EUM.ADL	Dahiliye Emniyet-i Umumiye Takibat-ı Adliye Kalemi Evrakı
DH.EUM.AYŞ	Dahiliye Emniyet-i Umumiye Asayiş Kalemi Evrakı
DH.EUM.ECB	Dahiliye Nezareti Emniyet-i Umumiye Ecanib Kalemi
DH.EUM.EMN	Dahiliye Emniyet-i Umumiye Emniyet Şubesi Evrakı
DH.EUM.KADL	Dahiliye Nezareti Emniyet-i Umumiye Kısm-ı Adli Kalemi
DH.EUM.KLH.	Dahiliye Nezareti Emniyet-i Umumiye Kalem-i Hususi

KODU	AÇILIMI
DH.EUM.KLU	Dahiliye Nezareti Emniyet-i Umumiye Kalemi Umumi
DH.EUM.LVZ	Dahiliye Nezareti Emniyet-i Umumiye Levazım Kalemi
DH.EUM.MEM	Dahiliye Emniyet-i Umumiye Memurin Kalemi Evrakı
DH.EUM.MH	Dahiliye Emniyet-i Umumiye Muhasebe Kalemi Evrakı
DH.EUM.MTK	Dahiliye Emniyet-i Umumiye Muhaberat ve Tensikat Müdüriyeti Evr.
DH.EUM.PMC	Dahiliye Nezareti Emniyet-i Umumiye Polis Mecmuası
DH.EUM.SCL	Dahiliye Emniyet-i Umumiye Sicil Kalemi Evrakı
DH.EUM.SSM	Dahiliye Nezareti Emniyet-i Umumiye Seyrüsefer Kalemi
DH.EUM.THR	Dahiliye Emniyet-i Umumiye Tahrirat Kalemi Evrakı
DH.EUM.VRK	Dahiliye Emniyet-i Umumiye Evrak Odası Kalemi Evrakı
DH.H	Dahiliye Nezareti Hukuk Evrakı
DH.HMŞ	Dahiliye Nezareti Hukuk Müşavirliği Evrakı
DH.HRT	Dahiliye Nezareti Haremeyn Tercümanlığı
DH.HTMU	Dahiliye Nezareti Heyet-i Teftişiye Müdüriyet-i Umumiyesi
DH.HZK	Dahiliye Nezareti Havaic-i Zaruriye Kalemi
DH.İ.UM	Dahiliye Nezareti İdare-i Umumiye Evrakı
DH.İD	Dahiliye Nezareti İdare Evrakı
DH.İMK	Dahiliye Nezareti İntihab-ı Memurin Kalemi
DH.KMS	Dahiliye Nezareti Dahiliye Kalem-i Mahsus Evrakı
DH.KOMS	Dahiliye Nezareti Komisyon-ı Mahsus
DH.LVZ	Dahiliye Nezareti Levazım Müdüriyeti
DH.M	Dahiliye Nezareti Müteferrik
DH.MB.HPS	Dahiliye Nezareti Mebani-i Emiriye-Hapishaneler Müdüriyeti Evrakı
DH.MB.HPS.M	Dahiliye Nezareti Mebani-i Emiriye-Hapishaneler Müdüriyeti Müteferrik Evrakı
DH.MBK	Dahiliye Nezareti Mubayaat Komisyonu
DH.MDK	Dahiliye Nezareti Matbuat-ı Dahiliye Kalemi
DH.MEM	Dahiliye Nezareti Memurin Kalemi
DH.MH	Dahiliye Nezareti Muhasebe Kalemi
DH.MHC	Dahiliye Nezareti Muhacirin Komisyonu
DH.MKT	Dahiliye Nezareti Mektubi Kalemi
DH.MKT.PRK	Dahiliye Nezareti Mektubi Kalemi Perakende Evrakı
DH.MMU	Dahiliye Nezareti Matbuat Müdüriyet-i Umumiyesi
DH.MTF	Dahiliye Nezareti Mülkiye Müfettişliği
DH.MTF	Dahiliye Nezareti Mülkiye Müfettişliği

KODU	AÇILIMI
DH.MTV	Dahiliye Nezareti Mütenevvia Evrakı
DH.MUİ	Dahiliye Muhaberat-ı Umumiye İdaresi Evr.
DH.SAİD	Dahiliye Nezareti Sicill-i Ahval İdare-i Umumiyesi
DH.SAİD.d	Dahiliye Nezareti Sicill-i Ahval Defterleri Fihristi
DH.SMU	Dahiliye Nezareti Sıhhiye Müdüriyet-i Umumiyesi
DH.SN.M	Dahiliye Nezareti Sicill-i Nüfus Müdüriyeti
DH.SN.THR	Dahiliye Nezareti Sicill-i Nüfus Tahrirat Kalemi
DH.SYS	Dahiliye Nezareti Siyasi Kısım Evrakı
DH.ŞFR	Dahiliye Nezareti Şifre Evrakı
DH.TMIK	Dahiliye Nezareti Tesri-i Muamelat ve Islahat Komisyonu
DH.TTK	Dahiliye Nezareti Tetkik-i Tensikat Komisyonu
DH.TVK	Dahiliye Nezareti Takvim-i Vakayi
DH.UAM	Dahiliye Nezareti Umur-ı Aşair ve Muhacirin İdaresi
DH.UMVM	Dahiliye Nezareti Umur-ı Mahalliye ve Vilayat Müdürlüğü Evrakı
DH.VŞKK	Dahiliye Nezareti Vilayat-ı Şarkiyye Kapu Kethüdalığı

9. DARPHANE-İ AMİRE

KODU	AÇILIMI
DRB	Darphane-i Amire Evrakı
DRB.d	Darphane-i Amire Defterleri

10. EVKAF

KODU	AÇILIMI
EV.BKB	Evkaf Başkitabeti
EV.d	Evkaf Defterleri
EV.EEV	Evkaf Emlak ve Emval-i Vakfiye Müd.
EV.EMH	Evkaf Evkaf Muhasebesi
EV.EO	Evkaf Evrak Odası
EV.EO.KKV	Evkaf Evrak Odası Kuyud-ı Vakfiye Kalemi
EV.DV	Evkaf Deavi Vekilliği
EV.EVM	Evkaf Evamir-i Maliye
EV.GDK	Evkaf Gedik Kitabeti
EV.GMH	Gureba-yı Müslimin Hastanesi
EV.HMH.AYSF	Evkaf Haremeyn Muhasebesi Ayasofya-i Kebir Evkafı
EV.HMH	Evkaf Haremeyn Muhasebesi

KODU	AÇILIMI
EV.HMH.BŞRA	Evkaf Haremeyn Muhasebesi Beşir Ağa Evkafı
EV.HMH.d	Evkaf Haremeyn Muhasebeciliği Defterleri
EV.HMH.DFAV	Evkaf Haremeyn Muhasebesi Defterdar Avni Efendi Evkafı
EV.HMH.DİBR	Evkaf Haremeyn Muhasebesi Damad İbrahim Paşa Evkafı
EV.HMH.EEYB	Evkaf Haremeyn Muhasebesi Eyüp Sultan Evkafı
EV.HMH.EMRS	Evkaf Haremeyn Muhasebesi Emir Sultan Evkafı
EV.HMH.GDK	Evkaf Haremeyn Muhasebesi Gedik
EV.HMH.GLBH	Evkaf Haremeyn Muhasebesi Gülbahar Hatun Hatuniye Evkafı
EV.HMH.GTRH.ÖMRB	Evkaf Haremeyn Muhasebesi Gazi Turhan Bey Ve Ömer Bey Evkafı
EV.HMH.GZSL	Evkaf Haremeyn Muhasebesi Gazi Süleyman Paşa Evkafı
EV.HMH.HALİ	Evkaf Haremeyn Muhasebesi Hekimoğlu Ali Paşa Evkafı
EV.HMH.HMT	Evkaf Haremeyn Muhasebesi Haremeyn Müfettişliği Evkafı
EV.HMH.HSB	Evkaf Haremeyn Muhasebesi Hasekibaşı Evkafı
EV.HMH.KMST	Evkaf Haremeyn Muhasebesi Kara Mustafa Paşa Evkafı
EV.HMH.LALE	Evkaf Haremeyn Muhasebesi Laleli Evkafı
EV.HMH.MDMN	Evkaf Haremeyn Muhasebesi Medine-i Münevvere Evkafı
EV.HMH.MHDV	Evkaf Haremeyn Muhasebesi Mahmud Paşa-yı Veli Evkafı
EV.HMH.MLK	Evkaf Haremeyn Muhasebesi Malikane Evkafı
EV.HMH.MVLN	Evkaf Haremeyn Muhasebesi Mevlana Celaleddin-i Rumi Evkafı
EV.HMH.NROS	Evkaf Haremeyn Muhasebesi Nur-ı Osmaniye Evkafı
EV.HMH.ÖMMT	Evkaf Haremeyn Muhasebesi Öküz Mehmed Paşa Evkafı
EV.HMH.SAMD	Evkaf Haremeyn Muhasebesi Sultan Ahmed I, II, III Evkafı
EV.HMH.SBZT	Evkaf Haremeyn Muhasebesi Sultan Bayezid-i Veli Evkafı
EV.HMH.SÇLB	Evkaf Haremeyn Muhasebesi Çelebi Sultan Mehmed Evkafı
EV.HMH.SFTH	Evkaf Haremeyn Muhasebesi Fatih Sultan Mehmed Evkafı
EV.HMH.SHMD	Evkaf Haremeyn Muhasebesi Sultan Hamid Evkafı
EV.HMH.SMHD	Evkaf Haremeyn Muhasebesi Sultan Mahmud Evkafı
EV.HMH.SMRD	Evkaf Haremeyn Muhasebesi Sultan Murad I, II, III Evkafı
EV.HMH.SNAN	Evkaf Haremeyn Muhasebesi Sinan Paşa Evkafı
EV.HMH.SORN	Evkaf Haremeyn Muhasebesi Sultan Orhan Evkafı
EV.HMH.SRG	Evkaf Haremeyn Muhasebesi Sergi
EV.HMH.SSLM	Evkaf Haremeyn Muhasebesi Sultan Selim Evkafı
EV.HMH.SSÜL	Evkaf Haremeyn Muhasebesi Sultan Süleyman Evkafı
EV.HMH.SYIL	Evkaf Haremeyn Muhasebesi Sultan Yıldırım Bayezid Evkafı
EV.HMH.ŞMMD	Evkaf Haremeyn Muhasebesi Şehzade Sultan Mehmed Evkafı

KODU	AÇILIMI
EV.HMH.VLS	Evkaf Haremeyn Muhasebesi Valide Sultan Evkafı
EV.HMH.VLSA	Evkaf Haremeyn Muhasebesi Atik Valide Sultan Evkafı
EV.HMH.VLSC	Evkaf Haremeyn Muhasebesi Cedid Valide Sultan Evkafı
EV.HMH.VLSG	Evkaf Haremeyn Muhasebesi Valide Gevher Sultan Evkafı
EV.HMH.VLSH	Evkaf Haremeyn Muhasebesi Valide Handan Sultan Evkafı
EV.HMH.VLSM	Evkaf Haremeyn Muhasebesi Valide Mihrişah Sultan Evkafı
EV.HMH.VLSN	Evkaf Haremeyn Muhasebesi Valide Nakş-ı Dil Sultan Evkafı
EV.HMH.VLSS	Evkaf Haremeyn Muhasebesi Valide Safiye Sultan Evkafı
EV.HMH.ZMT	Evkaf Haremeyn Muhasebesi Zimmet Halifeliği
EV.HMK.SR.d	Evkaf Haremeyn Mukataası Surre Defterleri
EV.HMŞ	Evkaf Hukuk Müşavirliği
EV.İDM	Evkaf İdare Meclisi
EV.KSD	Evkaf Kesedarlık
EV.MAH	Evkaf Muhasebe Kalemi Mahlulat ve Beytülmal Müdürlüğü
EV.MEM	Evkaf Memurin Kalemi
EV.MEM.SCA	Evkaf Memurin Kalemi Sicill-i Ahval İdaresi
EV.MH	Evkaf Muhasebe Kalemi
EV.MH.GDK	Evkaf Muhasebe Kalemi Gedikler Kitabeti
EV.MH.LVZ	Evkaf Muhasebe Kalemi Levazım Müd.
EV.MH.MSF	Evkaf Muhasebe Kalemi Masarıfat İdaresi
EV.MH.RZN	Evkaf Muhasebe Kalemi Ruznamçe
EV.MH.SND	Evkaf Muhasebe Kalemi Senedat Müdürlüğü
EV.MH.SRG	Evkaf Muhasebe Kalemi Sergi Halifesi
EV.MH.TH	Evkaf Muhasebe Kalemi Tahsilat İdaresi
EV.MH.TİK	Evkaf Muhasebe Kalemi Tamirat ve İnşaat Kalemi
EV.MH.VRD	Evkaf Muhasebe Kalemi Varidat İdaresi
EV.MH.ZMT	Evkaf Muhasebe Kalemi Zimmet Halifesi
EV.MKT	Evkaf Mektubi Kalemi
EV.MKT.KM	Evkaf Mektubi Kalem-i Mahsus
EV.MKT.CHT	Evkaf Mektubi Kalemi Cihat Kalemi
EV.MKT.EVM	Evkaf Mektubi Kalemi Evamir
EV.MKT.ŞU	Evkaf Mektubi Kalemi Şura
EV.MT	Evkaf Muhasebe Kalemi Müfettişlik İdaresi
EV.MT.VOM	Evkaf Muhasebe Kalemi Müfettişlik İdaresi Vakıf ve Ormanlar Müfettişliği

KODU	AÇILIMI
EV.RZN	Evkaf Ruznamçe
EV.SRG	Evkaf Sergi Halifeliği
EV.THR	Evkaf Tahrirat
EV.VKF	Evkaf Vakfiyeler Evrakı
EV.ZMT	Evkaf Zimmet Halifeliği

11. HATT-I HÜMAYUNLAR

KODU	AÇILIMI
HAT	Hatt-ı Hümayun

12. HAZİNE-İ HASSA

KODU	AÇILIMI
HH.d	Hazine-i Hassa Defterleri
HH.DPO	Hazine-i Hassa Depo Müdürlüğü
HH.EBA	Hazine-i Hassa Ebniye Anbarı Müdürlüğü
HH.EMK	Hazine-i Hassa Emlak-ı Hümayun İdaresi
HH.ENC	Hazine-i Hassa Encümen İdaresi
HH.ERA	Hazine-i Hassa Erzak Anbarı Müdürlüğü
HH.FSH	Hazine-i Hassa Feshane Müdürlüğü
HH.HAT	Hazine-i Hassa Hatt-ı Hümayunlar
HH.HBA	Hazine-i Hassa Hububat Anbarı Müdürlüğü
HH.HMŞ	Hazine-i Hassa Hukuk Müşavirliği
HH.HRK	Hazine-i Hassa Hereke Fabrikası İdaresi
HH.ISB	Hazine-i Hassa Istabl-ı Amire İdaresi
HH.İ	Hazine-i Hassa İradeler
HH.KFÇ	Hazine-i Hassa Kefçe Kitabeti
HH.KRH	Hazine-i Hassa Karhane Müdürlüğü
HH.KYD	Hazine-i Hassa Kuyudat Kalemi
HH.M	Hazine-i Hassa Müteferrik
HH.MFŞ	Hazine-i Hassa Mefruşat Müdürlüğü
HH.MH	Hazine-i Hassa Muhasebe Kalemi
HH.MSK	Hazine-i Hassa Meskukat İdaresi
HH.MTA	Hazine-i Hassa Matbah-ı Amire
HH.SAİD	Hazine-i Hassa Sicill-i Ahval Kalemi

KODU	AÇILIMI
HH.THR	Hazine-i Hassa Tahrirat Kalemi
HH.THS	Hazine-i Hassa Tahsilat Müdürlüğü
HH.VRK	Hazine-i Hassa Evrak Odası
HH.VZN	Hazine-i Hassa Veznedarlık

13. HARİCİYE NEZARETİ

KODU	AÇILIMI
HR. İD	Hariciye Nezareti İdare
HR.d	Hariciye Nezareti Defterleri
HR.H	Hariciye Nezareti Hukuk Kısmı Evrakı
HR.HMŞ.İŞO	Hariciye Nezareti Hukuk Müşavirliği İstişare Odası Evrakı
HR.İM	Hariciye Nezareti İstanbul Murahhaslığı
HR.M	Hariciye Nezareti Müteferrik
HR.MA	Hariciye Nezareti Matbuat
HR.MH	Hariciye Nezareti Muhasebe
HR.MHC	Hariciye Nezareti Muhacirin Komisyonu 10.09.2002 ilave
HR.MKT	Hariciye Nezareti Mektubi Kalemi Evrakı
HR.MTV	Hariciye Nezareti Mütenevvia Kısmı Evrakı
HR.SAİD	Hariciye Nezareti Sicill-i Ahval 10.09.2002 ilave
HR.SFR.(01)	Hariciye Nezareti Atina Sefareti
HR.SFR.(03)	Hariciye Nezareti Belgrat Sefareti
HR.SFR.(031)	Hariciye Nezareti Çetine Sefareti
HR.SFR.(100)	Hariciye Nezareti Washington Sefareti
HR.SYS	Hariciye Nezareti Siyasi
HR.ŞHB	Hariciye Nezareti Şehbenderlik
HR.TO	Hariciye Nezareti Tercüme Odası Evrakı
HR.UHM	Hariciye Nezareti Umur-ı Hukuk-ı Muhtalita Müdüriyeti
HR.UŞ	Hariciye Nezareti Umur-ı Şehbenderiye Müdüriyeti
HR.VRK	Hariciye Nezareti Evrak Odası
HR.YBK	Hariciye Nezareti Konsolosluklar Evrakı

14. HARİTA

KODU	AÇILIMI
HRT.h	Haritalar

15. İRADELER

KODU	AÇILIMI
İ. MTZ.(05)	İrade Eyalet-i Mümtaze Mısır
İ. MTZ.(05).TAL	İrade Eyalet-i Mümtaze Mısır Taltifatı
İ. MTZ.GR	İrade Eyalet-i Mümtaze Girid
İ. MTZ.SM	İrade Eyalet-i Mümtaze Sisam
İ.A	İrade Sadaret
İ.AS	İrade Askeri
İ.AZN	İrade Adliye ve Mezahib
İ.BH	İrade Bahriye
İ.DA	İrade Divan-ı Ahkam-ı Adliye
İ.DFE	İrade Defter-i Hakani
İ.DH	İrade Dahiliye
İ.DUİT	İrade Dosya Usulü
İ.EV	İrade Evkaf
İ.HB	İrade Harbiye
İ.HR	İrade Hariciye
İ.HUS	İrade Hususi
İ.İLM..	İrade İlmiye
İ.İMT	İrade İmtiyazat ve Mukavelat
İ.KAN	İrade Kanun ve Nizamat
İ.MBH	İrade Mabeyn-i Hümayun
İ.MF	İrade Maarif
İ.ML	İrade Maliye
İ.MLU	İrade Meclis-i Umumi
İ.MMS	İrade Meclis-i Mahsus
İ.OM	İrade Orman ve Maadin
İ.MSM	İrade Mesail-i Mühimme
İ.MŞH..	İrade Meşihat
İ.MTZ.(01)	İrade Eyalet-i Mümtaze Yunanistan
İ.MTZ.(04)	İrade Eyalet-i Mümtaze Bulgaristan
İ.MTZ.CL	İrade Eyalet-i Mümtaze Cebel-i Lübnan
İ.MVL	İrade Meclis-i Vala
İ.PT	İrade Telgraf ve Posta
İ.RSM	İrade Rüsumat
İ.SH	İrade Sıhhiye

KODU	AÇILIMI
İ.ŞD	İrade Şura-yı Devlet
İ.ŞE	İrade Şehremaneti
İ.TAL	İrade Taltifat
İ.TNF	İrade Ticaret ve Nafia
İ.TPH	İrade Tophane-i Amire
İ.TKS	İrade Tekaüd Sandığı
İ.TZT	İrade Ticaret ve Ziraat
İ.ZB	İrade Zaptiye

16. İBNÜLEMİN

KODU	AÇILIMI
İE.AS	İbnülemin Askeriye
İE.ADL	İbnülemin Adliye
İE.BH	İbnülemin Bahriye
İE.DH	İbnülemin Dahiliye
İE.DRB	İbnülemin Darphane
İE.ENB	İbnülemin Ensab
İE.HAT	İbnülemin Hatt-ı Hümayun
İE.HLT	İbnülemin Hil'at
İE.HR	İbnülemin Hariciye
İE.MDN	İbnülemin Meadin
İE.MHF	İbnülemin Muhallefat
İE.ML	İbnülemin Maliye
İE.MİT	İbnülemin Muafiyet
İE.MT	İbnülemin Müsted'iyat
İE.NF	İbnülemin Umur-ı Nafia
İE.SH	İbnülemin Sıhhiye
İE.SM	İbnülemin Saray Mesalihi
İE.ŞKRT	İbnülemin Şükr ü Şikayet
İE.MHH	İbnülemin Muharrerat-ı Hususiye
İE.TCT	İbnülemin Tevcihat
İE.TZ	İbnülemin Timar ve Zeamet
İE.EV	İbnülemin Vakıf

17. KAMİL KEPECİ

KODU	AÇILIMI
KK.d	Kamil Kepeci

18. MALİYEDEN MÜDEVVER DEFTERLER

KODU	AÇILIMI
MAD.d	Maliyeden Müdevver Defterler

19. MAARİF NEZARETİ

KODU	AÇILIMI
MF.ALY	Maarif Nezareti Tedrisat-ı Aliye Dairesi
MF.EYT	Maarif Nezareti Darü'l-Eytam
MF.HFS	Maarif Nezareti Hıfsısıhha-i Mekatib
MF.HTF	Maarif Nezareti Heyet-i Teftişiye Kalemi
MF.HUS	Maarif Nezareti Tedrisat-ı Hususiye Kalemi
MF.HYR	Maarif Nezareti Darü'l-Hayr
MF.İBT	Maarif Nezareti Tedrisat-ı İbtidaiyye Kalemi
MF.İMF	Maarif Nezareti İstanbul Maarif Müdüriyeti
MF.İST	Maarif Nezareti İstatistik Kalemi
MF.KTU	Maarif Nezareti Kütübhane-i Umumi
MF.LVZ	Maarif Nezareti Levazım Kalemi
MF.MA	Maarif Nezareti Matbaa-i Amire Müdüriyeti
MF.MGM	Maarif Nezareti Mekatib-i Gayr-i Müslime Ve Ecnebiye Müfettişliği
MF.MH	Maarif Nezareti Maarif Muhasebe Kalemi
MF.MKB	Maarif Nezareti Meclis-i Kebir-i Maarif
MF.MÜZ	Maarif Nezareti Müze-i Hümayun Müdüriyeti
MF.SCL	Maarif Nezareti Sicill-i Ahval Şubesi
MF.TLY	Maarif Nezareti Tedrisat-ı Taliye Dairesi
MF.TTD	Maarif Nezareti Telif Ve Tercüme Dairesi
MF.VRK	Maarif Nezareti Evrak Odası
ML.CRD.d	Maliye Ceride Defterleri

20. MALİYE NEZARETİ

KODU	AÇILIMI
ML.d	Maliye Kalemi Defterleri
ML.EVM.d	Maliye Nezareti Evamir-i Maliye defterleri

KODU	AÇILIMI
ML.MKT.d	Maliye Nezareti Mektubi Kalemi defterleri
ML.MSF.d	Maliye Masarıfat Defterleri
ML.VRD.CMH.d	Maliye Varidat Muhasebesi Cizye Defterleri
ML.VRD.d	Maliye Varidat Muhasebesi Defterleri
ML.VRD.TMT.d	Maliye Varidat Muhasebesi Temettuat Defterleri

21. MECLİS-İ VÜKELA MAZBATALARI

KODU	AÇILIMI
MV	Meclis-i Vükela Mazbataları

22. MECLİS-İ VALA

KODU	AÇILIMI
MVL	Meclis-i Vala Evrakı
MVL.d	Meclis-i Vala Defterleri

23. PLAN-PROJE-KROKİ

KODU	AÇILIMI
PLK.p	Plan-Proje

24. SATIN ALINAN, HİBE EDİLEN, DEĞİŞTİRİLEN EVRAK

KODU	AÇILIMI
HSD.AFT	Ali Fuat Türkgeldi Evrakı
HSD.CB	Cavit Baysun Evrakı
HSD.SABZ	Sivaslı Ali Baba Zaviyesi

25. SERASKERLİK

KODU	AÇILIMI
SRA.d	Bab-ı Seraskeri Defterleri

26. ŞURA-YI DEVLET

KODU	AÇILIMI
ŞD	Şura-yı Devlet Evrakı
ŞD.d	Şura-yı Devlet Defterleri

27. TAPU TAHRİR DEFTERLERİ

KODU	AÇILIMI
TT.d	Tapu Tahrir Defterleri

28. TİCARET NAFİA, ZİRAAT, ORMAN, MEADİN NEZARETLERİ

KODU	AÇILIMI
T	Ticaret Nafia, Ziraat, Orman, Meadin Nezaretlerine aid Evrak
T.d	Ticaret Nafia, Ziraat, Orman, Meadin Nezaretlerine aid Defterler

29. RUMELİ MÜFETTİŞLİĞİ

KODU	AÇILIMI
TFR.I.A	Rumeli Müfettişliği Sadaret Evrakı
TFR.I.AS	Rumeli Müfettişliği Jandarma Müşiriyet Ve Kumandanlık Evrakı
TFR.I.d	Rumeli Müfettişliği Defterleri
TFR.I.ED	Rumeli Müfettişliği Edirne Evrakı
TFR.I.FTG.f	Rumeli Müfettişliği Fotoğraflar
TFR.I.İŞ	Rumeli Müfettişliği İşkodra Evrakı
TFR.I.KNS	Rumeli Müfettişliği Konsolosluk Evrakı
TFR.I.KV	Rumeli Müfettişliği Kosova Evrakı
TFR.I.M	Rumeli Müfettişliği Müteferrika Evrakı
TFR.I.MKM	Rumeli Müfettişliği Makamat Evrakı
TFR.I.MN	Rumeli Müfettişliği Manastır Evrakı
TFR.I.SFR	Rumeli Müfettişliği Sefaretler Evrakı
TFR.I.SL	Rumeli Müfettişliği Selanik Evrakı
TFR.I.ŞKT	Rumeli Müfettişliği Arzuhaller
TFR.I.UM	Rumeli Müfettişliği Umum Evrakı

30. TAŞRA EVRAKI KIBRIS MUTASARRIFLIĞI

KODU	AÇILIMI
TŞR.KB	Kıbrıs Mutasarrıflığı Evrakı
TŞR.KB.d	Kıbrıs Mutasarrıflığı Defterleri

31. YILDIZ

KODU	AÇILIMI
Y.A.HUS	Yıldız Sadaret Hususi Maruzat Evrakı
Y.A.RES	Yıldız Sadaret Resmi Maruzat Evrakı

KODU	AÇILIMI
Y.EE	Yıldız Esas Evrakı
Y.EE.d	Yıldız Esas Defterler
Y.EE.KP	Yıldız Sadrazam Kamil Paşa Evrakı
Y.MRZ.d	Yıldız Maruzat Defterleri Fihristi
Y.MTV	Yıldız Mütenevvi Maruzat Evrakı
Y.PRK.A	Yıldız Perakende Evrakı Sadaret Maruzatı
Y.PRK.ASK	Yıldız Perakende Evrakı Askeri Maruzat
Y.PRK.AZJ	Yıldız Perakende Evrakı Arzuhal Jurnal
Y.PRK.AZN	Yıldız Perakende Evrakı Adliye ve Mezahib Nezareti Maruzatı
Y.PRK.BŞK	Yıldız Perakende Evrakı Başkitabet Dairesi Maruzatı
Y.PRK.DFE	Yıldız Perakende Evrakı Defter-i Hakani Nezareti Maruzatı
Y.PRK.DH	Yıldız Perakende Evrakı Dahiliye Nezareti Maruzatı
Y.PRK.EŞA	Yıldız Perakende Evrakı Elçilik Şehbenderlik ve Ateşemiliterlik
Y.PRK.EV	Yıldız Perakende Evrakı Evkaf Nezareti Maruzatı
Y.PRK.GZT	Yıldız Perakende Evrakı Gazete
Y.PRK.HH	Yıldız Perakende Evrakı Hazine-i Hassa
Y.PRK.HR	Yıldız Perakende Evrakı Hariciye Nezareti Maruzatı
Y.PRK.KOM	Yıldız Perakende Evrakı Komisyanlar Maruzatı
Y.PRK.M	Yıldız Perakende Evrakı Evrakı Müteferrik
Y.PRK.MBC	Yıldız Perakende Evrakı Mabeyn Cetvelleri
Y.PRK.MK	Yıldız Perakende Evrakı Müfettişlikler ve Komiserlikler Tahriratı
Y.PRK.ML	Yıldız Perakende Evrakı Evrakı Maliye Nezareti Maruzatı
Y.PRK.MM	Yıldız Perakende Evrakı Mabeyn Müşiriyeti
Y.PRK.MŞ	Yıldız Perakende Evrakı Meşihat Dairesi Maruzatı
Y.PRK.MYD	Yıldız Perakende Evrakı Evrakı Yaveran ve Maiyyet-i Seniyye Erkan-ı Harbiye Dairesi
Y.PRK.NMH	Yıldız Perakende Evrakı Evrakı Name-i Hümayunlar
Y.PRK.OMZ	Yıldız Perakende Evrakı Orman, Maadin ve Ziraat Nezareti Maruzatı
Y.PRK.PT	Yıldız Perakende Evrakı Posta Telgraf Nezareti Maruzatı
Y.PRK.SGE	Yıldız Perakende Evrakı Mabeyn Erkanı ve Saray Görevlileri Maruzatı
Y.PRK.SH	Yıldız Perakende Evrakı Sıhhiye Nezareti Maruzatı
Y.PRK.SRN	Yıldız Perakende Evrakı Serkurenalık Evrakı
Y.PRK.ŞD	Yıldız Perakende Evrakı Şura-yı Devlet Maruzatı
Y.PRK.ŞFR	Yıldız Perakende Evrakı Şifre Odası
Y.PRK.ŞH	Yıldız Perakende Evrakı Şehremaneti Maruzatı

KODU	AÇILIMI
Y.PRK.TKM	Yıldız Perakende Evrakı Tahrirat-ı Ecnebiye ve Mabeyn Mütercimliği
Y.PRK.TNF	Yıldız Perakende Evrakı Evrakı Ticaret ve Nafia Nezareti Maruzatı
Y.PRK.TŞF	Yıldız Perakende Evrakı Evrakı Teşrifat-ı Umumiye Dairesi
Y.PRK.UM	Yıldız Perakende Evrakı Umumi
Y.PRK.ZB	Yıldız Perakende Evrakı Zabtiye Nezareti Maruzatı

32. YABANCI ARŞİVLER

KODU	AÇILIMI
YB.(21)	Yabancı Arşiv Gürcistan Arşivindeki Türkiye ile ilgili Belgeler
YB.(014)	Yabancı Arşiv Kıbrıs Şer'iyye Sicilleri Fihristi
YB.(014).VKF	Yabancı Arşiv Kıbrıs Vakıflar İdaresi Vakfiyeler Katalogu
YB.(2-2)	Yabancı Arşiv Macaristan
YB.(021)	Yabancı Arşiv Makedonya
YB.(1)	Yabancı Arşiv Rusya Federasyonu Arşivindeki Osmanlı Dönemine aid Belgeler
YB.(04)	Yabancı Arşiv Bulgaristan

33. ZABTİYE NEZARETİ

KODU	AÇILIMI
ZB	Zabtiye Nezareti Evrakı
ZB.d	Zabtiye Nezareti Defterleri

BİBLİYOGRAFYA

ABDURRAHMAN ŞEREF, "Evrak-ı Atîka ve Vesâik-i Târihiyemiz", *TOEM*, 1. cüz, 1 Kânûn-ı Evvel (1326), s. 265, İstanbul 1328. Türkçe neşri için bkz. İsmet BİNARK, "Arşivlerimizin Değeri ve Son Vak'anüvis Abdurrahman Şeref Bey'in "Evrak-ı Atîka ve Vesâik-i Târîhiyemiz Adlı Yazısı", *Türk Kütüphâneciler Derneği Bülteni,* XXIX, 1 (1980).

AFYONCU, Erhan, "Defterhâne", *DİA*, c. 9, İstanbul 1991 , s. 100.

————, *Osmanlı Devlet Teşkilatında Defterhâne-i Âmire (XVI-XVIII. Yüzyıllar)*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1997, basılmamış doktora tezi.

AHISHALI, Recep, Osmanlı Devleti Teşkilatında Reisülküttablık (XVIII. Yüzyıl), İstanbul 2001.

AKTAŞ, Necati, "Osmanlı Döneminde Arşivciliğimiz ve Tasnif Çalışmaları", *Belgelerle Türk Tarihi Dergisi,* Mart 1985, sayı 1,

———— -İsmet BİNARK, el-Arşîfü'l-Osmânî (Ottoman Archives-Başbakanlık Arşivi), Amman, 1406/1986.

————-Yusuf HALAÇOĞLU, "Başbakanlık Osmanlı Arşivi", *DİA*, c. 5, İstanbul , s. 122-126.

————-Seyit Ali KAHRAMAN, *Bulgaristan'daki Osmanlı Evrakı*, Ankara 1994.

AKYILDIZ, Ali, Tanzimat Dönemi Osmanlı Merkez Teşkilatında Reform, İstanbul 1993.

ALYOT, Halim, Türkiye'de Zabıta (Tarihî Gelişim ve Bugünkü Durum), Ankara 1947.

BLASKOVİC, J., "Osmanlı Hakimiyeti Devrinde Slovakya'daki Vergi Sistemi Hakkında" *İ. Ü. Edebiyat Fakültesi Tarih Dergis*i, İstanbul 1979, sayı 32.

ÇAKIR, Baki, Osmanlı Mukataa Sistemi (XVI-XVIII. Yüzyıl), İstanbul 2003.

ÇALIŞKAN, Filiz, *Teşrifat Kalemi*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, İstanbul 1991, basılmamış yüksek lisans tezi,

ÇETİN, Atilla, "II. Meşrutiyet Döneminde Arşivlerimize Ait Belgeler", *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi,* Şubat 1985, sayı 34.

————, "Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti'nin, Osmanlı Devlet Arşivi ve Mülgâ Sadâret Evrakının Muhafazası Hakkında Aldığı Kararlara Ait Bazı Belgeler", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Enstitüsü Dergisi,* sayı: 12, İstanbul 1982.

ÇETİN, Atillâ, *Başbakanlık Arşivi Kılavuzu*, İstanbul 1979.

ÇORBACIOĞLU, Mesude, "Osmanlı Devlet Teşkilatında Mevcut Kalemler ve Görevleri" *Tarih Boyunca Paleografya ve Diplomatik Semineri,* İstanbul 1988, s. 74.

DAĞLI, Yücel-Cumhure ÜÇER, *Tarih Çevirme Kılavuzu*, c. 3, 4, 5, Ankara 1997.

ELKER, Salahaddin, "Mustafa Reşit Paşa ve Türk Arşivciliği", *IV. Türk Tarih Kongresi,* Ankara 1952.

EMECEN, Feridun M.,"Sefere Götürülen Defterlerin Defteri", *Prof. Dr. Bekir Kütükoğlu'na Armağan*, İstanbul 1991, s. 241-268.

FATMA ALİYYE, *Ahmed Cevdet Paşa ve Zamanı,* Dersaâdet 1333, s. II.

FINDIKLILI MEHMED AĞA, *Silahdâr Tarihi I*, İstanbul 1334.

GENÇ, Yusuf İhsan-Mustafa KÜÇÜK vd., *Başbakanlık Osmanlı Arşivi Rehberi*, Ankara 1992.

GÖKBİLGİN, Tayyib, "Tanzimat Hareketinin Osmanlı Müesseselerine ve Teşkilatına Etkileri", *Belleten*, XXXI/121 (1967), s. 102.

GÖYÜNÇ, Nejat, "Defter" *DİA*, c. 9, s. 90.

GÜNDAY, Dündar, Arşiv Belgelerinde Siyakat Yazısı Özellikleri ve Divan Rakamları, Ankara 1974.

İNAL, İbnülemin Mahmud Kemal, *Osmanlı Devrinde Son Sadrıazamlar*, İstanbul 1954.

İPŞİRLİ, Mehmet, "Bâbıâli", *DİA*, c. 4, s. 378-386.

————, "Klasik Dönem Osmanlı Devlet Teşkilatı", *Osmanlı Devleti ve Medeniyeti Tarihi*, c. I.

————, "XVI. Asrın İkinci Yarısında Kürek Cezası ile İlgili Hükümler", *İstanbul Ü. Edebiyat Fak. Tarih Enstitüsü Dergisi,* sayı 12, İstanbul 1982, s. 203-248.

İstanbul Müftülüğü Şer'iye Sicilleri Arşivi, *İstanbul Kadılığı Defterleri*, nr. 334.

Kanûnnâme, Âtıf Efendi Kütüphânesi, nr. 1734.

KÜTÜKOĞLU, Bekir, "Vekâyi´nüvîs", *İA*, c. 13, s. 271-287.

KÜTÜKOĞLU, Mübahat S., "Defterdar", *DİA*, c. 9, s. 95.

————, Osmanlı Belgelerinin Dili (Diplomatika), İstanbul 1988.

Mecelle-i Ahkâm-ı Adliyye, md. 1814.

Naimâ, *Tarih-i Naimâ,* c. 4, İstanbul 1280.

Osmanlı Arşivleri ve Osmanlı Araştırmaları Sempozyumu, İstanbul 1985.

ÖZ, Tahsin, "Yıldız Maruzât Dairesi Arşivi", *IV. Türk Tarih Kongresi-1948,* Ankara 1952.

ÖZCAN, Abdülkadir, "Fatih'in Teşkilat Kanunnâmesi ve Nizâm-ı Âlemin Kardeş Katli Meselesi", *Tarih Dergisi,* sayı 33.

ÖZVAR, Erol, Osmanlı Maliyesinde Mâlikâne Uygulaması, İstanbul 2003.

PAKALIN, Mehmet Zeki, Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü, 3 cilt, İstanbul 1983.

SAHİLLİOĞLU, Halil, "Darphâne", *DİA*, c. 8, s. 501-505

SAKİN, Orhan-Uğurhan DEMİRBAŞ, *Makedonya'daki Osmanlı Evrakı*, Ankara 1996.

SARICAOĞLU, Fikret, "Harita", *DİA,* c. 16, s. 205-216.

————, Kendi Kaleminden Bir Padişahın Portresi: Sultan I. Abdülhamid (1774-1789), İstanbul 2001.

SAVAŞ, Saim, 16. Asırda Sivas'ta Kurulan Ali Baba Zaviyesi'nin Dinî Sosyal ve Ekonomik Fonksiyonları Hakkında Bir Araştırma, Ankara Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 1990, basılmamış doktora tezi.

SERTOĞLU, Midhat, Muhteva Bakımından Başvekâlet Arşivi, Ankara 1955.

————, *Osmanlı Tarih Lûgatı*, İstanbul 1986.

————, Resimli Osmanlı Tarihi Ansiklopedisi, İstanbul 1958.

Takvim-i Vekâyi, 1267, nr. 22.

TEMELKURAN, Tevfik, "Divan-ı Hümâyûn ve Kalemleri", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fak. Tarih Enstitüsü Dergisi*, sayı 6, İstanbul 1975, s. 129-175.

TERZİ (TOZDUMAN), Arzu, "Hazine-i Hâssa", *DİA*, cilt 17, s. 137-141.

————, *Hazine-i Hâssa Nezâreti*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1997, basılmamış doktara tezi.

TORUNLAR, Mehmet-Erol ÇELİK, Bulgaristan'a Satılan Evrak ve Cumhuriyet Dönemi Arşiv Çalışmaları, Ankara 1993.

Türk Ansiklopedisi, "Harita Maddesi", c. 18, s. 504-508.

UZUNÇARŞILI, İ. H., *Osmanlı Devleti'nin Merkez ve Bahriye Teşkilatı*, Ankara 1948.

————, *Kapıkulu Ocakları I*, Ankara 1943.

İ N D E K S

İNDEKS

B

C

Ç

D

F

G

H

I

J

L

M

N

O

Ö

P

R

S

Ş

T

U

Ü

Y

Z